

T. 143

MF

229133

I

Collegij S. Ignatii *Collegij Albertini*
Neapolitani
FRANCISCI

TVRRIANI SOCIET. IESV

CONTRA ANDREAM

Volanum Polonum Caluini

Discipulum.

DE SANCTISSIMA
EVCHARISTIA TRACTATVS.

AD REVERENDISS. D. D.

VALERIANVM EPISCOPVM

Vilnensem.

*Eiusdem contra eundem Volanum, & omnes Metonymicos
alter tractatus de eadem sanctissima Eucharistia.*

AD ILLVSTRISSIMVM, ET

REVERENDISSIMVM D. D.

Georgium Radibilium.

PARISIIS,

Apud Sebastianum Niuellium sub Ciconiis,
via Iacobæa.

M. D. LXXVII.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

PRIVILEGII SVMMA.

CArolus I X. Francorum Rex, suo diploma-
te sanxit, ne quis *Francisci Turriani Societ. Iesu*
contra Andream Volanum Polonum Caluini discipu-
lum de sanctissima Eucharistia tractatus, inter decē-
nium, à die primæ editionis numerandum præ-
ter Sebastianum Niuellium bibliopolam, ad e-
ius castigationis exemplum imprimat, néve ali-
bi impressa diuendat in Galliis. Secus qui faxit,
multa fisco applicanda, aliisque pœnis indictis
damnabitur, vt latius continetur in literis Pri-
uilegij, indultis Lutetiæ 5. Nouembris, 1570.

Absolutum hoc opus est 28. mensis Iunij,
1577.

229133

I

REVERENDISSIMO
D. D. VALERIANO
EPISCOPO VILNENSI.

Franciscus Turrianus Societatis Iesu.

NON est mirādum Re-
uerendissime D. si Vo-
lanus Polonus librum
sectæ suæ blasphemum,
& pestiferum D. V.
Reuerendissimæ ausus est dedicare, cum
sit è numero eorum, quos beatus Petrus
dicit audaces, sibi placentes, sectas non
metuentes introducere blasphemātes. imi-
tatus est Caluinum magistrum suum, qui
Institutiones suas pestilentes, & hæreti-
cas, de quibus idem Volanus hausit, Chri-
stianissimo regi Gallorū simili audacia,
& impudentia dedicauit. non D. V. Re-

uerendissima, sed Christo iniuriam fecit
iste contumeliosa libri sui hæretici dedi-
catione. ex qua non gratiam à D. V. inire
sperauit, cuius hostile in omnes istas se-
ctas odium ignorare non poterat, sed po-
tius, id quod Apostolus in epist. ad Rom.
de iis, qui dissensiones præter doctrinam,
quam Catholici didicerunt, faciunt, scrip-
psit, sperabat per dulces sermones & be-
nedictiones seducere corda innocentium.
dulcis enim sermo videtur, & benedictio
quædam salutatio per epistolam, cum li-
bri nuncupatione, qua Volanus apud il-
los, qui eum audiunt, & quorū minister
est, auctoritatē sibi conciliare voluit, ut
maiore pondere resisteret veritati, sicut
Iannes, & Mambres restiterunt Moyse:
sed ut Apostolus de aliis similibus dicit,
ultra non proficiet. insipientia enim eius
manifesta erit omnibus, sicut & illorum
fuit. immo iam patefacta, & cōuicta est,
non à me solū, sed ab infinitis, qui de san-

etissima Eucharistia cōtra Calvinū scripserunt. Quin potius ista ipsa Ecclesia Vilnensis auctoritate, & testimonio apostolica traditionis grauissimo, sectā istam à Deo conuincit. Siquidem ea, quæ ab initio tradita ei sūnt, & (ut Apostolus ait) per multos testes audita, & fidelibus hominibus, qui idonei essent alios eadē docere, commēdata, per successionē Episcoporum Catholicorum, tanquā depositū apostolicū, & diuinum vsque in hodiernum diem fidelissime seruat, quod D.V. Reuer. vigilatissime vice sua curat: & in futurū Ecclesiæ suæ prospiciens, cōcilium salutare, quod omnes vehementer laudant, prouidenter iniuit deligēdi, & adhibendi sibi nunc coadiutorē, postea vero futurū successorem talem, ac tantum, ut nesciā, utri magis gratulari debeam, Reuer. D. Valeriano, qui tam illustri laude religionis Catholicæ, & virtutum omnium, & tanta generis claritate commendatum in

Ecclesia sua successorem relicturus est, an Ill. & Reuer. D. Georgio Radibilio, qui tam Catholico, & pio, ac tam prouidenti Episcopo est successurus, cuius aures optamus ut iam nunc illis vocibus circunsonent, quæ de Iosue successore Moysis scriptæ sunt, Sicut fui cū Moyse, dicit dominus, ita ero tecum: non dimittam, neque derelinquam te. Confortare, & esto robustus: tu enim sorte diuides populo huic terram, pro qua iuravi patribus tuis, ut traderem eam illis. Patres dico nunc Episcopos Catholicos, qui in Ecclesia Vilnensi semper fuerunt, quos ille deinceps patres suos, quibus succedet, appellaturus est. Confortare, inquit, & esto robustus valde, ut custodias, & facias omnem legem, quam præcepit tibi Moyses seruus meus. & iterum paulo post, Confortare & esto robustus: noli timere, & noli metuere, quia dominus tecum est in omnibus, ad quæcunque per-

rexeris. & quæ sequuntur. quæ non sunt
propter Iosuem tantum scripta, sed pro-
pter omnes Episcopos, qui sunt duces pa-
rochiarum, qui per parochias suas pres-
byteris ceu sortes quasdam ecclesias diui-
dunt; quos ita fortes, & robustos esse o-
portet, ut si vel Apostolus, vel Angelus
de celo euangelizauerit præter id, quod à
sanctis Apostolis ab initio euangeliza-
tum est, & Ecclesiæ Catholicæ traditum,
continuo anathema sine ullo timore, aut
dissimulatione fiat. Accedit etiam altera
causa gratulationis meæ, præter eam quã
dixi, quòd Volanus Polonus, in quẽ hunc
librum, quem ad D.V.Reuer.mitto, scri-
psi, D.Palatini patruì D.Georgij mini-
ster, vel potius deceptor est, qui (quãtum
audio) numquam euangelium audiuit:
nec enim euangelium est, in quod Luthe-
rus, & Calvinus Euangelium Christi,
quod ecclesia Vilnensis cum reliquis cun-
cti orbis ecclesiis Catholicis habet, con-

uertere, vel potius dicam peruertere uoluerunt, qui Poloniam cum nonnullis aliis regnis & prouinciis conturbarunt. nunc uero in spem uenio, auditurum esse Volanum euangelium: aut certe D. Palatinum ministerium, et synagogam Volani repudiaturum. in quam curam, ut Ill. D. Georgius incumbat, ipsa quoque nobilitas generis, quo iuncti sunt, nō mediocriter incitare debet: dignitas enim antiqui, & clari generis splendorem à fide, & religione accipit, et uicissim reddit. Si enim ad honorem fidei, & ad Philippensium, qui in Christum crediderant, gratulationem pertinebat salus missa ab iis Christianis, qui de domo Caesaris erāt, quanto magis pertinuisset, si non solum ex domo, sed ex ipso genere, & familia gentilitia Neronis fuissent? & fortassis erant, ut quidem fuit Clemens Ecclesiæ Rom. Episcopus, & beati Petri successor. quo Pontifice nobilissimi Romani,

& nobilissimæ matronæ, ut memoria
proditum est, ad fidem Christi venerunt:
quæ fuit vera, et cælestis nobilitas. Quã-
obrem & si propter stirpis claritatem,
confidentiam in carne, sicut Apost. ait,
habeat, si quis alius videtur confidere,
magis tamen in Christo gloriari potest,
quod fides Apostolica Ecclesiæ Romanæ
habitat in eo, et habitauit semper in ma-
ioribus eius, auis, proavis, attavis. Cuius
fidei, & virtutibus præclarũ sempiternæ
laudis testimonium D. V. Reuerēdissima
dedit. cum eum, coadiutorem sibi elegit.
Hortetur ergo eũ ut Paulus Timotheũ
etiam adolescentẽ, ut sit exemplũ fideiũ
in verbo, in conuersatione, in charitate,
in fide, in castitate; ut collaboret Euan-
gelio, & Episcopo, cui successurus est, se-
cundum virtutem Dei, & bonum de-
positum custodiat per spiritum Sanctum
qui habitat in eo. admoneat eum D. V.
Reuerend. ut utramque Epistolam ad

*Timotheum ad se ab Apostolo scriptam
cogitet: eas meditetur, in eis sit. hoc enim
si fecerit, nemo adolescentiam eius con-
temnet, quod idem Paulus Timotheum
ut daret operam monuit. Sic enim sei-
psum saluum faciet, & eos, qui eum au-
dient, & cum gaudio D.V. Reuerendis-
simam in euangelio adiuuabit. Societas
vero nostra, quæ istic tanquam in statio-
ne à D.V. Reuer. collocata est, ut ei, sicut
par est, omni tēpore præsto est, sic illi nūc
coadiutori, & postea successori semper
in Christo præsto erit. Dominus Iesus
conterat cito Satanam sub pedibus ve-
stris. Amen.*

Auctores in his libris citati.

- A**drianus Papa.
Adrianus siue Andronicus auctor Ecclesiasticus.
Ambrosius.
Anastasius Patriarcha Antioch.
Andreas Cæsariensis.
Andronicus Philosophus.
Aristoteles.
Athanasius.
Augustinus.
Basilius Magnus.
Basilius Seleuciæ Episcopus.
Bernardus Abbas.
Cæsarius frater Gregorij Nazian.
Chrysostomus.
Clemens Romanus.
Clemens Alexandrinus,
Cyprianus.
Cyrillus Alexandrinus.
Cyrillus Hierosolymitanus.
Damascenus.
Diadochus Episcopus Photinensis.
Dionysius Arcopagita.
Dionysius Alexandrinus.
Ephræm Syrus.
Eusebius Cæsariensis.
Eusebius Emisenus.
Eutychius Patriarcha Constantinop.
S. Franciscus.
Fulgentius.
Gaudérius Episcopus Brixiensis.
Gregorius Nyssenus.
Gregorius Nazianzenus.
Gregorius vij.
Heræus Britannus.
Hesychius presbyt. Hiero.
Hilarius.
Hieronymus.
Hippolytus martyr.
Ignatius.
Jonas Aurelianus. Episcopus.
Iosephus Iudæus.
Irenæus.
Isidorus Pelusiota.
Iustinus.
Leo primus.
Leontius Aetholius.
Macarius Aegyptius.
Macarius Episcopus.
Magnetes.
Marcus Anachoreta.
Maximus.
Methodius Martyr.
Missæ B. Petri.
Missæ B. Iacobi.
Missæ B. Marci.
Nicephorus.
Niceta Coniates.
Nilus Monachus.
Origenes.
Paschasius Corbetensis.
Philastrius.
Philo Alexandrinus.
Photius Constantinopol.
Rabanus Maurus.
Remigius Episcopus Antistiodor.

Séuerianus Gabalonen.
Siricius Pont.
Theodorus Meliten. Epif-
copus.
Theodotus Patriarcha An-
tioche.
Tertullianus.
Thodoretus.
Theolept⁹ Episcopus Phi-
ladelph.
Theophilus Alexandrinus.

Theophilaſus.
Thomas Aquinas.
Timotheus Archiep. Ale-
xandrin.
Titus Boſtrenius.
Concilium Florentinum.
Nicenum.
Romana tria.
Vercellenſe.
Turonenſe.

CAPITA PRIORIS TRACTATVS.

C A P. I.

Quomodo & quibus exemplis Metonymia Volani heretici redarguitur: & quomodo qua licentia negat proprietatem verborum Christi in sacramento Eucharistiae, eadem cogatur negare in sacramento baptismi; aut in utroque confiteri: & quomodo baptismus, & S. Eucharistia sunt duæ radices nouæ creaturæ secundum Dionysium: & quomodo Dominus cum aliud intelligendum erat quàm quod dicebat, ut in parabolis, ipse, ne errarent, quibus loquebatur, interpretis erat; & quod hoc in sacramento S. Eucharistiae non fecit, & quare.

Cap. 2. Quomodo intelligendum sit quod Apost. ait, Petra autem erat Christus: & quomodo is locus non adiuuet Metonymiam Caluini, sed potius refellat; & quomodo Volanus Calvinista ex Christiano se Iudeum sua Metonymia facit: & quomodo ex supplicio, quod Deus minatur S. Eucharistiae contemptoribus, colligitur esse verum corpus Christi in sacramento; & quomodo id plane Apostolus ibidem dicit: & de loco Pauli ad Hebræos de veritate corporis Christi in sacramento, & qui sint auctores ex antiquis Patribus.

Cap. 3. Acuta interpretatio loci Pauli, quoniam vnus panis, vnum corpus multi sumus, & eorum quæ sequuntur, auctore Photio: & quomodo intelligendum sit factos nos esse concorporales in Christo, quod Apost. dicit, & de argumento Petri Martyris contra veritatem corporis Christi in sacramento à lege na-

turae petito, quibus exemplis scriptura S. coarguatur: & quomodo quod Aug. dixit in libro 3. de doctrina Christiana de figurata locutione, nisi manducaueritis carnem filij hominis, contra Calvinianos, qui hoc obiciunt, sit ipso Aug. interprete.

Cap. 4. Quomodo Metonymiam Volani heretici redarguit titulus psalmi 33. & de interpretatione Eusebii Casariensis: quomodo quod Volanus ait, nusquam apud auctores antiquos legi accidentia sine subiecto in sacramento, falsum est: & quomodo Volanus ignorat, quid nomen species significet Latine: & quomodo in heresin Pauli Samosatensis, & Theodori Mopsuestiae incidit Volanus imprudens & nolens, dum suam Metonymiam defendit, male Cyprianum interpretando; & de repugnantiis Volani.

Cap. 5. Quomodo Volanus Philosophia contra veritatem corporis Christi in sacramento vititur, & quid Hilarius, & Tertullianus de Philosophis scripserint: & quomodo traditio Apostolica Ecclesiae Catholicae leges naturae, & philosophiae definitiones non sequitur in diuinis mysteriis Eucharistiae; & de anathemate decreto in Concilio Florentino contra eos, qui secundum philosophos contra dogmata ecclesiastica disputant, & docent.

Cap. 6. Quomodo ex Euangelio Ioannis colligitur miraculum esse in S. Eucharistia, quod Volanus negat: & quomodo dominus duobus miraculis in Euangelio Ioannis narratis mutationis aquae in vinum, & multiplicationis panum fidem miraculi, quod in S. Eucharistia fit, praemunierit, & quid dominus dixerit in nuptiis illis Cana Galilaeae, intuens in miraculum gloriose mutationis panis in corpus Christi, & in nuptias mysticas, in quibus per communionem corporis Christi sum-

ma unione cum Christo unimur carne, & spiritu; & de iis, quæ Ioannes Euangelista ante lauationem pedum, & post cœnam mysticam scribit ad sacramentum S. Eucharistia pertinentia: & quomodo inde Volanus cum Metonymia sua redarguitur: & de ratione institutionis huius sacramenti ex Dionysio, & lauationis summorum digitorum sacerdotis, cum S. Eucharistiam consecraturus est.

Cap. 7. Adhuc de miraculo S. Eucharistia, quomodo illud dominus docuerit conferens cum miraculo ascensus sui in cælum, & quomodo quod dominus dixit post cœnam mysticam egresso Iuda, nunc clarificatus est filius hominis, ad gloriosam mutationem panis in corpus Christi pertinebat, & unde id probatur: & quomodo Christum hac gloria priuare conantur Zuingliani & Calviniani, & de duplici hærese vetusta in sacramento S. Eucharistia: & quomodo hæresis Caluini tertio loco ad illas accessit: & de duplici glorificatione Christi per sacramentum S. Eucharistia & per passionem notata distincte in euangelio Ioannis verbis Christi: & de miraculo in panibus multiplicatis comparato à Christo cum miraculo dandi carnem suam ad manducandum.

Cap. 8. Quomodo Calviniani & Zuingliani similes sunt in errore suo Arianorum: & quomodo, quibus argumentis ex veritate corporis Christi in sacramento sumptis confutati sunt Ariani ab Hilario & Cyrillo, eisdem confutantur & reuincuntur à nobis Calviniani: & quomodo Calviniani negantes carnem Christi in sacramento, coguntur cum Arianis negare patrem & filium esse unum natura.

Cap. 9. Quomodo quod Calviniani tradunt, Christum fide tantum accipi in sacramento, Cyrillus eisdem

argumentis refellit, quibus Arianos negantes unitatem naturalem patris & filij: & quomodo probat duplicem unionem cum Christo; corporalem, per participationem carnis in sacramento nobiscum corporaliter communicata; & unionem alteram spiritualem, per spiritum S. secundum habitudinem fidei & charitatis.

Cap. 10. De duplici dilectione Christi erga nos, & de duplici communione, una natura nostræ, & altera corporis eius in sacramento: & quomodo utriusque rationem diuine Dionysius explicat: & quomodo secunda dilectione priorem ad summum perduxit, & secunda item communione priorem; & quomodo hinc intelligitur quod Ioan. ait, cum dilexisset suos, in finem dilexit eos: & quomodo Calviniani hos gradus dilectionis, & unionis per suam Metonymiam tollunt contra scripturam: item de hæresi Pauli Samosatæn. qui sanguinem Christi in sacramento corruptibilem esse tradebat: & quomodo eum confutauerit Dionysius Alex. & quomodo hæc hæresis renouata postea fuit, & quando, & à quo, & quibus patrum testimoniis damnata sit in Synodo: & quomodo hæresis Pauli Samosatæn. de sanguine Christi corruptibili in sacramento minus absurda erat quam hæresis Caluini.

Cap. 11. De duplici exinanitione Christi in sacramento, & in cruce: & quæ Dionysius Alexand. de illa priore exinanitione diuine scripserit ininterpretans locum Pauli ad Philipp. & quomodo Volanus hanc exinanitionem, qua Christus etiam glorificatus est, tollat contra scripturam per suam Metonymiam: & qui auctores meminerint exinanitionis Christi in sacramento, quæ omnino conuincit, ibi esse Christum vere & realiter: & quomodo qui ista exinanitione Christum priuant,
gloria

gloria etiam eam secuta eundem priuant : & quomodo non sit hyperbole, vt heretici dicunt , quod præ nimio in Christum amore carnem eius manducare dicimur , sed res ipsa, & miraculum obstupendi beneficij : & quomodo locus ille Euangelij Ioannis, sicut misit me viuens pater, & ego uiuo propter patrem &c. hereticam esse Metonymiam Caluini conuincit.

Cap. 12. Responso ad id quod Volanus obiecit, Christum quod de manducatione corporis sui in Euangelio Ioannis prolixè disseruit, ad fidem retulisse, quia dixerat prius, Amen amen dico vobis, qui credit in me, habet vitam æternam. explicatur ratio exemplis scripturæ, quare de fide prius meminit Christus, quam de sacramento Eucharistiæ differeret. item responso ad id, quod secundo loco obiecit ex Aug. vt quid paras dentes, & ventrem; crede, & manducaſti: & ibi de duplici cibo fidei & operum fidei, & de cibo ex carne Christi. item responso ad tertiam obiectionem ex libro 3. Aug. de doctrina Christiana, carnem Christi edere, & sanguinem eius bibere idem esse, quod passioni Christi per fidem communicare. item responso ad alia quæ quarto loco obiecit.

Cap. 13. Responso ad illud quod ex Aug. contra Maximum Arianum obiecit Volanus, in sacramentis, non quid sint, sed quid ostendant, attenditur; & ibi de duplici genere sacramentorum. item responso ad illud quod ex Irenæo obiecit: & quomodo ex eo, quod ait Irenæus Eucharistiam constare ex re terrena & caelesti, Volanus à suo teste redarguitur: & de panibus propositionis comparatis cum pane sacramentali hereticorum ad redarguendum eos. item responso ad id quod obiecit ex libro institutionum Rabani: & quomodo testimonium pro-

ductum in Volanum retorquetur, & alio testimonio eiusdem testis reuincitur: & quomodo qui à philosophia naturali argumenta contra transubstantiationem petit, ab eadē Philosophia redarguitur: & quomodo transubstantiatio, nō est metamorphosis, sicut Protestātes dicunt.

Cap. 14. Responso ad id, quod Volanus obiicit, non posse locum habere similitudinem illam mutuae coniunctionis inter membra Christi, de qua Apost. loquitur, cum ait, quoniam unus panis, multi unum corpus sumus, si nullus panis in sacramento percipitur: & ibi quomodo intelligendus sit Apostoli locus cum Apostolica constitutione collatus; & de vocabulo speciei; & quid in eo Volanus ignorauerit. item responso ad locum Aug. ex libro sententiarum Prosperi obiectum, & collatio interpretationis Volani cum verbis Augustini, qua collatione ipsa interpretatio plane conuellitur: & quomodo conuincitur ignorasse Volanum, quæ Philosophus de sensibilibus per se, & per accidens tradit.

Cap. 15. Responso ad locum epistolæ Augustini obiectum de nominibus rerum, quæ accipiunt sacramenta propter similitudinem: & confutatio quatuor exemplorum, quæ ex scripturis per ignorantiam ab hæreticis obiiciuntur.

Cap. 16. Responso ad id quod ex epist. Aug. contra Adimantum obiicitur, ubi sacramentum vocat signum corporis sui: & quomodo Aug. signum pro sacramento accepit: & quomodo conuincitur transubstantiatio panis in corpus Christi, verbis illis quæ Volanus dissimulauit: & quomodo auctoritate Ambrosij lib. 4. de sacramentis, & auctoritate Cypriani rursus redarguatur Volanus.

Cap. 17. Responso ad id quod ex Cypriano obiecerat Vo-

lanus: & quomodo conuincitur non intellexisse locū Cy-
priani obiectum: & de analogia siue similitudine panis
communis corpus nutrientis cum pane viuifico nutrien-
te animam; & qui veterum patrum vsi sint ista analo-
gia: & locus diuinus Magnetis ecclesiastici, & vetusti
auctoris de S. Eucharistia.

Cap. 18. Responso ad illa, quæ ex Chrysostomi epi-
stola ficta ad Cæsarium, & ex psal. 22. male cōuerso hæ-
retici obiciunt: & locus insignis eiusdem beati Chryso-
stomi ex homilia in nouam dominicam, & in Thomam
Apostolum, cuius verba eludere non poterit vnquam
Volanus. item de auctoritate celebri Eusebii Emiseni,
quem Volanus audet impudenter contemnere, & reiice-
re: & de locis Cyrilli Alexandrini, & Gregorij Nyssē-
ni, & alterius Cyrilli Hierosolymitani obiectis Volano,
& ab eo dissimulatis.

Cap. 19. Responso ad locum ex Theophylacto nobis à
Volano contra se obiectum: & quomodo propriis verbis
Theophilacti redarguitur Volanus; & de Leontij Ae-
tholij & Seueriani Gabalonensis confirmatione respon-
sio item ad aliam rursus obiectionem ex Theophylacto:
& de corruptela loci Theophilacti in Volano deprehen-
sa. item locus insignis ex libro eiusdem Theophyl. de cor-
pore Christi.

Cap. 20. Responso ad illa quæ contra Concilium
Lateranense Volanus obiecit: & quomodo probetur rem
transubstantiationis in sacramento Eucharistiae non no-
uam esse, vt hæretici fingunt, sed antiquam, & veram:
& de octuaginta quatuor interpretationibus horū ver-
borum, Hoc est corpus meum, quæ in libris Hæreticorum
runtur.

Cap. 21. Responso ad illud blasphemū mēdacium Volani,

post Concilium Lateranense cœpisse adorari sanctam Eucharistiam : & quomodo Volanus ignoret, esse corpus Christi in multis & infinitis altaribus, non esse operationem propriam carnis Christi, sed diuinitatis per carnem sub specie sensibili panis & vini : & quæ Hyppolutus Martyr contra Bironem hæreticum scripserit, quæ Volanum redarguunt somniantem cōfusionem naturarum in Christo in multis altaribus posito : & de insigni interpretatione illius loci Ioannis, Quid? si videritis ascendentem in calum, ex Theodoro Melitenensi.

Cap. 22. Responsio de testimonio Bertrami ; & quomodo à suo teste mendaci conuincitur Volanus : & de testimonio Ionomachorum, & Catholici regis Galliarum Caroli, & Adriani, ac Nicenæ Synodi contra Caluini de sacramento Eucharistiæ hæresim : & de Berengario à 5. Conciliis & 4. Pontificibus damnato : & quam multi illis temporibus contra eum scripserint. item responsio ad id, quod Petrus Martyr ex Tertull. obiecit, & quomodo in se ipse testem citauerit, & locus Tertulliani os hæreticorum obstruat, & Calvinus cum Marcione cogatur dicere non impleuisse dominum legem, sed destruxisse, cum sic interpretatur, Hoc est corpus meum, id est, figura corporis mei.

Cap. 23. De loco Apostoli, qui manducat, & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit. non diiudicās corpus Domini, quid responderit Petrus Martyr magister Volani, ut negaret malos sumere corpus Christi in sacramento : & quomodo responsio eius redarguitur. item de loco Augustini expresso contra eundem errorem quomodo conatur Volanus eludere eum, sed non potest ullo modo, ipso Augustino interprete : & quomodo non distinguit hæreticus corpus Christi sumere, & fieri

participem Christi, sicut neque distinguit sumere solum sacramentum, & sumere corpus Christi sacramento tenus : & de heresi quorundam veterum, qui aiebant simul esse in corde spiritum gratiae, & spiritum peccati.

Cap. 24. De interpretatione loci Aug. ab haereticis obiecti ab ipso Aug. facta; & quis dicatur ab eo vere manducare corpus Christi: & quomodo idem corpus Christi aliis est odor vitae in vitam, aliis odor mortis in mortem: & quomodo ratione philosophica theologiae ex Paulo demonstretur, malos corpus Christi sumere in sacramento; & quomodo sacramentum absolute, nunquam nisi proprie, & sine figura vlla pro toto sacramento, & non pro parte accipitur, ut volunt haeretici: & quomodo intelligendus locus August. ex sententiis Prosperi.

Cap. 25. Vbi, & quomodo dominus Iesus verbis suis declarauit, & aperte dixit, non se loqui figurate, sed proprie de sacramento corporis sui, prauidens futuros Metonymicos: & quam inepta & periculosa sit Metonymia ad tradendum dogmata: & quomodo in pane, cum accidentia tantum substantia panis significat, non sit Metonymia, sed homonymia: & quomodo hanc homonymiam dominus docuerit, id est, panem, esse & vocari accidentia panis sine substantia: & quare dominus salua esse voluerit; & quare nomen panis carni suae imposuerit, cum dixit, Panis, quem ego dabo, caro mea est: & de synecdoche figura in pane visibili pro toto sacramento ex specie sensibili panis & re insensibili constante: & quomodo haeretici Metonymiam adamant hic, & synecdochen oderunt.

CAPITA POSTERIORIS TRACTATVS.

C A P. I.

Quomodo fidem summi miraculi, quod in sancta Eucharistia fit, dominus in veteri testamento contra haereticos, qui illud negant, praemunierit: & cur omnia in figura veteribus contingebant; & eorum exempla varia: & quare factururus sermonem dominus in euangelio Ioannis de mysterio Eucharistiae semel & iterum de Manna veteri meminit; & de comparatione eorum quae à Moysè scripta sunt de Manna, cum S. Eucharistia: & quomodo lex euangelica habet secundum Apostolum ipsam imaginem bonorum praesentium, ut habebat lex vetus umbram futurorum.

Cap. 2. Quare in psal. 77. vocatum sit Manna panis Angelorum; & quomodo hoc ad S. Eucharistiam spectaret; & de descensu Angelorum ad ecclesiam cum sacrificium Missae fit: & quomodo eiusmodi descensus Metonymicos redarguat. item de mirabilibus in libro Sapientiae in Manna propter S. Eucharistiam notatis.

Cap. 3. Quomodo quod scriptum est in euang. Luca, Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum, de Pascha mystico corporis Christi in sacramento dictum sit: & de loco epistolae prioris ad Corinthios, Pascha nostrum immolatus est Christus, ad idem Pascha mysticum pertinente; & qui auctores, qui sic intellexerint; & quomodo ex ipsis verbis, quibus usus est Apostolus, eli-

citur de Pascha mystico dixisse, Pascha nostrum immolatus est Christus.

Cap. 4. Quod Metonymici facientes panem figuram corporis Christi, a λ ymum panem facere deberent: & quomodo positum est illis sacramentum corporis Christi in signum, cui contradicunt: & quomodo ex eorum disciplina sicut ex disciplina Marcionis, sequatur panem esse crucifixum, non corpus Christi, & posse etiam demones corpus Christi participare, ac proinde pro eis passum esse Christum, qui fuit error Origenis.

Cap. 5. Quomodo concludatur ex loco epistolæ ad Cor. cap. 5. unio corporalis cum Christo, quæ nisi per carnem eius in sacramento communicatam fieri non possit: & de duplici unione ibidem à Paulo notata, spiritali tantum, & spiritali simul & corporali in sacramento, utraque à Dionysio diuine explicata, & post eum à Cyrillo: & quomodo aliud sit, esse unum spiritum cum Christo, & aliud unum corpus, contra Metonymicos, qui hæc distinguere non possunt.

Cap. 6. Disputatio aduersus eosdem ex epistola ad Ephesios cap. 3. & 5. & quomodo quod Apostolus ibi dicat factos esse concorporales in Christo, non possit ab hæreticis aliò detorqueri, sed necessario intelligendum sit de participatione corporis Christi in sacramento: & quomodo Christus nutriat Ecclesiam, & ipso nutriente efficiamur nos membra corporis eius, de carne eius, & ossibus eius: & de coniugio Christi, & Ecclesiæ mystico, quomodo per communionem corporis eius in sacramento consummetur.

Cap. 7. Quæ Methodius martyr scripserit ad explanationem loci Pauli de sacramento magno in Christo & in Ecclesia; & quæ alij Patres de eodem magno

sacramento coniugij mystici per communionem corporis Christi in sacramento participati scripserint : & de dote sponsæ Christi à beato Chrysostomo descripta : & quomodo Metonymici sponsam, quod in ipsis est, dote spolient, & fame ac siti enecent : & quomodo ex verbis Pauli concludatur, alimentum, quo Christus Ecclesiam sponsam nutrit, ore etiam corporali capi.

Cap. 8. Disputatio contra Metonymicos ex Epist. ad Coloss. cap. 3. quod per communionem corporis Christi in sacramento vocati sumus in pacem in vno corpore : & explicatio Dionysij de osculo mystico in sacrificio Missæ ad locum Pauli pertinente : & quid differat induere Christum ab eo quod est fieri corpus Christi : & quomodo Metonymici non possunt esse grati, quod Apost. præcipit hic, dicens, Grati estote. quomodo comedere corpus Christi sine ore, sine dentibus, sine palato, sine stomacho, quod Metonymici in suo sacramentali pane introducunt, ad hæresin Manichæorum pertinet, & ad hæresin illorum, qui aiebant ; Angelos qui Abrahæ apparuerunt, vere pransos esse.

Cap. 9. Ex Epistola ad Thessal. de loco, in quo Thessal. obtestatur Apost. per nostram congregationem in Christum : quomodo per participationem carnis Christi in sacramento communicata congregamur in vnum corpus Christi indivisibile ; & quod ex eo dicta sit communio, & synaxis : & quomodo secundum Metonymicos non plus coniunctionis cum Christo efficiat Eucharistia quam baptismus : & unde intelligi possit quantam vim habeat contactus carnis Christi vivificæ : & quare obtestatus est Thessalon. per congregationem istam in Christum, id est, per sacram communionem.

Cap. 10. *Disputatio contra Metonymicos ex Epistola Pauli ad Hebraeos cap. 10. & quomodo necesse fuit, ut in ea Paulus, de corpore Christi, quod in sacramento est, & immolatur, meminisset: & quare reliquit se nobis Christus in sacramento, & quis inde fructus: & qui auctores Viam nouam & viuentem, qua sit fiducia ad ingrediendum in calum, de sancta Eucharistia à Paulo dictum esse interpretati sint: & quomodo hic locus Apostoli redarguat & conuincat haresin istam Metonymicam: & de vocabulo via, quo usus est in Eucharistia Paulus: & quomodo inde rursus redarguitur Metonymia hæreticorum. item de preparatione accedendi ad Eucharistiam cum vero corde, & plenitudine fidei.*

Cap. 11. *Quàm apposite præceptum dederit hoc loco Apostolus de non deferenda Ecclesia: & explicatio de hostia, quæ non relinquitur voluntarie peccantibus, quomodo de hostia mystica accipiat; & qui dicantur hic voluntarie peccantes; & quomodo hunc locum constitutio Apostolica declarat, & consuetudo Ecclesiæ: & quare Apostolus de mystica hostia post illam cruentam meminit: & de ratione institutionis hostiæ mysticæ, ex Dionysio: & quid sit, quod Ecclesia in oratione quadam dicit, opus redemptionis in Missa exerceri, & de minis supplicij ei propositis, qui indigne communicat.*

Cap. 12. *De alio loco eiusdem Epist. ad Hebr. cap. 12. quomodo Christum esse in Ecclesia vere, & corporaliter concluditur: & de Ecclesia, quomodo sit una in calo, & in terra secundum Apostolum; & quomodo hoc Metonymici ignorant: & de argumentatione Petri Martyris ad probandum esse Christum in calo tan-*

tum. item quomodo communione corporis Christi in sacramento, ecclesia quæ in terra est, cum cælesti copulatur, & efficitur una: & quæ sit communio sanctorum, quæ in symbolo fidei profitemur: & quomodo hanc negare cogantur Metonymici, sicut etiam unam ecclesiam in cælo, & in terra: & quomodo quod Apostolus ait, accessisse nos ad sanguinis asperersionem melius loquentem, quam Abel, Metonymiam hæreticorum euertat.

Cap. 13. Quomodo qui Christum in sacramento esse negant, de calis loquentem contra Apostolum recusant quos horribile supplicium manet: & quomodo quod Apostolus ait hic, habere nos gratiam, per quam seruiamus Deo placentes, de S. Eucharistia, quæ est gratia per se subsistens, intelligendum sit, & unde hoc constet: & quomodo hic etiam locus Metonymicos redarguat: quid significant in loco epistolæ, metus, & reuerentia, cum quibus præcipit adhibere cultum Deo per sanctam Eucharistiam: & quomodo ex isto loco conuincitur esse Metonymicos idololatrias; aut panem eorum sacramentalem non esse Eucharistiam, ut ipsi putant, & tradunt.

Cap. 14. Disputatio contra eosdem Metonymicos ex alio loco eiusdem epistolæ ad Hebr. cap. 13. quomodo hic auctoritate Pauli conuincatur, habere nos in altari ad sacrificandum, & comedendum, quod Christus immolauit in cæna, & discipulis ad comedendum dedit, id est, corpus Christi: & quomodo si illud, quod dedit, non fuit corpus suum, sed figura corporis, plane sequatur, non præstare Christum Aaroni qui figuras etiam immolabat. Quomodo Apostolus doceat hic Christum esse hostiam, & eundem cibum & quomodo Metonymici nullam hostiam laudis habeant ad offerendum in alta-

ri contra auctoritatem Apostoli: & quomodo hostia laudis, de qua hic loquitur Apost. non possit referri ad preces, siue orationes, ut nec altare, de quo ibidem fit mentio, non potest referri ad altare spirituale cordis, sed ad externum.

Cap. 15. Disputatio ex cap. 7. eiusdem epist. ad Heb. aduersus eosdem Metonymicos, & responsio ad id quod obiiciunt, quare non meminerit de pane, & vino, qua Melchisedec obtulit Abrae, si figura fuerunt S. Eucharistiae: & quomodo qua Melchisedec protulit, tanquam sacerdos, & non tanquam rex protulit, teste scriptura, & idcirco vim verbi offerendi, quod haeretici requirunt, in verbo proferendi ibi positi contineri. item de antiquis auctoribus, qui testantur oblationem Melchisedec figuram fuisse oblationis Christi in coena: & quomodo teste & interprete Cyrillo in benedictione, qua Melchisedec benedixit Abrae praebens & panem & vinum, continetur mentio panis, & vini; & quare Apostolus non iudicauit opus esse, ut expresse meminisset: & quomodo sequatur frustra fuisse sacerdotem Melchisedec, si in illo loco Genesis non sacrificauit, cum nusquam alias metio de eius sacerdotio in scriptura fiat: & quomodo non esset Christus factus sacerdos secundum scripturam ad similitudinem Melchisedec nisi appareret similitudo oblationis Christi, & oblationis Melchisedec: & demum, quomodo ex similitudine sacerdotij Christi cum sacerdotio Melchisedec, concludatur esse corpus Christi verum in sacramento sub specie panis & vini.

Cap. 16. Disputatio ex epistola priore beati Petri contra Metonymicos, quomodo demonstratur ex verbis eius, Christum esse praesentem in sacramento, licet

oculis corporis non videamus : & quomodo qui hoc credunt, à Petro laudentur : & quomodo S. quoque Thomas sic intellexit hunc locum, loqui scilicet beatum Petrum hic de præsentia corporis Christi in sacramento, tametsi non videmus : & quomodo videre per speculum in enigmate est videre Christum in sacramento Theodoreto interprete : & quomodo hæretici Metonymici non vident nunc per speculum in enigmate contra auctoritatem Apostoli : & quomodo lex euangelica non potest habere ipsam imaginem rerum in sacramentis, sicut Apost. docuit nisi sint res præsentes : & quomodo qui videt per speculum, ipsam imaginem rerum præsentium videt : & quomodo Metonymici cum panem suum sacramentalem figuram corporis absentis faciunt, præsentiam rei separant ab imagine, & imaginem ab speculo : & quod isti quia nunc nō vident Christum præsentem per speculum, nec in futuro per speciem videbunt.

Cap. 17. Continuatio interpretationis loci propositi ex Epistola beati Petri : & quomodo magis adhuc patet loqui beatum Petrum de præsentia Christi in sacramento : & quomodo Dionysius interpretatur, quod beatus Petrus ait, reportare nos nunc finem fidei nostræ salutem animarum nostrarum. item diuina explicatio eiusdem Dionysij de mysterio incarnationis, & de sacramento S. Eucharistia : & quomodo aperte dicit præsentem esse Christum in sacramento : & quomodo salus, siue vita animarum nostrarum, quam præstat nunc digna participatio Christi in sacramento, finis est nunc fidei nostræ; idque testimonio etiam S. Maximi, & beati Cyrilli.

Cap. 18. Quomodo de salute ista, siue vita animarum, quam S. Eucharistia tribuit, propheta prædixerunt :

Et exemplum ex prophetia Ezechielis de sacramento sanctissima Eucharistia: Et quomodo in disciplina Metonymicorum locum prophetia ista non habeat: Et quomodo quod beatus Petrus ait, In qua Angeli desiderant videre, de corpore, Et sanguine in sacramento dixerit; Et qui sint auctores, Et testes ex veteribus.

Cap. 19. Quomodo hoc, quod de Angelis in Epist. B. Petri in sacramenta corporis, Et sanguinis prospicere desideratibus tot patrum testimonio confirmatum est, Metonymicos plane redarguit: Et quomodo ipsa rerum, Et verborum consequentia, Et connexio interpretationem comprobet: Et quomodo caerimoniam comedendi agnum veterem accinctis renibus transferat Petrus allegorice ad corpus Christi, quod in sacramento comeditur: Et quomodo, quod beatus Petrus iubet, perfecte sperare in gratia, de qua loquitur, non possit intelligi nisi de S. Eucharistia, qua est gratia substantialis, ac per se subsistens, qua αὐτὸ ἵπocρις est, Et dicitur: Et quod Metonymici non habent nec habere possunt gratiam, in qua perfecte sperare possint, quandiu Christum in sacramento negant.

Cap. 20. Continuatio epist. B. Petri contra Metonymiam haeticorum, de preparatione ad communionem sacram: Et quomodo S. Eucharistiam vocauerit lac rationale, Et quare: Et quomodo consuetudo Ecclesia orientis hoc confirmet: Et de communione infantum in Ecclesia illa: Et de communione grandiorum in nostra: Et quomodo lac non potest hic accipi de doctrina rudi, Et inchoata, sicut in alio loco epist. ad Hebr. accepit Apostolus: Et quare vocetur lac sine dolo sancta Eucharistia: Et quomodo idem Petrus hoc ibidem docet. item de versiculo Prophetæ, Gustate Et videte, quem Petrus

hoc loco citat, qui auctores ad sacramentum S. Eucharistiae retulerint: & de lacte, & melle olim in symbolum Eucharistiae dari solitis: & quomodo in panem sacramentalem hæreticorum non potest conuenire esse sine dolo, cum non sit viuus, & rationalis, sed figura tantum, nec conuenire illud propheticum, Gustate & videte quàm suauis dominus.

Cap. 21. Quomodo in loco epistolæ beati Petri sancta Eucharistia, quæ dicta est prius, lac rationale sine dolo, dicitur nunc lapis viuus, sicut etiam dicitur in euangelio panis viuus: & quomodo quod Petrus vocauit lac rationale, & lapidem viuum, clarius iam vocet hostias spirituales; & quare sic, & quis auctor: & quomodo ex ipsis verbis beati Petri hoc colligatur: & de duplici sacerdotio in vetere testamento; & item de duplici in nouo: & quomodo beatus Petrus de hostia proprij corporis cuiusque, & de hostia corporis & sanguinis domini in hoc loco meminerit; & quod illa prior sit preparatio ad hanc secundam: & quomodo locus epist. beati Petri de hostiis spiritualibus ad disciplinam Metonymicam hæreticorum nullo modo accommodari potest. ex quo fit, ut aliena sit à scriptura sancta.

Cap. 22. Disputatio aduersus Metonymicos ex scriptura vetere collata cum noua, ac primum de iugi sacrificio veteris testamenti collato cum iugi sacrificio nouæ legis, quod est sancta Eucharistia, cuius typus erat sacrificium vetus: & quomodo quæ de iugi sacrificio scripta, in nostro iugi sacrificio tanquam in veritate impleta sunt, in panem sacramentalem Metonymicorum non possint conuenire, nec in eo impleri: & quomodo secundum Metonymicos non est secundum Euangelium gra-

tia, & veritas per Iesum Christum facta, sed figura in figuram mutata: & quomodo quod dixit dominus, Ego vobiscum sum usque ad consummationem seculi, de corpore suo quod in sacramento usque ad consummationem seculi habemus intelligendum esse, ex eo quod de iugi sacrificio vetere scriptum est, cognoscitur, tanquam ex typo veritas: quomodo item caro Christi dicitur in scriptura tabernaculum, & altare, quæ nos habemus, & non Metonymici: item collatio loci Apocalypsis cum euangelio Ioannis, & cum eo, quod de iugi sacrificio, & de lege agni Paschalis scriptum est: & explicatio loci Apocalypsis de Hierusalem sancta ciuitate noua descendente de cælo: & quomodo Metonymici visionem beati Ioannis frustrantur negantes esse corpus Christi in sacramento: & de loco prophetico Danielis de iugi sacrificio corporis Christi in sacramento.

Cap. 23. Loci Leuitici cap. 16. de duobus hircis collatis cum sacrificio nostro mystico viuo: item de duobus passeribus ex Leuitico cap. 14. & quomodo secundum Metonymicos typicum sacrificium hirci viui, & passeris item viui, non est in Euangelio impletum, si dominus figuram corporis sui dedit discipulis: & quomodo Metonymici, quamuis ad naturam diuinam, quæ neque pati, neque mori potuit, confugiant, elabi non possunt.

Cap. 24. De interpretatione legis Leuitici de panibus propositionis, ut consonet Euangelio de sancta Eucharistia: & quomodo panis sacramentalis hæreticorum non potest esse sanctus sanctorum Deo, qui non est aliud, quàm figura Christi, qui est sanctus sanctorum: & quomodo hoc loco redarguitur Metonymia hæreticorum.

Cap. 25. De loco Deuteronomij cap. 15. collato cum Euangelio, qui Metonymicos redarguit, & errare conuincit: & quomodo eum beatus Cyrillus interpretatus sit: & quomodo rursus non possint Metonymici interpretari eum, ut Euangelio consonet: & de duobus locis illustribus Cæsarij fratris Gregorij, Naz. contra eosdem Metonymicos.

Cap. 26. De psalmo 115. collato cum Euangelio ad redarguendum Metonymiam hæreticorum: & quomodo prophetaturus Dauid de corpore Christi in sacramento, prius de fide admonuit, sicut dominus postea in euangelio Ioannis fecit: & quomodo Ecclesia Catholica semper fuit fixa, & immobilis in fide Eucharistiae contra omnes hæreticos: & quomodo hæretici nolunt in excessu mentis, id est abducti, & seuocati à consuetudine sensus, contemplari corpus Christi sub specie panis, sed malunt potius excessum mentis, id est, amentiam incurrere, & Simonem Magum imitari: & de excessu mentis, qui cecidit super Petrum in Actis Apostolorum, & de eo, qui cecidit super Abraham.

Cap. 27. De loco psalmi 115. qui est proprius S. Eucharistiae, Calicem salutaris accipiam; & de simili loco Ionæ prophetae: & quomodo illa prophetia non pertinet ad panem. aut calicem sacramentalem Metonymicorum: & quod ecclesiastica mystagogia testis sit pertinere ad sacramentum S. Eucharistiae, quod Dauid dixit, Calicem salutaris accipiam; & de versiculo, qui statim sequitur, Pretiosa in conspectu domini mors sanctorum eius, quomodo ad commemorationem sanctorum, quæ fit in sacrificio Missæ, interprete Dionysio, pertineat: & quomodo redarguatur amentia Metonymi-

tonymicorum, qui faciunt sua Metonymia, nihil melius neque maius à Deo nos accepisse. quod ei pro omnibus beneficiis retribuamus, quàm figuram corporis, & sanguinis, quo nihil amentius.

Cap. 28. De insigni prophetia corporis Christi in sacramento ex psal. 21. & quomodo consonet psalmus Euangelio, & de interpretatione 70. quid Eusebius in comment. huius psalmi senserit; & de iis, qui Iudaeos commentarios in exponendis prophetis sequuntur: & quomodo hic psalmus Metonymiam hæreticorum evertat: & quomodo dominus usus fuerit proprie, & non translate verbo comedendi in Manna; & in corpore suo, de quo in Euangelio differebat: & quomodo quæ ad dogmata fidei pertinet, à prophetis propriis verbis prædicta sint: & de interpretatione illius versiculi, Manducauerunt, & adorauerunt omnes pingues terræ: quomodo hæc prophetia David de cibo viuifico comedendo, impleta sit comedendo proprie ore carnis corpus Christi in sacramento.

Cap. 29. Locus Esaia ex cap. 56. de S. Eucharistia: & quomodo ex eo concludatur corpus Christi esse in sacramento: & quomodo hostias altaris, de quibus prophetat Esaia hic, comedendas esse ore corporali, Paulus interpretatus est contra futuros hæreticos: & quomodo Metonymici participatione diuinæ naturæ se spoliāt negantes corpus Christi in sacramento: & quomodo in sacra communionem duas Christi naturas participamus interprete Cyrillo & Damasceno.

Cap. 30. Altera prophetia Esaia de corpore Christi in sacramento, & qui sancti patres sic intellexerint: & de interpretatione beati Cyrilli: & de latitia, qua

sancte communicantes afficiuntur, quomodo eam pradi-
xerit Esaias : & quomodo prophetia epistola Petri con-
sonet : & quid illud sit, quod Esaias continuo post pro-
phetiam de S. Eucharistia , subiunxit ; Cælum enim
nouum, & terra noua erit : & quomodo hoc contra hæ-
reticos Metonymicos, & figuratores valeat : & quomo-
do parum differant isti à Iudeis , & de loco Neemia de
duabus placentis : & de loco prophetico, Lupus, & agnus
pascentur simul, quomodo Metonymici prophetiam E-
saia ridiculam faciunt sua Metonymia, & figura.

Cap. 31. *Explicatio loci prophetici ad nouum te-
stamentum pertinentis, ex cap. 24. Esaiæ, collatis locis
Pauli, Apocalypsis, & Euangelij: & quomodo quod
ibi est de glorificatione domini in conspectu presbytero-
rum, expressa prophetia sit de corpore Christi in sacra-
mento : & quomodo hæretici non possint in eo tergiuer-
sari: & quod prophetans Esaias de nouo testamento, sa-
cerdotes vocauit presbyteros ; & quare in scriptura no-
ui testamenti presbyteri non fuerint vocati à principio
sacerdotes, & quando cœperunt vacari ; & quomodo
res admirabiles vocauit Esa. quas dominus in nouo te-
stamento operatus est ; & quæ illæ sint : & quomodo
in illis rebus admirabilibus pasuit glorificari dominum
in conspectu presbyterorum, & bibere uinum in latitia
in monte : & quomodo hæc ad corpus & sanguinem
Christi in sacramento referenda sunt secundum prophe-
tiam Euangelio consonantem : & quomodo consequen-
tia in loco prophetico mirifice conueniunt cum iis, quæ
in Euangelio de S. Eucharistia scripta sunt.*

Cap. 32. *De loco prophetico eiusdem Esaiæ ad nouum
testamentum pertinente ex cap. 33. & quomodo panis*

fidelis, qui in eo promittitur, corpus Christi sit in sacramento & cur fidelis dicitur: & quare cibus & potus viuificus sanctæ Eucharistiæ vocetur in scriptura panis, aqua, mel, lac: & quomodo hæc prophetia Metonymiam hæreticorum redarguat, & conuincat non habere eos Eucharistiam: & quomodo panis, & aqua fidelis, quæ hic promittuntur populo Christiano, non possint accipi de doctrina ullo modo: & quomodo qui volunt uidere hic Christum vili specie panis velatum, non videbunt eum in gloria & decore suo in calo, iuxta prophetiam Esaia. item de capite 55. eiusdem propheta Esaia, quomodo in eo prophetet de corpore Christi in sacramento, cum inuitat ad emendum sine argento, & comedendum: & quomodo ipse idem Propheta hoc exposuerit, cum subiungit, Et disponam vobis testamētum æternum sancta David fidelia: & quomodo hoc intelligendum sit, Paulo, & euāgelio cum hoc loco collatis.

Cap. 33. De loco Osee propheta ex cap. 14. de eodem sacramento corporis Christi, cum prophetans de nouo testamento, & de banis eius, promittit victuros siue roborandos esse in eo fideles frumento, & quales esse oporteat, secundum Prophetam, qui hoc pane mystico roborandi sunt: & quomodo hæc in panem sacramentalem hæreticorum conuenire nequeant: & de loco Greg. Nysseni de corpore Christi in sacramento: & quomodo admiratio Osee propheta, cum ait, Quis sapiens, & intelliget hæc? ad illud de frumento, quo dixerat victuros esse, & roborandos fideles in nouo testamento retulerit.

Cap. 34. De loco Malachia, In omni loco offer-

*tur nomini meo sacrificium mundum, quomodo quod
ibidem prophetavit glorificandum esse ab ortu solis vs-
que ad occasum nomen Dei, in hoc sacrificio impleatur:
& quomodo Euangelio Ioannis mirifice hoc consonet:
& quæ sint illa quæ in sacramento sanctæ Eucharistiæ
testificamur de gloria Dei: & de duplici glorificatione
Christi secundum Euangelium in passione, & in san-
ctæ Eucharistiæ.*

FRANCISCI

FRANCISCI TVRRIA-
NI SOCIETATIS IESV
PROOEMIUM IN TRA-
ctatus duos de sanctiss.
Eucharistia.

P R O O E M I U M .

QVI produxit à principio lignum
vitæ in medio paradisi (ex quo,
sicut scriptura testatur, si Adam
post peccatum comederet, vi-
ueret etiam in æternum, licet
misere & ærumnose, ne e-
nim hoc contingeret, per misericordiam Dei
eiectus fuit ex paradiso) idem nouissimis diebus
instaurans omnia cumulate, in medio Ecclesiæ,
quæ est quidam cælestis paradisus, posuit li-
gnum vitæ, id est, Crucem Christi, quæ fructum
tulit, qui dat vitam mundo. hæc est caro eius,
quæ in sacramento S. Eucharistiæ ad recorda-
tionem mortis, quam in carne sustinuit, in Ec-
clesia comeditur. de fructu huius ligni, de quo
Hieremias prænuñciauerat, inquit, Mitta-
mus lignum in panem eius, dixit dominus Ie-

sus, Qui manducauerit ex hoc pane, viuet in æ-
 ternum. & Esaias, Secundum dies ligni vitæ e-
 runt, inquit, dies populi mei, sic enim est apud
 lxx. Lignum enim vitæ pròduxerat dominus
 Deus, vt Adam non quidem voluptate aspe-
 ctus, & amœnitatis, aut suauitate cibi capere-
 tur, sed vt eo cibo vitam immortalem viuens,
 totus in contemplatione Dei versaretur: & sic
 tandem ad vitam traduceret beatam, sic est
 populus Dei, habet enim, sicut dominus dixit,
 in Paradiso Ecclesiæ vitam æternam comedens
 digne ex fructu mystico ligni vitæ, quod est
 Christus sapientia Patris, de qua ait Salomon,
 Lignum vitæ est omnibus, qui apprehenderint
 eam. æternitatem enim vocauit hic lignum vi-
 tæ, habet inquam, in hoc fructu & alimento, vt
 B. Ignatius in epist. ad Ephes. ait, pharmacum
 immortalitatis, & antidotum incorruptionis,
 habet, dico, in cibo cælesti ad nutriendam ani-
 mam, quod habet ad nutriendum corpus in ci-
 bo terreno. cuius vsus duplici de causa, inquit
 Plato, necessarius est, quia sine ipso vita non
 subsistit, & quia vtilis, & discipulus eius Aristo-
 teles de alimento differens, Conseruat, inquit,
 substantiam, & est eo vsque profecto, quo v-
 que nutritur. Item, Alimentum, inquit, ad ope-
 randum præparare videtur, quapropter animal
 alimento priuatum esse non potest. hæc ille in
 libro de Anima 3. Dionysius verò Apostolicus
 Philosophus, cibum solidum Apostoli Pauli ad
 mensam illam, quam sapientia proposuit perti-
 nentem, vt diuina contemplatione explicaret,

Lib. 8. de Re-
 pub.

explanatius & vberius vsum alimenti in epist. ad Titum exposuit, Omne, inquit, alimentum perficit ea, quæ aluntur, & quod in eis est imperfectum, & quod deficit, complet. Item, Debilitati eorum remedium adfert, eorumque vitam conseruat; & vt reuirescant, ac renouentur, facit, ac voluptatē eis vitalē præbet; & denique dolorem ac defectum eximit, & lætitiā ac perfectionem tribuit. Hęc igitur omnia, quę in humano alimēto natura insunt, cum ad carnē domini, quæ in sancta Eucharistia editur, ἀναλόγως, id est, proportionē scilicet spirituali referimus, facilius ea, quæ hic cibus cœlestis in anima efficit; intelligimus. ab hoc enim cibo spiritum, quo viuit anima, haurit. Hic cibus in bello intestino, & domestico natura innato, carnis contra spiritum, & spiritus contra carnem vires animæ ad superandum suppeditat. contra vero absque cibo isto, spiritus in nobis non elucet; neque se mens vegetam, & acrem præbet ad pugnandum cum gigantibus, vt quidam antiquus pater dixit, qui in mundo sunt, superbia, libidine, auaritia; quin potius otio, languore, desidia & cessatione torpet. hic cibus pulsa lassitudine, spirituales vires redintegrat in pugna. Vt enim marcus Anachoreta in libro de melchisedec scripsit, Sicut melchisedec redeuntibus ex bello, deuictis quinq; Regibus Allophylis, obtulit panē & vinū; sic Christ⁹ redeuntibus ex bello spirituali & superato aduersario, dat panē sanctificatū, dicens, Comedite ex eo omnes. rursus, Sicut Abraā ei, qui panem obtulit, decimas soluit; sic, inquit,

qui fidem & obedientiam Abraæ imitantur, & à Christo verò Melchisedec hunc panem vitæ, qui est ipse Christus in sancta Eucharistia accipiunt, quinque sensus exteriores, & totidem interiores tanquam decimas naturæ nostræ, quæ olim fuerat ab Allophylis, id est, à dæmonibus capta, offerunt. Denique hunc multiplicem vsum cælestis huius alimenti paucis quidem verbis, sed altis sententiis Apostolica doctrina diuine complexa est. Sic enim lib. 8. Clem. de constitut. Apost. post sumptam Eucharistiam precari præcipit, & docet, vt proficiat scilicet ad salutem animæ & corporis, ad custodiam pietatis, ad remissionem peccatorum, ad vitam sæculi futuri. Huius ergo ligni vitæ, id est, Crucis fructum, qui est Christus crucifixus, qui in sancta Eucharistia efficitur cibus populi Dei tam necessarius ac tam utilis, cum tantopere diabolus oderit, horreat, pertimescat, quis miretur, si tot hæreses in eum excitauerit, ac tot machinas fallaciarum variis temporibus diuersis modis adhibuerit? Quin potius, quis non miretur, quòd tam pauci ex antiquis hæreticis, atque adeo illius Apostolicæ ætatis nulli, quod sciam, Eucharistiam penitus sustulerint? id est, ab ea corpus Christi excluderint? Ignatius enim martyr in epist. ad Smirnenses eorum tantum meminit, qui in Eucharistia carnem Christi non passam ponebant; discipulos, credo, dicit Basilidis, qui non Christum passum, sed pro Christo Simonem Cyrenæum crucifixum esse tradebat. Paulus Samoiatensis corpus Christi in Eucha-

ristia esse fatebatur, sed sanguine corruptibili præditū. auctor est Dionysius Alexādrinus, qui eum in epistola illa mirabili, quam B. Hieronymus laudat, & adhuc extat, eruditissime confutat. Manichæi, vt beatus Athanasius testatur, corpus Christi non carneum in Eucharistia fingebant, quale Christus eorum opinione induisset: negabant enim carnem Christi, cum sanguinem eius negabant; siquidem nullius corporis sanguis esse potest, nisi carnis, vt Tertullianus lib. 4. contra Marcionem disputās ait. ob hanc enim causam cum ad sumendam Eucharistiam inter Christianos dissimulanter accedebant, calicem respuebant, vt ex sermone 4. Leonis primi de Quadragesima perspicui potest. istos namque notare præcipit. Igitur quod aduersarius noster diabolus nullis superiorum temporum hæreticis aperte ante Berengarium suadere potuerat, hoc potuit Berengario; sic aptum eum & idoneum, cuius menti hoc venenum mortiferum instillaret, nactus est. Ergo præter quatuor synodos, quæ quatuor Pontificibus ordine succedentibus hanc hæresim & auctorem eius dānarunt, quā multi & fere innumerabiles viri docti & graues illius sæculi, & deinceps in hanc hæresim stilo inuecti, verum corpus domini in sancta Eucharistia defenderint, ex lib. Gærerij cognosci potest, qui ex Bibliothecis vtriusque Germaniæ & Galliæ illorum libros summo studio & diligentia conquisitos, & mira fœlicitate inuentos protulit, & eorum testimonia nobis descripsit, & recitauit. Hac industria, studio, &

cura factum est, vt pestifera ista hæresis tum auctoris sui confessione conuicta, tum conciliorum auctoritate damnata & explosa, tum etiam libris infinitis confutata & conuulsa tot sæculis conticesceret, donec ille idem aduersarius diabolus Martinum Lutherum maledictionis filium, quem omni furore, audacia, elatione, libidine & ignorantia ad hæreses tum nouas introducendas, tum veteres reuocandas impleuerat, tentauit, vt ad negandum corpus Christi in sancta Eucharistia eliceret. quod quidem tametsi Lutherus vehementer cupiebat, vt in epist. sua ad Argentinenses sponte fatetur, tamen nunquam ausus est, quia nunquam hoc ei, vt idem testatur, persuadere potuit Carlstadius. Cum enim verbū Dei semper iactaret, & in ore haberet, non audebat tam expressum verbū Dei negare, aut vlllo modo eludere, cum aperte diceret veritas & sapiētia, ac virtus Dei, Hoc est corpus meū. Nactus vero postea est satanas Zuuingliū, & Oecolampadium ex disciplina Lutheri profectos, qui panem suum Sacramentalē, sic enim isti vocant, qui panis tantum natura est, quo corpus tantum alitur, figuram corporis Christi facerent, & hanc esse dicerent Eucharistiam. Zuuinglius spatio trium annorum quadragies sententiam suam de Sacramento Eucharistiæ variavit, vt Ioannes Faber in libro, quem de retractatione Balthazaris Pacimontani composuit, testatur, qui se dicit librum ducentarum paginarum aduersus Zuuinglium scripsisse. Oecolampadius ea ratione negabat panem in corpus Christi mutari posse, qua negabat ingres-

sum Christi ad discipulos ianuis clausis. Narrat enim idem Ioannes Faber, cum ad disputationem Vualdensem ventum esset, quærereturque in ea, quomodo Christus ad discipulos ianuis clausis ingressus fuisset, & id Oecolampadius suo intellectu, inquit Ioannes Faber, quomodo fieri potuisset, non inueniret, patuisse ianuam apertam respondit, & tunc primum, cum Iesus ingressus esset, clausam fuisse. Eodem tempore Ioannes Calvinus mirus artifex fallendi, instinctu diaboli genus sacramentarium adinuenit, & introduxit, quod specie quidem nouum videretur, re tamē idem & vnum esset. tradebat enim elle corpus Christi per spiritū & efficaciam fidei in Eucharistia, sed corporaliter non esse præsens; in quorum altero cum Lutheranis, in altero cum Zuinglianis facere videbatur, vt utrosque sibi adiungeret. Vnde magna pars Lutherænorum ad Calvinum defecit, si deficere est à satana ad angelum eius transire. In causa vero est, quòd qui ad Calvinum sectam se transferunt, dum credunt esse in Eucharistia corpus Christi præsens per efficaciam fidei, & non esse re & veritate præsens, in priore quidem, fidei, cui tãtam vim tribuunt, vt quod absens sit, adesse faciat, satisfacere videntur: in posteriore vero, satisfacere iudicio sensus, cui tanquam animales homines & elementis mundi huius affixi, repugnare nolunt. Contra hanc igitur hæresim inter cæteras omnes omnium sæculorum hæreses maxime pestilentem permulti docte & grauiter alius alio melius, sed nō

vno modo scripserunt. alij enim subtiliter & presse acutis rationibus disputant : alij testimonia vetustatis & inferiorum temporum producunt, & recitāt, quod vberime & copiosissime fecit Garetius: alij aduersariorum argumenta & testimonia rātum refellunt, quod vno volumine Stephanus Vintoniensis Episcopus neque concise, neque diffuse, sed temperate & erudite executus est. Postremo reuerēdis. D. Claudius de Sainctes Episcopus Ebroicensis, diuturnis vigiliis & lucubrationibus studio scribendi de S. Eucharistia ex voto consecratis, ingens opus in libros decem digestum, ita ex optimis quibusque tum suis, tum alienis miro ingenio & industria ac pari labore cōpositum nuper emisit, vt nihil reliquerit, quod vel in aliorum de eadem re libris, qui erant fere infiniti, quærere opus sit, vel in multiplici rei quæstione desiderari possit. Ego vero aliam rationem scribendi contra eandem hæresim institui, non quidem ab aliis, qui ante me scripserunt, neglectam, aut vsquequaque prætermisam, sed non præcipuo studio susceptā. Ea vero est, vt auctoritate scripturæ sanctæ ita nostra defendamus, vt ex defensione ipsa sponte sua sequatur causam aduersariorum victam esse. idcirco enim solum verbum Dei in hac disputatione aduersus istos premo, & vrgeo; vt ex verbo Dei, quod solū hæretici iactāt, cōstet, non esse verbū Dei, quo isti corpus Christi à sacramento exclusum cælo includunt. Dei autem verbum prius ex noua scriptura in priore, & posteriore tractatu petimus; in posteriore vero etiam ex vetere, veterē cum

noua conferentes, & vtramque, vt altera alteri consonet, interpretantes, interpretatione locorum alius interdum repetita, vt ipsa linea interpretationis à principio tanquam perpendiculū ducta ad propositum nobis, dirigat lectorem. Et quādo isti huius quæstionis, immo omnium iudicem esse volunt Dei sermonem, in singulis locis scripturæ, id quod in altero tractatu studiosius facimus, cum finita & perorata est cuiusque pertractatio, aduersarios veluti in iudicium vocamus, & sic argumētis sententiam cōcludimus, vt quemadmodum eos sermo Dei iudicet, nisi cæci & surdi esse velint, facile intelligant. Sed hic mihi in mentem venit, cauere à quibusdam, qui non existimant licere vnquam sententias ex locis scripturæ sanctę elicere, quas ipsi apud alios bonos auctores non legerint. in quo quidem, vt quod sentio libere dicam, non videntur mihi satis alte & magnifice de altitudine scripturæ sanctę existimare, quasi fons sit, qui exauriri possit, aut tantum inde hauriri queat, vt metus sit, ne de fœcibus tādē sit hauriendum, si quis etiam atque etiam haurire pergat. quanto magnificentius ille sanctissimus auctor Chrysostomus sentiebat, qui de studio scripturam sanctam perscrutādi in homilia de oratione Annæ disserens, Omnia, inquit, exaurire non est possibile; fons enim, vnde diuini sensus iugiter manant, virtus diuina est, quæ nūquam deficit, nunquam consumitur. Deinde si ij, qui in manibus omnium vulgo ferūtur, probi alioqui auctores, & docti, non sic hunc, aut illum Pauli aut Petri locum interpretentur, non con-

tinuo efficitur, vt nulli antiqui interpretes sic intellexerint. id enim affirmare qui possumus, cum tam paucos eorum habeamus, & tam multos fuisse in Eusebio & Hieronymo, vt de aliis taceam, legamus? In illud potius volo istos intentos esse, si in primis interpretatio loci cum proposito scripturæ conuenit; deinde cum proprietate verborum, item figurarum & troporū; & quod potissimum est, cum ea, quæ à Græcis ἀκολουθία dicitur, cum scilicet antecedentia & consequentia omnia apte cohærent; & tanquā filum quoddam à principio vsque ad exitū ducitur, quod non sinit à proposito aberrare. hæc enim sunt præcipua signa recte interpretandi, quæ is, qui hoc agit, animaduersa & nota habere debet, quæ Hadrianus siue Andronicus, non ille Philosophus, sed alius auctor ecclesiasticus, cuius Photius in Bibliotheca sua meminit, & adhuc extat, in Isagoge diuinarum scripturarū, quam composuit, notat. Præterea cum ad hæc accedit, quod eiusmodi interpretatio ad dogma catholicum proficit defendendum, quis iam dicere audeat, contra consensum Patrum eam esse, quia non sic alij, sed aliter alioqui non male interpretantur? Non enim eò spectat synodi Tridentinæ decretum, ne quis erret, vt in interpretanda scriptura nihil dicatur, sicut quidam Comicus dixit, quin prius dictum sit: sed ne quid præterquam quod à sanctis Apostolis Ecclesiæ traditum est, doceatur. Ille igitur contra eum sensum quem tenuit, & tenet sancta mater Ecclesia, cuius est iudicare de vero sensu & interpretatione, & cōtra vnanimē consensum Pa-

trum scripturâ sacram audet interpretari, quod totidem verbis synodus Tridétina decreto suo vetat, qui sensum elicere conatur verę doctrinę, quâ Ecclesia profitetur, repugnãtẽ. quod quidẽ qui minime facit, nequaquã is contra normam & legem interpretãdi hoc decreto sancitam facere existimãdus est. Si quos ergo locos in epistolis Petri & Pauli, quos alij propter obscuritatem aliter expedierunt; nos de sancta Eucharistia, non sine multa obseruatione & perscrutatione, neque sine vestigiis veterum interpretamur, si id scienter & apte fiat (quod ab aliis est iudicandum) gratulandum potius est, quàm reprehendendum, præsertim cum contra eos scribamus, qui, vt in schola Lutheri, vnde orti sunt, didicerunt, ne in scripturis sanctis interpretãdis laborandum esset, & earum sensus verus, studio & sudore eruendus, non esse eas obscuras tradiderũt: & qui, quod omne scelus & impietatem superat, summum donum sanctæ Eucharistiæ, quod vt ait diuinus Dionysius, solum est natura sua gratiarũ actione dignum, vnde proprie & diuine nomen ei inditum est, quo Deus omnia dona & beneficia in Ecclesiã collata ita cumulauit, vt in eo eorũ omnium virtus, commemoratio, confessio & laudatio contineatur, vsque adeo contempserũt, vt iam sacramentum Eucharistiæ non nihil esse dicant. Sic enim confessio Ecclesiarũ Heluetiæ cap. 21. de cœna docens de sacramentali mädicatione, Præter mädicationem, inquit, spiritualem, qui etiam accedit foris ad mensam Domini, accipit visibile corporis & sanguinis domini sacramentũ; prius

quidem dum credidit fidelis, viuificum alimentum percepit, & ipso fruitur adhuc; sed ideo dum sacramentum quoque accipit, nōnihil accipit. Hactenus confessio ista nefaria. En, quoeuasit istorum Eucharistia, verius dicam acharistia. diuinæ enim Eucharistię sacramentū, id est, immēsum munus cæleste in nonnihil testimonio confessionis suę cōmutauerunt, mercedem erroris sui, sicut Apostolus de aliis in reprobum sensum traditis dixit, in semetipsis recipientes; siquidem gloriam tanti sacramenti, in quo Dominus & Rex gloriæ latet alioqui præsens, in figuram corruptibilem corporis Christi absentis mutauerunt, pro carne Christi viuifica, qua se priuant, panem animæ & corpori pestiferum comedentes. è quorū numero est Andreas quidam cognomēto Volanus Polonus, qui nuper, vt hæresim istam in regno Poloniae seminaret, & seminatum propagaret, librum pestilentem, & blasphemum contra sanctissimam Eucharistiam vomuit: quem ego priore tractatu, quem ad te Reuer. D. Valerione mitto, ita confuto, vt prius nostra probem, & confirmem: deinde quæcunque obiecit, & omnia eius argumenta refello, & redarguo. altero deinde tractatu, quē ad Reuer. D. Giorg. Radibilium coadiutorem tuum merito etiam mitto, eūdem Volanum & omnes eius socios, & hæreticę Metonymiæ cōsortes, & defensores persequimur, gladio spiritus, quod est verbū Dei Goliath istos iugulantes. Sed vt ordiamur iam sacri argumenti tractationem, conuertam me ad Volanum hæreticum, qui occasionem præbuit scribendi.

FRANCISCI TVR-
RIANI SOCIET. IESV,

CONTRA VOLANVM PO-
LONVM CALVINI
discipulum

DE S. ANCTISSIMA EVCHA-
RISTIA TRACTATVS.

Quomodo & quibus exemplis Metonymia Volani heretici redarguitur, & quomodo, qua licentia negat proprietatem verborum Christi in sacramento Eucharistiae, eadem cogatur negare in sacramento baptismi, aut in vtroque confiteri: & quomodo baptismus, & S. Eucharistia sunt duæ radices nouæ creaturæ secundum Dionysium: & quomodo Dominus cum aliud intelligendum erat, quàm quod dicebat, vt in parabolis, ipse, ne errarent, quibus loquebatur, interpretes erat, & quod hoc in sacramento S. Eucharistiae non fecit, & quare.

SI tui solum habenda esset ratio, qui iam diuturna cōtumacia obduruisse videris, dissimulari poterat, & si cum dolore, libellus tuus Volane venenatus, & pestifer ad Petrum Scargam de sacramento Eucharistiæ inscriptus. Sed quia non satis tibi esse videbatur, si ad ea priuatim responderes, quæ ad te ille priuatim, & docte, & amice prius scripserat, quin potius libellum edere & peruulgare, ac in manus omnium venire maluisti, & contra omne fas, ac sine vllō pudore Episcopo cum primis Catholico, & sectæ tuæ contestato inimico dicasti, id est pastori lupum pro agno obtulisti, operæ pretium mihi visum est tanquam vni ex numero Ecclesiæ, publicè respondere. faciet hoc etiam ille, ad quem scripsisti, si è re tua esse iudicabit; nisi iam forte fecit. Ego enim nō, vt nomine eius respondeam, cui alterius opera vicaria non opus est, contra te scribo; sed quia communis aduersarius cum sis, qui fidem Catholicam oppugnas, officium & studium respondendi commune cum eo mihi & omnibus Catholicis esse existimaui. Emitteret ille, vt spero, & opto, epistolam tuam repugnātiis, & inconstantia plenam, ac librum suum paruum quidem, sed eruditum, & grauem, quo tunc ad epistolam tuam respondit: vt omnes, quos cælare, immo fallere cogitasti, legere possint. Cur enim si tuæ causæ tantopere confidebas, nō vnà cum

tuis illius argumenta, & testimonia edebas, vt utroque audito, causam cum causa, ij, quos iudices esse volebas, facile conferre possent? dices fortasse, te iam hoc in libello tuo fecisse. tu ergo iudex, & testis esse volebas? quid enim aliud est, reum testes aduersarij arbitrio suo interrogare? aut testimonia eorū ita recitare, vt si quid nocet, taceat; si quid sperat posse eludere, id nō taceat? & quod aduersarius interim vrget, hoc rursus dissimulet? sed de hoc postea suo loco videro, cum te ad rationes reuocabo. Nunc vero, quia video te in defensione causæ tuæ ita versari, vt totum eius præsidium in metonymia, & figurato sermone constituas, & hoc tanquam propugnaculum, & muros firmos nobis oppositos, & obiectos existimas, necesse est vt arcem istam tuam primum oppugnemus; præsertim cum nescio quæ aucupia, & tendiculas verborum (sic enim loqueris) nobis Catholicis in libro tuo temere obiicias. Quis enim tendiculas solícite sectari, vt tu ais, potius existimandus, aut dicendus est, is ne, qui verborum proprietatem sectatur, an qui figuras? tu, si grammatici metonymiā non obseruassent, & te docuissent, causa cecideras. Causam enim tuam tuo iudicio figura defendit: nostram veritas testimonio scripturæ sanctæ, & iudicio Ecclesiæ Catholicæ, quæ tot cōciliis vos iam olim dam-

» nauit. Vnde inter eos es referendus, qui vt beatus Basilius in homilia ix. in examerō ait, Aquā non aquam dicunt, sed aliam quandam naturam; & piscem interpretantur, vt eis videtur: &

De proprietate verborum in scripturis ex Basilio, & Ambr.

ortum serpentum, ac bestiarum peruerse ad ea, «
 quę suspicantur, referunt; sicut cōiectores som- «
 niorum, quę in somnis viderunt, ad propo- «
 sitam sibi rationem interpretantur; ego verò, in- «
 quit magnus Basilius, cum fœnum audio, fœnū «
 intelligo, & arborem, & piscem, & bestiam, hæc «
 vt dicta sunt, ita accipio. & beatus Ambrosius
 hunc locum, vt cætera eiusdem operis partim
 vt interpres, partim vt auctor imitatus; Ego, in- «
 quit, simplices naturas vniuscuiusque generis «
 accipio. age verò nunc, cur credis domino di- «
 centi, Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiri- «
 tu sancto, non potest introire in regnum cœ- «
 lorum? cur inquam, cum aquam hic audis, aquā «
 intelligis? & rursus cum dominum audis di-
 cere, sumpto pane in manus, Hoc est corpus
 meum, non credis? cur, inquam, cum hic cor-
 pus similiter audis, non item corpus intelligis?
 rogabo iterum, cur, cum aquam hic audis, si tā-
 topere tropis delectaris, non sapientiam scri-
 pturæ diuinę intelligis, sicut scriptum est in sap.
 Sirach, cap. 15. Aqua sapientiæ salutaris potabit
 illum, vt hic nouum genus baptismi per doctri-
 nam repurgantem instar aquæ peccata intro-
 ducas? aut nō intelligis spiritum sanctum, sicut
 ait Ioan. 7. Qui credit in me, sicut dicit scriptu-
 ra, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ,
 hoc autem dixit de spiritu sancto, quem acce-
 pturi erant credentes in eum: sic enim ait Esd.
 44. Effundam aquas super sitientem, & conti-
 nuo interpretans illas aquas, effundam, inquit,
 spiritum meum super semē tuum. Cur ergo nō
 audes

*De proprie-
 tate verborū
 in sacramen-
 to Eucharis-
 tia collata cū
 proprietate
 verborum in
 sacramento
 baptismi.*

audes negare per metonymiam tuam veram aquam baptismi, sicut Seleucus, & Hermias Galatæ, quos Aug. & Philaster narrant? fortasse prohibet, ne de spiritu sancto accipias, quia addidit ex aqua, & spiritu sancto: at rogabo rursus, cur cum audis hic spiritum sanctum, non intelligis nubem? ut in hoc quoque sacramento eadem regula utaris, quam te iactas ex Augustino didicisse? scilicet, ut signum nomen rei, quam propter aliquam similitudinem significat, induat. Sic enim scriptum est ab Apostolo, omnes in Moyse baptizati sunt in nube, & in mari. Typus, inquit Theodor. hunc locum interpretans, erant illa nostrarum rerum; mare aquæ baptismi; nubes spiritus sancti; Moyses sacerdotis; virga, qua mare percussum est, crucis; Israel traiciens mare, figura baptizatorum. hæc duo Sacramenta, baptismus, & sacra Eucharistia, duæ radices sunt nouæ creaturæ, illa ortus, & initij eius: hæc alimentum. neque enim quod natum est ex Deo, sine diuino alimento viuere potest; nec alimentum capere, quod non cepit ortum. aut igitur proprietatem verborum in utroque sacramento serua; aut in neutro, cur enim dominus in vnius institutione aquam cum audiremus, aquam à nobis intelligi voluisset; in alterius vero, cum corpus audiremus, non reuera corpus, sed aliud? id est signum? erat ne hoc eius, qui aiebat discipulis, Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, cæteris autem in parabolis, ut videntes non intelligant? Si enim pertinet ad parabolam, cum non id, quod dicitur, intel-

*Quomodo baptizatus, & Eucharistia radices dicuntur & sunt nona creatura secundum Dionysium, qui in eccl. Hier. c. de communione, Ioannem ait contradi-
casse theologiæ Evangelij sui sacra & diuina anagoga sacramentorum. hoc enim dixit, quia in Evangelio Ioannis dominus Iesus de baptismo cum Nicodeme, et de sancta Eucharistia cum discipulis, qui non credebant, copiose differuit, & nobis celestem & diuinam intelligentiam de his duobus sacramentis tradidit. Quomodo dominus, cum opus fuit, parabolis interpretatus est, ne erraret audientes,*

ligendum est, sed aliud propter similitudinem, ut cum verbum Dei dicitur semē propter similitudinem, quam habet cum semine: pertinebit igitur similiter ad parabolam, si panis dicatur corpus Christi propter similitudinem, cum reuera nō sit: vbi ergo dominus interpretatus est discipulis in Euangelio, quæ esset hæc parabola? sicut illam de semine interpretatus est? dic tu Volane, si nosti? nunquid Zuinglio, aut Caluino datum est nosse hoc mysteriū? & nobis dominus, quasi foris essemus, in parabola tradidit summum omnium sacramentorum, ut vidētes, non videremus, & audientes audiremus, & non intelligeremus? cur saltem non dixit illud, videte, quid audiatis, quod aliās fecit, cum loqueretur parabolas? aut illud, qui habet aures audiendi, audiat? ut de spiritali intelligentia admoneret? sanē quidem, cum discipuli interrogabāt, quæ esset hæc parabola de semine, & dominus edisserens dixit, Est autem hæc parabola, semen est verbum Dei, ipse iam interpretatus est, non esse reuera semen verbum Dei, sed significatione: perinde enim erat hoc, ac si diceret, semen est verbum Dei significatione, siue, semen significat verbum Dei: at in cœna nulli aderant ex iis, qui foris erant, quibus, ut ait Marcus Euangelista cap. 14. in parabolis loquebatur dominus; neque discipuli interrogarunt: neque dominus, ut dixi, admonuit, sicut, solebat in parabolis, ut viderent, quid audirent: vnde ergo intellexerunt, perinde esse quod dominus tunc dixit, hoc est corpus meum, ut fidiceret, hic pa-

nis corpus meum significat, & illud ipsum corpus exhibet per fidem, & in spiritu. an facilia hæc erant ad intelligendum, quæ vsque ad Berengarium in quinque conciliis damnatum, & deinde nostra ætate vsque ad Oecolampadium, Zuingleum, & Calvinum nemini in mentem venerunt? Sed dicet fortasse Volanus, non opus fuisse, vt dominus interpretaretur; neque rursus, vt admoneret de figura sermonis; sic enim dixisse de pane, hoc est corpus meum, sicut Paulus postea dixit eum imitatus de petra, petra autem erat Christus.

Quomodo intelligendum sit, quod Apost. ait, Petra autem erat Christus: & quomodo is locus non adiuuet metonymiam Caluini, sed potius refellat; & quomodo Volanus Calvinista ex Christiano se Iudæum sua metonymia facit: & quomodo ex supplicio, quod Deus minatur. S. Eucharistiæ contemptoribus, colligitur esse verum corpus Christi in sacramento; & quomodo id plane Apostolus ibidem dicit: & de loco Pauli ad Hebræos de veritate corporis Christi in sacramento; & qui sint auctores ex antiquis patribus,

CAP. 2.

SEd videamus prius vtrum admonuerit Paulus, quomodo intelligendum esset, Petra autem erat Christus, quod eò accuratius faciendum est, tum quòd in hoc loco in primis se iacet tuus presbyter, & doctor Bertramus, quem

Quomodo Paulus ad-

monuit figurate intelligendum esse quod idem dixit, petra autem erat Christus.

tu sequi voluisti cæcus cæcum, vt pariter cum eo in foueam inferni caderes; tum quod ex loco Pauli à capite repetito planum fiet, vt spero, esse Eucharistiam verum, & viuum Christi corpus. Nolo ergo, inquit, vos ignorare fratres, quoniam patres nostri omnes sub nube fuerunt; & omnes mare transierunt: & omnes in Moyse baptizati sunt in nube, & in mari. Paulo ante interpretationem Theodoriti apposui, ne eadē repetam. Sequitur, Omnes eandem escam spirituales manducauerunt, & omnes eundem potum spirituales biberunt; bibebant autem de spiritali consequente eos petra; petra autem erat Christus. Quia illud vetus Manna, quod pluit dominus de cælo, non erat re, & veritate corpus Christi, sed in ænigmate, & parabola opertam rationem cōtemplationis habente, vt Dionysius de omnibus typis veteris testamenti in eccles. hier. cap. 4. dicit, idcirco Paulus escam spirituales vocat: similiter potum illius aquæ, quæ ex petra fluxit, spirituales appellat, quia in spiritu, id est, secundum mentis intelligentiam, & non, vt secundum sensum extrinsecus apparet, significabat potum sanguinis Christi: & petra item spiritalis eadem ratione vocata est, quia Christum secundum sensum spiritalē, repræsentabat. dixit itaque hic Paulus escam spirituales, ac petram spirituales, sicut dixit in epist. ad Rom. cap. 7. Scimus autem, quoniam lex spiritalis est. quem locum interpretans doctus Tertull. lib. 5. contra Marcionem, Si autem, inquit, legem spirituales confirmat,

utique & prophetiam esse; utique & figuratam. debeo enim hic constituere Christum figurate prædicatum. Similiter dicendum est nunc, Si Paulus Manna escam spirituales, & potum illius aquæ ex petra, potum spirituales dicit, utique & prophetiam esse cibi veri, & veri potus: debemus enim Christum ipsum in illis umbris escæ, & aquæ, & petræ figurate prædicatum cōstituire. Sequitur, Sed non in pluribus eorum bene placitū est Deo, nam prostrati sunt in deserto. hæc autem in figura facta sunt nostri, ut non simus cōcupiscentes malorum, sicut & illi concupierunt. Cum dixit, hæc autem in figura facta sunt nostri; & rursus paulopost, hæc omnia in figura cōtingebant illis, illa omnia dicit, quæ paulo ante cōmemorauerat, quæ sūt mare, maris traiectio cū Moyse, & nube; item esca illa spiritualis, & potus aquæ ex petra, & ipsa petra, & supplicium eorum, qui post illa beneficia accepta tam grauitè peccarūt. An non vides Volane, cum Paulus dixit, & quidem bis, hæc in figura contigisse illis, interpretatum esse, petram illam fuisse Christum figurate? ac sic planè accipiendum esse, quod dixit, petra autem erat Christus, ut si diceret, & si non dicit, quia non opus est, petra autem significabat Christum? aliquid ergo simile præmuniendum erat, cum dominus dixit, Hoc est corpus meū, ut cunctus orbis profiteretur, quod vos pauci tenetis. sed quia nihil de figura præceptor noster Iesus præmuniuit, cum audimus, Hoc est corpus meum, profecto corpus intelligimus, ac veram car-

nem ibi esse credimus. aut dic tu Volane, rationem, quare dominus non admonuit, in figura hoc fieri, ne vniuersa Ecclesia, quacunque subter cælū pater, exceptis vobis, errore laberetur, idque in potissimo, & omnium maximo sacramento? Sed redeo ad prosequendum locū Pauli propositum, vt quod paulo ante promisi, præstem; ac primum quidem, interrogabo te hic, & reliquos tuæ sectæ, quomodo fuit illa esca antiquis illis figura nostri, item potus ille aquæ ex petra? sanè quidem responderi aliud non potest præterquam, fuisse veterem illam escam, hoc est Manna de cælo, figuram veræ escæ nostræ, quæ de cælo descendit: Lex enim, inquit Ioannes, “per Moysen data est, gratia, & veritas per Iesum” “Christum facta est. Interrogabo ergo te iterum” “Volane, quomodo si veram escam vos præsentem re, & veritate non habetis, illa tunc vetus esca figura illis vestri fuit? aut si illa vetus esca, id est Manna esca spiritualis erat, quia veram escam, quæ Christus est, figurate prædicabat, & qui illam escam manducabant, Christum tunc futurum iam spiritualiter per fidem manducabant, habebant enim eundem spiritum fidei, sicut scriptū est in Psal. 115. Credidi propter quod” “locutus sum, sicut Apost. 1. Cor. 4. interpretatus est; Cum vos veram escam, id est, Christum, cuius illa vetus erat figura, per fidem tantum, ac secundum spiritum, non re, & veritate ore manducatis, quid inter vos, & Iudæos illos interest? aut quid magnificentius, & amplius quàm illi re ipsa præter signum tantum, quod

*Quomodo in
sacramēto suo
Calvinus &
discipul⁹ eius
Volanus nihil
plus habeant
quā habuerūt
Iudai in Mā-
na.*

illi etiam habebant, in hoc sacramento habetis? sic enim est apud vos Christus in sacramento, tanquam in signo tantum, sicut apud Iudæos in Manna: & sicut ille typus vetus ex Manna, & Christo solum significato constabat, sic tuum sacramentum ex pane, & corpore Christi solum significato constat; & sola fide percipi tradis, quam Iudæi quoque adhibebant. Vide, quemadmodum te cum tuis, quos à Satana decipiendos suscepisti, ex Christiano Iudæum facias, & pro sacramento merum signum re vacuum colas. Dices fortasse Volane, hoc tuum panem, id est signum tantum, ab illo veteri Manna signo item tantum differre, quòd tuus panis cum sua metonymica significatione Christi carnem tibi per fidem exhibet; illis vero antiquis Manna cum sua typica significatione, quanquam eandem fidem, quam nos haberent, exhibere non poterat, quia nondum Christus venerat; ergo hoc saltem concedis, quod ut illis Manna, Manna tantum erat, sic vobis panis in altari verbis domini consecratus re ipsa panis tantum est: quare ut modo dicebam, tuum sacramentum merum signum est re vacuum, instar Manna Mosaici, quem illi cibum leuissimum, siue secundum 70. *διάνευον* id est, vacuum dicebant, qualis est vester cibus vacuus re, ut dixi; ita fit, ut secundum sectam vestram nihil in se plus habeat veritas, quàm in se habebat figura veritatis. Sed pergamus ad ea, quæ sequuntur, quia enim erant aliqui, qui facti participes communionis corporis Christi, postea esu idolo-

*De graui sup-
plicio propo-
sito in epist. prio-
re ad Cor. &
in epist. ad
Hebr. con-
temporibus
veri corporis
Christi in Sa-
cramento.*

thyti se polluebant, comparat peccatum, & sup-
plicium illorum, qui contempserant Manna fi-
guram corporis Christi, quod in Sacramento
manducatur, cum peccato, & supplicio eorum,
qui rem ipsam, id est cibum cœlestem, cuius
Manna fuit figura, contemnebant; vt tanto gra-
uius peccatum ac supplicium horum esse crede-
rent, quanto res ipsa typo illo atque figura ve-
tere præstat, Neque murmuraueritis, inquit, si-
cut quidam eorum murmurauerunt, & perie-
runt ab exterminatore, sic autem scriptum est in
libro Num. de murmuratione ista, locutusque
est populus contra Deum, & Moysen, cur edu-
xisti nos de Aegypto, vt moreremur in solitudi-
ne: deest nobis panis, & non sunt aquæ, & ani-
ma nostra nauscat super cibo isto leuissimo, &
quamobrem, misit, inquit, dominus serpentes
interficientes. Quod si Deus tam graui suppli-
cio affecit eos, qui panes, quos de cælo, sicut ait
scriptura, pluit Deus, qui erant typus, & vmbra
panis viui, & veri, contemnebant; quanto sup-
plicio digni iudicandi erant, qui ita contemne-
bant panem verum de cælo, id est, verum cor-
pus Christi sub specie panis, vt cum scandalo a-
liorum idolothyto vescerentur? quod erat fieri
participes mensæ dæmoniorum, & idololatriæ?
illos ipsos, quibus scribit, cōstituit iudices, pru-
dentibus, inquit, loquor, vos ipsi iudicate, quod
dico. Quæso te Volane, si illud de supplicio eo-
rum, qui Manna typum veri, & viuifici nostri
Manna contempserant, in figura nostri conti-
gerat illis, & ad correctionem nostram, sicut

Apost. ait, scriptum erat, quomodo, quibus hoc scribebat Apostolus, grauius supplicium, vel ipsis iudicibus, perimescendum erat, si nihil re vera præter figuram, & signum in nostro cibo altaris erat? at esse in hoc signo, id est Sacramento, aliam rem præter quam signum, & figuram, nempe veram, & gloriosam carnem Christi affirmat illis Apostolus; in qua re, vt dixi, vel ipsorum testimonium, & iudicium requirit; postquam enim dixit, vos ipsi iudicate, quod dico, quærit, Calix benedictionis, cui benedicimus, non ne communicatio sanguinis est? & panis, quem frangimus, non ne participatio corporis domini est? non dixit, non ne communicatio sanguinis est per fidem tantum, & secundum spiritum? sed simpliciter, communicatio sanguinis, & participatio corporis domini, vt veram sumptionem corporis cum signo panis, & veram sanguinis cum signo vini intelligamus, & nō metonymicam, ac figuratam, vt Volanus dicit: si quæris Volane, vnde hoc scimus? respondemus, quia dominus, cui credimus, dixit sine parabola loquens, sumpto pane in manus, Hoc est corpus meum; & sumpto calice, Hic est sanguis meus noui testamenti. Similiter, & adhuc apertius minatus est grauius supplicium sacræ Eucharistiæ contemptoribus in epist. ad Hebr. cum ait, irritam quis faciens legem *Heb. 10.* Moysis, sine vlla miseratione duobus, vel tribus testibus moritur; quanto magis putaris deteriora mereri supplicia, qui filium Dei conculcauerit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit,

in quo sanctificatus est ? de sacramento enim sanguinis Christi interpretatus est Cyrill. Alexand. in 4. libro Pentabibli contra Nestorium, sic enim inscripsit, & beatus Chrysost. ac Theophylactus, & ante hos Dionys. Alex. in epist. contra Paulum Samosatensem. idcirco addidit Apost. in quo sanctificatus est, sanguine enim in cruce effuso redempti sumus: sacramenta autem sanguinis testamenti, de quo dominus in illa cœna dixit, Hic est sanguis meus novi testamenti, quotidie sanctificamur; quod magis adhuc declarat Apost. subiungens, & spiritui gratiæ contumeliam fecerit. non enim dixit gratiæ spiritus contumeliam fecerit, ut quidem dicendum erat, si de gratia, quam spiritus sanctus tribuit, & donum eius est, loqueretur; & non potius de gratia substantiali, id est, de sacra Eucharistia, quæ est *αὐτόχαρις*, cuius spiritui, id est, diuinitati, quæ in hoc sacramento cum carne unita est, contumeliam facit, qui indigne manducat, & bibit, non diiudicans corpus, & sanguinem domini. Si non esset in sacramento sanctæ Eucharistiæ verè, & substantialiter diuinitas unita cum carne, & sanguine, non dixisset de indigne sumente sacramentum, sanguinem testamenti pollutum ducere; non enim pollutus sanguis duceretur, si in sacramento, quod sumitur, non esset re, & veritate: aut si propter signum tantum, quod ore sumitur, duceretur pollutus ab indigne communicante, saltem non magis putandus esset iste, qui indigne bibit, deteriora mereri supplicia, sicut Apost. ait, quàm ille, qui

*Interpretatio
loci Pauli in
epist. ad Heb.
de veritate
corporis Christi
in sacramento
aucto-
ribus Diony-
sio Alexand.
Cyrillo Ale-
xand. Chrys.
Theophil.*

Manna Moyſis, contemnebat; cum æque hoc atque illud re ſignificata vacuū eſſet; & vtrumque ſignum tantum, præſertim cum tu dicas, malos non ſumere ſacramentum.

Acuta interpretatio loci Pauli, quoniam vnus panis, vnum corpus multi ſumus, & eorum quæ ſequentur, auctore Photio: & quomodo intelligendum ſit factos nos eſſe concorporales in Chriſto, quod Apoſt. dicit, & de argumēto Petri Martyris cōtra veritatem corporis Chriſti; in ſacramento à lege naturæ petito, quibus exēplis ſcripturæ S. coarguatur: & quomodo quod Aug. dixit in libro 3. de doctrina Chriſtiana de figurata locutione, niſi manducaueritis carnem filij hominis, contra Calvinianos, qui hoc obii-ciunt, ſit ipſo Aug. interprete.

CAP. 3.

REdeò ad locum epiſt. ad Cor. quem tu Volane in libello tuo vrgeſ, & interpretationem Aug. quam nō intelligiſ, produciſ, ſed vt intelligaſ, modo veliſ, audi Photij Conſt. acutiſſimi interpretiſ, & infinitæ lectioniſ & eruditioniſ interpretationem. Quoniam vnus panis, vnum corpus multi ſumus, demonſtratio, inquit Photiuſ, eſt eorum, quæ dixerat priuſ; vnde enim, inquit, manifeſtum ſit, quod panis, quem frangimus, participatio corporiſ Chriſti eſt? hoc eſt, nos in communionem corporiſ Chriſti copulat? vnde inquā hoc patet? nempe,

• Quia vnum corpus sumus, & vocamur omnes, „
 qui cum Christo tanquam cum capite com- „
 munis corporis vnimur. Si ergo nō corpore, & „
 sanguine eius in communionem copularemur, „
 quo alio vnum corpus essemus, & vocaremur? „
 Quoniā vnus panis, vnum corpus multi sumus. „
 Quia dixerat, panis, quem frangimus, non ne „
 participatio corporis domini est? quod autem „
 participat, aliud videtur esse præter id, quod „
 participatur, vult nunc demonstrare, quòd non „
 participamus, sed potius ipsum idē vnum cor- „
 pus Christi (scilicet in sacramento, quod vnum „
 est) sumus omnes, sicut reuera corpus capitis „
 est reliquum corpus. vt enim, inquit, panis ex „
 multis granis vnus panis efficitur, sic & nos, in- „
 quit, multi cum simus, vnum corpus Christi ef- „
 ficimur; si quidem omnes ex vno pane partici- „
 pamus. Postea subiungit rationem, quomodo „
 efficiamur corpus Christi. quid enim, inquit, est „
 panis? sanè corpus Christi: quid efficiuntur, qui „
 participant? nempe corpus Christi. participan- „
 tes enim corpus Christi, & nos illud efficiamur, „
 quando quidem vnus panis Christus. ad exem- „
 plum enim panis, qui ex multis granis fit, nos e- „
 tiam multi ex ipso vno pane participantes effi- „
 cimus vnum corpus Christi. quia caro nostra „
 vetus corrupta fuit à peccato, opus nobis fuit „
 noua carne. hætenus P'horius. En quemadmo- „
 dum secundum Apostoli sententiam, nisi cor- „
 poraliter corpus, & sanguinem Christi partici- „
 paremus, nō possemus effici corporaliter vnum „
 corpus Christi mysticè per sacramentum; non

*Quod cōcor-
 porales Chri-
 sti, sicut apost.
 in epist. ad E-
 phe. c. 2. nos
 factos dicit,
 fieri non pos-
 sumus, nisi per
 participatio-
 nem spiritua-
 lem simul &
 corporalē cor-
 poris Christi
 in sacramēto.*

essemus, inquam, concorporales ei, sicut Paulus in epist. ad Eph. esse dicit, quod beatus Cyrill. in cōment. Esa. & in Ioan. lib. 11. cap. 17. per communionē corporalem corporis Christi fieri docet. Si enim non corporaliter, sed solum spiritualiter, ut vos dicitis, corpus Christi participaretur, non debuit Paulus dicere, multi vnum corpus sumus, sed vnus spiritus: siue vnum sumus spiritualiter. cum enim dixit, vnum corpus sumus, vnū nos esse dixit corporaliter, alioqui illud exemplum panis non conueniret, sicut ex multis granis fit vnus panis, sic nos multos vnū corpus fieri; ex multis enim granis fit vnus panis corporaliter; quare, & nos multi vnum corpus efficimur corporaliter, hoc autē fieri nō potest nisi per cōmunionem corporalē vnus corporis. Sed hic tu Volane, quia Apostolus hoc loco panem vocat, & idētidem repetit, obiiicies mihi fortasse, quod ego tibi ex Basilio in figuram tuam obiiiciebam, ego cum fœnum audio, fœnum intelligo, sic tu, ergo, inquires, cum panem hic audio, panem intelligo. rectē quidem, nisi dominum haberes interpretem. Paulus enim de sacramento sanctæ Euch. hic loquitur, ut vos etiam conceditis, quod tunc nobis tradidit dominus, cum dixit sumpto pane in sanctas, ac venerabiles manus suas, hoc est corpus meum, cui tu si crederes, ut cuncta Ecclesia Catholica credit, consequens necessario esset, ut cum panē hic in epist. Pauli audis, nō panem intelligeres, sed speciē panis cum corpore domini, in quod panis substantiam, quam in

*Quare cum
panē audimus
in euangelio,
& Paulo, ubi
de sacramen-
to altaris fit
sermo, nō pa-
nem sed speciē
panis necesse
est intelligere.*

manus accepit, verbo omnipotentiae suae mutauit. sed quia non credis, Apostolum ais mendacij coargui ab iis, qui panem esse negant in hoc sacramento : & contra auctoritatem scripturae, & veterum patrum esse, quod à nobis de accidentibus sine subiecto hic traditur, violarique à nobis communis naturae legem, neque Augustinum taciturnum de re hac fuisse, id est, de qualitatibus saluis absq; corpore, si miraculum hoc agnouisset. Haecenus nugae tuae, qui ex Petro Martyre didicisti argumēta à naturae legibus contra veritatem corporis in sancta Eucharistia petere. Sic enim ille obiicit, in tota scriptura nihil reperiri credendum, ita contrarium sensibus, ut experientia sensuum affirmet, aliquid esse, cuius contrarium doceat fides, ut in transubstantiatione; sic iste Martyr. in transubstantiatione

Quomodo obiectio Petri Martyris ducta ex Philosophia per inanem fallaciam contra accidentia sine subiecto in sacramento exemplis scripturae S. coarguitur.

enim experientia sensus affirmat panem esse, quod sensus corporis percipit, fides tamē nostra non esse panem docet, sed speciem tantum. sed pulchre Stephanus Vintoniēsis Episcop⁹ ignorantiam magistri tui redarguit auctoritate Pauli, cum hortans ad hospitalitatem, per hanc, inquit, latuerūt quidam angelis hospitio receptis, de Lot enim, & Abraam dicit, qui angelos, tantumquam essent homines, quia sensui, corporis homines esse videbantur, ad ea inuitarunt, ad quae ipsi alios homines solemus. fidem vero scripturae sanctae negaret, qui diceret, non fuisse angelos, licet specie hominum apparerent. Sit alius locus ad redarguendam istius philosophiam, & inanem fallaciam in Euangelio Ioan. cum ait,

„surgit à cœna, & ponit vestimenta sua, & cum
 „accepisset linteam, præcinxit se; deinde misit
 „aquam in peluim, & cœpit lauare pedes disci-
 pulorum. En Volane, iudicio sensus seruus esse
 videbatur Iesus, cum specie tantum, & habitu
 seruus esset; fides vero doceret; natura esse do-
 minum. Addamus adhuc alium locum scriptu-
 ræ maximè ad id de quo agimus appositum, vt
 illius & tuam philosophiam, & inanem falla-
 ciam amplius adhuc redarguamus, ne per eam
 „alios decipias, sicut Apostolus monet, videte, *Colos. 2.*
 „inquiens, ne quis vos decipiat per philosophiã,
 „& inanem fallaciam, secûdum traditionem ho-
 „minum secundum elementa mundi, & non se-
 cundum Christum. titulus ergo psal. 33. hic est
 Dauidi, cum immutauit vultum suum coram
 Abimelech, & dimisit eum, & abiit. ita Dauid, vt
 ex lib. 1. Reg. cap. 21. apparet, corã Achis immu-
 tauit vultû suû, vt gestu, & habitu corporis iu-
 dicio sensus insanus esse videretur, cû esset alio-
 qui sapientis. Cui testimoniû perhibens dixit,
 „inueni Dauid filiû Iesse secundû cor meum, qui *Mat. 13.*
 „faciet omnes volûrates meas. quod multi quæ-
 runt, vbi scriptum sit, est autem scriptû non to-
 tidem verbis, sed pari sententia in lib. 2. Reg. in
 principio cap. 7. vt etiam ab antiquis obseruatû
 reperi. itaque quod simulabat insaniam, & sa-
 pientiam tegebat, sapiētissimè faciebat. hic igitur
 fides scripturę sanctę planè docet contrariû
 eius credere, quod sensui oculorum apparebat.
 quod ipsum in hoc sacramento euenire, ipse
 idem psalmus, & interpretes eius August. quem

tu iudicem ex pacto, & conuento cum Petro Scarga delegisti, docent. Aug. enim affirmat, Daudid figurate hic sacramentum dominicum ostēdisse, & de Christo in immutatione vul us Daudid figurato interpretatur illud, dedisse carnem suam ad manducandum, & sanguinem suum ad bibendum; quæ res insania & furor illis videbatur, qui iuxta interpretationem verbi Achis (quod significat, quomodo?) aiebant & ipsi, quomodo potest hic dare carnem suam ad manducandum? hoc quoque ipse psalmus cōuenienter titulo, eodem Augustino interprete, testatur; cum enim ad illum versiculum accedit, gustate, & videte, quoniam suavis dominus, aperte, inquit, modo de ipso sacramento vult dicere, quod ferebatur in manibus suis, gustate, & videte, quoniam suavis est dominus. Lege Volane vtramque August. concionem in pl. 33. fortasse domino adiuuante cedes Augustino; vel saltem nunc tandem intelliges, quod in 3. eius libro de doctrina Christiana non intellexisti, illam locutionem, nisi manducaueritis, carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis, non esse

Quomodo, & ubi docuerit Augustinus, quando illa locutio, nisi manducaueritis carnē filij hominis, &c. si figurata sit: & quando non sit. figuratam, si de manducatione carnis Christi in sacramento accipiatur, vt idem Aug. in hoc psal. accepit, & accipiendum esse docet; sed si intelligatur, vt quidam ex discipulis Christi male intelligebant, de comedendo scilicet carnem eius in specie propria carnis; sic enim flagitium, & facinus est. Immo ex ipso loco euangelij, nisi te anticipatio erroris excæcaret, intelligere pos-

„ ses Volane, litigabant ergo inquit, adinuicem *Quomodo ex*
 „ Iudæi, quomodo potest hic nobis carnē suam *disceptatione*
 „ dare ad manducandum? at dominus docens *Iudæ rñ, quo-*
 „ (ait Photius Const. in scholiis in Ioannem) non *modo posset*
 „ esse impossibile, immo necessarium, subiungit, *dominus dare*
 „ Amen amen dico vobis, nisi manducaueritis *carnem suam*
 „ carnem filij hominis, & biberitis eius sangui- *ad manducan-*
 „ nem, non habebitis vitam in vobis. Age nunc, *dum necessa-*
 „ Volane, si disceptarūt Iudæi, quomodo posset *rio concluda-*
 „ dominus dare carnem suam ad manducandum, *tur, non de*
 „ & hoc docuit dominus non esse impossibile, *spirituali mē-*
 „ immo necessarium, inquires, Amen amen, con- *ducatione per*
 „ sequens necessario est, vt non hoc responderit *solam fidem,*
 „ dominus, scilicet, posse dare se carnem suam ad *vt Calvinus*
 „ manducandum spiritualiter, ac per fidem tan- *tradit, intelli-*
 „ tum; hoc enim non cadebat in disceptationē; *gendum esse,*
 „ nec id mirum visum esset, ne dum impossibile: *sed de vera et*
 „ quare necessario consequens est, vt de carne sua *reali per os*
 „ vera, & propria verē, & ore sensibili in sacramē- *carnis nostra.*
 „ to manducanda respōderit. Sed recitemus Au-
 „ gustinum, Quando loquebatur, inquit, domi-
 „ nus noster Iesus Christus, de corpore suo ait,
 „ Nisi quis manducauerit carnē meam, & biberit
 „ sanguinem meum, nō habebit in se vitam æter-
 „ nam; caro enim mea vere est esca, & sanguis
 „ meus verē potus est: & discipuli eius, qui eum
 „ sequebantur, expauerunt, exhorruerunt sermo-
 „ nem, & non intelligentes putauerunt, nescio
 „ quid durum dicere dominum nostrum Iesum
 „ Christum, quòd carnem eius, quem videbant,
 „ manducaturi erant, & sanguinem bibituri, &
 „ non potuerunt tolerare, dicentes, quomodo

est? Audi Volane, cum dicit, putauerunt, quòd carnem eius, quem videbant, māducaturi erāt; id est in propria specie. in propria enim specie carnis eum videbāt; nunc autem non videmus, sicut beatus Petrus ait de eo, In quem nunc nō videntes, creditis. Sequitur deinde, error enim, & ignorantia, & stultitia erat in persona Achis. Vbi enim dicitur, quomodo est? non intelligitur; vbi autem non intelligitur, tenebræ ignorantiae sunt, erat ergo in illis regnum ignorantiae, quasi rex Achis; id est, regnum erroris eis dominabatur. ille autem dicebat, nisi quis manducauerit carnem meam, & biberit sanguinem meū, quia mutauerat vultum suum, quasi furor iste, & infania videbatur dare carnem suam ad māducandum hominibus. Vides Volane, quomodo dominus, interprete tuo, & nostro Augustino, de manducando carnem suam vultu immutato, id est, in sacramento loquebatur? ibi enim vultum suum immutat, quia sub specie panis, & vini se dat. meministi enim, quod paulo ante dixit idem Aug. Aperte modo de ipso sacramento vult dicere, quod ferebatur in manibus suis, gustate, & videte; Et quæ sequuntur. Sequitur postea, Ideo, quasi insanus putatus est David, quando dixit ipse Achis, arreptitiū hunc mihi adduxistis; nonne videtur infania, manducate carnem meam, & bibite sanguinē meum, & quicumque non māducauerit carnem meam, & biberit sanguinem meum, non habebit in se vitam? quasi insanire videbatur; sed regi Achis insanire videbatur, id est, stultis, & ignorantibus.

» bus, ideo dimisit eos, & abiit; fugit à corde eo-
 » rum intellectus, ne eum possent comprehendere. Hactenus Augustinus, qui tecum locutus
 est Volane, & cum Calvinianis tuis: tu enim es
 Achis iuxta nominis interpretationē, qui dicis,
 quomodo? quomodo, inquis, accidentia sine
 subiecto? quomodo leges naturæ violantur?
 tibi igitur in persona Achis Augustinus insaniā,
 furorem, & renebras ignorantix exprobrat; &
 ideo dimisit te Iesus de semine David, & à cor-
 de tuo fugit intellectus, ne hoc sacramentum
 corporis Christi, qui vultum suum immuta-
 vit sub specie panis, & vini, comprehendere
 posses, quia non credis; scriptum est enim in
 Esaia, Nisi credideritis, non intelligetis. Redi
 ergo ad eum, qui te dimisit, & abiit: redi, in-
 quam, ut ad te redeat, quem prior dimisisti.
 Potes ne, Volane, ad ea, quæ hactenus ex Aug.
 audisti accommodare istam tuam metony-
 miam, aut adiunctionem corporis signo exter-
 no per fidem, aut spiritum, aut alias huiusmo-
 di insanas verborum formas, quas in schola
 Achis ex Satana didicisti? responde nobis, Vo-
 lane, quem habes tu, qui in sacramento tuo im-
 mutet vultum suum? an qui est extra signum
 tuum, in eo ipso signo immutat vultum? si sub
 specie vel facie panis tui substantia tantum pa-
 nis est, quomodo ibi vultum immutat, qui ibi
 non est? sed hæc paulopost adhuc vrgebo: nūc,
 quia in titulo psalmi non est, quando mutavit
 vultum suum corā Achis, sed corā Abimelech,
 qui fuit non rex, sed sacerdos, qui panes pro-

*Coarguitur
 Volani Cal-
 viniani com-
 mentū de spi-
 rituali cōmu-
 nione corporis
 Christi per so-
 lam fidem in-
 terpretatione
 Aug. in titu-
 lum psal. 33.*

positionis dedit Dauid, cum fugiens Saulem, simulauit venire missum se à Saule cum mādatis, quia hæc quoque in figura contigerunt omnia, sicut apost. Paul. in epist. ad Cor. priore nos admonet, de his quoque dicendum est.

Quomodo metonymiam Volani hæretici redarguit titulus psalmi 33. & de interpretatione Eusebii Cæsariensis. quomodo quod Volanus ait, nusquam apud auctores antiquos legi accidentia sine subiecto in sacramento, falsum est: & quomodo Volanus ignorat, quid nomen species significet Latine. & quomodo in hæresim Pauli Samosatensis, & Theodori Mopsuestiæ incidit Volanus imprudens, & nolens, dum suam metonymiam defendit, male Cyprianum interpretando, & de repugnantibus Volani.

C A P. 4.

*De interpretatione tituli psalm. 33. auctore Eusebio Cæs. accomodate ad sacramētū Eu-
charistia contra Caluini-
nos.*

AC primum quidem, ait Eusebius in commentariis suis in psal. eruditissimis (interpretabor Latine) videri sibi facinus audax, & temerarium, pronunciare erratum esse in scriptura, & quidem, inquit, graue erratum, vt pro viro alienigena sacerdos Dei suppositus fuerit, præsertim cum lectio Hebraica, inquit, & reliqui omnes interpretes habeant Abimelech. ait deinde, vertisse Aquilam titulum psalmi sic, ὅτε ἡ Μοίωσεν τὸ γούμα αὐτῷ εἰς πρόσωπον ἀβιμελῆχ, id est, Quando immutauit gustum suum corā Abimelech, fortasse, inquit Euseb. immu-

tasse gustum dicitur, quia comedit panes sacer-
 dotales, quos alioqui nō licebat nisi sōlis sacer-
 dotibus comedere. Symmachum, dicit, vertisse,
 ὅποτε μεταμόρφωσεν τὸν τρόπον αὐτοῦ, Quando
 modum, siue morem suum transformauit; quia
 rogatus ab Abimelech Dauid, ad quid veniret,
 non dixit rem ipsam, quod erat à suo more alie-
 num. Ex his, inquit Eusebius, translationibus, &
 » ex translatione lxx. poteris accōmodare ad hi-
 » storiā Abimelech inscriptionem psalmi, quæ
 » dicit, immutasse faciē suā Dauid coram Abi-
 » melech, quia non nunciauit ei veritatē fugæ suæ
 » à Saule, sed potius aliud pro alio dixit, & Abi-
 melech fefellit. Nunc ad rem, si hæc in figura cō-
 tingerunt, & Dauid, qui faciem immutauit, cum
 panes propositionis accepit ab Abimelech, fi-
 gura fuit Christi, sicut panes propositionis figu-
 ra S. Eucharistiæ, & illis figuris, quæ in lege per
 Moysen data, fuerunt vmbra, successit gratia,
 & veritas, quæ, vt ait Ioannes euangelista, per
 Iesum Christū facta est; necesse est, verum esse,
 Christum, cuius figura fuit Dauid, faciem suā
 immutasse in sacramento Eucharistiæ coram
 Abimelech, id est, iuxta interpretationē nomi-
 nis, in regno patris, quod est Ecclesia Christi;
 immutauit, inquam, faciem, quia, sicut Dauid
 dicebat, venire se à rege Saule missum, cum ta-
 men nō esset, sic Christus dicebat se esse panem
 è cælo missum, cum alioqui non sic esset panis
 è cælo, sicut erat Manna: & in sacramento Eu-
 charistiæ faciem habet panis, & tamen non est
 panis: ac gustum fallit per speciem panis; Vi-

demur enim gustare substantiam panis, quam tamen non gustamus, nisi solas qualitates. Cum hac historia de Abimelech, & panibus propositionis sacerdotalibus, & cum inscriptione psalmi diuinè conuenit versiculus psalmi, quem Dauid intuens prophetice in sacramentum sanctæ Eucharistiæ, dixit, gustate, & videte, quoniam suauis est dominus; Quem versiculum Dionysius Areop. in eccles. hierarc. cap. de communione, de sancta Eucharistia accepit, beatum Petrū in epist. 1. cap. 2. secutus interpretem. Age nūc, Volane, si es tu scribe doctus in regno cælorū, interpretare nobis, quomodo Dauid, qui faciem immutauit corā Abimelech, & comedit panes propositionis, typus erat Christi: & quomodo Christ⁹ faciē immutauit, vt aliud pro alio diceret, & ostēderet; nisi quia panē se dicebat, nō tamen erat: & panis faciē, siue speciē ostēdebat, cum nō esset panis, sed corpus verū, & caro vera cum diuinitate vnita. Audebisne dicere ad interpretandum ista, quæ in figura cōtigisse, confitearis necesse est, aliud pro alio dixisse, id est, corpus pro figura corporis? Si ita interpreteris, fuerūt igitur illi panes ppositionis figura figure, siue figura signi re, & veritate vacui; atque ita mendacem facis euangelistam, qui dixit, lex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christū facta est; & Paulum, qui ait, Vmbra habebat lex futurorū bonorū, non ipsam imaginem rerū. Apostolus enim cum imagine dicit esse rem; tu ex re facis imaginem, & signū. Hoc ne est, esse scribam doctū in regno cælorū, pro-

Quomodo titulus psal. 33. cogit Volanū Calvinianum confiteri præsentiam corporis Christi in sacramēto.

ferentem noua, & vetera, id est, Euangelium interpretari, vt consonet legi, & Prophetis? & legem, ac Prophetas, vt consonent Euangelio, sicut Apostolica doctrina lib. 2. de constitutionibus Apost. præcipit? Disce igitur Volane, & crede, priusquam doceas.

Sed redeamus ad Epist. Pauli ad Cor. vt veniamus iam ad species sine subiecto, quas in sacramento Eucharistiæ negas. ac primum quæro abs te, si, cum panem hic in Apostoli Epistola audis, panem omnino intelligis, tamen si erras, cur in Euangelio, cum hoc est corpus meum audis, non item corpus intelligis, ne erres? quod si dicis, te, cum corpus audis, signum, & figuram corporis accipere, quia ita legis apud Aug. contra Adim. cap. 12. Non dubitauit dicere, Hoc est corpus meum, cum signum corporis sui daret; Et in præfatione Psal. 3. figuram corporis sui discipulis commendauit; accidentia vero panis sine subiecto panis nusquam legis; Quid si legas non solum apud Aug. sed apud alios patres & quidem Augustino antiquiores, & æque graues, & celebres; Ex libro igitur sententiarum Prosperi, Nos autem inquit Aug. in specie panis, & vini cum videmus res visibiles, carnem, & sanguinem, honoramus: neque similiter comprehendimus duas has species, quemadmodum ante consecrationem comprehendebamus, cum fideliter fateamur, ante consecrationem esse panem, & vinum, post consecrationem vero carnem Christi, & sanguinem esse, quod benedictio consecrauit:

*Quomodo
probetur species
sine subiecto in sacramento,
quas hæretici negant.*

*Qui veteres
patres testes
sint de specie
panis, & vini
in sacramento,
sine subiecto,
id est, sine substantia panis
& vini.*

Species panis.

Tu, Volane, nihil hic interesse putas inter species panis, & vini, & panem, ac vinum: miror profecto, virum Latinitatis non ignarum, & cuius oratio speciem quandam elegantiae interdū habere videtur, non didicisse, aut obseruasse, significare frequentissimè speciem figuram, & faciem, & quam verbo non tam Latino quàm trito vocare solemus apparentiam veritati oppositam; vt cum Cicero in libro de Nat. Deor. 2. ait, Veritas auspicioꝝ spreta est, species tantū “ rerēta: sed non opus est exemplis; peruulgatum “ est hoc verbi huius significatum, similiter vt in Græco εἶδος, quod verbum frequenter quoque id quod extrinsecus apparet, significat. putabas ne Augustinum temere variasse verbum, vt post consecrationem bis species panis, & vini diceret; & ante consecrationem panē, & vinum? minimè Volane, non temere variauit, sed necessaria ratione; vt te doceret, post consecrationem similitudinē tantum panis, & vini saluā esse; cū ante consecrationem, panis, & vinum essent; ex quo cōtinuo sequebatur, debere esse nos simul admonitos, vt, cum panem, & vinum post consecrationē legeremus, siue in scripturis sanctis, siue in scriptis veterum patrum, species panis, & vini intelligeremus. Sed producamus alium testem ad species, panis, & vini, id est, solas qualitates sine natura panis, & vini, post consecrationem probādas, sit is Cyprianus, quē tu Volane, quàm belle interpreteris, mox videbimus; Panis iste, inquit, quē dominus Apostolis porrigebat, nō effigie, sed natura mutatus, omnipo-

Effigies p. 4.
n. 3.

« tertia verbi factus est caro: Effigiem panis vocat,
 « quam Augustinus in sententiis suis ex libro Pro-
 spero paulo ante vocabat speciem panis, quæ in
 sacramento sanctæ Eucharistiæ salua remanet,
 mutata natura, id est, substantia panis: in dogma-
 tibus enim ecclesiasticis, ut ait magnus Basilius
 in epist. ad Amphilochem, idem est natura, &
 substantia. Idem observauit Anastasius Antio- *Quod in dog-*
 chenus in libro, quæ appellauit ὁ Ἀνγὼν, cum de- *matibus eccle-*
 finitiones quorundam verborum ecclesiasti- *siasticis idem*
 corum tractat, ac citata epistola Basilij, notatione *substantia, no-*
 hæc apposuit; cum inquit, pater Basilius in dog- *tatum à Ba-*
 « matibus ecclesiasticis, significauit, in dogmati- *filio & Ana-*
 « bus philosophorum non esse idem. Sequitur in *stasio Antio-*
 « Cypriano, & sicut in persona Christi latebat di- *cheno.*
 « uinitas, ita in sacramento visibili ineffabiliter di-
 « uina se infudit essentia: Ex his Cypriani verbis
 concludebat Petrus Scarga, ut tu in libello tuo
 narras, substantiam panis in substantiam corporis
 Christi mutari; concludebat ille quidem rectè,
 ac necessario; sed videamus, quomodo tu oc-
 curras argumento conclusæ transubstantiatio-
 nis (utendum est hoc verbo iam in ecclesia Ca-
 « tholica Latinorum trito) sic enim ais, Sed simi-
 « litudo, quam Cyprianus affert, ad rem illustran-
 « dam, rite expesa, diuersum clamat: dicit enim,
 « sicut in persona Christi sola humanitas videba-
 « tur, diuinitate inuisibili, & vere tamen illi assi-
 « stente, ita sacramenta, siue externa signa, sola
 « quidem videntur, ipsa tamen diuinitas, hoc est,
 « verum corpus Christi, quamuis inuisibile, si-
 « gnis ipsis cohæret, dum verè ad manducandum

nobis exhibetur: Hactenus Volanus; dum dogma tuum peruersum vis defendere, non intelligens quid loquaris, neq; de quo affirmes (vt de aliis tui similibus Apost. ait) in hæresim Pauli

Quomodo Volanus, dum secundum Caluini sectam figuram suā, in Sacramento Eucharistia defendit, ad hæresim Pauli Samosatensis, & Theodori Mopsuestiensis delabitur imprudens.

Samosatensis, & Theodori Mopsuestiæ nesciēs reus; cum inuisibilem diuinitatē personæ Christi assistentem dicis, sicq; corpus Christi sacramento Eucharistiæ coherere. Paulus Samosatensis Episcopus Antiochiæ in Syria, eiusdem atatis cum Manete, Christum, hominem tantum, esse aiebat, & in eo verbum habitasse, vt in quouis Propheta, esseque in Christo duas naturas diuisas; ita, vt alius esset Christus, aliud verbum, vnde orti Monophysitę, & Dyophysitę. Theodorus Mopsuestiæ Cilix, Christum aiebat esse hominem, in quo Deus habitaret καὶ τὸ τῷ ἐνδοκίαν, communicatāmq; esse cum eo diuinam dignitatem, & adorationē: itaque duas in eo naturas sola habitudine beneplaciti, & dignitatis, inter se coagmentatas ponebat. Dogma vero Catholicum est duas naturas in Christo esse, vnione hypostatica substantialiter vnitas, & non secundum aliquam habitudinem, qualis est ista tua assistētia diuinitatis in Christo, cui similem facis cohærentiam corporis Christi, quod extra sacramentum ponis. Quare, si te à lapsu, & quidem periculosissimo iam nunc reuocas, & non vis esse Paulianista, aut Mopsuestiensis, aliter accipienda tibi est Cypriani similitudo; scilicet, vt sicut in persona Christi latebat diuinitas, latebat autem vnita cum carne vnione hypostatica, substantiali, & non σχετικῇ, id est, non ha-

bente rationem habitudinis, vt habet qui assistit cum eo, cui assistit; ita ait Cyprianus, Sacramento visibili ineffabiliter diuina se infudit essentia; id est, ita in visibili sacramēto diuina essentia latet, scilicet vnita cum carne, de qua idē Cyprianus proxime dixerat, Non effigie, sed natura mutatus panis, omnipotētia verbi fact⁹ est caro. Nescio, an sis tam hebes & tardus, vt non intelligas, hoc velle Cyprianum; an tam litiosus, vt, quod intelligis, dissimules. Sed non contentus, pergis interpretationem similitudinis, errore alio cumulare, cum ais, Sequitur ergo, sicut in Christo sunt duæ naturæ integræ, vna quidem visibilis, altera inuisibilis: ita & in sacramento duæ sunt, vna externa, nempe visibile elementum; altera cælestis, & inuisibilis, nempe corpus Christi. Quæro abs te, Volane, si duæ naturæ integræ in Christo sunt vnitæ, & quidem vnione hypostatica, & substantiali, vt modo dicebam, quod necesse est, confitearis, & non est corpus Christi, in quo sunt istæ duæ naturæ, humanitas, & diuinitas vnitæ, in sacramento, quod videtur, sicut humanitas Christi videbatur, quæ ista similitudo, quam ex Cypriano colligis, sacramenti, & personæ Christi? tu corpus Christi extra sacramētum ponis, quam igitur similitudinem cum Christo relinquis? sentisne, quàm sint ista absurda, & rationi repugnantia? Deinde, illud Cypriani de pane non effigie, sed natura mutato, sic interpretaris, Mutatur, inquis, natura sua, siue cōditione, vt sublimiorem acquirat digni-

tatem, id est, ut fiat corporis Christi sacramen-
 tum. At quomodo mutatur natura panis, si re-
 manet salua eadem natura, quæ prius erat, id est,
 si remanet panis? acquirere enim dignitatem nõ
 est mutare naturam, sed ornare eam: quid ergo
 hoc monstri est, mutari naturam salua natura?
 aut saluam esse naturam, & mutatam? si Oedi-
 pus es, interpretare Sphingem. Si singulas libelli
 tui repugnantias & absurditates persequi vel-
 lem, ingens volumen conficiendum esset. Ad-
 iungamus iam tertium testẽ de specie panis, &
 vini sine substantiã: Cyrillus Hierosolymitanus
 in 4. cathechesi mystagogica, In typo, inquit, „
 panis datur tibi corpus Christi, & in typo vini „
 datur sanguis, ut participato corpore, & sangui- „
 ne Christi fias *σύνσωμος, καὶ σωάσιμος* Christi, id „
 est, concorporalis, & consanguis Christi; Non „
 dixit, in pane datur tibi corpus Christi, & in vi-
 no sanguis, sed, in typo, siue figura panis, & in
 typo vini; typum enim panis, & typum vini vo-
 cat quam Cyprianus effigiem, August. ac nos
 species panis, & vini vocamus. Ut fias, inquit,
 concorporalis, & consanguis Christi; Ergo, qui
 non participat Christum corporaliter in sacra-
 mento, id est, in typo, siue specie, & effigie pa-
 nis, non efficitur concorporalis, & consanguis
 Christi, & paulo post, *ὁ φαινόμενος ἄρτος οὐκ ἄρ-
 τος ἐστὶν ἀλλὰ σῶμα χριστοῦ*, id est, qui habet spe-
 ciem panis (hanc vulgo vocant apparentiam)
 non est panis, inquit, sed corpus Christi. τὸν
φαινόμενον ἄρτον vocat, quem paulo ante voca-
 uerat typum, siue figuram panis. Sic quoque

Figura panis.

Macarius Aegyptius in homilia 27. καὶ μετὰ λαμβάνοντες ἐκ τῆ φαινομένης ἄρτου, πνευματικῶς τὴν σάρκα τῆ κυρίου ἐσθίουσι, id est qui sumunt de eo, qui videtur esse panis, carnem Christi comedunt spiritualiter, id est, inuisibiliter, πνευματικῶς enim dixit pro eo, quod est, ἀοράτως, quia solum species panis apparet. habes igitur in testimonio Cyrilli Hierosolymitani testimonium ecclesiæ Hierosolymitanæ, cui præfuit, quæ sic accepit per prædicationem apostolicæ traditionis, scilicet, in sacramento corporis, & sanguinis Christi non panem, & vinum, sed figuram panis, & vini esse: idem acceperunt reliquæ totius mundi ecclesiæ, egressa inde apostolica prædicatione, sicut scriptum est in Esaia propheta, ex Sion exhibit lex, & verbum domini de Hierusalem. Item Cyrillus Alexandr. in homilia de cæna dominica & lauatione pedum, τὸ ἐαυτῆς σῶμα ὡς ἄρτον διανέμει, καὶ τὸ ζωοποιὸν ἐαυτῆς αἷμα ὡς οἶνον ἐπιδίδωσιν, corpus, inquit, suum distribuit, ὡς ἄρτον, id est veluti panem; nemo ignorat, qui Græcè norit, significare hic similitudinem ὡς, in similitudine igitur panis, & vini, corpus & sanguinem dedit, ait Cyrill. Alexand. Habes igitur testes veteres patres, & in eis ecclesiam Hierosolymitanam, Hipponensem, & Charthaginensem, atque Alexandrinam; siquidem, ut ait beatus Cyprianus, in ecclesia est episcopus, & in episcopo ecclesia, qui tibi testantur, dari corpus in sacramento in figura panis. Cita tu vnum auctoritate, antiquitate, & doctrina ac sanctitate istis

Similitudo

panis.

De testimonio ecclesiæ Hierosoly. Alexandrinæ, Hipponensis, & Charthaginensis in Episcopis suis, quod Christi corpus sit in sacramento Eucharistia sub figura panis.

FRANCISCI TURRIANI
parem, qui dicat, dari in substantia panis.

*Quomodo Volanus Philosophia contra Veritatem
corporis Christi in sacramento utitur, & quid
Hilarius, & Tertullianus de Philosophis scri-
pserint: & quomodo traditio apostolica eccle-
siae catholicae leges naturae, & philosophiae defi-
nitiones non sequitur in diuinis mysteriis Eu-
charistiae; & de anathemate decreto in Conci-
lio Florentino contra eos, qui secundum philo-
sophos contra dogmata ecclesiastica disputant,
& docent.*

C A P. 5.

*Quomodo sit
Volanus se-
cundum Cal-
mini sectam
patronus na-
turae contra
scripturam.*

SED hic ais sine vilo pudore, nos cōtra ipsum
naturae ordinem sophistice, & impudenter
garrere, & communis naturae legem violare;
Natura enim rerum, ita inquis, fert à domino
ordinata, vt accidentia sine subiecto vi sua con-
sistere non possint; &, si auferantur substantiae,
ipsa quoque accidentia deperire, & in nihilum
redigi oporteat: Hanc querelam, & accusatio-
nem affert Volanus, melior naturae patronus,
quàm scripturae. Sed contra te, & tui similes ad-
monuit Paulus in epist. ad Coloss. cap. 2. Videte,
inquiens, ne quis vos decipiat per philosophiā,
& inanem fallaciam secundum traditionem ho-
minum, secundum elementa mundi, & non se-
cundum Christum; quia in ipso inhabitat om-
nis plenitudo diuinitatis corporaliter. Hunc lo-
cum interpretans beatus Hilar. in lib. 1. de Tri-
nitate, captiosas, inquit, & inanes philosophiae

„quæstiones respuit fides constans, nec humana-
 „rum ineptiarum fallaciis succumbens, spoliū
 „se præbet veritas falsitati, non secundum sen-
 „sum communis intelligentiæ Deum retinens,
 „neque de Christo secundum mundi elementa
 „decernens, in quo plenitudo diuinitatis corpo-
 „raliter inhabitat; Hactenus Hilar. Hoc igitur tu
 Volane conaris, cum naturæ ordinem, & leges
 opponis, vt per philosophiam fidem constantē
 de corpore, & sanguine Christi sub specie pa-
 nis, & vini apud simplices de vulgo labefactes.
 Disce ergo Volane ex Tertulliano incredibilis
 eruditionis auctore, esse philosophos Patriar-
 „chas hæreticorum; & in libro de Præscrip. hæ-
 „ret. plerāsque hæreses ex philosophia, ait, duxisse
 „ortum; Inde, inquit, Aëones, & formæ nescio
 „quæ, & trinitas hominis apud Valentinum: hic
 „Platonicus fuit; Marcion Stoicus, qui Deum
 „introducebat de tranquillitate meliorem; inte-
 „rire animam, ab Epicureis venit; negari resurre-
 „ctionem, ab vna omniū philosophorum scho-
 „la; materiam cum Deo æquari, Zenonis fuit di-
 „sciplina; Deum ponere ignem, Heracliti: eadē,
 „inquit, materiæ apud hæreticos, & philosophos
 „volutantur: Hactenus Tert. Non accusamus
 Volane philosophiam, quæ Dei donum est; &
 non mediocre adiumentum pietati afferre po-
 test, si quis ea rectè, & sobrie vtatur; sed illam,
 quam tu adhibes tanquam ministram, ad tol-
 lendum fidem mutationis substantiæ panis in
 corpus & sanguinem Christi, saluis qualitati-
 bus sensibilibus tantum panis, & vini; idque

*Quid dophi-
 losophis Hila-
 rius & Ter-
 tullianus con-
 tra hæreticos
 admonuerint:
 quod ad Vo-
 lanum Calui-
 ni sectatorem,
 & patronum
 elementorum
 pertinet.*

ne contra ordinem, & legem naturæ, vt tu ais, accidentia sine subiecto reperiantur; nullum enim miraculum hic pateris. Sic enim scribis, Quod, si Aug. in sacramento Eucharistiæ naturæ cursum immutari sentiret, & hic saltem miraculo locum concederet, procul dubio rem tam stupendam silentio non præteriret; & à perpetua naturæ lege hoc saltem miraculum, quod in sacramento effecit dominus, exciperet: Hæc tu. Audi nunc Anastasium Antiochenum, quem paulo ante memini: Ante omnia, inquit, scire oportet, quòd traditio catholicæ ecclesiæ non sequitur vsquequaque definitiones Gentilium philosophorum; nec in eis insistit, ac maximè in mysterio Christi, & in doctrina de Trinitate; quin potius in propria quadam euangelica doctrina, & apostolica regula Deum decente insistit: Supra naturales enim definitiones, & leges est mysterium diuinitatis; quod quidem hæretici cum non distinguerent, sed potius communibus notionibus, & physicis rationibus de Deo docerent, ad errores prolapsi sunt; idcirco aiebat Paulus, non se in persuasibilibus sapientiæ huius sæculi verbis Christum prædicare; quoniam stultitia est apud Deum circularis philosophia. Prima itaque huius sententia est, quæ natura sunt sibi contraria, fieri non posse, vt in vnum conueniant; vt ignis non potest cum fœno copulari, quin fœnum intreat: At qui prima salutis nostræ sententia primam sententiam philosophorum euertit, cum prædicat, virginitatis cum partu, & ignis diuini cum carne contraria

De dogmatibus ecclesiasticis supra naturales philosophorum definitiones.

traria copulationem: Hactenus Anastasius. Superse-
 deo reliquis Anastasij exemplis, ne longa
 fiant, quæ sunt perspicua: tu vero Volane, si nõ
 pateris in ecclesiastico dogmate leges naturæ
 violari, cur ista, quæ modo dixi, credis aut quid
 tum, si nusquam diceret tibi scriptura, miracu-
 lum esse Deum fieri hominem? nam de partu
 „ virginis, scis quod in Esaia scriptum est, Propter
 „ hoc dabit vobis dominus ipse signum, ecce vir-
 „ go concipiet, & pariet filium. An non satis dicit
 scriptura miraculum esse, vbi res ipsa loquitur?
 Sic nunc mutato pane, & vino in corpus, & san-
 guinem Christi, vt ecclesia catholica secundum
 verbum domini credit, saluis interim qualitati-
 bus panis, & vini, quas sensus percipit, si res ipsa
 clamat, miraculum esse in istis accidentibus si-
 ne subiecto, quid testimonium Augustini re-
 quiris? vt si non exceperit, vt tu ais, à perpetua
 naturæ lege hoc miraculum, continuo id neges,
 idque, vt saluæ sint leges naturæ, quas fidei tanti
 sacramenti anteponis. Sed interim Volane, ne
 ignores, scias ad te, & tui similes philophyficos
 pertinere anathemata ix, quæ in Ioannē Italum
 philosophum multa secundum philosophos
 contra ecclesiastica dogmata docentem, in con-
 cilio Florentino ex ecclesia Græcorum & Lati-
 norum congregato, decreta sunt, ex quibus sex-
 tum est, recitabo enim totidem verbis; iis, in-
 „ quit, qui fide pura, & simplici, ac toto corde mi-
 „ racula stupenda Saluatoris nostri, ac matris dei,
 „ quæ eum incorrupte peperit, ac reliquorum

*De anathe-
 mate decreto
 in Concilio
 Florentino
 contra Ioan-
 nem Italum,
 multa secun-
 dum philoso-
 phos aduer-
 sus dogmata
 ecclesiastica
 docentem, ad
 Calvinum, &
 sectatorem e-
 ius Volanum
 pertinente.*

sanctorum non recipiunt, sed potius argumen-
 tis, & sophisticis rationibus conantur, tanquam
 impossibilia criminari, aut, ut ipsis videtur, male
 interpretari, anathema. Ex istorum numero est
 Volanus, qui sophistica ratione conatur fidem
 euertere de mutatione naturæ panis, & vini in
 corpus, & sanguinem Christi saluis accidenti-
 bus, quia Augu inquit, Tolle ipsa corpora; qua-
 litatibus corporum non erit, ubi sint: & ideo ne-
 cesse est, ut non sint. At de vi naturæ hoc tradit
 Aug. nō de potestate auctoris naturæ: de elemē-
 tis mūdi decernit, nō de dogmatibus ecclesiast.

*Quomodo ex euangelio Ioannis colligitur, miracu-
 lum esse in S. Eucharistia, quod Volanus negat:
 & quomodo dominus duobus miraculis in
 Euangelio Ioannis narratus mutationis aquæ
 in vinum, & multiplicationis panum fidem
 miraculi, quod in S. Eucharistia fit, præmunie-
 rit; & quid dominus dixerit in nuptiis illis Ca-
 na Galilææ, intueñs in miraculum gloriose mu-
 tationis panis in corpus Christi, & in nuptias
 mysticas, in quibus per communionem corporis
 Christi summa vnione cum Christo vnimur
 carne, & spiritu, & de iis, quæ Ioannes euan-
 gelista ante lauationem pedum, & post cœnam
 mysticam scribit ad sacramentum S. Eucharis-
 tiæ pertinētia: & quomodo inde Volanus cum
 metonymia sua redarguitur: & de ratione in-
 stitutionis huius sacramenti ex Dionysio, &*

C A P. 6.

Sed quia cupis fortasse odorari aliquid de hoc miraculo, videamus num quod vestigium sit in euangelio. Ac primum quidem illud occurrat, quod dominus dixit iis, qui post miraculum illud in panibus & piscibus pridie eius diei æditum, eum quærebant; Amen amen dico vobis, quæritis me, non quia vidistis signa (miracula vocat signa) sed quia manducastis ex panibus, & saturati estis: operamini non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam æternam, quem filius hominis dabit vobis. En Volane, illud miraculum in panibus, & piscibus ad alendū corpus, & explendam famem æditum comparat cum alio longe maiore, multoque magis stupendo miraculo, quod promittit, dandi cibum, qui non perit, id est, qui non vadit in ventrem, nec in secessum emittitur; vt de cibis terrenis dixit dominus in euāgelio Matth. sed qui permanet, inquit, in vitam æternam. hic cibus est, de quo dixit postea, Accipite, & māducate, hoc est enim corpus meum: Quod in hoc loco euāgelij Ioannis daturum se promittit, inquit, Quem filius hominis dabit vobis: Probat autem, posse facere, quod promittit, quia sit Deus Dei filius, hoc enim significat, quod subiūgit, Hūc enim pater signauit Deus. Dixerat enim supra, sicut pater haberet vitā in semetipso, ita dedisse habendam

Quomodo ex euangelio colligitur, in eo, quod dominus dicebat de dāda carne sua ad manducandum, miraculum esse, quod Volanus negat.

filio: signauit enim, ait Hilari⁹ lib. viij. de Trinit. hūc locū interpretans, per sacramentū natiuitatis eiusdem naturæ vnitatem. hæc est enim, inquit, natura sigillorum, vt omnem in se impressæ speciei exprimant formam: Immo hunc sensum, ait idem Hilar. accepisse Paulum, cum dixit, qui cum in forma Dei esset, & quæ sequuntur in epist. ad Philip. eodem pertinet, quod dixit de eodem filio, cum sit splendor, & character, siue figura substantiæ eius, hunc characterem pater signauit secundum euāgelium. Ergo quia miraculum, & quidem longè illo in panibus factō maius promittebat, necesse erat, de omnipotentia sua admonere, ne dubitarent, quibus promittebat: quare si miraculum est, cur Volane de mutatione panis in corpus Christi specie sine subiecto salua dubitas? Rursus quia illi miraculum de Manna, quod pluit, Moyse assignabant, dominus autem aliud maius miraculum promittebat de corpore suo vero Manna ad manducandum dando, dicit, non Moysem, sed potius se miraculum illud de Manna ædidiisse. Sic enim aiebant, cum cuperent elicere à domino aliud simile miraculum, vt illud, quod pridie illius diei in panibus, & piscibus fecerat, Quod ergo tu signum facis, vt videamus, & credamus tibi? quid operaris? patres nostri manducauerunt Manna in deserto, sicut scriptum est, panem de cælo dedit eis manducare; dixit ergo eis Iesus, amen amen dico vobis, non Moyse dedit vobis panem de cælo, sed pater meus dat vobis panem de cælo verum; proxime vero di-

xerat, filiū hominis, quem pater signauit Deum, id est, filium hominis, & Dei, hominē inquam, & Deum daturum panem, qui non periret, sed permaneret in vitam æternam; & paulo post, „patres vestri manducauerunt Manna in deserto, & mortui sunt; hic est panis de cælo descendens, vt si quis ex ipso manducauerit, non moriatur; ergo cum miraculo de Manna, quod pluit, rursus comparat aliud infinito interuallo excellentius, scilicet de vero corpore suo dando „ad manducandum, illud enim Manna non præbebat, ait Photius in scholiis in Ioannem, *ἐν τῷ τινὰ χρεῖαν.* id est, vsum aliquem inusitatum, at „hic panis, inquit, non finit mori. addidit vero in „deserto, vt doceret, ait idem Photius, non esse hunc qualis erat ille cibus, qui in terram promissionis non est introctus, neque diu durauit; at hic cibus, inquit, æternus est, quo qui nutriuntur, in patriam cælestem admittuntur. Si „igitur miraculum est, & quidem quod omnem „admirationem superat, in sacramento altaris, vt „ex comparatione eius cum Manna perspicitur, cur de speciebus sine subiecto ambigis? & ad naturæ leges prouocas? Sin vero panis tantum est in sacramento, quid istud miraculi est, quod in eo ponis secundum euāgelium? aut quomodo cum illo in panibus, & piscibus ædito, & cū Manna è cælo tanquam maius miraculum cum minore comparas, si salua est panis substantia cum sua specie, neque quicquam aliud ibi est præter merum panem? illud enim quod fingis manducare non ore, sed spiritu, & quæ erant,

*Quomodo
miraculum
carnis Christi
in sacramento
cum aliis mi-
raculis in euā-
gelio confera-
tur.*

ut tu ais, simplicia, & profana elementa, accedente verbo Dei fieri sacramenta, id est, rerum sacrarum signa, quid miraculi est? quis ordo naturæ in ea re mutatur? potes enim videri tibi capere cibum ore, cum minime capias, sicut qui somniant, & potes facere, quasunque res volueris, esse tibi aliarum rerum etiam sacrarum signa: immo potius ludificatio est nō manducantes corpus Christi corporaliter, sed tantū per fidē secundum spiritū, concorporales tamen ei effici sicut Apost. in epist. ad Eph. ait. in tuo igitur sacramento non miraculum, sed somnium, & ludificatio est: in nostro miraculum ingens panis in corpus Christi sola verbi sui virtute mutati non ad alendum carnem, sed ad pascēdum, & roborandum animas, saluis interim qualitatibus siue accidentibus panis, & vini. Sed premamus adhuc contra istum euangelium Ioannis, qui cum scripturus esset, quæ dominus sexto capite prolixè disseruit de corpore suo edendo, & sanguine bibendo, in quæ panis, & vinum mystica benedictione sacerdotali vertuntur, duo miracula ad præfulciendam fidem huius sacramenti, & miraculi, quod in eo fit, accomodatissima prius diuino artificio descripsit, alterum est de aqua in vinum mutata in Cana Galilææ in nuptiis, de quo miraculo dixit euangelista, hoc fecit iniriū signorum Iesus in Cana Galilææ, & manifestauit gloriam suam, & crediderunt in eum; quod vero hoc miraculum ad præmunientiendam fidem illius summi miraculi conuertendi vinum in sanguinem

*Quomodo in
sacramento
Volani secundum
sectam
Caluini non
miraculum,
sed ludifica-
tio sit.*

*De duobus
miraculis à
Ioanne euangeli-
sta descri-
ptis ante mi-
raculum con-
uersionis pa-
nis, & vini
in carnem, &
sanguinem
Christi ad præ-
fulciendam fi-
dem sacra-
menti.*

Christi ad bibendum illum sub specie vini pertinere, admonuit dominus licet obscure more scripturæ sanctæ, ut studium inquirendi, & intelligendi excitaret, cum matri miraculum vini in nuptiis desideranti respondit; Quid mihi & tibi mulier? nondum venit hora mea. significabat enim, cum veniret hora sua, id est, cum mors instaret, hoc enim significat in euangelio venire horam, ut cum dixit, venit hora, clarificasset filium tuum, ut annotavit Basilius Seleuciæ in explanatione hebdomadam Danielis, significabat inquam, cum mors instaret, in alio excellentiore conuiuio nuptiali, & præstantiore zelo, zelum enim significat Cana, daturum se aliud vinum præstantius, mysticum scilicet, hoc est sanguinem suum in specie vini; quo vino magis opus esset hominibus, quàm illo, quod mater tunc requirebat, & desiderabat; & in quo maior gloria domini appareret; quid enim inquit, mihi, & tibi mulier? quasi diceret, quid me, aut te de vino isto materiali, quod in his nuptiis carnalibus desideratur, sollicitos esse oportet? nondum venit hora mea: id est, veniet tempus mortis meæ, cum huiusmodi vinum, quale hic desideratur, conuertam in vinum mysticum ad celebrandas nuptias spirituales, ad copulandum, inquam, in ecclesia summa copulatione hominem cum Christo. hanc enim summam vnionem significabat dominus, cum differens paulo post de hoc sacramento, aiebat, Qui manducat meam carnem; & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo; quod quid

*Interpretatio
illius loci in
euang. Ioan.
Quid mihi,
& tibi mulier?
nondum
venit hora
mea.*

dem perinde esse, vt si dixisset, erunt duo in carne vna, sicut de cōiugio corporali scriptum est, Paulus interpretatus est, cum illud in epist. ad Eph. ad hoc sacramentum mystice retulit. cum enim dixisset, quia membra sumus de corpore eius, de carne eius, de ossibus eius, propter hoc relinquet homo patrem, & matrem suam, adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna, subiunxit statim, sacramentum hoc magnum est, ego autem dico, in Christo, & in ecclesia, quod beatus Methodius martyr in libro, quem inscripsit Symposium decem virginum, de sacramento sacræ communionis corporis, & sanguinis domini interpretatur; sed de hoc loco differem postea in altero tractatu. hæc summa vnio per communionem corporis, & sanguinis in sacramēto, vnionem illam per fidem, & gratiam spiritus cum Deo, consummat, & ad perfectum adducit instar coniunctionis corporum, quæ coniugiū carnale consummat, & perficit. Ad hanc autem interpretationem excitauit nos Volane, ne à me excogitatā esse suspiceris, ipse idem Ioannes euangelista, qui hoc miraculum aquæ in vinum cōuersæ scripsit; quia enim scripserat dixisse dominum Iesum in illo conuiuio, cum desiderabat mater, vt aquam in vinum verteret, nō dum venit hora mea, quod, vt dixi, ad illud tempus spectabat; cum dandum erat illud mysticum vinum. id est, faciendū miraculū mutandi vinum in sanguinem Christi, intuens in hoc Ioannes, cum vellet narrare lauationem illam pedum discipulorū post cœnam agni ty-

De loco Pauli ad Eph. ad sacramentum Eucharistia, pertinēte auctore Methodio.

Quod summa vnio per communionē corporis & sanguinis Christi vnionē per fidē, & gratiam spiritus s. consummat.

picam, cum datum est hoc sacramētum, & si de
 eo copiosius¹, quàm reliqui euangelistæ cap. 6.
 euāgelij sui narrauerat, tamen ne omnino loco
 proprio silentio illud præteriret, voluit saltem,
 quantum satis visum est, attingere, admonens
 venisse tunc horam illam, quam dominus Iesus
 in miraculo illo mutationis aquæ in vinū dixe-
 rat. Itaque sciens, inquit, Iesus, quia venit hora,
 vt transeat ex hoc mundo ad patrem, cum dile-
 xisset suos, qui in hoc mundo erant, in finem di-
 lexit eos: dilectionem dicit illam, qua Christus
 voluit pro nobis omnibus impiis, & peccatori-
 bus mori, sicut idem Ioannes dixit, sic enim
 Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigeni-
 tum daret: & Paulus, commendat autem chari-
 tatem suam Deus, quoniam cum adhuc pecca-
 tores essemus, secundum tempus Christus pro
 nobis mortuus est. Sed quia passus est pro no-
 bis, sicut beatus Petrus ait, nobis relinquens
 exemplum, vt sequamur vestigia eius, qui pec-
 catum non fecit nec inuentus est dolus in ore
 eius, qui cum malediceretur, non maledicebat,
 cum pateretur, non cōminabatur; & paulo post,
 vt peccatis mortui, iustitiæ viuamus; sic autem
 passionem, & exemplum vitæ eius imitari non
 poteramus, ait Dionysius Areop. in cap. de cō-
 munione, nisi memoria semper operū diuino-
 rum sacris sacerdotum lectionibus, & consecra-
 tionibus renouaretur, sicut ait scriptura, hoc fa-
 cite in meam cōmemorationem, idcirco illam,
 quam dixi, dilectionem alia summa cumulauit
 dando nobis sub speciebus panis, & vini corpus

*De causa sa-
 cramentis Eu-
 charistia in-
 stituti aucto-
 re Dionysio.*

suum ad manducandum, & sanguinem suum ad
 bibendum in commemorationē vitæ, & mor-
 tis, ac resurrectionis eius. hanc ergo summam,
 & cumulatam dilectionem significauit, cum
 dixit, in finem dilexit eos, Græce est εἰς τέλος,
 quod significat in finem, siue in summum:
 vt autem de hac dilectione quam dixi, acci-
 peremus, statim narrat lauationem pedum, quæ
 erat præparatio quædam illius magni sacra-
 menti, quod dare volebat Christus; idem enim
 significabat lauare tunc pedes, quod signifi-
 cat nunc lauare summos digitos, cum sacer-
 dos vult accedere ad consecrationem, vt diui-
 nus Dionysius interpretatus est; sic enim ait, la-
 uat sacerdos manus, quia vt euangelium dicit,
 qui lotus est, non indiget, nisi vt lauet summa,
 hoc est extrema sua; & paulopost, lauare inquit
 manus episcopū, & sacerdotes significat in æ-
 nigmatē, oportere eos, qui ad purissimā cōsecre-
 tionē accedunt, vel extremas etiam animæ ima-
 ginationes purgatas habere. Deinde, vt nos ex-
 citaret euangelista ad contemplandum omni-
 potentiam Dei, qua Christus sacramentum cor-
 poris, & sanguinis sui nobis ad manducandum,
 & bibendum operari volebat, subiungit, & cœ-
 na facta (typicā cœnā agni Mosaici dicit, quam
 secuta est lautio pedum, & mystica ac domini-
 ca cœna) cum diabolus iam misisset in cor, vt
 traderet eum Iudas Iscariotes, sciens, quia om-
 nia dedit ei pater in manus, & quia à Deo exi-
 uit, & ad Deum vadit, surgit à cœna, & ponit
 vestimenta sua, & cum accepisset linteum, præ-

*Idem signifi-
 casse in anig-
 mate lauare
 dominum Je-
 sum pedes di-
 scipulorū, an-
 tequam daret
 eis sacramen-
 tū, & laua-
 re nunc sacer-
 dotē summos
 digitos ante
 cōsecrationem
 auctore Dio-
 nysio.*

cinxit se, &c. his verbis, sciens Iesus, quia omnia dedit ei pater in manus, excitauit nos, vt iterum dicam, euangelista ad contemplandum potestatem Iesu, qua fecit omnia cum patre, vtpote Deus, Dei filius; qua potestate sacramentū corporis, & sanguinis sui post lauationem pedum operaturus erat. Responde nobis Volane, quid hoc loco opus erat de omnipotētia Iesu admonere, si non erat ingens aliquod miraculum facturum? quorsum illud proœmium, quod omnipotentiam Dei declarat? an opus erat omnipotentia ad deponendū vestimenta, & accipēdum linteam, & præcingendum se, vt eiusmodi forma, & habitu serui indutus pedes discipulorum lauaret? aut opus erat omnipotentia ad dādum signum, & figuram tantum corporis & sanguinis sui? Si tu nullum miraculum ibi pateris, ne ordo naturæ, cuius es studiosus patronus, mutetur, & leges eius violētur, quid igitur isto proœmio opus erat, sciens Iesus, quia omnia dedit ei pater in manus? significat enim vt dixi, hoc, omnia, quæcunque veller, facere posse, sicut Deus pater, siquidem manus est symbolum potestatis. huc pertinet, quod per Apostolicam traditionem accepit ecclesia catholica, vt dicat sacerdos ad altare operaturus verbo domini idem sacramentum, qui pridie quàm pateretur, accepit panem in sanctas, ac venerabiles manus suas, & eleuatis oculis in cælum ad te Deū patrē omnipotentē: quod quidē eadem mente, & proposito dicit, qua euangelista dixit hic, sciens Iesus, quia omnia dedit ei pater in

Quid sibi voluerit Euangelista Ioannes, cum ait, sciens Iesus, quia omnia dedit ei pater in manus &c. quomodo h. c. negantis miraculū in sacramento Eucharistiae co- a guū.

Quomodo sciens Iesus, pater in manus dedit ei pater in manus &c. pater in manus dedit ei pater in manus &c. pater in manus dedit ei pater in manus &c.

manus. Præterea etiam ; quod ibidem addidit idem Euangelista Ioannes, & sciens, quia à Deo exiuit, & ad Deum vadit, causam significat, cur dominus Iesus sacramentum corporis & sanguinis sui nobis relinqueret; vt scilicet, quia ascensurus esset in cælum, præsentem eum vsque ad consummationem sæculi nobiscum in sacramento sanctæ Eucharistiæ haberemus.

Adhuc de miraculo S. Eucharistiæ, quomodo illud dominus docuerit conferens cum miraculo ascensus sui in cælum, & quomodo quod dominus dixit post cœnam mysticam egresso Iuda, nunc clarificatus est filius hominis, ad gloriosam mutationem panis in corpus Christi pertinebat, & vnde id probatur: & quomodo Christum hac gloria priuare conantur Zuingliani & Calviniani, & de duplici hærese vetusta in Sacramento S. Eucharistiæ, & quomodo hæresis Caluini tertio loco ad illas accessit, & de duplici glorificatione Christi per sacramentum S. Eucharistiæ, & per passionem notata distincte in Euangelio Ioannis verbis Christi: & de miraculo in panibus multiplicatis comparato à Christo cum miraculo dandi carnem suam ad manducandum.

CAP. 7.

PRæterea, nonne plane dominus docuit miraculum esse hoc, & quidem ingens, quod

de carne sua manducanda, & vitam afferente dicebat, ac proinde fidem postulare, cum comparans hoc, quod illis incredibile videbatur, cū ascēsu suo ad cælos virtute propria, ait, hoc vos scandalizat? Si ergo videritis filium hominis ascendentem, vbi erat prius? quod perinde erat, vt si dixisset, si putatis non posse me dare vobis carnem meam viuificam ad manducandum, quomodo credetis posse me per aerem penetrare ascendentem tanquam volucrem in cælum? in hanc sententiam Cyrillus; hoc verò Volane, de ascensu domini in cælos, quin miraculum esset, tu quidem non dubitas, igitur nec illud prius negare vllō modo potes, nisi domino vtrumque comparanti contradicas; comparatio enim, vt Philosophi, & Theologi tradunt, γῶν ὁμοφυῶν est, id est, eorum, quæ sunt eiusdem naturæ, & conditionis, vt miracula, quæ sunt omnia diuinę potestatis ac supra naturæ, & elementorum leges. at in tua figura Volane, quod miraculum est? Aliud præterea notauit hic Euangelista Ioannes, quod ad illud gloriosum corporis, & sanguinis Christi sacramētum post lauationem pedum discipulorum retulit, illud scilicet, quod cum exisset Iudas, dixit Iesus, nūc clarificatus est filius hominis, & Deus clarificatus est in eo: & Deus clarificabit eum in semetipso; & continuo clarificabit eum. quia enim scripserat Ioannes de illo miraculo mutationis aquæ in vinum, & manifestauit gloriam suam, & crediderunt in eum, & illud, quod illic dominus Iesus dixerat, nondum venit hora mea,

*Quomodo
cōparatio sa-
cramenti cum
ascensu domi-
ni in cælum
cōuincat mi-
raculū esse in
sacramento,
quod Volanus
secundū sectā
Caluini ne-
gat.*

ad tempus instantis mortis eius, quando vinum in sanguinem eius mutandum erat, retulerat dominus, ut iam explicatum, & obseruatum est; idcirco ratio diuini spiritus, quo Ioannes scribebat, postulabat ut gloriam quoque huius summi miraculi mutationis vini in sanguinem

*De compara-
tion: gloria
Ch. isti ostēsa
in mutatione
vini, & aquae
in sanguinem
suum cum glo-
ria ostēsa in
mutatione a-
quae in vinum
in nuptiis Ca-
nae Galilaeae.*

Christi viuum notaret; quæ tanto maior illa gloria aquæ in vinum mutationis fuit, quanto Deus creatura sua maior, & præstantior est. Itaque siue statim, ut exiuit Iudas, istud mirabile, & omnium maximum sacramentum dedit, ut Clemens Rom. in 5 libro de Constit. Apostol. & Dionys. Areopag in cap. de communione, & Hilarius in comment. Matthæi affirmant, siue continuo ut dedit, exiuit Iudas, ut alij sentiunt, utroque modo ad gloriosum sacramentum corporis Christi, in quod panem mutauit Iesus, pertinet hoc, quod ait, nunc clarificatus, siue glorificatus est filius hominis; & Deus clarificatus est in eo. in hoc enim sacramento carnem suam pro nobis passam, impassibiliter nobis dedit. De hac gloria siue claritate, dixit idem in eodem Euang. Ioan. cap. 17. & ego claritatem, siue gloriam, quam dedisti mihi, dedi eis, ut sint vnum, sicut & nos vnum sumus; ego in eis, & tu in me, ut sint consummati in vnum; hoc autem fit per corporalem, siue substantialem summptionem corporis Christi, ut beatus Hilarius, & Cyrillus Alexand. contra Arrianos disputantes, demonstrant; ut paulopost docebo. Tu ergo Volane cum tuis Zuinglianis, & Calvinianis clarificatione ista Christum priuas, dum in sacra-

*Quomodo glo-
rificatione
Ch. isti ex sa-
cramēto, quæ
dicit Euāge-
lium, Christū
priuant, qui
eum in ipso sa-
cramēto ne-
gant.*

mento carnem eius corporaliter habere nō vis;
 & nos item priuas vnitare per carnem eius, quā
 dicit Euangelium. Nescio, an leuius quā vos
 peccatē illi, qui, vt ait beatus Ignatius in Epist.
 ad Smirnenſes, vt Theodoretus quoque in ter-
 tio dialogo Polymorphi testatur, non confite-
 bātur Eucharistiam esse carnem Saluatoris no-
 stri Iesu Christi pro peccatis nostris passam, quā
 pater suscitauit. Deinde subiungit Ignatius, qui
 igitur contradicunt dono Dei, *συζητῶντες ἀπ-*
 igitur *ὁρίσασθαι*, id est, in quæstione versantes intereū:
 sic vobis accidit. Illi igitur carnem passam ne-
 gabant in sacramento; Paulus Samosat. corru-
 ptibilem in eo sanguinem ponebat, vt Dionys.
 Alexand. testatur, qui eum in Epistola sua con-
 futat; tertium deerat, vt essent scilicet non qui
 carnem in Eucharistia non passam, neque qui
 corruptibilem, sed qui nullam dicerent. Sed age
 nunc Volane, si illa aquæ in vinum in nuptiis il-
 lis mutatio fuit vera mutatio, qua gloria Iesu
 tunc manifestata est, & crediderūt in eum, quo-
 modo non fuerit facta hic vera mutatio panis,
 & vini in verum corpus, & sanguinem Christi,
 sicut ipse suis verbis propriis declarauit, inquiēs,
 Hoc est corpus meum? siquidē magis hic quā
 illic gloria Iesu manifestata est, quod non cre-
 do, negare audebis. An gloriosior, & admirabi-
 lior est mutatio panis in corpus Christi secun-
 dum fidem, & per spiritum, quā vera mutatio
 secundum substantiam panis? cur igitur quod
 gloriosius est, & verbis domini proprie acceptis
 significatur, non concedis; & quod minus

*Sic est in exē-
 plari vetustis-
 simo Biblio-
 theca Floren-
 tina Medicea
 sicut Theodo-
 retus citat.*

*De duplici
 harese vetusta
 in sacramēto,
 ad quam ac-
 cessit atate no-
 stra tertius Cal-
 uini.*

gloriosum est, & verbis figurate acceptis significari dicis, concedis? Sed dices fortasse, in loco isto Ioannis non de glorificatione, siue manifestatione gloriæ Iesu per sacramentum sanctæ Eucharistiæ, sed per passionem sermonem esse, sicut Apost. in Epist. ad Heb. ait, videmus Iesum per passionem mortis gloria & honore coronatum: verum ne hoc modo tantum, intelligeremus, hanc glorificationem per passionem ab illa per admirabile mysterium panis, & vini in corpus, & sanguinem viuum, & viuificum mutati ibidem Euangelista distinxit; de illa enim priore dixit in præterito, nunc clarificatus, siue glorificatus est filius hominis, & Deus clarificatus est in eo; & de posteriore adiunxit in futuro, & Deus clarificabit eum in semetipso: & continuo clarificabit eum. Ergo quia Ioannes, ut ante dixi, de carne domini Iesu in sacramento edenda, & de sanguine eius bibendo, copiose cap. 6. scripserat, & cœnam dominicam reliqui tres Euangelistæ narrauerant, istis, quæ exposui, ad illud ipsum sacramentum spectantibus contentus fuit in eo loco Euangelij sui, vbi lationem pedum in ea cœna factam ab aliis Euangelistis prætermittam narrauit, quæ omnia tuâ frigidam, & prophanam metonymiam plane coarguunt. Cur enim non credis primum domino dicenti post acceptum panem in manus, Hoc est corpus meum, & post acceptum calicem, Hic est sanguis meus? deinde Ioāni Euangelistæ, qui intuens in hoc sacramentum, de omnipotentia filij Deo patri, consubstantialis, ut

antea

*De duplici
glorificatione
Christi notata
in Euang.
Ioannis.*

antea dixi, admonuit; quia panem non edendo, digerendo, & modificando, in corpus suum naturaliter mutaturus erat, sed immutato cursu naturæ solo verbo. Præterea ut architriclino credis, qui gustavit aquam vinum factam, crede infinitis, qui gustantes carnem domini in hoc venerabili sacramento, mirabiliter in omni genere continentiæ, ac virtutis proficiunt: vestrum vero panem qui comedunt pro sacramento, quomodo proficiunt? an perseverant in doctrina, quam Ecclesia patrum, ac maiorum ab initio accepit, & eis tradidit? an potius quotidie sectas mutant, & ex Lutheranis Calviniani; aut rursus ex Calvinianis Lutherani fiunt? Sed veniamus iam ad alterum miraculum de panibus, & piscibus multiplicatis, quo etiam Evangelista fidem sacramenti Eucharistiæ præfulcendam esse diuinitus iudicavit, antequam ea, quæ dominus de eo differuisset, narraret. ait igitur, accepit ergo Iesus panes, & cum gratias egisset, distribuit discumbentibus, similiter, & ex piscibus, quantum volebant. Matthæus Evangelista ait, benedixit, & fregit, &c. rogo te Volane, si credis factum esse hic miraculum à domino in panibus benedictione eius multiplicatis, cur non credis factum item miraculum à domino in pane accepto in manus, & benedictione in corpus eius mutato? cum ita dixerit in cœna, corpus suum esse, quod dabat discipulis, & non signum, sicut dixit panes esse, quos dabat discipulis turbæ distribuendos, & non figuras panum? Cur pateris fieri ex improviso benedi-

De miraculo in panibus, et piscibus multiplicatis cœnato cum miraculo in mutatione panis in corpus Christi.

ctione Dei omnipotentis tãtam multitudinem panum ex quinque panibus sine terra , sine aqua, sine aratione , sine satù, sine semente contra naturæ, quæ cernitur, leges; & non pateris eiusdem Dei omnipotentis benedictione species panis saluas, mutata panis natura in corp⁹ Christi, illud, vt saturarentur corpora, hoc, vt saturarentur animæ? Aliud præterea miraculum de Manna in deserto commemorauit Euangelista post illud superius de panibus, cum quo dominus comparauit tanquam maius cum minore, quod in pane uiuo , & viuifico corporis sui facturus erat, de quo erat à domino paulopost in eodem capite Euangelij differendum: sed de miraculo Manna, & de eius comparatione cum miraculo veri Manna in sacramento dixi supra, ne eadem repetatur. Dominus aperiat tibi sensum Volane, vt intelligas, Euangelij scripturam te negare, cum miraculum panis in carnẽ Christi mutati, & vini in sanguinem negas.

Quomodo Calviniani & Zuingliani similes sunt in errore suo Arianorum: & quomodo, quibus argumentis ex veritate corporis Christi in sacramento sumptis confutati sunt Ariani ab Hilario, & Cyrillo, eisdem confutantur, & reuincuntur à nobis Calviniani: & quomodo Calviniani negantes carnem Christi in sacramento coguntur cum Arrianis negare patrem & filium esse vnum natura.

SEd age iam, quia sæpe in libro tuo audes discere, sic omnes veteres patres de sacramento Eucharistiæ, vt tu cū Caluino magistro tuo, sensisse, videamus, quomodo ecclesia Catholica Occidentalis in persona Hilarij clarissimi, & eruditissimi patris, & Orientalis in persona Cyrilli grauissimi, & illustri laude synodi Ephesinæ celebrati ex vera carne Christi in sacramento Eucharistiæ participata firmissima argumenta aduersus Arianos duxerint. illi enim sic patrem, & filium vnum esse ponebant non per naturam, sed per habitudinem consensus, & vnitatem voluntatis, sicut ipsi ponitis, vnum corpus Christi vos fieri in sacramento per habitudinem fidei, & spiritus, non autem per veritatem carnis in sacramento manducatæ. vt intelligas Volane, sectam istam tuam munire Arianis, & telum grauissimum in eos ab vtraq; ecclesia coniectum conari de manibus extor-

„quere. audi ergo iam Hilarium in Arianos ar-

„gumentantem; Si verè, inquit, verbum caro factum est, & nos verè verbum carnem cibo dominico sumimus, quomodo non naturaliter

„manere in nobis existimandus est, qui, & naturam carnis nostræ inseparabilem sibi homo

„natus assumpsit, & naturam carnis suæ ad naturam æternitatis sub sacramento nobis cōmunicandæ carnis admiscuit? quod beatus Petrus dixit, vt efficeremur diuinæ naturæ cōsortes, dixit hic Hilari⁹, ad naturā æternitatis admiscuisse

nobis carnem suam sub sacramento. Subiungit
 deinde, ita enim omnes vnum sumus, quia, & in
 Christo pater est, & Christus in nobis est, Quis-
 quis ergo naturaliter patrem in Christo nega-
 bit, neget prius, non naturaliter (id est, non se-
 cū dum veritatem naturæ carnis) vel se in Chri-
 sto, vel Christum sibi inesse, quia in Christo pa-
 ter, & Christus in nobis vnum in his esse nos fa-
 ciunt. Si verè igitur carnē corporis nostri Chri-
 stus assumpsit, & verè homo ille, qui ex Maria
 natus fuit, Christus est, nōsque verè sub myste-
 rio carnem corporis sui sumimus, & per hoc v-
 num erimus, quia pater in eo est, & ille in nobis,
 quomodo voluntatis vnitas asseritur, cum na-
 turalis per sacramentum proprietates, perfectæ
 sacramētum sit vnitatis? similiter nos in te Vo-
 lane nunc, & in Zuinglianos, ac Calvinianos
 condiscipulos tuos argumentamur, si vnum su-
 mus in Christo secundum veritatem carnis in
 sacramento nobiscum communicatæ, vt eccle-
 sia Catholica Occidentalis in persona Hilarij
 aduersus Arrianos disputans prædicat, quomo-
 do vultis, esse nos vnum in Christo per fidem
 tantum, in sacramento Eucharistiæ communi-
 cato? Subiungit ergo Hilarius, non est humano
 aut sæculi sensu in Dei rebus loquendum; ne-
 que per violentam, atque impudentem prædi-
 cationem, cælestium dictorum sanitati, alienæ,
 atque impiæ intelligētiæ extorquenda peruer-
 sitas est. Quæ scripta sunt, legamus; & quæ le-
 gerimus, intelligamus: & tunc perfectæ fidei
 officio fungemur. de naturali enim in nobis

„Christi veritate quæ dicimus, nisi ab eo disci-
 mus, stulte atque impie dicimus: non dixit Hi-
 larius de spirituali, vt tu Volane, sed de natura-
 „li, id est, corporali in nobis Christi veritate. Se-
 „quitur, ipse enim ait, caro mea verè est esca, &
 „sanguis meus verè est potus. qui manducat meã
 „carnem, & bibit meum sanguinem, in me ma-
 „net, & ego in eo; de veritate carnis, & sanguinis
 „non est relictus ambigendi locus. nunc enim,
 „& ipsius domini professione, & fide nostra ve-
 „rè caro est, & verè sanguis est, & hæc accepta,
 „atque hausta id efficiunt, vt & nos in Christo, &
 „Christus in nobis sit. an ne hoc veritas non est?
 „contingat planè his verum non esse, qui Chri-
 „stum Iesum verum esse Deum negant. est ergo
 „in nobis ipse per carnem, & sumus in eo, dum
 „secundum hoc, quod nos sumus, in Deo est. V-
 bique dicit Hilarius Euangelium sequens, esse
 in nobis Christum in hoc sacramento per car-
 nem naturalem, id est, veram, & nusquam per
 spiritum, & secundum fidem tantum, vt tu Vo-
 lane cum tua metonymia. Sequitur in Hilario,
 quod autem in eo per sacramentum commu-
 „nicatæ carnis, & sanguinis sumus, ipse testatur
 „dicens, & hic mundus me iam non videbit, vos
 „autem me videbitis, quoniam ego viuo, & vos
 „viuetis; quoniam ego in patre meo, & vos in
 „me, & ego in vobis. si voluntatis tantum vnita-
 „tem intelligi vellet, cur gradum quendam, at-
 „que ordinem consummandæ vnitatis exposuit,
 „nisi vt cum ille in patre per naturam diuinitatis
 „esset, nos contra in eo per corporalem eius na-

tiuitatem, & ille rursus in nobis per sacramen-
 torum inesse mysterium crederetur? ne autem
 Volane extremum hoc, quod adiunxit, & ille
 rursus in nobis per sacramentorum inesse my-
 sterium crederetur, more tuo arripas, & ad fi-
 dem tuam solam, & spiritualementantum, carnis
 per sacramentum manducationem referas, au-
 di, & intellige, quæ sequuntur; ac sic perfecta
 per mediatorem vnitas doceretur, cum nobis in
 se manentibus, ipse maneret in patre, & in patre
 manens, ipse maneret in nobis; & ita ad vnita-
 tem patris proficeremus; cum qui in eo natu-
 raliter secundum natiuitatem inest, nos quoque
 naturaliter inessemus, ipso in nobis naturaliter
 permanente. Deinde subiungit, quod autem in
 nobis naturalis hæc vnitas sit, ipse ita testatus
 est, qui manducat meam carnem, & bibit meum
 sanguinem, in me manet, & ego in eo; non enim
 quis in eo erit, nisi in quo ipse fuerit. quod sic
 intelligendum est Volane, ne quid hic per insci-
 tiam vel malitiam calumnieris, nisi in quo ipse
 fuerit, scilicet secundum carnem, & spiritum;
 non autem secundum carnem solum, quæ ni-
 hil prodest, ut est in indigne manducantibus: se-
 quitur, perfectæ autem huius unitatis sacramen-
 tum superius iam docuerat, dicens, sicut misit
 me viuens pater, & ego viuo propter patrem,
 & qui manducat me, & ipse viuet propter me;
 viuit ergo propter patrem, & quomodo per pa-
 trem viuit, eodem modo, & nos per carnem Chri-
 sti viuemus. ne autem hoc Volane ad figuratum ser-
 monem tuum, & spiritualementuam per fidem solam

manducationem accommodare posses, subiungit; omnis enim comparatio ad intelligentiæ formam præsumitur, ut id, de quo agitur, secundum propositum exemplum assequamur. hæc ergo vitæ nostræ causa est, quod in nobis carnalibus manentem per carnem Christum habemus victuris nobis per eam ea conditione, qua viuit ille per patrem: & paulopost, hæc autem idcirco à nobis commemorata sunt, quia voluntaris tantum inter patrem, & filium vnitatem hæretici mentientes, vnitatis nostræ ad Deum utebantur exemplo, tanquam nobis ad filium, & per filium, ad patrē obsequio, ac voluntate religionis vnitis, nulla per sacramentū carnis & sanguinis naturalis communionis proprietates indulgeretur. Cum, & per honorē nobis datum Dei filij, & permanentē in nobis carnaliter filium, & in eo nobis corporaliter, & inseparabiliter vnitis mysterium veræ, ac naturalis vnitatis sit prædicandū. Hæc Hilarius in Arianos; quæ, ut antea dixi, in Zuinglianos, & Caluinianos, & in te Volane eorū condiscipulū valēt, qui vnitatem nostram cum Deo per carnem Eucharistiæ nobiscum corporaliter vnitam tollitis. vos enim traditis, nō per carnem Christi viuificam vniri nos vere cum eo, & vnū effici corporaliter, sed per fidem tantū, & secundum spiritū, quasi nō corporaliter in sacramēto, sed per fidē tantū, & per spiritū à nobis caro Christi māducetur: ex quo fit, ut secundū Arianos, vna hæresis aliam trahente, negare quoque vos cogamini, patrem, & filiū esse vnum, & per naturā patrē in

*Quomodo
Caluiniani cū
Arianis faciunt, cum
Christi carnē
in sacramen-
to negant.*

*Quomodo
Caluiniani coguntur negare patrem.*

*Et filium esse
vnum natura
negantes fieri
nos vnum cum
Christo per sa-
cramentum
carnis corpo-
raliter nobis-
cum commu-
nicata.*

Christo, & Christum in patre esse; sicut negatis per sacramentum veræ, & viuificæ carnis nobis corporaliter communicatę fieri nos vnum cum Christo, & per Christum cum patre. atque ita; quod dominus dixit in euangelio de vnitæ naturæ suæ cum patre; & de consortio, siue participatione corporali eiusdem naturæ per sacramentum carnis, non de vnitæ vera, & corporali per corpus eius viuificum, sed de vnitæ spirituali per fidem tantum accipiendum erit: vt iam per sacramentum neque concorporales Christo simus, sicut Paulus ait: neque diuinæ naturæ consortes, sicut beatus Petrus; neque Arianos reuincere possumus. contra vnitatem naturæ diuinæ illud in euang. Ioannis interpretantes, vt sint vnum, sicut, & nos vnum sumus. Hilarij vero quanta fuerit apud Augustinum, cuius tu testimoniis abuteris, auctoritas, vel ex eo intelligi potest, quod sæpe eius testimonio, & auctoritate in libris suis vtitur.

Quomodo quod Calviniani tradunt, Christum, fide tantum accipi in sacramento, Cyrillus eisdem argumentis refellit, quibus Arianos negantes vnitatem naturalem patris & filij: & quomodo probat duplicem vnionem cum Christo corporalem per participationem carnis in sacramento nobiscum corporaliter communicatę, & vnionem alteram spiritualem per spiritum S. secundum habitudinem fidei & charitatis.

VIdeamus deinceps, quemadmodum beatus
 Cyrillus Alexand. similiter contra Arianos
 disputans hoc ipsum auctoritate scripturæ san-
 ctæ refellat, quod vos dicitis, Christum in san-
 cta Eucharistia fide solum accipi per spiritum,
 & non per carnem ipsam. Sic enim ait lib. 10. in
 Ioan. cap. 15. Non negamus recta nos fide chari-
 ratéque syncera Christo spiritualiter coniungi;
 sed nullam nobis coniunctionis rationem se-
 cundum carnem cum illo esse, id profecto per-
 negamus; idque à diuinis scripturis omnino a-
 lienum esse dicimus. Quis enim dubitauit Chri-
 stum etiam sic vitem esse, nos vero palmites, qui
 vitam inde nobis acquirimus? iam hic Volane,
 plane refellit Cyrillus doctrinā tuā, quā in prin-
 cipio libelli tui tanquam fundamentum causæ
 tuæ posuisti: postquam enim vim huius para-
 bolæ, siue similitudinis, vt tu vocas, explicasti,
 subiunxisti: non dissimili figura, & inuolucro
 coniunctionem secum nostram in alio quoque
 loco demonstrat, nisi, inquit, manducaueritis
 carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinē,
 non habebitis vitam in vobis; qui manducat
 meam carnem, & bibit meum sanguinem, ha-
 bet vitam æternam, & ego resuscitabo eum in
 nouissimo die. caro enim mea est verè cibus, &
 sanguis meus verè est potus. qui manducat
 meam carnem, & bibit meum sanguinem, in
 me manet, & ego in eo; & paulopost. Porro ais,
 quis sit modus, & quæ ratio tam salutaris cibi

Quomodo

Cyrrill. Alex.

similiter vt

Hilarius dis-

putans contra

Arianos, per

euangelium

refellat, quod

Caluiniāni

tradunt, Chri-

stum in Eu-

charistia fide

solum accipi

per spiritum,

& non per

carnem ipsius.

Quomodo

fundamentum

doctrina, quod

Volanus in

principio sui

libelli hæretici

iecit, à Cyrillo

auctoritate e-

uangelij con-

uincitur.

manducandi; Apostolus diserte testatur in-
 quiens; Viuo ego, non iam ego, sed viuit in me
 Christus: vitam autem, quam nunc viuo in car-
 ne, per fidem viuo filij Dei, qui dilexit me, &
 tradidit semetipsum pro me. Ioannes autem,
 ex hoc cognoscimus, inquit, quod in eo mane-
 mus, & ipse in nobis, quoniam de spiritu suo
 dedit nobis. hæc tu. paulo ante respondit Cy-
 rillus tibi, quod Arianis idem atque tu, conten-
 dentibus, licet alio proposito. Non negamus,
 dixit Cyrillus, recta nos fide, charitatēque syn-
 cera Christo spiritualiter coniungi; sed nullam
 nobis coniunctionis rationem secundum car-
 nem cum illo esse, hoc profecto pernegamus;
 idque à diuinis scripturis omnino alienum esse
 dicimus. tu igitur Volane, locos scripturæ de v-
 nitate cum Christo per fidem, & spiritum chari-
 tatis cum locis de vnitae corporali per veram
 Christi carnem in vnum contra scripturam con-
 fundis; & Arianis faues. Sed redeo ad Cyrillum,
 audi, inquit, Paulum dicentem, quia omnes v-
 num corpus sumus cum Christo: quia, & si mul-
 ti sumus, vnum tamen in eo corpus sumus: om-
 nes enim de vno pane participamus. an forrasse
 putat, ignotam nobis mysticæ benedictionis
 virtutem esse? quæ cum in nobis fiat, nonne cor-
 poraliter quoque facit communicatione carnis
 Christi Christum in nobis habitare? cur enim
 membra fidelium membra Christi sunt? nesci-
 tis, inquit, quia membra vestra sunt Christi? mē-
 bra igitur Christi, meretricis faciam membra?
 absit. Saluator etiam, qui manducat meam car-

*Locos scriptu-
 ra de vnitae
 cum Christo
 per fidem &
 spiritum cha-
 ritatis, cum
 locis de vnitae
 corporali
 per carnem
 Christi in sa-
 cramento par-
 ticipatam, cō-
 tra scripturā
 confundit P^o
 lanus.*

„nem,ait,& bibit meum sanguinē, in me manet,
 „& ego in eo. vnde considerandum est, non ha-
 „bitudine solum, quæ per charitatē intelligitur,
 „Christum in nobis esse, verum etiam, & par-
 „ticipatione naturali(naturalem vocat hic pater
 Cyrillus, sicut Hilarius, participationem cor-
 „poralem per veram sumptionē corporis Chri-
 „sti) deinde subiungit, nam quemadmodum si
 „quis igne liquefactam ceram aliæ ceræ simi-
 „liter liquefactæ ita immiscuerit, vt vnū quid
 „ex vtrisque factum esse videatur, sic commu-
 „nicatione corporis, & sanguinis Christi ipse in
 nobis est, & nos in eo. Age nunc Volane, potes
 ne accommodare huc tropū tuæ metonymiæ?
 commiscetur ne Christi caro cum carne nostra
 instat ceræ cum cera, per solem fidem, & in spi-
 ritu? an potius necessarius est contactus cor-
 poris in Sacramēto? quod quidem Christi cor-
 pus non in nostrum corpus manducando mu-
 tatur, sed cum eo per contactum vnitur. Cum
 contactum corporis Christi in Sacramento, si-
 ue corpus Christi in Sacramento tangi dico, ad
 species, sub quibus est corpus & sanguis Chri-
 sti, referri volo contactum, & tangi; id est spe-
 cies ipsas proprie tangi, non autem ipsum cor-
 „pus, & sanguinem Christi. Pergit Cyrillus, non
 „poterat enim aliter corruptibilis hæc natura cor-
 poris ad incorruptibilitatem, & vitam traduci,
 nisi naturalis vitæ corpus ei coniungeretur.
 Deinde quasi alloquēs te, & tui similes, vt illum
 „Arianū, cum quo differebat, non credis, inquit,
 „mihi hæc dicenti? Christo, te obsecro, fidē præ-

be; amen, amen, inquit, dico vobis, nisi mandu-
 caueritis carnem filij hominis, & biberitis eius
 sanguinem, non habebitis vitam in vobis: qui
 manducat meam carnem, & bibit meum san-
 guinem, habet vitam æternam, & ego resuscita-
 bo eum in nouissimo die; in vobis dicit, id est,
 in corpore vestro; vita autem iure ipsa vitæ caro
 intelligi potest; hæc enim nos in nouissimo die
 suscitatur, & quomodo? dicere nō grauabor: caro
 vitæ facta vnigeniti caro ad virtutē vitæ tradu-
 cta est: nō potest igitur morte superari; ppter
 ea in nobis facta, interitū à nobis expellit. Idē rur-
 sus lib. 11. cap. 17. probans aduersus Arianos esse
 nos vnū in patre, & in filio, secundū euangeliū,
 non solū spiritualiter, id est, secundū habitudi-
 nem fidei, & charitatis, sed etiam naturaliter, id
 est, per naturā siue substantiā carnis dominicæ
 nobiscum in sacramento corporaliter cōmuni-
 cata, sicut pater, & filius vnum sunt natura. age
 igitur, inquit, cum trinitas vnum natura sit, cō-
 sideremus, quomodo etiam nos ipsi inter nos
 corporaliter, & cum Deo spiritualiter vnum si-
 mus; ex Dei patris substantia vnigenitus pro-
 diens, & totum in sua natura genitorem possi-
 dens caro factus est; seque ipsum naturæ nostræ
 ineffabiliter coniunxit, atque vniuit; sic quæ in-
 ter se plurimum natura distant, in se ipso vno
 coniunxit: & naturæ diuinæ participes nos ef-
 fecit. communicatio enim spiritus, & vt ita di-
 cam, mansio primum in Christo fuit, & ab eo
 in nos penetrauit: ipse templum suum proprio
 spiritu perunxit, atq; sanctificauit. Origo igitur,

„ & via, qua spiritum sanctum participamus, &
 „ Deo vniti sumus, Christi mysterium est; omnes
 „ enim in illo sanctificamur. Vt igitur inter nos,
 „ & Deum singulos vniret, quamuis corpore si-
 „ mul, & anima distemus, modum tamen adin-
 „ uenit consilio patris, & sapientiæ suæ congruē-
 „ tem; suo enim corpore, credentes per commu-
 „ nionem mysticam benedicens, & secum, & in-
 „ ter nos, vnū nos corpus efficit. Hic fortasse Vo-
 „ lanus noster putabit se aliquid, quod secum fa-
 „ ciat, habere, quia dicat Cyrillus, credentes per
 „ communionem mysticam vnum effici, quasi
 „ per fidem dicat communicari carnem Christi
 „ nobiscum. At vide Volane, quid sequitur, quod
 „ istam tuam fidem, per quam externo signo di-
 „ cis adiungi corpus Christi, & ita nobis exhibe-
 „ ri, excludit; quis enim, inquit, eos, qui vnus san-
 „ cti corporis vnione in vno Christo vniti sunt,
 „ ab hac naturali vnione alienos putabit? audis
 „ naturalem vnionē, id est, substantialem, & cor-
 „ poralem fieri in nobis vnione vnus sancti cor-
 „ poris Christi? Sequitur, nam si omnes vnum
 „ panem manducamus, vnum omnes corpus effi-
 „ cimur, diuidi enim atque seiungi Christus non
 „ patitur. idcirco etiā ecclesia, Christi corpus est
 „ facta, & nos singuli membra Christi secundum
 „ Paulum; vni enim Christo per corpus suum cō-
 „ iuncti, quoniam in nobis illum, qui est indiuisi-
 „ bilis, accepimus, ipsi potius, quàm nobis mem-
 „ bra nostra accommodantur. & paulopost,
 „ quod autem corporalis hæc vnio ad Christum,
 „ participatione carnis eius acquiritur, ipse rur-

sus Paulus de mysterio pietatis differēs testatur, «
 cum ait. quod aliis generationibus nō est agni- «
 tum filiis hominum, sicut nunc reuelatum est «
 sanctis apostolis eius, & prophetis in spiritu, es- «
 se gentes cohæredes, & concorporales, & com- «
 participes promissionis in Christo. Si autem «
 omnes inter nos in Christum vnum sumus cor- «
 pus, nec inter nos solum, verum etiam cum eo, «
 qui per carnem suam ad nos transiuit, quomo- «
 do vniuersi, & inter nos, & in Christo vnū non «
 erimus? Christus enim est huius vnionis vincu- «
 lum, qui Deus simul, & homo est. Cyrillus ec- «
 clesiæ orientis lumen, & in eo ecclesia Alexan- «
 drina, cui præfuit, dicit Christum Deum, & ho- «
 minem esse vinculū huius vnionis, qua vniuersi «
 inter nos, & cum Christo vnum sumus, & Vo- «
 lanus tradit vinculum eius esse spiritum sanctū, «
 sic enim dicis Volane, ac propterea spirituales «
 hanc corporis, & sanguinis Christi in sacramen- «
 to, siue visibili signo à domino instituto voca- «
 mus mādicationem, nostrāmque cum Christo «
 in vnum corpus coniūctionem, quia solus spi- «
 ritus sanctus est, cuius vinculo res ipsæ tam pro- «
 cul disiunctæ mutuo connectuntur, & conglu- «
 tinantur; hæc tu, sed vtri potius credēdum erit? «
 es ne tu cum magno Cyrillo comparandus? aut «
 probas ne per scripturas, aut sanctos patres hoc, «
 quod ais, vt beatus Cyrillus per tot locos euan- «
 gelij, & Pauli demonstrauit, & sententiam suam «
 conclusit? Sed pergamus recitare, quæ in Cyril- «
 lo sequuntur, sed de vnione, inquit, corporali, «
 satis. de spirituali autē eandem viam sequentes, «

» dicimus, quod spiritu sancto recepto, & inter
» nos quodam modo, & cum Deo vnimur; nam
» quamuis vnique nostrū patris, & suum spi-
» ritum Christus distribuit, indiuisibilis tamen
» spiritus est, & distributus singulis spiritus, in se-
» ipso vnit; & omnes, quib⁹ distributio facta est,
» vnum in seipso efficit, & sicut virtus sanctissimę
» Christi carnis vnum corpus efficit participātes,
» eodem arbitror pacto, in quibus indiuisibilis
» Dei spiritus habitauit, eos omnes ad vnitatem
» spiritualem conducit. ideo iursum Paulus no-
» bis scripsit, supportantes inuicē in charitate so-
» liciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis,
» vnum corpus, & vnus spiritus: cum autem vnus
» in nobis habitet spiritus, vnus verus, & pater
» omnium per filiū suum in nobis habitat, adin-
» uicem, & secum sui participes spiritus, vniens.
» quod autem spiritui S. sic vniamur, etiā hac ra-
» tione modo quodam percipitur; nam si anima-
» lem vitam contempsimus, & legi nos spirituali
» subiecimus, nostri dominum in omnibus spiri-
» tum facientes, perspicuum est ad aliam quasi
» naturam nos transformari, cum viuendi ani-
» malitatis nostrę modum fugientes, confor-
» mationem habitantis in nobis spiritus mirabi-
» lem susceperimus, non solum homines, ve-
» rum etiam Dei filij, cœlestesque homines par-
» ticipationē diuinę naturę vnum effecti. ergo
» in patre, & filio, & spiritu sancto omnes sumus
» vnum: vnum autem dico habitudine, atq; effe-
» ctu, vt principio dicebamus; vnum pietatis cō-
» sensu; vnum sanctę carnis Christi communio-

ne; vnum vnus sancti spiritus participatione; haftenus Cyrillus. qui idem prorsus cum beato Hilario sentiens, & eosdem aduersarios, id est, Arianos auctoritate scripturæ sanctæ refellens, locum euangelij Ioannis, sicut tu pater in me, & ego in te, & ipsi in nobis vnum sint, quem Ariani ad negandum homousion patris, & filij obstinatis animis obiiciebant, interpretatus est de summa vnione naturali siue corporali nostra inter nos, & simul cum patre, & filio per dignā communionem carnis eius in sacramento Eucharistiæ, quam quidem vnionem per naturam carnis Christi inter nos, & cum patre, & filio, & spiritui sancto conflata dum vos Calviniani negatis. Arianos homousion negantes defenditis: illi enim patrem, & filium vnum esse dicunt, sicut nos vnum sumus in eis; vos vero non per naturam carnis nobiscum in sacramento communicatæ, sed secundum habitudinem adiunctionis corporis Christi signo externo per fidem tantum, & secundum spiritum vnionem nostram cum carne Christi ponitis.

*Quomodo
Caluiniani
negātes par-
ticipationem
corporalem
carnis Chri-
sti in sacra-
mento Aria-
nos homou-
sion negātes
defendunt.*

De duplici dilectione Christi erga nos, & de duplici communionem, vna naturæ nostræ, & altera corporis eius in sacramento: & quomodo vtriusque rationem diuinè Dionysius explicat: & quomodo secunda dilectione priorem ad summum perduxit, & secunda item communionem priorem; & quomodo hinc intelligitur quod Ioan. ait, cum dilexisset suos in finem dilexit

lexit eos: & quomodo Calviniani hos gradus dilectionis, & vnionis per suam metonymiam tollunt contra scripturam: item de hæresi Pauli Samosatæn. qui sanguinem Christi in sacramento corruptibilem esse tradebat: & quomodo eum confutauerit Dionysius Alex. & quomodo hæc hæresis renouata postea fuit, & quando, & à quo, & de quibus patrum testimoniis damnata sit in synodo: & quomodo hæresis Pauli Samos. de sanguine Christi corruptibili in sacramento minus absurda erat quàm hæresis Caluini.

CAP. 16.

HAnc nostram cum Deo summam vnionem per communionem carnis Christi in sacramento communicatæ longè ante Cyrillū, & Hilarium, ac cæteros Dionysius Areopagita explicauit; sic enim ait in ecclesiastica Hierarchia, cum interpretatur, quid in ænigmate significet illa hostiæ in Missa ostensio, & partitio. *Quomodo Dionysius Areop. ante alios ecclesiasticos scriptores summam vnionem nostram per cōmunionē carnis Christi in sacramento explicauit.*

» illud enim vnum, inquit, & simplex, & occultū
 » diuinitatis Iesu verbi summi Dei, cum factum
 » est homo nostræ naturæ, egressum est bonitate,
 » ac charitate sua erga homines, vt fieret sine mutatione sui compositum, & visibile; hætenus
 » Dionys. hæc est illa charitas, de qua ait Ioan. sic
 » Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret, vt omnis, qui credit in eum, non pereat; sed habeat vitam æternam. non enim

misit Deus filium suum in mundum, vt iudicet “
 mundū, sed vt saluetur mundus per ipsum. hæc, “
 inquam, est charitas illa Dei in genus humanū, “
 quod creauerat; qui voluit fieri homo, vt quia
 nos communicauimus carni, & sanguini, ipse
 similiter participaret eisdem, vt per mortem de-
 strueret eum, qui habebat mortis imperium,
 id est, diabolus. verum non cōtentus ista com-
 munionem naturę nostrę, vt mori pro nobis pos-
 set, & moreretur, negotium etiam communio-
 nis, inquit, idem Dionysius, benefice confecit,
 quo genere communionis suam in nos charita-
 tem filius Dei ita cumulauit, vt eam ad summū
 perduceret, quod Ioannes euangelista significa-
 uit, cum dixit, ante diem paschæ sciēs Iesus, quia “
 venit hora, vt transeat ex hoc mūdo ad patrem, “
 cum dilexisset suos, qui erāt in mundo, in finem “
 dilexit eos. dilexit quidem eos, qui in mundo “
 erant, quos suos vocat ratione creationis, sicut
 in principio euangelij sui idem Ioan. dixerat, in
 propria venit, & sui eum non receperunt, quia
 propter eos missus erat à patre, vt fieret homo,
 vt homo factus, pro eorum postea salute mo-
 reretur, de qua dilectione dixerat idem Ioan. vt
 supra iterum dixi, sic Deus dilexit mundum, vt
 vnigenitum suum daret, vt omnis, qui credit in
 eum non pereat, sed habeat vitam æternam; vbi
 non solum aduentum eius in carne significauit
 Ioannes, sed mortem quoque. non enim Deus
 filium suum vnigenitū ob eam causam solum
 dedit, vt homo fieret, sed vt pro mundi vita mo-
 reretur. quare cum dilectio hæc Iesu non so-

lum incarnationem, sed etiam mortem incarnati verbi pro nobis impiis, & peccatoribus, contineat, qua dilectione nulla secundum humanitatem, vt Paulus in epist. ad Rom. cap. 5. docet, maior esse potest, & de hac ipsa dilectione dixerat, sciens, quia venit hora, vt transeat ex hoc mundo ad patrem, cum dilexisset suos, qui erant in mundo, restat, vt sciamus, quid illud sit, quod statim subiungit, in finem dilexit eos. hic enim accessio, & cumulus dilectionis omnino significatur, siquidem qui factus erat propter nos homo, sicut nos, ex ossibus nostris, & ex carne nostra, cum esset pro nobis moriturus, & iam instaret mors pro nobis subcunda, hanc dilectionem alia adhuc cumulare voluit; etenim quia dilectionem eius, & vitam, & passionem imitari, vt ait Dionysius, non poteramus, nisi memoria eorum nobis renouaretur, sicut ipse dixit, hoc facite in meam commemorationem, confecit nobis, vt antea dixi, communionem, qua nos καὶ τὸ ἄκρον vt ait idem Dionysius Areopagita id est, ad summum cum diuinissima carne, & membris suis, propter bonitatem suam vniret. Si tamen, inquit, & nos tanquam membra corpori, similitudine, & imitatione sanctitatis, & innocentiae eius ipsi coagmentemur, & coniungamur; ac non potius mortiferis passionibus extincti, neque vitae, nec adglutinationis ad diuina, & sanissima membra participes efficiamur. haecenus Dionysius. quod ergo dixit Ioannes, εἰς τέλος, id est, ad finem di-

Quomodo in eo, quod ait Ioan. in finē dilexit eos, accessio, & cumulus dilectionis significatur supra illam, de qua proxime dixerat, cū dilexisset suos, qui in hoc mundo erant, &c.

lexit eos, Dionysius tanquam eius loci interpres, dixit, vnisse nos κατ' ἄκρον, id est, ad summum. quod in sacramento corporis sui fecit, quod fuit beneficium cōsummatæ dilectionis perpetuo vsque ad cōsummationem sæculi durantis; nam hoc quoque significat illud, in finē, vt cum Apost. ait, 1. Thess. cap. 2. peruenit enim in eos ira Dei vsque in finē; & David, vt quid Deus repulisti in finem? quod quidem significat, vt veteres interpretes annotarunt, τὴν μόνιμον ἀγαπάκτισιν, id est, indignationem stabilem, ac permanentem. Sic dominus ad perpetuam mortis suæ memoriam hoc magnum sacramentum nobis reliquit; & ad commemorationem illius in cruce mortis, quam semel passus est, voluit vsque ad finem sæculi quotidie mori sine morte, & pati sine passione κατὰ ἀνάμνησιν, id est secundum cōmemorationem. hæc quoque notio subiecta est illi verbo, vsque in finem; est enim in verbis scripturæ sanctæ βαθυφωνία, id est altitudo, siue profundū sermonis, vnde proph. Es. cap. 33. dominum Iesum vocauit βαθυφώνον. ad hanc vero βαθυφωνίαν non licet penetrare Volane sine fide, studio, sobrietate, & in primis Dei gratia adiutrice, quæ vos, vt apparet, omnia negligitis, vel parum curatis. Quomodo ergo tu Volane hos gradus dilectionis, & vnionis distinguis? quomodo, inquam, in finem dilexit nos, & in finem vnium, id est, summe, siue ad summū, si per fidem tātum in sacramēto cum corpore Christi vnimur? an non sic vniti sunt extra sacramentū, quicunque

*Quomodo
Caluiniani
gradus dile-
ctionis Christi
erga nos, &
vnionis cum
eo cōtra euā-
gelium Ioan.
sollūt sua me-
tonymia &
figura.*

in Christū pro nobis passum fide viua credunt? Sicut enim paulo ante Cyrillus aiebat, cum Christus vnique nostrum patris, & suum spiritum distribuit, quia indiuisibilis spiritus est, distributus singulis in seipso vnit, & in patre, qui est in spiritu, & in Christo, qui est in patre, vnit dico vnione spirituali. tu igitur velis, nolis, *Quomodo Caluiniani* ponētes vnio-
 cogeris Volane nō distinguere gradus dilectio- *nem tantum*
 nis, & vnionis Christi cōtra hunc locum euan- *spirituale cū*
 gelij Ioannis, cum nullam aliam vnionem nisi *Chr. sto, quā-*
 spiritualement cum Christo ponis. quare quātum *tum in se est,*
 in te est, ecclesiam prius isto cumulo dilectio- *ecclesiam ca-*
 nis Christi, & ista vnione eius spirituali simul, *tholicam cu-*
 » & corporali. sed hic occurrit Petrus Martyr ma- *mulo dilectio-*
 » gister tuus, si verum, inquit, corpus est in sacra- *nis Christi in*
 » mento, non secundum commemorationem, ac *eam, & cu-*
 » mysticē, sed verē, pati necesse erit, cum scriptura *mulo vnionis*
 » dicat, hoc est corpus meum, quod pro vobis pa- *ecclesia cum*
 » titur. hic sanguis meus, qui pro vobis effundi- *Christo pri-*
 » tur. respondemus hic Petro Martyri, quod ante *uant.*
 annos 1300. Dionysius ille magnus Alexandri- *De hæresi*
 nus Paulo Samosatensi in epistola sua ad eum, *Pauli Samo-*
 quæ adhuc apud nos extat, respondit. aiebat *satensis de sã-*
 enim ille hæresiarcha esse sanguinem Iesu cor- *guine corru-*
 ruptibilem, qui est, inquit Dionys. Deus Israel *ptibili, quenz*
 liberās ab omni corruptione, passione, ac mor- *in sacramen-*
 te, qui redemit nos à seruitute corruptionis, aie- *to ponebat, et*
 bat inquam, esse sanguinē mortalis, & passibi- *quomodo Dio*
 lis hominis, quia dominus gloriæ discipulis di- *nysius Alex.*
 xit, accipite hoc, & diuidite: nouum testamen- *respondendo*
 tum est in meo sanguine, hoc facite, &c. & quia *Paulo Samo-*
 dixit de sanguine, qui pro vobis effunditur. Sed *satensi argu-*
mentū Petri
Martyris ne-
gātis carnem
Christi in sa-
cramento re-
ferat.

cum hæc dicit Paulus Samof. ignorat. inquit, Dionys. quod Apostolus dixit in epist. ad Hebr. quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui filium Dei conculcauerit, & sanguinẽ testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, & spiritui gratiæ contumeliam fecerit? conculcavit, inquit, eum Iudas, & nunc Paulus Samofatenfis, vt placeret Satanæ, qui eum delegit. in sanguinem viuificũ, & in spiritum S. insurrexit, eum cõculcans. Etenim si sanguis Christi est corruptibilis: quia diuiditur, & effunditur, reperietur quoque spiritus S. corruptibilis, vt sanguis vitæ: siquidem scribit Lucas in actis Apost. Cum complerentur dies Pentecostes, & quæ sequuntur. & paulopost subiungit, & apparuerunt illis linguæ dispertitæ tâquam ignis, federũtq; supra singulos eorum. & paulopost, hoc est, quod dictum est per prophetam Ioel, effundam de spiritu meo super omnẽ carnem, & prophetabunt filij vestri, &c. Ecce, inquit Dionys. dispertitur supra singulos Apostolos spiritus S. & effunditur super omnem carnem, non tamen quia effunditur spiritus sanctus, dixerit quis corruptibilem esse, absit. idem est in sanguine viuifico. hætenus Dionys. Alexand. Errorẽ de sanguine corruptibili in sancta Euch. quidam etiam Michael cognomento Sicidites astrologus tempore Manuelis Commeni defendebat, vt proditum memoriẽ est in libro 27. historiarum Nicetæ Coniatis. fuit autem hic damnatus in synodo tunc habita multis sanctorum patrum testimoniis recitatis, Athanasij,

Hæresis Pauli Samosat. de sanguine corruptibili in sacramento Eucharistia tempore Manuelis Commeni renouata, & in synodo episcoporum damnata, in qua simul damnata est hæresis Caluini.

Basiliij, Isidori Pelusiotæ, Theodoretij, Eutychiej
 Patriarchæ Const. Theodoti Patriarchæ An-
 tiocheni, Seueriani Gabal. & aliorum, ne om-
 nes enumerem; ista quoque synodus tuam Vo-
 lane sententiã simul damnauit. Redeo ad Pau-
 lum Samos. quãto minus absurdum apparebat,
 quod is, qui Christum hominem tantum, alio-
 qui sanctum sine diuinitate esse putabat, ne ho-
 minem sanctum mendacem facere videretur,
 qui dixisset, hic est sanguis meus, sanguinem ve-
 rum, in sacramento esse confitebatur, licet cor-
 ruptibilem esse diceret. At Petrus Martyr, & tu
 Volane cum reliquis Calvinianis, cum Chri-
 stum alioqui Deum esse fateamini, mendacem
 tamen facere non dubitatis, dum in sacramen-
 to Eucharistiæ neque corpus, neque sanguinem,
 sed figuram esse dicitis corporis, & sanguinis
 eius, qui dixit, Hoc est corpus meum, & hic
 est sanguis meus, quasi falsum dixerit. Eò enim
 spectat, & euadit vestra figura, & metonymia,
 cum dominus verbis propriis vsus fuerit, quæ
 vos negatis vera esse. illud quoque obseruan-
 dum est hic aduersus te, & sodales tuos, quod
 hic tantus, & tam vetus auctor Dionys. Alexad. *Calvinus à*
 auctoritate Pauli probauit esse in sacramento *Paulo Samo-*
 Eucharistiæ sanguinem diuinum Christi incor- *satensẽ dam-*
 ruptibilem, qui non esset velut sanguis com- *natus.*
 munitis aliorum hominum. sanguinem autem
 testamenti vocauit Apostolus sanguinem in sa-
 cramento Eucharistiæ, sicut dominus dixit, in
 cœna dominica, hic est sanguis meus noui te-
 stamenti. idem quoque in Epist. ad Cor. 1.

cap. II. docuit, cum loquens de communione veri corporis Christi dixit, eum, qui indigne cōmunicaret, reū esse corporis, & sanguinis, quia non diiudicaret corpus domini, id est, quia illud duceret corpus commune; quod perinde erat, quasi putaret, non corpus Christi esse, sed vnus cuiuslibet hominis; aut nullum corpus, vt vos dicitis, qui signum tantū corporis Christi esse vultis. Audisti Volane paulo ante, nisi aspidem iuxta Prophetam imitatus es, quemadmodum cum negas in sacramento Eucharistiæ verum corpus, & sanguinem Iesu Christi, gradus dilectionis eius, quos Ioannes Euangelista notauit, & distinxit, & gradus vnionis ex illis nexos contra Euangelium tollas.

De duplici exinanitione Christi in sacramento, & in cruce; & quæ Dionysius Alexand. de illa priore exinanitione diuine scripserit interpretans locum Pauli ad Philipp. & quomodo Volanus, hanc exinanitionem, qua Christus etiam glorificatus est, tollat contra scripturam per suam metonymiam: & qui auctores meminerint exinanitionis Christi in sacramento, quæ omnino cōuincit, ibi esse Christum vere & realiter: & quomodo qui ista exinanitione Christū priuant, gloria etiam eam secuta eundem priuant: & quomodo non sit hyperbole, vt heretici dicunt, quod præ nimio in Christum amore carnem eius manducare dicimur, sed res ipsa, & miraculum obstupendi beneficij: & quo-

*modo locus ille Euangelij Ioannis, sicut misit me
 viuens pater, & ego viuo propter patrem &c. hæ-
 reticam esse metonymiam Caluini conuincit.*

CAP. II.

A Vdi nunc, quemadmodum ex duplici exinanitione Christi ab Apostolo Paulo notata alteram similiter, & ex duplici glorificatione consecuta item alteram contra scripturam deleas. dicamus prius de exinanitione; idem Dionys. Alexand. in illa sua ad Paulum Samos. admirabili Epistola, sic enim eam vocat beatus Hieronymus, cum de hoc magno auctore in scriptorib⁹ ecclesiasticis meminit, probat Christum esse προαίτιον, quod Paulus Samosat. negabat, qui assererat Christum non fuisse ante Mariam; interpretabor ad verbum, Ait (inquit) Apostolus de Christo, quod cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, se esse æqualem Deo, id est, non sic quemadmodum qui per studium virtutis, & labores, ac certamina, regnum Dei rapiunt, sicut scriptum est, regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud, non sic inquam, Christus laboribus, & studiis virtutum cōparauit, vt esset æqualis Deo; quin potius operuit cælos virtus eius, & laudis eius plena est terra; splendor eius, vt lux erit, vt testatur ipse, qui verè est semper in patre, in-quiens, ego lux mundi, id est dominus mundi, habens in se ipso patrem, & viuificum, ac dominum spiritum, & tamen seipsum exinan-

Quomodo ex duplici exinanitione à Paulo Apostolo notata alterā tollat, qui carnem Christi in sacramēto tollit: itē ex duplici glorificatione consecuta alterā quæ tollit.

uit. vnde sacramentum inenarrabile sic ab eo
 appellatur nouum testamentum, dare seipsum
 in mystica cœna, non sicut secundum legem sa-
 cerdotij Aaronici carnes pecudum aræ olim
 imponebant : scribit enim Moyſes inquit,
 carnes sanctæ imponentur altari, & comedet
 populus, & quicūque immundus eas tetigerit,
 peribit. nunc autem non sic; quin potius ipse
 dominus dicit, qui māducat me, ipse viuet pro-
 pter me. Deus ergo est, qui habitat in nobis se-
 cundum testamentum, quod disposuit dicens
 nobis. accipite hoc, & diuidite inter vos, nouū
 testamentum est, hoc facite; hæc est Dei ad
 nos exinanitio, vt admittamur ad capiendum
 eum: hoc enim tremendum sacramentum di-
 cit Apostolus, cum ait, quod seipsum exinani-
 uit, non relinquens patrem, vt à nobis capia-
 tur, absit; immo ipsius verba proferam, ego,
 inquit, & pater ad eum veniemus, & māſionem
 apud eum faciemus. hæc Dionysius. Deinde
 subiungit, videte quàm limatè agit mystago-
 gus veritatis, vas electionis, dicens paulopost,
 formam serui accipiēs, & in similitudinem ho-
 minum factus. vt enim antea dixi, exinanitio-
 nem dicit factam ad nos ad capiendum sacra-
 mentum vitæ per puras, & incorruptibiles, ac
 diuinas ipsius manus, vt possimus, fideles eius
 capere ipsum, ac fieri mansio Dei accipientes
 eum totum. Age vero nunc Volane, quæ exi-
 nanitio esse poterat in dando signum corporis
 sui, vt per fidem, sicut vos dicitis, panē vestrum
 comedenti exhiberetur? an ad eam dignitatem

panem alioqui communem transferre secundum disciplinam vestram, hæc erat exinanitio Dei? an potius latere sub specie panis, & vini carnem propriam verbi Dei viuificā, vt sic eam sine horrore vlllo manducādo, cum ea ad vitam eius participādam vniri possemus, hoc fuit exinanire se Christum Deum Dei filium? prosequitur Dionysius, atque hoc, inquit, erat, quod olim à Moyse præfigurabatur in agno absq; macula, & anniculo, vt eum mactatum vniuersa multitudo filiorum Israel comederet, cum agerent phase, id est, pascha: iubebatur illis, vt carnes agni igne assas, & caput cum pedibus, & intestinis cum festinatione vorarent. at illi non poterant caput cum pedibus vorare. quomodo enim caput agni in pascha apud Iudæos voraretur, cum lex iuberet, os ex eo non comminueret? atqui prohibebatur illis hoc propter crudelitatem, & duritiam cordis eorum, vt nec toto irrationali vesci eis permitteretur. at vero, qui se ipsum exinaniuit Christus Iesus habens in se caput patrem, caput enim Christi Deus est, fecit potentiam in brachio suo, & exaltauit humiles, vt in eis capi posset altissimus, & habitare in nobis propter suā, qua nos dilexit, benignitatem, ac bonitatem. hæc illa exinanitio dexteræ altissimi. quare exinanitio non mutationem in eo factam significat, apage, sed potius renouationem in nobis per exinanitionem, quam donauit nobis, qui se exinaniuit. Spiritus sanctus effusus super omnem carnem manet plenus; & sanguis item sanctus, ac viuificus ex profundo

diuini lateris effusus manet plenus; & Christus, item, qui se exinaniuit, & sanguinem suum in- corruptibilem, & viuum, ac viuificum nobis effudit. haëtenus Dionysius. Dic Volane, quomodo fecit Christus potentiam in brachio suo in hac exinanitione facta in sacramento corporis sui, vt eum capere possemus, de qua Dionysius nunc disserit, & locum Apostoli ad Philipp. interpretatur, si nullum miraculum ibi fit, vt vos, quia non creditis, iactatis impie? Rursus, si præter panem ibi nihil est, excepta, nescio qua dignitate panis ad exhibitionem corporis Christi per fidem sumentis illum secundum disciplinam vestram, vt qui eam fidem habeat, etsi ore non manducet in sacramento carnem Christi, spiritu tamen manducet; si ita est, quæ leges naturæ cedunt hic, vt potentia diuini brachij opus sit, sicut magnus auctor Dionys. contra hæresiar- cham Samosatensem disputans ait? quia enim aiebat Paulus Samos. Christum hominem tantum esse, obiicit illi Dionys. hoc, quod Apost. dicit, exinaniuit semetipsum, formam serui accipiens. etenim si exinaniuit se, non erat igitur inquit, natura vilis, & seruus, sed natura dominus; qui enim dominatur, seruiendo facit exinanitionem sui. Vrgebo ergo iterum, quod paulo ante, si tuum sacramentum natura panis est, vt est, & dignitatem istam tuam, quam dicis, acquirit, vt fiat sacramentum: Christus vero ipse nullam formam, siue speciem vilem induit, sed manet extra sacramentum in sua specie, quomodo in eo exinaniuit se? quomodo Aposto-

lum mendacem facis? negabis fortasse istam exinanitionem, quam dicimus, & locum Apostoli de sola exinanitione in cruce expones. non reprehendo eos, qui sic interpretati sunt, qui sunt fortasse nō pauci Catholici, quos laudo, & probō; qui cum exinanitionem istam in sacramento Eucharistiæ factam catholice confiteantur, nihil refert, si de ea locum Apostoli non interpretantur: contra te vero, & cæteros Calvinianos, qui eam negatis, locum Apostoli sic esse interpretandum contendo, non solum auctoritate Dionysij contra hæreticum disputantis, quæ maxima est, & beati Hieronymi grauissimi auctoris, qui nunquam hanc Dionysij epistolam admirabilem vocasset, nisi perlegisset; neque tantæ laudis præconio affecisset, nisi huius loci interpretationem, quæ insignis, & illustris in ea est, cum cæteris probasset: sed quod plus est, ipsa vis verborum, quam Dionysius obseruauit hic, & ipsa antecedentium, ac consequentium ratio hoc suadet, immo efficit. interpretemur ergo, quæ paulopost subiungit idem Dionysius Alexand. interpretationem loci prosequens, formā igitur, inquit, serui accipiens Christus Iesus dominus, & Deus Apostolorum, cœna facta surgit à cœna, & ponit vestimenta sua: & cum accipisset linteam, præcinxit se; hæc est forma serui, qui erat natura dominus, non natura seruus, qui sumpsit habitum serui in similitudine hominū; hoc dicit, quia non est vnus solus in mūdo, qui lauat pedes domini, sed multi: ne igitur existimaretur assumpsisse personam serui, subiungit

*De interpretatione loci
Apostoli epist.
ad Philipp. de
exinanitione
Christi in sacramento
Euch. contra
Paulum Samos.
& Calvinianos.*

numero multitudinis, in similitudine hominũ
 factus; & paulopost, deinde, inquit, subiungit
 Apostolus, humiliavit semetipsum: vides, quo-
 modo humiliat se? seruus non humiliat se, sed
 dominari in seruũ facit, vt seruiat; sicut Phara-
 o Israelẽ seruire coëgit. hic dicit, quod seipsum
 humiliavit: quare non relinquitur via blasphem-
 is ad negandum hoc dictũ; reuincit enim eos
 qui humiliavit semetipsum vsque ad mortẽ, fa-
 ctus ὑπὸ κροῖς vsque ad mortem. se enim flexit
 Deus, & exaudiuit preces supplicum suorum, &
 inclinavit cælos, & descendit, vt liberaret nos
 tanquam Deus, & dominus gloriæ Iesus Chri-
 stus; quia exaudiuit sanctos suos, & vsq; ad mor-
 tẽ descendit, vt saluaret nos. hæcenus Dionys.
 diuinus interpres scripturæ sanctæ. Itaque quia
 Apostolus Philippenſes hortabatur, vt nihil per
 contentionem, & inanem gloriam facerent, sed
 in humilitate superiores sibi inuicẽ arbitraren-
 tur, non quæ sua essent singuli cõsiderãtes, sed
 quæ aliorum, ad contemnendam inanem glo-
 riam, & amplectẽdam humilitatem, & nõ suam
 sed aliorum vtilitatẽ procurandam, duo admi-
 randa, & stupenda exempla p̃posuit Aposto-
 lus duplicis exinanitionis Christi postquam fa-
 ctus est homo; vna est, cum se dedit sub vili spe-
 cie panis, & vini manducandum, cum qua con-
 iunctum fuit officium serui, & exemplum lauã-
 di pedes, & illud, quod dixit, si ergo ego laui pe-
 des dominus, & magister vester, debetis & vos
 alter alterius lauare pedes; quod satis cũ eo cõ-
 uenit, quod ibidem dixit Apostolus, sed in hu-

militate superiores sibi inuicem arbitantes. altera exinanitio fuit, quod in cruce pro nobis
 „mori voluit, de qua statim subiungit idem A-
 „post. & in similitudine hominum factus humi-
 „liauit semetipsum factus obediēs vsque ad mor-
 „tem, mortem autem crucis. Illius exinanitionis
 „prioris in mystica cœna Methodius quoque
 „martyr auctor grauissimus meminit in synopo-
 „sio decem virginum, vertam è Græco: non enim
 „inquit, potest ecclesia aliter cōcipere credentes,
 „& per lauacrum regenerationis regenerare, nisi
 „etiā propter ipsos Christus seipsum exinaniens,
 „vt capi possit, rursus *κατὰ ἀνακεφαλαίωσιν, τῆς*
πάθους, id est, secundum commemorationem
 passionis patiatur descendēs è cælo; & suæ vxori
 adhærescens, præbeat se, vt ex ipsius latere vir-
 tus hauriatur; vt in eo crescant, quicunque in eo
 ædificati sunt, qui sunt per lauacrum regenera-
 tionis geniti. de hac exinanitione ait beatus
 „Aug. psal. 33. nisi humilis esset, neque manduca-
 „retur, neque biberetur. hanc quoque exinani-
 „tionem beatus Franciscus in quadam sua ad fra-
 „tres exhortatione vocat humiliationem: ecce
 „inquit, quotidie humiliat se, sicut quando à re-
 „galibus sedibus venit in vterum virginis: quoti-
 „die venit ad nos ipse humilis apparens, quotidie
 „descēdit de sinu patris super altare in manibus
 „sacerdotis. Cyrillus Alexand. hanc exinanitionē
 „vocat *συγκατάβασις*, id est, condescēsum in ser-
 „mone suo eruditissimo de cœna dominica, & la-
 „uatione pedum. Sic enim ait, sapientia, quæ per
 „se subsistit, corpus suum veluti panē distribuit,

*De exinani-
 tione Christi
 in sacramento
 meminerunt
 præter Diony-
 sium Alex.
 Methodius
 martyr, Au-
 gust. Cyrill.
 Alex. S. Frã-
 cisc.*

Secundam disciplinam Calvini Christus non exinanitur in Sacramento Eucharistiae contra scripturam, & sanctorum patrum auctoritatem.

Calviniani quomodo phantasma pro sacramento habeant.

Christus & per passionem in cruce glorificatus est, & per exinanitionem in sacramento.

& sanguinem suum vivificantem velut vinum, «
 deinde subiungit, ὁ μυστήριον φοβεροῦ, ὁ οἰκονομίας ἀφράδου, ὁ συγκατάθεσις ἀγαθή, ὁ ἐν πτωχεύσει ἀνεξιχνίατος, ὁ tremendum, inquit, sacramentum, ὁ dispensatio inexplicabilis, ὁ ὁ condescensus, qui comprehendere non potest. ὁ ὁ misericordia non vestigabilis. ergo in cœna dominica Volane, non potest esse figura tantum corporis, & sanguinis Christi, in signo enim, & figura tantum, non exinanitur Christus manens alioqui plenus; neque condescensus est, ubi non est humiliatio; neque rursus humiliatio, ubi non est exinanitio. in tuo ergo signo siue figura Volane, non se exinanivit Christus, sed evanuit potius, atque ita phantasma habes pro sacramento, & velut novus Iudæus umbram pro veritate. age, cur ecclesiæ invidens tantum Dei misericordiam, dispensationem, & condescensum, ut paulo ante aiebat Cyrillus? immo cur invides Christo ipsi gloriam ex ista exinanitione? ut enim per exinanitionem in morte crucis factam gloria, & honore, sicut Apostolus ait, coronatus est à Deo patre: sic etiam glorificatus est à Deo per exinanitionem in sacramento Eucharistiæ, ubi est ἀνακεφαλαιώσις τῆς πάθους, id est, recapitulatio, ut ita dicam, passionis, ut Methodius martyr paulo ante dixit, siue ἀνάμνησις, ut vocat euangelium, id est, rememoratio. dixi supra, utramque glorificationem ex utraque exinanitione à Paulo notata secutam, notasse Ioannem in euangelio suo, cum celebrato illo sacramento corporis sui, & egresso Iu-
 da

da ad perficiendum opus suum dominicæ pro-
 ditionis, narrat cōtinuo dixisse dominum, nunc
 clarificatus est filius hominis, & Deus clarifica-
 tus est in eo ; deinde subiungit in futuro , &
 Deus clarificabit eum in semetipso , & cōtinuò
 clarificabit eum . Vos ergo dum Christum ne-
 gatis dedisse nobis *πραγματικῶς*, id est, realiter
 carnem suam in sacramento Eucharistiæ sub
 specie panis, & vini ad verè manducandum, &
 verè bibendum in salutem animæ, Christum
 gloria sua spoliatis, & inexplicabili misericor-
 dia, ac diuinæ, & obstupēdæ dispensationis pro-
 uidentia, ac condescensu supra omnem intel-
 ligentiam, quæ beatus Cyrillus paulo ante in
 hoc magno sacramēto admiratus est. Dices for-
 tasse hyperboles esse, qui tātā Dei misericor-
 diam, & in nos charitatem ferre non potes, ne
 leges naturæ, vt dicis, violentur . Sed videamus
 de hyperbole. erat quidem in ancillis Iob hyper-
 bole amoris erga eum, cum aiebant, quis daret
 nobis de carnibus eius saturari? valde me vtili
 existente, sic enim est apud 70. Significat enim *Iob. 31.*
 hyperbolice, id est, superlate nimium amorem,
 éstque sumptum ab iis, qui deosculando quem
 amant, ita infigunt ei labra, & os, quasi carnem
 eius manducare velint. at manducare præ nimio
 amore carnem viuificam eius, qui eam potuit
 dare nobis, & pro nimia sua in nos charitate, ac
 bonitate dedit, non est hyperbole, sed miracu-
 lum, quod omnem admirationem superat . Si
 concedis potuisse dare, & hoc propriis verbis
 dixit, inquit, nisi manducaueritis carnem filij

*Quomodo
 Calusiani
 negantes car-
 nem Christi*

*in sacramento
gloriam Chri-
sto, & huma-
no generi le-
nificium sin-
gulare futuri-
ce inuident.*

hominis, & biberitis eius sanguinem, non habe-
bitis vitam in vobis, cur negas miraculum tanti,
& tam stupendi beneficii, vnde tam illustis glo-
ria ad Christum redundat, & tanta ad genus huma-
num utilitas? & quid aliud est hoc, nisi inuidia fa-
tanque ministrare? dices fortasse carnem istam viuifi-
cam sine miraculo ullo, id est, saluis legibus natu-
rae, & elementorum, vobis per fidem, sumpto ve-
stro sacramento, id est, pane communi, exhiberi
per spiritualem adiunctionem Christi ad signum
externum, ita enim in tuo mysterio philosopha-
ris: etsi hoc saepe in superioribus confutatum est,
redarguamus tamen adhuc auctoritate euange-
lij; sicut, inquit, misit me viuens pater, & ego vi-
uo propter patrem, & qui manducat me, & ipse
viuet propter me. id est, sicut à Deo factus sum
homo, sicut scriptum est, spiritus S. superueniet
in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi, non e-
nim sunt operationes patris, & filij, & spiritus
S. diuisa, & factus homo, viuo propter patrem,
non tanquam factus particeps vitae, sicut nos,
sed tanquam proprietate patris, vt ait Cyrill.
naturaliter transeunte ad eum, vt ad filium ex
ipso patre substantialiter exeuntem, proprietas
enim patris est viuere; sic igitur, inquit Cyrillus,
qui manducatione carnis meae me recipiet, ait
dominus, viuet propter me totus ad me refor-
matus, qui viuificare possum; quoniam ex viuo
patre sum. Age nunc Volane, si comparationem, quam
dominus fecit, sustinere vis, necesse est, vt sicut
Christus substantialiter est ipsa vita ex patre, sic
in homine Christum manducante, vnde man-

*Quomodo se-
sta Caluini
auctoritate e-
uangelij Ioan-
coarguitur, &
relinquitur.*

ducans viuificatur, sit id, quod est ipsa vita; hoc autem non est, nec esse potest figura, siue signū Christi, id est, non potest esse sacramentum panis tui, quia panis tuus non est ipsa vita substantialiter, sed secundum tuum Calvinum vita *σχετικῶς* id est, secundum habitudinem fidei. vita autem substantialis, & vita per gratiam, & participationem spiritus secundum habitudinem fidei non sunt *ὁμοφυῶ* id est, vnius naturæ, & conditionis, & ideo comparari non possunt. Restat igitur, vt si istud tuum sacramentum sustinere velis, dominum facias mēdacem, qui dixit, sicut ego missus à patre, id est, factus homo, viuo propter patrem, sic qui manducat me, & ipse viuet propter me: falsum, inquam, facis hoc, quia Christus est essentialiter ipsa vita ex patre naturaliter exiens; vnde vitam præstat aliis, per se; figura autem corporis Christi, quam tu manducas, non est vita ipsa, & ideo non potest manducanti vitam per se præstare. Vt enim ait beatus Hilarius hunc ipsum locum interpretans, vt superius dictum est, omnis comparatio » ad intelligentiæ formam præsumitur, vt id, de » quo arguitur, secundum propositum exemplū » assequamur. Sed quia hætenus, quantum tem- » pus, & modus libri patitur, nostra probauimus, sequitur, vt tua, quæ obiicis deinceps refellamus; vt euulsis radicibus zizaniis, quæ inimicus homo, sicut est in euangelij parabola, superseminauit, semen veritatis in terra cordis tui à nobis hætenus satum, non suffocetur.

Quomodo cogitur mendacem facere Christum, qui hæresim Caluini negantis carnem Christi in sacramento sustinere vult.

Responsio ad id quod Volanus obiecit, Christum quod de manducatione corporis sui in euangelio Ioannis prolixè disseruit, ad fidem retulisse, quia dixerat prius, amen amen dico vobis, qui credit in me, habet vitam æternam. explicatur ratio exemplis scripturæ, quare de fide prius meminit Christus, quàm de sacramento Eucharistiæ differeret. item responsio ad id, quod secundo loco obiecit ex Aug. Vt quid paras dentes, & ventrem, crede, & māducasti: & ibi de duplici cibo fidei & operum fidei, & de cibo ex carne Christi. item responsio ad tertiam objectionem ex libro 3. Aug. de doctrina Christiana, carnem Christi edere, & sanguinem eius bibere idem esse, quod passioni Christi per fidem communicare. item responsio ad alia quæ quarto loco obiecit.

C A P. 12.

QUare, & si vidèri poteram, de veritate corporis Christi in sacramento sanctæ Eucharistiæ contra figuram tuam satis supérque hætenus disseruisse, tamen ne forte glorieris non esse tibi responsum, tum ad ea, quæ obiicis, tum etiam ad ea, quæ ad rationes tibi à Petro Scarga obiectas respondisti: cogor ad omnia ordine respondere, sed id faciam breuissime, ita tamen, vt nullû deinceps refugium, nullus elabendi locus tibi relinquatur, nisi eodem reuol-

DE SACRAM. EUCHARISTIAE. SI
ui velis , vt soles , qui est omnium hæretico-
rum mos. nihil enim noui produces, vt Catholi-
ci semper alia , & alia , & infinita in vos profe-
runt ; & semper nouis vinculis vos astringunt.
prius igitur, quàm aggrediaris respondere
Petro Scargæ ad quæstionem de transubstan-
tiatione , quod primo loco tibi proposuisti , vt
manducationem tuam spiritualem per solam
fidem probes, sic ais.

» Et Christus hunc modum corporis sui man-
» ducandi nos docuit ; cum quod de manduca-
» tione corporis sui manducandi prolixè disseruit,
» ad fidem retulit. ita enim locutus est dominus,
» amen amen dico vobis , qui confidit mihi , ha-
» bet vitam æternam , & iterum , ego sum panis
» vitæ, qui venit ad me, non esuriet ; & qui credit
in me, non sitiet. hætenus tu. Non dissimulabo
hic, quod illud, *πισθίω ἐς ἐμὲ*, in vno loco ver-
tis, qui confidit in me, in altero , qui credit in
me, quasi idem sit credere, & confidere , quæ est
magna ignorantia, & contra sacram scripturam,
vt alias in libris meis æditis demonstraui. omit-
to hoc studio breuitatis . nunc ad rem, ignoras
Volane, quare dominus de fide, id est de creden-
do in eum non semel , sed sæpius hic memine-
rit, cum vellet prolixè de manducatione corpo-
ris sui disserere ; quod ea ratione fecit , qua E-
saïas, cum vellet prædicere miraculum incarna-
tionis, inquit, propter hoc dabit dominus
ipse vobis signum, ecce virgo concipiet , & pa-
riet filium , ad hoc signum , quod fidem ad cre-
dendum postulabat , retulit, quod prius quasi

*Prima obie-
ctio.*

*Quare domi-
nus cum vellet
disserere co-
piose de sacra-
mento corpo-
ris sui, toties
prius de fide,
& de creden-*

*do meminit.
quod Calui-
niani intelli-
gere nolunt,
quia nolunt
credere.*

vice proœmij dixit, nisi credideritis, non intelli-
getis. Vnde, cum Virgo, angelo incarnationem
verbi in vtero eius nunciante, non intelligeret,
quomodo hoc fieri posset, quoniam virum in-
quit, non cognosco, statim vt audiuit, spiritus
sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obû-
brabit tibi, credidit; ecce inquires, ancilla domi-
ni, fiat mihi secundû verbû tuû; quod cognata
eius Elisabet eidem gratulata est, cum dixit, &
beata, quæ credidisti, quoniam perficientur ea,
quæ dicta sunt tibi à domino; scilicet, quod cõ-
ceptura, & paritura erat filium Dei. Sic post il-
lam Iudæorum inter se disceptationem, cum
aiebant, quomodo potest hic nobis dare carnẽ
suam ad manducandum? & post illam domini
affirmationem, quam subiungit eorum disce-
pationi, inquit, amen amen dico vobis, nisi
manducaueritis carnem filij hominis, & biberi-
tis eius sanguinem, non habebitis vitam in vo-
bis; qua significabat, vt antea dixi, non solum
hoc, de quo litigabant adinuicem dicentes, quo-
modo? non esse impossibile, sed necessarium; &
cum adhuc multi ex discipulis eius audientes
hoc, dicerent, durus est hic sermo, & quis potest
cum audire; (non enim poterant intelligere,
quomodo caro Christi manducata viuifica ef-
fer) tunc dominus res aperuit, inquit, verba,
quæ ego loquor, spiritus & vita sunt; spiritus
est, qui viuificat, caro non prodest quicquam. vt
enim corpus Christi non ascendebat in cælum,
nisi virtute diuinitatis verbi, cuius propria erat
facta caro assumpta: sic caro sanctæ Euchari-

stia, ex diuinitate, cum qua vnita est hypostatice, habet, vt sit viuifica. Deus inquam per carnem illam suam præstat vitam manducanti. Hoc qui non crediderunt multi ex discipulis eius, abierunt retro, & iam non cum illo ambulabant, vt vobis accidit Caluinianis, Zuiglianis & Berengarianis; seu quo alio nomine vocamini. Cum autem conuertens se ad duodecim interrogaret, numquid & vos vultis abire, respondit ei Simon Petrus nomine Apostolorum, domine ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes; & nos credimus, & cognouimus, quia tu es Christus filius Dei. En Volane, sicut Virgo postquam audiuit, spiritus S. superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi, statim credidit mysterium incarnationis: sic S. Apostoli postquam audierunt, quæ ego loquor, spiritus, & vita sunt; spiritus est, qui viuificat, caro non prodest quicquam, statim crediderunt carnem Christi manducari, & viuificare posse non per se, sed per virtutem verbi Dei vniti cum ea. Iam ne intelligis Volane, quorsum, cum veller dominus differere prolixè de hoc magno sacramento corporis sui manducandi, toties de credendo in eum meminere? sine fide enim neque conficitur hoc sacramentum; neque confectum, & sumptum, sine fide ad vitam proficit sument. Quomodo igitur non oportebat, immo necessarium erat, antequam de eo differere aggrederetur, fidem poscere? fidem dico ad credendum hoc magnum, & obstupendum miraculum mutatio-

Sicut Virgo postquam audiuit, spiritus S. subueniet in te, statim credidit incarnationis verbi mysterium, sic Apostoli, postquam audierunt, quæ ego loquor, spiritus, & vita sunt: et illud, qui viuificat, sacramentum cibi viuifici crediderunt.

nis cibi terreni, in carnem domini viuificam per superuenientem virtutem spiritus S. sicut poposcit à Virgine ad credendum miraculum mysterij incarnationis, quod Es. vocauit signū. Vos vero negato signo obstupēdo, & glorioso miraculo sacramenti corporis Christi fidem illam miraculi ad manducationē spiritualem per fidem transfertis. ita fit, vt hic locus à te citatus, qui credit in me, habet vitā; & iterum, ego sum panis vitæ; qui venit ad me, non esuriet, & qui credit in me, non sitiet, aliis sit odor mortis in mortem, id est, vobis sacramētariis, sicut Apost. ait, aliis odor vitæ in vitā, id est Catholicis: vobis enim positus est Christus in ruinam, & in signum, cui contradicitis.

obiekt. 2.

*Quamodo
quod Aug.
dixit, vt quid
paras dentes,
& ventrē, de
cibo fidei, &
operum dixe-
rit ipso Aug.
interprete.*

Obiicis secundo illud Aug. in Ioan. tract. 25, quid paras dentes, & vētrem? crede, & manducasti. etsi ad hoc satis respōsum erat Petro Martyri magistro tuo ab Stephano episcopo Vintoniense, quia tamen non te pudet idem iterum obiicere, cum debuisses saltē prius, quod semel respōsum erat, refellere, si non placebat; de integro respondemus: rectē dixit Hilarius, intelligentiam dictorum ex causis esse sumendam. Ergo quia audierat turba, operamini cibū, qui non perit, quod quidem perinde erat, vt si dixisset, facite opera digna cibo non pereunte, sed permanente. sicut. n. de cibo corporali dixit Apost. in eos, qui apud Thessalonicenses laborare nolebant, qui non laborat, id est, qui non facit opus, non manducet; quia scilicet non est dignus cibo: sic hoc loco dominus ad opera

Dei, quę sunt opera fidei, hortabatur, vt cibum, qui permaneret in vitam æternā, caperēt. quod cum illi intelligerent, inquit ad eum, quid faciemus, vt operemur opera Dei? respōdit Iesus, & dicit, hoc est opus Dei, vt credatis in eum, quem misit ille: Subiungit Aug. hoc est ergo māducare cibum non qui perit, sed qui permanet in vitam æternam, scilicet credere, id est, habere fidem, quę per dilectionem operatur, vt ibidem idem Aug. interpretatur. de huiusmodi igitur cibo fidei, & operum fidei, quibus fit voluntas Dei, qui dixit, cibus meus est, vt faciem volūtatem eius, qui misit me, vt perficiam opus eius, loquitur hic Aug. cum ait, vt quid paras dentes, & ventrem? crede, & māducasti: de cibo enim agitur nunc fidei. à cibo itaque fidei, & operum fidei progressus est dominus veluti per gradus ad cibum ex carne sua, de quo differit idem Aug. proximo tract. 26. inquit, qui māducat meam carnem, & bibit meum sanguinē, in me manet, & ego in eo. & subiungit, hoc est ergo manducare illam, escam, & illum bibere potum, in Christo manere, & illum manentem in se habere; ac per hoc, qui non manet in Christo, & in quo nō manet Christus, procul dubio non manducat spiritualiter carnem eius, neque bibit eius sanguinem, licet carnaliter, & visibilibiter premat dentibus sacramentū corporis, & sanguinis Christi. non dixit, non manducat carnem eius, sed non manducat spiritualiter carnem eius, id est veram carnem spirituali fructu; neque dixit, hoc est ergo māducare illam escam

Quomodo dominus in euāgelio Ioā. nis à cibo fidei, & operū fidei, ac doctrina, ad cibum ex carne sua, de quo differere volebat, quasi per gradus progressus est.

per fidem, sed hoc est manducare illam escam, & illud bibere potum, in Christo manere, & illum manentem in se habere.

Nec hic dixit in Christo manere per fidem tantum, & Christum manentem in se per fidem tantum habere; sed manere in eo, scilicet tanquam in cibo, & in se manentem eum habere tanquam cibum, manentem inquam non solum spiritualiter, sed corporaliter. sicut S. Marcus Anachoreta perantiquus auctor, & magna in sanctis scripturis peritia, loquens de huius magni sacramenti manducatione, sicut vinum, inquit, cum bibente miscetur, & qui bibit est in vino, & vinum in eo: sic, inquit, sanguis Christi miscetur cum bibente; idem dicendum est de carne.

obiect. 3.

Obiicis tertio, & in libro de doctrina Christiana figuratum hunc Christi agnoscens esse sermonem, carnem eius edere, & sanguinem eius bibere idem esse dicit, quod passioni Christi per fidem communicare. habes in extremo tertiae partis libelli Petri Scargæ, ad te misi responsum; & ratio pudoris ac boni ingenij postulabat, ut si satis responsum esse putabas, non repeteres: sin vero non putabas, responsum redargueres. Sic enim ab ingeniosis, & moratis fieri solet. Respondit tibi Petrus, de ea manducatione carnis locutum esse Augu. in 3. libro de doctrina Chri. quam illi Iudæi cogitabant in propria specie carnis, & sanguinis; Cum ait, si autem flagitium, aut facinus videtur iubere, locutio figurata est; nisi manducaueritis carnem filij ho-

„minis, & sanguinem biberitis, non habebitis
 vitam in vobis; facinus, & flagitium videtur iu-
 bere, sed quibus videtur hoc? nempe illis, qui
 tunc manducationem illam cruentam cogita-
 bant, vt nunc tibi Volane, & reliquis tuis con-
 discipulis flagitium quoque videtur, carnem
 Christi ore manducare in sacramento. vobis
 igitur erit figurata locutio, vt illis fuit. Si Pe-
 tro Scargæ, qui tibi optime responderat, non
 credis, crede Augustino, qui in commenta. *Quibus sit fi-
 guratus ser-
 mo ille nisi
 manducaueri-
 tis carnem fi-
 lij hominis,
 &c & qui-
 bus nō, inter-
 prete eodem
 Aug.*
 psalm. 33. tibi ita esse, scilicet manducatio-
 nem carnis Christi in sacramento non esse fi-
 guratam, tam aperte dicit, vt tu non sis ausu-
 rus amplius contra dicere, nisi te magis, ac ma-
 gis ipse refellere, & redarguere velis. Sic enim
 ait, quasi vice proœmij, cum vult accedere ad-
 illum 33. psalmi versiculum, gustate, & videte;
 „aperte modo de ipso sacramento vult dicere,
 „quod ferebatur in manibus suis, gustate, & vi-
 „dete, & quæ sequuntur, & paulo post, non ne
 „videtur insania, manducate carnem meam, &
 „bibite meum sanguinē, & quicunq; non man-
 „ducauerit carnem meam, & biberit sanguinem
 „meum, non habebit in se vitam? quasi insanire
 „videbatur; sed regi Achis insanire videbatur,
 „id est, stultis, & ignorantibus. habes supra reli-
 „qua, quæ ad hunc locum pertinent, ne eadem
 „repetamus.

Explicans deinde Volane, rem sacramēti, quæ *Obiect. 4.*
 „non apparet foris, sic ais, interna vero, & cœle-
 „stia nullis sensib⁹ sunt exposita, ac propterea nō
 „ore carnali, sed solo spiritu, hoc est, fide man-

ducantur. deinde subiungis ad probandum hoc, „
hoc enim & Christus ipse docuit, vti superius „
est demonstratum. nunquam hoc demonstra-
sti; immo ego demonstraui tibi, Christum do-
cuisse in Euangelio, carnem Christi in sacramē-
to Eucharistiæ manducari; & interprete etiam
Augustino te ad Achis familiam pertinere iuxta
interpretationem nominis, quod significat,
quomodo? Scio nunquam elabi poteris; & si
responsionem vnquam tentabis, magis, ac ma-
gis ipse te redargues, & rationes nostras nolens,
& nesciens arctius astringes. Subiungis postea, „
& præcipui quique in ecclesia Christi scripto- „
res, sanctique patres vnà cum beato Aug. ita „
senferunt. Vbi sunt Volane isti præcipui quique
scriptores, sanctique patres, quos iactas: cur eos
races? Dicam ego, quia producti sunt à Petro
Martyre magistro tuo longa serie, quos sic ille
interpretatur, vt tu Augustinum. Sed respon-
dit ad omnia Stephanus Episcopus Vintonien-
sis; & tuum, & diaboli martyrem, redarguit, &
de mendosa interpretatione conuincit. respon-
siones Stephani debebas tu Volane refellere; si-
quid reperiabas ad refellendum. Subiungis, & „
Augustinus in sermone ad infantes in hæc ver- „
ba loquitur, quod vidistis panis est, & quæ se- „
quuntur vsque ad illud, quod videtur speciem „
habet corporalem; quod intelligitur, fructum „
habet spirituale. hoc postremum tuus Mar- „
tyr, quia minus verbosus quàm tu, esse voluit,
ex toto illo loco satis esse putauit ad obiicien-
dum; inde enim conclusit ille, ergo sensui datur

panis, & vinum; intellectui gratia, & donum.

Petro Martyri satis responsum est à Vintoniēsi.

Clarius concludis tu, Sic enim subiungis, quo

in loco apertissimis verbis testatur August. in

sacramentis ita signa cum rebus esse coniuncta,

ut semper sit aliud, quod sensibus percipitur; a-

liud quod fide sola apprehenditur. illud, quod

Augustinus dicit, in sacramento intelligi, & fru-

ctum habere spirituale, tu de tuo cerebro, &

de Caluini phantasia interpretaris fide sola ap-

prehendi. Vbi hoc dicit Augustinus? profer v-

num tantum locum. Vnde ex Augustino elicis

istam apprehensionem per solam fidem? vnde

nata est ista insana verborum forma contra A-

postolum, qui ait, formam habere sanorum ver-

borum, quæ ex me audisti? Quis ex patribus

sanctis, quos paulo ante iactabas, vsus est ista

forma verborum? Si nullum potes producere,

erubesce Volane, & desine mendaciis seducere

corda innocentium. Demonstraui paulo ante

in extremo loco ex Euangelio Ioannis, cum ait,

sicut misit me viuens pater, & ego viuo propter

patrem, & qui manducat me, & ipse viuet pro-

pter me, necesse esse carnem Christi esse substā-

tialiter in sacramento, quod sensibiliter man-

ducatur; nisi velis Christum mendacem facere,

& cum Arianis contra vnitatem substantialem

parris, & filij sentire. Ad similem locum à te in

Epistola tua ad Petrum Scargam obiectum ex

Psal. 98. respondit idem Petrus, non hoc cor-

pus, quod videtis, manducaturi estis: & bi-

bituri illius sanguinem, quem fufuri sunt, qui

*Christum in
sacramēto so-
la fide appre-
hēdi nec Au-
gustinus ut
Volanus fin-
git, nec vllus
vnuquam ex
antiquis pa-
tribus dixit*

me crucifigent; sacramētum aliquod commen-
dauit, spiritualiter intellectum viuificabit. ad res-
ponfionem aduerfarij tui respondere debebas,
fi poteras; fed quia non potuifti, neque vnquam
poteris, caute diffimulafli, vt pergas decipere,
eos, qui te fequuntur feducti: neque te pudet,
idem denuo obiicere.

*Refponfio ad illud quod ex Aug. contra Maximū
Arianum obiecit Volanus, in facramentis, non
quid fint, fed quid oftendant, attenditur; & ibi
de duplici genere facramentorum. item refpon-
fio ad illud quod ex Irenæo obiecit: & quomo-
do ex eo, quod ait Irenæus Euchariftiam cōfta-
re ex re terrena & cæleſti, Volanus à ſuo teſte
redarguitur. & de panibus propoſitionis com-
paratus cum pane ſacramētali hæreticorum ad
redarguendum eos. item refponfio ad id quod
obiecit ex libro inſtitutionum Rabani: & quo-
modo teſtimonium produëtum in Volanum re-
torquetur, & alio teſtimonio eiufdem teſtis re-
uincitur: & quomodo quia philoſophia natu-
rali argumenta contra tranſubſtantiationem
petit, ab eadem Philoſophia redarguitur: &
quomodo tranſubſtantiatio non eſt metamor-
phoſis, ſicut Proteſtantes dicunt.*

CAP. 13.

obieſt. 5.

O Biicis præterea ex Auguſt. contra Maximū
Arianum, in ſacramentis non quid ſint, in-

quit, sed quid ostendant, attenditur; quoniam signa sunt rerum aliud existentia, & aliud significantia. hanc quoque obiectionē à Petro Martyre mutuatus es. ad quam ita respōdit Stephanus, vt mirer te non veritum esse, ne idem tibi responderetur, quod illi responsum est; scilicet, „hæc Augustini verba è suo loco mota, & artificis scelere ad calumniam aptata, vt negotium „Eucharistiæ facessant, impudēter citata, & prolata esse veluti apud concionem populi ementita. ita Petro Martyri, & nunc tibi ille Episcopus eruditus respondit. Sed vt intelligant, qui hæc lecturi sunt, quàm aliena à proposito tuo sint ista, quæ citasti, recitemus locum August. exponens locum Epif. Ioan. Tres sunt, inquit, „testes, spiritus, aqua, & sanguis, & hi tres vnum sunt, ne forte dicas spiritum, aquam, & „sanguinem diuersas esse substantias, & tamen „dictum esse, tres vnum sunt, propter hoc admonui, ne fallaris, hæc sacramenta sunt, in quibus non quid sint, sed quid ostendant, semper „attēditur, quoniam signa sunt rerum, aliud existentia, & aliud significantia. si ergo illa, quæ his „significantur, intelliguntur, ipsa inueniuntur vnius esse substantiæ: tanquam si dicamus, petra, & aqua sunt, volentes per petram significare Christum, & per aquam spiritum S. hæcenus August. Quid hæc ad rem propositam? non dixit August. sacramenta sunt, in quibus, &c. quasi de sacramentis ecclesiæ, ex quorum numero est Eucharistia, quā Dionys. vocat sacramentum sacramentorum, & quam inuocat, cum de

De quo genere sacramentorum dixit Aug. attendi in illis non quid sint, sed quid significent.

ea differit, quia confitebatur cum ecclesia Catholica, Eucharistiam esse Christum; sed dixit, hæc sacramenta, id est, huius generis sacramenta, quale sacramentum erat in Petra, quæ Christum significabat, & in nube, quæ spiritum S. & in mari, quod aquam baptismi. Deinde quæcunque sunt signa rerum aliud existentia, & aliud spiritualiter significantia, sacramenta quædam sunt. in huiusmodi genere sacramentorum semper, inquit August. attenditur, non quid sint, sed quid significant, ut sacramentum petrae est ex qua Moyses aquam elicuit, & sacramentum maris, quod Israelitæ transierunt, demersis Aegyptiis; nostrorum vero sacramentorum, quæ in ecclesia habemus, aliud genus est longe diuinius, nullo modo cum illis conferendum. ex quibus sacramentum Eucharistiæ Christus ipse est sub specie panis, & vini, quod non significat aliud, & aliud existit, sed est quod significat; per symbola enim veneranda ait Dionys. in cap. de communione (hæc nos vocamus sacramenta) ὁ χεῖρὸς σημαίνει, καὶ μετέχεται, id est, significatur, & participatur Christus. Vide, quid dicat, & quomodo loquatur discipulus Pauli, licet tu fortasse cum Lutheranis Dionysium neges. hoc enim docuit vos Satanas, negare, quæcunque aliter refellere non potestis.

Obiect. 6.

Ex Irinæo lib. 4. obiicis panis, inquit, terrenus accepta inuocatione Dei, non amplius est communis panis, sed efficitur Eucharistia, quæ constat ex duabus rebus terrena, & cælesti. hanc etiam obiectionem ex libro Petri Martyris in
tuum

tuum transtulisti, credo, si potuisses, responsum Stephani confutasses; sed quia non potuisti, idē repetis dissimulanter; sed in caput tuum reuertitur obiectio repetita. irruis enim neque videns, neque sentiens in tuum pugionem. Age Volane, si Eucharistia ex re cælesti constat, ergo in ea est res cælestis, quam tu corpus Christi esse confiteris, alioqui non constaret ex illa, sicut homo ex anima & corpore constat, quandiu ex his compositus est, tanquam ex partibus. rursus, si constat simul ex re terrena, & illa est panis non communis, vt asserit Irenæus, & tu item confiteris, igitur est sola species panis; hæc enim est panis non communis, sicut substantia panis, communis panis est. Dices fortasse, non communis panis est propter dignitatem sacramenti; at quanto conuenientius rationi est, vt intelligatur panis communis, vel non communis secundum naturam, quàm secundum dignitatem, vel non dignitatem? panes propositionis, qui quotidie coram domino ponebantur, non erant communes, quatenus erant sanctificati domino, fatemur; sed quia erant communes secundum substantiam panis, licuit David, & sociis in illa necessitate quamuis laicis vesci illis; illi vero panes figura erant nostri sacramenti. si ergo tuus panis mystica benedictione sanctificatus, quamuis sit factus non communis, vt tu dicis, propter sacramentum: tamen panis est communis secundum substantiam, & figura tantum corporis Christi; restat, vt illi typici panes figura figuræ fuerint, & ita iterum

*Quomodo
lanus sua in
nos ex Irenæo
obiectione co-
arguitur.*

*Quomodo
Caluiniani
dñ sacramen-
tum faciūt si.
gurā corporis
Christi, panes
typicos propo-
sitionis figurā
figura faciūt,
& non figurā
veritatis, at-
que ita iterum
mēdacem fa-
ciunt Ioannē,
qui ait, gra-
tia, & veritas
per Iesum
Christum fa-
cta est.*

mendacem facis Ioannem Euang. qui dixit, lex per Moysen data, gratia & veritas per Iesum Christum facta est.

Obiect. 7.

Obiicis deinde Rabanum in libro institutio-
num, cuius auctoritati vt pondus commenda-
tione tua adiungeres, cum multa, inquis, perspi-
cue secundum verum scripturarum sensum de
hoc sacramento tradat, inter cætera sic loqui-
tur, sacramentum ore percipitur; virtute sacra-
menti interior homo satiatur. Sacramentum e-
nim in alimentum corporis redigitur; virtute
autem sacramenti æternæ vitæ dignitas acqui-
ritur, & quæ sequuntur in eandem sententiam.

*Testis à Vola-
lano contra se
citatus.*

& hunc quoque testem contra te Volane pro-
duxisti. si enim virtute sacramenti æternæ vitæ
dignitas acquiritur, ergo in sacramento est na-
tura diuina. hæc enim sola habet naturalem po-
tentiam largiendi dignitatem vitæ æternæ: vir-
tus enim hic potentiam significat, quam Græci
vocant δύναμις. Vt idem auctor, qui hic dixit
virtute sacramenti, dixit paulopost, sed tamen
ipsius sacramenti tanta est dignitas, & poten-
tia. Sed quia non ignoro illam tuam adiunctio-
nem corporis Christi viuifici per fidem ad sacra-
mentum tui panis, vt ad eam amplius non con-
fugas, auctoritate testis, quem producis, &
quem tu paulo ante multa perspicue secū-
dum verum scripturarum sensum de hoc sacra-
mento tradere confessus es, te astringam. ipse ergo
paulopost loquens de pane, & vino, quæ con-
secrantur, hæc autem, inquit, dum sunt visibi-
lia sanctificata, tamen per spiritum sanctum in

sacramentum diuini corporis transeunt. dic Volane, quomodo transeunt in sacramentum corporis, & sanguinis, si remanet substantia panis, & substantia vini? transeunt, inquires, sua mutata conditione, vt sublimiorem acquirant dignitatem; vt qui fuit ante panis simplex, iam verbi Dei omnipotentia sit corporis Christi sacramentum; hæc sunt tua in alio loco verba; sic tu eludis omnia sanctorum patrum Græcorum, & Latinorum testimonia, in quibus reperiatur mutari, transmutari, transire, transelementari: Sed quæro à te Volane Peripatetice, qui contra nos argumenta à natura, id est, à Philosophis petere soles, si hic fit mutatio, siue transitus, fit ne secundum quantitatem, aut secundum locum, aut secundum qualitatem? non enim plures mutationes, siue transitus salua subiecti substantia, siue natura fiunt, vt te docuit princeps Philosophorum in priore libro de generatione. si nullo ex his modo fit mutatio ista, quam patres dicunt, & quos tu male interpretando, neque quid dicas, intelligendo, eludis, relinquitur, vt à te sit tota conficta; & necesse sit, mutationem fieri circa subiectum, ac proinde naturam, siue substantiam panis in corpus Christi mutari. respondebis scio, fieri hanc mutationem secundum qualitatem dignitatis, quam acquirit panis, at hæc mutatio ἀλλοίωσις est, & dicitur à philosophis, quæ μετασχηματισμός, nec est, neque dici potest, neque μεταποίησις, vt à sanctis, & antiquis patribus dicta est. age vero si tu in Polonia ad decanatum, aut ad aliam

*Quomodo
Volanu: Philosophia
patronus ratione
philosophica,
& vi verborum
coniungitur,
& coarguitur
de mendacio.*

dignitatem esse vocatus, & electus, dicendus ne
 esses μεταποιηθείς, aut μετασχημαθείς, id est, trāf-
 mutatus, aut transelementatus? Si ex verbo mu-
 tationis per istam panis dignitatem quam dicis,
 elapsus tibi videris, at ex verbo transmutationis,
 & transelementationis quomodo elaberis? dices
 fortasse corrector antiquitatis, nescisse il-
 lius sæculi patres loqui: & nos dicemus nescire
 te intelligere, neque Græce, neque Latine, quia
 neque scis, neque vis credere. ego, vt quod sen-
 tio, dicam, nihil in tuo libro olfacio nisi insci-
 tiam, & animi obstinationem. illud non pos-
 sum dissimulare, & si multa alia prætereo, quod
 legi in libro tuo, hos insignes fructus peperit
 nobis nefanda illa metamorphosis, siue tran-
 substantiatio, quam tu tamen Petre propugnā-
 dam suscipis. ita doctrinis politus, & litteratus
 es, vt metamorphosim à transubstantiatione ni-
 hil differre existimes? ergo secundum litteras
 tuas, quas didicisti, Christus in monte Tabor
 transubstantiatus est, quia est transfiguratus. &
 cum vestimēta eius apparuerunt alba sicut nix,
 mutata fuit vestimentorum substātia, quia mu-
 tata forma. disce ergo prius Volane, disce; &
 postquam didiceris, doce. forma, quæ Græce di-
 citur μορφή est, vt Damascenus in prolegomenis
 philosophiæ ait, τὸ ὁρώμενον τὸ σῶμα ὡς εἶδος,
 id est species corporis, quæ cernitur. propriè au-
 tem, inquit, à patribus accipitur pro substantia,
 vt apud Paulum, cum ait, qui cum in forma Dei
 esset, impium est enim formam in Deo dicere
 εἶδος ἢ γυναι σχήμα, id est, speciem vel habitum.

*Qui transub-
 stantiationem
 vocat meta-
 morphosim, vt
 Volanus, con-
 sequens est, vt
 Christum in
 monte Tabor
 trāsubstātia-
 tum dicat.*

Nostra ergo transubstantiatio Volane, vt discas loqui, non est transformatio, siue metamorphosis, vt tu dicis, quia eadem species, siue figura panis, quæ ante consecrationem videbatur, facta consecratione, videtur. hoc interest, quod prius erat species, & substantia, siue natura panis; postea vero sola species, natura panis in corpus Christi transmutata. Redeo ad Rabanum, quem optandum mihi fuit, vt testem sententiæ tuæ citares tanta præsertim laude à te celebratum; si credis eum perspicue, vt dicis, & secundum verum scripturæ sensum de hoc sacramento scribere, vt quidem scribit, & vt tu pertinaci obstinatione sustines, corpus Christi per solam fidem manducatur, & non corporaliter, siue realiter; interroga eum, quare in toto eo capite, quod de sacramento scribit, & quod tu citas, & laudas, nunquam ne semel quidem de fide ista meminerit, neque de ista tua spiritali manducatione? si vel semel de modo tuæ manducationis vel minimum quidem verbum, argue me de mendacio. Sed quia tu Rabanum interrogare non pòtes, cur siluit, interrogo ego te, vt rationem reddas, si perspicue, & secundum verum sensum scripturæ de sacramento scribit, cur quod potissimum est, silentio dissimulat? quid dico potissimum, immo sine quo corpus Christi non manducatur, neque sanguis eius bibitur; ac proinde neque vita attingitur? Sed de hoc tuo teste immo nostro satis.

Non respondebo hic ad conuitia, quæ ex fœtida sentina pectoris in patres concilij Lateran-

h iij

nenſis cauſa odij exhalandi euomis; & poſtquã multiplices, & varias de ſacramento quæſtiones, quæ in ſcholis Theologicis tractari, & diſputari non ſine fructu ſolent, ridendi cauſa enumerati, ſubiungis, hæc vero verborũ portenta, & infanas curioſi ingenij ſpeculationes non ſolum cum ſcripturis ſanctis, & mente Chriſti, ſed cum ratione ipſa pugnantes animaduerrere facile quiſque poteſt. hæctu. Apoſtolus dicit, non omnium eſt ſcientia, & tu corrector Pauli, audeſ dicere de iis, quæ ſine ſcientia diſcerni non poſſunt animaduerrere quiſque poteſt? ita eſt hæreticorum arrogantia; & hoc illis ingenium ſuperba loqui, vt Iudas Apoſtolus ait.

1. Cor. 8.

Reſponſio ad id, quod Volanus obiicit, non poſſe locum habere ſimilitudinem illam mutæ coniunctionis inter membra Chriſti, de qua Apoſt. loquitur, cum ait, quoniam vnus panis, multi vnum corpus ſumus, conſtare, ſi nullus panis in ſacramento percipitur: & ibi quomodo intelligendus ſit Apoſtoli locus cum Apoſtolica conſtitutione collatus; & de vocabulo ſpeciei, & quid in eo Volanus ignorauerit. item reſponſio ad locum Aug. ex libro ſententiarum Proſperi obiectum, & collatio interpretationis Volani cum verbis Auguſtini, qua collatione ipſa interpretatio plane conuellitur: & quomodo conuincitur ignoraffe Volanum, quæ Philoſophus de ſenſibilibus per ſe, & per accidens tradit.

» **Q**uod si nullus amplius remanet panis, vt *obiect. 8.*
 » Scotistæ volunt, nulla iam similitudo,
 » nullâque analogia inter visibilia signa, & res in-
 » visibiles intercedet; ac sic tota vis, & proprietas
 » sacramenti peribit, neque vero similitudo illa
 » mutuæ coniunctionis inter membra Christi
 » constare rectè poterit, de qua Apostolus loqui-
 » tur, si nullus à fidelibus percipiatur panis, qui
 » hunc nexum, ac colligationem demonstraret.
 » & paulopost, sed fortassis inquires, in accidenti-
 » bus panis ista omnia rectè representari, quasi ve-
 » ro ex multorum granorum adunatione, quæ in
 » vno pane concurrunt, accidentia, & non po-
 » tius ipsa panis substantia consistat. hæc tu. sed
 » accipe Volane ad id, quod ex Apostolo non
 » intelligens obiicis, & in quo te impudentissime
 » iactas, duplicem responsionem, alteram aucto-
 » ritate Apostolicæ doctrinæ confirmatam, alte-
 » ram Augustini, vt desinas quasi victor exultare
 » in eo, quod non intelligis. Sic ergo apostolica
 » doctrina à Clemente Romano litteris mandata
 » lib. 7. cap. 25. docet gratias agere pro sancta Eu-
 » charistia ecclesiæ sanctæ donata, gratias agi-
 » mus tibi pater noster pro vita, quam nobis per
 » Iesum filium nobis ostendisti, per quem om-
 » nia creasti; & paulopost, tu vero pater omni-
 » potens; sicut erat hoc dispersum, & congrega-
 » tum factum fuit vnus panis, sic congrega eccle-
 » siam à finibus terræ in regnum. & subiungit;
 » adhuc gratias agimus pater noster pro precioso

sanguine Iesu Christi pro nobis effuso, & precioso corpore, & quæ sequuntur. non dixit gratias agimus pro disperso, & congregato, scilicet ex multis granis, & facto vno pane; quia substantia

*Interpretatio
loci Pauli, v-
nus panis, v-
num corpus
multi sumus
cum loco ap-
plicable doctri-
nae Clementis
Rom. con-
gruens.*

*Quomodo
quia ignorat
Volans esse
verbum spe-
ciei eorū qua
dicuntur ad
aliquid, exi-
stimat non
posse analo-
giam Pauli
consistere, nisi
pa is in sa-
cramento re-
presentat.*

tia vnius panis facti ex multis dispersis granis nō dum est sacramentū, sed significationē eius mysticam accommodat ad precandum similem ecclesiæ vnionem. idem fecit Apostolus in epist. ad Cor. priore, cum dixit, vnus panis, vnum corpus multi sumus, quod perinde erat, quasi diceret, sicut enim ex multis granis vnus panis efficitur, sic nos, inquit, multi cum simus, vnum corpus effici-mur, quia ex vno pane participa-mus, id est, ex vno corpore Christi sub specie vi-sibilis panis. tu vero, vt vis huius analogiæ con-sistat, necesse esse putas remanere substantiam panis, quia, inquis, ex multorum granorum adu-natione potius substantia panis consistit, quàm accidentia, quæ species panis vocantur. Videris Volane ignorare speciem in hoc loco esse eo-rum, quæ dicuntur ad aliquid, vt similitudo, ef-figies, figura. speciem enim panis, vt antea dixi, Cyprianus effigiem vocat, Cyrillus similitudi-nem, alter Cyrillus Hierosol. typum, id est, figu-ram; idcirco species panis nullo modo ne cogi-tari quidem potest sine pane, cuius est species visibilis. Si igitur, qui speciem panis intelligit, & cogitat, necessario, velit, nolit, simul intelligit, & cogitat panem, quid deest, aut deesse potest, vt analogia consistat, & intelligatur, ac cogitetur? disce Volane naturam σωμασφορομένην, καὶ σωμαπνοομένην. sic enim vocant philosophi,

quæ simul ea, ad quæ referuntur, secum inferunt, & simul cum eis intelliguntur. immo si tu aliquid ingenij haberes, qui in nos dicis, quid ergo frontis, aut cordis habuerunt, & quæ sequuntur te, & tuis digna, ex ipso August. quem hic prolixè recitasti, quod dico intellexisses; ne enim tu errares, ut erras, quia sæpe nominauerat Augustinus panem, subiungit paulopost; sicut enim ut sit species visibilis panis, multa grana in unū consperguntur, & quæ sequuntur. ecce non dixit panis, sed species visibilis panis: tu proprietatem verbi ignorans, credo, putabas speciem dici, quæ ad genus refertur; aut pro natura accipi; utrunque vero ridiculum est, & hominis nescientis significare speciem figuram, siue formam, quæ Græce dicitur μορφή, quam, ut paulo ante dixi, Damascenus diffinit τὸ ὁρώμενον τῆ σώματος εἶδος ἢ ἔχει σχῆμα ἑτέρου πρὸς τὴν αὐτὴ δηλώσει ἀνεκδέως ἔχον. forma, inquit, est species corporis, id est, figura quæ videtur, nulla alia re indigens, ut appareat. hanc vocauit Augustinus, ut loquendi, & intelligendi peritus, speciem visibilem panis, ut si dixisset, τὸ ὁρώμενον, ἢ ὁρατὸν τῆ ἄρτου εἶδος, ἢ σχῆμα, ἢ μορφὴν.

Ad ea, quæ de accidentibus, sine subiecto *obiect. 9.* obiectis esse contra ordinem naturæ, & de miraculo, quod in sacramento negas, responsum est tibi superius; si illa confutabis, scripturam sanctam confutabis, eam enim sequor in iis, quæ tibi responsa sunt.

Accedis deinceps ad refellendum, rationes, *obiect. 10.* & testimonia, quibus Petrus Scarga in suo ad te

libro mutationem panis, & vini in corpus, & sanguinem Christi probat, ac primum citatur, inquis, locus ex libro sententiarum Prosperi, qui sic habet: Nos autem in specie panis, & vini cum videmus res visibiles, carnem, & sanguinem honoramus; neque similiter comprehendimus duas has species, quemadmodum ante consecrationem comprehendebamus; cum fideliter fateamur, ante consecrationem esse panem, & vinum, quod natura formauit; post consecrationem vero carnem Christi, & sanguinem esse, quod benedictio consecrauit. hanc vero Augustini auctoritatem, & argumentum, quo te astringi, & quidem arcte sentis, vt eludas, sic interpretaris, vt plane appareat peruersa tua cauillatio. sed videamus interpretationem. Augustinus enim, inquis, simpliciter panem, & vinum, ante consecrationem perhibere esse; post consecrationem vero corpus, & sanguinem Christi, panem videlicet illum, & vinum, asserens esse; de visibilibus enim elementis panis, & vini loquitur August. quid sint nimirum ante consecrationem, & quod prædicatū illis attribuitur post consecrationem, ita vt qui ante fuit panis solus, nunc sit panis ille corpus Christi. tu autem Petre totam sententiam Augustini perueris, & ex propositione August. quæ constat ex subiecto, & prædicato, solum prædicatum relinquis, subiectum vero tollis. paulo supra Petri argumentum reprehendens aiebas, plus eum in conclusione ponere, quàm in præmissis, hic videris dicere minus ponere; siquidem, vt tu dicis,

subiectum, quod erat in præmissis tollat in conclusione; suspicor, dicere voluisti, aliud ponere in conclusione, pro quo dixisti, plus. Sed hoc tu videris, nunc ad rem. Videamus de ista tua interpretatione, conferamúsque eam cum verbis August. nos, ait August. in specie panis, & vini cum videmus res visibiles, id est, has ipsas species panis, & vini, has enim vocat hic res visibiles, carnem, & sanguinem honoramus. non dixit in pane, & vino, sed in specie panis, & vini; & ne tu errares, ut quidem non intelligendo, & pessime interpretando erras: ne inquam errares, si putares, ut falso quidem putas, de alio loqui eum quàm de eo quod in pane, & in vino videtur (sola enim species, non substantia panis, & vini in sacramento videtur per se) non contentus dicere in specie panis, & vini, addidit, cum videmus res visibiles, res enim visibiles in pane, & vino species tantum sunt, in his igitur inquit, carnem, & sanguinem honoramus. necesse est tibi Volane, velis nolis, hanc sententiam Augustini in reliquis, quæ sequuntur, tueri; nisi & Augustinum sibi non constantem facere vis, & proprietatem verborum eius negare, quæ ad elicendum sententias eorum, quæ loquimur, aut audimus, in primis obseruanda est. quis enim nisi penitus litterarum ignarus dicat, idem significare panem & vinum, & speciem panis & vini, niuem & speciem niuis, carnem & speciem carnis, corpus & speciem corporis; si hæc negas, cōsule auctores Latinæ linguæ, quam nō ignorabat August. ut tu. Pergamus ad ea, quæ in hoc loco sequuntur,

Confertur interpretatio Volani cum verbis Aug. ut planè commensum peruersa eius interpretationis deprehendatur, & coarguatur.

Quod nemo nisi litterarum penitus ignarus dicit idem significare panem & vinum, & speciem panis & vini, niuem & speciem niuis, & similiter in aliis eiusmodi.

neque similiter comprehendimus duas has species, quemadmodum ante consecrationem comprehendebamus. quare non similiter? explanat subiungens, cum fideliter fateamur, ante consecrationem esse panē, & vinum, non dixit hic species panis & vini, hæ enim post consecrationem remanent, sed panem, & vinū quod natura formavit, id est, speciē panis cum substantia eius, & speciē vini item cum substantia vini. natura enim nō format speciē panis sine substantia panis, neque speciē vini sine substantia vini; separari enim speciem panis à pane, & vini à vino supra naturā est; sequitur deinde, post cōsecrationē vero carnē Christi, & sanguinē esse, quod benedictio consecrauit, repetendum est, fateamur; sed quomodo fatetur post cōsecrationem carnem, & sanguinem, cum specie ne panis, & vini? an cum pane, & vino? hæc enim differunt, & de hoc quæstio est; ipse idem August. prius explicauit, & quidem propriis, & apertis verbis; cum dixit, nos autē, in specie panis, & vini, cum videmus res visibiles, carnē, & sanguinē honoramus. at caro, & sanguis post consecrationem honorantur, ergo post consecrationem caro, & sanguis in specie panis, & specie vini, quæ videntur, & non in substantia panis, & vini, quæ non sunt per se res visibiles, honorantur; non igitur Petrus Scarga subiectum sustulit ex propositione August. vt tu ais; sed tu potius, siue per ignorātiā, siue per malitiā, iudicet Deus, subiecto proprio sublato, alienum supponere voluisti: neminem credo esse tam stupidum, aut tam tardum, nisi quem propria malitia excæca-

rit, qui hæc quæ dico, nō intelligat ita esse. Subiungis postea, quo te magis ac magis ipse refellas, neq; vero loquitur August. quod tu admittis de tuo, post consecrationem non esse amplius panem, sed corpus Christi. si enim, inquis, nullum panem post consecrationē sentiret esse, vt quid elementa visibilia extare diceret, in quibus caro, & sanguis Christi sunt honoranda? hic tu elementa visibilia vocas, quæ August. vocauit speciem panis, & speciem vini, res visibiles, in quibus aiebat carnem, & sanguinem honorari, scilicet post consecrationem; modo quæris Volane, ad quid ista elementa visibilia dicit extare, in quibus caro, & sanguis sint honoranda? miror te quærere, quod nullus Christianus ignorat? ideo scilicet extare has species, & in eis honorari carnem, & sanguinem, quia in propria specie sine horrore māducare carnem, & bibere sanguinem non possemus; māducando autem, & bibendo digne, in primis honorantur, deinde adiungis aliud bellum argumentum tua dialectica dignum, sic enim ais, nec enim diffiteris, & tu carnem, & sanguinem Christi inuisibilem in sacramento esse; sequitur igitur, vt quod illic videtur, panis sit, & vinum. hæc tu, quæ vim habent huius argumentationis, caro, & sanguis in sacramento sunt inuisibilia, ergo quod illic videtur panis est, & vinum. nunquam ergo didicisti Volane substantias non videri, sed earum species, siue accidentia? Disce igitur non ex Sophista quopiam, sed ex principe philosophorū solertissimo, ac perspicacissimo naturę rerum in

Ignorat Volanus philosophus quæ Arist. tradit de sensibilibus per se, & per accidentia.

dagatore, in libro eius secundo de anima, sensibilibus alia per se, alia per accidens sentiri: illorum rursus alia propria cuiusque sensus esse, ut colorē oculorū, saporē gustus, sonum aurium; alia omnium sensuum cōmunia, ut motū, quietem, numerū, figurā, magnitudinē; per accidēs autem sensibile, inquit, dicitur, ut si albū Diarij filius sit, per accidēs enim hoc sentit, quia albo, quod sentit, id accidit: quapropter nihil ipse sensus ab huiusmodi sensibili, quatenus tale est, patitur. Haec tenus Philosophus. Panis igitur, ut hic te Philosophus docet, non videtur per se, sed albū panis, & reliqua panis accidētia sapor, odor, magnitudo, asperitas, leuitas, rotunditas, per se sentiūtur: quare cum dixit August. in specie panis, & vini cum videmus res visibiles, carnem, & sanguinem honoramus, non substantiā panis, & vini intellexit, quas sciebat nō esse per se res visibiles, sed species panis, & vini solas, quæ autem per se sunt visibilia, simpliciter sunt, & dici solent visibilia; rursus vero quæ per accidens videntur, non sic sunt, neque dici solent visibilia. Vnde tu Volane, cum in Petrum Scargam sic ais, relaberis ad commentum tuum, accidentia panis, & vini, quæ remanent illic videri perhibens, & non ipsam substantiā panis, verum quæ non loquitur Aug. cur tu loqueris & ex alieno cerebro allata cur viro sancto tribuis? hoc inquam in te vere retorqueri potest, cur tu tribuis Augustino eruditissimo, & in Philosophia, cum tempus, & vita tulit, exercitato, ut panem, & vinum videri, & contrectari

dicat? de substantiali loquor, non de specie panis, & vini; immo de his affirmamus, quod tu cōtra August. & principem Philosophorum negas. Lōgior fui, quā volest in hoc loco; quia hæc auctoritas August. ita te arcte astringit, vt solui nequeas, nisi vinculum rumpas, id est, auctoritatem neges.

Responsio ad locū epistolæ Augustini obiectū de nominibus rerū, quæ accipiūt sacramēta propter similitudinē: & confutatio quatuor exemplorū quæ ex scripturis per ignorantiam ab hæreticis obiiiciuntur.

C A P. 15.

» **O** Biicis deinde locum ex epist. August. 23. ad
 » Bonifaciū, si sacramēta similitudinē quan-
 » dam earum rerum, quarum sunt sacramenta,
 » non haberent, omnino sacramenta non essent;
 » ex hac autem similitudine plerūque etiam no-
 » mina ipsarū rerum percipiunt. Sicut ergo secū-
 » dum quendam modum sacramentum corporis
 » Christi corpus Christi est, & sacramentum san-
 » guinis sanguis Christi est, ita sacramentum fidei
 » fides est. ad hanc obiectionem respondit etiam
 » Stephanus Episcopus Vintoniensis Petro Mar-
 » tyri, & tibi Petrus Scarga, vterque optimè: Sed
 » tu, vt soles, quia nihil quod Petro Scargæ
 » responderes, habebas, dissimulasti responsio-
 » nem eius; quod quidem satis esse deberet iis,
 » qui te audiunt, & sequuntur, vt te victum esse,
 » & causa cecidisse sibi persuaderent. ego vero
 » etsi contentus esse poteram illorum crudito

responso, nolui tamē te imitari, ne auderes, mi-
 hi idem obiicere falsò, quod ego tibi verè. Sæ-
 pe ita loquimur, inquit August. vt pascha pro-
 pinquante dicamus crastinam vel perendinam
 esse domini passionem, cum ille ante tam mul-
 tos annos passus sit; & die dominico dicimus,
 hodie dominus resurrexit, quia istos dies secun-
 dum illorum dierum, quibus hæc gesta sunt, si-
 militudinem nuncupamus. deinde subiungit
 aliud exemplum, nonne semel immolatus est
 Christus in seipso? & tamen in sacramento non
 solum per omnes paschæ solēnitates, sed omni
 die populis immolatur. in his exemplis Volane,
 sola similitudo est causa appellationis, vt dica-
 tur, quotānis repræsentatiue hodie passio Chri-
 sti & omni dominico resurrectio; & in sacramē-
 to immolatio, id est, mactatio Christi. at quia in
 sacramēto Eucharistiæ non similitudo tantum
 corporis est; nec ibi est solum repræsentatiue,
 sermonem variauit August. non enim dixit, sa-
 cramentum corporis Christi propter similitu-
 dinem corpus Christi est, ne quis crederet mo-
 re vestro, nihil ibi esse præter similitudinem, si-
 ue figuram; sed dixit, sacramentum corporis
 Christi, secundum quendam modum corpus
 Christi est; sed quem modum dicit? scilicet se-
 cundum quendam modum similitudinis, non
 secundum similitudinem simpliciter; sicut pau-
 lo ante dixerat, quia istos dies secundum illorū,
 quibus hæc gesta sunt, similitudinem nuncupa-
 mus. in illis enim exemplis superioribus simili-
 tudo tantum est: in sacramēto autem non simi-
 litudo

*Quomodo
 intellexerit
 Aug. quod
 dixit sacra-
 mentum cor-
 poris Christi
 secundū que-
 dam modum
 corpus Chri-
 sti esse.*

litudo simpliciter, siue tantum, sed quidam modus similitudinis, propter speciem panis, quæ panem vitæ repræsentat, & speciem vini, quæ potum vitæ æternæ. exēpla ergo ponebat Aug. eorum, quæ propter similitudinem accipiunt nomina eorum rerum, quarum habent similitudinem; & quia hoc exemplum sacramenti ad illa adiunxit, quod cum illis non penitus conueniebat, quia hoc, vt dixi, nō simpliciter propter similitudinē, sed quodam modo propter similitudinem accipit nomē eius rei, cuius quodam modo habet similitudinem, idcirco sic locutus est. significauit itaque esse sacramentū corporis Christi, re vera ipsum corp⁹ Christi, nec obstare veritati istum quendam modū similitudinis. est, inquā, reuera corpus Christi in sacramento, tamen si non tam apparet veritas corporis, quàm similitudo panis. hoc sentit Aug. & hoc sermo significat. refelle tu hæc, si potes, & caue ne te ipse potius refellas: & redde rationē, quare Aug. in hoc exēplo sacramēti addidit, secundū quendam modū, & quis iste modus quidā intelligendus sit, declara, collatis superioribus exemplis. Iterum affirmo, si hoc exemplum cum superioribus omnino conueniret, in quibus sola similitudo est causa nominis rei ipsius, nunquā apposuisset secundum quendam modum; iterum dico, vt audias, intelligendum esse secundum quendam modum scilicet similitudinis, quia de ea loquebatur.

Præterea, producis hoc loco quatuor exēpla ex scripturis, quibus probare conaris, vsitatum

Quomodo quatuor exempla, quae Volanus secundum disciplinam Calvisii & Petri Martyris ex scripturis producit ad probationem nominis rerum propter similitudinem tribuit earum signis, non solum causam eius contra veritatem corporis Christi in sacramento non adiuuat, sed maxime laedunt, immo coarguunt.

esse in scriptura, cum de sacramentis loquitur, sic enim ais, nomina rerum ipsarum tribuere signis, sed bene habet, quod prouidit spiritus sanctus, ut quibus exemplis causam tuam adiuuari posse existimasti, eisdem maxime laedatur, immo vincatur. Dicamus prius de agno vetere, de quo ait scriptura Exaudi, victima transitus domini est pro quo 70. dicunt, pascha hoc domino. age nunc Volane, credis ne agnum illum, qui pascha typicum erat, fuisse figuram sacramenti Eucharistiae, quod est pascha nostrum? quia per eum fiat à vita huiusmodi ad caelestem transitus? puto non audebis negare, ne Paulo contradicas, qui ait, umbram habebat lex futurorum bonorum, & omnia in figura contigisse illis. Si igitur ille agnus, siue illud pascha figura erat nostri, ergo nostrum non est figura, & signum tantum veri paschae, quod est Christus, sed potius nostrum sacramentum cuius typus, & figura, siue umbra fuit ille agnus, est ipse Christus pascha nostrum sicut Apostolus ait, pascha nostrum immolatus est Christus. tu vero Volane ex eo, quod agnus ille dicebatur transitus, cum non esset transitus, sed quod significaret transitum, putabas effici, ut similiter sacramentum Eucharistiae, etsi dicitur corpus Christi, non sit tamen, sed figura, siue signum corporis Christi. cum contra potius hoc efficiatur, ut sicut sacramentum illius veteris agni pascha illorum vocabatur, & erat, pascha enim transitum significat, sic sacramentum noui agni immaculati pascha nostrum dicatur, & sit, quod est Christus, Apostolo teste, qui ait pascha nostrum immola-

De agno vetere.

rus est Christus. nisi forte putas Volane, fuisse Christum pascha nostrum in cruce, & non esse in cœna dominica. efficitur etiam, ut quia ille typicus, & vet⁹ agnus, qui comedebatur, tantum erat figura noui, & mystici agni, qui à fidelib⁹ comeditur, panis mysticus nostri altaris, qui comeditur, & est pascha nostrum, non sit signum agni, sed ipse agnus sub specie, siue signo panis; alioqui ille typus, siue figura vetus, illa inquam typica, & umbratilis māducatio agni caruisset in nouo testamēto vera, & reali māducatione nostri agni. & quomodo verum esset illud Ioānis, veritas per Christum facta est? non enim veritas rei per fidem tantum, & spiritum suppletur; alioqui Iudæi, quia lex, quam habebāt, spiritualis erat, & ipsi eandem fidem, quam nos, habebāt, Christum in suis sacramentis habuissent. Alterum exemplum

De circumcissione.

„tuum erat circūcisio, quæ, inquis, dicitur fœdus,
 „cum esset saltem signum siue symbolum fœderis,
 „inter Deum, & Abraam facti, hæc tu. nec hic Volane intellexisti, quid diceres, sic enim scriptum est in Exodo, ponamq; fœdus meum inter me,
 „& te; & paulopost, statuam pactum meum inter
 „me, & te; & paulopost, hoc est pactum meum, quod
 „obseruabitis inter me, & vos, & semen tuum
 „post te; circuncideretur ex vobis omne masculinum, & quæ sequuntur. En Volane, pactum
 „istud, siue fœdus, quod Græce est διαθήκη, ad
 „mandatum pertinet. quare circumcissionem fuisse fœdus, siue pactum, significat datum fuisse mandatum de circumcissione Abræ, quæ erat signaculum iustitiæ Abræ in præputio,

vt Paul. interpretatur; res ergo quæ mādatur, si-
 ne vlllo tropo dicitur, & est mandatum. & sicut
 circumcisio non erat signum mādati, sed ipsum
 mādatur, sic non erat signū fœderis, siue pacti,
 quod pertinebat ad mandatū, sed potius signū
 erat iustitiæ fidei secundū Apostolū; nisi tu for-
 te corrector quoq; Apostoli vis esse. Sic quoq;
 magister tuus Petrus Martyr tropum esse dixit,
 cum ait euangeliū, hic calix nouum testamen-
 tum est in meo sanguine; ex quo effici volebat,
 vt similiter tropus esset in illis verbis, hoc est
 corpus meū, at non est tropus hic calix nouum
 testamentū est, vt ille falsò putauit, pro eo enim
 est, ac si diceretur, hic calix noui testamēti est in
 meo sanguine, sicut est apud Lucam, hic est san-
 guis meus noui testamenti. testamentum enim
 est, vt Dionys. Alexand. ait in illa ad Paulū Sa-
 mot. admirabili episc. de qua superius memini,
 dare seipsum, & dicere, hoc facite in meam cō-
 memoracionem. testamentū enim siue pactum,
 vtrūque enim est Græce apud 70. Διαθήκη, ad
 mandatum pertinet, sicut scriptum est de typo
 huius noui testamenti, Exod. 24. hic sanguis te-
 stamenti quod mandauit ad vos Deus. qua-
 re, vt hic non est tropus, ita nec in eo est,
 quod de archetypo dixit dominus, hic calix
 nouum testamentū est. Tertiū exemplū tuum
 est, dicitur, inquis, & baptizmus in nouo testa-
 mento lauacrū regenerationis, quam solus spi-
 ritu sancto suo sordes omnes abluens peccati,
 efficit dominus, nec hic est tropus metonymiæ.
 baptizmus enim ablutionem significat; quod

*Redarguit
 tropus Petri
 Martyris in
 eo quod dictū
 est, hic calix
 nouum testa-
 mentum est in
 meo sangui-
 ne.*

*Quid sit te-
 stamentum in
 eo, quod dictū
 est, hic calix
 noui testamēti
 est in meo sā-
 guine, inter-
 prete Diony-
 sio Alex.*

*De baptizmo
 lauacro rege-
 nationis.*

autem ablutio corporis ad animã pertingat, & per eam fiat regeneratio nouæ creaturæ, ad sacramentum à Christo institutum, qui talem virtutem ei tanquam instrumento dedit, pertinet.

» Quartum exemplum, de quo sic scribis, hoc si
 » quidem sensu, & veterum sacrificia dicebantur *Quare sacri-*
 » peccata, nõ quod reipsa peccata essent, sed quia *ficia diceban-*
 » in eis, teste Apostolo, cõmemoratio fuerit pec- *tur peccata.*
 » catorum. hæc tu, sed falleris Volane, vt in supe-
 » rioribus; nõ enim scriptura sacrificia vocat pec-
 » cata, quia essent signa peccatorum, vt ad rein-
 » tuam accommodare hoc contra veritatem cor-
 » poris Christi in sancta Eucharistia possis, sed sic
 » dixit Oseas propheta cap. 4. peccata populi mei
 » comedēt, de sacerdotibus, qui hostias pro pec-
 » catis comedebant, vt perspicui potest ex Num.
 » cap. 10. Sic enim ait, iratúsque Moyses contra
 » Eleazar, & Itamar filios Aaron, cur ait, non co-
 » medistis hostiã pro peccato in loco sancto, quæ
 » sancta sanctorum est, & data vobis, vt portetis
 » peccata multitudinis, & oretis pro ea in cõspe-
 » ctu domini? Sic quoque interpretatur Cyril. in
 » commēt. huius prophetæ dictum esse comedere
 » sacerdotes peccata populi, id est, hostias pro
 » peccatis. Quid ergo hic sensus ad id quod vis, &
 » sentis, vt sacrificia dicantur peccata pro eo, quod
 » est, signa peccatorum.

Responsio ad id quod ex episc. Aug. contra Adi-
mantum obiicitur, vbi sacramentum vocat
signum corporis sui: & quomodo Aug. signum
pro sacramento accepit: & quomodo conuin-

citur transubstantiatio panis in corpus Christi,
 verbis illis quæ Volanus dissimulauit: & quo-
 modo auctoritate Ambrosij libro 4. de sacra-
 mentis, & auctoritate Cypriani rursus redar-
 guatur Volanus.

C H A P. 16.

obiect. 11.

*Quomodo
 Petrus Scar-
 ga Volanum
 verbis crise-
 ius tanquam
 laqueo con-
 strinxit.*

O Biicis deinde illud Augustini contra Adi-
 mantū Manichæum cap. 12. non dubitauit
 dicere dominus, hoc est corpus meum, cum da-
 ret signum corporis sui. ad hoc quoque respon-
 dit Petrus Scarga, & tu Volane ad eius respon-
 sionem more tuo nihil respondisti, quia nihil,
 quod responderes, cogitare potuisti. neque te
 puduit idem iterum obiiicere, qui quod semel
 respōsum erat, refellere nesciebas, immo verbis
 oris tui tanquā laqueo quodam te Petrus Scar-
 ga constrinxit. tu enim confiteris ore tuo non
 dedisse Christū nuda signa, & non posse men-
 tiri dominum, qui se corpus suum dare ad man-
 ducandum prædicat; & nisi sacramenta, inquis,
 vere istas res diuinas ad emortuas nostras ani-
 mas viuificandas exhiberent, & sine vlllo fructu
 perciperentur, frustra essent instituta. Sequitur
 ergo ex tuis istis verbis, cum dixit August. quod
 tu approbas, non dubitauit dicere dominus,
 hoc est corpus meum, cum daret signum cor-
 poris sui, non signum corporis nudum sine ipso
 corpore intellexisse, sed signum cum corpore.
 sentis ne tuis te captum verbis, & te ex illo-
 rum sapientum numero, quos Paulus dixit, in

astutia tua, comprehensum? Si tu hic dum latebram ad subterfugiendum quæris, dicas, sic intellexisse August. cum daret signum corporis sui, id est, signum cum corpore realiter quidem extra ipsum signum, per fidem vero siue secundum fidem, & spiritualiter adiuncto ipsi signo externo; proba hoc Volane Augustinum velle: indica, vbi hoc dicit August. quod tu interpretaris? aut aliquid simile? aut cur tam impudenter fingis, quod ei tribuis? tu hic, dum non intelligis quid loquaris, neque de quo affirmes, sicut de aliis tui similibus dixit Apostolus, mirabor, inquis, Petre, si quis hic amplius tergiuersandi tibi relinquetur locus; & quæ sequuntur eiusdem filii. & ego Volane mirabor, si tu hic non erubescis. respondit enim tibi Petrus tum tuis verbis te redarguens, vt antea docui, tum suis. dixit enim significare signum, vbi ait August. cum daret signum corporis sui, species externas panis, & vini, quas dedit dominus non nudas corpore suo, sed corpus suum sub eis, quod quidem dixit sequens eundem August. qui in sententia Prosperi, quem locum tu citasti, dixit in specie panis, & in specie vini corpus, & sanguinem Christi honorari: docui autem superius, quod tu hactenus ignorasse videris, species panis & vini secundum proprietatem verbi non substantiam panis, & vini significare, sed quod extrinsecus apparet, quod alij patres, vt supra animaduersum à nobis est, vocarunt effigiem panis, similitudinem panis, &

typum, siue figuram panis. Addā in super nunc, nullum grammaticum ignorare aliud esse speciem panis, & aliud panem: similiter in vino. Si igitur hic signum pro specie accipiamus, ut visum est probabiliter Petro Scargæ, quia non dixit August. cum tantum, siue solum signum corporis sui daret, contra Augustinum facis, dum non pateris esse corpus Christi cum signo eius, id est, cum specie panis, & vini, quæ species suo sapore, & odore, & aliis proprietatibus sensibilibus sine substantia panis satis spirituales, & diuinas proprietates panis cælestis, id est carnis, & sanguinis viuifici Christi significant, & figurant. facis inquam contra Augustinum, dum nō vis esse realiter cum signo corpus Christi, & id probare conaris auctoritate ipsius, ut quamuis non dixerit, neque somniarit, perinde sit, ut si dixisset; cum signum tantum corporis sui daret. Sed hætenus de responso Petri, accepto signo pro specie. Ego vero ut responsum eius aduersus te altero adhuc cumulem, sic respondeo, accepisse hic Augustinum signum pro sacramento, perindeque esse, ut si diceret, non dubitauit dicere, hoc est corpus meum, cum sacramentū corporis sui daret. sic enim Dionysius quoque Areopag. dixit in eccles. hierarc. cap. de communione ἐπιτεθέντων τῷ θεῷ θυσιαστηρίῳ τῶν σεβασμίων συμβόλων, διῶν χρεὶς σημαίνεται καὶ μετέχεται, id est, impositis diuino altari venerandis symbolis, siue signis, per quæ Christus significatur, & participatur. concedis tu quidem, ut ex libro tuo intelligo, significari &

Quod species panis & vini suo sapore, & odore, & aliis proprietatibus suis sine substantia panis, spirituales, & diuinas proprietates panis cælestis, id est carnis & sanguinis Christi satis significant, & figurant.

participari corpus Christi per sacramentum; sed participari per sacramentum non ore, sed spiritu tantum, & solum secundum fidem; hoc de tuo apponis, hoc à te discipuli tui petunt, ut ostēdas eis in scriptura, aut aliquo ex sanctis patribus, ut si non ostenderis, te mentiri pro certo habeant.

Non est hic dissimulandum, quod Petro respondes ad illud, quod tibi obiecit ad probandum transubstantiationem ex August. dis. 2.

” corpus Christi veritas est, & figura est: veritas,
 ” dum corpus Christi, & sanguis ex panis, ac vini
 ” substantia virtute spiritus S. efficitur: figura est
 ” id, quod exterius sentitur. transit itaque (sic tu
 ” Petre concludis) panis substantia in corporis
 ” Christi substantiam. hic tu, corpus, inquis, Chri-
 ” sti, si proprie accipiat, & pro re ipsa signata,
 ” profecto simul & veritas, & figura esse nequit.
 ” Quomodo ergo panis est & veritas, & figura?
 ” (respondes ad quæstionem tuam) veritas qui-
 ” dem est, quia sacramentum ordinante domino
 ” factus, ipsum verum Christi corpus manducan-
 ” dum exhibet; figura autem est, quia similitudi-
 ” ne quadam corpus ipsum Christi inuisibile re-
 ” præsentans, ipse nihilominus visibilis permanet,
 ” & à sensibus nostris apprehenditur. hæc tu
 interpretatus es, sicut tibi visum est, quomodo panis tuus sit veritas simul, & figura. at quomodo illud interpretaris, veritas est, dum corpus Christi, & sanguis virtute spiritus S. ex panis, & vini substantia efficitur? Vos appello Volani auditores, interrogate ministrum siue magistrum vestrum, quomodo hoc interpretetur?

Volanus in Augustin. prae. ierit, quæ responde- re nō poterat. aut cur in libro suo hoc præterierit, quod ei obiectum est, & quod totius controuersiae caput est? dic age, quomodo hæc in panē tuum quadrant? efficitur ne panis tuus ex panis substantia virtute spiritus Sancti? in luto hæres Volane. vt ergo quod August. ait, intelligas, sit tibi exemplum, rex ita totus tectus & opertus, vt non videatur foris regalis maiestas eius, est tamen indumentum, quod totum tegit, insigne, quod regem significat ibi latere; hic, & veritas est, quatenus persona regis est; & signum, siue figura est, quæ extrinsecus videtur; vestis enim, qua tegitur totus, vnum efficit σχῆμα cum ipso rege. non enim vestis, & rex duo sunt, sed vna persona regis operta, idem veritas, & figura, vt explicatum est. quanto hoc facilius ad intelligendum, & rationi conuenientius, quàm quod singis blasphemiae, absurditatis, & repugnantiae ac deliramenti plenum?

Exemplū ad intelligendum quod August. dixit, corpus Christi veritas est, & figura est.

Obiect. 13.

Obiecerat tibi Petrus illud August. sicut ipse est, qui baptizat, ita & ipse est qui per spiritum S. hanc substantiam efficit carnem, & transit vinum in sanguinem. hæc tu sic interpretaris; sic inquis, transire panem in corpus, & vinum in sanguinem asserit, non vt desinat panis, & vinū, quod ante fuerant. Quis hoc tibi dixit Volane? dixit ne Augustinus, an Calvinus, vel Zuingleus? aut vnde tu hoc diuinus? quis sic loquitur, scilicet hanc substantiam efficit carnem; & vinum transit in sanguinem, qui non velit intelligi, hoc quod prius erat, mutari in illud, quod postea fit? aut quis, si sic non vult intelligi, sic

„loquitur? mutantur, ais, in fine, & usu, cum ex
 „profanis virtute verbi Dei facta sint sacra, non
 „autem in natura. Si ita intellexit Aug. cur men-
 „tem suam non explicavit? cur dixit, quod nullus
 Christianus per uniuersum orbem nisi tuę sectę
 sit, responsurus sit sic intelligi, si interrogetur,
 quomodo intelligatur? quis vnquā hoc genus *Quā absur-*
 loquendi audiuit transire vinum in sanguinem *de interprete-*
 pro eo, quod est, ex vino communi fieri vinum *tur Volanus*
 cōsecratum? miror tam hebetes esse eos, & tam *secundum dis-*
 obrufo ingenio, qui te audiunt ista effutiētē, *ciplinā Cal-*
 „& non derident. probas autem quod dicis hac *uini, quod*
 „ratione, quando & vis, inquis, sacramenti id ex- *Aug. ait trā-*
 „poscit, vt maneant integra signa, & sensus om- *sire vinum in*
 „nes nostri teste eodem August. renuncient nul- *sanguinem.*
 „lam panis, & vini, quo ad eorum substantiam
 intercessisse mutationem. Vnde probas, quod
 vis sacramenti exposcit, vt maneant integra si-
 gna? nos quod in sacramento Eucharistię non *Quomodo nos*
 maneat integer panis, quem tu vocas integrum *probamus in*
 signum, verbo Dei probamus, qui dixit, sum- *sacramēto pa-*
 pro pane integro in manus omnipotentes, hoc *nem mutari*
 est corpus meum verbis, propriis vtens, qui- *in corp⁹ Chri-*
 bus verbis pronunciatis, quia verax est, & *sti, & accidē-*
 omnipotens, qui dixit, ita est, sicut dixit; id est, *tia panis re-*
 corpus est, quod prius erat panis. Cum verō *man. re sine*
 sensus testes sint post consecrationem, odoris,
 saporis, coloris, & si quę alię qualitates sensi-
 biles sunt, consequens esse necessariò colligi-
 mus, vt accidētia ista sine subiecta substantia pa-
 nis, & vini sint, probamus deinceps auctoritate
 sanctorum patrum, qui post consecrationem

vocant pro pane, & vino speciem panis, & vini, effigiem, similitudinem, & figuram panis. vnde necessariò concludimus, in quibus locis scripturæ panis vocatur sancta Eucharistia, ibi corpus Christi sub specie panis vocari panem, idque factum, vt admoneremur ad facilius credendum hoc mysterium, ex pane creatura sua, quo Christus corpus suum more nostro alebat, & in eum conuertebat, dedisse nobis corpus suum in hoc sacramento, vt paulopost explanatius auctore Magnete dicendum est.

Quare in scriptura sancta Eucharistia vocatur panis.

Quod Caluianiani tradunt de integro pane remanente post consecrationem, & de metonymia, & de exhibitione corporis Christi per fidem, nunquā probarunt neque probare possunt.

Probamus deinde auctoritate vniuersæ ecclesiæ Orientalis, & Occidentalis, quæ hoc dogma tenet, & profitetur à principio vsque in hodiernum diem. Sic nos probamus: tu vero quomodo probas per scripturam quod dicis de integro pane, & de metonymia corporis pro figura? & de exhibitione corporis per fidem? adde, quòd sermonem tuum figuratum, quem ex libro August. tertio de doctrina Christiana videbaris tibi didicisse, ipse idem August. quibus esset figuratus, & quibus non in comment. psal. 33. te plenissime, & explanatissime docuit, vt superius eiusdem verbis probatum, & demonstratum habes, ad quæ tu nunquam amplius nisi ridicule, & delire respondere poteris.

Obiect. 14.

Obiicis etiam contra transubstantiationem in sacramento illud Augustini tritum, accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum: mutationem ergo ais, elementorum agnoscit August. sacramentalem, vt nimirum, quæ fuerunt simplicia, & profana elementa, accedente ver-

bo Dei sint sacramenta. Sed cur non probasti, si poteras, in sacramento etiam Eucharistiæ solam istam mutationem sacramentalem esse, sicut in cæteris, & non substantialem quoque? quod ex pluribus aliis locis Augustini demonstratum est, quos locos tu de tuo cerebro, & Caluini ac Zuinglij, & Petri Martyris interpretaris; istos enim duces sequeris, nondum sentis Volane, quid hoc sacramentum sacramentorum ab aliis differat? & quomodo cætera in actione transeunte applicationis posita sint; hoc vero magnum sacramentum in actione permanente consecrationis materiæ, per quam consecrationem facta est illa admiranda, & tremenda mutatio elemēti in corpus Christi: cū dicit ergo August. super Ioan. tracta. 80. de baptismi sacramento, „& elemento aquæ loquens, accedit verbum ad „elementum, & fit sacramentum, exposuit ne tibi in eo loco, quid faciat verbum in elemento, ut existat sacramentum? ille de aqua baptismi loquebatur; in quo elemento non fit mutatio substantiæ aquæ. nec enim de ea dixit dominus cum instituit sacramentum baptismi, hæc aqua baptismi est corpus meum, ut in ea baptizati, dicantur, & sint baptizati in Christū; at in sacramento sanctæ Eucharistiæ non ita. in hoc enim sacramento dixit accepto pane, hoc est corpus meum. hoc verbum cum per eos, quibus potestatem dedit, accedit ad elementum panis, mutationem efficit non illam, quam tu in reliquis sacramentis sacramentalem concedis, sed substantialem, quam negas.

Quid Eucharistia, qua est Sacramentum Sacramentorum, ab aliis Sacramentis differat, quod adhuc Caluini ignorant.

De quo Sacramento dixit August. accedit verbū ad elemētum, & fit Sacramentum.

Præterea, obiecit tibi Petrus Ambrosium in 4. libro de sacramentis cap. 4. tu forte, inquit, dicis, meus panis est vsitatus; sed panis iste est ante verba sacramentorum; vbi accessit consecratio, de pane fit caro Christi. priusquam ad illa respōderes, elegisti astute ipse alia verba eiusdem Ambrosij; quæ visum est tibi, facilius ad commodum causæ tuæ torquere posse. Sed vrgebo prius illa, deinde reuertar ad ista, quæ tu elegisti. cum ait Ambrosius, tu forte dicis, meus panis est vsitatus, respondet Ambr. sed panis iste est ante verba sacramentorum. En Volane panis vsitatus ante verba sacramentorum; vbi accessit consecratio, de pane, inquit, fit caro Christi. En post consecrationem panis non vsitatus enim est qui habet non solum speciem panis, sed substantiam; verum tamen substantia panis in substantiam carnis Christi commutata, remanet similitudo panis in colore, odore, sapore, qui est panis non vsitatus. Videamus nunc quæ tu elegisti ex Ambrosio: si ergo, inquit, tanta vis est in sermone domini, vt inciperent esse, quæ non erant, quanto magis operatorius est, vt sint, quæ erant, & in aliud commutētur? subiungis tu, ita Ambrosius non desinere substantiam elemētorum asserit, cum eadem maneant, quæ antea fuerunt, ostendit; sed mutari in vsu, & dignitate tradit. non intelligis Volane, quomodo dicat Ambrosius esse quæ erant, & in aliud commutari. Sic igitur intellige, ipso Ambrosio verborum suorum interprete, panis, qui erat vsitatus, vt paulo supra dixerat, commuta-

rur,nō dicit vsu,& dignitate,quæ sunt tua som-
 nia, sed in carnem Christi; & manet species pa-
 nis in qualitatibus sensibilibus, qui est panis nō
 vsitatus, quia substantia eius commutata est in
 carnem Christi.hoc si adhuc non intelligis,quia
 non credis,exempla tibi commemorat Ambro-
 sius, vt fidem tibi faciat substantiæ panis in car-
 nem Christi contra naturæ legem, & ordinem
 »mutatæ.iussit; inquit dominus, & facta sunt:
 »iussit dominus, & omnis creatura generata est.
 »Vides ergo,quàm operatorius sit sermo Christi?
 »Si ergo tanta vis est in sermōne domini Iesu, vt
 »inciperent esse,quæ non erant,quanto magis o-
 »peratorius est,vt sint,quæ erant, & in aliud cō-
 »mutentur?cælum non erat, mare non erat, terra
 »non erat: sed audi dicentem, ipse dixit, & facta
 »sunt:ipse mandauit, & creata sunt. ego tibi vt
 »respondeam, non erat corpus Christi ante con-
 »secrationem; sed post consecrationem, dico ti-
 »bi, quod iam corpus est Christi. hæc Ambr. Si
 »postquam dixit Christus ore sacerdotis accepto
 pane,hoc est corpus meum,quæ sunt verba cō-
 secrationis, non est ibi vere, & realiter corpus
 Christi: igitur neque cælum est, neque mare,
 neque terra, nec aliæ creaturæ, de quibus scri-
 ptum est,dixit,& facta sunt; aut si illa sunt,quæ
 verbo suo fieri, & esse iussit; igitur & hoc cor-
 pus Christi est, quod idem verbo suo ex pane
 facit, qui ex nihilo omnia. hæc, & reliqua e-
 xempla, quæ Ambrosius ibidem commemo-
 rat, rerum mirabilium, quas dominus contra
 instituta naturæ, & omnem consuetudinem,

*Mutari panē
 in sacramento
 vsu, & digni-
 tate somnium
 Volani, &
 Petri marty-
 ris secundum
 disciplinam
 Caluini.*

*De exemplis
 Ambrosij ad
 suadendam
 fidem corporis
 Christi in sa-
 cramento.*

vt ait idem Ambrosius, fecit, quomodo essent appositæ ad id quod in sacramento fit, id est, ad mutationem panis in carnem Christi, & vini in sanguinem, si vere, & realiter non fieret contra omnem naturæ consuetudinem, & instituta sine stomacho, sine hepate, & sine calore naturali, de repente solo verbo ex pane caro, & ex vino sanguis? sicut vere factæ sunt solo iussu Dei creaturæ illæ? non pudet tot, & tam insignia exempla ad faciendam fidem huius stupendæ conuersionis in corpus Christi negare? aut si non negas, potes elabi, quin concedas hoc? confiteris conuersionem aquæ in vinum in nuptiis illis Cana Galilææ, vbi verbum nullum Christi audis, quod ad eam rem, quam fecit, pertineat, nisi illud, implete hydrias aqua, & illud, haurite nunc, & hic audis dominum dicentem accepto pane, Hoc est corpus meum, & non vis credere, ita esse? & ad figuram, id est, ad spectrum, & inanem umbram transfers? væ Volane; dominus non irridetur. memento illius diei.

Obiect. 16.

Obiecerat tibi ad probandum transubstantiationem Petrus locum Cypriani in sermone de cœna domini, panis iste, quem dominus Apostolis porrigebat, non effigie, sed natura mutatus. ad hunc locum cum respondere nō posses, ad aliud eiusdem Cypriani te vertisti, quod videbatur tibi accommodatum ad eludendum illum priorem locum, sed similitudo, inquis, quam Cyprianus affert ad rem illustrandam rite expensa diuersum clamitat. dicit enim, sicut in persona Christi humanitas videbatur, & late-

» & latebat diuinitas, ita sacramēto ineffabiliter
 » diuina se infudit essētia. nā sicut in persona Chri
 » sti sola humanitas videbatur, diuinitate inuisi
 bili, & vere tamen illi assistente, & quæ sequun
 tur. Habes Volane huius similitudinis à te obie
 ctæ ad eludendum testimonium Cypriani, con
 futationem meam in superioribus, vbi te docui
 ad hæresim Pauli Samosatensis, & Theodori
 Mopsuestiæ delapsum esse: relege, ne eadem re
 petantur.

*Responsio ad id quod ex Cypriano obiecerat Vo
 lanus: & quomodo conuincitur non intellexisse
 locum Cypriani obiectum: & de analogia siue
 similitudine panis communis corpus nutrientis
 cum pane viuifico nutriente animam, & qui
 veterum patrum vsi sint ista analogia: & lo
 cus diuinus Magnetis ecclesiastici, & vetusti
 auctoris de S. Eucharistia.*

CAP. 17.

» **R**ursus ex eodem Cypriano illud in eodem
 » sermone opponis, Panis iste communis, in
 » quit, in carnem, & sanguinem mutatus procreat
 » vitam, & incrementum corporis; ideóque ex
 » consucto rerum effectū fidei nostræ adiuta in
 » firmitas, sensibili argumento edocta est, visibili
 » bus sacramentis inesse vitæ æternæ effectum.
 » Subiungit Volanus, inde vero cognosce panis
 » substantiam minime deperire; quando id, quod

dat nutrimentum, & augmentum corporibus
 substantiæ panis, & non accidentibus comperat.
 ac tandem concludis, qui ergo elementa ex sa-
 cramento exterminant, omnem vim, & usum sa-
 cramenti eneruant. recte tu quidem Volane si-
 militudinem siue analogiam à Cypriano nota-
 tam explicasti, cum ais, sicut enim panis alimen-
 tum corpori suppeditat, ita corpus Christi cibum
 immortalē, & viuificum animæ subministrat. Sed
 in eo erras, quod istum panem, quem ad similitudinē
 ue analogiam cibi immortalis, quem sacramen-
 tum præbet, transfers, panem tantum mysticum
 siue sacramentalem esse vis; ex quo colligis, eos,
 qui elementa ex hoc sacramento, ut verbis tuis
 utar, exterminant, omnem vim, & usum sacra-
 menti eneruare. miror Volane, ita te oscitanter
 legere ea præsertim quæ opponis, & in quibus
 quasi firmamenti niteris, ut non prius intelli-
 gas, quid loquaris, & de quo saltem affirmes, ut
 hic in Cypriani loco à te opposito. non enim
 loquitur, ut tu anticipatione opinionis tuæ ex-
 cæcatus suspicatus es, de pane communi muta-
 to in carnem, & sanguinem Christi, sed de pane
 communi mutato in carnem, & sanguinem cu-
 iusvis hominis. immo tu ipse rectè, ut antea di-
 xi, similitudinem siue analogiam Cypriani expo-
 sueras. sicut enim, inquis, panis alimentum cor-
 pori suppeditat, ita corpus Christi cibum im-
 mortalem, ac viuificum animæ subministrat. quo-
 modo ergo ex ista analogia à te bene percepta,
 & exposita, rursus ita delire concludis, inquiens,
 inde vero cognosce panis substantiam non de-

*Quomodo os-
 citanter legat
 Volanus quod
 ex Cypriano
 obicit, non in-
 telligens, ne-
 que quod lo-
 quitur, neque
 de quo affir-
 mat, vel ipso
 Cypriano in-
 terprete.*

perire, quando id, quod dat nutrimentum, & augmentum corpori, substantiæ panis, & non accidentibus competat. si panis communis mutatus in carnem, & sanguinem comparatus est à Cypriano, vel te iudice, & interprete, cum corpore Christi: vnde istud colligis ex Cypriano, vt panis substantia non pereat in sacramento, quia non conuenit, inquis, accidentibus nutrire, & augere corpus? Dices fortasse, vt soles, immo Cyprianum loqui de pane communi mutato in carnem, & sanguinem Christi, id est, mutato in sacramentum corporis, & sanguinis Christi, cum iam non est communis panis, sicut erat, antequam mutaretur per consecrationem, sed sacramentalis. at idem Cyprianus redarguit te, si hoc ei affingis, ipse enim paulo post in eandem sententiam & eandem analogiam repetens, & sicut panis communis, inquit, quem quotidie edimus, vita est corporis, ita panis iste supersubstantialis vita est animæ, & sanitas mètis. En Volane, panis communis, quem quotidie edimus, est vita corporis, & illud nutrit, & huius similitudinē cum corpore Christi secundum analogiam notat iterū Cyprianus, vt supra; nomen autem panis communis non conuenit pani mystico post consecrationem; igitur quod Cyprianus, dixit de pane communi mutato in carnem, & sanguinem nutriente, & augere corpus, non dixit de pane vitæ animæ post consecrationem, sed de pane vitæ corporis, quem quotidie edimus, & quo mutato in carnē, & sanguinem nostrum alimur, & augemur; in

Qui veterum patrū & si sine analogia panis, qui in substantiam humani corporis conuertitur, dum eo alimur, ad suadendam fidem conuersionis panis in corpus Christi per verbum d. i.

fine enim digesti alimenti simile simili adiungitur, id est, caro carni, & sanguis sanguini, ut philosophus te, in 2. de anima docet. Huiusmodi analogiam alij etiam antiqui patres notaerunt, qui nutrire, & augere corpus non pani post consecrationem, ut tu Cypriano affingere voluisti, sed pani communi, quo quotidie vescimur, ut Cyprianus, tribuerunt. idem fecit Irenæus, in quo tu interpretando idem, quod in Cypriano frustra tetastis. Sic enim ait Irenæus, quando ergo, & mixtus calix, & factus panis recipit verbum Dei, fit Eucharistia corporis, & sanguinis Christi, ex quibus augetur, & consistit carnis nostræ substantia. hæc Volane sic construere, & componere debebas ad eliciendum ex eis sensum Irenæi, ut tanquam grammaticus tecum agam, est enim hyperbaton. quando ergo & mixtus calix, & factus panis, ex quibus augetur, & consistit carnis nostræ substantia, recipit verbum Dei, fit Eucharistia corporis, & sanguinis Christi. si mihi sic construenti non credis, crede ipsi auctori Irenæo, & relege proxime antecedentia: Et quoniam, inquit, membra eius sumus, & per creaturam nutrimur, creaturam autem ipse nobis præstat, solem suum oriri faciens, & pluens quemadmodum vult, eum calicem, qui est creatura, suum corpus confirmavit. de pane, & vino loquitur, quæ sol, & pluvia in terra procreant, quibus alimentis dominus more nostro utebatur, & quibus nostra auget corpora. in his Volane non audisti verbum Dei, quo panis mysticus conficitur, sed tantum solem, &

Quomodo Volanus propter ignorantiam grammaticæ constructionis locum Irenæi male interpretatus est.

pluuiam, creaturam; sancta vero Eucharistia non est creatura, sed creator Christus. sicut ergo loquens de calice, qui est creatura per elementa solis, & pluuiæ generata, dixit, ex quo nostra auget corpora: sic in iis, quæ continuantur, cum ait, ex quibus augetur, & consistit nostræ carnis substantia, de mixto calice, id est, de vino, & aqua, & de facto pane, antequam fiat per verbum Dei Eucharistia, intellexit. quo in loco non est, vt tu legisti, vel forte correxisti lectionem, id est, deprauasti, non est inquam scriptum fractus panis, sed factus. frangi enim non dicitur panis, nisi postquam per verbum Dei fit Eucharistia. hic autem factus panis creaturam panis communis significat. Sic quoque intelligenda sunt illa, quæ paulopost subiungit idem Irenæus, quoniam membra sumus
 » corporis eius, de carne eius, & de ossibus eius
 » non de spiritali aliquo, & inuisibili homine dicens hæc; spiritus enim nec ossa, neque carnes
 » habet; sed de ea dispositione, quæ est secundum
 » hominem, quæ ex carnibus, & neruis, & ossibus
 » consistit; quæ de calice, qui est sanguis eius, nutritur: & de pane, qui est corpus eius, augetur.
 » Hæc Irenæus, quibus significat, ex eadem materia nutriri, & augeri hominem, & fieri Eucharistiam, id est, corpus, & sanguinem Christi, nempe ex pane, & vino ex terra ortis. hæc omnia eò spectat, vt credamus, quòd sicut Christus pane, & vino, quibus nos alimur, & quæ in carnem, & sanguinem nostrum naturaliter conuertimus, Christus quoque utebatur, & ea in carnem, &

sanguinem suum naturaliter mutabat, sic verbo suo panem, & vinum in corpus, & sanguinem suum mutat, & ea dedit nobis, ut istis viuificis cibis immortalitatem adipisceremur. simile argumentū ad suadendā fidē huius magni sacramenti ex ista ipsa analogia alij antiqui patres sumpserunt. conuertam hic ē Græco, quæ Magnetes ecclesiasticus auctor, & valde vetus libro 3. apologiarum aduersum Theosthenem euangeliorum calumniatorem scripsit; dicebat ergo iste idem, quod Capharnaitæ illi, durus est hic sermo, & quis potest audire eum? respondet

*Quæ Magnet-
es vetus au-
ctor ecclesia-
sticus dicitur:
scripsit ad sua-
dendam fidem
mutationis pa-
nis & vini in
carnem, &
sanguinem
Christi in sa-
cramento.*

Magnetes, quod vero non sit hoc ξένον καὶ φοβε-
ρὸν, id est, inauditum, & horrendum, conside-
rare licet puerum infantem, quomodo nisi mā-
ducet carnem, & sanguinem matris, non viuit: «
natura enim sanguinis est secundum veritatem, «
lac. Vt autem clarius dicā, naturale aliquid nar-
rabo, ne hoc fabulam putes; ex terra nati sumus «
secundum corpus, & quodammodo carne eius, «
& sanguine alimur, id est, frumēto, & vino. Au-
di nunc attente. principio creauit filius Dei ter-
ram: ex terra hominem formauit: ex homine «
carnem sumpsit ipse. Si igitur de corpore præ-
dicatur terra ratione originis antiquæ, erat au-
tem terra ratione creatione propria Christi crea-
tura, & ex hac panis, & vinum extiterunt, ex «
ipsa rursus corpus hominis, hoc autem corpus «
Christus induit, meritò cum accepisset panē, & «
vinū, dixit, hoc est corpus meū. Deinde subiun-
git, ἡ τὸ τυπὸς σώματος, ἡ δὲ τυπὸς αἱμάτων ὡς «
τινὲς ἐρεῖ. ὁ δὲ πεπωρωμένοι τὸν νοῦν, ἀλλὰ «

„ κατ' ἀλήθειαν αἶμα καὶ σῶμα χριστοῦ, id est, non
 „ enim figura est corporis, aut sanguinis, ut quidā
 „ stupida mente nugati sunt, sed potius verè cor-
 „ pus, & sanguis Christi. pergīt adhuc philoso-
 „ phari: quando quidem vero, inquit, corpus ex
 „ terra, existit, ex terra autem panis, item & vi-
 „ num, quomodo non est alius ausus dicere, caro
 „ mea est cibus, sanguis meus est potus? nempe,
 „ quia nullus est creator terræ, nisi hic; nullius est
 „ creatura, nisi filij Dei; idcirco dixit, hoc est cor-
 „ pus meum: mea enim & non alterius est creatu-
 „ ra terræ; omnes enim post terram geniti sunt,
 „ corpus à me accipientes: ego vero ante ter-
 „ ram, à nullo hanc accipiens; ex hac cor-
 „ pus, id est, ex mea creatura accepi, sumens
 „ carnem. ex meo igitur meum propono vobis
 „ charisma. ex terra vobis panis ad alendum exti-
 „ tit; terra vero creatura mea est: ex terra similiter
 „ extitit corpus, & hæc mea massa. ex vnione igi-
 „ tur, qua vnitus sum sanctus cum terreno, do pa-
 „ nem, & vinū, iubens esse corpus meum, & san-
 „ guinem. Etenim si Abraam, aut alius quispiam
 „ ex iustis, ac sanctis dixisset, caro mea est cibus, &
 „ sanguis meus potus, valde mentiri ausus esset:
 „ aut si dixisset, hoc est corpus meum, & hic est
 „ sanguis meus, non enim hoc ipse, sed alterius
 „ esset substantia; neque manducata vitam man-
 „ ducantibus præberent: siquidem quod non ha-
 „ bet verbum viuens vnitum cum corpore, quod
 „ fuit terrenum, ad æternā vitam edentes non ad-
 „ duceret. Christus ergo proprium corpus, & san-
 „ guinē dedit credentib⁹ immisso eis vitali phar-

*Huc pertinet
 quod ait bea-
 tus Basili. in
 sua Missa, of-
 ferimus tibi
 τὸ σὰ ἐκ τῶν
 σῶν id est tua
 ex tuis.*

maco diuinitatis. Deinde subiungit, ἀρτον γουῶ «
 λέγων τὸ σᾶρκα καὶ οἶνον τὸ αἷμα, ἐπαίθουσεν «
 ἡμᾶς δι' λόγους ἐκ γῆς εἶναι τὸ σῶμα, id est, cū igi- «
 tur eam, quæ caro est, vocat panem, & eum, qui «
 sanguis, vocat vinum, docuit nos conuenienter «
 rationi, ex terra esse corpus, similiter, & panem; «
 & vnius generis substantiam in corpore, & pa- «
 ne. Cæterum panis communis ex terræ cultura «
 elaboratus, etsi caro quædam terræ est, tamen «
 vitam æternā præbere non promittit, sed breue «
 solatium vescentibus tribuit, cito eo extincto «
 sine diuino spiritu: panis vero in beata Christi «
 terra virtute diuinitatis vnitæ confectus, solo «
 gustu immortalitatem homini affert. mysticus «
 enim panis, cum benedictionem patris habeat «
 inseparabilē, illam dico, quæ in corpore, & san- «
 guine eius facta est, vnit comedentem corpus «
 Christi: eūmq; membra Christi efficit. Vt enim «
 charta vim, quam per litteras magistri accepit, «
 discipulo tradit, & per eam cum magistro illum «
 vnit: sic corpus, quod ille panis mysticus est, & «
 sanguis, qui illud vinum, immortalitatem inte- «
 meratę diuinitatis participāti tribuunt αὐτῷ, «
 id est, è suo, siue ex seipsis, & per eam ad mansio- «
 nem incorruptibilem creatoris reducunt. Caro «
 enim saluatoris māducata non corrūpitur: nec «
 sanguis hic potatus consumitur. quin potius, «
 qui edit ad incrementum virium venit; qui ve- «
 ro editur, consumi non potest, quia omnis con- «
 sumptio ratione quadam naturæ cognata est. «
 Hactenus hic auctor; in quo obseruare debes «
 Volane ea, quæ profana tua nouitate verborū,

quam Apostolus vitare iubet, eludere nullo iam modo poteris; primum, quòd eos de cœcitate mentis accusat, qui in hoc sacramento panem dicunt figuram corporis Christi, & vinum sanguinis; deinde, quare dominus carnem suam vocauerit panem: præterea quòd Christus proprium corpus vnitum cum diuinitate dedit credentibus, ad comedendum, nisi hic quoque credentes interpretari audes, vt soles, de illa tua exhibitione corporis Christi in signo externo per solam fidem. hæc enim est ex tuis profanis, & nouis formulis à Satana excogitatis; quasi vllū sacramentum noui testamenti dederit Christus non credentibus, sed infidelibus; quòd si veritas corporis Christi in sacramento tota, vt vos traditis, posita est in exhibitione corporis Christi in manducatione spirituali per solam fidē, quomodo nusquam hic auctor in his, quæ hic trās-lata, & recitata sunt, fidei meminit, nisi in hoc loco tantum, cum dicit, dedisse corpus suum credentibus, quod de omnibus sacramentis dicendum est? Ad hæc, illud præcipue inter cætera obseruandum tibi est, quod ait hic auctor, panem illum mysticum, qui accepit benedictionem patris inseparabilem, quæ facta est in corpore, & sanguine, & vinum illud mysticum, id est, corpus, & sanguinem Christi immortalitatem diuinitatis tribuere αὐτόθεν, id est, ex seipsis comedenti, contra atque vos docetis, non facere hoc ex seipsis, sed ex adiunctione ad signum externum, & exhibitione corporis Christi absentis per fidem solam. si hūc aucto-

Quæ sint præcipue obseruanda contra Calvinianos in iis, quæ ex Magnete hætenus recitata sunt.

Quomodo proprio verbo, quo hic auctor vsus est, coarguitur cōmētitiā exhibitionis corpo-

ris Christi ab- rem, & ea, quæ hic à nobis è Græco conuerſa
ſentis per ad- ſunt, legere volueris, in bibliotheca Veneta li-
iunctionē ad bros reperiēs, & in eis notatum tempus ætatis
ſignum exter- huius ſcriptoris ſupra mille, & ducentos, ſi rectè
num in ſacra- memini, annos. Ad eundem modum philoſo-
mento, quæ eſt phatus eſt in eodem ſacramento Greg. Nyſs. vt
formula Ro- conuerſionem panis, & vini in corpus & ſan-
lani ſecūdam guinem Chriſti tibi, & tui ſimilibus ſuaderet,
diſciplinam quibus ille ſermo domini de danda carne ſua
Caluini. ad manducandum uſque in hodiernum diem
 tāquam nouis Capharnaitis durus videtur. Re-
 citemus ergo pauca, reliqua leget, qui uolet, in-
 auctoris huius catechetico: omne, inquit, cor-
 pus ex nutrimento cōſiſtit, ac eo firmatur, quod
 quidem nutrimentum ex cibo ac potu conſtat;
 cibus autē eſt panis, & potus aqua uino mixta.
 porrò Dei uerbum ita naturæ vnitum eſt, & ſic
 corpus noſtrum aſſumpſit, vt naturæ eius non
 aliam conſtitutionem adhiberet, quam vt uſi
 tatis eum rebus aleret, ac ſuſtentaret, nempe ci-
 bo, & potu: cibus uero erat panis, quemadmo-
 dum & noſter, vt iam dictum eſt. Sicut autem
 qui panem uidet, quodammodo corpus uidet
 humanum: quoniam panis in corpore corpus
 efficitur, ita diuinum illud corpus nutrimentum
 ex pane accipiens, idem, vt diximus, quodāmo-
 do erat cum illo cibo in naturam eiſdem cor-
 poris mutato. quod enim carnis cuiuſque pro-
 prium eſt, id etiam illi conueniſſe confitemur;
 nam & corpus illud pane ſubſtantabatur. Cor-
 pus autem, propterea quod Deus uerbum in il-
 lo habitauit, diuinā obtinuit dignitatē: quam-

» obrem recte nunc etiam verbo Dei sanctificatū
 » panem in corpus verbi Dei credimus immuta-
 » ri. etenim corpus illud panis erat potentia, san-
 » ctificatū est autem habitatione verbi, quod in
 » carne habitauit. itaque qua causa panis in eius
 » corpus mutatus in diuinam potentiā transiit,
 » eadem causa nunc etiam idem fit. vt enim illic
 » ipsum verbū Dei, sanctum effecit illud corpus,
 » cuius firmamētum ex pane constabat, & ipsum
 » etiam quodammodo panis erat, sic etiā hic pa-
 » nis, vt Apostulus ait, per verbum Dei, & oratio-
 » nem sanctificatur; non quia comeditur, eò pro-
 » grediens, vt per verbū in corpus euadat, sed sta-
 » tim per verbum, vt dictum est, in corpus muta-
 » tur à verbo, hoc est corpus meum. Cæterū cum
 » omnis caro etiam per humidum nutriatur, nec
 » enim sine humidi coniunctione, quod in no-
 » bis humidum est, in vita potest permanere:
 » quemadmodum per solidum, firmūmq; cibum
 » corporis soliditatem cōfirmamus, sic etiam hu-
 » midum natura simili augemus, quæ cum in no-
 » bis est, à facultate mutante sanguis efficitur;
 » præsertim si per vinum eam accipiat vim, vt in
 » calidum cōuertatur. quare cum diuina illa caro
 » partem etiam hanc ad se sustentandum acci-
 » peret, Deus autem, qui se nobis patefecit, ob
 » eam causam naturam mortalem sibi vniuit,
 » vt eam vnione sua diuinam redderet, idcirco
 » cunctis credentibus gratiæ dispensatione se ip-
 » sum impertit per carnem, quæ ex vino, ac pa-
 » ne constituitur, fideliumque corporibus con-
 » iungitur; vt homo ea cōiunctione cum immor-

tali, immortalitatis particeps fiat. hæc autem tribuit mutans virtute benedictionis naturam rerum, quæ videntur. Hæc hæctenus Greg. Nyss. quæ quidem de corpore Christi in sacramento, in ecclesia Nyssena, cui præfuit, quæ est in Cappadocia, docuit secundum traditionem beati Petri in ecclesiis Cappadociæ, vbi prædicauit, relictam: quæ tam similia sunt iis, quæ Magnetes philosophatus est, vt nesciam vter alterum imitatus sit. Sane quidem vterque imitatus est Irenæum; immo & Dominum, cum in Evangelio, vt Nicodemo, qui in legis figuras non aspiciebat, regenerationem ex aqua, & spiritu S. suaderet, exemplo quodam terreno vsus est, cui qui non crederent, reliquum erat, vt eis diceret, si terrena dixi vobis, & non creditis, quomodo si cælestia dixero, credetis? sic etiam Clemens Rom. in epistola ad Iulium, & Iulianum,

*Ratio suadē
di mutationē
panis & vini
in corpus &
sanguinē Chri
sti per verbū
eius, ducta ab
antiquis pa
tribus ex pa
ne, & vino,
quibus domi
nus, vt nos, v
tebatur, &
in corpus suū
naturaliter
more nostro
conuertebat.*

& ad Gentiles, inter quos isti habitabant, gentibus suadet sacramentum baptismi exemplo à natura sumpto, quòd vt omnia, inquit, gignantur ex aquis & aqua initium creaturæ est, sic velit Deus, vt per aquas denuo renascātur. Habes Volane in his duobus auctoribus late explicatam rationem suadendi mutationem panis, & vini in corpus, & sanguinē Christi per verbum eius, ductam ex pane, & vino, quibus dominus in diebus carnis suæ, sicut Apost. ait, utebatur, & naturaliter in carnem, & sanguinem suum conuertebat, vt nos conuertimus; sicut Theophylactus quoque antiquos patres secutus cap. 6. in Ioan. notauit. Hanc eandem rationem Iu-

stinus, Irenæus, & Cyprianus breuius, & magis
 concessisse tractarunt, sed nullum eorum tu intel-
 lexisti: melius intellexit post condemnationem
 Berengarij ante annos quadringentos Herbeus
 » Britanus in comment. epist. ad Cor. neque mi-
 » rum, inquit, quod de pane, & vino carnem &
 » sanguinem suum fecit: nam & in quolibet ho-
 » mine carnem, & sanguinem de pane, & vino
 » facit, quia panis comestus mutatur in carnem,
 » & vinum potatum vertitur in sanguinem per
 » creatoris operationē. Sed pergamus ad reliqua.

*Respōsio ad illa, quæ ex Chrysostomi epistola ficta
 ad Cæsarium, & ex Psal. 22. male conuerso hæ-
 retici obiiciunt: & locus insignis eiusdem beati
 Chrysostomi ex homilia in nouam dominicam
 & in Thomam Apostolum, cuius verba elu-
 dere non poterit vnquam Volanus. item de au-
 thoritate celebri Eusebij Emisēni, quem Vola-
 nus audet impudenter contemnere, & reiicere:
 & de locis Cyrilli Alexandrini, & Gregorij
 Nyssēni, & alterius Cyrilli Hierosolymitani
 obiectis Volano, & ob eo dissimulatis.*

CAP. 18.

Obiicis Chrysostomū in Psal. 22. quem prius
 obiecit tuus Petrus Martyr, cui Stephanus
 Vintoniensis respondit, cuius responsum, vt in
 aliis sæpius dixi, debueras tu quidem refellere,
 si poteras: aut si non poteras, debebas saltem

Obiect. 18.

diffimulare. Sicut diffimulasti illa multa alia, in quibus dicis, diserte Chrysostomum affirmare panem, & vinum manere in sacramento. laudo te Volane, quòd illa non es ausus proferre, ne mendacium tuum deprehenderetur, vt Petri Martyris deprehensum est, qui illa multa alia; quæ ais, prius obiecit, & responsionem tulit, qua eum Stephanus redarguit. ad alia præterea Chrysostomi, quæ Petrus Scarga tibi opposuit, tu ne verbum quidem in libello tuo respondes. vt cum ait in sermone de Encæniiis, nihil remanet substantiæ panis in oblatiis; & in liturgia visibilia Deum in corpus suum transmutare, & homilia 83. in Matth. nos ministrorum locum tenemus, qui vero ea sanctificat, & mutat, ipse est. Auditores tuos Volane rursus appello, vt te interrogent, quare ad hæc non respondisti? audebis forte dicere, esse in his hyperbolicum, & figuratum sermonem? eadem licentia potes dicere, quicquid non credis, hyperbolicum, & figuratum esse; vt illud dicis eiusdem Chrysostomi in eodem sermone, non panem, non vinum videri; at non dixit, non speciem panis, non speciem vini videri, sed non panem, non vinum, quæ substantiam panis, & vini significant, vt sciunt Grammatici: illa vero species panis, & vini non ita, vt sæpe dictum est. Sed tu quia ignoras propria significata panis, & vini, & quia non credis in hoc magno sacramento vllum miraculum esse, proprium sermonem in hyperbolicum transfiguras.

Quare Volanus proprium sermonem in hyperbolicum transfiguret. Obiectio 19.

Ad illud quoque, quod ex epistola Chryso-

stomi ad Cæsarium obiecasti, responsum quoq; erat antea Petro Martyri ab Stephano Vintoniensi, quod etiam more tuo dissimulasti. illud addam ad confirmandam responsionem Stephani, euoluisse me diligēter volumen Græcum epistolarum Chrysostomi, inter quas non extat ista à te citata, nec vlla alia ad Cæsarium, ipse liber epistolarum Græcarum propediem testis erit, breui in lucem Lutetiæ emittendus. illud etiam te admoneo, & affirmo Volane, euoluisse me quàm diligenter posui duo exēplaria Chrysostomi manuscripta Græca in psalmos, neque tamen reperisse Psal. 22. quem quidem vt non dubito Chrysostomi esse, ita vehementer suspicor non bene locum interpretatum esse illum incertum interpretem, quisquis ille fuerit. obtulisse enim in similitudinem corporis, & sanguinis Christi panem, & vinum non nobis, sed ipsi Melchisedech tribuit Chrysostomus, cum panem & vinum, quæ obtulit Abraæ, vmbra nostri sacramenti fuisse dicit Psal. 109. Sic enim ait, & quare dixit secundum ordinem Melchisedech: respondet, & propter sacramenta, quòd ille quoque panem, & vinum Abraæ obtulerit, & quòd hoc sacerdotium sit à lege liberum, & quòd neque finem, sicut dicit Paulus, neque principium habeat. postea subiungit, quòd enim ille ἐν σκιάς, id est, in vmbriis habuit, sic enim est in Græcis exemplaribus, hoc reuera fuit in Iesu Christo. vmbra igitur fuit sacerdotium Melchisedech, & vmbra item sacrificium, id est tenuis, & obscura representatio, &

Quòd epistola Chrysostomi ad Cæsarium contra veritatem corporis Christi à Petro Martyre, & Volano obiecta nusquā extet neque Græce, neque Latine.

Responsio ad id quod ex Chrysostomo Psal. 22. obicitur, quæ Petrum Martyrem, & Volanum coarguit.

similitudo nostri veri sacrificij, in quo nisi verum corpus Christi esset sub specie, & similitudine panis, non fuisset vmbra in pane, & vino Melchisedech, nec in nostris pane & vino mysticis esset veritas; ac proinde quòd panem, & vinum, sicut scriptura testatur, obtulit, non in figura contigisset illi, nec vmbra fuisset, vt pater Chrysof. quem tu obiecisti, affirmat. sed ne amplius audeas Volane, si quid pudoris reliquum est, locum Chrysofomi Psal. 22. obiicere, locum dico incerti interpretis è Græco, & Psalmi, qui non extat Græce cum reliquis Psal. & qui à loco eiusdem Chrysof. de Melchisedech, Psal. 109. discrepat, vt docui: recitabo hic locum ex homilia eiusdem in nouam Dominicam, & in Thomam Apostolum, ex quo plane intelliges, si tamen credere volueris, quid pater Chrysofomus, de sancta Eucharistia ex scripturis sanctis didicerit, crediderit, & docuerit. Beati, inquit, qui non viderunt, & crediderunt: ad nos pertinet hæc beatitudo, qui non vidimus eum, & credidimus in eum. beati enim qui fide vident eum, qui videri non potest. μακάριοι ἡμεῖς, οἱ καθεκείτω πανήγυριν ὁρῶντες αὐτὸν, καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς θεωσέμενοι, καὶ τοῖς στόμασι ἀσπασόμενοι, καὶ τοῖς ὁδοῦσι ἐοδίοντες, καὶ μὴ καταναλίσκοντες, ὃν ἐοδόμην ὡ μυστηρίων ξέρον, ὡ μυστηρίων φεικτῶν, ὁ κατήμενος ἐν δεξιᾷ τῆ πατρὸς ἐν ταῖς δεξιαῖς εὐρίσκεται τῆς ἀμαρτωλῶν, καὶ ὁ ὡς τῆς ἀγγέλων ὑμνῶν, ὡς τῆς ρυπαρῶν κρατεῖται χειρῶν, καὶ

*Insignis locus
Chrysof. de S.
Eucharistia
contra Calu-
nianos.*

φέρει φερόμενος ὑπὸ τῆς ἀναξίων τῶν φέρειν
αὐτὸν, ὃ φεύγει τὰς ἀμαρτωλοὺς παλάμας ἡ-
μῶν, ὃ φεύγει τοὺς χαῖτακρείτους δακτύλους, ὃ
σωζίζει τοὺς πηλίνους ὁ ποιητὴς, ἀλλ' αὐτὸς
πρωτεύεται καὶ λέγει, λάβετε, φάγετε, φέρε-
τε τὰς χεῖρας ὑμῶν, καὶ βάλετε εἰς τὴν πλευράν
μου, καὶ πῶν ἐμῶν χαῖτακρατήσατε πάντες με-
μελᾶν, ὅπερ γὰρ ἐὰν λάβητε μέλος, ἐν ἐκείνῳ
ὅλος εἰμι ὡς καὶ τὸ θωμᾶ ψηλαφηθεὶς. προσερ-
χόμεθα τοίνυν ἅπαντες καθαρώς τῷ καθαρῷ.

Interpretemur Latine: Beati, inquit, nos, qui in
»vno quoque conuentu ecclesiæ eum videmus
»eumque oculis admouemus, & ore salutamus,
»ac dentibus edimus, & quem edimus, sed non
»consumimus. ô sacramenta inaudita, ô sacra-
»menta tremenda, qui sedet ad dexteram patris,
»in dextris hominum peccatorum reperitur: &
»qui ab Angelis laudatur, fœdis manibus tene-
»tur; & portat, qui portatur ab indignis, qui eum
»portant: non fugit manus peccatrices: non fu-
»git digitos reos: non conterit ex luto fictos, eo-
»rum auctor: quin potius ipse hortatur, & dicit,
»accipite, edite, adhibete manus vestras, & mî-
»tite in latus meum: & omnes mea membra te-
»nete; quodcunque enim membrum ceperitis,
»in eo sum totus, qui à Thoma cōtrectatus sum.
»accedamus ergo omnes pure ad purum. Subiū-
»git deinde, & dicamus accedentes, domine, non
»sumus digni, vt intres sub tectum animarū no-
»strarū: sed quia tu vis capi, & teneri à nobis, quia

tu vis vt benignus habitare in nobis, confidentes in te, accedimus ad te, dicentes, iubes domine, vt aperiamus ostia oris nostri, ingrederis enim benigne, vt tua est natura; ingrederis, & soluis vincula peccatorum: ingrederis, & illuminas cogitationes nostras tenebris obscuratas. Credimus domine, quod hoc facies: nec enim meretricem cum lacrymis accedentem repulisti: neque publicanum pœnitentem abiecisti: neque latronem agnoscẽtem regnum tuum repudiasti: neque persecutorem pœnitentem deseruisti. immo omnes, qui cum pœnitentia accesserunt, in numero amicorum posuisti: huiusmodi precibus, & animis puris cœlestia sacramenta participamus. hætenus Chrysost. Age vero nunc Volane, admouetur ne oculis in sacramento, quod absens est à sacramento, id est corpus Christi? adhibentur ne manus absenti? fertur in manibus, qui absens est? aut teritur dentibus absens? vel dicam potius teritur ne dentibus quod non est in ore? an quia Chrysostomus dicit, fide videri, qui videri non potest, dicturus es reliqua omnia, ferre in manibus, ore salutare,

*Quomodo exempli fami-
liari coargui-
tur Volanus
nō credēs car-
nem Christi in
sacramento,
manducari,
quia non per-
cipit sensu
hoc.*

edere dentibus, attrectare digitis, hæc omnia spiritu fieri? at spiritus carnem, & ossa non habet, vt possit manu attrectare, ore capere, & dentibus terere. nondum intelligis, vel dicam potius nondum credis, tunc enim intelliges, cum cederis, hæc omnia per species sensibiles, panis, & vini in sacramento fieri? vtar tecum exemplo famigliari, si te medicus cibo quopiam curare vellet, quem, ne nauseam moueret, melle illitum

porrigeret, & in os mitteret, an nisi cibum aperte videas; & dentem cibo infigas, sed mel solum gustes, neges habere te in ore cibū, & in stomachum traicere? medico credis dicenti cibum esse, & quidem salutiferum, & te illum sumere nō dubitas, tametsi nihil sensu præterquā mel percipitur, & Christo & verbo eius non credis? ita ne durus es, vt Capharnaitas imitari malis? diceres fortasse hyperbolicum esse Chrysostomi sermonem; quia, dicit, mittite manus in latus meum; nobis Volane, qui credimus totū Christum à nobis edi, non est hyperbole. non enim manus in vnum membrum eius mittimus, sed in totum corpus: qui autem in totum corpus manum mittit, quomodo potest non mittere in latus?

Obiecit præterea tibi Petrus Scarga Eusebiū
 " Emissenum in homil. 4. de pascha, cum ait, in-
 " uisibilis sacerdos visibiles creaturas in substan-
 " tiam corporis, & sanguinis, sui verbi secreta po-
 " testate conuertit, ita dicens, accipite; & edite,
 " hoc est corpus meum, & quæ sequuntur; huius
 " tandem testimonij lucem clarissimam in oculos
 " tuos infirmos incurrentem cum sustinere non
 " posses, sicut dæmon, cum exorcismi vim
 " ferre non potest, confiteri cogitur veritatem:
 " sic tu, fateor, inquis, verba eius ita sonare, vt mu-
 " tationem signorum in res ipsas fieri contendat.
 " Cur igitur non credis? quia, inquis, non tanti e-
 " ius auctoritas apud nos esse debet, vt nomine
 " scriptoris non adeo celebris, neque tam laudati,
 " sanam orthodoxorū patrum sententiā, obscura-

*Quomodo Vo-
lanus quia fer-
re non potuit
lucē testimo-
nij clarissimi
ex Eusebio
Emisseno, eū
reiecit tanquā
ignobilem an-
torem.*

ri patiamur, quid si fuisset celeberrimus, & laudatissimus? celsisses Volane? minime quid igitur ais, non esse tanti apud vos auctoritatem scriptoris non adeo celebris, neque tam laudati? at beatus Hieronymus non dubitauit hunc auctorem, quem tu audes contemnere, inter celebres, & laudatos scriptores in catalogo suo referre, immo vide Volane, ne hoc sit, quod Apost. de hæretico post vnam, & alteram correctionem vitando, dixit, subuersum esse, & proprio iudicio condemnatum; scilicet quia quæcunque contradicuntur, aut inuertat, aut corrupte interpreteretur, aut neget, aut dissimulet; denique quia nolit vltos auctores quauis nobilissimos, qui contra sentiant, causæ suæ iudices. ad auctoritatem vero Hieronymi, & Cyrilli, quæ testimoni-
um contra te clare dicunt, sic respondes,

Quod Volanus nunquam protulit, neque proferre vnquam poterit, neque Petrus Martyr, quem sequitur, vltus scriptorem, quæ forma verborum, qua passim videtur in mutatione, qua in sola dignitate sacramentorum consistat, vsus vnquam sit.
non aliam conuersionem eos agnoscere, scripta eorum testari, nisi quæ in vi, & dignitate sacramentorum consistit; vt nimirum ex rebus terrenis, & vilibus elementis sint rerum sacrarum, ac diuinarum sublimia signa. Si ita est Volane, & non illudis iis, qui te audiunt, profer illis vel vnum saltem auctorem ex antiquis patribus, qui ista forma verborum, qua tu passim vteris, & quam vbique inculcas, vsus fuerit, de conuersione siue mutatione, quæ in sola dignitate sacramentorum consistat, vt si protuleris, nos causa cadamus: sin vero non protuleris, tu rursus causa cadas, & victus ac prostratus iaceas illud vero non est prætereundum, quod dum Hieronymum tecum facere vis, quia dixit Matth. 26. vt

ipse quoque veritatem corporis, & sanguinis repræsentaret, vim verbi repræsentandi ignorare te ostendis. non enim semper quod repræsentatur, vt tu falsò existimasti, non existit. Cõsule auctores linguæ Latinæ, vt ab eis, quod dico, discas. Deinde obiecit tibi Petrus Epistolam „Cyrilli Alexandrini ad Calosyrium, in qua ille, *Locus Cyril-*
 „ne horreamus, inquit, carnem, & sanguinem ap *li à Volano*
 „posita sacris altaribus, condescendens Deus *disimulatus.*
 „nostris fragilitatibus influit oblati vim vitæ,
 „conuertens ea in veritatem propriæ carnis. ad hunc locum cum illam formulam tuam de cõuersione, siue mutatione, vsu, & dignitate, accommodare nullo modo posses, callide totum locum dissimulasti; quod quidem mihi magno argumento est, esse te ex subuersis, & proprio iudicio damnatis, quos Paulus dicit, & paulo ante aiebam, vtinam me mea coniectura fallat; beatum te, si fefellerit, quod vehementer opto, & cupio. Sed pro illo loco Cyrilli à te præterito tanquam nodo, quem expedire non potuisti, ad alium locum eiusdem epistolæ te vertisti, in quo aliquid te inuenisse tuæ causæ commodum falsò putasti; decebat, inquit Cyrillus, „eum nostris vniri corporibus per sacrâ eius carnem, & preciosum sanguinem, quæ accipimus „in benedictione viuificatiua in pane, & vino. „hic tu, carnem, inquis, Christi, & sanguinem in „pane, & vino percipi asseuerat. Hic ego si responderem tibi Volane speciem panis, & speciẽ vini vocasse Cyrillum panem, & vinum, scio, non crederes; at non ego hoc, sed ipse Cyrillus

respondet, qui in sermone de cœna domini, & lauatione pedum, vt supra memini, similitudinem panis, & vini vocauit, quæ nunc panem, & vinum vocat. Et in comm. in Esaiã. ca. 65. explanans locum illum, Leo & bos comedent pascuas. comedunt, inquit, cum mansueris fera; eorum vero cibus Christus est ille panis viuus, qui de cælo descendit, & dat vitam mundo, τρέφει σαρκὶ τῇ ἰδίᾳ πρὸς ἀφθαρσίαν ἡμᾶς ἀναμορφῶν καὶ ζωῶν, καὶ τοῖς ἐαυτοῦ κηρύγμασε βούτεσι τοῖς θύαγγελικοῖς. id est, alit autem tum propria carne, ad immortalitatem, & vitam nos reformans, tum prædicationibus scilicet euangelicis. trahe huc si potes vel obtorto collo, vt tu Petro obiiicis, trahe inquam Volane ad propriam Christi carnem, quam Cyrillus dicit, tuam metonymiam, & figuram corporis. Venit hic in mentem Volane, vt te admoneam, quæ in Petrum Scargam in ipso fere libelli tui vestibulo scripsisti, in te ipsum potius scripsisse. te enim tuis coloribus depinxisti, cum ais, vt ar verbis tuis: Adeo nihil Augustinum pro se facere Petrum demonstrasse, vt restitantes potius, ac inuitum, quò nolit ille, obtorto collo trahat; & quæ sunt illius clara ac dilucida, aut sicco pede prætereant, aut interpretationibus obscurare, & in alienum sensum detorquere summo studio contendat. videamus nunc, an hæc in te potius quadrent. dic Volane, præteriisti tu sicco pede locum Cyrilli Alexandrini paulo ante recitatũ, & tibi à Petro obiectũ? an fugit potius, & præteruolauit? idem interrogabo de altero Cyrillo

Hierosolymitano tibi etiam obiecto, cum ait
 » in 4. catechesi myſtagogica: Cū igitur Chriſtus *Locus Cyrilli*
 » ipſe ſic affirmet, atque dicat de pane, hoc eſt cor- *Hierof. à Vo-*
 » pus meum, quis deinceps audeat dubitare? ac *lano præteri-*
 » eodem quoque confirmante, & dicente, hic eſt *tus.*
 » ſanguis meus, quis dubitabit, aut dicet, non eſſe
 » ſanguinem? aquam aliquando mutauit in vi-
 » num propinquum ſanguini in Cana Galilææ
 » ſola voluntate, & nō erit dignus, cui credamus,
 » quòd vinum in ſanguinem tranſmutarit? cur
 » hic quoque locus præteruolauit? cur pede
 » ſaltem ſicco, vt tuo vtat prouerbio, non at-
 » tigifti? Si taces, dicam ego, quia non potuiſti de-
 » torquere, ne obtorto quidem collo, vt tu de Pe-
 » tro dicis, tranſmutationem ad uſum, & dignita-
 » tem panis in tuo ſacramento. immo non con-
 » tentus diſſimulatione horum duorum, ter-
 » tium vnà cum iſtis præteruectus es, Gregorium
 » dico Nyſſenum in ſermone Catechetico. rectè *Locus Greg.*
 » igitur ait: Et nūc panem diuino verbo ſanctifi- *Nyſſeni à Vo-*
 » catum in corpus Dei verbi, tranſmutari credi- *lano præter-*
 » mus. & infra, Panis ſanctificatur per verbū Dei, *miſſus.*
 » & orationem; non per comeſtionem ad hoc
 » procedens, vt corpus verbi fiat, ſed mox in cor-
 » pus per verbum tranſmutatur, quemadmodum
 » ab ipſius verbo dictum eſt, hoc eſt corpus meū.
 » hæc Petrus ex Gregorio recitauit, deinde ſub-
 » iungit idem Petrus: Tranſmutantur, inquit, nō
 » per comeſtionē, & uſum, ſed per verbum. tria il-
 » la, quæ poſuimus, duobus verbis eſt complexus.
 » Si per verbum, & non per uſum, & comeſtionē
 » tranſmutatio eſt, quis dubitet eſſe corpus Chri-

sti in Eucharistia ex vi sacramenti, quod per ipsa
 verba fit? deinde si fit, antequam sumatur, qui
 sacramentum sumit, procul dubio Christi cor-
 pus iam sanctum sumit. ad extremum, si est trās-
 mutatio panis, in substantia est, non in gustu, &
 tactu, & reliquis accidentibus, quæ non mutan-
 tur. hæc Petrus. Ad hæc Volane, quibus te
 Petrus plane redarguit, nihil penitus respondi-
 sti, loco Greg. Nyss. insuper à te dissimulato; in
 quo satis te victum, & superatum esse declara-
 sti; siquidem ad ἀφωμίαν te compulit; id est, fe-
 cit, vt mutus esses, dum fecit, vt nihil ad respon-
 dendum haberes. Dic Volane, quis obtorto col-
 lo trahere Augustinum, quò nolit, iudicandus
 est, qui illum verbis suis loquentem, nulla inter-
 pretatione adhibita citat; an tu? qui cum alio-
 qui ingenue confitearis, cum ab Augustino, &
 aliis patribus sit sermo de sacramentis, crebram
 mutationis elementorum ab his fieri mentio-
 nem: (ita enim scribis) tamen vt tergiuersando
 quoquomodo effugeres, coactus es profanam
 nouitatem verborum contra Paulum Aposto-
 lum adinuenire, & obtorto collo, vt tu contra
 Petrum dixisti, mutationem ab Augustino, &
 patribus in hoc sacramento crebro, te teste, cō-
 memoratam ad mutationem in fine rerum ipsa-
 rum, & vsu, non autem in substantia trahere.
 Sic enim ais, sed in fine rerum ipsarum, & vsu,
 non autem in substantia hanc mutationem fie-
 ri contendo. Si hæc fuit Augustini, & aliorum
 patrum mens, & ista tua interpretatio cum eo-
 rum mente, ac sensu concordat, profer vel se-

*Quomodo Pe-
 trus, Scarga
 Volanum ad
 ἀφωμίαν com-
 pulsit. i. fecit,
 vt mutus esset,
 quia nihil ei
 reliquit ad
 respondendū.*

DE SACRAM. EVCHARISTIÆ. 85
mel Augustinum, aut alium ex S. patribus sic lo-
quentem. ostende in illis istam tuam formu-
lam, istud dico genus mutationis in fine rerum
ipsarum, & usu, aut dignitate, vt loqui soles:
cum enim hic sit constituta tota vis sacramenti,
& mutationis factæ in creaturis, siue elementis
per Dei verbum, profecto debuerunt non ta-
cere ista tua verba.

*Responsio ad locum ex Theophylacto nobis à Vo-
lano contra se obiectum: & quomodo propriis
verbis Theophylacti redarguitur Volanus; &
de Leontij Aetholij & Seneriani Gabalonen-
sis confirmatione: responsio item ad aliam rur-
sus obiectionem ex Theophylacto: & de corru-
ptela loci Theophylacti in Volano deprehensa.
item locus insignis ex libro eiusdem Theophyl.
de corpore Christi.*

C A P. 19.

Respondes deinceps ad Theophylacti, &
Damasceni auctoritatem tibi à Petro Scar-
ga obiectam: ita vero respondes ad auctoritatē
Theophylacti, vt rursus cum nobis obiicias, sic
enim ais: nam Theophylactus cum non figu-
ram corporis, sed veram Christi carnem nos-
trā educare affirmat, hæc deinde subiicit, & quo-
modo, inquit, caro non videtur? ô homo pro-
pter nostram infirmitatem fit: quia enim panis,
& vinum ex iis sunt, quibus assueuimus, ea non
abhorremus; sanguinē vero propositum viden-

Obiect. 20.

tes, & carnem non ferremus, sed abhorreremus: ideo misericors Deus nostræ infirmitati condescendens, speciem quidem panis, & vini seruat; in virtutem autem carnis, & sanguinis transele-
 mētat. Deinde subiungis tu: Ex his vero Theophylacti verbis nihil aliud colligi potest, quàm
 veram quidem corporis Christi manducationem in sacramento exhiberi, sed nihilominus
 integras elementorum species permanere, quādo hæc in ipsam carnem permutatæ, nos ab esu
 deterrerent; nunc vero cum sint saluæ, & cum consuetudo à nobis modo manducentur, nihil nobis
 horroris incutiunt: quia in virtutem corporis, & sanguinis conuersæ, spirituales corporis, &
 sanguinis Christi manducationem, non corporalem nobis exhibent. hæc tu Volane, quibus te ipse
 mirifice redarguis. primum quidem, quod nihil respondes ad id, quod in auctoritate
 Theophylacti potissimum erat, cum affirmat non figuram corporis, sed veram Christi carnem
 nos manducare; ex quo fit necessario, vt quod dominus Iesus dixit, hoc est corpus meum, auctoritate
 testis tui Theophylacti, quem contra nos interpretaris, non de figura corporis accipiat,
 sed de ipso corpore. Deinde, quod sæpius tibi obieci, & nunc denuo obiiciendum est, panem,
 & vinum idem per ignorantiam sermonis Latini significare putas, quod species panis &
 vini. itaque sunt quidem panis, & vinum, vt ait Theophyl. ex iis, quibus assueuimus, non autem
 species panis, & vini; sed facta conuersione panis & vini, quibus vtimur, ne car-

„nem specie carnis, quod natura abhorret, edamus. speciem, ait Theophylactus panis, & vini seruari; Grece est εἶδος quod definiunt, τὸ ἐτέρου ἀνευδεῶς ἔχον πρὸς τὸ ὁμοῦ εἶναι, id est species, quæ non indiget alio, vt videatur: vt quidem indiget substantia, non enim est per se sensibilis, vt philosophi tradunt. Satis autem declarauit Theophylactus, diuersitate verborum diuersas res à se significari, sed ne sic quidem intelligere voluisti. Si enim, cum dixit Theophylactus speciem quidem panis, & vini seruat; panem & vinum, quibus vti consueuimus, intelligebat, cur vocabulū mutauit? cur non dixit vtrobique panem, & vinum? quare, si amplius de hoc contendere volueris, dimittam te ad Grammaticos Latinos, & Græcos, vt ab illis discas, quod hæcenus non didicisti. Præterea, cum ait Theophylactus, speciem quidem panis, & vini seruat, in virtutem autem carnis, & sanguinis transelementat: quomodo fieri potest, vt dicat transelementari id ipsum, quod dicit idem seruari? aliud ergo est, quod dicit transelementari, nempe panē, & vinum, quibus vti consueuimus, vt supra dixerat; & aliud quod dicit seruari, nempe speciem panis, & vini. Sed hic Volane, scio, confu-

„gies ad regulam Petri Martyris, quam te docuit
 „his verbis: Vbicunq; apud patres fit mētio mu-
 „tationis, vel conuersionis, intelligendum est de
 „mutatione sacramentali, qua res illæ non tran-
 „substantiantur, sed fiunt nobis sacramenta ad si-
 „gnificandum efficaciter, adtribuendum ani-
 „mis, & fidei nostræ per vim spiritus S. cor-

*Regula Petri
 Martyris contra
 Eucharistiam
 coarguitur
 falsitatis.*

pus, & sanguinem domini. sed faciam rursus, vt ipsa ratio te cogat, velis nolis, confiteri tacitum saltem, non habere hic locum istam profanam & fallacem magistri tui regulam. Si fit hic trās-
elementatio, quæ Græce dicitur μετασχηματισμός, & μεταποίησις ab hoc auctore: ergo alia substantia erat prius, & alia postea est. mutatio enim vt antea dixi, manente eodem subiecto, solum fit secundum quāritatem aut locum, aut qualitatem aliquam naturalem, quæ non dicitur, nec est μετασχηματισμός, vel μεταποίησις; aut si non erat prius alia substantia, & alia postea, non fit μετασχηματισμός id est trāsitus ab vna substantia ad aliam; hoc enim significat μετασχηματισμός, id est, transelementatio; neque μεταποίησις quæ similiter significat transitum ab vna natura ad aliam: modus enim rei non sacræ nō dicitur, nec est σκεῦος, aut ποίημα, id est elemētum, aut creatura: siquidem non esse rem sacrā mera negatio est, vnde ista tua sacramentalis mutatio ex re non sacra in rem sacram non potest dici nec esse μετασχηματισμός, neque μεταποίησις. deinde, quod sequitur in Theophylacto, in virtutē carnis, & sanguinis trāselemētari,

*Quomodo
testimonium
Theophylacti
à Volano ci-
tatum muta-
tionem sacra-
mentalem, quā
Caluiniāni cō-
mēti sunt, re-
darguit.*

aperte iam mutationem istam vestram sacramentalem redarguit. Virtus enim propria scilicet, & naturalis, carnis, & sanguinis inseparabilis est à carne, & sanguine; sicuti calor proprius ignis inseparabilis est secundum naturam ab igne; quare cum dicit Theophylactus, trāselemētari, panem scilicet, & vinum εἰς σάρκα μου, id est, in virtutē carnis, & sanguinis, perinde est,

vt si diceret, in carnem, & sanguinem. *Διῶαμιν*
 enim dicit *ἐνυπόστατον*. Clarius hunc locum ex-
 pressit Leontius, Eutholius, quem in hoc euan-
 gelista, & reliquis tribus Theophylactus secutus
 est: describam cum Græce, vt conferat Volanus
 utrumque. *συγχ. διδάμινος δὲ ταῖς ἡμετέροις*
ἀδενείαις ἐνίησι τοῖς προκειμένοις διῶαμιν ζωῆς,
καὶ μεδίησιν αὐτὰ πρὸς ἐνεργειαν τῆς ἐαυτῶ
σαρκὸς, ἵνα εἰς μέδεξιν ζωοποιὸν ἔχομεν αὐτὰ,
καὶ οἷον πέρμε ζωοποιὸν ἐν ἡμῖν ὄρεθῇ τὸ σῶ-
μα τῆς ζωῆς. Demittens, inquit, se ad nostras in-
 firmitates, in proposita, scilicet panē & vinum
 immittit virtutē vitæ; & transmutat ea ad ener-
 giam suæ carnis, vt habeamus illa in viuificam
 participationem; & tanquam semen viuificum
 inueniatur in nobis corpus vitæ. quam Theo-
 phylactus dixit virtutem carnis & sanguinis,
 Leontius dixit energiam carnis suæ: est enim
 energia, vt ecclesiastici patres definiunt, vniuf-
 cuiusq; naturæ virtus propria. hanc ipsam ener-
 giam, siue virtutem carnis Christi vocauit hic
 idem Leontius virtutem vitæ, quia caro Christi
 vnita est cum diuinitate, quæ est vita. Vnde rur-
 sus, vocat corpus vitæ, quod in nobis tanquam
 semen viuificum inuenitur. Vt ergo semen non
 extra terram, sed corporaliter in terra semina-
 tur, sic in terra corporis nostri corpus est Christi
 viuificum tanquam semen futuræ in nobis re-
 surrectionis; sicut ante Leontium Seuerianus
 quoque Gabalonensis episcopus dixit, quem
 Nicephorus scribit excelluisse tempore Chry-
 sostomi in concionibus, sententiarum, & testi-

*Corpus Chri-
 sti in sacra-
 mento semen
 quoddam esse
 virtutis resur-
 rectionis fu-
 tura in terra
 carnis nostra
 solum aucto-
 ribus Leōtio,
 & Seueriano.*

moniorū scripturæ sanctæ frequētia, Panē, inquit, verbum Dei sumpta humanitate in mystica cœna sacrae illius operationis magni mysterij prim^o ipse accepit, & benedixit, & dedit discipulis in memoriā suæ mortis, & resurrectionis dicēs, hoc est corpus meū; deinde subiūgit, ὁ ἢ ἐσθίουμεν ἢ ἀπαύδῃς ἢ ἀθάνατον, ἢ ἀφθαρσίας πᾶντες, ἢ ἀκαταπαύτων ἡμᾶς τῆς αὐτῆς ἁλογίας ἢ ἀθανασίας, ἢ ἀφθαρσίας ὡς παρὰ τὸ σῶμα τῆς μελλούσης ἡμῶν ἐπιγίνεσθαι θείας χάριτος ἢ δυνάμεως τῆς ἀναστάσεως, quid, inquit, & comedimus, & est impassibile, & immortale & incorruptione plenum, & implens nos benedictione, & immortalitate, atq; incorruptione tanquā semē quoddā futuræ in nobis diuinæ gratiæ, & virtutis resurrectionis. Quare Volane, ne speres q̃ corpus tuum seminatū in corruptione, surget in gloria, nisi semē viuificū, quod est corpus vitæ, in terra corporis tui non solū spiritualiter, sed corporaliter habere volueris. Veniamus iā ad Damascenū, quem cōfiteris, passim asseuerare conuersionē panis in corpus Christi, sed eam cōuersionē vt eludas, & vtcunque elabi, tuis, quos decipis, videaris; obiicis rursus eundē Damascenū. sic enim ais: Cōfert enim in quodā loco sacramētū cœnæ domini cū baptismo; & cōsueuisse dicit Deū humanæ cōsuetudini se attēperare. cum itaq; soleāt homines aqua lauari, & vngi oleo, idcirco Deus iis reb⁹ gratiā suam adiūxit, & spiritū baptismo; ita cū sit mos hominū edere panē, & bibere vinū, iis reb⁹ adiūxit suam diuinitatē. Si ergo perinde pani, & vino adiunxit Deus diuinitatē, sicut baptismo gratiam, & spiritū sanctū, neq; tamē mutatur aqua in hęc dona cœlestia, sequitur, neq; panē naturaliter in carnē, & vinū in sanguinē mutari, quāuis diuinitatē

hæc elemēta verbo Dei sãctificata habeãt adiũctã; hæctenus tu. Ergo quia Damascenũ testẽ nostrũ, testẽ quoq; tuum esse voluisti, sit ipse causẽ tuẽ iudex, cuius testimoniũ corrũpere voluisti. recitem⁹ quẽ Damascenus scripsit lib. 4. De fide orthodoxa in ea de mysteriis; Et sicut in baptismo, inquit, quia cõsueuerũt homines lauari aqua, & vngi oleo, cõiunxit cũ oleo, & aqua gratiã spirit⁹ S. & fecit eam lauacrũ regenerationis: sic, quia cõsueuerũt homines pane vesci, aquã, & vinũ bibere, cõiunxit cum eis suam diuinitatẽ, & fecit ea corpus, & sanguinẽ suũ, vt per ea, quẽ cõsuecta sunt, & secundũ naturã, in iis, quã supra naturã sunt, simus. Corp⁹ est vere cũ diuinitate vnitũ, corpus ex Maria virgine, non quidẽ, q̃ corp⁹ ipsum, quod assumptũ est, è cœlo descēdat, sed q̃ ipse panis, & vinũ transmutãtur in corpus, & sanguinem Dei. Si verò modũ inquiris, quomodo fiat, satis habe audire, q̃ per spiritũ S. sicuti ex Virgine Dei matre per spiritũ S. sibi, & in se domin⁹ carnẽ hypostatice vniuit; & nihil amplius scimus, quam q̃ verbũ Dei verũ est, & efficax, atq; omnipotẽs: modus vero imp̃scrutabilis est. En Volane, deprehẽsa est corruptela, quã in testimonio Damasceni molit⁹ es. nō dixit Damascenus, vt tu finxisti, sicut aquã, & oleo, quib⁹ homines ad lauandum, & vngendũ vti cõsueuerunt, gratiã suam adiunxit, & spiritũ baptismo: ita panẽ, & vino adiunxit suam diuinitatẽ; non sic, inquam, dixit, nec hic substitit; sed sicut, inquit, cõiunxit cum aqua, & oleo, quibus homines vti cõsueuerunt, gratiam spiritus S. & fecit aquam lauacrũ regenerationis: sic quia cõsueuerunt homines vesci pane, & aquã & vinũ bibere, cõiunxit cũ eis suam diuinitatẽ, &

*De corruptela
Volani depre-
hensa, quam
in Damasce-
no teste molis-
tus est.*

fecit ea corpus, & sanguinem suum. hoc tu Volane dissimulasti, & quasi non dixisset, sic conclusisti: si ergo perinde pani, & vino adiunxit Deus diuinitatem, sicut baptismo gratiam, & spiritum S. neque tamē mutatur aqua in hæc dona cœlestia, sequitur, neque panem naturaliter in carnem, & vinum in sanguinem mutari. quomodo cohæret hæc tua commētitia cōclusio cum eo, quod modo ex Damasceno audisti, & fecit ea (panem, & vinum dicit) corpus, & sanguinem suum? Damascenus gratiam spiritus sancti dixit coniunxisse cum aqua, & oleo, non diuinitatem; neque dixit, fecisse aquam, & oleum corpus, & sanguinem, sed hæc dixit de pane, & vino, quibus vrimur; hæc enim mutat, vt idem Damascenus in eodem capite ait, in corpus, & sanguinem suum; cum quibus diuinitas est hypostatice vnita. Cur tu hæc inuertisti, mutilasti, corrupisti? qui vsque adeo timorem futuri iudicij abiecisti, vt spreta bona conscientia, & fide non ficta, inflatus sensu carnis tuæ, in vaniloquium totus conuertaris volens esse legis doctor. iam quòd conuersionem panis in corpus Christi, quam confiteris passim à Damasceno asseuerari, eò spectare interpreta- ris, non quidem quòd mutatio panis, & vini in corpus & sanguinem Christi fiat: quin potius, „ inquis, vt non nuda signa panem & vinum esse „ putemus, sed adiunctam esse externo signo ve- „ ritatem corporis Christi: hoc cōmentum tuum „ ipse Damascenus ibidem plane redarguit. Age enim Nolane, si tu quomodo fiat conuersio pa-
nis in

nis in corpus Christi, quam Damascenus dicit, assecutus es, & aliis, quos docere vis, per cōuersionem sacramētalem interpretaris, sicut ex Petri Martyris regulis didicisti, quomodo idem Damascenus ait hic, modum conuersionis non esse inquirendum? non enim posse nos assequi, non magis quàm assequi possumus, quomodo verbum Dei carnē ex Virgine matre sumptam, secum hypostatice copulauit, hoc tantum scimus, incarnatum esse, modum vērō ait imper-scrutabilem esse. Iam ne vides, iam ne sentis Volane interpretationē tuam, quam in conuersione, quam Damascenus dicit, finxisti, ab eodem Damasceno coargui? siquidem tu interpreta-ris in Damasceno, quod Damascenus ipse dicit minime interpretabile esse. Dicam iterum Vo-lane, nos, vt sit corpus Christi, vbi prius erat pa-nis, credimus verbo Dei fieri, qui dixit sumpto pane in manus, & mentiri non potuit, hoc est corpus meum; quomodo vero hoc fiat, nullus scire potest, nisi Deus, qui facit. hoc ipsum sen-tit testis tuus, & noster Damascenus. qua igitur temeritate plusquam satanica audes interpreta-ri, quomodo fiat cōuersione panis in corpus Chri-sti, quam Damascenus, vt tu fateris, passim asse-uerat, & dicit, in interpretabilem esse? Cur non pōtius confiteris cum teste tuo, & nostro Da-masceno, immo cum omnibus ecclesiæ Catho-licæ patribus, panem quidem conuerti, siue mu-tari verbo Dei in corpus Christi? quomodo vero, non te assequi, immo nec inquirere velle, sicut nec quomodo verbum Dei incarnatum

*Quomodo
Volanus in-
terpretatur,
quod testis ab
ipso citatus
testatur non
esse interpre-
tabile.*

*Vt modus
incarnationis
neque perscru-
tabilis nec in-
terpretabilis
est, sic neque
modus muta-
tionis panis,
et vini in cor-
pus & san-
guinē Christi.*

fit, inquiris, nec inquirendum esse iudicas?

Mutatio sacramentalis à Caluino inuēta, & à sectatorib⁹ eius celebrata nihil penit⁹ difficultatis ad intelligendum aut interpretandū habet, quia commētitia est.

Damasceni libell⁹ de corpore Christi, quod sumim⁹.

ista vero mutatio sacramentalis, quam inuenistis ad interpretandum mutationem panis in corpus Christi, quam in omnibus antiquis patribus legistis, quid haberet grandis sermōnis, & ininterpretabilis ad dicendum, sicut Apostol. ait de Melchisedech, vt cum incarnatione à Damasceno comparanda esset? quid enim poterat esse facilius ad intelligendum, & explicandum, quàm quomodo secundum vestram sectam fiat mutatio, siue conuersio panis in corpus Christi? siquidem fit, vt dicitis, faciendo res ipsas ex communibus, & profanis per sanctificationem virtute verbi Dei factas, siue sacra signa corporis, & sanguinis. erat ne in hoc illud imperscrutabile, quod Damascenus dixit, quem in nos citasti? Præterea scripsit idem libellum inscriptum de corpore Christi, quod sumimus, quē in bibliotheca illustrissimi, ac Reuerendissimi Cardinalis Sfortiæ reperi vetustate nimia ex magna parte consumptū: confert in eo hic auctor, hoc sacramentū cum mysterio incarnationis: ἐκεῖ, inquit, ἡ ἀγία παρθένος ἡ τεράπεζα ἔχουσα τὴν σῶματος, εἶτα καὶ τὴν τοῦ ἀγγέλου φωνὴν πνεύματος ἁγίου ἐπῆλθεν ἐπ' αὐτὴν, τότε ἡ δυνάμις τοῦ ὑψίστου αὐτῇ ἐπεσχίασεν ὁ θεὸς λόγος θεῖα ὑπόστασις καὶ προσελάβετο ἐξ αὐτῆς σάρκα, καὶ ὧδε κεῖται ὡς ἐν τῇ γαστρὶ τῆς παρθένου ἐν τῇ τεραπέζῃ τῇ μυστικῇ, ὕλη ὁ ἄρτος, καὶ τὸ ἐξ οἴνου καὶ

ὕδατος κράμα, καὶ γὰρ ἡ μητὴρ ἐκ τούτων ἐτρέ-
 φετο καὶ τῷ βρέφει ἐχορήγη τὴν τῷ σώματος
 ὕλην, φησὶν ὁ ἱερεὺς ὡς ὁ ἄγγελος, ἵνα ὀπιθοι-
 τῆσαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀγάσῃ, καὶ ποιήσῃ τὸν
 μὲν ἄρτον τοῦτον σῶμα ἅγιον χειρὸς, καὶ τὸ πο-
 τήριον τοῦτο αἷμα τίμιον χειρὸς, καὶ ὁ Δαδ φυ-
 σικῆς οἰκονομίας, ἀλλ' ὑπερφυσίως γίνεται εἰς
 ἐπαύξησιν τῷ κυριακοῦ σώματος καὶ αἵματος
 ἐν σῶμα καὶ οὐ δύο, εἴτε ὑφύεται ἐν ταῖς χερσὶ
 τῷ ἀρχιερέως ὅτι σταυροῦ, καὶ Δαδίδοται κλώ-
 μρον, καὶ ἐν ἡμῖν ἐνθάπτεται, καὶ συναφθαρτίζει
 ἡμᾶς. τοῦτο γὰρ ὅτι τὸ πέρας τῆς οἰκονομίας, ὁ
 Δαδ φθείρεται ἐν ἡμῖν, ὡς οὐ διεφθάρη τὸ τῷ κυ-
 είου σῶμα ἐν τῷ τάφῳ, ἕως δὲ τῆς ἡμῶν μετε-
 λήψεως πάντα τὰ τῆς φθορᾶς ὑπομύει καὶ κλα-
 ται ὑφ' ἡμῶν τιμίως καὶ πιστῶς, καὶ ὑπὸ ἀνόμων
 χειρῶν πολλάκις ἀτιμάζεται τε καὶ ρύπνεται καὶ
 ὑπὸ μυῶν καὶ σκωλήκων φθείρεται, ἀλλ' οὐ
 Δαδ φθείρεται, ὁ δὲ χωρεῖ εἰς τὸ μὴ εἶναι. ἔφη ὁ
 χειρὸς τοῦτο ποιῆτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν,
 ὅσακις γὰρ ἐοσθίετε τὸν ἄρτον τοῦτον, καὶ τὸ πο-
 τήριον τοῦτο, τὸ θάνατον τῷ ἰοῦ καταγγέλλετε
 θανάτου δὲ μνήμη φθορᾶς ὅτι, φθορὰ γὰρ ὅτι
 ὁ θάνατος, καὶ μὴ Δαδ φθορὰ. Interpretemur
 „ad verbum. Illic, inquit, erat sancta Virgo men-
 „sa, quæ materiā corporis Christi habet; deinde
 „(sicut angelus dixit) spiritus sanctus superuenit

in eam, & tunc virtus altissimi obumbravit ei, „
 Deus scilicet verbum, persona diuina; & allum- „
 pfit ex ea carnem; sic hic tanquam in vtero Vir- „
 ginis in mensa mystica posita est materia panis, „
 & vinum aqua mixtum. his enim mater nutrie- „
 batur, & materiam corporis infanti præbebat. „
 sacerdos, vt angelus, dicit, vt superueniens spiri- „
 tus sanctus sanctificet, & faciat hunc panē cor- „
 pus Christi, & hunc calicem preciosum sangui- „
 nem Christi; & non per naturalē dispositionē, „
 sed per supranaturalem ad cōsumationem cor- „
 poris dominici fit vnū corpus, & non duo; dein „
 de eleuatur in manibus sacerdotis in crucem: & „
 frangitur, ac distribuitur, & in nobis sepelitur; „
 & facit nos secū à corruptione liberos. hic enim „
 est finis aduentus sui in carne. non corrumpitur „
 in nobis, sicut non est corruptum corpus domi- „
 ni in sepulchro. quousque vero à nobis suma- „
 tur, omnia, quæ sunt mortis, sustinet; & frangi- „
 tur à nobis honorifice, & fideliter; ac sæpenu- „
 mero, sceleratis manib⁹ fæde tractatur, & proii- „
 citur, & à muscis, & soricibus, non tamen cor- „
 rumpitur, neque interitū capit. Christus dixit, „
 hoc facite in meam commemorationem, quo- „
 tiescunque enim manducabitis panē hunc, & „
 calicem bibetis, mortem domini annunciabi- „
 tis, memoria autem mortis, memoria dissolu- „
 tionis est: mors enim dissolutio est, & non cor- „
 ruptio permanens. Potes ne Volane ad hæc Da- „
 masceni aptare mutationem tuam sacramenta- „
 lem? si igitur non potes, condemnet te tuus te- „
 stis. Paulo supra quærit idē Damascenus, quare

non hoc fecit dominus post resurrectionem, *quia se dedit dominus Iesus in sacramento in memoriam passionis suæ manducandū, & frāgendū, ac deūbus tenendū, alioquin impassibiliter decebat ut adhuc passibilis esset, immo iam pati inciperet, cum illud dedit, idcirco non dedit illud post resurrectionem, cū iam erat impassibilis. hæc est Damasceni mens.*
 sed ante? quia, inquit, corpus factum per resurrectionem incorruptibile, neque frangitur, neque comeditur. ergo si sacramentum signum tantum esset corporis Christi, id est, si non esset vere corpus Christi in ipso sacramento, ut vos dicitis, non hoc impedisset, auctore Damasceno quominus post resurrectionem hoc fecisset. Redi igitur Volane cum Berengario ad ecclesiam Catholicam, ne in sempiternum pereas, & confitere Greg. xij. Pontifici Romano, quod ille Greg. xij. his verbis confessus est de cons. dist. 2. cap. Ego Berengarius ore, & corde confiteor, panem, & vinum, quæ in altari ponuntur, post consecrationem non solum sacramentum, sed etiam verum corpus, & sanguinem domini nostri Iesu Christi esse, & sensualiter non solum sacramentum, sed in veritate (scilicet verum corpus, & sanguinem domini nostri Iesu Christi, quæ proxime nominauerat) manibus sacerdotum tractari, frangi, & fidelium dentibus atteri (scilicet in ipso sacramento) iurans per sanctam, & homousion Trinitatem, & per hæc sacrosancta Christi euangelia eos, qui cōtra hanc fidem venerint, cum dogmatibus, & sectatotibus suis æterno anathemate dignos esse pronuncio, & quæ sequitur. Redeo ad Damascenum, cuius testimonio cum tuam sacramentalem mutationem labefactari sentires, & violentæ interpretationi, quam verbis eius adhibuisti, diffideres, alia via aggressus es auctoritatem eius imminuere. recentem enim auctorem

esse dicis, qui ante octingentos annos vixit; & eius libros multis, corruptelis, & erroribus non ferendis refertos, quos omnes scholæ Theologorū ad discendam Theologiam, & via, ac arte docendam tanquam duces, & magistros optimos delegerunt; ex cuius libris de fide orthodoxa si vel pauca tu degustasses, quos nec odoratus esse videris, non esses ad hæresim Caluini, & Cinglij delapsus. Omitto quæ hic auctor, qui omni ætate, ex quo fuit, nobilissimus, & castissimus dogmatistes semper habitus est, aduersus hæreticos Nestorianos, Monophysitas, Monothelitas, & Iconoclastas diuinè scripsit; & multa alia, quæ prætereo: quia non est mihi propositum auctorem laude omnium patrum, qui post eum secuti sunt, celebratissimum laudare, ut tibi respondeam; qui nescio, an aliquid ex eo legeris: aut aliter eum noueris, nisi de nomine.

Responsio ad illa quæ contra concilium Lateranense Volanus obiecit: & quomodo probetur rem transubstantiationis in sacramento Eucharistiæ non nouam, ut Hæretici fingunt, sed antiquam, & veram: & de octuaginta quatuor interpretationibus horum verborū, hoc est corpus meum, quæ in libris Hæreticorum feruntur.

C H A P. 20.

obiectio 22.

Sed quis non desinat mirari istud tuum censorium supercilium in vnū Damascenū, qui

in mille ducentos, & amplius Concilij Lateranensis patres insane insultantem videat? Sic enim ais, nihil ergo agis, qui quod mille ducentos aut eò plures Concilij Lateranensis producis, vt tu vocas patres, tantam huic causæ, quam defendendam illi susceperunt, auctoritatem te conciliare posse putes. Quis non videt esse te ex eorum numero, de quibus Iudas Apostolus scripsit, quorum os loquitur superbiâ, & quos beatus Petrus dicit blasphemare quæ ignorant? hoc enim tibi euenit, qui Catholicum dogma, quod patres, & maiores tui semper tenuerunt, & cuncta Polonia ab initio Euangelicæ prædicationis susceptæ professâ est, ignoras; & quod ignoras, blasphemias, dogma dico de veritate corporis Christi, quod ex mystica mensa ore carnis nostræ sumitur, & manducatur ad salutem æternam. Sed videamus prius quàm ad alia pergamus, quo argumento illos mille ducentos patres refellas; & quomodo, veluti strenuus bellator in caput illius cõcilij hastam torques, vt duce interfecto, actum sit de copiis.

» Solus, inquis, Innocentius tertius pontifex
 » Rom. primus auctor, & inuentor nouæ vocis,
 » & rei transubstantiationis extitit, & quæ sequuntur plena contumeliis ac blasphemis. hoc est ergo tuum argumentum, id est, merum *Quare Volanus rem transubstantiationis in sacramento nouam putat & dicit.*
 mendacium, rem transubstantiationis nouam esse, & ab Innocentio inuentam. nisi tu Volane errares nesciens scripturas, & virtutem Dei, sicut dominus in Euangelio Marci de aliis tui similibus dixit, non videretur tibi res transubstantia-

tionis noua: sed quia illam scripturam ignoras, hoc est corpus meum, & virtutem Dei, qui fecit, & portat omnia verbo virtutis suæ, sicut Apost. ait, idcirco videtur noua. te vero cum cæteris omnibus tuæ sectæ nescire scripturam illam argumento est clarissimo ac firmissimo, quod octuaginta quatuor interpretationes huius tuæ scripturæ in libris tuæ sectæ feruntur, quas collegit, & notauit indicatis locis Reuerendissimus Episcopus Ebroicensis, Claudius de Sainctes Gallus in 2. libro suarum repetitionum de sancta Eucharistia contra vestram sectam. Sic enim opus eruditissimum, & sanctissimum inscripsit, quod nunc editur. Apud nos

*Octuaginta
quatuor inter-
pretationes
verborum my-
stica cena fe-
runtur in libris
hæreticorum à
Reuerendissi-
mo Episcopa
Ebroicensi ob-
seruata &
collecta.*

*Quod in Ec-
clesia Catholi-
ca per cunctum
Orientem, &
Occidentem v-
nus tantum sen-
sus est, & fuit
semper horum
verborum, hoc
est corpus
meum.*

in ecclesia Catholica per cunctum Occidentem, & Orientem apud omnes auctores tum Græcos, tum Latinos vna tantum interpretatio est, quæ ex verbis propriis elicitur, quibus dominus usus est, quia ab omnibus, & in sacramento omnium maximo sine errore, & obscuritate intelligi voluit, qui cum dixit corpus, corpus intelligi voluit: & si signum vel figuram voluisset, signum, vel figuram dixisset. Sed interrogemus Volanum, quomodo probet, quod dixit, rem transubstantiationis nouam esse. Rem, autem, inquit, transubstantiationis à nullo veterum usurpatam tot, & tam clara antiquitatis testimonia, quæ in medium produxi, manifeste cogunt: omnes enim ex æquo panem, & vinum quoad substantiam manere in sacramento integra asseuerant. Vos appello, quicumque in Polonia Volanum auditis, & per salutem animarum

vestrarum obtestor, vt petatis ab eo, vt proferat vobis vnum tantum ex istis tot & tam claris testimoniis antiquitatis, quæ iactat, in quo dicatur hoc, quod ipse nunc dicit, panem, & vinum quoad substantiam manere in sacramento integra, aut saltem hoc, panem & vinum manere integra; vt si neminẽ proferat, qui illud, quoad substantiam manere, aut hoc, manere integra dicat, merum mendacium esse credatis: sin autem proferat, causam vincat. Aut rursus, cum nos tam multos, & tam antiquos proferamus, qui dicunt, panem, & vinum, in corpus Christi, & sanguinem mutari, ad quos interpretandos vel potius corrumpendos necesse habuit ista secta Volani mutationem sacramentalem inuenire, rogate eum, vt vel vnum saltem ex antiquis istis ostendat, qui dicat panem, & vinum non mutari in corpus, & sanguinem Christi: vt si non ostenderit, rursus pro certo habeatis, ab eo vos decipi. Præterea, quod fingit Volanus, de accidentibus sine subiecto in sacramento manentibus, neque minimam mentionem à patribus fieri, nos falsum esse probamus testimonio Cypriani, Augustini, Cyrilli Alexandrini, & alterius Cyrilli Hierosolymitani antiquioris, & Macarij Aegyptij, qui post mutationem panis, & vini in corpus, & sanguinem Christi, speciem panis, effigiem panis, similitudinem panis, apparentiam panis, & figuram panis, vocant. Petite vos Poloni ab eo, vt probet speciem, effigiem, similitudinem, apparentiam, figuram panis remanentem cum corpore,

*Commentum
Volani man-
ifestum inuen-
tum ad deci-
piendum sim-
plices.*

& sanguine Christi, in quæ panis, & vinum mutata sunt, non significare, & esse accidentia sine subiecto; quod cum probare non poterit, reliquum erit, vt quod Volanus vobis dicit, commentum diabolicum esse credatis. rem autem transubstantiationis, vt ad eam reuertar, non nouam esse, vt tu Volane somnias, nos testimonio auctorum, qui ante mille ducentos annos scripserunt, probamus, qui μετασολχείωσιν, & μεταποίησιν vocant: vt Greg. Nyssenus, Leontius, Damascenus, Theophylactus, & alij, ne omnes enumerem. quid enim refert, rem transubstantiationis Græce, an Latine efferre, & eloqui? putas ne Volane esse has voces significantes, an non? Si significantes, non enim negabis, ne te ridiculum præbeas, interpretare nobis magis Latino verbo, quàm transubstantiationis, si tibi politulo hoc verbum sordet: aut verte, si magis placet, transmutationem. fortassis hoc verbum deosculaberis, quod videatur tibi posse aptari ad mutationem tuam sacramentalem. Verum non posse vlllo modo, docui te superius rationem vtriusque verbi μετασολχείώσεως, & μεταποίησεως repugnare illi tuæ transmutationi sacramentali. relege locum, ne iterum repetam.

Responsio ad illud blasphemū mendacium Volani, post Conciliū Lateranense cœpisse adorari sanctam Eucharistiam: & quomodo Volanus ignoret, esse corpus Christi in multis & infinitis altaribus, nō esse operationem propriam carnis

Christi, sed diuinitatis per carnem sub specie sensibili panis & vini: & quæ Hippolytus Martyr contra Bironem hæreticum scripserit, quæ Volanum redarguunt somniantem confusionem naturarum in Christo in multis altaribus posito: & de insigni interpretatione illius loci Ioannis, quid si videritis ascendentem in cælum, ex Theodoro Melitense.

CAP. 21.

Pergamus ad aliud commentum blasphemū, quo superiora cumulasti. Sic. n. ais, post Lateranense concilium Eucharistia demū adorari, & pro ipso Deo, proh dolor, coli cæpit: & paulo post, nullum tamen cultum diuinum, qui soli omnipotenti debetur Deo, sacramento fuisse exhibitum res ipsa loquitur. Sic probas articulos tuæ sectæ. ediffere Volane tuis discipulis, vbi, & quomodo res ipsa loquitur. apud vos res ipsa loquitur, apud quos mutus est cultus, quia sublata est Eucharistia; at apud patres, & maiores tuos, qui te in die iudicii condemnabunt, non erat mutus, qui hymnis, & laudibus sanctam Eucharistiam concelebrabant. Paulo ante recitavi locum ex homilia beati Chrysostomi, quo adoratio, & cultura sanctæ Eucharistiæ continetur, in quo vno testimonium habes Volane totius ecclesiæ Constantinopolitanæ, quæ quàm late pateat, & quàm sit ampla, credo non ignoras. accedamus ergo (inquit il-

Aliud commentum blasphemum Volani. Obiect. 23.

lud os aureum) pure ad purum, & dicamus ac-
 cedentes, domine non sumus digni, vt intres
 sub tectum animarum nostrarum; sed quia tu
 vis capi, & teneri à nobis, quia tu vis, vt beni-
 gnus habitare in nobis, confidentes in te, acce-
 dimus ad te dicentes, iubes domine, vt aperia-
 mus ostia oris nostri. ingrederis enim benigne,
 vt tua est natura; ingrederis, & soluis vincula
 peccatorum; & quæ lequuntur, quæ cultum, &
 adorationem, ac gratiarum actionem continet.
 Prætereo aliorum sanctorum patrum de adora-
 tione S. Eucharistiæ testimonia, Dionysij, Am-
 brosij, Augustini, Eusebij Emiseni & aliorum.
 Aliud præterea commentum adiunxisti. Inno-
 centius, inquis, hic tertius, nouus transubstan-
 tiationis auctor, primus hanc legem tulit, vt Eu-
 charistia in omnibus ecclesiis sub seræ, & clauis
 custodia seruaretur. Hunc non longo post tem-
 pore secutus Honorius iij. serio sacerdotibus
 omnibus mandauit, vt Eucharistia in loco sin-
 gulari mundo, & signato semper recondideretur.
 Miror Volane, cum libros scribas, & velis disci-
 pulos abducere post te, vt de aliis tui similibus
 Paulus dixit, non legisse epistolam Clementis
 Romani Petri Apostoli discipuli, qui sic scri-
 psit in epist. 2. ad Iacobum fratrem domini: Tri-
 bus enim gradus commissa sunt sacramenta di-
 uinorum secretorum, id est, presbytero, diaco-
 no, & ministro, qui cum timore, & tremore re-
 liquias corporis dominici custodire debent; ne
 qua putredo in sacratio inueniatur, &c. Si hanc
 epistolam negare volueris, habes vestigia anti-

quitatis eius à me in quinto libro defensionis canonum, & epistolarum pontificum apostolicorum aduersus Magdeburgenses centuriatores notata. habes eandem legem de reliquiis corporis dominici in sacrario custodiendis in lib. 8. cap. 13. constitutionum apostolicarum, quas idem Clemens Romanus litteris mādauit. Sed tu Volane, quia ab Innocentio iij. & Honorio iij. legem istam latam legisti, nouam & recentem imperite existimasti, subiungens:

"Neque vero conclusionem, aut adorationem
 "sacramētorum priscis illis temporibus vsitatam
 "fuisse noua, & recentia edicta pontificum te-
 "stantur. Quis ignorat vetera edicta, & priscas
 leges nouis edictis ac nouis sanctionibus & pœnis confirmari, ac renouari solere? & tu ipse parum tui memor modo eandem legem ab Innocentio iij. & non multo post ab Honorio iij. sancitam meministi. Vbique sermo tuus vacillat, & fluctuat. multa alia impia, & blasphema misces, quæ quia à quæstione proposita aliena sunt, libenter prætereo; satis ab aliis catholicis refutata sunt. Ad illud de puero, qui Eucharistiam detulit, quod ex lib. 6. Euf. ante te obiecit Petrus Martyr, ita respondit Stephanus Vintoniensis Episcopus, vt mirandum sit, non te puidisse id denuo obiicere, cuius confutationem refellere non potuisti: sed illud de puero puerile obiectum fuit: Veniamus ad aliud tuo iudicio grauius.

- „ Obiicis enim, eos, qui substantiam corporis *obiect. 24.*
 „ Christi cum corporibus nostris, vel cū sacramē.

to carna iter coniungi existimant, spiritualement
 vitam, ipsūque domini nostri corpus veritate
 naturæ humanæ, quantum in ipsis est, spoliare,
 & quæ sequuntur. Hoc quoque opposuit Petrus
 Martyr, à quo tu tua argumenta, & blasphema
 deliramenta mutuatus es; qui si ullam rationem
 pudoris haberes, prius responsum Stephani re-
 futasses, ut aliquid noui opponeres, & impudē-
 tia tua, vel ignorantia nō coargueretur. Quæ tu
 hic de duabus Christi naturis in vna persona
 verbi Dei vnitis, non confusis neque permixtis,
 sed saluis vtriusque naturæ proprietatibus scri-
 bis, verissima sunt, & catholicæ doctrinæ; sed
 quod ais, in quantum vero homo est Christus,
 non est putandus per omnia, & vbique esse dif-
 fusus, cum sit finitus, & circumscriptus: quia hoc
 dicis, ut neges esse in multis, immo infinitis alta-
 ribus Christum in sacramento, vísque esse in cœ-
 lo tantū, quasi esse in sacramento per omnes eccle-
 sias, & aras, circumscriptioni corporis eius in
 cœlo repugnet, dilce Volane, hominis esse igno-
 rantis, esse in multis locis, immo infinitis corpus
 Christi, non esse propriam operationem carnis
 Christi, sed verbi Dei; & longe differre propriā
 operationem carnis Christi à propria operatio-
 ne Dei per carnem Christi. Conuertam hic La-
 tine, quæ Hippolytus Martyr nobilissimus, &
 peruerustus auctor contra Bironem hæreticum
 scribit, qui naturam diuinam cum humana in
 Christo confusam esse tradebat, ex quibus quæ
 Petrus Martyr ignorauit, & tu ignoras, intelli-
 ges: Nec intellexerunt, inquit, omnino non esse

*Quomodo i-
 gnoret Volan-
 nus propriam
 operationem
 carnis Christi
 à propria ope-
 ratione verbi
 Dei per car-
 nem Christi
 differre.*

„ proprium carnis , quod per eam ostenditur,
 „ quódque non ab ea naturaliter oritur ; cum a-
 „ loqui perspicua , & manifesta sit huius rei de-
 „ monstratio. ego enim qui lingua loquor, & ma-
 „ nu scribo, vnâ & eandem animæ meæ intelli-
 „ gentis enuncio notionem, quæ ipsius est opera-
 „ tio naturalis ; & nullo modo naturaliter ex ipsa
 „ lingua, aut manu nascitur, aut profertur: neque
 „ quia per linguam, & manum patefiat, notio est,
 „ aut dicitur linguæ, & manus. nemo enim sapiēs.
 „ nouit manum, vel linguam intelligentem; sicuti
 „ neque sanctissimam Dei carnem, quia assumpta
 „ sit, & per eam virtus, & operatio diuina declare-
 „ tur, quisquam natura creatricem, sicuti Deum
 „ dixerit. quin potius pie, & reuerenter confite-
 „ tur credens, quód propter nostram salutem, &
 „ vt auctor vniuersum genus humanû ad immu-
 „ tabilitatem alligaret, ex sanctissima semper vir-
 „ gine Maria in conceptione impolluta, sine mu-
 „ tatione sua anima sibi intelligente cum corpo-
 „ re sentiēte informata, factus est homo natura à
 „ peccato alienus, idem Deus verbum, idem to-
 „ tus homo, diuinitate quidem diuina per san-
 „ ctam carnem, quæ natura non erât carnis, ope-
 „ rans ; humanitate vero humana, quæ natura
 „ non erant diuinitatis, in Dei tolerantia patiens;
 „ nihil diuinum sine corpore, neque humanum
 „ sine diuinitate faciens. & sicut nouo modo v-
 „ traque operatus est, ita in vtrisque immutabi-
 „ litatem naturalem seruauit, ad confirmandam
 „ fidem de incarnatione sua perfectâ, & vera,
 „ & nihil vitiosum habente. Biron autem, vt

*Quomodo
 quæ Hyppoly-
 tus martyris cō-
 tra Bironem
 hæreticum
 scripsit, igno-
 rantiam Pe-
 tri Martyris,
 & Volani se-
 flatoris eius
 coarguunt in
 eo, quod tra-
 dunt negari
 veritatem hu-
 manæ natura
 si corpus Chri-
 sti in Sacra-
 mento sit in
 multis locis.*

dixi, confundens vnitatem operationis diuinitatem, & humanitatem Christi, simul naturaliter dissoluit vitam, ignorans identitatem, ut ita dicam, operationis indicem esse solius identitatis personarum eiusdem naturæ. Hactenus Hippolytus martyr. Si tu Volane crederes, quod dominus Iesus dixit accepto in manus pane, hoc est corpus meum, simul crederes in omni altari esse virtute huius verbi; nec corpus Christi continuo veritate humanæ naturæ priuari diceres. Ut igitur corpus Christi in multis, & infinitis locis simul sit, non circumscriptione loci, ut est in cælo, operatio propria est diuinitatis, quam operatur per carnem propriam, sicut operabatur ambulationem super aquam. Age ergo Volane, si quis te interroget, quare non putas corpus Christi veritate humanæ naturæ priuari, quòd super mare ambulabat, quòd discipulis phantasma videbatur? aut quòd in cælum ascendit, quod sancti Apostoli admirantes viderunt? credo, respondebis, quia ambulare corpus ex terra, super aquam naturæ fluxæ, & ascendere in sublime non est naturæ corporis, sed diuinitatis, quæ vtrunque diuinè per corpus operabatur; ad eundem modum respondetur tibi, quòd corpus Christi sit in infinitis locis in sacramento, & eo modo sit, quo est in singulis particulis totum, & plenum, non carnis, sed diuinitatis esse, sic per id ipsum corpus operantis. Si in hac parte catholicus es, & hoc quod dico de corpore Christi ambulante per operationem verbi super mare, & ascendente in cælum credis: non possum assequi,

sequi, quam confusionem naturarum somnias, quòd corpus Christi sit in multis locis in sacramento, similiter hoc diuinitate verbi per carnē suam operante: aut quomodo ex eo, quod sit corpus Christi in sacramento, vbicunque sacramentum eius est, effici cogitas, vt vbique sit, sicut Deus, qui omnia implet, & in quo viuimus, mouemur, & sumus? quid enim amentius cogitari, aut dici potest? quasi vero sacramentum, cælum, & terram, & omnia quæ sub cælo, & in terra sunt impleat. Præterea, quod existimas cōtra articulum symboli esse de ascensu Christi in cælum, & de descensu inde ad iudicandum, quòd Christi corpus apud nos est in sacramento, vt supra iterum dixi, ignorantis est hoc scripturas, & virtutem Dei; de cælo enim descendet, sicut est in euangelio Matthæi, cum virtute multa, & maieste in nubibus cæli, quæ angelos, quibus comitatus descendet, in ænigmate, significant, sicut ait Apostolus 2. Thess. in reuelatione domini Iesu de cælo cum angelis virtutis eius: Sic autem descendet, sicut cernentibus Apostolis ascendit: ascendit igitur in virtute item multa & maiestate, cum nubes, quæ comitatum etiam angelorum significabat, suscepit eum ab oculis eorum; rursus, sicut in virtute multa descensurus est, & ascendit prius, sic etiam in virtute multa, & maiestate sedet ad dexteram Dei patris in cælo. at in sacramento apud nos nō est in maiestate, immo est sub vili specie panis, & vini, idem, qui in cælo est in maiestate. tu vero Volane, qui nec ista distinguis, neque

*Quomodo
propter igno-
rantiam scri-
pturatum, &
virtutis Dei
Christum in
cælo claudunt
Caluiniani.*

credis, sed Christum in cælo claudis, & tantum à nobis corpus eius distare, quantum cælum à terra distat, putas, ideo erras; dicam iterum, quia nescis scripturas, & virtutem Dei. immo te sic errantem locus ille euangelij Ioannis coarguit, quem tu per vim, & fatuè ad tuam spiritualem communionem detorques: Murmurabant multi ex discipulis Christi, vt euangelium narrat, quia audierant eum dicentem, qui manducat me, ipse viuet propter me; & rursus qui manducat hunc panem, viuet in æternum, multi ergo inquit, audientes ex discipulis eius dixerunt, durus est hic sermo; & quis potest eum audire. Sciens autem Iesus, apud semetipsum, quia murmurarent de hoc discipuli eius, dixit eis, hoc vos scandalizat? Si ergo videritis filium hominis ascendentem, vbi erat prius? Quis hic est tam tardo, & hebere ingenio, qui continuo vt hanc interrogationem suspensam audit, non intelligat quid tacitum sit, quod subaudiri postulet? postulat enim hæc interrogatio, vt subaudiatur, quid tunc diceris? qui modo dicitis, durus est hic sermo, & quis potest eum audire? Præterea, quis cum ratione dubitare potest, quin sic interrogando voluerit dominus scandalum illorum tollere? ne amplius sermo durus videretur eis, qui prius videbatur? desinerentque murmurare, sed potius crederent, quod de corpore suo cibo viuifico manducando audiebant? hoc enim erat, quod eos scandalizabat, eisque durum, & impossibile videbatur. ergo videre corpus Christi natura originis

*Quomodo lo-
cens euangelij
Ioan. Si ergo
videritis filium
hominis ascen-
dentem vbi
erat prius? er-
rorem Caiu-
ni, & Volani
discipuli eius
coarguat.*

suæ terrenum, & crassum ascendere in cælum
 ad tollendum scandalum illius duri sermonis, id
 est, ad suadendum fidem eius valebat: & qui
 hoc, quod ita esse ratio ipsa conuincit, neget, is
 profecto iudicio, & sensu communi careat. Vi-
 deamus igitur, quomodo hæc interrogatio ad
 tollendum scandalum adhibita ad id valebat, id
 est, vt non videretur illis durum, & impossibile,
 quod prius videbatur. quia scilicet videntes o-
 culis suis corpus natura sua graue, & pondero-
 sum sine pennis, & sine vehiculo angelorū in su-
 blime ascendere, sicut scriptum est, ipsis cernen-
 tibus est eleuatus in cælum, non poterant iam
 dicere, quomodo potest hoc fieri, quod fieri vi-
 debant? necesse igitur erat, vt quod propria na-
 tura corporis Christi non ferebat, id esset diui-
 nitatis in eo, & per eum operantis ascensum il-
 lum mirabilem in cælum. id ipsum suadendum,
 & credendum est in illo sermone, qui durus &
 impossibilis videbatur, quomodo caro Christi
 manducaretur, & manducata faceret viuere in
 æternum? nempe quia cum corpore erat vnita
 ipsa vita, quæ est diuinitas. Urgebo adhuc am-
 plius hunc locum de ascensu Christi in cælum,
 si suadere volebar dominus, per fidem fieri, vt
 manducando panem sacramentalem, vt tu Vo-
 lane somnias, corpus Christi alioqui absens nō
 ore, sed spiritu manducaretur, & sic manducatū
 viuificaret, quorsum ad hoc suadendum ascen-
 sum Christi in cælum cum sacramento confere-
 bat? Cū tu non neges ascendisse Christum in cæ-
 lum αὐτόθεν, id est, ex se; negas vero sacramentū

corporis Christi, id est, Eucharistiam αὐτόθεν, id est, ex se viuificare, sed per adiunctionem externam corporis Christi absentis. Denique vt os tuum obstruatur, & ne huius loci interpretationem à me excogitatam putes, vt est tua à Caluino inuenta, sed intelligas potius ex apostolica prædicatione ecclesiis catholicis tradita, & vsque in hodiernum diem in eis fideliter conseruata profectam esse, interpretabor è Græco ad verbum, quæ in hunc locum Theodorus Melitensis episcopus in Armenia minore, quem secutus sum, scripsit in libro eruditissimo explanationum in euangelia. extat is auctor in bibliotheca Vaticana. Si igitur, inquit, videritis filium hominis, id est, me, qui videor vobis filius hominis propter carnem, ascendentem humanitate scilicet post resurrectionem, vbi eram prius diuinitate, quid dicetis tunc, scilicet ab ipsa veritate conuicti? etenim si existimatis carnem meam non posse viuificare, quia non inest hoc in natura carnis, quomodo instar auis in cælum ascendet? hoc enim æque impossibile est carni terrenæ. Si enim supra naturam ascendet, quid obstat, quominus viuificet, quamuis non sit naturæ eius insitum viuificare? qui enim, quod terrenum est, facit cæleste, plane viuificum etiam reddet; licet innatum insitumque naturæ eius propriæ sit interire. non polliceor verbis tantum, ascensurum me in cælum, ne rursus dicatis, illud quomodo? quin immo oculos vestros adhibeo testes verborum: vestra spectatio omnem contra dicentem flectet, méque è cælo

*Interpretatio
loci Ioannis
grauissima,
auctore Theo-
doro Meliti-
nensi episcopo.*

„ descendisse, & omnia facere posse planum fa-
 „ ciet. tamen si enim maxime descensus meus è cæ-
 „ lo homines latere videtur, & ob eam causam
 „ dubius, vel etiam incredibilis putatur iis, qui au-
 „ diunt; attamen ascensus meus in cælos post re-
 „ surrectionem in conspectu discipulorum factus
 „ omnem ambiguitatem dissoluet, & meum cor-
 „ pus viuificum esse demonstrabit. non enim i-
 „ psis cernentibus, ascendere in cælum possem,
 „ nisi inde prius ad vos descendissem. Deinde
 „ subiungit: Vides quomodo per ea, quæ dixit,
 „ ea quæ illi occultabant, penitus patefecit, ab-
 „ ducens eos ab ea opinione, qua Ioseph pa-
 „ trem eius putabant, & scandalum tollens? non
 „ enim hæc dixit, quod scandalum augere vellet,
 „ sed potius tollere; qui enim filium esse Ioseph
 „ existimaret, nunquam quæ dicebat, crederet.
 „ Cui vero persuasum esset, è cælo eum descen-
 „ disse, & illuc ascensurum, huic facilius iam erat,
 „ ea quæ dicebantur probare. Hactenus Theodo-
 „ rus iste. Vnde putas Volane ecclesias Armeniæ,
 „ vbi hic Theodorus fuit Episcopus, hanc de cor-
 „ pore Christi in S. Eucharistia doctrinam nisi ab
 „ aliquo ex Apostolis, aut eorum discipulo per
 „ traditionem accepisse? nondum enim in Ar-
 „ meniam Berengarius, nec ante eum Bertra-
 „ mus cum mercibus metonymicis troporum,
 „ & figurarum penetrauerat. Sed persequamur
 „ reliqua.

Responsio de testimonio Bertrami; & quomodo à suo teste mendaciū conuincitur Volanus: & de testimonio Iconomachorum, & catholici regis Galliarum Caroli, & Adriani, ac Nicenæ Synodi contra Caluini de sacramento Eucharistiæ hæresim: & de Berengario à s. concilio, & 4. Pontificibus damnato: & quam multi illis temporib. contra eum scripserint. item responsio ad id, quod Petrus Martyr ex Tertull. obiecit, & quomodo in se ipse testem citauerit, & locus Tertulliani os hæreticorum obstruat, & Caluinus cum Marcione cogatur dicere non impluisse dominum legem, sed destruxisse, cum sic interpretatur, Hoc est corpus meum, id est, figura corporis mei.

CAP. 22.

obiect. 25.

OBiicis nobis deinde Volane Bertramum, quem auctorem quia sciebas non esse nobilem, illustrem reddere voluisti, dicendo iussu Caroli regis Galliarum librum pro defensione figuræ tuæ scripsisse, & qui paulo ante Eusebium Emis. à Hieronymo laudatum, & inter nobiles scriptores ecclesiasticos relatum tanquam parvæ auctoritatis, & Ioannem Damascenum tanquam recentem, quia eis respondere non poteras, reiiciebas: Bertramum presbyterum, & monachum Damasceni ætate multo inferioriorem, quia tecū facit, virum vitæ integritate,

& diuinarum scripturarum sciētia clarissimum appellasti. Sed hoc leue est, & minutum; illud vero non ita, quod iussu Caroli librū scripsisse contra eos, qui verba cœnæ domini proprie, & citra vllum mysterium accipiēda contenderēt, cōmentus es, vel ipso Bertramo tuo, quem laudas, & sequeris, teste. Sic. n. ait in proœmio, lumbes gloriose princeps, vt quid de sanguinis, & corporis Christi mysterio sentiam, vestræ magnificentiæ significem, &c. & rursus in principio ipsius libri, Quod in ecclesia inquit, ore fidelium sumitur corpus, & sanguis Christi, quærit vestræ magnitudinis excellētia, in mysterio fiat, an in veritate? En volane Bertramus tuus dicit, iussisse Carolū scribere, vt sciret idem Carolus, quid Bertramus sentiret; tu dicis, iussisse scribere contra eos, qui verba cœnæ domini proprie accipiēda cōtenderent. hoc cōmento Carolū ex secta tua facere voluisti, quod quidem commentum tuum optandū mihi fuit, quia te mendacem coarguit, & cōmentitiū mysteriū figuræ tuæ. post habitā enim synodum Nicenam pro cultu imaginum aduersus hæreticos defendendo, ac fanciēdo missus fuit ad Carolum nepotē Caroli magni liber ab hæreticis imaginum oppugnantibus, quo continebantur capitula reprehensionum illius synodi; capitula ista misit Carolus tanquam pius, & Catholicus ad Adrianum Pont. Romanum per Algibertū abbatem, vt ad illa pro ipso Carolo hæreticis responderet. Sic enim ait in proœmio responsionum Pont. Adrianus, Vnde pro vestra melliflua

*Quomodo
Volanus cō-
mento suo re-
darguatur.*

regali dilectione per vnumquodque capitulū „
 respōsum reddidimus, non quæ libent homi- „
 ni, absit, defendētes, sed olitanam traditionem „
 scientiæ Catholicæ & Apostolicæ Romanę ec- „
 clesiæ tenētes, priscam prædecessorum nostro- „
 rum sanctorū Pontificum sequimur doctrinā, „
 rectæ fidei traditionem modis omnibus vindi- „
 cantes. Sequuntur deinde ordine reprehensio- „
 nes, & responsiones. In actione igitur sexta sy- „
 nodi Nicenæ ca. 38. reprehensio est, quod ma- „
 gnæ, inquit, sit temeritatis, ingeniisque ab- „
 surditatis sæpe memoratas imagines corpori, & „
 sanguini dominico æquiparare velle. Respon- „
 sio, non æquiparauerunt, sed magis scripturali- „
 ter dixerunt; nullus enim aliquando tubarum „
 spiritus S. Apostolorum, aut probabilium pa- „
 trum nostrorum quis sine sanguine nostram li- „
 bationem, quæ ad memoriam passionis Christi „
 domini nostri, & omnis eius dispensationis fa- „
 cta est, dixit imaginem corporis eius: neque su- „
 sceperunt à domino dici, aut confiteri; sed au- „
 diunt dicentem euangelice, nisi manducaueri- „
 tis carnē filij hominis, & biberitis eius sangui- „
 nem non habebitis vitam in vobis. En Volane „
 respōsum Caroli per Adrianū Pont. vnà cum „
 testimonio, & auctoritate synodi Nicenæ ad „
 reprehensionem illorum hæreticorum, qui cō- „
 tra Caluinum, & te iam pugnant, vt hodie „
 Lutherani protestantes, & cōfessionistæ, & Bu- „
 cerani pugnant. Vos enim libationem calicis „
 sine sanguine habetis, & sacramentum Eucha- „
 ristia figuram, & imaginem corporis Christi cō-

*Testimonium
 Iconomacho-
 rum, & Ca-
 roli regis Cal-
 liarū, & A-
 driani Pont.
 ac synodi Ni-
 cenæ in Cal-
 uini de sacra-
 mento S. Eu-
 charistia hæ-
 resim.*

tra euangelium, & Apostolorum, & sanctorum
 patrum doctrinam, vt hic Adrianus suo, & Ca-
 roli nomine testatur, tenetis. Vide quid de lau-
 dib' Caroli in extremo capitulo Adrianus scri-
 „bat: De vero vestra prærectissima, à Deo prote-
 „cta excellentia, orthodoxæ fidei stabilitate ro-
 „borata freti existimus, quia radix eius firmissima
 „à prauis, & infidelibus hominibus nunquā con-
 „cutitur, vel mouetur: sed eam, quam cœpit re-
 „ctæ fidei traditionem doctrinæ spiritualis ma-
 „tris suæ sanctæ Catholicæ, & Apostolicæ Ro-
 „manæ Ecclesiæ tenere, & amplecti, incunctāter
 „vsque in sæculum sæculi sine reprehensione ma-
 „nentem credimus; & quæ sequuntur. Huius tu
 Caroli talis, ac tanti, tamque Catholici regis, &
 fidei, ac doctrinæ Romanæ Ecclesiæ matris spi-
 ritualis tam studiosi iussu Bertrammum tuum, he-
 reticum librum cōtra eos, qui verba cœnæ pro-
 prie accipienda contenderent, scripsisse ausus es
 fingere, patrem tuum Caluinum imitatus, qui
 in suis pestiferis Institutionibus imagines inse-
 ctans finxit quoque nomine Caroli nepotis Ca-
 roli Magni scriptum fuisse librum illum repre-
 hensionum synodi Nicenæ, quem paulo ante
 dixi, quem Caluinus vocat refutatorium. cuius
 mendacium, cum omnium auctorum, qui de
 huius Caroli pietate, & religione scripserunt,
 tum Ionę Aurelianensis episcopi testimonio, qui
 pro imaginibus libros tres contra Claudium
 Taurinensem ad Carolum hunc scripsit, lib. 3. de
 Dogmaticis characteribus verbi Dei, satis coar-
 guitur, vt nunc etiā tuum. Cæterū, Bertrammum

*Qui auctores
Bertrammum
paulo post ei⁹
asatem cōsu-
taverunt.*

citare, quid aliud est, quàm dicere, hæresim Caluini non esse nouam? Scito ergo Volane, vt nūc à Catholicis Caluinus confutatur, sic etiā Bertramum à Paschasio Corbetēsi, ante annos fere septingentos confutatum fuisse, & quidem eruditissime, & grauissime. Extat liber, & in publico ferrur. Eodem tempore cōtra sectam Bertrami, quæ tradebat, nisi sacramentum esset figura corporis Christi, non posse mysterium esse, Remigius quoque episcopus Antisiodorēsis sic in canonem Missæ scripsit, Si in veritate corpus Christi est, quare appellatur mysterium? propterea vtrique quia post consecrationē aliud est, & aliud videtur: videtur siquidem panis, sed in veritate corpus Christi est, & sanguis. Consulēs ergo omnipotens Deus infirmitati nostræ, qui vsum non habemus comedere carnem crudam, & bibere sanguinem, facit, vt in pristina remaneant forma illa duo munera; & est in veritate corpus Christi, & sanguis, sicut ipse dixit, caro mea, verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. hætenus Remigius. De calice huius Bertrami hausit postea Berengarius: & ex calice vtriusq; nostra ætate Caluinus, & reliqui eius sectatores in tribus conciliis Romanis, & Vercellensi, ac Turonensi à principio cum eodem Berengario damnati quatuor per ea tempora Pontificibus, Leone ix. Victore 2. Nicolao 2. & Gregor. 7. Contra huius Berengarij hæresim, quam multi postea consecutis temporibus in variis prouinciis, regnis, & nationibus scripserint, quia enumerare longum esset, ex libro

De calice Bertrami hausit Berengarius, & de calice vtriusque Caluin⁹, & Calviniani.

Berengarius à quinque Conciliis, quatuor Pontificibus damnatus.

Ioannis Garetij canonici ordinis S. Augustini
 de consensu vniuersalis ecclesiæ super veritate
 corporis Christi in sacramento Eucharistiæ co-
 gnoscere poteris. Ad hunc locum de Bertramo
 perueni, vt verum fatear, tædio fœtidæ scri-
 ptionis tuæ fessus: etsi libenter tolerani, tum
 propter te errantem, tum propter alios, quos in
 errorem mittis. omnibus enim debitores su-
 mus, sicut Apostolus nos docuit, iis, qui vidē-
 tur sibi sapientes, & insipientibus. Nihil à prin-
 cipio, quod sciam, vsque ad hunc locum præ-
 termisi, quin ad omnia responderem, & omnia,
 quæ opponis, refellerem, & quædam prolixè,
 ne me diceres prouerbio tuo sicco pede transis-
 se. Quædam etiã erant, quæ non indigent noua
 confutatione, quia nihil noui affers, sed potius
 eodem reuolueris, vt sus in volutabro luti, iuxta
 prouerbium scripturæ sanctæ: nisi nouum dicē-
 dum est, cum nouo modo in eadem re erras, &
 alios in errorem inducere vis; vt cum ais cum
 "Petro Scarga loquens, Ex his autem Augustini
 "verbis, eo quod non solum corde, sed etiam ore
 "Christi carnē māducari dicat, tu in Eucharistia
 "verbum Christi corpus esse colligis. Deinde
 "quasi de Petro Scarga triūphans, subiungis: Sed
 "bene habet, quod pro me tu tibi respondeas, ré-
 "que ipsum confutes. interrogas enim, quo-
 "modo inuisibilis, & impassibilis Saluator man-
 "ducari, ac teri dentibus potest? potest certe, in-
 "quis, sed modo sacramentali, cum sub specie-
 "bus panis, gustu scilicet, & tactu, quæ sola os
 "nostrū contingunt, verè māducatur. Hic tu Vo-

lane subiungis, rectè sanè, nec id nos inficiamur, ^{cc}
 Christum nimirum ore percipi, in quantum si- ^{cc}
 gnum externum, quod Christi corporis est sa- ^{cc}
 cramentum, ore percipitur. hic Volane videri ^{cc}
 vis nobiscum sentire; vel potius nos tecum, ut
 noua ratione, & via alios decipias. at non ita
 est, neque tu cum Petro Scarga, id est, cum Ca-
 tholicis idem sentis: neque Petrus tecum. tu e-
 nim solummodo sacramentum, & non verum
 corpus Christi ore manducari, & dentibus teri
 sentis, quod Berengarius damnare iudicio ec-
 clesiæ Catholicæ coactus fuit, de cons. dis. 2. ca.
 Ego Berengarius. Petrus vero cum Aug. non ita
 sentit, dum ait modo sacramentali sub specie
 panis verè Christum manducari; non sentit
 inquam, quod tu interpretaris, & dicis te non
 inficiari, Christum scilicet ore percipi, in quan-
 tum signum externum, quod Christi corporis
 est sacramentum, ore percipitur. quod, ut dixi,
 coactus fuit Berengarius damnare, & confiteri
 Catholicè, panem, & vinum, quæ in alteri po-
 nuntur, post consecrationem non solum sacra-
 mentum, hoc enim tu dicis, & sentis, sed etiam
 verum corpus, & sanguinem domini nostri Ie-
 su Christi esse: & sensualiter, siue sensibiliter nō
 solum sacramentum, sed in veritate manibus sa-
 cerdotum tractari, frangi, & fidelium dentibus
 atteri, scilicet corpus Christi: tractari inquam, &
 frangi, ac dentibus teri, scilicet in sacramento,
 id est, per species panis, & vini. sic sensit Petrus
 cum Catholicis. hoc sensit Aug. quem in te te-
 stem citauit, cum dixit, mediatorem Dei, & ho-

minum Christum Iesum carnem suam nobis ad manducandum, bibendumque dantem fidei corde, & ore percipimus. In summa, tu Volane verum corpus Christi non visesse re, & veritate, id est, corporaliter in sacramento, sed spiritualiter tantum, quatenus per fidem absens, & in cælo sedens apprehenditur. hæc enim sunt vestra verba, quæ in nullo vnquã auctore Catholico, & ecclesiastico ostendere hætenus potuistis, quia à vobis inuenta sunt.

Sed quia ad omnia iam, quæ Volanus nobis obiecit, responsum est, superest, vt respondeamus ἐκ περὶ εὐχαριστίας Petro Mart. cuius est discipulus Volanus, ad id, quod ex Tertul. nobis opposuit, quod Volanum vel fugisse, vel neglectum esse mirandum est, cum alioqui in eo ille maxime nitatur. In libro igitur cōtra Marcionem, "Acceptum, inquit, panem, & distributum discipulis corpus suum illum fecit, hoc est corpus meum dicendo; id est, figura corporis mei. ad quem locum quia episcopus Vintoniēsis aliter, & paulo obscurius respondit, respondebo ipse rursus ita plane, & enodate, vt omnibus patefiat Petrum Martyrem contra se citasse Tertullianum testem. Probat ergo Tertull. lib. 4. impleuisse legem, & figuras eius pluribus exemplis
 1° contra Marcionem, qui Christum aiebat legem destruxisse; nam & tot, inquit, festis Iudæorum
 2° festum Paschæ agit. in hoc enim sacramento prænunciatur Moyses, Pascha est Domini, ideo
 3° & effectum suum ostendit. Concupiscentia, inquit, concupiui hoc Pascha edere vobiscum,

Obiect. 26.

Formã verbo

rũ, qua Cal-

uiniani in suo

sacramento

descendēdo, &

docendo nũ-

tur, in nullo

auctore ex ec-

clesiasticis, &

antiquis pa-

tribus hæte-

nus ostendere

potuerunt, nec

vnquam poie-

runt, quia ab

ipsis inuenta

est.

antequam patiar. O legis destructorem, qui
 concupierat etiam Pascha seruare; nimirum ver-
 uecina illum Iudaica delectaret? an ipse erat qui
 tanquam ouis ad victimam adduci habens, &
 tanquam ouis coram tondente, sic os non aper-
 turus, figuram sanguinis sui salutaris implere
 concupiscebatur? Et paulo post, professus itaque
 se concupiscentia concupisse edere Pascha, ut
 suum, (indignum enim, ut quid alienum con-
 cupisceret Deus) acceptum panem, & distribu-
 tum discipulis corpus suum illum fecit, Hoc est
 corpus meum dicendo, id est figuram corporis
 mei. haecenus Tertull. figuram corporis sui di-
 cit, illam scilicet figuram corporis sui, quae e-
 rat in lege: de figuris enim legis impletis lo-
 quebatur, id est, panem illum, quem conse-
 crauit. quod magis adhuc statim declarat, sub-
 iungens, Figura autem non fuisset, scilicet in
 lege, (de hac enim agit) nisi veritatis esset cor-
 pus. Probat autem hoc rursus, subiungens,
 quia vacua res, quod est phantasma, figuram
 capere non posset; id est, nisi hoc esset corpus,
 non potuisset esse in lege prius aliqua eius fi-
 gura: quia necesse est semper, ut sit res, cuius
 est figura, siue signum; siquidem omni rei, idem
 Tertullianus paulo supra dixerat, ab eo impo-
 nitur signum, siue figura, cuius est res; sicut à
 pane impositum fuit signum, siue figura cor-
 pori Christi, quod est res illius signi, siue figu-
 rae, id est panis. Vnde subiungit Tertullianus,
 Aut si propterea panem corpus sibi finxit, id est,
 si in lege panis erat figura vacua re, hoc est cor-

„pore, cuius esset figura. ergo panem, inquit,
 „debit tradere pro nobis, vt panis crucifigere-
 „tur. Deinde clarius adhuc de pane vetere, qui
 „fuit figura corporis Christi in mysterio; sequi-
 „tur enim, Cur autem panē corpus suum appel-
 „lat, & non magis peponem; quē Marcion cor-
 „dis loco habuit, non intelligens veterem fuisse
 „istam figuram corporis Christi dicentis per Hie-
 „remiam; aduersus me cogitauerunt cogitatum,
 „dicentes, venite, coniciamus lignum in pa-
 „nem eius; scilicet lignum in corpus eius; sic
 „Tertullianus interpretatur. Deinde, quod sta-
 „tim sequitur, omne iam os hæreticorum, qui
 „hunc locum Tertulliani contra veritatem cor-
 „poris Christi sub specie panis, obiciunt, ob-
 „struit. Subiungit enim: Itaque illuminator an-
 „tiquitatum, quid tum voluerit significasse pa-
 „nem, satis declarauit, corpus suum vocans pa-
 „nem; sic & in calicis mentione testamentū con-
 „stituens sanguine suo obsignatum, substantiam
 „corporis cōfirmavit, nullius enim corporis san-
 „guis esse potest, nisi carnis; nam si qua corpo-
 „ris qualitas non carnea opponetur nobis, cer-
 „tè sanguinem nisi carnea non habebit. itaque
 „consistit probatio corporis de testimonio car-
 „nis; probatio carnis de testimonio sanguinis.
 „Hactenus Tertullianus. Cum ergo dixit Tertul-
 „lianus, Hoc est corpus meum, id est figura cor-
 „poris mei, non est interpretatus illud, corpus
 „meum, dicens, id est figura corporis mei; sed po-
 „tius interpretatus est illud, Hoc, quod substan-
 „tiam panis demonstrabat, vt si diceret, Hoc

*Quomodo in-
 telligatur,
 quod Tertul-
 lianus ait, hoc*

*est corp⁹ meū,
id est, figura
corporis mei,
eodem Tertul-
liano inter-
prete.*

est corpus meum, id est, hoc quod hactenus figurabat in prophetiis & in typis veteribus Pascha nouum meum, quod concupiui vobiscum comedere, vt veterem figuram corporis mei nunc implerem; quod figurabar, inquam, tunc corpus meum, hoc est nunc corpus meum. igitur aut nō fuit panis, vt Tertullianus rectē colligit, in vetere lege & prophetia, figura corporis Christi in hoc mysterio, quod est summum bonum nostrum, contra Apostolum, qui ait, vmbra habebat lex futurorum bonorum; aut si fuit panis figura, & vmbra vacua corpore futuro, panis, vt dixit Tertullianus, & non corpus debuit crucifigi. quare si corpus crucifixum est, & non panis, cum dixit; Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur, profecto panem mutauit in corpus suum, vt figuram & prophetiā, quæ in panē data fuerat, impleteret cōmedendo Pascha nouum, quod concupierat edere cum discipulis, vt impleteret illud vetus, mutando panem illius Paschæ, qui fuerat futuri figura, in verum corpus suum. Sed vt disputationē Tertulliani in Marcionem, tanquam hastam amenatam in Volanum iam torqueamus, si panis in lege non erat figura corporis Christi, vt panes propositionis, & panes azymi, quibus Iudæi in Pascha utebantur: cum propheta Hieremias corpus Christi crucifigēdum, typicē & propheticē vocauit panem, & non potius peponem, quem Volanus loco cordis, vt Marcion habuit? Sin vero panem appellauit, quia erat in lege figura, & vmbra veri & viuifici panis, qui est nūc

caro Christi; ergo cū accepit panē in manus, & dixit, Hoc est corpus meum, nō potuit significare, Hoc, quod demonstrabat, id est substantiam panis esse figuram, siue signum corporis sui, nisi mentiretur, sibi que contradiceret, qui in lege & prophetis panem fecerat figuram & signum corporis sui. cum enim gratia & veritas figuræ in nouo Testamento per Christum facta sit, necesse est secundum Euangelium, vt non iam panis figura & signum corporis Christi fiat, sed ipsum verum corpus Christi. Vetera enim transierunt; ecce facta sunt omnia noua.

Quomodo nō potuit dicere Christus, hoc est corpus meum, id est, figura corporis mei, vt Metonymici somniant, nō sibi ipse contradiceret, & mentiretur.

in veteribus autem numerabantur figuræ & vmbra futurorum, quas lex & prophetæ habebant. Cum Marcione ergo facit Calvinus, cum quod dominus accepto in manus pane dixit, implens figuram veteris testamenti, Hoc est corpus meum, sic interpretatur, id est, figura corporis mei. sic enim interpretando, facit, vt non venerit Christus noster ad implendum legem & prophetas, sed ad soluendum, vt Marcion, cōtra quem Tertullianus scribit, faciebat. de cuius spiritu Calvinus & Volanus, & reliqui eius sectæ hauserunt.

Quomodo Calvinus cum interpretatur, Hoc est corpus meum, id est figura corporis mei, cum Marcione facit: & Christum venisse negat ad implendum legem, & Prophetas.

De loco Apostoli, qui manducat, & bibit indigne, iudicium sibi manducat, & bibit, non diiudicans corpus Domini, quid responderit Petrus Martyr magister Volani, vt negaret malos sumere corpus Christi in sacramento: & quomodo responsio eius redarguitur. item de loco Au-

gustini expresse contra eundem errorem, quomodo conatur Volanus eludere eum, sed non potest vlllo modo, ipso Augustino interprete: & quomodo non distinguit hæreticus corpus Christi sumere, & fieri participem Christi, sicut neque distinguit sumere solum sacramentum, & sumere corpus Christi sacramento tenus; & de hæresi quorundam veterum, qui aiebant simul esse in corde spiritum gratiæ, & spiritũ peccati.

CAP. 23.

VENIO iam ad illud libelli tui tertium, idẽmque extremum, An scilicet mali, veraque fide & pœnitentia vacui solis externis signis participant: an simul & ipsum corpus Christi. his enim verbis quæstionem posuisti, de qua quidem non erat mihi opus contra te differere vel tuo testimonio. tu enim confiteris, si semel cõstet, substantiam panis, & vini mutari, & conueri in substãtiam corporis, & sanguinis Christi, necessario consequi, esse in Eucharistia reale, & substantiale, verũque corpus Christi; & malos perinde atque bonos corporis Christi participes fieri: at cõstare de mutatione substantiæ panis, & vini in substantiam corporis, & sanguinis Christi, testimoniis scripturæ sanctæ & sanctorum patrum plane conuincimus, tametsi nolenti credere, persuadere, & fidẽ facere non possumus. Differã tamen de hoc, licet sciam me, vt est in prouerbio, actum agere:

vt videas nihil prorsus ex libello tuo præteritū
 esse. Ac primum quidem quia ille locus Apo-
 stoli in epistola ad Cor. Itaque quicumque man-
 ducauerit panem hunc, & biberit calicem do-
 mini indigne, reus erit corporis, & sanguinis
 domini: & rursus, Qui enim manducat & bi-
 bit indigne, iudicium sibi manducat, & bibit,
 non diiudicans corpus domini: quia ille, in-
 quam, locus hæresim istam manifeste coarguit,
 respondet Petrus Martyr Andreæ Volani ma-
 gister, & doctor, hoc inquit, nihil est, quia
 Ambrosius respondet quoad primum locum,
 sic dicens, Quid est autem reos esse, nisi pœnas
 dare mortis domini? occisus enim est pro iis,
 qui beneficium eius in irritum ducunt. Ecce,
 inquit Petrus Martyr, quid vocat reos esse cor-
 poris Domini: nec ad hoc requiritur transub-
 stantiatio: & indignè sumentes asseruntur non
 diiudicare, id est, in pretio non habere corpus
 Domini. quia tanta, inquit, est coniunctio in-
 ter symbola & significata, vt istorum contume-
 lia in illa redundet. Sic iste respondet. sed elabi
 hinc non potest, & eum redarguit articulus
 adiunctus corpori & sanguini, qui illud corpus
 & illum sanguinem primo loco positum de-
 monstrat, de quo dixit Dominus, accepto pane
 in manus, Accipite & manducate. Hoc est cor-
 pus meum, quod pro vobis tradetur. Simili-
 ter & calicem, postquam cœnauit, dicens, Hic
 calix, nouum testamentum est in meo sangui-
 ne: Hoc facite quotiescunque biberitis in meâ
 cômémorationē. Quare cum postea subiungit,

*Quomodo
 conuincatur
 auctoritate
 Pauli sumere
 malos corpus
 Christi in sa-
 cramento, &
 quomodo Pe-
 trus Martyr
 proprietate ser-
 monis Pauli
 tenetur cōstri-
 ctus ne elabi
 possit.*

itaque quicumque manducauerit panem hunc, & biberit calicē Domini indigne, reus erit corporis & sanguinis Domini; necesse est secundum proprietatem sermonis Græci, ut illud ipsum corpus dicat, de quo, accepto pane in manus, dixerat, Accipite & manducate, Hoc est corpus meum. & illum calicem, de quo similiter, Et calicem &c. &; Hoc facite, quotiescunque biberitis, in meam commemorationē. Reum ergo corporis dicit, accepti scilicet & manducati, & calicis item accepti & potati. Quare interrogemus nunc Petrum Martyrem, & eius sectatores, quo ore corpus & sanguinem accepit iste, qui indignè accepit, & ideo factus, est reus corporis, & sanguinis domini, carnis ne an spiritus? non spiritus, quia cum indignè accipiat, ut pote carnalis, qui spiritu non ambulat, non potest habere os spiritus ad accipiendum: accepit igitur ore carnis. ac sola quidem symbola siue signa corporis & sanguinis accipere non potuit, quia nec illud corpus primo loco positum, de quo dominus accepto pane in manus, dixit, Hoc est corpus meum, solum signum siue symbolum erat, sed sacramentum ex utraque re, ut isti etiam concedunt, constans terrena & cælesti, id est, specie panis & corpore Christi: quare, cum proprietas articuli adiuncti, illud primum, ut dixi, demonstraret, necesse est, ut iste indignè sumens, reus sit corporis Christi in sacramento, indigne sumpti ore corporis: & reus sit sanguinis conculcati, sicut dixit Apost. in epist. ad Hebr. cap. 10. concul-

catum enim vocauit sanguinem Christi in sacramento indignè sumptum, vt ipse antea docui. Bene quidem redarguerat hic Petrum Martyrem Episcopus Vintoniensis: sed ego ipsius Apostoli verbis & vi ac proprietate sermonis, ne vllus subterfugendi locus relinqueretur, reuincere etiam volui. Volano quoque Polono eandem hæresim defendenti, quod mali Christi corpus in sacramento non sumant, obiecerat

” Petrus Scarga locū Augustini libro 5. de Baptif-

” mo contra Donatistas cap. 8. Sicut enim, inquit,

” Iudas, cui buccellā tradidit Dominus, non ma-

” lum accipiendo, sed malè accipiendo locum in

” se diabolo præbuit; sic indignè quisque sumens

” dominicum sacramentum, non efficit, vt quia

” ipse malus sit, malum sit; aut quia non ad salu-

” tem accipit, nihil acceperit. corpus enim domi-

” ni & sanguis domini nihilominus erat etiam

” illis, quibus dicebat Apostolus, qui manducat

” indignè, iudicium sibi manducat & bibit non

” diiudicans corpus domini. Hactenus Augustinus. Hunc locum Volanus, quia vno nō potuit, duplici tropo metonymiæ & synechdoches conatus est eludere. corpus enim & sanguinē vult significare hic sacramenta. non quidem integra, vt ex duobus constant, sed ex vno tantū, id est, ex vna specie visibili, quæ iste, vocat sola sacramenta, rem nouam verbo nouo à se inuento: sic enim fingit dicere Augustinū, quod nusquā in eo ostendere potuit, sola sacramenta indigne vsurpata in iudicium manducari. Tradit & paulo ante idem Volanus, nec enim, inquit, in Pe-

trum Scargam intuens, tibi concedo, malos ita
percipere sacramentum, prout id in propria si-
gnificatione naturæque sua accipitur, ex dua-
bus constans rebus, sed figurata & metony-
mica dicendi ratione, toto scilicet pro parte v-
surpato; vt dicantur sumere sacramentum, qui
tamen vnâ sacramenti partem, externum nem-
pe & visibile elementum percipiunt. Sic iste in-
terpretationem loci Pauli & Augustinum Pauli

*Quomodo re-
darguitur Vo-
lanus, & con-
uincitur vio-
lentis & ab-
surdis tropis
interpretatio-
nem loci Pau-
li & Augu-
stinum inter-
pretē eludere.*

interpretem tropis violentis & absurdis ac re-
pugnantibus eludit. Augustinus enim cum ait,
sic indignè quisque sumens dominicum sacra-
mentum, non efficit, vt quia ipse malus est, ma-
lum sit: aut quia non ad salutem accipit, nihil
acceperit. corpus enim domini & sanguis do-
mini nihilominus erat etiam illis, quibus Apo-
stolus dicebat; qui manducat indignè, iudicium
sibi manducat & bibit. quæ hic vocauit corpus
Domini, & sanguinè domini, proxime vocaue-
rat dominicū sacramentum, non per synechdo-
chē, toto. s. pro parte, vt iste ait, vsurpato, sed pro-
priè sine tropo pro integro sacramento; alioqui
quomodo cum proprio & legitimo sacramen-
to baptismi sacramentum dominicum non pro-
prium & legitimū contulisset Augustinus? quo-
modo, inquam, comparasset cum integro sacra-
mento baptismi dimidiatum sacramentum do-
minicum? Sed recitemus, quæ Augustinus scrip-
sit, neque remissio, inquit, irreuocabiliū pecca-
torum consequitur baptismus, nisi non solum
legitimum, sed etiam legitimè habeatur: neque
tamen si legitime non habebitur, & peccata vel

„ non remittentur, vel remissa replicabuntur, pro-
 „ pterea vel malum, vel nullum erit in baptizato
 „ baptismi sacramentum. Deinde subiungit simi-
 „ le exemplum ex altero sacramento legitimo
 „ sumptum. Sicut enim, inquit, Iudas, cui buccel-
 „ lam tradidit Dominus, non malum accipiendo,
 „ sed malè accipiendo, locum in se diabolo præ-
 „ buit, sic indignè sumens dominicum sacramen-
 „ tum, non efficit, vt quia ipse malus est, malum
 „ sit: aut quia non ad salutem accipit, nihil acce-
 „ perit. Hoc autem rursus probat idem Augusti-
 „ nus auctoritate Pauli in iis, quos dixit indignè
 „ manducantes, iudicium sibi manducare & bibe-
 „ re. Quid vero ineptius aut magis ridiculum esse
 „ poterat, quàm si Augustinus ad confirmandum,
 „ quod dicebat, scilicet, non satis esse habere legi-
 „ timum sacramentum baptismi, nisi legitimè &
 „ salubriter, id est, in charitate haberetur, exem-
 „ plum simile ex sacramento dominico non legi-
 „ timo, sed imperfecto, id est, ex specie tantum vi-
 „ sibili constante, petisset? nunquid ridiculus &
 „ ineptus est Augustinus Ecclesiæ catholicæ de-
 „ cus & lumen? absit. sit potius Volanus ipsum
 „ ridiculum, & ineptiæ ipsæ, qui non solum Au-
 „ gustinum, sed ipsum Apostolum quasi fatuum
 „ & insulsum ludit. quid enim magis insulsum,
 „ quàm monere, vt probet se ipsum homo, & sic
 „ de pane illo edat, de quo scilicet dixerat, Accipit
 „ panē, & gratias agens, fregit, & dixit, Accipite &
 „ māducate, hoc est corpus meū, si non potest cō-
 „ tingere, vt aliquis nō se prius probās, id est, indi-
 „ gnè de illo ipso pane edat? q̃ si cōtingere potest,

*Quomodo
 Volanus ine-
 ptum facit
 Augustinum,
 & Aposto-
 lum ludit.*

quod iste hætenus hæretica fatuitate oppletus negat; vt qui non seipsum probat, æquè de illo pane edat, vt is, qui se probat; hic autem ore spiritali accipit corpus Christi in sacramento, vt Volanus iste etiam ex disciplina sacramentaria Caluini & Zuuiglij dicturus est, ille qui seipsum, sicut Apostolus præcipit, nõ probat, quo ore nisi carnali accipit? spirituale enim os fidei

*Quomodo
Paulus cõuin-
cat, corpus
Christi esse in
sacramento,
quod ore car-
nis sumitur.*

*Quomodo
Volanus er-
rore obceca-
tus idem pu-
tat esse parti-
cipem Christi
fieri, & cor-
pus Christi
sumere.*

efficacis ex istorũ disciplina non habet. Est igitur inuitis hæreticis, & Paulo Apostolo contradicētes reuincēte, corpus Christi in ipso sacramento, quod sumitur. Iste vero Volanus tũ propria ignorãtia præpeditus, tum Calvinianæ disciplinæ errore excæcatus, idẽ putat esse, participem Christi fieri, & sumere corpus Christi. Hinc illa eius in nos falsæ religionis plena oratio. Vide enim, inquit, obsecro, quomodo ista conuenire possunt, vt quos indigne mysteria Christi tractantes, membra effici satanę testatur Augustinus, eosdem simul & Christi participes esse te iudice (Petrus Scargam dicit) affirmare debeat. Deinde subiungit tanquam zelo honoris Dei incensus, procul absit ab omnibus piis pectoribus, ne tanta contumelia corpus Christi afficiant, vt simul in idem domicilium Christũ dominum & saluatorem cum satana atrocissimo perpetuoque hoste ipsius includant. quam quidem blasphemiam non possunt, (inquit in nos intuens) effugere omnes isti, qui aut externa sacramentorum elementa in res ipsas significatas transubstantiari putant, aut in eis, scilicet transubstantiatis perinde vt aurum in scrinio

contineri existimant . Disce igitur Volane
 quod ignoras, qui indigne mysteria Christi tra- *Quare qui*
 ctantes, membra fiunt satanæ, etsi corpus Chri- *indigne sacra-*
 sti ore acceperunt, quia tamen spiritum gratiæ, *mentum cor-*
 id est, spiritum Christi non habent, carnem qui- *poris Christi*
 dem sumunt: at spiritus eorum, id est, mens spi- *accipiunt, non*
 ritui Christi non adhæret: fiunt inquam vna ca- *fiunt membra*
 ro, non vnus spiritus, sicut Apostolus ait. qui *Christi.*
 autem adhæret domino, vnus spiritus est . vno
 autem carnis tantum, sine vnione spiritus nihil
 prodest. non itaque efficiuntur participes Chri-
 sti, qui tanquam membra mortua per pecca-
 tum cum diuinis, vt ait Dionysius, & viuificis
 membris Christi vniri non possunt. Ex his iam
 intelliget Volanus, non includi (sic enim loqui-
 tur) in idem domicilium Christum dominum
 cum satana hoste. per peccatum enim satanas in
 mente siue corde hominis habitat; sicut nos do-
 minus in Euangelio docuit, Cum reuersus sata-
 nas reperit domum suam scopis mundatam, &
 » vacantem, id est reperit cor infrugiferum, tunc
 » accipit septem alios spiritus, & intrantes, in-
 » quit, habitant ibi, & fiunt nouissima hominis
 » illius peiora prioribus. itaq; cū nō habitat gratia
 » in homine, tunc inquit S. Diadochus Episco- *Cap. 81.*
 » pus Photinensis, in profundo cordis instar ser-
 » pentis dæmones delitescunt . quare cum sit vna
 » & simplex animæ forma, vt idem ait, non potest *Cap. 78.*
 fieri, vt duæ personæ tunc ibi sint, spiritus scili- *Error quorū-*
 cet gratiæ, & spiritus peccati, qui fuit error im- *dam hæretico-*
 mo hæresis veterum quorundam, quos hic au- *rum veterum,*
 ctor, quem proxime memini, pluribus in lo- *spiritum gra-*
 tia, & spiritū

*peccati simul
esse in eadem
anima.*

cis refellit. Volanus vero conuersus in vanilo-
quium volens esse legis doctor non intelligens,
neque quæ loquitur, neque de quibus affirmat,
existimauit non posse fieri, si quis indigne car-
nem Christi in sacramento ederet, quin spiritus
Christi in anima eius esset simul cum latana;
quod perinde est, vt si diceret, non posse partici-
pari corpus Christi sacramentaliter, quin simul
participetur spiritualiter: cū plane dicat August.
quem idem Volanus testem citat, ex tract. 26.
super Ioannem, Qui nō manet in Christo, & in
quo non manet Christus, neque manducare spi-
ritualiter eius corpus, neque bibere eius sangui-
nem, licet carnaliter, inquit, & visibiliter premat
dentibus sacramentum corporis & sanguinis
Christi; sed magis tantæ rei sacramentum ad iu-
diciū sibi manducat & bibit. non dixit Augu-
stinus, licet carnaliter & visibiliter premat den-
tibus solum sacramentum, vt Volanus prophana
nouitatem verborum introducens, vel po-
tius renouans, loquitur, & Augustinum loqui
fingit, cum paulo post in libro suo his verbis
ait; nec enim à seipso August. dissentire pu-
tandus est, qui corpus Christi nemini ad exi-
tium dari contendit, sed sola sacramenta indi-
gne vsurpata in iudiciū manducari tradit:
non dixit, inquam, Augustinus solum sacramen-
tum, siue sola sacramenta, sed sacramentum
corporis & sanguinis Christi, id est, corpus &
sanguinem Christi in sacramento, hæc enim est
vis huius connexionis sacramenti corporis &
sanguinis Christi; & indigne manducantes non.

*Nouitas ver-
borum hereti-
ca dicere, so-
lum sacramē-
tum mandu-
cari.*

solum sacramentum, sed sacramento tenus, id est, solo sacramento ait manducare corpus Christi, quia non manent in Christo. Sic ergo Berengarius auctor istius disciplinæ loquebatur, & sentiebat, ut nunc Volanus, antequam sententiam suam & verba in hunc modum in synodo Romana Gregorij vij. damnaret, confiteor de sacramentis dominicæ mensæ eandem fidem me tenere, quam dominus & venerabilis pater Gregorius vij. & hæc sancta Synodus auctoritate Evangelica & Apostolica tenendam tradidit: mihi que firmavit, scilicet panem & vinum, quæ in altari ponuntur post consecrationem, non solum sacramentum, sed etiam verum corpus & sanguinem domini nostri Iesu Christi esse; & sensualiter non solum sacramentum, sed in veritate manibus sacerdotum tractari, frangi, & fidelium dentibus alteri, & quæ sequuntur. Qui igitur post consecrationem panis, solum sacramentum ponit, aut dicit, ut nunc Volanus, ab ipso etiam Berengario primo auctore, non vnius synodi, sed plurium synodorum iudicio, & Evangelica atque Apostolica auctoritate damnatus est. fictum igitur est, ut paulo ante dixi, quod ait Volanus, dicere Augustinum, sola sacramenta in iudiciū manducari. non enim est idem manducare sacramento tenus, siue solo sacramento corpus Christi: & manducare solum sacramentum. qui enim solū sacramentum manducari dicit, corpus Christi à manducatione excludit. non sic autem, qui

Quomodo Volanus loquitur & sentit, sicut Berengarius.

Qui post consecrationem solum sacramentum dicit, ab ipso etiam Berengario huius erroris auctore, & duce damnatus est.

corpus Christi māducari dici sacramēto tenus.

Dicit hoc quidē August lib. 21. de ciuitate Dei cap. 25. illud vērō, nusquam. Sic enim ait, Denique ipse dicens, qui manducat carnem meam, & bibit sanguinem meum, in me manet; & in quo ego non maneo, non se dicat, aut existimet māducare corpus meum, aut bibere sanguinem meū. Hactenus Augustinus. Non dixit, qui non in me manet, & in quo ego non maneo, non manducat corpus meum, neque bibit sanguinē meū, manducat enim sacramēto tenus corpus; sed dixit, non se dicat, aut existimet manducare corpus meum, quia scilicet sic māducando corpus Christi, non vnitur cum eo secundum spiritum eius, sed secundum carnem tantum, quæ

Quibus, & quomodo prodest caro Christi māducata. nihil prodest ex se; quin potius diuina natura vnita cum carne Christi, per carnem tribuit vitam digne manducanti. Eo itaque sensu hoc dixit, quo dicere solemus, qui vt Christianum decet, non agit vitam, non se dicat, aut existimet Christianum. cur ita? quia & si iste Christianus est, nihil tamen ei predest sic Christianū sine vita Christiana esse. hic enim est sacramento tenus Christianus: ita qui corpus Christi nō sic manducat, vt spiritus Christi particeps fiat, is non re vera, id est, spiritualiter, sed sacramento tenus, id est, solum corporaliter, ac sensibilibiter corpus Christi manducat.

De interpretatione loci Aug. ab hæreticis obiecti ab ipso Aug. facta; & quis dicatur ab eo vere manducare corpus Christi: & quomodo idem

DE SACRAM. EVCHARISTIÆ. III
corpus Christi alius est odor vitæ in vitam: aliis
odor mortis in mortem: & quomodo ratione
philosophicæ theologiæ ex Paulo demonstretur,
malos corpus Christi sumere in sacramento; &
quomodo sacramentum absolute, nunquam nisi
proprie, & sine figura vlla pro toto sacramen-
to, & non pro parte accipitur, vt volunt hære-
tici: & quomodo intelligendus locus Aug. ex
sententiis Prosperi.

C A P. 24.

SEd doceamus adhuc Volanum, sic Augusti-
num intellexisse, quæ nos ex verbis ac sentē-
tiis eius dicimus, in eodem loco paulo ante re-
spondens iis, qui liberationem ab æterno igne
promittebant; non omnibus, inquit, habenti-
bus sacramentū baptismatis, & corporis Chri-
sti, sed solis Catholicis quamuis male viuētibus
pollicentur, quia non solo, inquit, sacramē-
to, sed re ipsa manducauerunt corpus Christi in
ipso scilicet eius corpore constituti, de quo cor-
pore ait Apostolus, vnus panis, vnum corpus
multi sumus. qui ergo est in eius corporis vni-
tate, id est, in Christianorū compage membro-
rum, cuius corporis sacramentum fideles com-
municantes de altari sumere consueuerunt, ipse
vere dicendus est manducare corpus Christi, &
bibere sanguinem Christi; ac per hoc hæretici
& schismatici ab huius vnitatem corporis separa-
ti, possunt idem percipere sacramentum, sed non

sibi vtile, immo vero etiam noxium, quo iudicetur grauius, quàm vel tardius liberentur. non sunt enim in eo vinculo pacis, quod in illo exprimitur sacramento. Hæc de illis August. qui quidem non negabant, vt Volanus negat, Catholicos male alioqui viuentes verum corpus Christi manducare: immo non solo sacramento corpus Christi manducare aiebāt, sed re ipsa, id est (sic enim interpretabantur) in ipso corpore Ecclesiæ, cuius est hoc sacramentum, constituti. rursus isti hæreticos & schismaticos vtpote ab Ecclesia separatos concedebant quidem percipere idem sacramentum, id est, idem corpus Christi in sacramēto; sed inutile ipsis & noxiū, quia non essent in pace cum Ecclesia, cuius erat sacramentum, quod perceperant, quod illi vocabant manducare corpus Christi non solo sacramento, sed re ipsa, quia in pace Ecclesiæ & vtiliter, vt de Catholicis male viuentibus falsò existimabant. Nihil vero in his Augustinus reprehendit, præterquam temeritatem impiam promittendi illis liberationem ab igne æterno; cum Apostolus enumeratis operibus carnis, plane pronunciet, eos qui talia agunt, regnum Dei non possessuros. Sed Volanus faber & architectus metonymicus, cum apud Augustinū, aut alios, mali corpus Christi & sanguinem, aut sacramētum participare dicuntur; corpus Christi & sanguinem metonymice pro signis & externis symbolis accipit, & sacramentum pro sola externa specie sensibili tropicè totum pro parte, cum vtrūque sit cōmentitium. August.

*Quomodo
quidam ab
Augustino
notati, inter-
pretarentur
manducare
corpus Chri-
sti re ipsa.*

enim cum corpus Christi dicit; corpus Christi intelligit; & cum sacramentum dicit, sacramentum item intelligit, id est, sacræ rei signū, quod non est nec esse potest sola species sensibilis extra rem, cuius est signum. nec enim cum Augustinus dicit, non sacramento tenus, sed reuera corpus Christi manducare; hoc significat, non speciem solam manducare: species enim sola post consecrationem esse non potest, quia dominus dixit, sumpto pane in manus, qui potuit facere, quod dixit, Hoc est corpus meum, & ut dixit sic proprie intelligi voluit, ne metonymia, de qua nihil hic spiritus sanctus præcepit, deciperemur: sed significat sacramentum corporis Christi, siue corpus Christi in sacramento non corporaliter tātum, sed simul etiam spiritualiter manducare, quod est reuera corpus Christi manducare. quia qui sic manducat, in Christo tanquam in cibo natura sua viuifico manet; & Christus tanquam cibus viuificus in ipso. Hæc est res huius sacramēti, quam August. dicit omni homini esse ad vitam, & nulli ad exitium: quod non intelligens Volanus, nobis obiicit, ut probet malos non manducare corpus Christi. Hanc rem sacramenti manducare, vocauit hic idem August, manducare corpus Christi non sacramento tenus, sed reuera, quod idem interpretatus est ibidem sic manducare, ut in eo maneat Christus, & ipse qui manducat in eo: contra vero qui non sic manducat, quia nō manet ipse in cibo viuifico, neq; cibus viuificus in eo, nō dicitur reuera corpus Christi mā-

*Quomodo
post consecra-
tionem species
sola nō potest
esse.*

*Quid sit apud
Augustinum
reuera corpus
Christi man-
ducare, & nō
sacramēto te-
nus.*

*Quomodo
corp^u Christi*

*aliis vitam
afferat: aliis
mortem, quod
Volanus non
intellexit,
quia non cre-
didit.*

ducare. idem enim corpus Christi, sicut Paulus de Euangelij eius prædicatione dixit, aliis est « odor vitæ in vitam; aliis odor mortis in mortē, « non quidem natura sua, vt paulo ante aiebat B. Chrysoft. sed vitio accipientium indigne. Sic etiam B. Simeon dixit, Ecce positus est hic in « ruinam, & in resurrectionem multorum in Is- « rael. & in eandem sentētiā dixit Angelus Da- « nieli de aduentu Christi tunc futuro, vt consu- « maretur præuaricatio. quod in Euangelio signi- « ficauit Dominus, cum dixit, implete mensuram « patrum vestrorum. peccata enim patrum & sua « summo scelere mortis Christi Iudæi impleuerūt & cumularūt: quod non fecissent, nisi venisset, & locutus eis fuisset. Hoc fuit, positum esse in ruinam multorū; in resurrectionem vero multorum, quia venit, vt idem Angelus ibidē dixit, vt finem acciperet peccatum, & deleteretur iniquitas, & adduceretur iustitia sempiterna. Vtrū « que complexus est dominus in Euangelio cum « dixit, In iudicium ego in hunc mundum veni, « vt qui non vident, videant; & qui vident, cæci fiant. Hæc ergo quia Volanus vel ignorat, vel non credit, idcirco nec intelligit, quomodo idē corpus Christi in sacramento ab aliis manducetur in ruinam, id est, in iudicium; ab aliis in resurrectionem, id est, in vitam sempiternam. Sic enim ait. Peruersa ergo est doctrina, & in ipsum « filium Dei contumeliosa, carnem Christi, quæ « manducata, ipso testante, omnibus est viuifica, « mortiferam & exitiosam esse quibusdam di- « cere. Hæc Volanus, quem vno verbo condem-

nat Apostolus. si enim caro Christi manducata non est intelligēda omnibus illis tantum viuifica, à quibus digne manducata est, vt in omnibus Ecclesiis Catholicorum docemus: quomodo Apostolus dixit, qui .n. manducat indigne, iudicium sibi manducat & bibit? cui enim cauendum est, ne sacramentū corporis Christi indigne manducet, nisi cui studendū est, vt idem sacramentum digne māducet? manducare enim digne sacramentum, & non manducare digne, sub affirmatione & negatione sūt; quare necesse est, vt de eodem sint affirmatio & negatio, vt si affirmatio vera est, sit negatio falsa; aut si affirmatio falsa, negatio sit vera. quare si qui digne sacramentum manducat, non solum elemētum sensibile manducat, sed corpus Christi, siue vere, vt nos Catholici profiteamur; siue in spiritu tantum, vt hæretici: consequens necessario est, philosophica Theologia hoc ἀποδεικτικῶς cōuincente, vt etiam qui indigne manducat, non sacramentum solum, sed in sacramento corpus Christi manducet. falsum ergo est, quod Volanus ex disciplina Caluini ait, cum mali dicuntur sacramentum Eucharistiæ māducare, solam speciem visibilem intelligi; accipique hic sacramentum metonymice, totum pro parte. Illud etiam addam, etsi non reprehendo, quod Petrus Scarga in suo ad Volanum libro scripsit, vsurpari sæpe nomen sacramenti à B. Augustino improprie, ac metonymice, totum pro parte, continens pro contento; tamen quia hoc auidē Volanus arripuit ad probandum, malos dici

Demonstratio ex verbis Pauli cōclusa, corp⁹ Christi in sacramentis manducari etiam ab indigne manducantibus.

*Quomodo
nunquam ab
Aug. nec ab
alio ex patri-
bus antiquis
sacramentum
absolute, nisi
proprie & si-
ne figura me-
tonymia pro
toto sacramē-
to s. Eucha-
ristia accipia-
tur.*

ab Augustino participes sacramenti cum bonis fieri; id est, partis sacramenti; toto, ut ait, pro parte usurpato: idcirco cum Volano contendo, nusquam ab August. nec ab alio ex antiquis patribus, sacramentum absolute, nisi proprie & sine figura metonymiæ pro toto sanctæ Eucharistiæ sacramēto accipi. Augustinus enim cū pro parte accipit, non simpliciter dicit sacramentū, sed coniuncte sacramentum visibile, quod ad solam speciem sensui oculorum subiectam refertur in tract. in Ioan. 26. sacramentum enim simpliciter dicitur, & est, per quod Christus significatur, & participatur. sic enim ait diuinus Dionysius, positis super altare venerandis symbolis, per quæ Christus significatur, & participatur. quæ ille vocat symbola veneranda, quæ sunt species, siue figura panis & vini cum corpore & sanguine Christi, nos vocamus sacramentum. Quare cum ait August. ex sententiis Prosperi, sacrificium Ecclesiæ constare ex visibili elementorum specie, & inuisibili domini nostri Iesu Christi carne & sanguine, & sacramēto, & re sacramenti; non vocauit sacramentum solam speciem visibilem elementorum, quam proxime dixerat, sed sacramentum vocauit, per quod significatur, & participatur Christus, quod species sensibiles sacramentales, & corpus Christi complectitur: rem vero sacramenti vocauit ipsum Christum, qui per sacramentum significatur, & participatur. Differunt autem ista duo, per quod significatur & participatur; & ipsum quod significatur & participatur: illud

*Quomodo in-
telligendus sit
locus Aug. ex
sententiis Pro-
speri.*

est sacramentum; hoc Christus ipse tantum; ex utroque autem constat sacrificium Ecclesiæ. in eo enim est Christus nobis quidem cum velo, angelis vero & beatis spiritibus sine velo: nobis inquam, opertus, illis reuelatus, & facie ad faciem apparens. Hanc vim habet sententia August. apud Prosperum. Deinde, esto, concedatur in hac sententia Prosperi vsurpatio ista sacramenti pro parte. at in loco quem Volanus ex Augustino citat tract. in Ioan. 26. ut auctoritate eius probet, malos siue infideles non sumere corpus Christi in sacramento, sed solum, ut ipse ait, symbola visibilia, in eo inquam loco non potest accipi ab Augustino pro parte. sic enim ait Volanus, Hoc vero alio in loco clarissimis verbis edisserit idem August. sacramentum sumitur, inquit, quibusdam ad vitam, quibusdam ad exitium: res vero ipsa, cuius est sacramentum, omni homini ad vitam, nulli ad exitium, quicumque eius particeps fuerit. Respondet ergo Volanus, cum Augustinus dicit sacramentum sumitur quibusdam ad vitam, quomodo accipitur hic ab Augustino sacramentum? non negabit Volanus, quin pro toto sacramento accipiatur: sola enim species visibilis nulli sumitur ad vitam. si ita est, quomodo clarissimis verbis iudice Volano, edisserit Augustinus, si cum continuo subiungit, quibusdā ad exitium, sumitur scilicet sacramentum (hoc enim repetendū est) iam non pro toto, ut in altero membro eiusdem orationis, sed pro parte accipitur? An hoc erat bene Latine loqui, & clarissimis

*Quomodo
Volan⁹. Au-
gustinū facis
indisertū, &
inopem ver-
bis, vt aucto-
ritate eius hæ-
resim suā cō-
firmes.*

verbis edisserere? Si te Volane putas bene Latine loqui, cur Augustinum facis indisertum, & tam inopem verbis, vt vno & eodem verbo in eodem loco diuerse vsus sit, idque, vt hæresim tuam auctoritate Augustini probes?

Vbi, & quomodo dominus Iesus verbis suis declarauit, & aperte dixit, non se loqui figurate, sed proprie de sacramento corporis sui, præuidēs futuros Metonymicos: & quā inep̃ta & periculosa sit metonymia ad tradendum dogmata: & quomodo in pane, cum accidentia tantū substantiæ panis significat, non sit metonymia, sed homonymia: & quomodo hanc homonymiā dominus docuerit, id est, panē esse, & vocari accidentia panis sine substantia: & quare dominus salua esse voluerit; & quare nomen panis carni suæ imposuerit, cum dixit, panis, quem ego dabo, caro mea est: & de synecdoche figura in pane visibili pro toto sacramento ex specie sensibili panis & re insensibili constāte: quomodo hæretici metonymiam adamant hic, & synecdochen oderunt.

C H A P. 25.

SEd quia tu Volane, vt antea dixi, necessario sequi concedis, malos quoque corpus Christi in sacramento sumere, si semel constet mutari panem in corpus Christi, constare autem magis hoc non potest, quā si ex ipsis verbis Chri-

sti constet, ipsum non figurate, & metonymice loqui, si ipse, inquam, dicat, proprie se loqui; demonstremus ubi hoc plane dicat, ut semel Zuvingliis, Caluinis, & Volanis metonymia ista intereat, & perimatur. Cum igitur Christus de dāda carne sua sub specie panis ad manducandum differens, dixisset, panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita, intuens in illud, quod facturus erat, cum accepto pane in manus, dixit, Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur, post multa, quæ ad suadendum hoc sacramentum corporis sui differuerat, præuidēs Metonymicos futuros, ad extremum, verba, inquit, quæ ego locutus sum vobis, spiritus & vita sunt; an non satis hoc loco declarauit, proprie se locutum esse, propriisque verbis vsum? Quomodo .n. si verbo carnis, quod carnem; & verbo corporis, quod corpus significat, non carnē, & corpus proprie, ut communis loquēdi & intelligendi consuetudo ferebat, sed figuram carnis & corporis metonymice intelligi voluisset? quomodo inquam, dixisset, verba, quæ ego locutus sum vobis, spiritus & vita sunt? an non satis expressit, ut dicta erant à se verba, id est, proprie, sic etiam intelligi voluisse? qui enim verbis alias res, quàm verba proprie declarant, voluerit significare, nunquam sic dicit, verba, quæ ego locutus sum: si eos, qui audiunt, aut non intelligendo, aut intelligendo male, in errore versari non vult. Deinde cum dixit, quæ locutus sum vobis, an non intuebatur in omnes fideles, qui per verbum Apostolorum credituri erant? quis

Quomodo, et ubi Christus plane docuit, non se de corpore suo dando ad manducandum, metonymice, sed proprie loqui.

*Quid demi-
nus admonere
voluerit, cum
in euangelio
differēs de cor-
pore suo ad
manducandū
dando dixit,
verba, quæ
ego loquor
&c.*

hoc neger? Si ergo omnibus nobis locutus est hæc verba, quàm multi sunt inter nos, qui metonymias ignorant; nec aliud vnquam intellexerunt, quam corpus, cum corpus audiunt; nec aliud quàm carnem, cum carnem? in eo ergo error esse non poterat, quid illa verba corpus, aut caro in illis locis proprie significarent, de quo cauere admonendo non opus fuit: in eo vero esse poterat, quomodo caro sua, quam manducandam esse dicebat, manducari posset: aut quomodo manducata, vitam sempiternam tribuere. Hic igitur opportuna & necessaria erat cautio: idcirco, verba, inquit, quæ locutus sum vobis, carnem scilicet meam manducandam esse, & manducatam vitam sempiternam tribuere, non dixit, metonymice accipiendæ sunt pro figura carnis, quasi non sit vere cibus, id est, ore humano vere comedendus, sed extra panem spiritu per fidem solam apprehensus; nihil horū dixit, quæ sunt mysteria Calvinianæ disciplinæ; sed dixit, spiritus & vita sunt. nomine spiritus & vitæ, ait Athanasius lib. 3. ad Theophylum de assumptione humanitatis, Deum significat; sicut nomine carnis, qua caret spiritus, hominem. Significat ergo, inquit, omnem potestatem adscribendam esse Deo; omnem vero infirmitatem carni. & libro primo. Spiritus, inquit, viuificans est caro domini, quod enim ex spiritu nascitur, spiritus est. Itaque, quod caro eius fieret vere cibus, qui vere ore caperetur, & manducanti digne vitam sempiternam afferret, docuit, non ex ipsa carne, sed ex di-

uinitate proficisci, quæ vnita cum carne, vt caro edi posset, & edenti viuifica esse, effecit. hoc erat, verba, quæ locutus fuerat, spiritum & vitam esse; id est, diuinæ potestatis, & substantialis vitæ esse propria, quæ per carnem in specie panis manducandam, fieri dicebat. Sed dicit hæreticus, vt dixit dominus, carnem suam māducandam esse in hoc sermone, quem disserens de sacramento corporis sui fecit, sic etiam dixisse, daturum se panem, qui esset caro sua. sic enim ait, Panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. hic saltem dicit, nos non posse metonymiam fugere, putabitque hæreticus, quod panis, qui substantiam panis significat, & accidentia eius continet, pro accidentibus contentis à nobis accipiat, de quo tamen, inquit, nihil dominus admonuit. Sed fallitur opinione, non enim est metonymia hic. in metonymia enim nomina diuersa sunt, & res subiectæ nominibus diuersæ, vt naui pro hominibus, qui in naui sunt: & cælum pro cælitibus: & signum pro re signata, quæ extra signum est, quæ sola habitudine, non re ipsa, in signo continetur, vt imagines rerum, aut hominum: cuiusmodi signum ponunt hæretici sacramentum S. Eucharistiæ. huiusmodi metonymia non est idonea figura ad tradendum dogmata. nisi enim factum sit prius planum, de continente, an de re contenta; de signo, an de re signata, quod dogmatice traditur, accipiendum sit, continget in magno errore versari eos, qui audiunt; & cum, qui tam periculosa & ancipiti

*Quæ sententia
his verbis sub-
iecta sit, ver-
ba, quæ ego
loquor, &c.*

*Quod in ver-
bo panis, cum
accipitur pro
solis acciden-
tibus, non sit
metonymia.
Quid sit pro-
prium meto-
nymia.*

*Quomodo
metonymia nō
sit figura ido-
nea ad tradē-
dū dogmata.*

obscuritate docuit, occasionem lubrici lapsus præbuisse. Exemplo sunt hæretici isti metonymici, qui ea, quæ dominus in Euangelio Ioannis de pane suo dando ad manducandum, qui esset caro sua pro salute humani generis crucifigenda, disseruit, & quod alij quoque Euangelistæ de eodem mysterio panis in corpus Christi verbo domini conuersi scripserunt, de pane integro accipiunt comedendo, tãquam signo carnis Christi in cælo manentis, & extra signũ per spiritum fidei manducando. vt quod dominus de carne sua præsentē vere ore corporis nostri per speciem panis manducanda tradidit, isti cõtendant per suam metonymiam, de signo pro re signata metonymice accepto traditum esse; ad quos refellendos vel illud solum satis est, quod hoc illis non mandauit dominus, nec Apostoli eius. nam & sancti Apostoli ad condemnandum eos, qui Antiochiæ tradebant, oportere circuncidi; hoc satis esse Antiochenis iudicarunt, quòd illis sic docere non mādassent. sic enim scriptum est in Actis Apostolorum: « Quoniam audiuius, quòd quidam ex vobis exeuntes, turbauerunt vos euerrentes animas vestras, iubentes vos circuncidi, & seruare legem, quibus non mandauimus; placuit nobis collectis in vnum, & quæ sequuntur. Ostendāt igitur hæretici, vbi dominus & magister noster mandauit ipsis de metonymia; aut discipuli eius Apostoli sancti. quod si nusquam hoc ostēdere possunt, agnoscant se in iis numerari, qui ex Catholica Ecclesia exuntes fratres turbaue-

Quod ad refellendos Metonymicos satis est nō posse eos ostendere, vbi Christus, aut Apostoli eius mādassent de eo, quod per suā metonymiam tradunt impie & blasphemie.

runt, euercentes animas eorum, negantes veritatem corporis Christi in sacramento ipso, & metonymiam introducentes, quibus non mandauit dominus, nec Apostoli eius. Cum ergo dominus dixit, panis, quem ego dabo, caro mea est, pro mundi vita; non est enim hic, vt dixi, metonymia, vbi similitudo, siue figura panis, panis dicitur, nec metaphora; neque catachresis, sed est communitas nominis cum diuersa ratione rei significatæ, quæ homonymia dicitur. panis enim substantia proprie, ac prius panis dicitur & est; sola vero accidentia panis, sapor, odor, color, quia sunt propria naturæ panis, panis quoq; communi vocabulo tametsi minus proprie & posterius, dicuntur. Est autem hæc homonymia à domino declarata, ne quis errore laberetur. Cum enim dixit, panis, quem ego, scilicet qui sum omnipotens verbum patris, dabo, caro mea est, pro mundi vita, id est, quam dabo pro mundi vita: (sic enim legunt & interpretantur Cyrillus & Leontius Eutholius in comment. Ioan. & Theophylactus) mortuus est enim vt viuificaret nos, qui eramus, sicut Apostolus ait, mortui peccatis; cum dixit inquam, panis, quem ego dabo, caro mea est, pro mundi vita, in illud intuebatur, quod in cœna postea dixit sumpto in manus pane, Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur: vbi cum mutatio substantiæ panis fiat in substantiam corporis Christi: siquidem omnipotens est, & fidelis, ac verax, qui dicit de creatura sua, Hoc est corpus meum; necesse est, vt quod

Quid nomen panis proprie, & prius, & quid non ita proprie & posterius significet, & quomodo sit homonymum.

Collatio loci Ioannis cum loco Matthæi ad demonstrandam conuersionem panis in corpus Christi saluis accidentibus panis.

demonstratur dicendo, Hoc, illud sit, vnde conuersio siue mutatio fit, id est, substantia panis. quare cum adhuc panis postea dicatur, & sit, quem facta mutatione substantiæ panis in carnem suam, dat, vt in Euangelio Ioan. dixerat, panis, quem ego dabo, caro mea est, consequens necessario est, vt accidentia illius substantiæ panis mutata, teste sensu, remaneant salua sine subiecto cum carne Christi; quæ accidentia licet homonymæ, panis tamen dicantur & sint.

*Quomodo
hæretici vim
& necessitatē
miraculi ac
cidentiū panis
sine subiecto
remanentium
ignorant.*

Sed quia hæretici ab hoc miraculo accidētium sine subiecto omnino abhorrent, vim & necessitatem eius ignorantes, dicendum est hic, quod ait magnus Athanasius in sermone de Pascha ad recenter baptizatos. quærit enim, quare ianuus occlusis ingressus est dominus ad discipulos post resurrectionem, qui remoto saxo & aperto ostio monumēti resurrexit? vt qui nō credebant, inquit, resurrexisse, ingressum ianuus clausis demirarentur; atque ita viso miraculo ingressus, ad credēdum miraculum resurrectionis non visum adducerentur. sic etiam, vt idem ait, reuoluto lapide, & aperto sepulchro surrexit corpus, vt viso item hoc miraculo, idem crederetur factum in inferno, quod in sepulchro: id est, sicut visum fuit sepulchrum corpore Christi spoliatum, sic crederetur factum esse in inferno, vt similiter anima Christi, quæ ibi detineri non potuit, spoliaretur, licet non fuisset hoc visum. Similiter dicendum est in miraculo sanctiss. Eucharistiæ, percipi sensu accidentia, postquam dominus dixit, Hoc est corpus

*Quare voluit
Deus, vt in
miraculo sanctissima Eucharistiæ remaneret salua accidentia sine subiecto substantiæ panis.*

meum, vt conuersionem, substantiæ panis in corpus Christi, quam penitus nō sentimus, credamus; siquidem verax est, & omnia potest qui dixit. vt enim in eodem sermone & eodem loco ait idem Athanasius, ὅπου προσάττει θεός, τῆς σὺνθεθείας ἀργοῦ σὺν οἱ νόμοι. id est, vbi iubet Deus, nihil agunt leges consuetudinis. Sed quomodo dicet aliquis, panem appellat non solum accidentia illa substantiæ panis relictæ, quibus alioqui conuenit, quamuis homonymie nomen panis, quia sunt propria naturæ panis, quæ prius erat, sed etiam veram carnem suam Christus panem appellat, cum ait, panis, quem ego dabo, caro mea est. Atqui re & veritate panis ille ex accidentibus solis constans, non magis erat caro Christi, quàm illa substantia panis, quam demonstrat dominus, dicens, Hoc est corpus meum; ex quo fit, vt appellatione caro Christi esset panis. Cur vero imposuerit nomen panis carni suæ in sacramento dominus, causam attulit Magnetes auctor Ecclesiasticus vetustissim⁹, cuius antea memini; vt admoneret, inquit, nos, ex terra esse corpus item & panem; & vnius generis substantiam esse corporis & panis: quare cuius creatura esset terra, eum & non alium posse vere dicere, sumpto in manus pane, Hoc est corpus meum. Alia quoque ratio grauissima appellationis huius exitit, quam doctissimus auctor Tertullianus libr. 4. contra Marcionem reddit. ait enim vocando panem corpus suum, satis declarasse fuisse panem, veterem figuram corporis Christi per Hieremiam

Quare dominus carnē suā in sacramento, panē vocat, tres potissimū grauissimas causas esse, alteram a Magnetes, alteram à Tertulliano notatam, & tertiam a nobis.

dicentis, venite, coniciamus lignum in panem eius. Præterea etiam corpus suum panem vocauit, vt declararet daturum se carnem suam ad manducandum sub specie panis, quæ à sacramento corporis sui inseparabilis esset. Hinc S. Apostoli didicerent vocare quoque panem ipsam communionem corporis Christi; sicut Apostolus ait, panis, quem frangimus, nonne participatio siue communio corporis domini est? panem inquam vocant per synechdochen, ex parte totum sacramentum. panis enim visibile sacramentum est; vt B. quoque August. in tractatu 26. in Ioan. vocat: totum vero sacramentum ex visibili specie & re inuisibili, scilicet corpore Christi constat. Sed Calviniani vt metonymias hic amplexantur, & in manibus habent; sic synechdoches hic etiam oderunt, sicut confessionistæ in iustificatione. sic enim Philippus vocat in respons. ad art. Bauar. inquisi. Synechdochen Origenicam, qua interpretantur Catholici fide hominem secundum Apostolum iustificari, id est, fide cum charitate, quæ est fides viuua, quæ formata vocari solet; imo vsque adeo fugiunt in appellatione panis synechdochen, vt contra potius ex toto partem accipiendam esse contendant, vt cum dicuntur mali apud August. sumere sacramentum de visibili symbolo interpretatur Volanus ex disciplina Petri Martyris; idque figurata, inquit, & metonymica dicendi ratione, toto pro parte vsurpato, in quo satis rudem grammaticum se nobis probat. quia enim metonymia est, cum continens pro re cõ-

*Quomodo
Caluiniani
sic oderunt sy-
nechdochen
in sacramen-
to Eucharis-
tiae, sicut con-
fessionistæ in
iustificatione.*

tenta dicitur, vt naui pro iis, qui sunt in naui, & cælum pro iis, qui in cælo; totum autem continet partes, metonymiam quoque existimauit esse in vsurpatione totius pro parte; quasi qui in naui sunt, partes nauis sint, ex quibus componatur; sicuti ex specie visibili & re inuisibili tanquam ex partibus totum sacramentum Eucharistiæ constat. Iste vero bellus Grammatista metonymicus nihil differre putauit totum à continente; aut contenta, quæ non sunt partes continentis, à contentis, quæ sunt partes: in quibus totum, quod partes suas continet, simpliciter dictum, nunquam pro parte sola accipi potest. nec enim cum hominem dicimus vulneratum, qui vulnus accepit in pede aut manu, manus solum vulnerata est, & non potius homo in pede aut manu: neque cum Petrum aut Paulum in cælo esse dicimus, totum hominem dicimus pro sola anima eius; immo totum dicimus, quia omnes, sicut scriptum est, viuunt ei; sic dicimus Deum Abraam, & Deum Isaac, quod dominus attulit ad probandam resurrectionem corporum. Illud vero risu dignum est, quod Calvinus & Theodorus Beza sic volunt esse metonymiâ in pane, cum ait Apostolus, panis, quem frangimus, nonne participatio corporis domini est: sicut in eo quod ibidẽ ait, calix benedictionis, cui benedicimus, nõne cõmunicatio sanguinis Christi est? cū omnes, qui Dialecticam primis labris degustarunt, sciant distinguere hoc genus habendi, tanquam in vase; sic enim dicimus, calicem habere speciem vini, sub qua est sanguis Christi, sicut

Quomodo totum quod ex partibus suis constat, cum simpliciter dicitur, aut ponitur nunquã pro parte sola accipitur.

Quomodo sic ridiculum, & ex ignorantia dialectica profectum quod Calvinus, & Theodorus Beza volunt esse metonymiam, cum Paulus dicit, panis, quem frangimus, sicut cum dicit, calix benedictionis &c.

modium habere triticum, aut dolium vinum: panem vero nemo vnquam dixit habere corpus Christi tanquam in vase. Haëtenus ad totum librum tuum responsum est: efficiat pater misericordiarum, vt quæ haëtenus contra te scripsi, tibi afferant salutem, hoc enim mihi propositum fuit: ac non potius ante tribunal domini in illa die, cum reuelabit occulta cordium, in te testimonium dicant. Sin vero tibi non proderunt, quod Deus auertat, spero, & confido aliis non paucis istic profutura. Age ergo Volane frater, annus remissionis est, propera huc si potes, aut libet; aut fac istic, vt impleatur in te, quod in Leuitico de lege Iubilæi scriptum est; Et vocabis, inquit, remissionem cunctis habitatoribus terræ, ipse est Iubilæus: reuertetur homo ad possessionem suam, & vnusquisque rediet ad familiam pristinam. Tu fidem amisisti, per quam, sicut ait B. Petrus, in virtute Dei custodimur in salutem paratam reuelari in tempore nouissimo, hæc est possessio tua, & nostra: redi ergo ad fidem ecclesiæ catholicæ, vt per eam ad possessionem salutis æternæ redeas: & ad familiam pristinam, patrum, & maiorum tuorum, qui in fide antiqua à primis, & sanctis magistris tradita vsque ad extremum vitæ perseuerarunt. sequitur in eadem lege Iubilæi, & remissionis, Non seretis, neque metetis sponte in agro nascentia; hæc sunt opera carnis, quæ Paulus dicit in epist. ad Gal. in quibus numerat sectas, quæ Græce dicuntur hæreses, quas ij, qui ex diabolo sunt, sicut ait dominus in euāg. Ioā-

nis, & desideria eius facere volunt, in agro cordis sui diabolo semināte, sponte excipiunt. Ille, inquit, cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur: sic Calvinus, Zuinglius, Petrus Martyr, quos tu securus es, ex propriis, sicut diabolo magistro didicerunt, locuti sunt, non permanēte in eis, sicut ait Ioannes, quod ab initio audierant. Recede ergo frater. Volane ab eis, ne cum eis, qui iam in inferno ardent, pars tua sit. Redi ad id, quod ab initio audisti, & permaneat in te; quia si permanferit, ait idem Ioannes, quod audisti ab initio, & tu in filio, & patre manebis; & hæc, inquit, est promissio, quod ipse pollicitus est nobis vitam æternā. Crede ergo magis Ioāni euangelistæ, ei esse proximam vitam æternā, qui in eo, quod ab initio ab Ecclesia catholica audiuit, permanferit, quàm Caluino, qui permanenti in secta sua noua, & à cuncto orbe Christiano damnata non potest promittere nisi ignē æternum, in quo ipse est. Imitare eos, quos dominus iusto, & profundo, atque imperscrutabili iudicio suo permisit, aliquando in hæresim incidere, ex qua postea eosdem summa sua misericordia cum ingenti eorum, quos secum perdiderant, fructu, & lucro extraxit. postquam lex

” Iubilæi, & remissionis iussit non ferere, neque
 ” mittere sponte in agro nascentia, subiungit, sed
 ” statim oblata comedetis: interpretemur nos
 hoc esse nunc, quod princeps apostolorum Pe-
 ” trus ait in epist. sua priore, Sperate in eam, quæ
 ” offertur vobis, gratiā, in reuelationē Iesu Chri-
 ” sti, quasi filij obedientiæ, non configurati prio-

FRANC. TVR. DE SACR. EVCHAR.
ribus ignorantiae vestrae desiderijs, sed secundum eum, qui vocavit vos, sanctum. Deus domini nostri Iesu Christi pater gloriae det tibi, quod Apostolus Ephesiis precatur, quos metuebas, ut in actis Apostolorum dixit, à peruersis, & nouis magistris, quos lupos non parcentes gregi vocat, seducendos esse, quod iam tibi accidit; det, inquam, quod illis precatur, spiritum sapientiae, & reuelationis in agnitione eius, illuminatos oculos cordis tui; ut scias, quae sit spes vocationis eius, & quae diuitiae gloriae haereditatis eius in sanctis. Quia vero modus voluminis non patitur, ut plura hic scribam, proximo deinceps, ut quod in prooemio sum pollicitus, exequar, locos scripturae sanctae varios tum nouae, tum veteris de sancta Eucharistia contra eundem Volanum, & omnes Metonymicos Caluini discipulos, adiuuante Dei gratia, proferam, & excutiam.

FINIS PRIMI TRACTATVS.

FRANC.

FRANCISCI TVRRIA-
NI SOCIET. IESV,
DE SANCTISSIMA EV-
CHARISTIA ALTER
TRACTATVS.

AD ILLVSTRISS. ET RE-
VERENDISS. D. GEORGIVM
Radibilium Polonum.

Quomodo fidem summi miraculi, quod in sancta Eucharistia fit, dominus in vetere testamento contra hæreticos, qui illud negant, præmunierit; & cur omnia in figura veteribus contingebāt; & eorum exempla varia: & quare facturus sermonem dominus in euangelio Ioannis de mysterio Eucharistiæ semel & iterum de Māna vetere meminit; & de comparatione eorum quæ à Moyse scripta sunt de Manna, cum S. Eucharistia; & quomodo lex euangelica habet secundum Apostolum ipsam imaginem bonorū præsentium, vt habebat lex vetus vmbra futurorum.

TSI satis superiore tractatu metonymiam Volani & omnium Calvinistarum confutasse videmur, tamen quia nulla hæresis capitalior est, & semel cœpi opem pro virili parte Polonis ferre, quibus nostræ Societatis Patres in studio & prædicatione catholice doctrinæ desudant, & elaborant, persequar adhuc pestem istam altero tractatu, quem ad te, Illustriss. & Reuerendiss. D. Radibili, ideo mitto, quòd visus sum debere tum pro tua virtute, & cum Reuerendiss. D. Valeriano coniunctione, tum pro nostræ societatis amore, studio, & pietate scribere etiam ad te. Incipiam vero inde, vnde pestis ista omne miraculum alienum à S. Eucharistia esse affirmat. sic enim ait Petrus Martyr, Omne miraculum vel ratione vel experientia sentitur, vel scripturæ apertis verbis probari potest, At hic, inquit, nihil horum miraculorum, quæ confingunt, sentitur, ergo frustra à miraculis opem implorant. Et rursus alio loco. Multiplicare miracula absque scripturæ sanctæ testimonio, non est, inquit, Theologicum. Magno itaque studio Petrus Martyr, & qui eum sequuntur, miracula in mysteriis sanctissimæ Eucharistiæ negant; quæ tanquam grauissima iacula torqueri sentiunt, quibus argumenta eorum à naturæ legibus petita, quibus maxime confidunt sponte cedere necesse est. Videamus igitur prius, an huius summi miraculi, quod in

hoc magno sacramento fit, fidem scriptura sancta, quod isti negant, præfulcierit, istorum præuidens incredulitatem: recitemusque ante omnia, quæ accommodatæ ad hunc locum Basilii Seleuciæ, auctor grauiissimus & eruditissimus, tempore Synodi Chalcedonensis in homilia de Iona scripsit, causam explicans cur omnia in figura Hebræis, sicut Apostolus ait, contingebant; *Ex Basilio Seleuciæ, cur omnia in figura Hebræis contingebant.*

„ interpretemur Latine. Solitus est, inquit, à principio Deus adumbrare tanquam in vetere imagine noua gratiæ opera. etenim quia quæ superant leges naturæ, auribus & oculis hominum incredibilia sunt, idcirco Deus imagines miraculorum prius tanquam fundamentum iecit, ut homines spectaculum illorum mirabilium in ipsis illis imaginibus præmeditari, & tennes eorum umbras in contemplatione rerum vñtata, ceu in speculo prospicientes, illa postea, quæ naturæ antecellunt credere possent. sicut pictores prius species ac formas adumbrat, quàm coloribus exprimant; ut verbi causa, quia erat passio Christi futura hominibus gloriosa ac salutaria, prius in typo miracula delineauit, in Abraam scilicet, & in Isaac, qui patri in ea re cooperatus est. Rursus quia futurum erat, ut Virgo pareretur, ne diceretur homines incredibilem esse Virginis partum, prius sterile miraculum præmeditatur: & Sarra anus iam sterilis, in partu suo, fidem Virginis partui peperit. Erat præterea sanguis Christi salutem mortalibus allaturus, & ne rei nouitas incredibilis esset, sanguis agni ianuis illitus, *Varia scriptura veteris exempla, in quibus futu-*

fecit ut foris maneret interfectus, & Angelus

*rorum myste-
riorum veri-
tas adumbra-
ta erat, & eo-
rum spes pra-
fulciebatur.*

morte armatus, viso sanguine in fugā compellere-
tur. Ad hæc, quia dandus erat hominibus
baptismus, qui promitteret mortis transitum,
& vitæ reditum, prius mare subseruit typo; &
virga perculsum, pedibus peruium efficitur, vn-
de Paulus, Omnes, inquit, mare transierunt, &
omnes in Moyse baptizati sunt: baptismum vo-
cat viam maris, erat enim figura mortis per a-
quam impletæ. Deinde quia erat sepultura Chri-
sti mortuos liberatura, & futura mors interitus
mortis, ac passio passionum medicina; ne tu Iu-
dæe non credas, & miraculum calumnieris, vi-
de tuum Moysen, qui huius rei imaginem in
æreo serpente adumbravit. serpens mordebat,
& serpens sanabat. Sicut Moyses, inquit, exalta-
uit serpentem, & quæ sequuntur. Erat etiã
Christus mortuos à mortuis excitaturus. canet
enim, inquit, tuba, & mortui resurgent: at quia
tu Iudæe, non credis Paulo apostolo, idcirco an-
tecessit Elias, qui primus mortuum ad vitam re-
uocauit: item Enoch remansit extra sagem
mortis: & Elias non cessit legibus naturæ, om-
nia enim in figura contingebant illis. Denique
quia erat Christus gentes linguis piscaturus; cõ-
clusurûsque in sagem, & orbem impietate im-
plicatum ad se aggregaturus, erat autem Pro-
phetis incredibile adducẽdas esse gentes ad pie-
tatem ac verum cultum Dei, factis ipsis suader
hoc Deus non credentibus. idcirco Ionam ad
Niniuitas mittit, docens Prophetas, quanto sint
Gentes magis gratę, quàm Iudæi, de salute: quã-
to item Gentiles ad capiendam fidem feruidio-

„res quàm Israëlitiæ. Hæc Basilius Seleuciæ, scri-
 „bens de Iona typo Christi, qui gentes ad fidem
 & Dei culturam vocaturus erat. quæ ipse etiam
 de obstupendo sanctissimæ Eucharistiæ miracu-
 lo scribens, ad suadendum hæreticis fidem eius,
 accommodatissima esse existimaui. Ex his enim
 exemplis intelligere possunt, si tamen credere
 volunt, quare dominus factururus sermonem de
 mysterio corporis & sanguinis sui, & quidem
 multum, de Manna veteris populi Israëlitiçi se-
 mel & iterum in eodem sermone cominemora-
 uerit; commemorauit scilicet, vt in illud in-
 tuentibus non iam incredibilia viderentur, quæ
 postea tempore suo in S. Eucharistia futura erāt.
 siquidem hoc solitus esset Deus facere in cæte-
 ris, quæ incredibilia etiam fore videbantur. Er-
 go quia futurum erat, vt litigarent Iudæi ad in-
 uicem, sicut Euangelium ait, dicentes, quomo-
 do potest hic nobis dare carnem suam ad man-
 ducandum? ne te hæretice moueret illorū quæ-
 stio, & ne illorum ignorantiam & incredulita-
 tem ad argumentum contra veritatem carnis
 Christi raperes, in Manna typo & figura S. Eu-
 „charistiæ antegressa est similis quæstio. cum e-
 „nim dominus dixisset, Ecce ego pluā vobis pa-
 „nes de cælo. & iterum, mane saturabimini pani-
 „bus, vidissētque mane filij Israel Manna, dixe-
 „runt, inquit scriptura, ad inuicem, Man hu, quod
 „significat, quid est hoc? ignorabāt enim inquit,
 „quid esset. perinde itaq; erat, quasi dicerēt, quo-
 modo potest esse hoc, quod videmus, panis? nō
 enim erat frumentū, sed vt ait scriptura, minutū,

*Quare domi-
 nus antequam
 de mysterio S.
 Eucharistiæ
 in euangelio
 Ioan. differe-
 ret, bis de Man-
 na Israëlitiçi
 populi com-
 memorauit.*

& quasi pilo rufum ad similitudinem pruinę sit. per terram. quibus ait Moyses, Iste est panis, quę dominus dedit vobis; quod si illi, qui ad inuicę dixerunt, quid est hoc? Moyfi dicenti esse panē, quem dominus dedisset, sicut se daturum esse dixerat, quamuis frumentum non viderent, neque panes fecissent; neque gustassent, tamen crediderunt; quanto magis tu hæretice, Christo dicenti, hoc est corpus meum, & nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis, & si carnem non vides, tamen credere debes? ne igitur hæreticus diceret, etsi articuli fidei sint supra sensus externos, tamen non sunt contrarij sensibus externis, vt Petrus Martyr in obiect. 63. dixit, ideo enim negat transubstātiationem, quia oculi, inquit, dicunt se videre panem & vinum, nares olfacere panem & vinum, & sic de reliquis sensibus: igitur doctrina transubstantiationis non est articulus fidei; ne hoc inquam hæreticus diceret, sed potius contra testimoniū sensus Deo crederet affirmanti, delineauit prius miraculum huius mysterij in vmbra & figura eius. vt enim dixi, panem promiserat Deus, & panem expectabant Israëlita: quod autem viderunt datum de cælo, non erat frumentū, vt quidem dare æque facile potuisset; & cum sensus reclamarent, & dicerent, quid hoc? quia ignorabant quid esset, videbant enim non esse frumentum, vnde panis vsitatus ac communis fieri solet: continuo tamen vt Moyses dixit, Iste est panis, quem dominus dedit vobis ad vescendum,

*Quare Petrus
Martyr neget
transubstanti-
ationem.*

*Quomodo
Deus miracu-
lum S. Eu-
charistia,
quod hæretici
negant, in
Manna tan-
quam in vmbra delineauit, vt scilicet
eius non creden-
tibus sua-
deret.*

„antequam coquerent, & tortulas ex eo facerēt,
 „quasi saporis panis oleati, vt est in libro Nume-
 „rorum, acquieuerunt verbis eius, & crediderunt
 panem esse, qui ex eo quod apparuit minutum,
 vt coriandrum album, instar pruinæ super ter-
 ram, faciendus erat. fidem itaque Moyſi, con-
 tra oculos testes filij Israel adhibuerunt, vt Euā-
 gelici Israëlitæ Christo Moyſis domino multo
 magis crederent contra sensum oculorum, &
 gustus ac tactus dicenti, hoc est corpus meum.
 Præterea etiam quia futurum erat, vt Christus
 totus esset in sacramēto sub specie panis, & sub
 quauis minima parte, & idē ac totus sub specie
 vini; neque tamen plus esset sub vtraque specie,
 quàm sub vna: nec in maiore parte speciei aut
 partib⁹ quàm in minutissima, ne hoc incredibi-
 le, videretur, & ne hæreticus diceret, vt Petrus
 Martyr iam dixit in obiectione 77. hoc esse spo- *Quæ Petrus*
 liare Christū quantitate sua, & corpus eius quā- *Martyr in*
 tum in paruo pane concludere; & ne alij frau- *Eucharistiā*
 dari se corpore Christi impie quererentur, quia *obiciat.*
 non traderetur eis communio sub vtraque spe-
 cie; prius hæc miraculā in Manna, tanquam
 in vmbra & figura futuri sacramenti, præ-
 „meditatus est Deus. Sic enim scriptum est, &
 „collegerunt alius plus, alius minus, & mensi
 „sunt ad mensuram gomor: neque qui plus col-
 „legerat, habuit amplius: neque qui minus pa-
 rauerat, reperit minus. siue enim quis multo
 cibo indigeret, siue paruo, diuinitus fiebat,
 vt vna esset illa & eadem mensura vnicuique
 equalis; vt neque deficeret Miloni; neq; super-

esset ἀρχοὺς τῶν γυμνασίων, vt aliquid ex Philosopho mutuemur, id est, tyroni ac rudi athletæ. Vnde merito Iosephus θεῖον καὶ περὶ λόγον βρώμα vocauit, id est, cibum diuinum & admirabilem, vt iam Iudæus & ab Euāgelio alienus, plus vmbre futuri sacramenti (etsi ille vmbra esse tāti mysterij ignorauit) tribuisse reperiatur, quam Calvinus, aut Petrus Martyr, & reliqui eius sectæ ipsi magno Eucharistiæ sacramento tribuunt. Ille enim Iosephus diuinum miraculum in illo pane esse & agnouit, & cōfessus est, & virtutem diuinam illi pani impartitā: isti vero nihil plus miraculi in sacramento mystici panis, quā in quouis alio cibo per verbum Dei & orationem, ad comedendum sanctificato, agnoscunt; neque confitentur, præter mutationem quandam sacramentalem, quam ipsi loco transubstantiationis commenti sunt; qua mutatione sacramentali fieri aiunt sacramenta ad significandum efficaciter, ad offerendum & exhibendum animis & fidei nostræ per vim spiritus sancti corpus & sanguinē domini. hæc enim est regula quinta Petri Martyris, qui in alia regula Satanica tradit, fidem tantæ esse efficacix, vt res præsentēs faciat non quidem realiter, aut essentialiter, sed spiritualiter. atque hoc pacto, inquit, veteres eundem Christum habuerunt in sacramentis, quo & nos fruimur. si hoc pacto, id est, secundum efficaciam fidei Christum præsentem spiritualiter in suis sacramentis veteres habuerunt, vt nos habemus, quomodo verum erit, quod Apostolus ait, vmbra habebat lex.

*Quomodo
plus miraculi,
& diuinitatis
Iosephus
Iudæus Man-
na tribuerit,
quam Calui-
nus, & Pe-
trus Martyr,
qui Christum
cognouerunt,
sacramento
sanctiss. Eu-
charistiæ tri-
buerint.*

*Regula Petri
Martyris Sa-
tanica.*

„futurorum bonorum, non ipsam imaginem
 „rerum? non enim dixit præsentium sed futuro-
 rum, nec enim habebant bona præsentia spiri-
 tualiter, quamuis haberent eundem spiritum
 fidei quem nos, sed umbram tantum futurorū
 bonorum: lex vero Evangelica habet ipsam
 imaginem rerum, id est, habet in sacramentis
 suis sub signis & imaginibus res ipsas spiritua-
 les vere præsentem, ut in sacramento ablutionis
 sacræ, id est, in Baptismo, cum fit, habet præsen-
 tem cum ablutione corporis, asperersionem cor-
 dis à conscientia mala, sicut Apostolus ait. Ha-
 bet inquam præsentem regenerationem nouæ
 creaturæ, iuxta verbum domini, Nisi quis rena-
 tus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non in-
 trabit in regnum cælorum. huiusmodi vero
 emundationis conscientiæ, & ablutionis cor-
 poris usque ad asperersionem cordis pertin-
 gentis non præsentiam spiritualem, sed um-
 bram futuræ rei tantum, veteres in suis baptis-
 matibus, & asperersionibus habebant. Item in sa-
 cramento Eucharistiæ habet lex Evangelica
 ipsam imaginem rei præsentis, id est, rem ipsam
 præsentem sub imagine iuxta verbum domini,
 qui dixit, Hoc est corpus meum, & non dixit:
 Hæc est externa adiunctio, siue exhibitio cor-
 poris mei in spiritu tantum per fidem: & qui
 dixit; Nisi manducaueritis carnem filij hominis,
 & biberitis eius sanguinem, non habebitis vi-
 tam in vobis; & non dixit, nisi manducaueri-
 tis spiritu tantum, & non etiam ore. Sic etiam
 non habebant veteres in Manna umbratice &

*Quomodo
 lex euāgelica
 habeat secun-
 dum Aposto-
 lū ipsam ima-
 ginem rerum,
 & quomodo
 lex vetus non
 umbram præ-
 sentiū bono-
 rum, ut facit
 Petrus Mar-
 tyr, sed futu-
 rorum, ut A-
 postolus tra-
 dit, habebat.*

figura futuri Christum præsentem; ne mentiat-
 tur secundum istos Apostolus, qui non vni-
 versam præsentium bonorum, sed futurorum in
 lege esse dixit. quare relinquitur, ut lex Euange-
 lij, re ipsa & veritate præsentem illum habeat
 in suo sacramento; quia dominus dixit, Hoc est
 corpus meum, & non dixit, hoc significat præ-
 sens esse per efficaciam fidei corpus meum. Ha-
 bet inquam corpus Christi re ipsa in sacramen-
 to panis mystici præsens, & quidem æque in
 singulis partibus, siue parvis siue magnis, siue
 utriusque siue alterius speciei, idque operatio-
 ne virtutis Dei, cui subest, ut ait Sapientia, cum
 voluerit, posse. id est, cuius voluntas est poten-
 tia. ipse enim fecit quæcunque voluit in cælo
 & in terra, sicut in veteri Manna. eiusdem enim
 virtutis diuinæ fuit, facere tunc, ut siue corpus
 magnum & robustum esset, ac copioso pane
 egens; siue paruum & tenue indigens paruo,
 una mensura gomor æqualiter sufficeret, ut ne-
 que alteri deesset, nec alteri redūdaret. Ad hæc,
 quia hic panis, qui mystica benedictione con-
 secratus, & caro Christi viuifica factus, daturus
 erat αὐτόθεν, id est, ex seipso ac per se vitam
 manducanti, ut in quo esset ipsa vita, sicut do-
 minus dixit, qui manducat hunc panem, viuet
 in æternum, ne tu Iudæe, aut hæretice, nō cre-
 deres domino Iesu hoc affirmanti, fecit Deus,
 ut Manna in diem collectum putrescere non
 posset, tanquam esset virtute Dei incorruptibi-
 le; licet cum sol incaluisse, liquefieret, sicut ait
 scriptura; cum tamen in posterum diem contra

*Quare fecit
 Deus, ut Ma-
 na in diē col-
 lectum putre-
 scere non pos-
 set, & cū ef-
 set aliqui ci-
 bus lenissim⁹,*

præceptum Moyſis relictum computreſceret, *poſſet tamen*
 amiſſa virtute diuina, & vermibus ſcateret. *alere filios Iſ-*
 item, vt Māna cibo alioqui leui & infirmo ſine *rael in deſerto*
 frumento quadraginta annis in deſerto filij *annis xxx.*
 Iſraël viuerēt: hæc inquam mirabilia fecit prius
 in vmbra & figura, vt homines ſub nouo teſta-
 mento, niſi Iudæi aut hæretici eſſe vellent, mul-
 to maiora adhuc in reipſa & veritate crederent,
 atque illa quidem Moyſi narranti credimus: hic
 autem Chriſto dicenti de carne ſua, quam da-
 turus erat ad manducandum ſub ſpecie panis,
 ſicut poſtea accepto in manus pane dixit, Hoc
 eſt corpus meum, credimus inquam, dicenti de
 " carne ſua cum verbo vnita, hic eſt panis, qui de
 " cælo deſcendit, non ſicut manducauerunt pa-
 " tres veſtri Manna, & mortui ſunt: qui mandu-
 " cat hunc panem, viuet in æternum. nunquam
 hoc loco dominus Ieſus de Manna illo memi-
 niſſet, niſi miraculum in Manna factum ad cre-
 dendum aliud maius, quod de pane viuifico,
 quem daturus erat, promittebat; pertinere vo-
 luiffet. ideo enim illis panibus naturā ſua infir-
 mis, quos voluntate ſua pluit de cælo; vnde
 Dauid pluuiam voluntariam appellauit, tantam
 virtutem ſupra naturā indidit, vt tãquam firmi
 & perfecti filios Iſrael tot annis in deſerto alere
 poſſent, ſicut ſcriptum eſt in eodem Pſalmo de
 illa panum voluntaria pluuiā; Infirmata eſt, tu
 vero perfeciſti eā: vt cū aliud maius miraculū,
 & alium cibum perfectiorem ſub infirmiſſima
 & inani ſiue vacua ſpecie panis promitteret, ſi-
 dem promittēti Chriſto haberemus. perfectio-

*Qui ea, quæ
 domin⁹ de ſa-
 cramento cor-
 poris ſui tra-
 dit, non cre-
 dunt, & mi-
 raculum in eo
 negant, nec ea*

qua de Man-
na scriptura
tradit credūt:
neque mira-
culum in eo
agnoscunt vl-
lum.

rem dico cibum, qui non vitam 40. annorum tantum præstaret, & postea moriendum esset, vt in Manna contigit; sed vitam immortalem, quia scilicet in ipso est vita non per fidem, sed per naturam. quod quidem qui non credit, is profecto neque illud de Māna credere videtur.

Quare in Psal. 77. vocatum sit Māna panis Angelorum; & quomodo hoc ad S. Eucharistiam spectaret, & de descensu Angelorum ad Ecclesiam cum sacrificium Missæ fit: & quomodo eiusmodi descensus Metonymicos redarguat. item de mirabilibus in libro Sapiētiae in Manna propter S. Eucharistiam notatis.

CAP. 2.

*Quare scri-
ptura Manna
vocat panem
Angelorum.*

Sed videamus hic quare Manna Psalmus 77. panem Angelorum vocauerit, an hoc etiam ad Eucharistiam pertineret. sic enim ait, Et mā-
dauit nubibus desuper, & ianuas cæli aperuit, & pluit illis Manna ad manducandum, & panem cæli dedit eis; panem Angelorum manducabit homo. panem scilicet Angelorum dicit, id est, ministerio Angelorum datum, quos prius in ænigmate vocauit nubes, quibus mandatum dedit, vt è sublimi instar nubium stillantium pluerent Manna. Interrogemus ergo hæreticos, qui corpus Christi in sacramento esse negant, cur Deus Manna vmbra futuri tanto honore dignatus est, vt Angelicas potestates administras eius esse, & ex eo panem Ange-

lorum vocari voluerit? Voluit scilicet, vt tu
 hæretice, aut Iudæe, cum audires Angelos innu-
 merabiles in Ecclesiam descendere, cum sacra-
 mentum corporis Christi celebratur, & panem
 Angelorum in Ecclesia dici; ne contradiceres,
 aut dubitares; immo inde dominum gloriæ &
 regem Angelorum ibi corpore suo præsentem
 esse iudicares. Audi quid S. Nilus monachus B.
 Chrysostomi discipulus ad Anastasium Episco-
 pum de B. Chrysostomo scripserit. Sæpe, inquit,
 » vidit, vt valde *διωργητικὸς* fere omni tempore in
 » Ecclesia Angelos, sed maxime tempore sacrificij
 » Missæ. Itaque admiratione & lætitia plenus a-
 » micis multum spiritualibus seorsum narrabat,
 » quemadmodum cum sacerdos oblationē san-
 » ctam facere inciperet, plurimi Angeli è cælo de-
 » lapsi, splendidissimis stolis induti, nudo pede,
 » aspectu intento, vultu demisso, circumstantes
 » altare, magna reuerentia & quiete, ac silentio,
 » vsque ad mysterij consummationem assistunt:
 » deinde discurrentes huc atque illuc per totam
 » Ecclesiam, τοῖς ἐπισκόποις καὶ πρεσβυτέροις τῶν
 » χορηγίαν ποιουμένοις τῶν σώματος καὶ τῆς αἱμάτων
 » σωεργουῶτες σωπράττουσι καὶ σωεπισχύουσι.
 » id est, Episcopos ac presbyteros, qui corpus &
 » sanguinem distribuunt, adiuvant, & corrobora-
 » t. Deinde subiungit, ταῦτα γράφω ἵνα σωιέν-
 » τες ὁ φοβερὸν τῆς λειτουργίας μήτε αὐτοὶ διαπεθῇ-
 » τε ἀμελοῦντες τῶν θείου φόβου διαχεόμενοι, μήτε
 » δι' ἄλλους τινὰς σωχωρῆτε ὁμιλεῖν ἢ ψηθυρίζειν ἐ-
 » πὶ τῆς προσκομιδῆς, μήτε νόειν θαρσαλέως ἢ πα-
 » ρασαλθῆναι τῆς ἐμμενδοῦς χάσεως, μὴ δὲ ᾧδε

*De descensu
 Angelorum
 tempore obla-
 tionis.*

ἡμεῖς περιβλέπεσθαι ἢ ἐρέμεσθαι ἑαυτῶν καὶ
 χυδαίως. Hæc inquit scribo , vt intelligentes,
 quanti tremoris sit diuina Missa, nec ipsi remis-
 si, timorẽ Dei negligatis; nec vlllos alios loqui,
 aut mussitare tempore oblationis, neque innue-
 re audacter, aut à statu grauitatis dimoueri: nec
 huc atque illuc circumspicere, aut ignaue & dis-
 perse vagari permittatis. Dicit enim dominus
 Moyse, ac per eum omnibus sacerdotibus, faci-
 te filios Israel reuerentes, & non contempto-
 res. Hactenus S. Nilus. Viderit Petrus Martyr
 vtrum aliquam ex regulis suis possit huc accõ-
 modare ad interpretandum secundum disci-
 plinam sectæ suæ istam corporis & sanguinis
 domini tanta reuerentia & tremore assistenti-
 bus Angelis distributionem. Si vt Zuuingliani,
 & Calviniani tradunt, corpus & sanguis tam
 longe remota sunt à sacramento, quàm est cæ-
 lum & terra; quid agit tot Angelorum tempo-
 re oblationis descensus? quid illud astare ocu-
 lis intentis, vultu demisso, tanto silentio, ac
 reuerentia? si non est ibi nisi signum corporis
 & sanguinis Christi, & eiusmodi signi, id est,
 sacramenti tantummodo corpus & sanguinem
 Christi significantis, & non continentis distri-
 butio fit; & per efficaciam fidei fit, vt corpus
 Christi extra sacramentum spiritu tantum su-
 matur, quid opus est, vt Angeli è cælo, vbi cor-
 pus Christi est, ad Ecclesiam vbi non est, des-
 cendant? Huc pertinet etiam quod Apostolus
 in priore Epist. ad Corinthios ait, cum præci-
 pit mulieribus orare in Ecclesia operto capite

Quomodo
 qui Christum
 à sacramento
 excludunt, &
 cælo includunt,
 inanem faciunt
 descensum An-
 gelorum ad ec-
 clesiam tem-
 pore oblatio-
 nis.

tanquam subiectas viris suis, propter Angelos, qui scilicet testes fuerunt subiectionis earum à Deo sancitæ, cum facta est mulier ex viro, quod Angeli viderunt. Ex quo etiam intelligimus tunc maxime Angelos ad Ecclesiam descendere, cum ad synaxin, id est, ad sacram corporis & sanguinis communionem in Ecclesia conueniendum est. De eiusmodi enim conuentu ad synaxin loquitur ibi Paulus, vbi iam Corinthiis, quod à domino Iesu de sacramento corporis & sanguinis sui à sanctis Apostolis traditum erat, non rite seruabant; quod idem Apostolus acriter reprehendit. quid ergo, dicam iterum, opus est, tunc præcipue in Ecclesia illo Angelico comitatu, & stipatoribus ex cælestium virtutum ordinibus, si ibi non est corpus regis Angelorum & hominum adfuturum? dictus quidem est ille Israeliticus panis Angelorum propter ministerium, vt dixi Angelorum: hic vero mysticus Ecclesiæ panis, (de quo in quodam hymno Ecclesia canit, Ecce panis Angelorum, factus cibus viatorum) panis Angelorum dicitur, non solum propter ministerium, quo Angeli Episcopos & sacerdotes consecrantes & distribuantes adiuuant; (vt paulo ante ex S. Nilo & Chrysostomo audiuius) sed quia eum participant, licet non sicut nos, aperte, & sub specie panis, ac vini, quod naturæ nostræ mortali conuenit, sed reuelata facie. participatio enim Christi, quæ nobis *συμβολικῶς παραδίδοται*, vt Dionysius in cælesti Hierarch. cap. 1. ait, id est, in sacramento S. Eucharistiæ tradita est,

*Quare panis
mysticus panis
Angelorum
dicitur.*

*Participatio
corporis Chri-
sti Angelis
tradita sine
symbolis.*

*Miracula in
Māna promi-
ssa ad prae-
miendam fidem
miraculorum
in sacramento
S. Eucharis-
tiae.*

*Murmuratio-
nes Iudaeorum
in Māna, quæ
cibum leuissi-
mū vocabāt,
quorsum per-
missū Dei spe-
darent.*

Angelis, inquit, tradita est ἰτερχοσμίας, id est, supra naturam huius mundi; sine symbolis inquam. Hæc ergo, quæ hætenus diximus in Manna illo mirabilia, prouisa sunt à Deo, vt Iudæi & hæretici, quod sæpe dixi, cum illa contēplarentur, mirabilibus nostri sacramenti fidem adhiberent. Ac rursus, ne hæreticorum & Iudæorum in Deum super S. Eucharistia, murmuraciones te Catholice mouerent, permisit, vt super Manna cibo alioqui à Deo dato, & ita firmo factō, vt filios Israel tot annos alere posset, in Deum tamen, & in Moysen murmurarent, cum aiebant, Anima nostra iam nauseat super cibo isto leuissimo 70. interpretes δικάζον, id est, inanem & vacuum dixerūt. sic enim Zuingliani & Calviniani sacramentum S. Eucharistiae, quod nostræ Ecclesiæ habent, nihil esse dicunt, præterquam panem, cum tamen in eo sit vita ipsa omnis vitæ fons. & sicut illi Israelitæ tunc ab illa in principio quæstione, quid est hoc? progressi sunt ad dicendum cum nausea cibum leuissimum, siue inanem esse: sic isti à Iudaica illa quæstione; quomodo potest hic dare nobis carnem suam ad manducandum, eò euaserunt, vt profiterentur panem tantum esse S. Eucharistiam, quæ est alioqui panis viuus. Alia præterea mirabilia in libro Sapientiæ Salomonis de Manna notata sunt, & ad vtilitatem nostram scripta; vt illud, omne delectamētum in se habuisse; & omnis saporis suauitatem. substantia enim, inquit, tua dulcedinem tuam in filios ostendebat & deseruiens vniuscuiusque voluntati,

„voluntati, ad quod quisque volebat, conuertebatur. Conferamus ergo etiam hæc mirabilia cum iis quæ in sancta Eucharistia longe admirabiliora sunt, siquidem vt facilius crederentur, prius in illo vetere Manna adumbrata fuerunt. *Mirabilia nota in libro sapientia de Manna collata cum mirabilibus de sacramento Eucharistia.* quia enim hæc esca omni voluptate spirituali digne manducantem afficit, vt vnicuique conuenit secundum donum proprium, quod habet à Deo, id est, secundum fructum, quem quisque in sua vocatione à Deo affert (hoc enim vocat Apostolus proprium cuiusque donum B. Athanasio interprete) idcirco data fuit illi veteri populo esca ad omnem gustum accommodata, sicut ait sapientia, & omnem in se delectationem habens. Deinde quia ostensurus erat Christus summam erga suos dilectionem dando eis magnificum donum, quod Dionys. vocat *μεγαλοδώροισ χάριτας* (nullum enim donum, neque gratia vlla maior esse potest, quàm ea, quæ ex se tribuit vitam æternam, id est, sancta Eucharistia) idcirco in illo vetere pane è cælo, id est, in Manna ostendit Deus suam erga filios dulcedinem; sicut scriptum est, cum ait, „substantia enim tua dulcedinem in filios ostendebat. quia enim nihil est in hac vita, quod magis appetant homines, quàm viuere, dando filiis Israel panem è cælo, hoc est Manna, ad alendum eos, suam erga eos dilectionem ostendit; seque illis amicum dulcem, & suauem præbuit. si quidem quod illi maxime desiderabant, & magnopere commodum eis erat, exhibuit; qui postea exhibiturus erat per Christum panem

verum, de quo in Euangelio Ioannis dixit, panis verus est, qui de cælo descendit, & dat vitam mundo; & dixerunt ad eum, domine, semper da nobis panem hunc, immo ipse docuit, panem hunc quotidie petere, & de summa eius dilectione in huius panis viui ac cælestis dono ostensa, dixit B. Ioannes Euangelista, vt in superiore tractatu explicauimus, cū dilexisset suos, qui in hoc mundo erant, in finem dilexit eos. Ad hæc, quia hic panis viuus & mysticus, vt quisque vult, ita ei vel vita, vel mors efficitur, sicut Apost. ait, probet autem se ipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat: qui enim manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit non diiudicans corpus domini, vt hoc postea facilius crederetur, fecit prius Deus in illo Manna, vt sicut scriptum est in eadem sapientia Salomonis, seruiens vniuscuiusque voluntati, in quodcunque quis veller, transmutaretur, scilicet in saporem etiam porri, cæpe, & allij, pro quibus in deserto suspirabant, quæ quidem interdum mortifera esse solēt comedenti. Age ergo, si is, qui indigne sumit sacramentum corporis & sanguinis, nihil sumit, quod sibi sit mortiferum, præterquam signum, quomodo huc pertinere potest illa transmutatio Mannæ in saporem porri, aut allij aliquando ægroto & infirmo mortiferi? si enim pertinebat, oportebat, vt quod illic in figura, & vmbra fiebat, vere fieret hic in re illius figuræ, & in corpore illius vmbre. res autem & corpus illius typi & vmbre veteris nō est, quod est signū

tantum, vt hæretici facere, & dicere coguntur;
 quare relinquitur, vt sit verum Manna, id est, ve-
 rum in sacramento Christi corpus, quod vita
 quidem est bonis; mors vero malis. vt iam pa-
 ris sumptionis, dispar sit exitus, vt est in Ecclesia-
 stico Hymno. Hinc B. Chrysostom⁹ in homilia
 de traditione mysteriorū & obliuiscēdis iniuriis,
 " καθ' ἅπερ σωματικὴ τροφή ὅταν εἰς γαστέρα χυ-
 " μοὺς ἔχουσιν πονηροὺς ἐμπέσῃ πλεῖον ὅτι τέλει
 " τὴν ἀφρωτίαν ὃ ὧδ' αὖ τὴν οἰκείαν φύσιν, ἀλλὰ
 " ὧδ' αὖ τὴν ἀδένειαν τῆς γαστρὸς, οὕτω δὲ καὶ ὅτι
 " τῶν μυστηρίων τῶν πνευματικῶν συμβαίνειν ἔω-
 " θεν. καὶ γὰρ καὶ Ἰαῦτα ἐπειδ' αὖ εἰς ἀφάνειαν
 " ἐμπέσῃ πονηρίας γέμουσαν μᾶλλον αὐτὴν διὰ-
 " φθείρει καὶ σπύλλουσιν οὐ ὧδ' αὖ τὴν οἰκείαν φύ-
 " σιν ἀλλὰ ὧδ' αὖ τὴν ἀδένειαν τῆς δεξαμενῆς
 " ψυχῆς: vt, inquit, esca, qua vitur corpus, cum
 " in ventrem humores habentem corruptos dei-
 " citur, in ualitudinem auget, non quidem natu-
 " ra sua, sed vitio ventris: sic sane in sacramentis
 " spiritualibus euenire solet. hæc enim cum in
 " mētem alicuius prauam inciderint, eam potius
 " vitiant, & perdunt, non naturæ suæ vi, sed vitio
 " animæ, quæ illa accepit. Vnde subiungit. Nemo
 " igitur intus retineat prauas cogitationes, quin-
 " immo repurgemus cor, καὶ καθαρά προσερχόμε-
 " θα θυσίᾳ, ἁγίαν ποιήσωμεν τὴν ψυχὴν, id est, ad
 " sacrificium purum accedamus, reddamus san-
 " ctam animam. Hactenus de Manna illo mira-
 " bili collato cum admirabili sacramento Eucha-
 " ristia, cuius ymbra & figura fuit.

Quomodo quod scriptum est in Euang. Lucæ, desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum, de Pascha mystico corporis Christi in sacramento dictum sit; & de loco epistolæ prioris ad Cor. Pascha nostrum immolatus est Christus ad idem Pascha mysticum pertinente; & qui sint auctores, qui sic intellexerint; & quomodo ex ipsis verbis, quibus usus est Apost. elicitur de Pascha mystico dixisse, Pascha nostrum immolatus est Christus.

CAP. 3.

SEd differamus iam deinceps de locis scripturæ novi testamenti contra istorum metonymiam, ac primum de loco Euāgelij Lucæ, cum dominus dixit, desiderio desideravi hoc pascha manducare vobiscum, antequam patiar. An enim dicturi sunt metonymici de Pascha agno vetere locutum esse hic dominum? non puto, ne cum Marcione à Tertulliano rideantur, cum contra eum disputans ait, nimirum veruecina illum Iudaica delectaret? an ipse erat, qui tanquam ouis ad victimam adduci habens, & tanquam ouis coram tondente, sic os non aperturus, figuram sanguinis sui salutaris implere concupiscebat? & poulopost, professus itaque se concupiscentia concupisse edere Pascha, vt suū, (indignum enim erat, vt quid alienum concupisceret Deus) acceptum panem, & distributum discipulis corpus suum illum fecit, Hoc est

*Quomodo
Tertullianus
locū Euange-
lij Luca de
Pascha, quod
dominus cum
discipulis mā-
ducare deside-*

„ corpus meum dicendo ; id est , figuram corporis sui. panem, qui vt idem Tertullianus contra eundem Marcionem probat, erat in lege veteris figura corporis sui, dicit fecisse dominū corpus suum, suūque Pascha, quod desiderio desiderabat manducare cum discipulis suis. itaque non de typico Pascha, in quo figura tantum erat, hoc dixit, desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum, ante quam patiar; sed potius de illo mystico Pascha, in quo veritas corporis Christi, quæ in Pascha typico, id est, agno veteris figurata, & adumbrata fuerat, & salus nostra continebatur; quam tanto desiderio desiderabat, vt pro ea mortem subire desideraret, & in ipsius mortis pro nobis subeundæ commemorationem hoc optabilissimum Pascha nobis in fine relinqueret, in quo tota æternæ vitæ, & cælestis gloriæ adipiscendæ fiducia, & spes nobis collocanda esset. sic quoque Leontius Aetholius in commentariis Lucæ

rabat, intellexerit, & contra Marcionē interpretatus sit, quæ interpretatio metonymicos quoque refellit.

„ hunc locum interpretatur. *ὅτι τὸ τὸ πάσχα ἐπὶ*
 „ *ὑμῶν παραδιδούαι ἡμῖν τὰ καινὰ πρᾶγματα, κα-*
 „ *ὅ δὲ μέλω πνευματικούς ποιεῖν.* Id est, hoc Pascha
 „ vobis tradere desidero, nouas scilicet res, quatenus
 „ facturus sum vos spirituales. Sed ne hæc Tertulliani & nostra, immo sanctorum patrum interpretatio loci euangelici eripi vlllo modo à Caluinistis possit, astringenda est Pauli Apostoli auctoritate, vt iam inde locos Pauli de sancta Eucharistia contra metonymicos scrutari incipiamus. Paulus igitur cum Corinthios reprehenderet, qui in cæstum illum non eiecerant

Quomodo quod dominus de cæna mystica dixit, de-

*fiderio defide-
raui hoc Pas-
cha mādica-
re vobiscū,
auctoritate
Pauli confir-
maui.*

ex Ecclesia, quin potius de eo gloriabantur, tā-
quam magistrum, vt ait Theodorerus, habe-
rent peritissimum, postquam dixit, & vos infla-
ti estis, & non magis luctum habuistis? & pau-
lo post, non est bona gloriatio vestra; subiun-
git, nescitis, quod modicum fermentum totam
massam corrumpit: fermentum enim vocat in-
flationem & gloriationem illam malam; siqui-
dem panis qui fermento caret, non intumescit.
Vnde S. Nilus, difficile, inquit, est non inflari
virtutibus egregiis, sed potius remanere sub-
missum, & vt ita dicam, azymum. nec enim in-
quit, azymum intumescit, aut inflatur igne. Vn-
de subiungit Apostolus, Expurgate igitur vetus
fermentum, vt sitis noua conspersio. vetus fer-
mentum vocat hic vitam veteris hominis non-
dum renouari per baptismum, ad quam perti-
net omnis inflatio & inanis gloria: quam vitam
deponere præcipit, vt fiant noua conspersio, id
est, nouum fermentum gratiæ, sicut B. Igna-
tius hunc locum imitatus in epist. ad Magn. ab-
iicite, inquit, malum vetus fermentum, quod
corrumpit, & putrefacit; & percipite nouū gra-
tiæ fermentum. nouitatem vitæ intellexit, in
qua oportet ambulare eos, qui baptizantur.
Vnde B. Syritius ad baptismum retulit hunc A-
postoli locum in epist. 1. cap. 2. hortans enim ad
baptizandum in Pascha & Pentecoste, quate-
nus, inquit, Apostolica illa impleatur præce-
ptio, vt expurgato fermēto veteri, noua incipiat
esse conspersio. Addidit Apostolus, sicut estis
azymi, quia baptizatos, quos azymos vocat,

tanquam vetere vitio per baptismum libera-
 tos decet incorruptæ vitæ nouitas. Deinde quia
 azymorum meminit, quibus Iudæi in Paschate
 utebantur, vt idem Theodoretus obseruauit,
 idcirco conuenienter, inquit, subiungit; etenim
 Pascha nostrum immolatus est Christus. Quo-
 modo autem conuenienter azymis subiunge-
 ret hoc Paulus, nisi loqueretur de Pascha, quod
 immolasset Christus, quodque ipsemet Chri-
 stus fuisset? agnus enim ille typicus immolatus
 quidem est à Christo, & discipulis ritu Iudaico,
 erat enim sacrificium, & sic scriptura Exodi ap-
 pellat; non tamen erat ipse Christus, sed figura
 eius. neque Christus in eo immolabatur, nisi
 typice tanquam in vmbra. at Paulus hic Chri-
 stum dicit esse Pascha hoc, de quo loquitur, &
 ipsum Christum esse Pascha hoc immolatum,
 quod nostrum appellat; quia non erat Iudai-
 cum Pascha, vt illud vetus, quod erat agnus ex
 genere pecoris. Ita etiam intellexit Titus Bo-
 strenus, cuius meminit B. Hieronymus in cata-
 logo scriptorum Ecclesiasticorum. sic enim
 in commentariis Lucæ Euangelistæ ait, expla-
 nans locum illum, desiderio desideravi hoc Pas-
 cha manducare vobiscum antequam patiar.
 οὐκ ἐξ ἀγέλης ἀμνὸς ἀγιάζει τοὺς ἐν χριστῷ, αὐτὸς
 δὲ μάλλον ἀγίως ἱερουργούμενος διὰ τῆς μουσικῆς
 θύλογίας καὶ ὡς θύλογούμεθα, καὶ ζωοποιέμεθα.
 γέγονε ὅτι ἡμῖν ἀρτοὺς ζώντες ἐξ οὐρανοῦ καὶ λαβὰς,
 καὶ ζωὴν διδοὺς τῷ κόσμῳ. Nō agnus, inquit,
 ex grege sanctificat eos, qui in Christo sunt, sed
 ipse potius Christ⁹ sancte immolatus p mysticā

*Quomodo
 quod Paulus
 dixit, etenim
 Pascha nostrū
 immolatus est
 Christus, de
 Pascha mysti-
 co, id est, de S.
 Eucharistia
 accipi voluit,
 & qui sint
 auctores.
 Theodoretus.*

*Titus Bostre-
 nus.*

Origenes.

benedictionem, in qua benedicimur & viuifica-
 mur: factus est enim nobis viuus, qui de cælo
 descendit, & vitam dat mundo. Sic etiam Ori-
 genes in homilia 6. in Iesum Naue interpreta-
 tus est. sic enim B. Hieronymo interprete lo-
 quens de filiis Israel, qui in Galgalis circuncisi
 Pascha ibidem fecerunt, non enim, inquit, ante
 circuncisionem Pascha facere poterant; neque
 statim post circuncisionem carnes agni come-
 derunt antequam sanarentur; sed postea quam
 sanati sunt, dicitur, quia fecerunt Pascha filij Is-
 rael quarta decima die mensis. deinde interpre-
 tans allegorice, & conferens circuncisionem &
 esum agni cum baptismo & Pascha mystico, de
 quo loquitur Apostolus, quod est S. Euchari-
 stia, subiungit, Vides ergo quia nemo immu-
 ndus facit Pascha, nemo incircuncisus, sed qui-
 cunque mundus fuerit & circuncisus, sicut &
 Apostolus interpretatur dicens, etenim Pascha
 nostrum immolatus est Christus. etenim diem
 festum celebremus non in fermento veteri, nec
 in fermento malitiæ & nequitiæ, sed in azymis
 synceritatis & veritatis. Hactenus Origenes, &
 interpretatio Hieronymi è Græco. Auctore igitur
 & interprete Origene, Pascha nostrum, quod
 immolatus est Christus, vocauit hoc loco Apo-
 stolus Pascha mysticum, quod baptizati in Ec-
 lesia comedunt; cuius figura erat Pascha, quod
 Israelitæ comederunt in Galgalis post circun-
 cisionem. Ad eandem sententiam Apostoli spe-
 ctat, quod Isidorus Pelusiota auctor insigni san-
 ctitate vitæ, & illustri sanctarum scripturarum

*Isidorus Pe-
lusiota.*

studio, & doctrina in epistola ad Nilum scribit. interpretans enim cur Moyses agnum assum comedere præcepisset, ut adumbraret, inquit, typice sacramentum scilicet incarnationis, in quo

» ignis diuinæ substantiæ cum carne vnitus est
 » ἀφ' ὧς, id est, modo, inexplicabili; deinde
 » subiungit, cum carne inquam τῇ νυῦ πάρ ἡ μὲν
 » ἐσθιομένη, καὶ τὴν ἀνεσιν κακῶν ἐργαζομένη: cum
 » carne inquam, quæ à nobis nunc comeditur, &
 » remissionem peccatorum conficit. Ecce agno
 » veteri asso ad epulandum, quod erat Pascha Iu-
 » dæorum, respondet interprete Isidoro, tan-
 » quam typo, caro Christi, quæ ad epulum mysti-
 » cum in Ecclesia nunc adhibetur; quod Paulus
 » vocat Pascha nostrum, quod est Christus, qui
 » pro nobis mystice immolatus est, ut sincere &
 » munde epulemur. Idem Isidorus in epist. etiam
 » ad Ophelim Grammaticum explanans, quid
 » in ænigmate significaret ille ritus comedendi a-
 » gnum festinanter: significabat, inquit, ὅτι χρὴ
 » σπευδᾶν εἶναι τὸν τὸ θεῖον καὶ ἀληθὲς πάσχα
 » ἐσθίωντα, id est oportere esse virtutis studiosum,
 » qui diuinum & verum Pascha comederet. Hic
 » quoque agno veteri, qui festinanter comedeba-
 » tur, qui erat vetus Pascha, respondere facit Pas-
 » cha diuinum & verum, quod non negligenter,
 » sed studiose & accurate comedendum est; & ut
 » Paulus monet, pure ac sincere. Sic quoque B.
 » Chrysostomus hunc locum Apostoli de Pascha
 » mystico accepit. sic enim in homilia de ieiunio
 » primi Paschæ scripsit, explanans locum illum,
 » cum dixit, quotiescunque enim manducabitis

*Isidorus Pe-
lusiota.*

Chrysostomus.

panē hunc, κύριον, inquit, ἐποίησε τὸν προσιόντα «
πάσης ἡμερῶν παρατηρήσεως ἀπαλλάξας αὐτὸν, «
id est, omni obseruatione dierum liberauit ac- «
cedentem relicta ei potestate libera. Vnde pau- «
lo post, semel, inquit, fit Quadragesima in anno: «
Pascha autem ter in hebdomada, & aliquando «
quater, immo potius quotiescunque nos volue- «
rimus; Pascha enim non est ieiunium, ἀλλὰ ἡ «
θυσία ἡ χαρὲς ἡ γινώμη σωάξιν, id est, sed «
sacrificium, quod fit in vnaquaue synaxe. Sic «
vocat conuentum Ecclesiasticum ad Missam, «
quam vocamus. Deinde subiungit auctorita- «
tem Apostoli. sicut, inquit, Apostolus, Pascha «
nostrum immolatus est Christus. & paulo post. «
Eadem, inquit, est hæc oblatio, quæ à nobis fit, «
atque illa, quæ facta est à Christo in illo festo. «
καὶ ὅθεν ἐκείνῃ θυσίᾳ τῆς σεμνωτέρας, ὅθεν αὐ- «
τῇ ἐκείνης θύτελες ἑορτὴ μία, καὶ ἡ αὐτὴ ὁμοίως φρι- «
κτὴ καὶ σωτήριος, id est, non illud sacrificium «
venerabilius hoc, nec hoc vilius illo; quin po- «
tius vnum & idem æque tremendum & æque «
salutare. Idem rursus Chrysostomus in homi- «
lia de traditione mysteriorum, & de obliuione
iniuriarum, affirmat sacrificium, quod in altari
fit quotidie, Christum esse ibidem immolatum,
θυσία προσέρχῃ φρικτῇ καὶ ἁγίᾳ, ἐσφαγιασμένου «
πρόκειται ὁ χριστός. ad sacrificium, inquit, tremen- «
dum & sanctum accedis, positus est ante te im- «
molatus Christus. Immo quod idem Aposto- «
lus subiungit, magis adhuc quod dicimus, de-
clarat & confirmat. itaque epulemur, inquit,
non in fermento veteri, nec in fermento mali-

Chrysostomus.

„tiæ & nequitia, sed in azymis synceritatis, & ve-
 ritatis. quod Latinus interpres vertit, epulemur,
 græce est, ἐορτάξωμεν, id est, festiue celebremus.
 at Christi veri agni immolationem in cruce,
 non festiue celebramus, sed potius secundum
 apostolicæ constitutionis traditionem, cum Iu-
 dæi festum agunt, nos lugemus: nec epulamur
 cruenti agni Pascha, sed incruenti, in specie sci-
 licet panis azymi, sicut Dominus fecit. nec enim
 tunc aliud genus panis erat secundum legem.
 Vnde Apostolus valde apposite azymum, quod
 in corpus suum, idémque Pascha nostrum tunc
 „conuertit, allegorice interpretatus est, epule-
 „mur, inquit, non in fermento malitiæ & ne-
 „quitia, sed in azymis synceritatis, & veritatis:
 „qui enim indigne manducat, id est, manducat
 „non expers malitiæ, & nequitia, neque cum
 „syncero ac vero corde, iudicium ille quidem, vt
 „Apostolus ait, sibi manducat, & bibit non diu-
 „dicans corpus Domini. Accedit præterea ad cō-
 firmandam huius loci Pauli de mystico Pascha
 interpretationem auctoritas Ecclesiæ, quæ in
 „hymno, quo vtitur, sic ait Apostoli sensum se
 „quēs, Iam Pascha nostrū Christus est, Qui im-
 „molatus agnus est, synceritas azyma, Caro eius
 „oblata est. En quemadmodum caro Christi o-
 blata in cœna incruente, facta est nostrum
 Pascha, nostrèque agnus immaculatus, qui
 synceritatis azyma vocatur; vt cum, eius inno-
 centia, tum, quales esse deberent, qui ad cœnam
 huius agni accessuri essent, in ænigmate si-
 gnificaretur. Interrogemus iam hic Calui-

nistas, si ita pergunt interpretari, Hoc est corpus meum, id est figura corporis mei, an non eodem modo coguntur isti interpretari, Pascha nostrum immolatus est Christus, id est, figura Paschæ nostri immolata est? aut cur magis in illo priore metonymia erit, quàm in hoc posteriore? cum tot testimoniis probatum sit, de eadem re vtrumque dici? Panis igitur ex disciplina Caluini in cœna illa dominica immolatus est. ac rursus cum idem in cœna & in cruce immolatum sit, licet non eodem modo, sequitur ex eadē disciplina Caluini, vt panis crucifixus sit, vt Tertullianus contra Marcionem colligebat.

Quomodo sequatur ex disciplina Caluini, vt panis crucifixus sit, sicut Tertullianus contra Marcionem colligebat.

Quod Metonymici facientes panem figuram corporis Christi, azimum panem facere deberent: & quomodo positum est illis sacramentum corporis Christi in signum, cui contradicunt: & quomodo ex eorum disciplina sicut ex disciplina Marcionis, sequatur panem esse crucifixum, non corpus Christi, & etiam posse demones corpus Christi participare, ac proinde pro eis passum esse Christum, qui fuit error Origenis.

C H A P. 4.

SEd rursus libet hic quærere ex istis, vt ex omni parte eorum insania conuicta sit, si panis est figura corporis Christi, sic enim erat panis vetus, cur non adhibet ad suam cœnam panem azimum? quandoquidem in cœna illa Domini

non fuit, nec ex lege aliud genus panis esse potuit? si respondeat cum Græcis æmulis Ecclesiæ nostræ, facere se hoc, ne videantur iudaizare, vno modo utrosque redarguimus. Siquidem & fermentatos etiam panes, quos 70. interpretes zymitas vocant, ad sacrificium laudis Iudæi ex lege Leuitici cap. 7. adhibebant, quod, ut B. Cyrillus in cōment. Malachiæ Prophetæ cap. 1. allegorice interpretatur, significabat in ænigmate, catechumenos, qui nondum fermentum malitiæ per baptismum deposuerunt, admittēdos esse ad sacrificium laudis, id est ad gratiarū actionem; vnde eos ex Ecclesia non eiicimus ante tempus oblationis. Sed Græcorum longe alia ratio est. illis enim ut licet in specie fermentati sacramentum corporis Christi habere, ita non licet eis Latinos, qui in specie azymi habēt, reprehendere. Caluinistæ vero neutros sequi voluerunt, sed cum vtraque Ecclesia Græcorū, & Latinorum Catholicorum pugnantes vmbra tantum pro corpore tenere, & figuram pro veritate. de quibus prophetauit B. Simeon,

» Ecce, inquit, positus est hic in signum, cui
 » contradicetur. non enim crux tantum signum
 » est, cui contradicetur, sicut Apostolus ait, nos
 » autem prædicamus Christum crucifixum, Iu-
 » dæis quidem scandalum, gentibus autem stul-
 » titiam. signum enim vocatur apud Esaïam crux
 » Christi, cum ait, & leuabis signum in nationes;
 » & congregabit profugos Israel, & dispersos
 » Israel colliget. neque rursus dicitur positus in
 signum, cui contradicetur propter resurrectionem.

*Caluini. ani
neque Græcos
neque Lati-
nos in sa. ra-
mento corpo-
ris Christi se-
qui voluerūt:
sed vmbra
pro corpore, et
figuram tene-
re pro verita-
te.*

*Quomodo
hæretici sa-*

*examētarij ad
crucem & re-
urrectionem,
et partū Vir-
ginis, qua in
ser pūra vo-
cantur signa,
quibus corra-
ditur, sacra-
mentum Eu-
charistia ad-
diderunt.*

nem tantum, cui vsque in hodiernum diē con-
tradiciunt Iudæi, negantes surrexisse, de qui-
bus scriptum est in Euangelio, Et signum non
dabitur eis nisi signum Ionæ Prophetæ, id est,
signum resurrectionis in Iona figuratæ & depi-
ctæ. Item positum esse in signum cui contradi-
citur, sic Tertullianus in libro de carne Christi
interpretatus est. Agnoscimus, inquit, signum
contradicibile conceptum & partum Virginis,
sicut Esaias ait, propterea dedit vobis dominus
ipse signum, Ecce Virgo concipiet. Aliud genus
signi deerat, quod est sacramentum corporis &
sanguinis domini, cui hæretici, qui ex discipli-
na Caluini orti sunt, contradicerent, negantes
in eo esse carnem Christi veram: quod quidem
cum negant, simul conuincimus negare eos car-
nem Christi pro nobis crucifixā. id ipsum enim
corpus, quod crucifigendum erat, dedit discipu-
lis ad manducandum; siquidem ipse Dominus
dixit verbis suis, quæ spiritus & vita erant, id est,
diuinæ potestatis, & viuificæ virtutis, Accipite
& manducate. Hoc est corpus meum, quod pro
vobis tradetur. Hoc facite in meam cōmemo-
rationem. quare si figuram corporis sui dedit,
vt disciplina Caluini vult, eadem figura corpo-
ris tradenda pro nobis erat. de quo enim dixit,
Hoc est corpus meum, de ipso eodem dicit re-
perens eandem vocem, Hoc facite in meam
commemorationem. quare si panis sacramenta-
lis Caluini, qui est secundum eum, figura cor-
poris Christi, fit in commemorationem mortis
eius, plane consequitur, vt idem panis sacra-

*Quomodo
necessario se-
quatur, vt si
dominus in
eana figuram
corporis sui
dedit, figura
item corporis
eius crucifixa
fuerit.*

mentalis, pro nobis in cruce mortuus fuerit. Et si enim in sacramento, tanquam in sacrificio mystico, licet istud negant isti, est figura sacri-

ficii in cruce facti, quia non est hic vera mors, sed commemoratio mortis, vt Chrysost. hom.

17. in epist. ad Hebr. notauit, non tamen est figura corporis, sed verum corpus. Hoc ipsum paulo supra Tertullianus in Marcionem, licet

alia ratione, eodem tamen pertinente concludebat, vt à nobis expositum est. vterque enim æque corpus Christi crucifixum negat; & qui

ait, panem mystica benedictione consecratum, esse in nouo testamēto figuram corporis Christi, vt Calvinus; & qui negat, impleuisse Chri-

stum in nouo testamento figuram corporis sui, quæ erat in typico pane veteris testamenti, vt

Marcion. figura enim non impletur nisi veritatei. Marcionis igitur hæresis à Metonymicis renouatur. Alia etiam hæresis nefaria ex ista

Caluini schola vires & robur sumit. si enim non opus est ore carnis ad sumendum carnem Chri-

sti in sacramento, sed ore spiritus, & fide: igitur dæmones, qui sunt toti spiritus, & credunt,

ac contremiscunt, possunt participare corpus Christi, ex quo rursus sequitur, vt pro eis pas-

sus sit Christus; qui fuit Origenis error, quem Theophilus Alexandrinus lib. 2. Paschali, interprete Hieronymo è Græco, confutat his

verbis. Quod inquit, erit priuilegium, aut quæ ratio, vt soli homines corpori eius sanguini-

que communicent, & non dæmones quoque, pro quibus in passione sanguinem fuderit: sed

Quod in sacramento s.

Eucharistia,

asi est figura sacrificij facti

in cruce tan-

quam in sacrificio mysti-

co, non tamen est figura cor-

poris Christi, sed ipsum ve-

rum corpus Christi.

Quomodo ex disciplina Cal-

uini de manducatione cor-

poris Christi ore spiritus per

fidem, Origenis e. vor à pa-

tribus confutatus renascitur.

neque dæmones audiēt, Accipite & edite. Hoc
est corpus meum, quod pro vobis tradetur: ne-
que Deus sua præcepta soluet, qui discipulis ait,
Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis
margaritas vestras ante porcos, ne forte con-
culcent eas, &c. nam & Apostolus scribens,
nolo vos participes dæmoniorū fieri; non po-
testis calicem domini bibere, & calicem dæ-
moniorum, impossibile esse demonstrat, dæ-
mones de calice domini bibere, & de mensa
eius participare. cibus diaboli negatores Dei
sunt, &c. Haftenus Theophilus. Ecce igitur
quemadmodum hic grauiſſimus auctor ex eo
probat, non esse Christum pro dæmonibus pas-
sum, quod non possunt corpus Christi mandu-
care, neque sanguinem eius bibere. hoc enim
hominibus corpore & anima præditis, pro qui-
bus Christus sanguinem fudit, conuenit. Cæ-
terum Calvinus dum manducationem corpo-
ris Christi spiritualement tantum, & secundum fi-
dem fieri tradit, eam cum dæmonibus, vt dixi,
communem facit; ac proinde Christum pro eis
passum esse. Siquidem pro eisdem passus est,
quibus ad commemorationem mortis suę se ad
comedendum præbuit, vt illis fieret cibus viuēs
& viuificans eos, quos moriens, à morte liberaſ-
set. Haftenus de hoc loco epistolæ ad Cor. Per-
gamus ad alium locum eiusdem epistolæ, ait
enim paulo post, intuens in communionē cor-
poris Christi in sacramento, per quam vnimur
spiritualiter & corporaliter cū eo, Nescitis, in-
quit, quoniam corpora vestra membra sunt

*Quomodo di-
sciplina Cal-
uini cogit cō-
municare cor-
pus Christi cū
dæmonib⁹, &
facere item
Christum pro
eis passum.*

Chri-

» Christi? tollens ergo membra Christi, faciam
 » membra meretricis? absit. An nescitis quoniam
 » qui adhæret meretrici, vnum corpus efficitur?
 » erunt enim, inquit, duo in carne vna; qui au-
 » tem adhæret domino, vnus spiritus est.

Quomodo concludatur ex loco epist. ad Cor. cap. 5.

*Vnio corporalis cum Christo, quæ nisi per carnē
 eius in sacramento communicatam fieri non
 possit: & de duplici vnione ibidem à Paulo
 notata, spirituali tantum, & spirituali simul
 & corporali in sacramento, vtraque à Diony-
 sio diuine explicata, & post eum à Cyrillo: &
 quomodo aliud sit, esse vnū spiritum cum Chri-
 sto, & aliud, vnum corpus, contra Metonymi-
 cos, qui hæc distinguere non possunt.*

C A P. 5.

A Ge ergo, quomodo qui adhærere Christo
 definit, vt adhæreat meretrici, idem mēbra
 Christi tolleret, nisi qui Christo prius adhære-
 bat, vna caro fieret cum eo per cōiunctionē sci-
 licet corporis, & non solū vnus spiritus? Quod
 quidē, vt Christus in Euang. Ioan. & Apostolus
 eius in hac epist. ad Cor. & epist. ad Ephes. vt
 paulo post dicemus, docuit, per cōmunionem
 carnis Christi in sacramēto non solum spiritua-
 liter, sed corporaliter cōmunicatæ fit, & non ali-
 ter. vt enim qui adhæret mulieri siue legitime,
 siue non, id est, siue κατὰ τὴν διάθεσιν καμικῶν,
 siue πορνικῶν, quodam modo εἰς ὁμοψυχίαν καὶ

ὁμοσρκίαν, id est, quasi in vnam animam & vnā carnē, anima cum anima, & caro cum carne miscetur, Erunt enim, inquit, duo in carnem vnā; sic qui adhæret Christo per participationē corporis eius in sacramento, hic in Christo manet,

Quod qui adhæret meretrici, non tollit membra Christi cōtra auctoritatem Apostoli, si in sacramento, quod ore sumit, non est corpus Christi.

& Christus in eo: quod est, esse duos in carnem vnā; quod ad rationē mystici coniugij, quod est magnum sacramentum in Christo & in Ecclesia, pertinet. Quod si corpus Christi manducatur extra sacramētum à spiritu nostro, & sanguis similiter bibitur, vt tradit disciplina Caluini, quomodo qui adhæret meretrici, tollit mēbra Christi, & facit ea mēbra meretricis? Quod enim non manducatur à corpore, non vnitur corporaliter cum corpore. quòd si non vnitur corporaliter cum corpore, non potest fieri ex vtroque vnum corpus per connexionem, quam Græci vocant *συνάφειαν*, quam alij interpretantur contactum; ex quo rursus fit, vt qui adhæret meretrici, non iam tollat membra Christi, quod Apostolus affirmat; siquidem non erat prius cum eo corporaliter vnitus, vt Metonymici volunt. tollit quidem certe membra Christi, qui erat cum eo vnione spirituali tātum vnitus, & postea vnionem talem amittit per peccatum, id est, ex membris Christi viuis facit membra mortua; sed quia is, qui adhæret meretrici, anima & corpore fit vnū per connexionem, siue commistionem cum meretrice; & hic membra Christi tollit, & facit ea meretricis: cōsentaneum valde est, vt de eo loquatur Apostolus, qui membra Christi, id est, cum Christo

Aliud est tollere mēbra Christi amissa vnione spirituali: aliud vero tollere mēbra Christi amissa vnione spirituali & corporali.

spirituali & corporali vnione vnita tollit: vt par vnio vtrunque ex aduerso respondeat, spiritus & corporis in Christo; & spiritus siue animæ & corporis in meretrice. Non reprehendo eos, qui hunc locum non de vnione ista corporali nostra cum Christo interpretantur; sed scribens aduersus hæreticos B. Cyrillum sanctitate & eruditione clarissimū & in interpretatione diuinarum scripturarū diuinum sequi malui, qui in Arianos vnionem quoque nostram corporalem cum Christo negantes, postquam illum
 "locum Pauli validissime torlit in comment. in
 "Ioan. lib. 10. cap. 15. Vnum corpus multi sumus, omnes qui de vno pane participamus, subiunxit in illum Arianum intuens, contra quem differebat, An fortasse putat ignotā nobis mysticæ benedictionis virtutem esse; quæ cum in
 "nobis fiat, nonne corporaliter quoque facit cōmunicatione carnis Christum in nobis habitare? Deinde locum, qui in manibus est, veluti aliam hastam, non minus valide torquet, in-
 "quiens; Cur enim membra fidelium membra Christi sunt? Nescitis, inquit, quia membra vestra membra sunt Christi? mēbra igitur Christi, meretricis membra faciam? absit. Saluator etiā,
 "Qui manducat meam carnem, ait, & bibit meum sanguinem in me manet, & ego in eo.
 "vnde considerandum est non habitudine solum, quæ per charitatem intelligitur, Christum in nobis esse, verum etiam & participatione naturali. Hactenus Cyrillus. participationem naturalem, vt superiore tractatu admonui, vocat

Explicatio vnionis nostra cum Deo ad intelligendum quomodo membra Christi efficiamur, & simus. hic participationem veram corporis Christi, quod in sacramentum realiter sumitur. Sed ut magis adhuc intelligatur, quemadmodum membra Christi nominemur, & simus, explicanda est tota ratio vnionis nostræ cum Deo, quæ duplex est, altera alterius origo & dux. Vtramque Dionysius diuine, ut cætera, describit; priorem sic, cum in capite de communione, post descriptam miseriam primi hominis Adæ, in quam se per peccatum coniecit, Diuinæ, inquit, bonitatis charitas infinita non abiecit prouidentiam, quæ nos effecerat, quin potius naturæ nostræ ex toto, præterquam peccati, particeps facta, nostræque tenuitati vnita, & in iis, quæ propria & sua erant, non læsa, neque commixta, nos deinceps tanquam eiusdem generis homines, sui, suorumque bonorū participes effecit. Hætenus Dionysius de ratione vnionis nostræ spiritualis cū Deo, quæ à mysterio incarnationis ortum ducit. factus est enim Deus homo, ut pro nobis mori posset, & mors eius nostra fieret, nosque secum commorientes conresuscitaret resurgens à mortuis; & ascendens in cælum confedere faceret in cælestibus. Omnia enim dona, quæ in humanitate sua accepit, dedit nobis eadem natura præditis: sicut scriptum est, Ascendens in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus: pro quo in eandem sententiam dixit Propheta Dauid, Accepit dona in hominibus, id est in humanitate assumpta. quæ enim in ea accepit, dedit. Qui enim filium suum nobis dedit, quomodo, ait Paulus,

Quomodo Dionysius diuine explicat, & describit duplicem vnionem cum Deo, vnā spirituales, alteram spirituales & corporales, & quomodo vtræque fiat: & secundum vtræque simus membra Christi, de carne eius, & de ossibus eius, licet non vno modo, nec æqualiter.

Quod ratio vnionis nostræ spiritualis cum deo ex mysterio incarnationis proficiatur.

non cum illo omnia donauit? & ipse Filius in Euangelio Ioannis, Omnia, inquit, quæ dedisti mihi, dedi illis. Vnde tractans hoc mysterium S. Athanasius contra Sabelliū, Si homo, inquit, tantum esset, non fuisset habitus tot tantisque donis dignus: si verbum tantum, non eguisset. Vnitum ergo fuit verbum homini; & Deus pater intuens in verbum, dedit homini, vt exaltaretur, & haberet potestatem, & alia huiusmodi. Idcirco ad ipsum verbum referuntur omnia, tantumquam ipsi data sint, quæ per ipsum nos accepimus. Itaque vt propter nos humiliatus est, sic propter nos exaltatus dicitur. Ergo donauit illi, id est, nobis propter illum: exaltauit illum, id est, nos in illo. Vnde ipsum verbum nobis exaltatis, & adiutis quasi ipse exaltaretur & adiuuaretur, sic gratias agit, nostras res ad se referens ac dicens, Omnia quæ dedisti mihi, dedi illis. Hactenus Athanasius. igitur Deus pater intuens in filium suum propter nos hominem factum, nobis eadem natura præditis, si in mortem filij eius baptizamur, dat gratiam, per quam primo diuinæ naturæ participes facit. hæc est vnio cum Christo spiritualis. Hactenus enim aliam conjunctionem cum eo corporalem non habemus, nisi quòd membra Christi viuamur, quia cum spiritu eius vniti sumus, qui sumus alioquin de carne eius & de ossibus eius, propter cognitionem eiusdem generis, id est, propter communitatem naturæ humanæ, quam assumpsit. Cæterum cuiusque nostrum corpus suis proprietatibus singularibus signatum à corpore Christi

*Explicatio
vtriusque loci
in eandem sen-
tentiā in epist.
Pauli, & in
Psal. Dedit
dona homini-
bus, & Ac-
cepit dona in
hominib; au-
dore Atha-
nasio.*

*Quomodo
per baptismū
efficiamur
primo diuinæ
naturæ cōsor-
tes, sed eate-
nus nullā aliā
cōiunctionem
corporis cum
Christo habe-
mus nisi con-
iunctionem co-
gnationis eius-
dem generis
propter com-
munitatē na-
tura.*

fuis item characteribus signato separatum est, & extra illud positum. De altera vero vnione paulo post idem Dionysius, Deus verbum, inquit, sua bonitate & singulari erga homines charitate motus, cū esset alioqui simplex & inaspetabilis, sine vlla sui mutatione factus est compositus & aspectabilis: factus vero homo, com-

*De altera
vnione sum-
ma spirituali
simul & cor-
porali, quæ sit
per cōmunio-
nem corporis
Christi in sa-
cramēto par-
ticipati.*

munione benefice instituit; quæ cum eo nos in vnum cōiungeret, & ipse ea, quæ naturæ nostræ sunt humilia, & infima, cum suis diuinissimis summa vnione copularet, si modo nos tāquam membra cum eo similitudine vitæ sanctæ coagmetati, compactique simus, ac non potius peccatis mortui, cum diuinis eisdemque sanctissimis membris neque coniungi, neque conglutinari, neque vitæ eius participes esse queamus. Oportet enim si communionem participatiōemque eius cupimus, in vitam eius, quam in carne vixit, intueri, & imitatione atque similitudine sanctitatis ad habitum diuinæ & incorruptæ virtutis recurrere. sic enim nobis vt sui similibus, sui participationem apte & apposite largietur. Hactenus Dionysius. Hæc est cōmunio corporis Christi, quam dominus ad renouandam iugi recordatione memoriam mortis suæ nobis in specie panis & vini dedit. de qua Paulus ad Cor. scripsit, Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio, siue communio, sanguinis Christi est? & panis, quem frangimus, nonne cōmunio, siue participatio, corporis domini est? quoniā vnus panis, vnum corpus multi sumus, omnes qui de vno

"pane & vno calice participamus. per huiusmo-
 di ergo participationem corporis Christi in sa-
 cramento participati non solum vnione illa spi-
 rituali priore, de qua dicebamus, sed corporali
 etiam vnimur, quicumque illud in sacramento
 realiter sumimus; quod quia corpus vitæ est,
 non nisi cum viuentibus per spiritum eius vniri
 potest. vt iam illa prior vnio hanc secūdā, quæ
 summa est, tanquam dux, vt dixi, antecedit. sic
 efficiuntur corpora, sicut Apostolus ait, mem-
 bra Christi, non coniunctione tantum spiritua-
 li, sed etiam, quod hæretici negant, corpora-
 li, per carnem Christi in sacramento communi-
 catam. hæc enim communio efficit, vt concor-
 pores Christi, secundum scripturam Pauli, dica-
 mur, & simus; quia sumus in eo vnum corpus.
 siquidem ipse, qui indiuisibilis est, corporali-
 ter est per communionem carnis in sacramen-
 to participatæ in vnoquoque nostrum, quicun-
 que de vno pane, sicut idem Apostolus ait, par-
 ticipamus. Vtramque istam vnionem notauit,
 & distinxit B. Cyrillus in eodem lib. 10. in E-
 uangelium Ioannis cap. 15. vt alios nunc omit-
 tam, siue Dionysium sequens, siue cum eo con-
 sentiens. Recitabo iterum locum. Age igitur,
 "inquit, cum Trinitas vnum natura sit, confide-
 "remus, quomodo etiam nos ipsi inter nos cor-
 "poraliter & cum Deo spiritualiter vnum simus.
 "ex Dei patris substantia vnigenitus prodiens, &
 "totum in sua natura genitorem possidens, caro
 "factus est; seq; ipsum naturæ nostræ ineffabiliter
 "coniunxit, atque vniuit. sic quæ inter se plurimū

*Conclusio vnionis spiri-
 tualis simul
 & corporalis
 per cōmunio-
 nem corporis
 Christi in sa-
 cramento par-
 ticipati, cuius
 dux est vnio
 illa prior spi-
 ritualis tan-
 tum.*

*Quomodo
 beatus Cyrillus
 duplicē quo-
 que vnionem
 distinxit, sicut
 diuinus Dio-
 nysius.*

natura distant, in se ipso coniunxit, & naturæ
 diuinæ participes nos effecit. participatio enim
 spiritus, & vt ita dicam, mansio primū in Chri-
 sto fuit, & ab eo in nos penetrauit. ipse templū
 suum proprio spiritu perunxit, atque sanctifi-
 cavit. Origo igitur & via, qua Spiritum sanctū
 participamus, & Deo vniti sumus, Christi my-
 sterium est (mysterium scilicet incarnationis
 dicit) omnes enim in illo sanctificamur. Hactē-
 nus de vnione spirituali tantum. Deinde sub-
 iungit de altera vnione, quæ non solum spiri-
 tualis, sed corporalis quoque est. vt igitur inter
 nos & Deum singulos vniret, quamuis corpo-
 re simul & anima distemus, modum tamen ad-
 inuenit consilio Patris & sapientiæ suæ con-
 gruētē. suo enim corpore credētes per cōmu-
 nionem mysticam benedicēs, & secum & inter
 nos vnū nos corpus efficit. Quis enim eos, qui
 vnus sancti corporis vnione in vno Christo v-
 niti sunt, ab hac naturali vnione alienos puta-
 bit? nam si omnes vnum panem manducamus,
 omnes vnum corpus efficimur. diuidi enim at-
 que seiungi Christus non patitur. idcirco etiam
 Ecclesia Christi corpus est facta, & nos singuli
 membra Christi, secundum Paulum. vni enim
 Christo per corpus suum coniuncti, quoniam
 in nobis illum qui est indiuisibilis accepimus,
 ipsi potius, quàm nobis membra nostra accom-
 modantur. Hactenus Cyrillus. Idem rursus pau-
 lo post de eadem duplici vnione magis adhuc
 aperte & distincte. dicimus, inquit, quòd Spi-
 ritu S. recepto & inter nos quodammodo, &

„ cum Deo vnimur. nam quamuis vnique no-
 „ strum Patris & suum spiritum Christus distri-
 „ buit, indiuisibilis tamen spiritus est, & distribu-
 „ tus. singulis spiritus in seipso vnit: & omnes
 „ quibus distributio facta est, vnum in seipso ef-
 „ ficat. & sicut virtus sanctissimæ Christi carnis
 „ vnum corpus efficit participantes; eodem arbi-
 „ trario pacto in quibus indiuisibilis Dei spiritus
 „ habitauit; eos omnes ad vnitatem spiritualem
 „ conducit. ideo rursus Paulus nobis scripsit, Sol-
 „ liciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis,
 „ vnum corpus & vnus spiritus. Hactenus Cy-
 „ rillus. En, quemadmodum auctoritate Pauli al-
 „ liud est vnum spiritum nos esse; aliud vnum cor-
 „ pus. quæ disciplina metonymicorum non po-
 „ test distinguere. Explicata est autem ratio v-
 „ triusque vnitatis & vnionis spiritualis & cor-
 „ poralis. cum enim vnus spiritus in nobis habi-
 „ tat, tunc, ait idem Cyrillus, vnus verus Deus &
 „ pater omnium per filium suum, in quo scilicet
 „ est spiritus, habitat in nobis, nos mutuo & se-
 „ cum spiritus sui participes vniens; & hæc est v-
 „ nio tantum spiritualis: cum vero caro vitæ in
 „ nobis habitat, iam non solum vnus spiritus in-
 „ ter nos & in Deo sumus, sed vnum corpus Dei
 „ in Christo. Posterior vnio corporalis, quæ sum-
 „ ma est, vt sæpe diximus, quia spiritualem con-
 „ tinet, separari ab ea non potest: spiritualis ve-
 „ ro, re separari potest à corporali. vt igitur lo-
 „ cum Epistolæ Pauli ad Cor. cuius tractatio su-
 „ periores explicationem duplicis vnionis spiri-
 „ tualis, & corporalis ad propositum pertinētem

attulit, prosequar, cum Paulus corporalem v-
 nionem nostram cum Christo, notauerit; cum
 dixit, Nescitis, quoniam corpora nostra mem-
 bra sunt Christi? & alteram spiritualem, cum
 dixit ibidem; Qui adhæret domino, vnus spi-
 ritus est: & rursus in epist. ad Ephes. vnum cor-
 pus & vnus spiritus; liquet, Metonymicos, cum
 negant corpus Christi in sacramento comedi
 realiter sub specie ore carnis, Paulo contradice-
 re, qui ista distinxit, vnum corpus & vnus spiri-
 tus: vt enim non efficimur vnus spiritus adhæ-
 rentes Deo, nisi cum in nobis est spiritualiter v-
 nus spiritus Dei, qui est spiritus indiuisibilis; sic
 non efficimur vnum corpus, nisi cum in nobis
 est corporaliter corpus Christi. corpus enim
 Christi etsi indiuisibile est, carnem tamen & of-
 fa habet, quia corpus hominis non est nisi cor-
 p^o carnis. quod si in nobis est corporaliter cor-
 pus Christi, necesse est vt ore corporis nostri,
 sicut dominus instituit, comedatur. Hactenus
 ex Epistola ad Corinthios cōtra metonymicos.

*Quomodo qui
 negant corpus
 Christi in sa-
 cramento co-
 medi, vt cum
 comedere v-
 niat, contra
 auctoritatem
 Pauli non di-
 stingunt, quia
 ille distinxit
 vnum spiritū
 & vnum cor-
 pus.*

*Disputatio aduersus eosdem ex Epistola ad Ephe-
 sios c. 3. & 5. & quomodo quos Apostolus ibi
 dicat factos esse concorporales in Christo, non
 possit ab hæreticis alio detorqueri, sed necessa-
 rio intelligendum sit de participatione corporis
 Christi in sacramento: & quomodo Christus nu-
 triat Ecclesiam, & ipso nutriente efficiamur
 nos membra corporis eius, de carne eius, & ossi-*

DE SACRAM. EVCHARISTIÆ. 142
*bus eius : & de coniugio Christi, & Ecclesiæ
mystico, quomodo per communionem corporis
eius in sacramento consummetur.*

C A P. 6.

Sequitur, ut differamus deinceps aduersus
Sistos ex Epistola ad Ephesios: quæ eadem
via, & ratione hæreticos metonymicos coar-
guit, & conuincit. pro eo. n. quod in illa dixit
Apostolus, corpora nostra esse membra Chri-
sti (quod per communionem corporis Christi
in sacramento vere, & realiter communicati in-
telligendum esse superius docui, idque ad ratio-
nem mystici coniugij Christi, & Ecclesiæ perti-
nere) in hac epistola dicit factos nos esse con-
corporales Christi, & rursus esse membra cor-
poris eius, de carne eius, & de ossibus eius. quod
ad magnum sacramentum sacræ communionis
retulisse, paulo post docebimus, & testimoniis
sanctorum patrum confirmabimus. ait igitur
» Apost. Cuius rei gratia ego Paulus vinctus Iesu
» Christi pro vobis gentibus, si tamē audistis dis-
» pensationem gratiæ, quæ data est mihi in vo-
» bis, quoniam secundum reuelationem notum
» mihi factum est sacramentum, sicut scripsi in
» breui, prout potestis legentes intelligere prudē-
» tiam meam in mysterio Christi, quod aliis ge-
» nerationibus non est manifestatum filiis homi-
» num, ut nunc reuelatum est sanctis Apostolis,
» & Prophetis in spiritu. sequitur deinde quod nā
» mysterium siue sacramentū dicat. Gētes, inquit,

esse cohæredes, & concorporales, & comparti-
 cipes promissionis in Christo per euangelium.
 concorporales dicit in Christo, de quibus di-
 xerat, esse corpora nostra membra Christi, vt
 superius explicauimus, & de quibus in eadem epi-
 stola ad Corinthios, quod in priore tractatu ex-
 posuimus, dixerat, Quoniam vnus panis, vnum
 corpus multi sumus, omnes, qui de vno pane, &
 vno calice participamus. dixerat enim ibidem
 prius, Calix benedictionis, cui benedicimus, nō
 ne communicatio sanguinis Christi est? & pa-
 nis, quem frangimus, nonne participatio corpo-
 ris domini est? sic beatus Cyrillus hunc locum
 epistolæ ad Eph. intellexit, & interpretatus est
 in commentariis Euang. Ioan. libro II. c. 16. &
 in libris allegoriarum, quos in Pentateuchum
 scripsit, quos Glaphyra vocauit, in Gen. cap. de
 Adam, *συσσώματοι*, inquit, *γεγόναμεν αὐτῷ δι-*
ὐλογίας τῆς μουσικῆς, id est, concorporales facti
 sumus ei per mysticam benedictionem (hoc est,
 per communionem corporis Christi in sacra-
 mento, siue mysterio) per mysticam enim in-
 quit benedictionem, mutatur substantia panis,
 & vini in corpus, & sanguinem domini. Hæte-
 nus Cyrillus. eodem modo interpretatus est in
 commentariis in Es. cap. 56. quo in loco prædi-
 xit propheta mysterium de hostiis noui testa-
 menti, quas cum Gentiles ad fidem Christi vo-
 cati comederent, vnum corpus in Christo fie-
 rent. sed hanc prophetiam postea loco suo tra-
 ctabimus, & cum nouo testamento more no-
 stro conferemus. Vt autem sacramentum istud

Christi, quod hic dicit Apostolus per reuelatione sibi notum factum esse, & sanctis Apostolis & prophetis ite reuelatum, gentes scilicet esse concorporales in Christo, tu hæretice aliò detorquere non posses, ad mysterium scilicet incarnationis, de quo Paulus in epis. ad Hebr. ait. Quia ergo pueri communicauerunt carni, & sanguini, & ipse similiter participauit eisdem, ut per mortem destrueret eum, qui habebat mortis imperium, idcirco vna complexione colligauit illa tria, cohæredes, concorporales, & comparticipes promissionis in Christo. non enim qui sunt concorporales, id est participes humanæ naturæ Christi, aut etiam, qui sunt membra Ecclesiæ, quæ est corpus Christi, omnes sunt cohæredes Christi, & comparticipes promissionis, quæ facta est filiis Dei; sed qui sunt concorporales in Christo, qui sunt scilicet membra viuæ, hi enim propter similitudinem vitæ Christi, summa vnione, ut ait Dionysius, cum diuinissimis membris eius per communionem corporis, & sanguinis copulantur, facti sic concorporales, id est, vnum corpus, & vnus spiritus cum eo, & simul cohæredes eius, ac comparticipes promissionis in Christo. Hæc autem est promissio, Sicut misit me viuens pater, & ego viuo propter patrem; & qui manducat me, & ipse viuet propter me. Hoc est sacramentum admirabile, & obstupendum, quod Apost. dicit per reuelationem sibi patefactum esse. Quod si in sacramento sanctiss. Eucharistiæ est tantum figura corporis Christi ex disciplina Caluini, & Metonymicorum, qui ex

Quomodo secundum disciplinam Caluini non debuit dicere Aposto-

*lus, gentes esse
concorporales,
sed configura-
les in
Christo I. su.*

schola eius profecti sunt, & hoc est sacramentū
sanctis Apostolis, & Prophetis reuelatum, non
debit dicere Apostolus, gentes esse συνασώμους,
siue συνασώματους (varie enim legitur) id est, con-
corporales, sed σωμαχηματίσους, id est, configu-
rales, per participationem scilicet, siue commu-
nionem figuræ corporis. imago enim siue figu-
ra corporis participata non potest facere eos
qui eam participant concorporales. Sed quem-
admodum efficiamur concorporales in Chri-
sto, siue membra corporis eius, de carne eius, &
de ossibus eius, idem Apostolus paulo post ma-
gis adhuc exponit, cum ait, Viri diligite vxores
vestras, sicut Christus dilexit Ecclesiam. & pau-
lo post, cum dixisset, Qui suam vxorem diligit,
seipsum diligit; vt explicaret, quid esset diligere
vxorem sicut seipsum, subiungit. Nemo enim
carnem suam odio habuit, sed nutrit & fouet
eam, vt iam hoc intelligeretur, esse diligere vxor-
em suam, tanquam corpus suum, siue tanquam
seipsum, vtrunque enim dixit, scilicet nutrire &
fouere eam: & pro ea nutrienda & fouenda,
omni studio & labori honesto se tradere. In-
terpretatus est hic Apostolus, vt Procopius
Gazæus in commentar. in Genes. notauit,
quod illic dictum est mulieri, Ad virum
conuersio tua; scilicet, vt ab eo nutriaris & fo-
uearis instar videlicet lateris manui suppositi, vt
ait Basilus Episcopus Seleuciæ in homilia 2. in
illud, Adduxit Adam in Paradisum. ob hanc e-
nim causam ait hic auctor factam esse Euam ex
latere Adæ δάλπεται ᾧ καὶ σκέπεται παρὰ τῆς

*Quid sit dili-
gere vxorem,
tanquam suū
corpus, siue
tanquam sei-
psum.*

„ ἡρώς ἡ ὑποκειμένη πλὴν ἐστὶν. id est, fouetur enim
 „ & legitur, inquit, à manu latus ei subiectum. Se-
 „ quitur deinde, Sicut Christus Ecclesiam, scilicet
 „ nutrit & fouet. Quod si Christus Ecclesiam nu-
 „ trit; cibo igitur, qui ore corporis capitur, nutrit:
 „ siquidem cibum sponsæ Christi, quæ est Eccle-
 „ sia, comparat cum cibo, quo vir uxorem suam
 „ nutrit. atqui certe ex toto dissimilia non compa-
 „ rantur; cuiusmodi essent cibus corporalis, & ci-
 „ bus corpore carens. docet autem statim, licet
 „ obscure, quia ita expediebat, quo cibo corpora-
 „ li Ecclesiam sponsam suam nutriat; cum subiun-
 „ git, quia membra sumus corporis eius, de carne
 „ eius & de ossibus eius. quæ perinde sunt, ac si di-
 „ xisset aperte; Sicut Christus Ecclesiam nutrit cõ-
 „ munionem. s. carnis suæ. communionem enim
 „ carnis suæ, vt Dionys. Areopagita in capite de
 „ cõmunionem ait, ὡς ὁμογενέσι λοιπὸν ἐδοξήσατο,
 „ καὶ τῶν οἰκείων ἀνέδραξεν μετόχους καλῶν, id est,
 „ communionem nobis postea vtpote homini-
 „ bus eiusdem generis ac naturæ largitus est, &
 „ suorum bonorum consortes, ac participes fecit.
 „ hoc enim est, quod paulo supra dixit idem Apo-
 „ lus; factos nos esse concorporales, & cõpartici-
 „ pes promissionis in Christo per verã scilicet cõ-
 „ munionẽ veræ carnis Christi in sacramẽto. Sic
 „ etiã intellexit & interpretatus est B. Irenæus lib.
 „ 5. contra hæreses. Quomodo, inquit, carnẽ negat
 „ capacem esse donationis Dei, quæ est vita æter-
 „ na, quæ sanguine & corpore Christi nutritur,
 „ & membrum eius est? quemadmodum & A-
 „ postolus ait in ea quæ est ad Ephesios epistola,

*Quomodo se-
cundum Apo-
stolum cibo,
qui ore carnis
sumitur ad
comedendum,
Christus Ec-
clesiam spon-
sam suam nu-
trit, & fouet.*

*Quomodo se-
cundum Apo-
stolum inter-
prete & aucto-
re S. Irenæo
per commu-
nionem corpo-
ris Christi in
sacramẽto ef-
ficimur mem-
bra eius, de
carne eius, &
de ossibus eius.*

quoniam membra sumus corporis eius, de car-
 ne eius & de ossibus eius, non de spiritali & in-
 uisibili homine dicens hæc; spiritus enim nec
 ossa neque carnes habet, sed de ea dispositione,
 quæ est secundum hominem, quæ ex carnibus
 & nervis, & ossibus consistit; quæ de calice, qui
 est sanguis eius, nutritur: & de pane, qui est cor-
 pus eius, augetur. En Metonymice, quemadmo-
 dum testimonio Pauli, interprete magno aucto-
 re Irenæo, ut vitam sempiternam viuamus, cor-
 pore & sanguine Christi spiritualiter nutrimur,
 non illis quidem sumptis ore spiritus tantum,
 ut tradit vestra disciplina, sed ore corporis. si-
 quidem per communionem istam corporis &
 sanguinis efficimur membra viua corporis eius,
 & de carne eius & ossibus eius, qui factus fuit
 homo, sicut nos. hoc autem fieri non posset, ni-
 si qui sumitur, non spiritualiter tantum sume-
 retur, veluti si esset spiritus, qui carnem & ossa
 non habet, sed etiam corporaliter, utpote car-
 nes & ossa habens: illud vero in Irenæo (& de
 pane, qui est corpus eius, augetur) nō dici de pa-
 ne mystico post consecrationem, docui superio-
 re tractatu, cum responderem ad obiectionem
 Volani 17. ne eadem nunc repetam. Christus
 itaque Ecclesiam sponsam suam communionem
 corporis & sanguinis sui nutrit; unde ut paulo
 ante, dixi, postquam dixit de viro, qui uxorem
 suam diligere debet, Nemo enim vnquam car-
 nem suam odio habuit, sed nutrit & fouet eam,
 sicut Christus Ecclesiam, scilicet nutrit & fo-
 uet; statim subiunxit, Sumus enim membra
 corporis

„corporis eius, de carne eius, & de ossibus eius.
 „quod quidem vnionem illam significat hic, quæ
 „à Dionysio dicitur in capite de communione,
 „ἐνωσις κατ' ἄκρον, id est, summa vnio: & à B. Cy-
 „priano in serm. de cœna; vnitas, vsque ad socie-
 „tatem germanissimam progressa. hæc autem
 „societas germanissima consistit in similitu-
 „dine, & imitatione vitæ Christi. Hæc enim
 „cum est, vt ait idem Dionysius, tunc tanquam
 „membra viua summa vnione cum Christo per
 „communione[m] corporis eius in sacramēto co-
 „pulamur. qui enim sunt membra mortua pecca-
 „tis, isti, inquit idem Dionysius, cum diuinis &
 „sanctissimis mēbris eius non coagmentātur, nec
 „eis adglutinantur, nec vitæ eius participes sunt.
 „sunt isti alioqui membra corporis eius de carne
 „eius, & de ossibus eius, sed per communitatem
 „naturæ tantum, & non per participationem e-
 „tiam substantialem sacramenti corporis & san-
 „guinis Christi. non sic, inquam, sunt membra
 „corporis eius de carne eius & ossibus eius, vt
 „sunt ij, de quibus hic loquitur Apostolus, cum
 „quibus commiscetur, & quos nutrit Christus
 „factus eorum cibus, faciens eos sibi concorpo-
 „rales, & comparticipes promissionis; sicut idem
 „Apostolus supra dixerat. Quare si Christus nos
 „nutrit, factus. s. noster cibus verus, & potus ve-
 „rus, vt in Euangelio dixit, quia sumus membra
 „corporis eius, & de carne eius & ossibus eius;
 „ergo membra eius viua sumus, ac proinde non
 „per communionē tantū humanæ naturæ mem-
 „bra, sed etiam per communionem sanctissimæ

*Quomodo
 duplici modo
 contingat esse
 membra Chri-
 sti, de carne e-
 ius, & de ossi-
 bus eius.*

Eucharistiæ, quæ ex membris & carne atque ossibus cum diuina natura hypostatice vnitis constat. hoc vero est coniugium Christi & Ecclesiæ, in quo fiunt secundum legem mystici coniugij duo in carnem vnā. hāc enim vnitatem significauit dominus, cum differens de hoc mysterio in Euangelio Ioannis, qui manducat, inquit, meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo. Nihil enim aliud est manere sic alterum in altero, quàm fieri duo in vnum. Quod ergo ad legem matrimonij carnalis coniugum pertinet, pertinere etiam anagogice & spiritualiter ad Christum, & sponsam eius Ecclesiam in sacramento communionis corporis Christi, docuit nos hoc loco Apostolus, cum post legem illam de coniugio in Genesi scriptam, scilicet, Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carnem vnā; statim subiungit, Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in Ecclesia; ergo coniugium fidelium coniugum cum cōiugio Christi sponsi & Ecclesiæ sponsæ eius tanquam sacramētum coniugij paruum cum magno comparat Apostolus. In quo autem consistat hoc magnum sacramentum coniugij Christi & Ecclesiæ, idem Apostolus paulo ante significauerat, cum præcipiens vt vir uxorem suam tanquā corpus suum diligeret, exemplum Christi Ecclesiam sponsam suam diligentis proposuit. Nemo enim inquit, vnquam carnem suam odio habuit, sed nutrit & fouet eam, sicut Christus Ec-

Quomodo docuit Apostolus quod ad legem matrimonij carnalis pertinebat, Erunt duo in carnē vnā, perire etiam anagogice ad matrimonium mysticum ecclesiæ cum Christo per communionem corporis eius in sacramento magno.

Quomodo coniugium carnale tanquam sacramentum paruum comparatur ab Apostolo cum coniugio mystico tanquam sacramento magno.

clesiam, scilicet, vt sæpius repetam, nutrit & fouet: quare cum dixit paulo post, Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in Ecclesia; consequentia rei & verborum postulat, vt subaudiamus in Christo scilicet nutriente & fouente Ecclesiam sponsam, & in Ecclesia, quæ nutritur, & fouetur à Christo sponso. Hoc autem nutrire scilicet & fouere Ecclesiam fit, cum Christus factus vere cibus, seipsum cum Ecclesia, id est, cum fidelibus vnit summa vnione, id est, secundum carnem & ossa & spiritum in diuinissimo & maximo sacramento sanctissimæ Eucharistiæ, quod animas fidelium spiritualiter viuentium nutrit, ac fouet, & facit crescere in salutem, vt beatus Petrus ait de eodem sacramento loquens, vt postea loco suo docebimus.

*Quomodo
Paulus doceat
secundum cō-
sequentiam
rei & verbo-
rum nutriti
ecclesiam spō-
sam ab sponso
suo Christo
corpore eius
facto cibo in
sacramento.*

Quæ Methodius martyr scripserit ad explanationem loci Pauli de sacramento magno in Christo & in Ecclesia; & quæ alij patres de eodē magno sacramento coniugij mystici per communionem corporis Christi in sacramento participati scripserint: & de dote sponsæ Christi à beato Chrysostomo descripta: & quomodo Metonymici sponsam, quod in ipsis est, dote spolient, & fame ac siti enecēt: & quomodo ex verbis Pauli concludatur, alimentum, quo Christus Ecclesiam sponsam nutrit, ore etiam corporali capi.

CAP. 7.

HVc spectant, quæ Methodius martyr in symposio decem virginum in hunc locum

*Quæ Metho-
dus martyr
scripserit per-
tinentia ad
mysticum con-
iugium Chri-
sti & Eccle-
siae sponsæ per
communione
corporis Chri-
sti in sacra-
mento.*

scripsit . interpretabor Latine . Nunquam , in-
quit , Paulus ὁ πνευματικὸς temere ad Chri-
stum & Ecclesiam retulisset coniugium Adæ &
Eux , si scriptura nihil sublime supra litteram &
historiam cogitasset . si enim hunc scripturæ lo-
cum nude penitus de coniunctione viri & mu-
lieris accipere oportebat , quorsum Aposto-
lus hæc memorans , nōsque in viam spiritus de-
ducens , hunc de Adam & Eua locum allegori-
ce interpretaretur , ad Christū & Ecclesiam eum
referens ? Et paulo post . Homo , inquit , mixtus
& temperatus cum sapientia & vita , hoc factus
est , quod erat quod in ipso habitauit φῶς ἀνθρώ-
βου , id est , lumen purum (Verbum Dei dicit .)
Vnde , inquit , recte Apostolus ad Christum re-
tulit illa de Adam . sic enim maxime congruet ,
ex ossibus eius , & ex carne eius Ecclesiam esse
factam : propter quam , relicto Patre in cælis , de-
scendit Verbum , & adhæsit vxori , & dormiuit
soporem passionis moriens pro ea , vt exhiberet
sibi Ecclesiam gloriosam , & omnis maculæ ex-
pertem , emundans eam lauacro ad excipiendum
spirituale , & beatum semen , quod ipse insonat ,
& inserit in profundo mentis . Excipit autem il-
lud ipsum semen & format Ecclesia instar vxo-
ris ad generandam virtutem & alendam . hac e-
nim ratione impletur illud , Crescite & multi-
plicamini , capiente Ecclesia incrementum per
congressum & communionem Verbi , quod ad-
huc ad nos se demittit , & soporem capit secun-
dum commemorationem passionis . non enim
potest aliter Ecclesia concipere credentes & re-

„generare per lauacrum regenerationis, nisi &
 „Christus propter eos se exinaniens, vt capi pos-
 „sit, secundum commemorationem, vt dixi, pas-
 „sionis, iterum moriatur è cœlo descendens, ad-
 „hærensque uxori suæ præbeat virtutem quan-
 „dam lateris sui, vt augeantur, qui in eo ædificati
 „sunt omnes per lauacrum regenerati. Hæc Me-
 thodius Martyr. ex quibus illud exinanire se
 nunc Christum, vt capi possit: & iterum, secundum
 commemorationem passionis mori, & adhæ-
 rentem uxori, id est, Ecclesiæ præbere virtutem
 quandam lateris sui ad augendum regeneratos,
 ad communionem corporis Christi in sacramen-
 „to Eucharistiæ pertinet, sicut scriptum est, Hoc
 „facite in meam cōmemorationem. Item Theo-
 „doretus in cōment. in Canticum Canticorum.
 „cum illum versiculum primum interpretatur,
 Osculetur me osculo oris sui, Nec vero, inquit, *Quæ alij pa-*
 offendi quis debet verbo osculi. siquidem in *tres de eodem*
 ipso sacramenti tempore membra sponsi nos *coniugio my-*
 „accipimus, osculamur & amplectimur, & veluti *stico Christi*
 „sponsali coniunctione cum eo copulamur. Gre *& ecclesiæ per*
 gor. quoque Nyssen. in Comment. in Canticum *communione*
 Canticorum cap. 5. de coniugio isto Christi & *corporis in sa-*
 Ecclesiæ per communionem corporis Christi *cramento con-*
 in sacramento altaris meminit, explanans enim *summato me-*
 „illum locum, Vox fratruelis mei pulsat fores, a- *minerint Theo-*
 peri mihi soror mea, proxima mea. Comparat *doretus, Greg.*
 nos, inquit, dominus cum angelis. siquidem *Nyss. Chrys.*
 „vigilanter Deo pareamus, Et vos, vt ait domi- *Ephrem, Ful-*
 „nus, similes hominibus expectantibus domi- *gen. ius, Ber-*
 „num suum, quando reuertatur à nuptiis; vt cum *nardus.*

venerit & pulsauerit, confestim aperiant ei: sub-
iungit deinde Gregorius, Scilicet factis nuptiis, &
& in thalamum myfteriorum admiſſa iam ſpō-
ſa (qui enim ſponſam habet, ſponſus eſt, ait Ioā-
nes) expectabant angeli reditum Regiſ Eccle-
ſiæ ad naturalem beatitudinem & gloriam. His ergo dixit dominus debere eſſe ſimilem vi-
tam noſtram. Haſtenus Gregorius. Thalamum
myſteriorum vocat altare, ad cuius participa-
tionem qui admittuntur, cum eis tanquam
cum ſponſa Chriſtus ſponſus nuptias per com-
munionem corporis ſui in myſterio celebrat.
Hinc B. Chryſoſtomus in homil. in illud, Aſtitit
regina à dextris tuis in veſtitu deaurato, descri-
bens dotem ſponſæ Eccleſiæ, de ſponſo Chri-
ſto, In duas, inquit, diuiſit dotem eius, alia qui-
dem dedit ei ἀντὶ ἀρχαῖωνος, alia vero promi-
ſit ei in futuro. quid ei dedit? Dedit, inquit, ei
veniam peccatorum, remiſſionem ſupplicij, iu-
ſtitiam, ſanctificationem, redemptionem, σῶμα
θεωποτικόν, τράπεζαν θείαν πνευματικὴν, id eſt,
corpus dominicum, menſam diuinam, ſpiritu-
alem. Hæc omnia habebant Apoſtoli. igitur a-
lia quidem dedit, alia vero promiſit; καὶ τὰ μὲν
ἐν πείρᾳ ὧ καὶ ἀπολαύσῃ, τὰ δὲ ἐν ἐλπίδι καὶ πό-
σει καὶ ἀκοῇ. id eſt, & illa quidem, ſcilicet quæ
dedit, in experientia erant & fruitione; hæc vero
in ſpe & fide, & auditu. Rurſus percunctatur.
Quid dedit? baptiſma, inquit, & ſacrificium;
hæc in experientia. Vide, quid pollicitus ſit,
reſurrectionem mortuorum, immortalita-
tem, coniunctionem & chorum cum angelis,
vivere cum ipſo vitam ab interitu liberā, bona

» quæ oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in
 » cor hominis ascenderunt. Hactenus Chryso-
 » stomus. Item B. Bern. in serm. de cœna domi-
 » ni, In terra, inquit, sponsum habes in sacramē-
 » to, in cælo habiturus sine velamento. Præterea
 » S. Ephrē Syrus in sermone de iudicio, Nam si
 » procul, inquit, à nobis est Siloa, ad quam mis-
 » sus est cæcus, sed pretiosus calix sanguinis tui
 » plenus vita & lumine nobis in proximo est; tan-
 » to propinquior, quanto, qui accesserit purior
 » fuerit. hoc ergo restat nobis misericors Christe,
 » vt pleni gratia & illuminatione gratiæ tuæ ac-
 » cedamus ad calicem tuum, vt proficiat nobis ad
 » remissionē peccatorū, non ad confusionē in die
 » iudicij: quia quicumque mysteriis tuis indignus
 » accesserit, suā animā ipse cōdemnat, nō ἀγνίζων,
 » id est, castificans se, vt cælestē regē atq; immor-
 » talē sponsum sui pectoris purissimi suscipiat tha-
 » lamo. nam anima nostra sponsa est immortalis
 » spōsi. copulæ autē nuptiarū cælestia sacramēta
 » sunt, quia cum māducamus eius corpus, & san-
 » guinem bibimus, ipse in nobis est, & nos in eo.
 » Attende ergo te ipsum frater: festina vt thalamū
 » cordis tui iugiter virtutibus exornes: vt man-
 » sionem cum benedicto patre apud te facias, &c.
 » Item B. Fulgentius lib. 2. ad Monimum. Quan-
 » do autem, inquit, congruentius quàm ad con-
 » secrandum sacrificium corporis Christi, sancta
 » Ecclesia, quæ est corpus Christi, spiritus S. de-
 » poscat aduentum, quæ ipsum caput suum se-
 » cundum carnem de spiritu S. nouerit natum?
 » & paulo post. & ob hoc necessarium nobis est,

vt sicut ex spiritu S. natus est Christus, sic Ecclesia dono spiritus S. adhæreat Christo, tanquam mulier viro suo, & tãquam corpus capiti suo. Dono spiritus S. dixit, cuius aduentus, vt paulo supra dixit, poscitur ad consecrandum sacrificium corporis Christi, vt in hoc Ecclesia adhæreat Christo, tanquam mulier viro suo. quod magis adhuc idē Fulgētiū declarat Apostolum citans, cum statim subiūgit, Dicit enim Apostolus, quia Christus caput est Ecclesię, ipse saluator corporis eius. & iterum, Quia membra sumus de carne eius & de ossibus eius, propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suę; & erunt duo in carne vna, quod exponens adiecit, Sacramentum hoc magnum est. Ego autem dico in Christo & in Ecclesia. Hactenus Fulgentius. scilicet sacramentum magnum exposuit Paulus, auctore Fulgētio, illud, in quo Ecclesia dono spiritus S. adhæret Christo, tãquam mulier viro, sacramentū dico sacrificij corporis Christi, ad cuius cōsecrationem poscitur aduentus Spiritus S. vt idem Fulgentius dixerat. Iam ergo accersendi sunt hic Metonymici nomine Ecclesię expilatæ, & dotis eius surreptæ. pro arrabone enim, vt paulo ante dixit Chrysostomus, non figuram corporis sui dedit sponsus spōsæ, sed corpus suum; quod isti tollunt, & surripiunt. ac ἐν πείρᾳ καὶ ἀπολύσει dedit, vt loquitur idē Chrysostomus, id est, vt nos loquimur, re & veritate dedit; non ἐν πίσει καὶ ἀκοῇ. non inquam, in fide & auditu tantum, quasi nō adsit, hoc enim qui facit, figu-

*Quomodo
Metonymici
heretici Eccle-
siam ex-
pilant, & do-
tem eius sur-
ripiunt.*

ram corporis dat pro corpore; scilicet in fide solum, & in auditu corpus dat, dum non concedit adesse corpus, quod adest. Obieci Metonymicis crimen expilationis Ecclesiæ; quia Ecclesiæ dotem diripiunt. Nunc crimen obiiicio parricidij; fame enim & siri nouam Euam, Ecclesiam dico matrē viuentium enecāt. cum enim dicat Apostolus, neminem vnquam carnem suam odio habuisse, sed nutrire, & fouere eam; sicut Christus Ecclesiā, scilicet nutrit & fouet, vt sæpe dictum & subauditum est, an non cogitant Ecclesiæ sponsæ Christi parricidiū, qui sponsi alimentū ei denegant? Apostolus dicit Christū nutrire; trire Ecclesiam; isti contra, Christum non nutrire. Ergo non viuit Ecclesia. quomodo enim viuit, si non alitur? aut quomodo alitur, si non capit ore alimentum? Sed audio hæretice, quod ex disciplina Caluini respondes, Ore, inquis, spiritus extra panem capit alimentum, id est, substantiam corporis & sanguinis Christi, quorū sunt efficacia signa panis & vinum; ore autē corporis non capit: nec enim potest. At si alimentum quo Christus nutrit Ecclesiam, non potest ore corporis capi; & alimentum, quo vir uxorem nutrit, potest; igitur diuersi generis sunt. quomodo ergo Apostolus inter se comparat? quæ enim diuersi generis sunt, non comparantur. Christus igitur Ecclesiā, quæ sumus nos, nutrit carne propria & sanguine, in quæ cum in hoc mundo esset, panem & vinum more nostro comedens, sicut nos mutabat; idcirco Apostolus panem, quo vlt alit uxorem, cum carne Christi,

*Quomodo
hæretici Me-
tonymici par-
ricida sunt,
Ecclesiæ.*

qua Ecclesiam nutrit, cōparat, quia in carne & pane vnus generis substantia est; vt Magnetes Græcus & grauis auctor in iis dixit, quæ in primo tractatu de hoc sacramēto diuine ab eo tractata recitaui. cum ergo dixit Apostolus, Nemo vnquam carnē suam odio habuit, sed nutrit & fouet eam, sicut Christus Ecclesiam; scilicet nutrit & fouet (vtrumq; enim ἀπὸ κοινῆς repetendū est) alimentum quo vir vxorē suam, & alimentū quo Christus Ecclesiam nutrit, licet ille corporaliter, hic spiritualiter, vtrūque quidem corporeum esse, & vtrumque ore corporis capi, plane docuit; alioqui nūquam illa cōparare potuisset. Rursus adhuc si Christus nutrit Ecclesiam, quia sumus mēbra corporis eius, de carne eius, & de ossibus eius: ergo quia miscemur corporaliter cum diuina carne eius, & cum ossibus eius, ideo participes spiritus & diuinitatis eius effici-mur, quod est nutriri. non igitur ore spiritus, sed ore carnis cibum istum, quo nutrimur, in sacramento capimus. cibus enim qui ore tantum spiritus, & non ore carnis sumitur, non miscetur cum comedente. vnde Marcus Anachoreta magni nominis auctor, & ætatis B. Hieronymi, interpretans illū Pauli locū, Omnes vno spiritu potati sumus, Vt vinū, inquit, miscetur cū bibēte, & qui bibit, est in vino, & vinū in eo; sic sanguis Christi miscetur cum bibente, & per ipsum efficitur qui bibit particeps spiritus Dei. Hacten⁹ de loco Apostoli in Epist. ad Ephesios. qui, quātū arbitror, ita reuincit hereticos, vt solus ad hanc hæresin cōuincendā sufficere possit.

*Argumēta-
tio ex verbis
Pauli qua cō-
cluditur ore
capi alimētū,
quo Christi
sponsam Ec-
clesiam nu-
triat, quod nō
potest esse nisi
corp⁹ eius di-
uinitate ple-
num, quod so-
lū potest ani-
mas nutrire.*

Disputatio cōtra Metonymicos ex epist. ad Coloss. cap.3. quòd per communionem corporis Christi in sacramento vocati sumus in pacem in vno corpore: & explicatio Dionysij de osculo mystico in sacrificio Missæ ad locum Pauli pertinēte: & quid differat induere Christum ab eo quod est fieri corpus Christi: & quomodo Metonymici non possunt esse grati, quod Apost. præcipit hic, dicens, Grati estote. quomodo comedere corpus Christi sine ore, sine dētibus, sine palato, sine stomacho, quod Metonymici in suo sacramentali pane introducunt, ad hæresin Manichæorū pertinet; & ad hæresin illorū, qui aiebant; angelos qui Abraæ apparuerunt, vere pransos esse.

C H A P. 8.

DE hac etiā vnione nostra spiritali & corporali in vno corpore loquitur idem Apostolus in epist. ad Coloss. cap.3. cum ait, Pax Christi exultet in cordibus vestris, in quam & vocati estis in vno corpore; & grati estote. Ad hunc locum pertinent, quæ Dionysius in cap. de communionem scribit. interpretans enim quid illud mysticum osculum symbolum pacis, quod in sacrificio Missæ fieri solet, significet, Quia non possunt, inquit, ad vnum
 » aggregari, neque pacificam vnionem cum vno
 » illo consequi, qui secum inter se dissentiunt.
 » etenim si contemplatione, ac cognitione

*Explicatio
 Dionysij, quid
 mysticū oscu-
 lum in Missa
 significet.*

vnus illuminati ad congregationem diuinam adiungamur, & ea in vnum copulemur, non patiemur in cupiditates partitas delabi; ex quibus similia odia terrena, & perturbata, quæ naturæ rationis compoti insita sunt, gignuntur. Hanc igitur, vt arbitror, vnam, & simplicem, & non distractā vitam sacer ritus pacis factæ sanxit, simili simile firmans, & à diuisis diuina, & simplicia disiungens. Hactenus Dionys. Pacem itaque hoc loco vocat Apostolus vitam non diuisam, neque distractam cupiditatibus, & odiis; in quam pacem vocati sumus in vno corpore. quia ob eam rem participes communionis corporis Christi efficimur, vt hanc pacem cum Deo, & nobiscum stabiliamus; id est, vt vita nostra non sit partita & distracta, sed cum Deo vnita. Sequitur in Apostolo. Et grati esto-
te; pro quo Græce est, *ὁ χάρις*: quod ab Eucharistia ductum est. quod nomen quid hic declarer, ex eodem Dionysio intelligi potest; cum loquens de gratiarum actione, quæ Eucharistia etiam dicitur, post sacrificium Eucharistiæ eos, qui propter turpem vitam non fuerunt facti participes mysteriorū, remanere ait *ἀχάριστοις*, hoc est, sine gratiarum actione, qua sunt natura sua digna: contra vero, qui digna participatione

*Vnde nomen
Eucharistia
ductū videa-
tur secundum
Dionysiu, &
Apostolicam
constitutionē.*

altitudinem & magnitudinem Eucharistiæ cognoscent, hi, inquit, laudes eius *ὁ χάρις*, id est, grata memoria celebrabunt. Videtur interpretatus Dionysius rationem nominis Eucharistiæ, à gratiarum actione, qua digna sit natura sua, & qua prosequenda est, ductam esse. Vnde

sia per participationem veram vnius corporis Christi in sacramento corporaliter communicati, quod hæretici tollunt. ex quo fit, vt isti non sint vocati in pacem, sed in sectas & in cōtrouerfias de fide, de sacramentis, de dogmatibus doctrinæ Catholicæ, qui sunt non ὁὔχαιοι, id est, grati, vt Apostolus esse præcipit iis, qui in vno corpore vocati sunt in pacem & vnionem; sed ἀχαιοι, id est, ingrati. quid enim magis ingrati animi esse potest, quàm non agnoscere, sed negare diuina munera, & dona pretiosi corporis, & sanguinis domini, in quæ desiderant Angeli aspicere? quid inquam magis ingratum esse potest, quàm recusare summam cum Christo vnionem? quam non solum in spiritu suo, sed etiam in corpore suo facere voluit, in quo summam ad extremum charitatem in nos effudit. Dic mihi hæretice, cum Paulus dixit Colossensibus, vocatos esse in pacem in vno corpore, vt hunc locum etiam atque etiam contra te vrgeam & premam, Dic, inquam, hæretice, nisi ingens beneficium commemorasset, inquitens vocatos esse in vno corpore, subiunxisset continuo, Grati estote? quod quidem nusquam aliàs in epistolis suis hoc modo scripsisse reperitur. certe quidem hanc consuetudinem nos habemus, vt inter nos magnis beneficiis acceptis, gratos nos esse moneamus, & hortemur. Figuram vero corporis & sanguinis dare, quid istuc summi beneficij erat? aut quid beneficij est dare ad comedendum, quod credas te comedere, neque vere tamen comedas? aut

*Quomodo
Metonymici
non ὁὔχαιοι:
quod A.
post. præcipit.*

*Quomodo ni-
hil potest esse
magis ingrati
animi, quàm
negare dona
maxima pre-
ciosi corporis,
& sanguinis
domini in sa-
cramento.*

*Vbi dixerit
Apostolus,
Grati estote,
& nusquam
aliàs in epi-
stolis suis*

quomodo istuc non potius erat illudere? substantiam corporis & sanguinis Christi comedere & bibere in fide per spiritum? An non est instar ænigmatiſ, immo ſomnij & viſionis comedere ſine instrumento corporali? comedere inquam, ſine ore, ſine dentibus, ſine palato? Sic Manichæi, vt carnem Chriſti negarent, aiebant, diuinitatem Chriſti ſine carne comediffe & bibiſſe; quorum hæreſin illi hæretici reuocabant, contra quos Athanaſius ſcribit, qui aiebant tres illos Angelos, qui Abraæ ſpecie humana apparuerunt, natura comediffe: vt ſimiliter de diuinitate Chriſti ſecundum Manichæos habendum eſſet. fauet ergo adiutrixque eſt huic hæreſi Caluini diſciplina, quæ ore ſpiritus ſubſtantiam corporis, & ſanguinis domini edi & bibi tradit. Atqui non viſos eſſe illos Angelos prandere, cum alioqui corpore carerent, ſed vere pranſos, ſi hoc erat *τρεφθέναι*, vt ait B. Athanaſius; Dicamus nos prodigij ſimile, quomodo non magis erit prodigij ſimile, ſubſtantiam corporis, & ſanguinis comedere & bibere ore ſpiritus? *τίς μεβουσία πνύμασι τροφῆς αἰδιότης*, ait idem Athanaſius in illos iſtius prodigij auctores & patronos, id eſt, qui conuenit ſpiritibus incorporeis cibis ſub ſenſum cadēs? ſic in iſtos dicendum eſt, Qui conuenit corporeis os incorporeum? in illo enim eſt incorporeos corporee comedere; in hoc, corporeos incorporee. Aequa eſt vtrobiſque repugnantiā; par in vtroque monſtrum. comedere incorporeos natura & non falſa viſione & ſpecie

Comedere ſine ore, ſine palato, ſine instrumento vſlo corporis, id quod Metonymici tradūt, ad inſtar ſomnij eſſe.

Quomodo Caluini diſciplina de corpore Chriſti, quod dicit comedi tantum ore ſpiritus, & nō carnis, hæreſi Manichæorum fauet.

Monſtrum eſſe incorporeos nō videri comedere, ſed vere comedere: & corporeos non vere comedere, ſed videri.

& comedere corporeos non natura, sed falsa vi-
sione & specie.

*Ex epistola ad Thessal. de loco, in quo Thess. obte-
statur Apost. per nostram congregationem in
Christum, quomodo per participationem carnis
Christi in sacramēto communicatæ congrega-
mur in vnum corpus Christi indiuisibile; &
quòd ex eo dicta sit communio, & synaxus: &
quomodo secundum Metonymicos nō plus con-
iunctionis cum Christo efficiat Eucharistia
quàm baptismus: & vnde intelligi possit quan-
tam vim habeat contactus carnis Christi vi-
uifica: & quare obtestatus est Thessalon. per
congregationem istam in Christum, id est, per
sacram communionem.*

CAP. 9.

Pergamus deinde ad Epistolā Pauli ad Thess.
in qua Thessalonicenses, vt re grauissima per
eam vnionem obtestatur, quæ maxima, & ex-
cellentissima nobis est cum Christo in vno cor-
pore, Rogamus inquit, vos fratres per aduen-
tum domini nostri Iesu Christi, & nostram con-
gregationem in ipsum, vt non cito moueamini
à vestro sensu, neque per sermonem, neque per
epistolam tanquam per nos missam, quali instet
dies domini, &c. cum rogat, & obtestatur per
aduētum domini nostri Iesu Christi, per ipsum
dominum nostrum Iesum Christum, qui ven-
turus

*Quid sit in
epist. Pauli,
nostra cōgre-
gatio in Chri-
stum. p. r. quā
obtestatur
Thessalonicē-
ses.*

turus est (quo nihil maius esse potest) rogat, & obtestatur. Similiter cum rogat per nostram congregationem in ipsum, per ipsum quoque dominum nostrum, in quem congregamur, rogat; congregamur scilicet in eum, cum per S. Eucharistiam, quæ, ut Dionysius ait, inde κοινω-
 νία & σῶαξις, id est, communio & congregatio dicitur, id est, per participationem carnis Christi viuificæ in sacramento communicatæ vnum corpus Christi indiuisibile efficiuntur. quod B. Ignatius in Epist. ad Ephes. vocat manere in Christo σαρκικῶς καὶ πνευματικῶς, id est, carne & spiritu, ad quod Ephesios hortatur. Talem coniunctionem, quam Græci, ut alio loco dixi, σῶαξιν appellant, Ecclesiastici scriptores cō-
 tactum dicunt, non habent Metonymici. quomodo enim coniunctionem hanc habere possunt cum corpore Christi viuifico, si corpus Christi corporali ore sumi, & realiter nobiscum sub speciebus vniri negant? Panis igitur sacramentalis Metonymicorum non est Eucharistia: quia neque communio, aut synaxis dici potest. siquidem ipsos illos, qui participant, in vnum corpus Christi nō congregat realiter, sed ut ipsi putant, tantum spiritualiter, ut non plus efficiat hoc sacramentum secundum disciplinam Caluini, quàm Baptismus, siquidem nullam aliam vnionem cum Christo & inter se sibi reliquerunt, nisi spirituales; qui nec hanc quidem habent, aut habere possunt, quandiu secundam negant, & oppugnant ὡς ἀχάριστοι, id est, ingrati. Quod si hæretici parui æstimāt vnionem istam

Vnde sancta Eucharistia κοινωία & σῶαξις, dicitur.

Quomodo panis Metonymicorū sacramentalis, ut ipsi vocant, non possit esse Eucharistia: quia non est κοινωία neque σῶαξις, et quare non sit σῶαξις vel κοινωία.

Quomodo secundū disciplinā Caluini nō plus coniunctionis cum Christo efficiat Eucharistia, quàm baptis-

*Quātam vim
habeat conta-
ctus viuifica-
carnis Christi.*

corporalem cum carne vitæ, & viuifica, cogi-
tent, si tantam vim habuit tactus fimbriæ in
Hæmorroissâ, & tactus oculi in adolescēte illo
suscitato, & tactus ossium Elisæi in cadauere ad
vitam reuocato; quanto maiorem habebit sum-
ptio carnis Christi? nec enim fimbria vestis Chri-
sti viuifica erat, neque oculus ille, nec ossa Eli-
sæi, vt erat caro ipsius vitæ, quam qui mandu-
cat, Ego, inquit, resuscitabo eum, in nouissimo
die. Illud quoque non est dissimulandum, cur
Paulus hoc loco Thessalonicenses obtestatus sit
per congregationem istam, quæ iam explicata
est, quæ, in vnum corpus Christi fit. quo magis
sapientia Pauli admiratione digna est. mihi e-
nim videtur meminisse hic de congregatione
ista in Christum, quæ fit, vt dixi, per sacramen-
tum Eucharie; intuens in prophetiam Danielis:
qui prophetans de aduentu Antichristi cap. 12. &
& à tempore, inquit, cum ablatum fuerit iuge
sacrificium, & posita fuerit abominatio in desola-
tionem dies 1290. abominationem desola-
tionis vocauit Antichristum, vt veteres inter-
pretes notarunt; & prædixit, quanto tempore
duratura esset Ecclesiæ ab Antichristo calami-
tas, & ecclesiastici sacrificij perturbatio. Prædi-
xit deinde futuram esse consummationem sæ-
culi & aduentum domini. Igitur ne Thessalo-
nicenses in errorem ab aliis inducerentur, quasi
instaret dies domini, cum aderit ad iudican-
dum in secundo aduentu, sapientissime hac ob-
testationis forma Thessalonicenses admonuit,
non prius futurum esse, vt instaret dies Domini,

*Quare Paul⁹
per congrega-
tionem, quæ fit
in Christum,
per participa-
tionē scilicet
corporis eius,
obtestatus sit
Thessalonicē-
ses, ne discer-
derent, quæ diē
domini, id est,
secundū ad-
uentum insta-
re dicebant.*

DE SACRAM. EUCHARISTIÆ. 154
quàm sublatum esset sacrificium Ecclesiæ iuxta
prophetiã Danielis. quare nō oportere eos ter-
reri, quasi instaret dies domini, vt quidam tunc
iactabant, siquidem vigeret adhuc religio, &
cultus mystici sacrificij, cuius participatione in
vnum Christi corpus congregamur, ac con-
iungimur.

*Disputatio contra Metonymicos ex epistola Pauli
ad Hebræos ca. 10. & quomodo necesse fuit, vt
in ea Paulus de corpore Christi, quod in sacra-
mento est, & immolatur, meminisset: & qua-
re reliquit se nobis Christus in sacramento, &
quis inde fructus: & qui auctores viam nouã
& viuentem, quæ sit fiducia ad ingrediendum
in cælum, de sancta Eucharistia à Paulo dictũ
esse interpretati sint: & quomodo hic locus A-
postoli redarguat & conuincat hæresin istam
metonymicam: & de vocabulo viæ, quo vsus
est in Eucharistia Paulus: & quomodo inde
rursus redarguitur metonymia hæreticorum.
item de præparatione accedendi ad Eucharistiã
cum vero corde, & plenitudine fidei.*

C A P. 10.

VEniamus iam ad epistolam ad Hebræos,
differamusque de ea aduersus Metonymi-
cos, Habentes itaque, inquit, fratres fiduciam
in introitum sanctorum in sanguine Christi.
hoc significabat in ænigmate, & typo quod

in Exodo de agno illo vetere scriptum est. Su-
 inent, inquit, de sanguine eius, & ponent super
 vtrumque postem, & in superliminaribus do-
 mus, in quibus comedent illum; significabat, in-
 quam, allegorice, nulli patere aditum in domū
 cælestem, & in sancta illa non manu facta, nisi
 per sanguinem agni immaculati, quem fideles
 in Ecclesia, quæ est domus Dei, comedunt, cu-
 ius figura, & umbra erat agnus ille Mosaicus, in
 quem typum Paulus intuebatur. sequitur in e-
 pistola, Quam initiauit nobis viam nouam, &
 viuentem per velamen, id est, carnem suam, &
 sacerdotem magnum super domum Dei, acce-
 damus cum vero corde, & plenitudine fidei, as-
 persi corda à conscientia mala, & abluti corpus
 aqua munda. Qui locus, ut appareat quàm com-
 mode, & opportune de sancta Eucharistia in-
 ductus sit, considerare oportet, quomodo cum
 tam frequens, & potissima tractatio de Christi
 sacerdotio, & sacrificio in cruce facto in episto-
 la ad Hebræos habeatur, nō potuit Apostolus,
 immo neque debuit sic sacrificium illud, & sa-
 cerdotium tractare, quin sæpius, non tantum se-
 mel de sacrificio mystico, quod in illius cruenti
 commemorationem fit, meminisset. igitur quia
 multa Paulus de illa vna oblatione in cruce di-
 xerat; quod semel ad exhaustiōda multorū pec-
 cata oblatus esset; quod vna illa oblatione con-
 summasset in æternum sanctificatos; quod vbi
 est peccatorum remissio, iā nō esset oblatio pro
 peccato; deinde ne quis errore lapsus, nullo iam
 deinceps modo sacrificium relinqui falso existi-

*Quomodo ne-
 cesse fuit, ut
 Paulus in e-
 pist. ad He-
 bræos de sacri-
 ficio mystico
 corporis Chri-
 sti meminisset.*

maret, docuit statim de mystico sacrificio corporis & sanguinis Christi, & de sacerdote illo magno sedēte nunc super domum Dei, quæ est Ecclesia Dei viui: item quomodo, aut qua præparatione ad sacramentum huius diuinæ hostiæ accedendum esset: tum quæ pœna eis proposita esset, qui indigne accederent, non diiudicantes corpus & sanguinem Domini: præterea de studio frequentandi domum Dei, in qua hoc sacrificium fieret, & participaretur. Igitur habentes,
 „ inquit, fiduciam in introitum sanctorum in sanguine Christi. quam vero fiduciam dicat, declarat, cum subiungit, Quam initiavit nobis, scilicet Christus, viam nouam & viuentem, per velamen, id est, carnem suam. Rursus vero, quæ sit ista fiducia, & via noua, & viuens per velamen, id est, carnem suam, à Christo initiata, declarat adhuc magis more suo Paulus, subiungens, Et sacerdotem magnum super domum
 „ Dei. non dixit sacerdotem magnum super crucem. ibi enim sacerdotio quoque functus est: neque super cælum. nam in cælo etiam fungitur sacerdotio; introiuit enim in cælum, sicut
 „ idem Paulus ait, vt appareat nunc vultui Dei pro nobis, sed dixit, Sacerdotem magnum super domum Dei, intuens in Ecclesiam, quæ est domus Dei viui, sicut ad Timotheum scripsit. Christus ergo qui in sacramēto Eucharistiæ est sacerdos & idem hostia, idem offerens & oblatus, & sacerdos magnus super domū Dei, quia ipsum dedit Deus caput Ecclesiæ, vt est in epist. ad Ephes. sic dixit idem Apost. in eadem epist. ad

Hebr.ca.3.comparans Christum cum Moyse, vt dominum cum famulo, Et Moyſes quidem fidelis erat in domo ſua tanquam famulus in teſtimonium eorum quæ dicenda erant; Chriſtus vero tanquam filius ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ, id eſt, ſuper domum ſuā, quæ domus ſumus nos. Hic, inquam, Chriſtus, qui in ſacramēto eſt magnus ſacerdos ſuper nos, eſt factus idem ad ingrediendum in cælum via viuens, quam ipſe nouam fecit in nobis. hoc enim ſignificat ἐν ἐξελθίνῳ ἡμῶν. Sed quomodo fecit? per velamen, inquit, id eſt, per carnem ſuam, in qua tanquam ſub velo latebat diuinitas. ipſe enim dixit propter diuinitatem ſuam vnitam cum carne, Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis. ſic hanc viam nouam, quia noui teſtamenti eſt, fecit in nobis, qua in cælum penetrare poſſemus ad degendum vitam ſempiternam cum ſanctis, quicunque ipſius ſanguine redempti fuerimus. vt enim conſideremus eſſe nos per ſanguinem Chriſti in cruce profuſum redemptos, nobiſq; aditum in cælos patefactum, reliquit ſe nobis in ſacramento, vt eſſet ſacrificium Eccleſiæ Deo patri acceptabile, & memoriale ſui ipſi in cruce oblati, atque pignus & ſpes firma, ac fiducia certa, quod illa vna oblatio ſemel per ſanguinē crucis pro nobis facta, eſſet noſtra redēptio, & ſalus æterna, ſi modo vitæ & mortis eius memores, cum imitaremur, & vitā eius imitantes per participationē carnis eius, ſicut ipſe inſtituit, & præcepit, digne tempore ſuo manducantes cum

Quare reliquit ſe Chriſtus in ſacramento, & qui inde fruſtus, & vilitas exiſtat.

spiritu eiusdem vniremur. Sed ne quis loci hu- *Qui sint au-*
 ius interpretationem à me excogitatam & in- *tores huius*
 uentam existimet, legat Missam à B. Iacobo fra- *interpretatio-*
 tre domini in Ecclesia Hierosolymitana relictā, *nis loci epif.*
 quæ Græce extat, cuius meminerunt auctores *Pauli ad*
 Canonum sextæ Synodi, & plerique alij vete- *Heb. de sa-*
 rum Patrum. In ea igitur cum sacerdos gratias *cramenno cor-*
 pro mystico sacrificio S. Eucharistiæ agit, sic ait, *poris Christi.*
 „ Gratias tibi ô domine agimus, quod nobis fidu-
 „ ciam dederis in introitu sanctorum, quam ini-
 „ tiasti nobis viam nouam & viuentem per vela-
 „ men carnis Christi tui. En locus Apostoli ad sa-
 „ cramentum diuinæ Eucharistiæ grauissima & a-
 „ postolica auctoritate ipsius Pauli verbis plane
 „ relatus. Theodoretus quoque cum hunc locū
 „ in Commentariis suis explanat, licet non to-
 „ tum, tamen aliqua ex parte eodem retulit. Il-
 „ lud enim quod ibi Apostolus ait de via, quam
 „ initiauit in nobis, per velamen, id est, carnem
 „ suam, his verbis de carne Christi in sacramento
 „ interpretatur, Velū, inquit, vocauit corpus Chri-
 „ sti; quod vt Pontifex per catapetasma, id est ve-
 „ lum, ingrediebatur in Sancta Sanctorum, nec a-
 „ liter ingredi poterat; sic qui in Dominum cre-
 „ diderunt, per communionem sacrosancti cor-
 „ poris cælesti vita potientur. Sic quoque S. Tho-
 „ mas Theodoretum secutus in comment. cap.
 „ 10. lecti. 2. vel per velamen, inquit, id est, per car-
 „ nem suam datam nobis sub velamento speciei
 „ panis in sacramento: non enim proponitur no-
 „ bis sub specie propria propter horrorem, & pro-
 „ pter meritum fidei. Hactenus S. Thomas. De ca-

dem sancta Eucharistia hunc locum nostra ætate accepit Nicolaus Villagagno Gallus eruditus, & acutus auctor in libro de venerandissimo ecclesiæ sacrificio, quem cōtra Calvinistas ante annos sedecim edidit. Vocemus igitur nunc Metonymicos ad rationem disputandi, & ad certamen iudicij loci huius. Dicant nobis si quam

*Quomodo
auctoritate
Pauli conuin-
citur, non ha-
bere Metony-
micos fiduciā
in introitum
Sanctorum in
sanguine Chri-
sti.*

viam habent ipsi nouam & viuentem in seipsis per carnem Christi, qui carnem Christi cælo includunt? & tantum à se distare profitentur, quātum cælum à terra? sin minus hanc habent, igitur non habent fiduciam in introitum sanctorum in sanguine Christi. Hæc enim omnia vna complexione Paulus deuinxit: nec habet sacerdotem magnum super domum Dei, quæ est Ecclesia, qui eos in Sancta Sanctorum non manufacta, id est, in cælum introducat per velamen, id est, carnem suam, sicut vetus Pontifex per catapetasma, id est, velamen in Sancta Sanctorum Tabernaculi manu facti ingrediebatur. Illud præterea obseruatione dignum est, quàm apposite ad vim, quam habet sancta Eucharistia, verborum Paulus vsus est hic, cum Eucharistiam

*Quæst. Eu-
charistia di-
catur via in
scriptura.*

*ἐφ'ὅδ' οὖν vocat
Synodus Ni-
cena prima,
Can. xij.*

vocat viam, vnde antiqui Patres Græce ἐφ'ὅδ' οὖν, Latine viaticum vocare consueuerunt. quod hoc cibo nutriamur, & roboremur ad ambulandum viam spiritualem vsque ad montem Sion cælestem. Imitatus vero est Prophetam Apostolus, cum sic vocauit. Dauid enim Psalm. 49. cum de cessatione sacrificiorum cruentorum veteris legis prophetaret, Nunquid, ait, carnes tauro-
rum manducabo; aut sanguinem hircorum po-

tabo? Ac rursus cum prophetaret de sacrificio
 incruento noui testamenti antiquis illis sacrificiis
 successuro, subiungit statim, Immola Deo
 sacrificium laudis; & redde Altissimo vota tua;
 & quæ sequuntur; quæ antiqui Patres de sacrificio
 S. Eucharistiæ interpretati sunt. Ad extremum
 cum dixisset prophetice de hoc sacramen-
 to, Sacrificium laudis honorificabit me, subiun-
 git Psalmum claudens, Illic iter, siue via, qua
 ostendam illi salutare Dei. illic, inquit, scilicet
 in sacrificio laudis. salutare Dei vocat immuta-
 bilem statum æternæ vitæ cælestis, ad quam non
 magis perueniri potest sine Eucharistia, quàm
 ad locum aliquem sine via; aut via longa confi-
 ci, sine viatico. Respondeant igitur rursus Me-
 tonymici, quomodo figura corporis Christi est
 ipsis viaticum, si nihil re & veritate comeditur,
 nisi panis? aut quomodo via viuens, si in eo non
 est vita? Iam vero ea, quæ sequuntur, magis ad-
 huc superiorem interpretationem declarant, &
 confirmant; docet enim Apostolus, quomodo
 accedendum sit ad hunc sacerdotem magnum
 simul & hostiam. Accedamus, inquit, quod græ-
 ce est προσερχόμεθα; quod verbum in nouo te-
 stamento nunquam mente solum ad ipsum ac-
 cedere significat, sed corpore etiam. quod
 autem ait, Cum vero corde, satis cum eo
 congruit, quod idem Apostolus in epistola ad
 Corinthios priore scripsit, cum ait, Probet au-
 tem seipsum homo, & sic de pane illo edat, &
 de calice bibat. Verum enim cor vocat, quod
 Dauid ait Psal. 14. Loqui veritatem in corde; &

*Quomodo
 Metonymici
 neque viati-
 cum, neque
 viam viuente
 habent, quam
 Apostolus di-
 cit.*

*Quid sit ac-
 cedere ad S.
 Eucharistiā
 cum vero cor-
 de.*

*Quid sit ac-
cedere ad S.
Eucharistiā
cum plenitu-
dine fidei.*

idem Apostolus in Epist. ad Ephesios cap. 4. di-
cit, ἀληθεύειν ἐν λόγῳ id est, loqui veritatem in
caritate; & B. Ioannes apertius, Diligere, non
verbo & lingua, sed opere & veritate. Addidit
autem, Et in plenitudine fidei; quod in tam ad-
mirabili sacramento fide potissimum opus sit.
quod satis superque in Evangelio Ioannis in
illo sexto capite admonuisse videtur Dominus:
vbi cum vellet de hoc sacramento copiose disse-
rere, prius mentionem fidei tantopere frequen-
tat. Est autem hic plenitudo fidei scire plenissi-
me, id est, habere pro certo & comperto, quod
potens est Deus facere, quæcunque se facere af-
firmat, & facturum promittit; sicut idem Apost.
in epist. ad Rom. cap. 4. de Abraam scripsit; qui
habuit huiusmodi plenitudinem fidei, qualem
hic requirit. de illo enim ait eodem verbo vsus,
vnde plenitudo ista deriuata est, Et in repromis-
sione etiam Dei non hæsitauit diffidentia, sed
confortus est fide, dans gloriam Deo, plenissime
sciens, quia quæcunque promisit Deus, potens
est & facere. Cum plenitudine ergo fidei acce-
ditur ad hoc sacramentum, cum pro certissimo
& procul ab omni dubitatione habetur, quod
Dominus affirmat, inquiens, Hoc est corpus
meum; & quod promittit, cum ait, Qui mandu-
cat meam carnem, & bibit meum sanguinē, ha-
bet vitam æternam, & ego resuscitabo eum in
nouissimo die. Præcipit itaque accedere cum
plena fide, & caritate spiritali. Deinde quod
sequitur, vt accedamus aspersi corda à conscien-
tia mala, & abluti corpus aqua munda, ad ba-

„ptismum pertinet; qui est, vt Theologi dicunt, ianua sacramentorum; quo suscepto, si ij, qui baptizantur, grandiores sunt, statim post baptismum ad sacramentum S. Eucharistiæ in Ecclesia nostra accedunt; in Ecclesia vero Orientis etiam pueri. Hoc quoque loco Metonymicos rogabimus, quid ipsis opus sit ista plenitudine fidei, vt accedant ad panem suum sacramentalem, vt vocant, in quo nullam transsubstantiationem fieri credunt? aut quomodo licet credere, nō ore carnis, sed ore spiritus corpus Christi absens, & cælo inclusum, vt ipsi dicunt, manducari; cum nusquam sic manducare præceperit Christus; nec ipsi vnquam vbi hoc præcipiat proferre potuerint?

Quomodo nō opus sit Metonymicis plenitudine fidei, quam dicit Apostolus, ad accedendum ad panem suū sacramentalem, vt vocāt.

Quam apposite præceptum dederit hoc loco Apostolus de non deferenda Ecclesia: & explicatio de hostia, quæ non relinquitur voluntarie peccantibus, quomodo de hostia mystica accipiat, & qui dicantur hic voluntarie peccantes; & quomodo hunc locum constitutio apostolica declarat, & consuetudo Ecclesiæ: & quare Apostolus de mystica hostia post illam cruentam meminit: & de ratione institutionis hostiæ mysticæ, ex Dionysio: & quid sit, quod Ecclesia in oratione quadam dicit, opus redemptionis in Missa exerceri, & de minis supplicij ei propositis, qui indigne communicat.

DEinde quia ad sacramentum S.Eucharistiæ in Ecclesiam conueniunt fideles, commodum hortatur Apostolus, vt non desinant Ecclesiam frequentare; Non deserentes, inquit, collectionē vestrā, sicut moris est quibusdam. ἐπισυναγωγῶν enim vocat, quam Ecclesiastici Patres synaxin nominant, id est, conuentum, cum conueniunt in Ecclesiam fideles ad huius sacramenti celebrationem, quam Missam appellamus. sicut idē Apost. in Epist. ad Corinth. priore; Conuenientibus, inquit, vobis in vnum, iam non est Dominicam cœnam manducare: & Clemens Romanus lib. 2. cap. 68. Const. Apost. Iube, inquit, Episcopo, frequentare Ecclesiam quotidie mane, & vespere, & non ex toto deserre; quin potius conuenire assidue. hoc ipsum præcipit hic Apostolus. Sanctus quoque Marcus in Missa sua; & Iacobus etiam in sua; congregationem in Ecclesia vocant ἐπισυναγωγῶν. sequitur, Voluntarie enim peccantibus nobis, post acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur hostia pro peccatis. quem prius vocauit sacerdotē magnum super domum Dei, quæ est Ecclesia, quam hortatus est non deserere, vocat nunc hostiam, quæ est Christus in sacramento S. Eucharistiæ, idem sacerdos, & hostia; offerens & oblat; vt S. Patres tradunt. Nisi. n. de illo ipso loqueretur S. Apostolus, ad quem cum vero corde & plenitudine fidei post baptismū accedere præcipit, studentes fidei & bonis operibus, & frequentationi Ecclesiæ, quorsum sub-

*Explicatio
loci difficilis
de hostia mystica corporis
Christi secundum rationē
antecedentium
& consequentium.*

iungeret tanquam causam, inquit, Voluntarie enim peccantibus post acceptam notitiam veritatis nō relinquitur hostia pro peccatis? Igitur hostia est ille sacerdos magnus, ad quem nō solum spiritu, sed corpore etiam accedere oportet. hoc enim significat, vt dixi, verbum *προσέρχεσθαι*. accedere, inquam, oportet fide & bonis operibus ornatos, & non potius permanentes in peccato, & à pœnitētia alienos; quod est voluntarie peccare. non enim dixit, Qui voluntarie peccauerunt, sed qui voluntarie peccant, id est, qui permanent in peccato, sine pœnitentia post acceptam notitiam veritatis, id est post illuminationem baptismi. istis enim non licet accedere ad hanc hostiam; nec hostia hæc offerri potest pro illis; nec in Ecclesia consuetudo est pro talibus offerre, cum manifestum est tales esse; immo eiiciuntur ex Ecclesia. cuiusmodi sunt, quos Clemens Romanus lib. 3. constit. Apost. ait, in persona Apostolorū, execrabiles esse apud Deū, vt scortatores, fures, adulteros; qui viduas & pupillos opprimūt; qui custodias replent innocentibus; qui seruos plagis, fame, & dura seruitute inhumane afficiūt; & ceteri, quos in eodem loco enumerat. neque solum ait execrabiles esse, sed eorum precibus Deum irritari: quamobrem vitandas esse eorū hostias & oblationes. declarat autem magis adhuc paulo post, id est, cap. 8. idem Apostolicus auctor, quales nam sint isti, quos dixit, pro quibus sacrificium facere non licet, nec oblationes pro eis accipere. sic enim ait; Ab excommunicatis ne acci-

Qui sint, qui dicuntur hic voluntarie peccare, quibus non relinquitur hostia pro peccato. & quomodo Constitutio Apostolica hæc locū declarat.

Qui sint, pro quibus offerre in ecclesia sacrificium non licet, neque cōsuetudo est. piatis, priusquam membra Ecclesiæ fiant. Hi igitur dicuntur, & sunt voluntarie peccantes post acceptam notitiam veritatis, qui postquam cognouerunt opus sibi esse pœnitentia, scit Ecclesia velle ipsos manere in peccato; quibus Apostolus ait non relinqui hostiam pro peccato; sicut explicatum est. Vnde S. Timotheus Archiepiscopus Alexandrinus vnus ex Patribus secundi Concilij Constant. intuens in hunc locum Pauli sic scripsit in proœmio narrationis S. martyris Menæ Ægyptij, hostiam mundam quotidie offerri εἰς ἐπισκοπὴν καὶ μετάνοιαν τῶν πιστῶν. in conuersionem & pœnitentiam fidelium dixit hic S. Pater & tantus auctor offerri hanc mysticam hostiam. quia scilicet, si qui postquam per sanctum baptismum semel fuerunt illuminati, & notitiam veritatis acceperunt, rursus peccauerint, neque potest eos Ecclesia ad Deum per pœnitentiam conuvertere, non liceat pro talibus hanc mysticam hostiam offerre. quod est, voluntarie peccantibus non relinqui hostiam pro peccato. fateor verum quoque esse (ne quis huic interpretationi de mystica hostia occurrat) non relinqui talibus hostiam cruentam; id est reddere eos inutilem sibi mortem Christi in cruce. nemo enim potest hostiæ mysticæ particeps fieri, quin fiat illius cruentæ in cruce, cum sit vna & eadem hostia; neque rursus illius cruentæ potest esse particeps, quin sit pariter huius mysticæ. Sed quia hæc mystica in commemorationem illius cruentæ, & ad participandum fructum

Quomodo nemo possit esse particeps hostia cruenta, quin sit particeps hostia mystica,

ipſius inſtituta & relicta nobis eſt, idcirco *& inſtituta, & quod hæc ad participandum fructum illius inſtituta & relicta eſt.*
 Apoſtolus conuenienter antecedentibus, vt paulo ante docui, de hac myſtica meminit hic, cum ait, Voluntarie peccantibus poſt no-

titiam veritatis non relinqui hoſtiam pro peccato: quod vt magis adhuc pateſcat, meminſſe oportet, ita Chriſtum pro nobis mori voluiſſe, & mortem eius nobis prodeſſe, ſi modo complantati, ſicut Apoſtolus ait, ſimilitudini mortis eius, & reſurrectionis per baptiſmum, in nouitate vitæ deinceps ambularemus; & vitam diuinam, ac cæleſtem, quam nobis oſtendit, ſimilitudine vitæ & mortis, quoad fieri poſſet, imitaremur. imitari autem, ait

Dionyſ. Areopagita, cum de hac re in capite de communionem philoſophatur, quomodo poteramus, niſi renouata nobis ſacris verbis & actionibus memoria operum diuinorum, ſicut ait ſcriptura, Hoc facite in meam commemorationem? Vt ergo ad imitandum humilitatis exemplum, & capiendum patientiæ documentum, mortis Chriſti & ſacrificij eius in cruce facti memores eſſemus, quotidie κατὰ τὴν ἀνάμνησιν, vt ait B. Methodius martyr in ſympoſio decem virginum, id eſt, ſecundum cōmemorationem, mori & ſacrificari voluit, & in nobis, cum eum māducamus, myſtice ſepeliri; vt Gregorius Nyſſenus, & Ioānes Damascenus tradunt. Atque hoc quidem eſt, quod Eccleſia ipſa in precatione ſolenni, quam Dominica 9. poſt Pētecoſt. in Miſſa facit, dicere ſolet,

„Quoties commemoratio illius hoſtiæ celebra-

*Explicatio
 diuina. Dionyſii Areop.
 qua ſit ratio
 inſtitutionis
 ſacramenti S.
 Eucharistiæ*

tur, opus nostræ redemptionis exercetur: & in
 feria 3. tertiæ Dominicæ Quadragesimæ, Per
 hæc, inquit, veniat quæsumus Domine nostræ
 redemptionis effectus, &c. quia scilicet, vt ait
 Gregor. Naz. per incruentum sacrificium parti-
 cipes Christi efficimur, & passionū eius, atque
 diuinitatis. Illud etiam obseruandum est, si, vt
 Aposto'us ait, voluntarie peccantibus post ac-
 ceptam notitiam veritatis non relinquitur pro
 peccatis hostia, necessario sequi, vt non volun-
 tarie peccantibus relinquatur, vt B. quoque
 Chrysostomus, Theodoretus, & Theophyla-
 ctus notarūt. iis enim qui post baptismum qui-
 dem peccauerūt, sed in peccatis permanere no-
 lunt, quin potius pœnitentiam eorum capiunt,
 ab eisque recedūt, hæc hostia proficit ad veniā,
 & per eius re aut voto participationem, hostiæ
 cruētæ, id est passionis Christi rursus participes
 efficiuntur. Hoc. n. est quod paulo ante aucto-
 ritate Ecclesiæ dicebamus, opus nostræ redem-
 ptionis in Missa exerceri. Deinde quia dixerat
 Apostolus, Non relinqui hostiam, istis scilicet,
 qui peccant ad mortem, vt B. Ioannes ait, id est,
 qui repudiata pœnitentia in peccato permane-
 re volunt, quos Paulus vocauit voluntarie pec-
 cantes; sciebat tamen non defuturos, qui ita es-
 sent audaces & sacramentorum contemptores,
 vt ad hanc hostiam sine pœnitentia & confes-
 sione peccatorum accederent; quales erant illi,
 quibus in epist. ad Corinthios dicit, Qui enim
 manducat, & bibit indigne, iudicium sibi mā-
 ducat & bibit, non diiudicans corpus Domini: &
 idcirco,

*Quomodo nō
 voluntarie pec-
 cātibus relin-
 quitur hostia
 pro peccatis.*

*Quid sit,
 quod Eccle-
 sia dicit opus
 redemptionis
 exerceri in
 Missa.*

idcirco hoc idem iudicium istis voluntarie peccantibus, & sine pœnitētia ad hostiam istam accedentibus minatur, cum subiungit, Irritā quis faciens legē Moysis sine vlla miseratione, duobus aut tribus testibus moritur; quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui filium Dei cōculcauerit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, & spiritui gratiæ contumeliam fecerit? Esse enim hūc locum de sacramēto Eucharistiæ indignè sumpto, accipiendum, ne eadem repetam, satis prior tractatu auctoritate etiam Dionysij Alexandrini, Chrysostomi, Cyrilli, & Theophylacti demonstravi. quo in loco admonui, obseruandū esse, non dixisse Apostolum hic, Gratia spiritus contumeliam fecerit, vt quidem dicēdum erat, si nomē gratiæ, donum siue charisma spiritus, & non potius gratiam substantialem & hypostaticam, quæ est sancta Eucharistia, significaret. Spiritum ergo gratiæ vocat vel diuitiatē, quæ est in S. Eucharistia, vel dona siue beneficia spiritualia, quæ ipsa S. Eucharistia tribuit. Sic accepit B. Chrysostomus: explicans enim hunc lo-

Quid sit, spiritui gratia contumeliam facere, & cur non dixerit, gratia spiritus contumeliā facere, & quomodo gratia hoc loco Eucharistiam significet, quæ est ἀντίχαρις.

cum, Spiritui gratiæ contumeliam fecerit; qui, inquit, iniuria beneficium afficit, iniuria afficit benefaciētem spiritum. interpretatus est beneficia spiritus: gratiæ vero tribuit benefacere hypostatice, quæ gratia est ἀντίχαρις, id est, per se subsistens, ac substantialis gratia, quæ est, & dicitur Eucharistia. sic etiam Dionysius Areopagita in extrema pagina capitis de communione Eucharistiā vocat χάριτας μεγαλοδώρας, id est,

gratiam magni muneris, aut magna donantem, siue largientem. nihil enim refert χάριν dicere, aut χάριτας: sicut sacramētum corporis & sanguinis, siue sacramenta dicimus. Idem rursus Dionysius quasi in extrema pagina de baptismo ex donis diuinis sanctæ Eucharistiæ, id est, quæ S. Eucharistia operatur, ait manare perfectionem ad alia sacramenta. Itaque Eucharistiam vocare solet Paulus χάριν, vt vocat hic, & in eadem epist. ad Hebr. cap. 12. cum ait, Habemus gratiam, per quam seruiamus placentes. Deo μετὰ φόβου καὶ δουλᾶβείας, id est, cū metu & reuerentia. de quo postea disseram.

De alio loco eiusdem epist. ad Hebr. 12. quomodo Christū esse in ecclesia vere, & corporaliter, cōcluditur: & de ecclesia, quomodo sit vna in cælo, & in terra secundum Apostolū; & quomodo hoc Metonymici ignorant: & de argumentatione Petri Martyris ad probandum esse Christum in cælo tantum. item quomodo communione corporis Christi in sacramento, ecclesia quæ in terra est, cum cælesti copulatur, & efficitur vna: & quæ sit cōmunio sanctorum, quam in symbolo fidei profiteamur: & quomodo hanc negare cogantur Metonymici, sicut etiam vnā ecclesiam in cælo, & in terra: & quomodo quod Apostolus ait accessisse nos ad sanguinis asperersionem melius loquētem, quā Abel, metonymiam hæreticorum euertat.

Pergamus ad alium locum eiusdem epistolæ ad Hebræos, ex quo idem concludamus, & demonstremus, esse scilicet Christum in Ecclesia vere, & corporaliter, quem Zuingliani, & Calviniani cælo includunt, & ut sæpe dixi, tam longe abesse à sacramento tradunt, quàm longe abest cælum à terra. sic enim Petrus Martyr argumentatur, Christus adscendit ad cælos, sedet ad dexteram patris omnipotentis, inde venturus est iudicare vivos, & mortuos; ergo secundum humanam naturam, quæ ascendit, iam non est in terris, nec erit ante secundum eius aduentum. Ignoravit iste Martyr cum sodalibus suis unam esse in cælis, & in terra Ecclesiam; unam, inquam, Ecclesiam esse ex angelis, & spiritibus sanctorum, qui in cælo sunt, & ex hominibus fidelibus, qui in terris, constantem. Testis est Nicæna synodus, in cuius actis legitur, *μία ἡ καθολικὴ ἐκκλησία ἐν οὐρανοῖς ἡ αὐτὴ καὶ ἐπὶ γῆς; ἐν ταύτῃ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπαναπαύεται*; id est, una est Ecclesia in cælis hæc eadem & in terra: in hac spiritus S. requiescit. & Theophrastus episcopus Philadelphie li. 2. de schismate, *ἡ ἐκκλησιαστικὴ, ἰνquit, πανήγυρις ἀγγέλους καὶ ἀνθρώπους σωάγουσα; μίαν ποίμνῳ ἀποτελεῖ ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων, καὶ μίαν ἐκκλησίαν δεικνύει τὸν οὐρανόν, καὶ τὴν γῶ. cætus, inquit, ecclesiasticus, qui angelos & homines congregat, & unum gregem angelorum & hominum efficit; atque unam Ecclesiam esse cælum & terram demonstrat. Item August. collat. 3. contra Donatistas, Probant, inquit, Catholici Patres, non esse aliam Eccle-*

Argumentatio Petri Martyris, quæ Christum cælo includit usque ad secundum aduentum.

Quomodo Calviniani ignorent unam esse ecclesiam in cælo, & in terra.

siam à regno Dei; sed vnā & eandē, quę nunc aliter est, & aliter postea sit futura. At si ita est,

*Quomodo cū
vna sit eccle-
sia, quæ in cæ-
lis, & quæ in
terra, absur-
dū est inclu-
dere Christū
in cælo, et ex-
cludere ab ec-
clesia, quæ in
terrīs & in
cælo vna est.*

vt quidem est, quare hæretici cælo Christum in-
cludunt? Quare non patiuntur esse hic aliter, &
aliter illic? hic in sacramento; illic extra sacra-
mentū reuelata facie? Sed age, videamus, quem-
admodum vtrumq; horum nos Apostolus do-
ceat, & vnā esse in cælis & in terra Ecclesiam,
& esse hic in Ecclesia nostra Christum corpore
& spiritu, aliter atque in cælo. Apostolus igitur,
vt doceret tāto grauius futurū esse supplicium
eorum qui Euāgelio non obediūt, eorum sup-
plicio, qui legi Moysis non obedierunt, quanto
meliora sunt, quæ cum Euangelio, quā quæ
cum lege allata sunt; de nobis dicit, Non enim
accessistis ad montem tractabilem & accessibi-
lem ignem, & turbinem, & caliginem & procel-
lam, & tubæ sonum, & vocem verborum; quam
qui audierunt, excusauerunt se, ne eis fieret ver-
bum: non enim portabant, quod dicebatur, Et
si bestia tetigerit montem, lapidabitur; & ita
terribile erat, ὅ φανταζόμενον, id est; quod vide-
batur, siue quod in visione apparebat. Moyses
dixit, Exterritus sum, & tremebundus. Deinde
subiūgit, Sed accessistis ad Sion montem, & ci-
uitatem Dei viuentis Hierusalē cælestem. hanc
Hierusalē cælestē, ad quā dicit Apost. accessisse
nos dixit Ioānes in reuelatione sua vidisse descē-
dere ad nos de cælo. vtrūq; significat factā esse
vnā Ecclesiā, quæ in cælo, & quæ in terra. sed
de loco Ioannis postea disserā cap. 22. Et mul-
torum millium Angelorum frequentiā, & Ec-

„clesiam primitiuorum, qui cōscripti sunt in cæ-
 lis. Ecclesiam scilicet dicit, quæ in terra est, ad
 quam accessimus, qui per lauacrum regenera-
 tionis spiritū adoptionis filiorum Dei accepi-
 mus, quorum nomina scripta sunt in cælis, sicut
 dominus dixit illis discipulis, si modo, vt Apo-
 „stolus in eadem epistola ait, fiduciam & gloriā
 „spei vsque ad finem firmam retineamus. Et qui
 accesserūt ad Ecclesiam, quæ in terris est, in qua
 versantur, quorū nomina scripta sunt in cælis,
 iidem ad cælestem, in qua sunt beati spiritus iu-
 storum perfectorū, &, vt ait idem Apost. ad iu-
 dicem omnium Deum, id est, Christum, simul
 accesserunt. Iudex enim omnium Christus est,
 sicut B. Petrus in Actis Apost. de ipso testifica-
 „tus est, inquit. Et præcepit nobis prædicare
 „populo, & testificari, quia ipse est, qui consti-
 „tutus est à Deo iudex viuorum & mortuorum:
 „at non continuo sequeretur, vt cum ad hanc
 tractabilem Ecclesiam, in qua versamur, acce-
 dimus, ad illam cælestem simul accederemus,
 nisi vtraque vna esset: vna autem esse non pos-
 set, nisi aliquid vtriusque commune esset, cuius
 communi participatione in vnum copulenter.
 hoc autem est corpus Christi viuum, cuius par-
 ticipatio in sacramento Eucharistiæ imago est
 cælestis participationis Iesu, vt Dionys. in cæ-
 lesti Hier. cap. i. tradit. Est igitur Christus in Ec-
 clesia nostra, quæ est cum cælesti in vnū corpus
 Christi copulata, ac proinde vna Ecclesia. Ad
 hunc ergo omnium iudicem, quia corpus suum
 habet in sacramento, non pedibus tantum spi-

ritus, sed pedibus corporis in Ecclesia accedimus; sicut non ore tantum spiritus, sed corporis eum comedimus. Vnde Apostolus, Qui indigne, inquit, manducat, iudicium sibi manducat & bibit; scilicet iudicium damnationis sibi manducat, quia iudicem indigne manducat, qui ea de causa iuste eum condemnat. Sequitur. Et spiritus iustorum perfectorum. hos distinxit à primitiuis illis, quos dixit, Qui conscripti sunt in cælis. sanctos enim dicit, qui sunt in cælis, ad quorum communionem accessimus qui in terra sumus, quos ex aqua & spiritu S. Christus in Ecclesia regenerauit, & primogenitos fecit, qui facti sumus per baptismum idonei ad participandam beatitudinem sanctorum. Pro quo gratias agere docet, & præcipit idem Apostolus, cum ait in epist. ad Coloss. Gratias agentes Deo & Patri, qui dignos nos fecit in partem sortis

Quæ sit communio sanctorum, quam Ecclesia in symbolo fidei profuatur.

sanctorum in lumine; id est, in baptismo, quo Christus per fidem mentem primum illuminat, eripiens de potestate tenebrarum, & transferens in regnum Dei. hæc enim est communio sanctorum (vt hoc obiter obseruetur) quam Ecclesia in symbolo fidei confitetur. Dionysius quoq; Areopagita Apostolicus auctor, & apostoli Pauli discipulus Ecclesiam primitiuorum, siue primogenitorum, qui conscripti sunt in cæ-

Quod ecclesia primitiuorum, qui conscripti sunt in cælis, de ecclesia in terra

lis ad vnâ Ecclesiam, quæ in terris & in cælo est, quasi in extremo epistolæ ad Titum, retulit. intuens enim in mysticum conuiuium Ecclesiæ, & in communem cum sanctis qui in cælo sunt participationem Christi, licet aliter hic, in sa-

cramento scilicet, & aliter illic extra sacramen-
 tum, sic interpretatur illud, quod de beatis in
 parabola in Euangelio Lucæ scriptum est, Et fa-
 ciet illos discumbere, & transiens ministrabit
 illis, Significant, inquit, hæc conuiuia in regno
 Dei, communem quandam & concordem san-
 ctorum in diuinis bonis communionem, &
 Ecclesiam primogenitorum descriptorum in
 cælis, & spiritus iustorum omnibus bonis per-
 fectos, & bonorum omnium plenos. com-
 munem quandam communionem sanctorum
 dicit nobis cum scilicet, qui in Ecclesia sumus,
 communem. Metonymici ergo in fide sua
 communionem sanctorum profiteri non pos-
 sunt, nec vnâ Ecclesiam, quæ in cælis est, &
 quæ in terra, quæ per veram & realem Christi
 participationem, licet non vno modo copulan-
 tur: non possunt, inquam, quamdiu corpus
 Christi in sacramento esse negant. Sequitur,
 Et testamenti noui mediatorem Iesum, & san-
 guinis asperisionem melius loquentem, quàm
 Abel. scilicet in sacramento calicis accessimus
 ad testamenti noui mediatorem Iesum, & ad
 asperisionem sanguinis, quo ipsum nouum testa-
 mentum dedicatum est. sicut dominus in illa
 nocte & cœna dixit, Hic est enim sanguis meus
 noui testamenti, qui pro multis effunderetur in
 remissionem peccatorum. hocque est melius
 loqui sanguinem Christi, quàm sanguinem A-
 bel, dari scilicet in remissionem peccatorum, si-
 cut ipse locutus est: cum tamen sanguis Abel
 non remissionem, sed vindictam loqueretur &

*copulata cum
 caelesti Diony-
 sius accepit.*

*Quæ Meto-
 nymici in fide
 sua comuni-
 onē sanctorum
 profiteri non
 possunt, nec v-
 nam Ecclesiā
 esse in calo &
 in terra, cōtra
 Apostolum.*

*Quomodo
 sanguinis as-
 perisionē, quā
 Paulus dixit,
 ad calicē be-
 nedictionis in
 sacramento
 requirit.*

postularet. Hūc quoque sensum attigit S. Thomas in commentariis suis in Paulum. scriptum enim est in Exodo 24. de sanguine, cuius asper-
sione primum, id est, vetus testamentum dedi-
catum est. Hic sanguis testamenti, quod man-
dauit ad vos Deus; sic enim est apud 70. simili-
ter calix sanguinis Christi, cuius ille fuit typus,
sanguis est noui testamenti; quod mandauit do-
minus inquit, Hoc facite in meam comme-
morationem. Hunc sanguinem in sacramento
vocauit hic Apostolus, sanguinis asperisionem,
intuens tāquam in typum, in sanguinem illum,
quo ipsum quoque librum, & omnem popu-
lum, sicut Apostolus ait, asperit Moyses. Sic e-
tiam vocauit sanguinem testamenti in eadem
epist. cap. 10. cum dixit, Et sanguinem testamē-
ti pollutum duxerit. quod nos, vt paulo ante
dixi, testimonio, & auctoritate antiquorum pa-
trum superiore tractatu de indigne communi-
cante accipiendum esse docuimus, & probauim-
us. Denique vbicunque in scriptura noua san-
guis noui testamenti nominatur, calix benedi-
ctionis intelligitur, vt hic etiam, quia dixit A-
postolus, accessisse nos ad testamenti noui me-
diatorem Iesum, statimque subiungit, Et san-
guinis asperisionem; subaudiri & intelligi vo-
luit, Et sanguinis noui testamenti asperisionem,
quod non vltima quæ est, vt sæpe dixi, figura in scriptu-
ris sanctis frequentissima, quæ à Grammaticis
Zeugma dicitur. Dicant ergo nobis nunc Me-
tonymici, qui hic sanguinē pro figura sāguinis,
sicut corpus pro figura corporis, dictū esse me-

*Quod in scri-
ptura noua cū
sanguis noui
testamenti no-
minatur, cali-
x benedictio-
nis intelligi-
tur.*

onymice contendunt: si accessimus ad figuram asperfusionis sanguinis noui testamēti, & non ad ipsum sanguinem, quomodo singula, quæ hic Apostolus enumerat, ad quæ fideles accessimus, quæ cum illis comparat, ad quæ illi veteres accesserunt, cum data est eis lex per Moysen, longe maiora sunt, & magis metuenda, quàm illa vetera? quomodo, inquam, erit maioris tremoris accedere ad figurā sanguinis Christi, quàm ad sanguinem agni Mosaiici, qui figura etiam erat eiusdem sanguinis Christi? si ita terribile erat tunc τὸ φανταζόμενον, vt Paulus ait, id est, quod videbatur, siue quod in visione apparebat; vt quod videbatur illis antiquis loqui Deus ipse, quod illis horribile videbatur, neque ferre potuerunt, cum tamē per Angelum potius loqueretur; & quod videbatur rubus ardere, & non comburi, quod Moyses horruit, cum tamen non arderet; quomodo in nouo testamento, in quo omnia sunt veriora, & magis formidanda, terribilius erit accedere ad id, quod non videtur extrinsecus esse corpus & sanguis Christi, & vt ait disciplina Caluini, est figura corporis & sanguinis Christi? Deinde cum addat Apostolus, Melius loquentem, quàm Abel; quomodo figura sanguinis melius loquitur, quàm sanguis Abel? An figuræ est loqui? Immo potius cum dixit Apostolus, accessisse nos ad noui testamenti mediatorem Iesum, & continuo addidit, Et sanguinis asperfusionem melius loquentem, satis aperte significauit, vnum idēque esse, Iesum mediatorem noui testamenti,

Quomodo disciplina Caluini, quæ figurā sanguinis in sacramento ponit locus expost. Pauli redarguat.

Quod secundum Metonymicos nō sunt horribiliora ad quæ accessimus in nouo testamento, quàm ea, ad quæ illi accesserunt in veteri contra Apostolum.

Quomodo sanguis noui testamēti melius loquitur nunc quā sanguis Abel: & quomodo haeretici Metonymici aspersio- nem sanguinis melius de cæ- lis loquentem auertunt.

& sanguinem noui testamenti melius loquen- tem . cuius enim morte intercedente redempti- sumus, eiusdem sanguine per sacramētum, quo- tidie sanctificamur, & remissionem peccato- rum consequimur; & qui semel ore proprio lo- cutus est illud, Hic est sanguis noui testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem pec- catorum, idem quotidie id ipsum ore sacerdo- tum loquitur de cælis.

Quomodo qui Christum in sacramento esse negāt, de cælis loquentem cōtra Apostolum recusant, quos horribile supplicium manet: & quomodo quod Apostolus ait hic, habere nos gratiam, per quam seruiamus Deo placentes, de S. Eucha- ristia, quæ est gratia per se subsistens, intelligen- dum sit, & vnde hoc constet: & quomodo hic etiam locus Metonymicos redarguat: quid si- gnificent in loco epistolæ metus, & reuerentia, cum quibus præcipit adhibere cultum Deo per sanctam Eucharistiā: & quomodo ex isto lo- co conuincitur esse Metonymicos idololatrias; aut panem eorum sacramentalem non esse Eu- charistiam, vt ipsi putant, & tradunt.

CAP. 13.

SEd videamus, quæ sequuntur. Videte, inquit, ne recusetis loquentem. si enim illi non effu- gerunt recusantes eum, qui super terram loque- batur (eos dicit, qui aduersus Moysen mur-

murarunt, illos ducentos quinquaginta dico congregationis Abiron, quos hiatus terræ absorbuit; & illa quatuordecim millia igni incensa) multo magis nos, qui de cælis loquentem, nobis auertimus. de cælis enim, vt dixi, loquitur, qui dicit, Hic est calix sanguinis mei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum. hunc igitur de cælis loquentem, auertunt, qui negant esse in sacramento corpus & sanguinem Christi, cum ipse de cælis loquatur, & dicat, Hoc est corpus meum; Hic est calix sanguinis mei. Quin etiam omnia illa nunc de cælis dicit, quæ in Euangelio Ioannis dixit, quando super terram de sacramento corporis, & sanguinis sui differens loquebatur. Denique quia filij noui testamenti, qui ad omnia ista, quæ Paulus dixit, accesserunt, trāslati sunt secundum spem in regnum Dei, sicut idem Paulus in Epist. ad Colossenses loquens de regeneratis per baptismum, Qui eripuit, inquit, nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum dilectionis filij sui; Idcirco paulo post, Itaque, inquit, regnum immobile suscipientes, habemus gratiam, per quam seruimus placentes Deo cum metu & reuerentia. *xxiv*, id est, gratiam vocat hic ipsam Eucharistiam, quæ à gratia nomen ducit, vt aliàs vocare solet. quod ex locis ipsis intelligi potest; vt hic ex eo, quod ait, habere nos gratiam, per quam seruimus Deo placentes cum metu & reuerentia, plane intelligimus Eucharistiam dici; per oblationem enim S. Eucharistiæ, cultus

Quomodo in loco epist. Pauli gratia pro Eucharistia accipiat, & quomodo ex eo ipso loco hoc eliciatur. sicut in aliis eiusdem Pauli locis.

qui hic latría dicitur, Deo gratissimus cum metu & reuerentia in Ecclesia offertur. Hoc enim significat verbum λατρεύειν, quod hoc loco interpretres Latinus vertit, seruire. Itaque sicut per orationem seruimus, id est, adhibemus cultum Deo cum metu etiam & reuerentia, quando orationem ipsam cum metu & reuerentia Deo offerimus; sic per gratiam, quam habere nos dicit Apostolus, seruimus, hoc est, cultum Deo cum metu & reuerentia tunc adhibemus, quando ipsam cum metu & reuerentia Deo offerimus. talis autem gratia, quæ offertur in cultum Dei, quæ latría dicitur à verbo λατρεύειν, non potest esse nisi gratia substantialis, & αὐτοῦ πρὸς αὐτόν, id est per se existens, quæ est S. Eucharistia. Aliæ enim gratiæ, id est, dona Dei siue charismata non offeruntur Deo in cultum eius, sed potius pro ipsis cultum ac venerationem & gratiarum actiones Deo offerimus: pro hac vero gratia, id est, Eucharistiæ dono, non solum gratias Deo agimus, sed ipsam Eucharistiā Deo offerimus. Hinc Clemens Rom. lib. 8. constit. Apost. Missam, quam nos consuetudine Ecclesiastica vocamus, in qua adhibetur cultus Deo gratus per hanc. Eucharistiam, quam Paulus hic vocat gratiam, μυστικῶς λατρείαν, à verbo λατρεύειν, quo Paulus vsus est, id est, mysticum cultū vocat. Postquā enim totā Missam descripsit, & peregit, sic caput 17. claudit, Ite in pace. Postea subiūgit. Hæc hæcenus de mystica latría nos Apostoli vobis Episcopis & Presbyteris ac Diaconis constituimus. Accedit huc id quod ad

Quomodo gratia, quam hic apostolus dicit, per quam Deo latría id est, cultum adhibemus, non potest esse nisi sancta Eucharistia.

Quomodo apostolica constitutio Missam, quā vocamus, mysticam latriā vocat.

huius loci intelligentiam & interpretationem non leue est, quòd eisdem verbis, quibus hoc loco Apostolus utitur, vsus est Clemens Rom.

lib. 2. cap. 57. cum iubet Apostolica constitutio, ut singuli accedant ad communionem pretiosi corporis & sanguinis ἐν τάξει μετὰ αἰδοῦς καὶ θύλαβείας, ὡς βασιλείας προσερχόμενοι σώματι, id est, ut accedant ordine cum metu & reuerentia tanquam ad corpus Regis accedentes. Admetum istum & reuerentiā pertinet illud quod

Paulus Corinthios monet, inquiens; Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. qui enim manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit, non di-

iudicās corpus domini. Ergo Metonymici cum non habeant nisi figuram corporis Christi in suo pane sacramentali, ut ipsi vocant, non opus erit eis αἰδοῦς & θύλαβείας, id est, metu & reuerentia, ad accedendum & adhibendum cultum in eo. figuras enim & imagines disciplina ipso-

rum est non esse colendas. ex quo fit, ut non pertineat ad eos hic locus Pauli, cum ait, Habemus gratiam per quem seruiamus placētes Deo cum metu & reuerentia. siquidem non habent hanc gratiam S. Eucharistiæ, & hunc cultum, siue latriam, quæ, ut Apost. ait in ea. s. gratia, siue per eam fit; hanc enim vim habet, quod Græce est, αἰῆς, ut si dicamus, in qua, vel per quam. Sed premamus etiam atque etiam hunc locum, & urgeamus percunctationem, quam gratiam habent Metonymici, in qua, vel per quam cultum religionis; id est, latriam adhibere debeant

*Quomodo
Apostolica
constitutio eis-
dem verbis vo-
sa est, cum
præcipit acce-
dere ad com-
munionem sa-
cræ cum
metu, & re-
uerentia, qui-
bus vsus est
hic Paulus.*

*Quomodo lo-
cusep. st. Pau-
li non perti-
net ad Meto-
nymicos.*

cum metu & reuerentia ; id est , vt metuere debeant, ne cum ad eum cultum adhibendum accedunt, aliquid in eis aut ab hominibus vituperetur, aut Deo displiceat ? Illud enim significat

Quid significet αἰδώς & quid εὐλάβεια in loco epistole Pauli, & quomodo ab Andronico Peripatetico definiantur.

αἰδώς, quod interpretes Latinus non male vertit, metum; nos more nostro, pudorem dicimus: hoc vero significat εὐλάβεια, quod reuerentiam sonat. Hieronymus vero libro primo contra Pelagianos in illo loco Leuitici 15. Facite filios vestros εὐλαβεῖς, timoratos interpretatur. Vnde, Andronicus Peripateticus, quem S. Thom. citare solet, αἰδῶ, ait, esse speciem εὐλαβείας in libro περὶ παθῶν; quæ sic ab eo definitur. εὐλάβεια ὁ φόβος τοῦ λόγου, id est, timor iustæ vituperationis. ἐνλάβεια vero sic ab eo definitur, φυλακὴ καὶ κόψ, quasi dicatur, declinatio à prauo. Non accedebant cum tali metu & reuerentia Corinthij illi, quos Paulus reprehendit; qui ad sacram communionem, quæ de altari sumitur, idolothytis alioqui polluti, accedebant. quibus aiebat, Non potestis calicem domini bibere, & calicem dæmoniorum: Non potestis mensæ domini participes esse, & mensæ dæmoniorum, id est, altaris; sicut paulo ante dixerat; Nonne qui comedunt hostias, participes sunt altaris? Illi igitur cultum latriæ Deo adhibebant per eam gratiam, quam habebant, id est, per Eucharistiam, sine metu tamen & reuerentia; & ideo non placebant Deo. Quare Metonymici, cum in sua Eucharistia, per quam cultum religionis, quem Apostolus dicit, cum metu, & reuerentia Deo se adhibere putant, nihil aliud, quàm panem ha-

Quomodo conueniunt Metonymici aut confiteri se autolatrias esse: aut non habere Eucharistiam, vt quidem non habent.

beant, sequitur necessario, ut vel seipsi artolatriæ crimine obligent, quod nobis falso obii-
 ciunt: vel certe, si huiusmodi cultum per gratiam siue Eucharistiam panis sui sacramentalis Deo non adhibent, nec Eucharistiam quidem ipsam se habere concedunt. est enim inseparabilis à S. Eucharistia latria, siue cultus religionis, qui per eam Deo adhibetur; ut ex hoc loco Apostoli perspicui potest. Itaque vndique irretiti & constricti tenentur Metonymici. postquam vero admonuit nos Apostolus de gratia, quam habemus, ad cultum religionis in ea adhibendum cum metu & reuerentia, ut Deo placeamus, subiungit commode; Etenim Deus non
 »ster ignis consumens est; quod quidem perinde
 »est, ac si diceret; Etenim si neque metum, neque
 »reuerentiam in eo cultu adhibuerimus, horribiles pœnas nobis accersemus. sic etiam supra cap.
 10. in eadem epistola in eos qui sacramentum
 »corporis & sanguinis Christi contemnunt,
 »Quanto, inquit, magis putatis deteriora mere-
 »ri supplicia, qui filium Dei conculcauerit, &
 »sanguinem testamenti pollutum duxerit? Græ-
 »ce est, communem duxerit, quod est, non diiudicare sanguinem Domini: sicut Apostolus dixit, Non diiudicans corpus domini. Deinde
 »subiungit; Mihi vindictam, & ego retribuam,
 »dicit dominus. Horrendum est incidere in manus Dei viuentis.

Disputatio contra eosdem Metonymicos ex alio loco eiusdem epist. ad Heb. c. xij. quomodo hic auctoritate Pauli conuincatur habere nos in altari ad sacrificandum, & comedendum, quod Christus immolauit in cœna, & discipulis ad comedendum dedit, id est, corpus Christi: & quomodo si illud quod dedit non fuit corpus suum, sed figura corporis, plane sequatur, non præstare Christum Aaroni, qui figuras etiam immolabat. Quomodo Apostolus doceat hic Christum esse hostiam, & eundem cibum: & quomodo Metonymici nullam hostiam laudis habeant ad offerendum in altari, contra auctoritatem Apostoli: & quomodo hostia laudis, de qua hic loquitur Apost. non possit referri ad preces, siue orationes; Vt nec altare, de quo ibidem fit mentio, potest referri ad altare spirituale cordis, sed ad externum.

CAP. 14.

Locus epistolæ Pauli ad Heb. c. xij.

SE n pergamus iam ad alium locum proximi scapitis, id est, xij. eiusdem epistolæ ad Hebræos, aduersus eosdem Metonymicos. Sicut enim in epist. ad Corinthios præcepit Apostolus Corinthiis ab idolothytis. non enim posse eos mensæ Domini participes esse, & mensæ dæmoniorum; sic præcepit hic iis, qui ex Hebræis ad fidem Euangelij venerant, ne discernèrent cibos Iudaice, si gratia cibi spiritualis spirituum

„tum roborare vellent. Optimum est enim, in-
 „quit, gratia stabilire cor, non escis; quæ nihil
 „profuerunt ambulanti in eis. non enim po-
 „terant iuxta conscientiam perfectum facere ser-
 uientem, sicut idem Apostolus dixit; sicut ne-
 que cætera Mosaica, quæ erant omnia vsque ad
 tempus correctionis, id est, noui testamenti, im-
 posita. Qui dixit optimum esse gratia stabilire
 cor, ἀορίσως, id est, infinite dixit χᾶριτι, aliqua
 scilicet gratia, hac, aut illa, quæ varia, & multi-
 plex esse potest, sicut infinite quoque dixit
 „βρώμασι id est, escis, his. s. aut illis. cum vero sta-
 „tim subiungit, Habemus altare, de quo edere
 „non habent potestatem, qui tabernaculo deser-
 uiunt, satis declarat, nos, qui tale altare habe-
 mus, & potestatem edēdi de eo, in tali cibo gra-
 tiam habere, qua cor stabiliamus; quæ quidem
 S. Eucharistia est. Hanc enim gratiam & escam
 habemus de altari ad confirmandum cor, & ad
 cultum patriæ Deo adhibendum, vt iam hic lo-
 cus cum loco superiore, à nobis paulo ante tra-
 ctato & exposito, mirifice congruat, cūmque
 magis adhuc explicet, & interpretationem no-
 stram magis etiam confirmet. Hic enim expli-
 catus est ab Apostolo ille cultus, quem per il-
 lam gratiam, quam dixit nos habere, cum metu
 & reuerentia adhibemus, Deo placentes. Si qui-
 dem ad cultum Dei, qui Græce est patriā à ver-
 bo λατρεύειν, quo illic Apostolus vsus est, per-
 tinet, quod hic ait, habere nos altare, scilicet ad
 offerendum hostiam, & de ea edendum. Altare
 enim ad hostiam refertur, sine qua nec intelli-
 gi

*Quomodo
 cultus, qui per
 sanctam Eu-
 charistiā exhi-
 betur Deo cum
 metu & reue-
 rentia, expli-
 catur ab eodē
 Apostolo locis
 inter se colla-
 tis.*

Quomodo altare, quod Apostolus dicit nos habere in ecclesia, ad hostiam referatur sine qua intelligi non possit.

Quomodo secundum Metonymicos non fuerit praestans sacerdos, quam Moyses, vel Aaronis.

potest; quod quidem nomen ipsum θυσιασθείου, quod ἀπὸ τῆς θυσίας dicitur, declarat. ut si altare diceremus sacrificatorium, à sacrificio, de quo qui potestatem edendi habent, participes sunt altaris; sicut Apostolus in epist. ad Corinth. ait. Vocemus igitur nunc Metonymicos ad auctoritatem huius scripturae Pauli, tanquam ad iudicium. Si enim habemus altare, testimonio Pauli, & de eo potestatem edendi, & nihil aliud de altari edimus, nisi quod Dominus in illa cœna ultima dedit discipulis ad edendum de mensa illa, quæ fuit vice altaris, quod Apostolus habere nos testatur, Igitur idem, quod nos offerimus in altari, obtulit & Christus in illa mensa, cuius loco successit altare, quod Apostolus dicit. Quare si non corpus suum, sed figuram corporis sui obtulit, quam ad edendum dedit, sequitur ut hac parte non fuerit Christus Moyse, aut Aarone præstantior, qui figuras etiam corporis Christi in illis antiquis sacrificiis offerebāt. Sed prosequamur locum Apostoli. Probat enim quod dixit, non habere potestatem edendi de altari nostro eos qui tabernaculo deseruiunt, Quorum enim, inquit, animalium inferitur sanguis pro peccato in sancta per Pontificem, horum corpora cremantur extra castra. significabat hoc in ænigmate, ut Christus, quod populum per sanguinem suum sanctificaret, ac pro eo sanctificando se patri in cruce offerret, extra portam passus fuit; sic rursus, qui Christi crucem portare vellent, & eum patri offerre mystice, & de hostia altaris comedere, oportet.

re exire extra castra, siue extra portam, id est, recedere à vetere lege. Ipse igitur Christus est, quem comedimus, & offerimus; quia ipse est, ad quem extra castra exire oportet, non autem figura eius. Christus igitur hostia est, & idem cibus; siquidem vtrumque significauit Apostolus, cū altare, & edere nominauit. Itaque quod vitulus & hircus pro peccato immolari, quorum sanguis intra velum inferebatur, comburebantur extra castra, significabat per allegoriam, vt Paulus interpretatur, Christum, qui erat vera hostia, extra portam ciuitatis passurum fuisse; & nos item ad eundem Christum, qui est in altari, & non ad figuram eius exeuntes, debere à castris & porta terrestris Hierusalem, id est, à conuersatione Iudaica, & à littera ac sensu veteris legis carnalis recedere. Egressi ergo extra castra, & nō amplius tabernaculo deseruiantes, hoc est, relicta lege de cibis discernendis, & de sacrificiis, atque aliis ritibus veteris legis, Offeramus, inquit, hostiam laudis per ipsum. Iam hic aperte explicauit Apostolus, quod paulo supra dixerat, Habemus altare ad offerendum, scilicet hanc hostiam laudis, & de ea edendum. Percuntemur ergo hic Metonymicos, vt solemus, quam hostiam laudis & confessionis offerant ipsi in altari? Si preces dicant, vt solent, & alios fructus spiritus, id est, virtutes spirituales, quæ ad cultum rationalem, quem Paulus in epist. ad Rom. dicit, pertinent, at hostias istas extra altare etiam offerimus; vnusquisque in altari cordis sui, ad quod vnicuique patet aditus. cū ver o dicit Apo-

*Quomodo A-
stus docue-
rit, Christum
esse hostiam,
& eundem
cibum.*

*Quomodo
Metonymici
nullam hosti-
laudis habeāt
ad offerendum
in altari con-
tra auctorita-
tem Apostoli.*

stolus, Habemus altare, de quo edere non habent potestatem, qui tabernaculo deseruiunt, aliud plane altare, externum scilicet significat, ad quod aliis accessus concedatur, aliis non concedatur; & unde alij repelli possint, & debeant; alij non possint, neque debeant. Sed quia dicitur hostiam laudis, id est, fructum labiorum confidentium nomini eius, fortassis existimabunt isti

Quomodo hostia laudis non sit in scriptura laus tantum oblata Deo.

nihil aliud esse hoc, quam laudem Deo oblatam instar hostiæ: at non ita est, sicut nec in Leuitico. cap. 7. cum dicitur hostia laudis, & hostia gratiarum actionis, non laus tantum & gratiarum actio est, sed aut panes, aut victima, quæ eodem die quo mactabatur, tota erat comedenda, ut nihil in diem posterum remaneret. Immolabatur autem, ut Philo Alexandrinus in

Philo Alexandrinus de hostia laudis.

libro de genere sacrificiorum scribit, ab eo cui nihil aduersi acciderat, sed potius summa pace & lætitia frueretur: oportere enim ait hymnis, prædicationibus, sacrificiis & gratiarum actionibus, quæ sunt omnia nomine laudis comprehensa, Deum ipsorum bonorum auctorem, ac datorem prosequi. ideo autem consumendam esse totam hostiam vno die idem auctor scribit, quod oporteret non differre gratiarum actionem pro beneficiis, quæ cito & facile consecuti sumus. hæc Philo Alexandrinus. Horum omnium

Quomodo hostia laudis Mosaitica typus esset hostia S. Eucharistia.

ratio cum vere in nostrum sacrificium laudis, quod est S. Eucharistia, mire conueniat, ipsa consequentia rerum postulat, ut vetus illa hostia laudis, typus & umbra huius nostræ fuerit. Quis enim vera ac summa pace ac lætitia fruitur, ut is

qui cum Deo pacem habet, & in eo manet; cui soli hæc hostia laudis & Eucharistiæ conuenit?

Deinde quæ alia beneficia ita magna tam cito

„ & facile ferre à Deo possumus, vt beneficiū sa-

„ lutis nostræ? quia si confitearis, inquit, in ore tuo

„ Dominum Iesum, & in corde tuo credideris,

„ quòd Deus illum suscitauit à mortuis, saluus e-

„ ris. quòd vero Eucharistia sacrificium laudis vo-

„ cetur, ratio nominis plane constat. Quæ enim

potest esse maior laus aut excellētior confessio,

quàm cum Christi mortem ac resurrectionem,

& in cælum ascensum prædicamus, & confite-

mur? Sancta igitur Eucharistia hostia laudis di-

„ citur, & est; sicut Dauid prophetice dixit, Im-

„ mola Deo sacrificium laudis; & redde altissimo

vota tua. Nec enim referri hoc potest ad illam

hostiam laudis, quæ erat in vetere lege. siquidem

hoc dixit, postquã omnes illas veteris legis ho-

„ stias, & sacrificia in eodem Psalmo prius idem

Propheta Dauid in persona domini irrita fore

„ prædixerat, inquit, Non accipiam de domo

„ tua vitulos, neq; de gregibus tuis hircos; & rur-

„ sus, Nunquid, ait, manducabo carnes taurorum,

„ aut sanguinem hircorum potabo? vnde conti-

nuo antiquata iam lege veteris sacrificij, intro-

„ ducit nouum subiungens, Immola Deo sacrifi-

„ cium laudis, & redde altissimo vota tua; ὅτι καὶ

enim, quas interpret vetus vertit vota, vocat

gratiarum actionem; quam præcipit tanquam

debitam soluere. Hoc enim significat, Redde.

„ Idem dixit Psal. 115. Calicem salutaris accipiam,

„ &, Vota mea domino reddam. Hanc igitur gra-

*Quare sancta
Eucharistia
sacrificium
laudis nomi-
netur, & sit.*

tiarum actionem, qua digna est S. Eucharistia
 κατ' οἰκείαν φύσιν, vt ait Dionysius, id est, natura
 sua, quæ ideo dicitur Eucharistia, vocat Aposto-
 lus fructum labiorum confitentium nomini e-
 ius; quem quidem Deo offert, qui offert sacrifi-
 cium laudis, quod est S. Eucharistia, quæ in alta-
 ri offertur. Hanc gratiarum actionem post im-
 molationem sacrificij siue hostiæ laudis descri-
 bit Dionysius Areopagita, quam gratiarum a-
 ctionem hymnum quoque vocat, sicut Euange-
 lium, cum ait post illam cœnam mysticam, Et
 hymno dicto, exierunt in montē oliueti; Eccle-
 sia vocat orationem post communionem. Tūc
 igitur, inquit Dionysius, vniuersis ordo sacerdo-
 rum hierarchice congregatus, post communio-
 nem sacram, desinit in gratiarum actionem, a-
 gnoscens pro viribus, & hymno atque laude ce-
 lebrans diuinorum operū munera. hæc dicit esse
 natura sua digna gratiarū actione. Rogabo er-
 go nunc Metonymicos, Haberisne vos panem,
 qui ideo dicatur & sit Eucharistia, quia est natu-
 ra sua dign⁹ gratiarū actione, sicut de nostro sa-
 cramento ait Dionysius: de eo enim loquitur, cū
 ait in extrema fere parte de cōmunionē κατ' οἰ-
 κείαν φύσιν ἀξίων οὐσῶν εὐχαρισεῖσθαι τῶν θειοτά-
 τῶν δωρεῶν, id est, digna cū sint gratiarū actione
 secūdū naturā suā diuinissima munera, si talis est
 panis vester, nō est figura corporis Christi, sed ip-
 sū corpus Christi: aut si est figura, vt habet ve-
 stra disciplina, non est Eucharistia, quæ est secū-
 dum naturā suam digna gratiarū actione. Relin-
 quitur ergo, vt sit Eucharistia vestra communis

*Quod panis
 sacramentalis
 Metonymico.
 rum non sit se-
 cundum na-
 turam pro-
 priam dignus
 gratiarum a-
 ctione: & ideo
 non est, nec ef-
 se potest Euc-
 haristia.
 Si metonymi-
 corū Eucha-
 ristia digna
 est gratiarum
 actione natu-
 ra sua, nō po-
 test esse figura*

quædam Eucharistia, sicut est panis communis, quem domi, aut in diuersorio cum gratiarum actione percipitis verbo Dei & oratione, sicut Apostolus ait, sanctificatū. atque hæc quidem hætenus. pergamus ad reliqua epistolæ huius.

corporis Christi. sit: sed necesse est, ut sit ipsum corpus Christi: aut si non est signa, nec Eucharis-

Disputatio ex cap. 7. eiusdem epist. ad Hebr. ad-

uersus eosdem Metonymicos, & respōsio ad id quod obiiciunt, quare non meminerit de pane, & vino, quæ Melchisedec obtulit Abraæ, si figura fuerunt S. Eucharistiæ: & quomodo quæ Melchisedec protulit tanquam sacerdos, & non tãquam rex protulit, teste scriptura, & idcirco vim verbi offerendi, quod hæretici requirunt, in verbo proferendi ibi positi contineri. itē de antiquis auctoribus, qui testatur oblationem Melchisedec figuram fuisse oblationis Christi in coena. & quomodo teste & interprete Cyrillo in benedictione, qua Melchisedec benedixit Abraæ præbens ei panem & vinum, continetur mentio panis, & vini; & quare Apostolus non iudicauit opus esse, ut expresse meminisset: & quomodo sequatur frustra fuisse sacerdotem Melchisedec, si in illo loco Genesis non sacrificauit, cum nusquam aliàs mētio de eius sacerdotio in scriptura fiat: & quomodo non esset Christus factus sacerdos secundum scripturā ad similitudinē Melchisedec, nisi appareret similitudo oblationis Christi, & oblationis Melchisedec: & demum, quomodo ex similitudine

*sacerdotij Christi cum sacerdotio Melchisedec,
cōcludatur esse corpus Christi Verum in sacra-
mento sub specie panis & vini.*

C A P. 15.

AC quia feriem, & ordinem locorum, qui de S. Eucharistia in hoc volumine tractantur, ad vtilitatem, & intelligendi facilitatem accommodamus, superest vt ad caput 8. eiusdem epist. ad Hebræos, nos retro reuocemus, in quo non est præteritum hoc sacramentum corporis, & sanguinis domini, licet fortasse minus appareat, quàm in aliis posterioribus huius epistolæ capitibus, de quibus hætenus disseruimus. Quærunt igitur hic hæretici, cum Paulus meminerit de benedictione Melchisedec, & de decimis ei datis, si panis, & vinum, quæ Melchisedec benedicens Abraæ, præbuit ei, figura fuerunt corporis, & sanguinis Christi, quæ idem in specie panis, & vini Deo offerens, discipulis, & nobis dedit, vt nos, quod sancti Apostoli à Christo Iesu acceperunt, in Ecclesiis nostris docemus, & prædicamus, quare Paulus hoc loco, qui proprius erat, de pane, & vino non meminisse, si aliquid dixit hic, quod sine illis pane, & vino Melchisedec sacerdotis Dei altissimi intelligi non posset, id autem est, quod ait, Et amplius adhuc manifestum est, si secundum similitudinem Melchisedec exurgat alius sacerdos, qui non secundum legem mandati carnalis fa-

*Quomodo
Paulus in epist.
ad Hebr. c. 7.
de pane, &
vino, quæ
Melchisedec
obtulit, memi-
nerit.*

»ctus est, sed secundum virtutem vitæ insolubi-
 »lis; Christum enim dicit, sacerdotem, secū-
 »similitudinem Melchisedech sacerdotis. Inter-
 »rogemus ergo hæreticos, quæ nam sint propria
 sacerdotis? & quæ tanquam propria, & præci-
 pua sacerdotis scriptura in Melchisedec posue-
 rit? inde. n. oportebit ducere similitudinē Mel-
 chisedec, ad quam Christus factus fuerit sacer-
 dos. Sic ergo scriptū est in Gen. cap. 14. at vero
 »Melchisedec Rex Salem proferēs panem, & vi-
 »num, siue, vt est apud 70. protulit ipsi panem, &
 vinū, erat enim sacerdos Dei altissimi, benedi-
 xit ei, siue cōueniēter interpretationi 70. & be-
 nedixit ei. Si ideo protulit Melchisedec panem
 Abraæ, quia erat sacerdos Dei altissimi, ergo sic
 protulit, non vt proferre commune erat ei cum
 vno quouis de populo, cum laicis, inquam, sed
 vt proprium erat sacerdotis; protulit igitur pa-
 nem ad offerendū Deo, & dandum Abraæ: aut
 protulit Abraæ panem à se prius Deo oblatum:
 idem enim, & vnum est vtrumque, & eadem in
 vtroque vis, idēque duobus modis hic dici-
 tur. nam nisi ita intelligere necesse est, cur cau-
 sam reddit scriptura, quare panē, & vinū Abraæ
 dederit, inquiring, Erat enim sacerdos Dei altissi-
 mi? cur inquam, nisi quia ista dedit Abraæ Mel-
 chisedec rex Salem tanquā munera propria nō
 regis, sed sacerdotis? omnis enim Pōtifex, sicut
 Apostolus ait, ad offerēdum munera, & hostias
 constituitur. quare quod ab hæreticis obiici so-
 jet, vt oblationem, & sacrificium Melchisedec
 typum oblationis, & sacrificij altaris negent,

*Quomodo
 Melchisedec
 non tanquam
 rex, sed tan-
 quam sacer-
 dos protulit
 Abraæ panē
 & vinū Deo
 oblatū in gra-
 tiarum actio-
 nem pro vi-
 ctoria Abraæ*

non dicere scripturam, Obtulit panem, & vinū
 Melchisedec, sed protulit, ab ipsa scriptura di-
 lutum est: quod enim ab eis requiritur verbum
 offerendi, satis suppleuit contra istorum tendi-
 culas circūstantia causæ subiectæ, cum ait scri-
 ptura, Erat enim sacerdos Dei altissimi; cum sa-
 cerdotis sit offerre Deo huiusmodi oblationes,
 & sacerdotis item benedicere. immo admiran-
 da est hic œconomia scripturæ, non enim dixit,
 At vero Melchisedec rex Salem, proferens pa-
 nem, & vinum, benedixit ei, erat enim sacerdos
 Dei altissimi; etsi hoc quoque dici poterat, si-
 quidem sacerdotis est benedicere, non tamen
 sic dicere expediebat; sed illud magis, Protulit
 panem, & vinum. erat enim sacerdos Dei altissi-
 mi, vt testimonium scripturæ S. haberemus, ob-
 tulisse Melchisedec panē, & vinum Deo, quod
 aliquando hæretici negaturi essent; & hæc prius
 oblata Deo, dedisse postea Abraæ; quod Chri-
 sti in cœna sacrificium plane adumbravit, vt ec-
 clesiastici patres tradiderunt. Sic enim beatus
 Chrysostomus in homilia in illud, Cum ~~ten-~~
 disset Iesus in templum, Melchisedec, inquit,
 Spiritu prophetico excitatus, τὴν μέλυσαν τῆς
 χριστοῦ προσφορὰν τῷ θεῷ προσκομίζεσθαι νοή-
 σας, ἀρτῶ καὶ οἴνῳ τὴν θεὸν ἐγγεργίρει, μιμούμενος
 τὴν μέλοντα τὸν χριστόν. cum, inquam, Melchise-
 dec oblationem, quam Christus facturus erat
 Deo, animo contemplaretur, pane, & vino
 Deum celebrabat, futurum Christum imitans.
 Quomodo autem Deum imitatione exempli
 Christi celebrabat, nisi quia panem, & vinum

*Quomodo
 quod hæretici
 requirunt ver-
 bum offerendi
 in pane et vi-
 no à Melchi-
 sedec prolatis,
 scriptura sup-
 plevit circun-
 stantia causa
 subiecta, cur
 panē, & vi-
 num Abraæ
 protulerit.*

eidem offerebat, cui Christus panem cælestem
 » oblaturus erat? & paulo post adhuc clarius, Tu
 » es, inquit, sacerdos in æternum secundum or-
 » dinem Melchisedec, ἐν ἀρχῇ καὶ οἶνω τῶν ἐθνῶν
 » προσκομίζων προσφοράν εἰς τὸ ἰλυεχὲς. in pane
 » inquit, & vino oblationem gentium in perpe-
 » tuum offerens. Beatus Cyprianus in epist. ad
 » Cæcilium, loquens de sacramento altaris, Qui
 » ordo, inquit, vtrique hic est de sacrificio illo ve-
 » niens, & inde descendens, quòd Melchisedec sa-
 » cerdos Dei summi fuit; quòd panem & vinum
 » obtulit; quòd Abraæ benedixit. nam qui ma-
 » gis sacerdos Dei summi, quàm dominus noster
 » Iesus Christus, qui sacrificium Deo patri obtu-
 » lit? & obtulit hoc idem, quod Melchisedec ob-
 » tulerat, id est, panem, & vinum, suum scilicet
 » corpus, & sanguinem. Hactenus Martyr Cy-
 » prianus. sùntne hæretici Cypriano doctiores,
 » aut sanctiores, vt tanto auctori audeant con-
 » tradicere? Clemens Alexandrinus lib. 4. stro-
 » matum loquens de Melchisedec, ὁ ἱερθεὺς inquit,
 » τῷ θεῷ τῷ ὑψίστῳ, ὁ τὸν οἶνον καὶ τὸν ἄρτον τῷ
 » ἡγιασμένῳ διδούς τροφὴν εἰς τύπον εὐχαριστίας,
 » ille, inquit, sacerdos Dei altissimi, qui vinum, &
 » panē cibum sanctificatū dedit, vt typus Eucha-
 » ristix esset. Ecce, panē sanctificatū dicit dedisse
 » Melchisedec Abraæ, id est, oblatū Deo. Etenim
 » si ideo sanctificauit panē, vt esset typus Eucha-
 » ristix, necesse est, vt non sic sanctificatū dederit,
 » vt nos cōmunes cibos, quibus vescimur, prius
 » per verbū, & orationē, sicut Apostolus ait, san-
 » ctificamus quidem, sed non offerimus; quin-

*Qui veterum
 auctōrū testes
 sint oblationē
 Melchisedec
 panis & vini
 fuisse typum
 S. Eucharis-
 tiæ in specie
 panis & vini
 à Christo Deo
 patri oblata.*

*Quomodo
 Melchisedec
 panē sanctifi-
 catum, id est,
 Deo prins o-
 blatum dedit
 Abraæ.*

potius sanctificatum, id est, per benedictionem Deo oblatum dedit; alioqui omnis cibus, quo aliàs Melchisedec cum sanctificatione, & gratiarum actione vescebatur, typus etiam Eucharistiæ fuisset. quod quàm sit ridiculum, nemo est qui non videat. quasi vero quicquid comederet, quia erat sacerdos Dei comederet; & nõ potius, quia homo erat humano alimento indigens. B. Hieronymus in Epist. ad Euagrium de Melchisedec, Pane, inquit, & vino, simplici puroque sacrificio, Christi dedicavit sacramentum. S. Marcus Anachoreta ætate beati Hieronymi, & summa in scripturis sanctis eruditione, & exercitatione in lib. de Melchisedec, Melchisedec, inquit, redeuntibus ex bello protulit panem, & vinum: sic Christus redeuntibus ex bello spirituali dat panem sanctificatum dicēs, Comedite ex eo omnes. Sanctificatum dixit, id est, oblatum Deo. illa enim mystica benedictione panem, & vinum, suum scilicet corpus, & sanguinem obtulit; vt paulo ante dixit beatus Cyprianus. non bene autem hic tantus auctor sanctificatum cum non sanctificato comparasset, nisi Melchisedec panem quoque, & vinum sanctificasset, id est, obtulisset. Prætereo reliqua patrum testimonia, quæ alij scriptores recitant. redeo ad locum Pauli in quæstione propositum de benedictione Melchisedec sine mentione panis, & vini; quem locum beatus Cyrillus doctissime libro 2. in Genesin interpretatur. Accepit, inquit, Paulus pro symbolo sacerdotij, quod est sacerdotio legis præstātius,

„benedictionem Melchisedec, qua benedixit A-
 „braæ, præbens ei panem, & vinum. nec enim a-
 „liter benedicimur à Christo magno, & vero sa-
 „cerdote. & paulo post, explicans quomodo be-
 „nedicimur à Christo magno sacerdote, Benedi-
 „citur, inquit, per Christum regem pacis; bene-
 „dicimur, inquam, accipientes, velut donum
 „quoddam cæleste, & viaticum terræ sempiter-
 „næ, ac cælestis, ipsa mysteria. Hactenus Cyrillus.

Si Melchisedec benedixit Abraæ præbens ei pa-
 nem, & vinum, quia non aliter à Christo bene-
 dicimur, nisi per participationem panis, & vini
 cælestis, id est, corporis, & sanguinis eius; & be-
 nedictio Melchisedec, qua benedixit Abraæ
 præbens ei panem, & vinum, symbolum fuit sa-
 cerdotij nouæ legis, in quo verus cibus, & ve-
 rus potus Deo offeruntur; ergo vbi Paulus me-
 minit de benedictione Melchisedec, qua bene-
 „dixit Abraæ, inquit, Et hunc, qui habebat re-
 „promissiones, benedixit. ibi in ipsa benedictio-
 „ne, licet tacite, mentio panis, & vini continetur,
 auctore, & interprete beato Cyrillo, immo vni-
 uerso choro sanctorum patrum, qui sanctifica-
 tionem panis, & vini Melchisedec cum sancti-
 ficatione panis, & vini mystici: & benedictione
 Mechisedec, qua benedixit Abraæ præbens ei

panem, & vinum, cum benedictione, qua Chri-
 stus nobis benedixit præbens nobis sacramen-
 tum corporis sui, tanquam typum cum verita-
 te ipsa, cōparant. non iudicabat Apostolus, qui
 instinctu spiritus sancti scribebat, opus esse, vt
 de pane, & vino nominatim mentionem face-

*Quomodo in
 ipsa benedi-
 ctione, qua
 Melchisedec
 benedixit A-
 braæ, contine-
 tur mentio pa-
 nis & vini
 auctore & in-
 terprete Cyril-
 lo.*

*Quare visum
 est Paulo non
 necessariū me-
 minisse panis
 & vini in be-
 nedictione
 Melchisedec,*

qua benedixit ret, quæ cum benedictione Melchisedec sic col-
Abraæ profe- ligata erant, vt scripturam Genesis solueret, qui
rense ei panem, non simul vtrumque intelligeret: benedictio-
& vinum. nem dico Melchisedec, & panem, ac vinum, quæ
 præbens Abraæ, benedixit ei. non enim Mel-
 chisedec sine pane, & vino benedixit Abraæ, vt
 scriptura Genesis testatur. quid igitur opus no-
 bis erat, vt Paulus panis, & vini meminisset, si
 benedictionis meminisset? an hoc non satis erat
 legem scientibus? an scribebat Apostolus igno-
 rantibus historiam Genesis? sed rursus explanas
 paulo post idem. Cyrillus illud Apostoli in eo-
 dem loco, Et amplius adhuc manifestum est, si "
 secundum similitudinem Melchisedec exsurgat "
 alius sacerdos, qui non secundum legem man- "
 dati carnalis factus est, sed secundum virtutem "
 vitæ insolubilis. Erat, inquit, Melchisedec ima- "
 go, & figura Christi, qui quidem non fungeba- "
 tur sacerdotio sacrificans secundum carnem, "
 sed secundum virtutem vitæ insolubilis. τρέφει "
 ἡμᾶς εἰς ἀθάνατον ζωὴν ταῖς μυστηρίαις ἱερουργίας, "
 id est, nutrit enim nos ad vitā immarces- "
 cibilem mysticis sacrorum operationibus. my- "
 steria corporis, & sanguinis significat, quæ à sa- "
 cerdotibus consecrantur. Subiungit deinde, "
 Quippe Aaron secundum carnem sacrificabat; "
 boues enim, & oues mactabat, & cinis vituli as- "
 persus inquinatos ad emundationem carnis san- "
 ctificabat, quæ non faciebant perfectos secun- "
 dum conscientiam seruientes. Hactenus Cyril- "
 lus. Si secundum similitudinem Melchisedec "
 factus est Christus sacerdos fungens sacerdotio,

id est, sacrificans non victimas, quæ mactantur, ut boues, aut oues, de quibus mandatum habebant sacerdotes veteris legis, sed hostiam vitæ insolubilis, ut hic ait Apost. id est, seipsum, oportet igitur agnoscere in Melchisedec sacerdote non solum similitudinem æternitatis, quæ in sacerdotio Christi est, quâ similitudinē sigillatim

” notauit Apost. cū ait de Melchisedec, Sine patre,
 ” sine matre, sine genealogia, nec initium dierum,
 ” neque finē vitæ habens; assimilatus autem filio
 ” Dei, manet sacerdos in perpetuum; sed etiam similitudinē in fungēdo sacerdotio, id est, in sacrificādo, & benedicendo. hæc enim sunt, ut antea dixi, propria sacerdotis, benedicere scilicet, & sacrificare quare si in eo loco scripturæ non sacrificauit Melchisedec, cum proferens panē, & vinum, benedixit Abraæ, cum nusquam aliàs fiat mentio de sacrificio eius, dicendum erit nunquā sacrificasse, quia tacitum sit in scriptura; si- cut dicitur sine genealogia, & initio, ac fine dierum carere, quia tacitum est in scriptura, atque ita sequitur, frustra fuisse sacerdotem. siquidem

” verum est, quod Apostolus ait, omnis Pontifex
 ” ad offerendum munera, & hostias constituitur: non potest autem dici, ut frustra fuerit sacerdos: igitur in illo Genesis loco, cum alius non extet, sacrificauerit necesse est. Præterea, si non prætermisit scriptura eorum sacrificia ante Melchisedec, quos neque nominauit quidem sacerdotes, ut Abelis, Noë, Abraæ, Isaac, Iacob, & postea Iob, quomodo prætermiserit sacrificiū Melchisedec, quē sacerdotē Dei altissimi

Quomodo sequatur nunquam sacrificasse Melchisedec, ac proinde frustra sacerdotē fuisse, si in loco Genesis non sacrificauit, cū panem & vinum tanquā sacerdos protulit Abraæ.

nominat? Quomodo hæretici hæc eludere, aut
 cum aliqua specie rationis in eis tergiuersari po-
 terunt? Videamus igitur de similitudine ipsius
 sacrificij Melchisedec, quod sacrificium isti, etsi
 in mille formas se induant, &, vt est in fabulis,
 Protei fiant, effugere non possunt; similitudo
 enim sacerdotij Christi cum sacerdotio Melchi-
 sedec omnibus apparet; quia ab Apostolo si-
 gnata, & expressa est, quæ in eo consistit, quod
 Melchisedec nec initium dierum, neque finem "
 habens, assimilatus filio Dei, manet sacerdos in "
 perpetuum. sic dominus Iesus semel se offerens "
 in cruce ad multorum exhaustiunda peccata, "
 morte interueniente, non desinit esse sacerdos, "
 semper viuens ad interpellandum pro nobis. ve- "
 rum hæc similitudo sacerdotij Christi cum sa-
 cerdotio Melchisedec, hætenus non efficit ex
 toto, vt dicatur, & sit Christus factus sacerdos
 secundum similitudinem Melchisedec, vt Apo-
 stolus ait, nisi appareat etiam similitudo sacrifi-
 cij Christi cum sacrificio Melchisedec sacerdo-
 tis; præsertim cum magis ad rationem sacerdo-
 tis ratio sacrificij, quàm ratio perpetuitatis per-
 tinere videatur. Atqui certe sacrificium Christi
 in cruce cruentum cum sacrificio Melchisedec
 ex pane, & vino, quæ cibus & potus incruentus
 sunt, non habet similitudinem, quam habet
 quidem idem ipsum sacrificium alio modo, sci-
 licet incruente, & in specie panis & vini factum,
 quod Deo offerens dedit Christus discipulis
 suis dicens, Accipite & manducate, hoc est e-
 nim corpus meum. quod quidem & nos cum
 accipimus,

*Quomodo
 Christus non
 esset factus sa-
 cerdos secun-
 dū similitudi-
 nē Melchise-
 dec, nisi ap-
 pareret simili-
 tudo sacrificij
 Christi cum
 sacrificio Mel-
 chisedec.*

accipimus, à Deo benedicimur; sicut Melchisedec in typum mystici panis futuri præbens panem Abraæ, benedixit ei. In hoc igitur sacrificio incruento est similitudo sacrificij Melchisedec, quam secundum Apostolum quærimus. quare natura panis, quæ fuit in typica similitudine, non est in ipsa veritate, quæ in illa tanquã in vmbra quadam apparuit; alioqui corpus non esset natura præstantius vmbra: quin potius, vt scriptura vtrumque testatur, & ille, quem Melchisedec præbuit, genere & natura panis fuit: & quem Christus benedixit, & dedit, corpus eius est. vt. n. scripturæ testimoniũ habemus, protulisse Melchisedec sacerdotem panem, & vinum Abraæ, scilicet ad comedendũ, & bibendum (ad hunc. n. vsum profertur panis & vinũ) sic habemus testimoniũ euangelij, Christũ sacerdotem secundum ordinem Melchisedec, panem, & calicem in manus accepisse, & hæc per mysticam benedictionem dicẽdo, Hoc est corpus meum, hic calix sanguinis mei, in corpus, & sanguinem suum cõuertisse, & Apostolis primitiis filiorum Abraæ, & noui testamenti ad comedendum, & bibendum dedisse in specie panis, & vini; has enim remanere saluas, non opus fuit euangelij testimonio; quod satis ipsi sensus testantur. Postremo, sic etiam concluditur, corpus Christi esse in sacramento contra Metonymicos, conclusionẽ ducta ex similitudine sacerdotij Christi cum sacerdotio Melchisedec ab Apost. notata. Melchisedec rex Salem, quia erat sacerdos Dei, quod natura sua optimũ & cõmodissi-

Quomodo ex similitudine sacerdotij Christi cum sacerdotio Melchisedec concludatur corpus Christi esse in sacramento contra Metonymicos.

munum erat reficiendis, & redintegrandis viribus corporis, hoc oblatum Deo prius in gratiarum actionem pro victoria Abraë, dedit ei cum benedictione ad comedendum, & bibendum reuerſo à cæde regum. Chriſtus igitur verus Melchifelec, qui factus eſt iuſtitia noſtra, & ſacerdos ſecundum ordinem Melchifelec, quod inter aſſiduam pugnam carnis, & ſpiritus optimū, & commodiſſimum natura ſua erat viribus animæ reficiendis, & redintegrandis, hoc dedit ſecundum ſimilitudinem ſacrificio Melchifelec adumbratam ad comedendum, & bibendum vero ore carnis: dedit igitur corpus ſuū & ſanguinem in ſimilitudine panis, & vini. Haëtenus de epiſtolis Pauli contra hæreticos.

Diſputatio ex epiſtola priore beati Petri contra Metonymicos, quomodo demonſtretur ex verbis eius, Chriſtum eſſe præſentem in ſacramento, licet oculis corporis non videamus: & quomodo qui hoc credunt, à Petro laudentur: & quomodo S. quoque Thomas ſic intellexit hunc locum, qui ſcilicet beatum Petrum hic de præſentia corporis Chriſti in ſacramento, tametſi non videmus: & quomodo videre per ſpeculum in ænigmate eſt videre Chriſtum in ſacramento, Theodoreto interprete: & quomodo hæretici Metonymici non vident nunc per ſpeculum in ænigmate contra auctoritatem Apoſtoli: & quomodo lex Euāgelica nō poteſt habere ipſam

imaginem rerum in sacramentis, sicut Apost. docuit, nisi sint res præsentes, & quomodo qui videt per speculum, ipsam imaginem rerum præsentium videt: & quomodo Metonymici cum panem suum sacramentalem figuram corporis absentis faciunt, præsentiam rei separant ab imagine, & imaginem ab speculo: & quòd isti quia nunc non vident Christum præsentem per speculum, nec in futuro per speciem videbunt.

CAP. 16.

SEd postquam locos Epistolarum beati Pauli non omnes, sed qui potissimum Metonymicos redarguere videbantur, persecuti sumus, age scrutemur deinceps, & excutiamus, quæ princeps Apostolorum Petrus de sacramento corporis Christi in priore Epistola, etsi obscure, & recte scripsit, sic enim oportebat de eo mysterio scribere, de quo sermo à domino in Evangelio Ioānis factus ita durus quibusdam ex discipulis visus fuerat, ut multi ex eis postea, ut Evangelium narrat, abirent retro, cum percontante domino duodecim, numeriā ipsi abire vellent, vnus Petrus suo, & cæterorum nomine respondit, Domine, ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes, & nos credimus, & cognouimus, quia tu es Christus filius Dei viui. hoc enim dixit intuens in dominum, qui de carne sua viuifica danda ad manducandum in vitam æternam dixerat, Verba, quæ ego loquor, spiritus & vita sunt,

Hic igitur tātus princeps Apostolorum, ac tam admirabilis Apostolus, ac prædicator fidei, ut ab ipso exordio epistolæ locū repetamus, principio, vice salutationis, gratiæ illius, quæ unicuique credentium secundum mensuram donationis, sicut Apostolus ait, data est, & pacis multiplicationem ad conciliandam Dei benevolentiam iis precatur, ad quos scribit ex reliquis dispersis Iudæorum credentium, quos elegit Deus pater, ut per obedientiam Christi usque ad mortem, & per sanguinem eius, qui se pro eis sanctificauit, id est, obtulit Deo, ipsi essent sanctificati, hoc est consecrati & oblati Deo, ac iustificati per spiritus S. cooperationem. Accommodate igitur ad hanc salutationem, quia huius sanctificationis, ad quam nos Deus secundum beneplacitum suum in Christo per spiritum S. elegit, initium est baptismus, seu prima radix; & consummatio ac perfectio est S. Eucharistia quæ est, sicut tradit diuinus Dionysius, finis totius ecclesiasticæ hierarchiæ, quæque sanctificatos summa vnione spiritali & corporali cum Deo vnit; idcirco de mysterio baptismi prius, & statim de mysterio mysteriorum S. Eucharistia agit. Benedictus, inquit, Deus & pater Domini nostri Iesu Christi, qui secundum misericordiam suam magnam regenerauit nos in spem viuam per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis. in mortem enim Christi baptizati sumus, ut sicut Christus non potuit à morte detineri, sic resurgēs à mortuis, baptizatos in mortem suā, à morte secum

*Explicatio
principij epi-
stolæ prioris
catholice bea-
ti Petri.*

*Nostre san-
ctificationis
initium & ra-
dix baptism⁹,
consummma-
tio S. Eucha-
ristia.*

„extraheret. Scimus enim, sicut Apostolus ait,
 „quòd qui suscitauit Iesum, & nos cum illo su-
 scitabit. Hæc itaque spes resurgendi per resur-
 rectionem Iesu Christi, qua speramus per chari-
 tatē, quæ est energia ac velut anima spei, quòd
 qui Christum suscitauit, & nos suscitabit, viuit
 in renouatis per lauacrum aquæ; vt sit iam spes
 viuā, spes immortalitatis plena, sicut Salomon
 ait; plena inquam, immortalitatis propter resur-
 rectionem Christi. sequitur deinde, In hæredi-
 tatem incorruptibilem, & incontaminatam, &
 „immarcescibilem conseruatam in cælis in vo-
 bis. Ad hoc, inquit, regenerauit nos, vt rege-
 nerati & filij Dei effecti, hæredes simus vitæ æ-
 ternæ, ac beatæ in cælis, nunc quidem spe, re-
 vero plene post consummationem sæculi. Hoc
 enim significat, Regenerauit nos in salutem pa-
 ratam reuelari in tempore nouissimo. Nunc e-
 nim etsi filij Dei sumus, tamen, sicut B. Ioan-
 nes ait, nondum apparuit, quod erimus: scimus
 autē, quod cū apparuerit, similes ei erimus. vt iā
 hæc sit illa cælestis, & beata hæreditas, esse sci-
 licet similes Deo, vnitōsque cum eo beate, ac
 videntes eum, sicuti est, Sed quibusnam serua-
 tur hæc hæreditas? iis, inquit, qui in virtute Dei
 custodiuntur per fidem. sic enim ait Dominus
 „de electis apud Ioannem cap. 17. Ego custodi-
 „ui, & nemo ex eis periit. & rursus cap. 10. Vos
 „non creditis, inquit; quia non estis ex ouibus
 „meis. oues meæ vocem meam audiunt; & ego
 „cognosco eas, & sequuntur me; & ego vitam æ-
 „ternam do eis, & non peribunt in æternum: &

*Quæ sit spes
 viuā in epist.
 Petri.*

non rapiet eas quisquam de manu mea. igitur, qui audiunt vocem Dei, id est, qui ei credunt, & obediunt, ij sunt, qui virtute Dei custodiuntur in vitam æternam, quã jis daturus est, quos nemo potest tollere de manu eius, vt custodia munificentissima virtutis Dei, & fide firma septos. sequitur deinde, In quo exultatis modicum nunc, si oportet, contristati in variis tẽtationibus; quod perinde est, quasi diceret, idcirco propter spem huius salutis futuræ, quã dixi, & gloriæ in vobis reuelandæ tribulationes alioqui breues & leues, si opus est, læto, & exultanti animo fertis. sequitur, Vt probatio vestræ fidei multo pretiosior auro, quod per ignẽ probatur, inueniatur in laudem, & gloriam, & honorem, in reuelationem Iesu Christi. Explicat iam magis fructum tolerandi tentationes, & præmium ad augendam alacritatem perpetiendi; quasi diceret, Exultatis in tentationibus, vt cum post tentationes inuenerit dignos se, vt est in libro Sapientiæ, (hæc est enim probatio fidei) tunc in die iudicij, cum venerit dominus in maiestate sua, (hæc est enim reuelatio Iesu Christi) feratis laudem benedictionis illius; cum dicetur vobis, Venite benedicti patris mei; & splendeatis sicut Angeli, percipiatísque honorem regni parati vobis à constitutione mundi. Sequitur deinceps locus nostri propositi proprius de Christo, qui vsque ad consummationem sæculi nobiscum est; sicut idem promisit, licet non videamus eum oculis corporis facie ad faciem, tametsi credimus præsentẽ esse apud nos in domo Dei,

quæ est Ecclesia. Quia ergo dixerat, In reuelatione Iesu Christi, opportune & commode sermonem induxit de Christo, quem præsentem habemus non reuelatum, sed relictum; Quem inquit, cum non videritis, diligitis; ad illud enim respexit, quod dominus dixit, Beati, qui non viderunt, & crediderunt; scilicet ut credentes, diligerent eum. sequitur, In quem nunc non videntes, sed credentes, exultatis lætitia inenarrabili & glorificata, reportantes finem fidei vestræ, salutem animarum vestrarum. Interrogemus hic Calvinianos, quare dixit, In quem nunc non videntes, qui proxime dixerat, Quem cum non videritis? non enim dixit, Quem cum nunc non videritis, creditis; sicut dicit, In quem nunc non videntes, sed credentes. quorsum inquam, & qua ratione B. Petrus tempus illud præteritum, quo discipuli quidem viderunt in terris Christum, ij vero, ad quos nunc scribit, non viderunt, distinxit ab eo tempore, ex quo facti erant isti Christiani, in quo ait non videre istos Christum nunc, sed credere, si ut tunc isti non viderunt, quia tunc non fuerunt; sic neque vident nunc eum, quia non sit is in terra, sed in cælo? Quid enim interest ad diligendum quempiam & credendum ei, non vidisse illum, quia non viximus, cum ille esset? aut non videre eum nunc, quia apud nos non est? eandem enim vim habet utrumque. significat ergo B. Petrus non vidisse istos ad quos scribit Iesum, ut quidem viderant discipuli: modo autem ex quo tempore ad fidem isti venerunt, quod re-

Quomodo demonstretur verbis beati Petri Christum esse præsentem in ecclesia, licet oculis corporis non videatur.

cens erat. id enim significat $\alpha\rho\tau\iota$, quo usus est idem Petrus proximo sequenti capite, cum ait, $\omega\varsigma \alpha\rho\tau\iota\gamma\acute{\epsilon}\nu\eta\tau\alpha$, id est, tanquam modo geniti infantes, id est, recenter baptizati, de ea enim generatione loquitur; modo inquam, ex quo ad fidem venerunt, significat esse quidem presentem illis Christum, sed non videre eos, licet crederent presentem esse: alioqui quid laudis haberet, non videre absentem, licet crederent absentem? igitur non videbant, non quia non esset præsens, sed quia velatus aliena specie, ita ut non oculis corporis eum viderent, alioqui præsensem, sed oculis fidei; quod est credere eum

*Assipulatio
beati Thoma,
loqui beatum
Petrum de
presentia
Christi in sa-
cramento.*

adesse. Sic quoque intellexit B. Thomas in opusculo de sacramento venerabili corporis Christi cap. 15. loqui scilicet B. Petrum hic de credentibus Christum adesse, nempe, in sacramento corporis eius, tametsi non videant eum. Calvinistis igitur non potest convenire laus ista, quā B. Petrus illis tribuit, & nobis; non possunt, inquam laudari, quòd quem non vident nunc, ut pote absentem, cælo enim includunt Christum, eum tamen credant absentem esse. ut quidem digni sunt laude catholici, qui credunt esse nunc præsensem, in quem credunt, licet non videant. In propria specie; per fidem enim ambulamus, & non per speciem. Deinde, cum dicit B. Petrus, In quem nunc non videntes, sed credentes, non negat illud genus videndi, quod Paulus concedit, cum ait, Videmus nunc per speculum in ænigmate. sicut enim, ut ait in epis. ad Cor. priorem Theodoretus hunc locum interpretans, vi-

*Quomodo
Calviniani
exclusi sunt
ab ea laude,
quam Apost.
illis tribuit,
quibus dicit,
In quem nunc
non videntes,
sed credentes,
&c.*

„ demus in baptismo tanquam in speculo imagi- *Quomodo vi-*
 „ nem resurrectionis, addam ego, postea autem *videre nunc*
 „ videbimus ipsam resurrectionem; similiter nunc *per speculum*
 „ vt idem Theod. ait, per symbola mystica corpo- *in ænigmate,*
 „ ris & sanguinis Christi Christum ipsum vide- *Christum ve-*
 „ mus, postea autem videbimus facie ad faciem, *rum apparet*
 „ & sicuti est; vt B. Ioannes ait. quin potius illud *in sacramen-*
 „ genus videndi negat, quod idem Paulus in alio *to Euchari-*
 „ loco negat, quod vocat, vt paulo ante dixi, am- *stia.*
 „ bulare per speciem, cum ait in epist. ad Cor. 2.
 „ Dum sumus in hoc corpore, peregrinamur à do-
 „ mino. per fidem enim ambulamus, & non per
 „ speciem. quem locū his verbis idem Theodor.
 „ explanat, inquit, Non ait procul nos abesse à
 „ domino, dum sumus in corpore mortali; sed
 „ quod eum nunc oculis non cernimus; cerne-
 „ mus vero tunc, erimusque cum eo. nunc enim
 „ ait res ipsas non videmus, nisi per fidem. quam-
 „ obrē desideramus exire ex corpore, & ad domi-
 „ nū proficisci. Hactenus Theodor. Vt ergo scri- *Scriptura*
 „ pturā Pauli ad interpretationem scripturæ Petri *Pauli ad in-*
 „ adhibeamus, cum ait, In quē nunc nō videntes, *terpretationē*
 „ subaudiendum est, scilicet præsentem per spe- *scriptura Pe-*
 „ ciem, sed videntes per speculum in ænigmate. *tri adhibita.*
 „ Quod igitur Metonymici, qui Christū à sacra- *Quomodo*
 „ mento sub aspectum cadente excludunt, & cæ- *Metonymici*
 „ lo includunt, non vidēt nunc Christum per spe- *contra Apo-*
 „ culum in ænigmate, contra Apostoli auctorita- *stoli auctori-*
 „ tem faciunt (speculum enim non reddit imagi- *tatem non vi-*
 „ nes absentiū, sed præsentīū) imo nō vidēt aliter *dent nūc Chri-*
 „ quā Iudæi olim in vmbis re vacuis. Hoc tan- *stum per spe-*
 „ tum interest, quod illi futurum sperabant, quod *culum in æni-*
 „ *gmate.*

isti nobiscum venisse credunt . Age ergo Metonymice, si tuus panis sacramentalis, ut vocas, est figura corporis absentis, quod extra sacramentum ponis, & cælo includis, quomodo fit tibi panis tuus speculum? nam ænigma facile dices, qui panem tuum signum tantum facis . Excita ab inferis Calvinum, aut Petrum Martyrem, & pete ab eis, ut edisserant tibi quemadmodum lex Evangelica contra atque illa vetus Mosaica, ipsam imaginem rerum habeat, sicut Apostolus ait, si res præsentēs non sunt, sed absentes. sic enim illa etiam vetus habebat imagines rerum, quæ ab illa ætate & statu rerum, & conditione legis, & Israeliticæ gentis procul aberant, in alium statum noui testamenti, & in alia tempora reseruata. Quare si qui videt per speculum, ipsam imaginem rerum præsentium videt, quomodo aut præsentia rei ab imagine; aut imago, siue figura ab speculo seuocari potest? Vtrumque tamen faciunt Metonymici, dum panem faciunt figuram corporis absentis . corpus enim absens per speculum videri non potest; & ubi res, quia absens est, non videtur per speculum, ibi ut præsentia rei ab imagine, siue figura separata sit necesse est . Huc euasit Metonymicorum disciplina, ut contra Apostolum per speculum non videant nunc; ut qui per speculum nunc non vident, neque per speciem in altero seculo visuri sint.

*Quod Calu-
nus nullo mo-
do explicare
potest, quem-
admodum lex
euangelica i-
psam imaginē
rerū habeat,
sicut Aposto-
lus ait, nisi cō-
cedat res esse
præsentēs.*

*Quod Meto-
nymici, qui
contra Apo-
stolum nō vi-
dēt nunc per
speculum, ne-
que per speciē
in altero secu-
lo videbunt.*

Continuatio interpretationis loci propositi ex epistola B. Petri: & quomodo magis adhuc patefit loqui beatum Petrum de præsentia Christi in sacramento: & quomodo Dionysius interpretatur, quod beatus Petrus ait, reportare nos nunc finem fidei nostræ, salutem animarum nostrarum. item diuina explicatio eiusdem Dionysij de mysterio incarnationis: & de Sacramento S. Eucharistiæ: & quomodo aperte dicit præsentem esse Christum in sacramento: & quomodo salus, siue vita animarum nostrarum, quam præstat nunc digna participatio Christi in sacramento, finis est nunc fidei nostræ; idque testimonio etiam sancti Maximi, & beati Cyrilli.

CAP. 17.

SEd prosequamur deinceps quæ in loco B. Petri proposito sequuntur; quibus magis adhuc probatur loqui B. Petrum de Christo, quem nunc non videmus per speciem, sed per speculum in sacramento vice ænigmatis, quod est videre præsentem per fidem. subiungit enim. Exultatis lætitia inenarrabili, & glorificata, ut reddatur hæc sententia, nunc autem non videntes adesse, sed credentes, exultatis lætitia maiore, quàm dici possit, id est, quæ humanam superat. Similis lætitia erat, de qua Ioan-

Quomodo magis adhuc

*patefiat, loquitur
beatum Petrum
de praesentia
Christi in sa-
cramento.*

nes praecursor, qui dominum vidit praesentem,
Amicus, inquit, sponsi, qui stat, & audit, gaudio
gaudet propter vocem sponsi. Hoc ergo gau-
dium meum, inquit, impletum est. glorificatam
vero laetitiam vocat, quasi diceret laetitiam vitae
aeternae & caelestem, sicut idem Petrus, cum do-
minus de hoc sacramento disseruisset, praesentis
iam & prae gustans hanc laetitiam, percunctante
eo, Nunquid & vos vultis abire? respondit, Do-
mine ad quem ibimus? verba vitae aeternae ha-
bes, & nos credimus & cognouimus, quia tu es
Christus filius Dei. Hoc ipsum igitur qui cre-
dunt vere, & spiritualiter, quod in hoc sacra-
mento sit praesens Christus filius Dei, tametsi non
videant eum, laetitia admirabili perfunduntur.

*Quomodo
Metonymici
gaudio, &
exultatione
inenarrabili
se priuant, &
priuare vellēt
Ecclesiam si
possent.*

Quale enim gaudium est credere praesentem esse,
& à nobis in praesentia participari Christum Dei
filium nostrarum animarum sponsum ac remu-
neratorem? Hoc igitur gaudio & exultatione
inenarrabili se & eos, qui ipsos audierunt, Me-
tonymici priuauerunt, & Ecclesiam Catholicam
priuate vellēt, si possent. Explicat deinde B. Pe-
trus causam huius tantae exultationis, subiun-
gens: Reportantes finem fidei vestrae, salutem
animarum vestrarum. Repetendum est illud,
nunc, proximum; ut sit, in quem nunc non vi-
dentes, sed credentes, exultatis laetitia inenarra-
bili, reportantes nunc finem fidei vestrae, salutem
animarum vestrarum. illam salutem animarum
dicit, quam Dionys. Arcopagita ait capite pri-
mo Eccles. Hierarch. non posse fieri sine deifi-
catione, quam θεωσις vocat, quae est, ut idem ait,

similitudo & cum Deo, cum eodē vnio. hæc fit
 per dignam communionem corporis Christi.
 & hæc est, quæ deificat. siquidem per eam ma-
 gis efficimur, vt B. Petrus ait, diuinæ naturæ cō-
 sortes. Hæc communio siue participatio cor-
 poris Christi vocatur ibidem ab eodē Dionysio
 τῆς ἐποφίας ἐσίασις, id est, conuiuium inspectio-
 nis, quod nutrit, inquit, spiritualiter, & deificat.
 Legi scholion huic loco in vetustissimo codice
 appositum, his verbis. τῆς ἐποφίας ἐσίασιν λέγῃ
 τὴν μυσικὴν τράπεζαν προσφέρονσαν, id est, con-
 uiuium dicit, in quo mystica mensa apponitur.
 inspectionis vero conuiuium vocauit, quod in
 hoc conuiuium mystico ea inspiciamus contem-
 platione mētis, ad quorum memoriam fit; sicut
 dominus dixit, Hæc facite in meam commemo-
 rationem. vnde Dauid de huius mystici conui-
 uij sacramento prophetans, quod idem Diony-
 sius quasi in extrema pagina capitis de commu-
 nione interpretatus est, Gustate, inquit, & vide-
 te. quod ideo, inquit, Dionysius dictū est, quia
 qui in horū mysteriorū participatione magni-
 ficentiam eorum & diuinam amplitudinem san-
 cte contemplantur, hi diuinæ beneficentiæ cel-
 sissima dona grata memoria laudibus concele-
 brāt, Hactenus Dionysius. Salutem igitur ani-
 marum nostrarum, quam digna cōmunio cor-
 poris domini efficit, & quam B. Petrus ait, sinē
 esse nunc fidei nostræ, idem Dionysius in cap.
 de communione vocat vitam nostram spiritua-
 lem, quam in sacramento Christus animis no-
 stris tribuit, intuens in illud quod dominus di-

*Quomodo
 Dionysius sa-
 ltem anima-
 rum, quam
 beatus Petrus
 dicit, inter-
 pretetur esse si-
 militudinē cū
 Deo, & vnio-
 nem & quo-
 modo fiat ipsa
 vnio.*

*Interpretatio
 Dionysii A-
 reop. in illum
 v. v. scilicet pro-
 pheta, Gusta-
 te, & videte,
 quod de san-
 cta Eucha-
 ristia dictum
 est.*

xit, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & sanguinem eius biberitis, non habebitis vitam in vobis. Sic enim Dionysius, cum explicat, quid ostensio sacramenti, quæ à sacerdote consecrante fit, & quid eius partitio symbolice significet, His, inquit, descriptionem sub sensum cadentem facit sacerdos, in aspectum adducens Iesum Christum vitam nostram spirituales, tanquam in imagine; qui cum in diuinitate sua lateret, totam naturæ nostræ sine vlla confusione speciem ac formam, nimia sua in homines caritate, induit, & ad id assumendum, quod in nobis erat partibile, sine vlla sui mutatione, cum natura esset vnus ac simplex, processit. Hæc benefica erga homines charitas, qua factus est homo, fecit, vt genus humanum ad sui suorūque donorum participationem ac communionem vocaret; si tamen cum vita eius diuina, vita nostra similitudine & imitatione, quoad fieri potest, coniuncta sit. hac enim ratione participes Dei, & eorum quæ diuina sunt, reddemur. Hæc tenus Dionysius. Christum in aspectum adductum in imagine, id est in sacramento dicit esse vitam nostram spirituales: in imagine item, id est, in sacramento, non autem in specie. nōdum enim apparuit, quod erimus; cum autem apparuerit, tunc erimus ei similes. Huiusmodi ergo vitam nostram spirituales, quam Dionysius dicit, quam Christus in sacramento participatus præstat, & quam B. Petrus salutem animarum vocat, dicit idem Petrus esse finem nunc fidei nostræ. Vnde S. Maximus in

Diuina explicatio Dionysii Areop. de mysterio incarnationis, et sacramēto S. Eucharistia, & quomodo vtrumque mysteriū caritas Dei in genus humanum attulit.

Dionysius contra Metonymicos plane dicit, Iesum adduci in aspectū in imagine, id est, in sacramento: quod autē adducitur in aspectum præsens est.

Quomodo salutis animarum quam cōmunio corporis domini in sacramento tribuit, finis est nunc fidei nostræ, sicut beatus Petrus ait.

libro de Ecclesiastica mystagogia cap. vltimo,
 hoc est 22. explicans quid digna participatio
 Christi in sacramento Eucharistiæ efficit in no-
 » bis, Quæ, inquit, dona in hac vita per gratiam
 » secundum fidem credimus nos participasse, hæc
 » in futuro seculo reipsa ac veritate, vt est fidei
 » nostræ spes, quæ fallere nos nō potest, neq; qui
 » promisit, frustrari, si mandata pro viribus serua-
 » uerimus, credimus participaturos, à gratia se-
 » cundum fidem ad gratiam secundum speciem
 » translati, cum Christus Iesus saluator noster nos
 » ad se traducet omnibus vestigiis mortalitatis
 » ablatis, & donatis nobis archetypis mysteriis,
 » quæ hic obscure per symbola ostensa fuerant.
 Hactenus S. Maximus. Ecce quemadmodum
 salus, siue vita animarum nostrarum, quæ nūc
 est, quæ consistit nunc in participatione Christi
 in sacramēto, finis est nūc fidei nostræ, siue gra-
 tiæ secundū fidem: huius vero fidei nostræ finis
 erit in futuro seculo salus, siue vita animarū no-
 strarum, quæ consistet in participatione Iesu
 Christi reuelati, cuius participationis imago est
 nunc, vt ait idem Dionys. cap 1. cælestis Hierar-
 chiæ, participatio S. Eucharistiæ, id est, Christi in
 sacramento reuelati. Item beatus Cyrillus in Gla-
 phyris Exodi libro 2. explicans allegorice, quod
 de agno ca. 12. scriptū est, Comedent carnes hac
 nocte, κτὶ τὸν αἰῶνα τῶν φησι. ἕως μὲν γὰρ
 ἰομεν ἐν τῷ δὲ τῷ κόσμῳ διὰ τῆς ἁγίας σαρκὸς
 καὶ τῆς ἁγίας αἱματός παχυτέρας ἔτι μεταλη-
 ψόμεθα τῶ χειροῦ: εἰς δὲ τὴν ἡμέραν καὶ ταυτῆσαντες
 τῆς διωάμεως αὐτῆς, καὶ δὲ γέγραπται, καὶ εἰς τὴν

*Quod finis fi-
 des nostre in
 hoc seculo, sit
 participatio
 Christi reuelati
 in sacramen-
 to: finis vero
 huius fidei no-
 stræ in altero
 seculo sit par-
 ticipatio Chri-
 sti reuelati.*

*Quomodo
 Metonymici
 nō possunt re-
 portare nunc
 finē fidei, sa-
 lutem anima-
 rum suarum,
 secundum au-
 thoritatē beati
 Petri.*

λαμπρότητα τῶν ἁγίων ἀναβεβηκότες καὶ ἑτε-
 ρόν τινα τρόπον ἁγιασθῶμεθα πάλιν, καὶ ὥς οἶ-
 δεν ὁ τῶν ἐσομένων ἀρχαίων διανομὴς καὶ δοτήρ.
 Hoc nōc̄te comedent carnes, in hoc sæculo, in-
 quit. quandiu enim in mundo hoc sumus, per
 sanctam carnem, & pretiosum sanguinem cras-
 sius adhuc Christum participabimus: cum a-
 tem in diem virtutis eius, sicut scriptum est, oc-
 curremus, & ad splendorem sanctorum ascen-
 derimus, rursus alio modo, & vt nouit qui futu-
 rorum bonorum distributor, & dator erit, san-
 ctificabimur. cum ergo vna salus sit animarum
 nunc quidem inchoata, postea vero in cælo
 perfecta, quia vna est participatio Christi, nunc
 quidem crassior, vt ait Cyrillus, id est, per sacra-
 mentum corporis, & sanguinis eius; postea ve-
 ro in cælo aperta, & velis nuda; consequens est,
 non reportare nunc Metonymicos finem fidei
 salutem animarum suarum, secundum scriptu-
 ram beati Petri: siquidem non habent nunc ve-
 ram participationem Christi per veram carnem
 in sacramento, quam negant includentes eam
 cælo.

*Quomodo de salute ista, siue vita animarū, quam
 S. Eucharistia tribuit, prophetae prædixerunt:
 & exemplum ex prophetia Ezechielis de sa-
 cramento sanctissimæ Eucharistiæ: & quo-
 modo in disciplina Metonymicorum locum
 prophetia ista non habeat: & quomodo quod
 beatus Petrus ait, In quæ angeli desiderant vi-
 dere,*

DE SACRAM. EUCHARISTIAE. 185
*dere, de corpore & sanguine in sacramentis dixe-
rit; & qui sint auctores, & testes ex veteribus.*

C A P. 18.

SEd pergamus ad reliqua loci propositi codē
„pertinentia. sequitur enim, De qua salute
„exquisierunt, & scrutati sunt Prophetæ, qui de
„futura in vobis gratia prophetauerunt. gratiam
„dicit illam, vnde salus ista animarum, sicut ex-
„plicatum est, existit, quæ gratia in nouo testa-
„mento Eucharistia vocatur. Prophetas vero il-
„los, de quibus dominus in Euang. Matth. aiebat
„discipulis, Amen dico vobis, multi Prophetæ &
„iusti cupierūt videre, quæ vos videtis, & non vi-
„derunt; & audire quæ vos auditis, & non audie-
„rūt: illa scilicet verba vitæ æternæ, quæ B. Petrus
„cum aliis discipulis Christi audiuit, cum domi-
„nus de carne sua danda ad māducandum disse-
„reret; quam qui manducaret, in se esset nunc ha-
„biturus vitā, quam vocat hic B. Petrus vt antea
dixi, salutem animarum nostrarum, finem nunc
fidei nostræ, vsque ad reuelationē domini no-
stri Iesu Christi, cum erit in altero seculo perfe-
cta & gloriæ plena salus animarum. Videamus
ergo quomodo Prophetæ de hac gratia prophe-
„tauerunt. Ezech. cap. 37. in persona domini, Et
„disponam, inquit, eis testamentum pacis, testa-
„mentum æternum erit cum eis; & fundabo eos,
„& multiplicabo eos. Hoc extremum dicit de
Baptismo; per lauacrum enim regenerationis
multiplicantur fideles; & baptismus est funda-

*Ezechielis
propheta de
S. Eucharis-
tia.*

mentum aliorum sacramentorum; siquidem per Baptismū diuina generatio dat, vt ait Dionysius, *ὁ εἶναι θεός*, id est, esse diuine. quod Paulus in epist. ad Hebræos cap. 3. vocat initium substantiæ; quod hortatur vsque ad finem firmum retinere, si participes Christi effecti sumus. sequitur, Et ponam sancta mea in medio eorum in perpetuum. Hoc dicit de sacramento S. Eucharistiæ; quod magis adhuc declarat subiungens, Et erit tabernaculū meum in eis, & ero eis Deus. Explicauit enim quæ essent illa, quæ proxime dixerat sancta in medio nostrum posita; tabernaculum scilicet, siue velamen, id est, carnem, in qua habitauit plenitudo diuinitatis: Sacramenta enim corporis & sanguinis dicuntur sancta in Ecclesiasti-

*Quomodo sa-
cramēta cor-
poris & san-
guinis Eccle-
siastico more
ad imitationē
scripturae di-
cuntur sancta.*

cis Missæ orationibus; & in Missa Græcorum diaconus tanquam conscius mysteriorum, & populi ad sacram communionem accessuri monitor, Sancta, inquit, scimus: & iterum. Sancta sanctis. Sic Esaias carnem Christi & cum ea vnitam diuinitatem sancta vocat, interprete Paulo in actis cap. 13. cum ait, Quod autem, inquit, suscitauit eum à mortuis non amplius reuersurum ad corruptionem, ita dixit, Quia dabo vobis sancta Dauid fidelia. Hæc itaque sancta dicuntur & sunt tabernaculum, de quo ait per Prophetam Deus, Tabernaculum meum erit in eis. quod summam nobiscum vnionem per cōmunionem corporis eius significat. per hanc enim ipse manet in nobis, & nos in eo. siquidem de prima vnione Dei

*Quid signifi-
cet, Taberna-
culum meum
erit in eis: &*

cum humanitate assumpta non dicimus tabernaculum eius esse in nobis, quin potius ipsum Deum esse in tabernaculo nostro; & sicut est in euangelio Ioannis, habitasse in nobis, id est, in tabernaculo carnis nostræ assumptæ. Dicant ergo Metonymici iuxta prophetiam Ezechielis, quomodo sancta, id est, caro & sanguis Christi in medio eorum posita sunt, si Christum cælo includunt? & ut ipsi tradunt, tantum à nobis distat Christus, quantum cælum à terra? quomodo, inquam, tabernaculum Dei, id est, caro eius in eis est, si solum panis ab eis vere comeditur? cibus enim non est vere in comedente, nisi cum vere & realiter, ut ita dicam, comeditur. Ex quonam Propheta aut Apostolo didicerunt, fidem esse tantæ efficaciam, ut tabernaculum istud carnis Christi, quod Propheta dicit, & ipsi in cælo tantum collocatum esse volunt, in medio eorum ponat, & ipsis vere exhibeat? Quid enim delirius, aut somnij similius dici potest, quàm ut credatur præsens esse corpore, qui corpore est absens? Deinde quia per hanc gratiam substantialem sanctissimæ Eucharistiæ sanctificamur, subiungit idem Propheta statim, Et scient gentes, quia ego dominus sanctificator Israel, cum fuerint sancta mea in medio eorum in perpetuum. Prædicat enim conuersionem gentilium, & eorum sanctificationem per hæc sancta mysteria in medio eorum iam in perpetuum posita. Hæc erant maxima illa & pretiosa dona, quibus, ut idem B. Petrus in epist. 2.

quomodo huic prophetia non est locus apud Metonymicos

Qua vocet beatus Petrus

maxima pre- scripsit, diuinæ naturæ consortes efficiamur. quæ
tiosa dona, quidē si tanto desiderio expetebant sancti Pro-
quibus diuina phetæ, vt summo studio exquirent, & scruta-
natura con- rentur, quando hæc essent futura; & huiusmo-
sortes effici- di desiderio & studio laudem & prædicationem
mur. meruerunt; quid vituperationis, immo, quod
 grauius est, quid supplicij non meruerunt, qui

Quam gra- cum haberent hæc sancta in medio posita, & in
ues pœnas me- eis salutem, quæ nunc est, de medio tamen ea
ruerint hare- sustulerunt; atque ita sustulerunt, vt nunquam
tici, qui san- inquirendum, neque scrutandum esse putent,
cta, qua in an ita sit, vt ipsi existimant; sed potius omnibus
medio nostrū modis contendendum, ita esse? Sed videamus
sūt iuxta pro- quod deinde sequitur, Quibus, inquit, reuelatū
phetiā Eze- est, quod non sibi ipsis, sed vobis ministrabant
chielis, & sa- ea, quæ nunc nunciata sunt vobis per eos, qui
lutem qua in vobis euangelizauerunt, spiritu S. misso de cæ-
eis est anima- lo. clare iam significat desiderasse Prophetas
rum de medio frui bonis, quibus nos fruimur. siquidem cum
sui sustulerūt. à Deo magno studio, & scripturarum perscru-
 tatione peterent, vt reuelaret eis, vtrum quæ
 prophetabant, suo tēpore, an alio futura essent,
 responsum reuelationis tulerunt, non sibi pro-
 phetasse, sed nobis, quibus Apostoli post diem
 Pentecostes in vniuersum mundum profecti,
 hæc mysteria euangelizarunt tanta ac tam ad-
 mirabilia, In quæ, inquit, angeli ipsi aspicere
 desiderant. Hoc B. Petrus dixit spirituali visio-
 ne plenus, videbat enim quanta reuerentia &
 cultu in hoc mysterio angeli angelorum domi-
 no assisterent. quod sæpe etiam B. Chrysosto-
 mus vidit, vt supra teste & auctore Isidoro Pleu-

Loci epikola
beati Petri,
In qua angeli
desiderāt pro-
spicere, inter-
pretatio cōtra
Metonymicos
pluribus testi-
bus citatis.

fiota, memini. Et in Missa Iacobi fratris domini Hierosolymitana sic monet lector, σιγησάτω
 πᾶσα σὰρξ βροτεία καὶ σήτω μὴ φόβου καὶ τρό-
 μου, καὶ μηδὲν γήϊνον ἐν ἑαυτῇ λογιζέσθω. ὁ γὰρ
 βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων χριστὸς ὁ θεὸς ἡμῶν
 προσέρχεται σφαγιαθῆναι, καὶ δοθῆναι εἰς βρώσιν
 τοῖς πιστοῖς, προηγουῖται δὲ τοῦτο οἱ χοροὶ τῶν ἁγ-
 γέλων; Taceant, inquit omnes mortales, & stēt
 cum metu ac tremore; nihil terrenum cogitent.
 Rex enim Regum Christus Deus noster exit, ut
 mactetur, & detur in cibum fidelibus; eum
 vero chori angelorum antecedunt. & idem
 B. Chrysostomus in homilia de sacra, & di-
 uina mensa, & de iudicio. βαβαί, inquit, τοῦ
 θαύματος! τῆς τραπέζης τῆς μουσικῆς ἐξηρτη-
 μένης, τῆς ἀμνοῦ τῆς θεῆς ὑπὲρ σοῦ σφαγιαζο-
 μένου, τῶν χειρουβὶμ παρισταμένων, τῶν σεραφὶμ
 ὑπὸ τῶν ἀγγέλων τῶν ἐξαπτερόγων τὰ πρόσωπα καὶ τακλι-
 νόντων, πασῶν τῶν ἀσωμάτων δυνάμεων μετὰ τοῦ
 ἱερέως ὑπὲρ σοῦ προσεβδυνόντων οὐ φοβεῖς; &c. O,
 inquit, miraculū mensæ mysticæ tam magnifi-
 ce instructæ, in qua agnus Dei pro te mactatur;
 ad quam assistunt cherubini: descendunt sera-
 phini, qui senis alis præditi, vultus demittunt:
 ubi omnes angeli cum sacerdote pro te lega-
 tionem obeunt. non times &c. Huc pertinet
 quod Dionysius Areopagita in cælesti Hierar-
 chia cap. 5. & cap. 9. ait, angelos extremi ordi-
 nis præesse Ecclesiasticæ Hierarchiæ, & com-
 ministrationi sacrorum; iis denique omnibus
 quæ in domo Dei, quæ est Ecclesia, honeste, &
 secundum ordinem, sicut Apostolus ait, fieri

debent; Vt fiat, inquit Dionysius, secundum or-
 dinem nostra ad Deum anagoge, & cum Deo
 communio, atque vnio: ac rursus, Secundum
 ordinem à Deo ad Ecclesiasticum statum & Ec-
 clesiasticorum vitam munerum communicatio
 emanet. quem locum S. Maximus hoc scholio
 illustrauit. angeli, inquit, tertij ordinis præ sunt
 sacerdotibus, καὶ ἐφορῶσι τὰ παρ' αὐτῶν τελού-
 μνα, id est & respiciunt mysteria, quæ ab eis
 conficiuntur. Et in cap. 5. vbi Dionysius ait ite-
 rum angelos extremi ordinis euehere sacerdo-
 tes ad lumen diuinum, quod ipsi agnoscunt.
 Hunc quoque locum idem Maximus in scho-
 liis suis obseruauit; vt mysteriorum, inquit, co-
 gnitione plenus patefecit hoc Dionysius, quod
 angeli, scilicet extremi ordinis, sacerdotes &
 episcopos tanquam pædagogi in Ecclesiis ad
 Deum deducant. Quod igitur Dionysius de
 angelis cognouit, & B. Chrysostomus in Ec-
 clesia videbat, quis non credat multo excel-
 lentius B. Petrum & cognouisse & vidisse? Is
 igitur plenus, vt dixi, cognitione, & visio-
 ne spirituali, cernebat, quanta reuerentia, reli-
 gione, studio & attentione sancti angeli ma-
 gna mysteria corporis & sanguinis domini spe-
 ctarent. hoc enim significare, & docere vo-
 luit, cum dixit, In quæ desiderant angeli
 παρακύψαι, quod Latinus interpres vertit, aspi-
 cere. Hoc verbo vsus est Ioannes, in eo di-
 scipulo, quem siue in se intuens, siue in alium,
 dicit præcurrisse citius Petro, Et venit, in-
 quit, primus ad monumentum, & cum se in-

clinasset. (sic enim vertit interpres verbum παρακύνῃας) vidit lintheamina, non tamē introiuit. significat hic παρακύνῃαι inclinare se ad prospiciendum non introeundo; quod fieri solet cum ex ostio aut per fenestram aliquid accurate & studiose spectamus; siue cum non possumus, aut nolumus ingredi; siue cum non audemus, vel cum festinamus, vt fortassis ille discipulus propter timorem non ausus intrare, ex ostio prospexit inclinatus, siue propter celeritatem nunciandi aliis, quod viderat, siue propter vtrumque. credibile est enim timuisse, præsertim cum audisset, quantus terror, & pavor, vt ait Euangelium, inuasisset mulieres, quæ cum aromatibus ad vngendum Iesum profectæ, & in monumentum ingressæ, Angelum intus viderunt. Hoc igitur verbum παρακύνῃαι *Quid verbum* habitum exprimit tanquam inclinantis se ad *παρακύνῃαι* prospiciendum studiose. Eodem verbo ex loco *gn. fiet* isto epistolæ B. Petri, vt arbitror, sumpto, vsus est Dionysius in prima fere pagina de communione, in eisdem mysteriis corporis & sanguinis domini attente aspiciendis, ὡς πολλῶν μὲν εἰς μόνα τὰ θεῖα σύμβολα παρακυνῃάντων, id est, vt populus quidem in sola diuina sacramenta, siue signa inclinate aspicit; ipse vero (sacerdotem dicit, qui sacrum facit) diuino spiritu ad sancta initia horum mysteriorum, quæ celebrantur, beata & spiritali contemplatione, ac mūdo corde euehitur. initia sancta horū mysteriorū vocat diuinitatem & humanitatē Christi in sacramento latentis, ex quibus sacramentum

ipsum tanquam ex principiis constat. Sed ne huius loci epistolæ B. Petri interpretatio de Angelis in hæc sacramenta aspicientibus noua videatur, testis est Anastasius Patriarcha Antiochenus, sic alios, licet ipse non assentiatur, interpretatos esse. sic enim in libro variarum quæstionũ Theologicarum ait hunc locum interpretans, Sunt qui dicant esse hæc, in quæ Angeli aspicere desiderant, illa, quæ oculus non vidit, nec auris audiuit: & quæ sequuntur. alij, inquit, referunt ad sacramentum communionis. verum hanc explicationem improbens subiungit: Sed hoc non conuenit. siquidem hoc sacrificium astantibus Angelis, & eorum præsidio atque opera conficitur. At hæc improbatio, non tam nostræ explanationis confutatio est, quàm confirmatio; quia enim astantibus Angelis, & eorum auxilio hoc magnum sacramentum conficitur, & celebratur, vt Dionysius quoque & alij tradunt, fit, vt facile intelligamus, hæc sacramenta esse, in quæ Angeli astantes desiderant aspicere. Hoc veto, vt mihi videtur, Anastasium grauem alioqui auctorem fefellit, quod non videbatur sibi intelligere, quemadmodum, si Angeli astant, & vident, videre desiderant, cum nemo quod iam habet desideret. Sane quidem, Angeli vbicunque sint, faciem patris, qui in cælis est, semper vident, cum sit Deus vbique. & Christum vident in cælis reuelatum, & in Ecclesia eundem Christum clare cernunt, licet intra mysticum catapetasina figuræ panis & vini; cui ita ministrant in Ecclesia & videt, vt semper

Eur Anastasius Antiochenus interpretatione loci epistolæ beati Petri, quæ apud alios auctores legerat, non probauerit: & quid eum mouerit.

ministrare & semper videre desiderent. Non enim est dissimile, quod de cibo illo mystico scriptum est in Ecclesiastico; Qui me edunt, adhuc esurient; quod perinde est, ut si diceret, nulla eos satietas capiet: adhuc cupient edere ac videre quidem. quod delectat, quidam pastus est eius qui videt. itaque cum ait, In quem desiderant Angeli videre, significat illud videre, neque contemptum ei, qui videtur, afferre: neque satietatē ei, qui videt. Sed ut nemo iam deinceps de hoc sensu & interpretatione dubitet, testis & auctor Apostolicus est S. Marcus Evangelista. is enim in Missa, quam composuit in Ecclesia Alexandrina, quæ usque in hodiernum diem in usu Ecclesiæ illius est, sic precatur post consecrationem huius magni sacramenti, *ψυχῆς θύειν ἡ γέτα ὁ θεὸς ὀλιγοψύχως εἰς σὲ πεποιθόσιν διδούς* » *εἰς ἃ ἐπιθυμοῦσιν ἄγγελοι παρακύνει*. O inquit, qui in animam beneficia confers, & eis qui in te pusillo animo fiduciam collocāt, illa tribuis, in quæ Angeli prospicere desiderant. & quæ sequuntur.

Quomodo hoc, quod de Angelis in Epist. B. Petri in sacramenta corporis, & sanguinis prospicere desiderantibus tot patrum testimonio confirmatum est, Metonymicos plane redarguit: & quomodo ipsa rerum, & verborum consequentia, & connexio interpretationem comprobet: & quomodo cærimoniam comedendi agnum veterem accinctis renibus transferat Petrus alle-

gorice ad corpus Christi, quod in sacramento commeditur: & quomodo, quod beatus Petrus iubet perfecte sperare in gratia, de qua loquitur, non possit intelligi nisi de S. Eucharistia, quæ est gratia substantialis, ac per se subsistens, quæ αὐτόχαρις est, & dicitur: & quod Metonymici non habent, nec habere possunt gratiam, in qua perfecte sperare possint, quamdiu Christum in sacramento negant.

CAP. 19.

Quomodo locus epist. beati Petri Metonymicos pre-mat tot auctoritatem expositus.

Animadversio, unde ducta sit interpretatio loci epist. beati Petri in Metonymicos.

AGite nunc Metonymici, si quod dominus in cœna illa prima mystica discipulis suis dedit, idemque nobis in Ecclesia reliquit, figura tantum erat corporis & sanguinis Christi, quid ibi chori Angelorum videre desiderant, si nihil ibi præter panem & vinum est? aut quid opus est opera & præsidio Angelorum ad conficienda sacramenta ista magna, & omni admiratione maiora, si nihil ibi est aliud, quàm figura corporis Christi? tantumque distat ab altari Christus, quantum cælum à terra, ut vos traditis? Negabitis fortasse sic esse locum beati Petri interpretandum. at, Hæretice, non satis est negare, sed rationem reddere cur neget necesse est: & rursus probare tua. nos vero lineam interpretationis ex origine sua duximus, ex illa, inquam, salute animarum nostrarum, quam B. Paulus in Epist. ad Timoth prior cap. 4. vitam quæ nunc est vocat, quam dixit princeps Apo-

stolorum esse nunc finem fidei nostræ; quam salutem, quæ, ut dixi, vita est animarum, docuimus, auctore Dionysio Areopagita, non posse fieri nisi per vnionem cum Christo, scilicet in sacramento corporis & sanguinis eius: sicut dominus in Euangelio ait, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. de salute vero ista dixit idem Petrus exquisisse, & scrutatos esse prophetas, quando scilicet largiēda esset gratia, de qua prophetabāt, quæ videlicet salutem istam in se contineret, & ex se tribueret.

Quibus, inquit, reuelatum fuit, quòd non sibi-
metipsis, sed vobis ministrabant ea, quæ nunc nunciata sunt vobis per eos, qui euangelizauerunt vobis, spiritu S. misso de cælo, in quæ desiderant Angeli videre; id est, reuelatum fuit illis, quòd salus, siue vita ista animarum, quæ nunc est, de cuius gratia, & mysterio prophetabant, non ad eorum tempora pertinebat, sed potius ad tempus noui testamenti, quod nobis post aduentum spiritus S. prædicatum est; vnde statim post aduentum spiritus S. scriptum est in Actis Apostolorum, Erant autem perseuerantes in doctrina Apostolorū, & communione. participationem dicit mysteriorum corporis & sanguinis domini. Hæc enim sunt in quæ, sicut paulo ante expositum est, Angeli prospicere desiderant, in quibus mysteriis quia agnus ille immaculatus mystice immolatur, cuius typus erat agnus Mosaicus, qui ritu veteris testamenti accinctis renibus comedebatur, idcirco

*De carimo-
nia comeden-
di agnum ve-
terem in suc-
cinclis lumbis
translata alle-
gorice ad cor-
pus Christi,
quod in sa-
cramento co-
meditur.*

B. Petrus intuens in illam carimoniam, & eam allegorice transferens ad nostra mysteria, in quibus spiritus & vita est, subiungit; Quapropter succincti lumbos mentis vestrae, sobrii perfecte sperate in eam, quæ offertur vobis, gratiam in reuelatione Iesu Christi. præcipit accingere lumbos mentis, id est, vt custodiantur partes animæ, quæ ad gignendas virtutes factæ sunt, ne vitio corrumpantur, quod ad actiones vitæ pertinet; & vt mens omni distractione cohibita, se recolligat, & aggreget ad Deum, vt in eius contemplatione versetur. hoc enim significat in ænigmate, Dionysio interprete, zona renibus circumducta, ac vestem stringens & colligans. Hæc inquam, præcipit facere B. Petrus, vt & digne participemus S. Eucharistiam, quæ est gratia substantialis, & vt Græci dicunt, *ὡτόχαρις*, quæ nobis nunc exhibetur, & vt spes nostra perfecte in ea collocata sit. sic enim fiet, vt qui Christum hic in mysterio participamus, eundem sine mysterio & velo, & vt Apostolus ait, per speciem in reuelatione eius participemus. participatio enim sanctæ Eucharistiæ, id est, Christi in sacramento, quod sæpe admonui, imago est participationis eiusdem Christi in cælo, vt ait Dionysius in cælesti hierarchia cap. 1. qui vero hæc nō faciunt, vane & frustra in ea sperant. Dicant ergo hic Metonymici, quam gratiam habent ipsi substantialem, in qua spem perfecte ponant? an panem suum sacramentalem, id est, figuram corporis Christi? minime; ipsi enim tradunt & cōfitentur, nihil aliud esse, quàm panem. at in gra-

*Quomodo
Metonymici
nullam gra-
tiam habent*

tia accidentali, cum creatura sit, perfecte sperare
 nemo potest, sed in domino, & auctore ipsius
 gratiæ. Sic igitur accepit hic B. Petrus verbum
 gratiæ, sicut Paulus in epist. ad Hebr. cap. 10.
 cum dixit, Quanto magis putatis deteriora me-
 „ reri supplicia, qui filium Dei conculcauerit, &
 „ sanguinem testamenti pollutum duxerit in quo
 „ sanctificatus est, & spiritui gratiæ contumeliam
 „ fecerit? non enim dixit gratiæ spiritus, sed spiri-
 „ tui gratiæ, vt dictum acciperemus de gratia, in
 qua sit spiritus & vita ipsa, quæ est ipsa S. Eucha-
 ristia, de qua indigne sumpta totum hunc lo-
 cum testimonio Chrysostomi, Cyrilli, & Theo-
 phylacti accipiendum esse, satis, vt opinor, supe-
 riore tractatu probauimus. Metonymici vero
 in suo pane sacramentali, id est, in figura corpo-
 ris cælo inclusi neque filium Dei habent, neque
 sanguinem testamenti, neque spiritum gratiæ,
 vt Paulus dicit; neque gratiam substantialem,
 in qua, vt B. Petrus præcipit, perfecte sperandū
 est. Christum, inquam, in sacramento abscondi-
 tum, quem nunc non videmus per speciem, sed
 per fidem, qui nō habent, neque habere volunt,
 isti quidem nec in reuelatione Iesu Christi eum
 habebunt. Nunquam dico per speciem vide-
 bunt, qui nolunt videre eundem nunc per fidē
 in sacramento, id est, in figura panis & vini re
 ipsa substantialiter & hypostatice præsentem.
 in quo tota nostra fiducia in cælum per sangui-
 nem eius ingrediendi posita est, sicut Apostolus
 Paulus in epist. ad Hebræos ait, quod superius
 loco suo exposuimus.

*in ecclesia, in
 qua gratia
 perfecte spe-
 rare possint.
 Quomodo a-
 liquando in
 scriptura apo-
 stolorum ver-
 bum gratia
 pro S. Eucha-
 ristia, qua est
 gratia substan-
 tialis, accipi-
 tur, qua dici-
 tur αὐτὸ χά-
 ρις.*

*Qualis sit pa-
 nis sacramen-
 talis Metony-
 micorum.*

*Quod nun-
 quam Chri-
 stum per spe-
 ciem vide-
 bunt qui vo-
 lunt videre
 eundem nunc
 per fidem in
 sacramento
 hypostatice
 præsentem.*

*Continuatio epist. B. Petri contra Metonymiam
 hereticorum, de præparatione ad communionē
 sacram: & quomodo S. Eucharistiam vocaue-
 rit lac rationale, & quare: & quomodo con-
 suetudo Ecclesiæ orientis hoc confirmet: & de
 communionē infantum in ecclesia illa, & de
 communionē grandiorum in nostra: & quo-
 modo lac non potest hic accipi de doctrina rudi,
 & inchoata, sicut alio loco epist. ad Heb. accep-
 pit Apostolus: & quare vocetur lac sine dolo
 sancta Eucharistia: & quomodo idem Petrus
 hoc ibidem docet. item de versiculo Prophetæ,
 Gustate, & videte quem Petrus hoc loco ci-
 tat, qui auctores ad sacramentum S. Euchi-
 ristie retulerint: & de lacte, & melle olim in
 symbolum Eucharistie dari solitis: & quomo-
 do in panem sacramentalem hereticorum non
 potest conuenire esse sine dolo, cū non sit viuus,
 & rationalis, sed figura tantum, nec conueni-
 re illud propheticum, Gustate, & videte quam
 suavis dominus.*

C A P. 20.

SEd prosequamur epistolam B. Petri. Post-
 quam enim dixit quasi in extrema parte pri-
 mi capitis, Renati non ex semine corruptibili,
 sed incorruptibili per verbum Dei viui perma-
 nentis in æternum, quod quidem ad baptis-
 mum spectare, nemo est, qui dubitet, hortans
 deinceps baptizatos ad digne communican-
 dum, subiungit, Deponentes igitur omnem

„ malitiam, & omnem dolum, & simulationes,
 „ & inuidias, & omnes detractiones, sicut modo
 „ geniti infantes, rationabile, & sine dolo lac con-
 cupiscite. quod dicit deponentes omnem mali-
 tiam, simile est atque illud, quod Corinthios
 „ monuit, cum dixit, Pascha nostrum immolatus
 „ est Christus: quod de sacramento corporis
 Christi dictum esse superius probatum est. sub-
 „ iunxit autem deinde, Itaque epulemur non in
 „ fermento vetere, nec in fermento malitiæ, &
 „ nequitiae. addidit deinde, sed in azimis synceri-
 tatis, & veritatis: pro quo nunc ait, Deponen-
 tes omnem dolum, & simulationes. quæ rursus
 vno verbo alias complexus est Paulus, cum di-
 „ xit in epist. ad Hebræos, Accedamus ergo cum
 „ vero corde. Hoc est etiam, quod idem Paulus
 in epistol. ad Corin. accedentes ad hoc sacra-
 „ mentum monuit, inquiens, Probet autem sei-
 „ ipsum homo, & sic de pane illo edat, & de cali-
 „ ce bibat. Eò enim spectat probatio ista, ne quid
 falsi, aut mali lateat; ne forte tanquam di-
 gnus sumere sibi videatur, indigne alioqui su-
 „ mens. Sequitur deinde, Et inuidias & omnes
 „ detractiones; quia enim hæc sacra communio
 in vnum cum Deo, maxime copulat, vnde
 communio & synaxis dicitur, vt Dionysius no-
 tauit, idcirco cum omne fermentum malitiæ
 & nequitiae, id est, omne genus peccati, corrup-
 pentis bonum statum animæ, deponendum est,
 tum maxime peccatum discordiæ, & dissidij, cu-
 ius seminarium & initia inuidia & detraction-
 nes esse solent; imitatus est dominum, cum ait

*Locus epist.
 beati Petr. de
 preparatione
 ad sacram cõ-
 munionem.*

in Euangelio, Si offers munus tuum ad altare, & recordatus fueris, quòd frater tuus habet aliquid aduersus te; relinque ibi munus tuum, & abi, reconciliare fratri tuo. quod in primis de hoc excellentissimo munere cælesti intelligendum est, quod sacerdotes & cunctus populus per sacerdotes offerunt Deo. nihil enim magis cum cõmunionis sacrae nomine & ratione pugnat, quàm dissidium, & discordia. Deinde sequitur, Sicut modo geniti infantes rationabile sine dolo lac concupiscite. Hunc locum consuetudo Ecclesiæ tum orientis, tum occidentis mihi interpretari videtur. in hac enim ecclesia nostra cum grandiores baptizantur, statim vt sunt ex semine incorruptibili per verbum Dei viui, vt paulo ante beatus Petrus dixit, concepti, ex baptismo, inquam, sacro tanquam ex vtero spiritus S. effusi, cibum supracælestem sacrae communionis sumunt: in illa vero Ecclesia, id est, orientis, ipsis etiam infantibus continuo, vt baptizati sunt, datur hic cibus S. Eucharistiæ. quod ex Apostolica traditione relictum esse in ea Ecclesia ex Dionysio Areopagita intelligere licet. is enim in capite de pie defunctis, Tribuit, inquit, sacerdos puero infanti sacramentum, vt in eo nutriatur. in quo etiam aduertendum est, quàm considerate, & accurate dixerit, vt in eo nutriatur; & non, vt eo nutriatur, vt si de terreno cibo diceretur. non enim est hic cibus ex eorum genere, qui in sanguinem & carnem mutantur; de quibus dicit princeps philosophorum Aristoteles, in fine digesti alimenti, simile simili

*Quomodo cõ.
suetudo eccle-
sia & orientis,
& occidentis
intpres est
loci epist. bea-
ti Petri de sa-
cra commu-
nionc.*

„simili adiungitur, id est, caro carni, & sanguis
 „sanguini. Deinde subiungit idem Dionysius,
 „Nec aliam vitam habeat præter eam, quæ con-
 „templetur Deum semper, & facta Dei particeps
 crescat sanctæ sacris augmentis. pro quo B. Pe-
 trus dixit hic, Vt in eo crescatis in salutem. Itaq;
 vtrumque ex Apostolica traditione fluxisse cre-
 dendum est, vt grandiores cum baptizantur in
 Ecclesia nostra, statim sanctam Eucharistiam
 sumant, non autem pueri infantes; in Ecclesia
 vero Orientis etiam paruuli statim post baptis-
 mum sumant. in quo nunquam ab Ecclesia Ro-
 mana, quæ omnium Ecclesiarum caput & magi-
 stra est, reprehensi sunt Græci. non enim neces-
 se est easdem vbique esse traditiones Apostolo-
 rum in iis, quæ non pertinent ad dogmata Ca-
 tholica; in iis enim quæ huiusmodi erant, vt ra-
 tio aliqua poscere videbatur, ita alibi aliter sta-
 tuerunt. Præterea, quia dixerat, Quasi modo ge-
 „niti infantes, valde apposite S. Eucharistiam vo-
 cat lac, propter proprietates mirabiles lactis,
 quas Clemens Alexandrinus in Pædagogo ex-
 plicat, libro i. c. 6. cum illum locum B. Pauli in-
 terpretatur, Lac vobis potum dedi; ex quibus il-
 la est præcipua, & quæ maxime conuenit paruu-
 lis, quam Dionysius Arcopagita in epist. ad Ti-
 tum obseruauit, *αἷμα*, id est, vis augēdi, quæ
 huic cibo cælesti in primis spiritualiter conue-
 „nit; & quā B. Petrus ei tribuit, cum ait, Vt in eo
 crescatis in salutē. de hoc ipso alimēto spiritua-
 li, quod est Christus in hoc sacramento, accepit
 etiam idem Clemens in eodem libro, vbi illam

*Decommu-
 nione puerorū
 in Ecclesia
 Orientis.*

*Quare S. Eu-
 charistia vo-
 cetur lac in e-
 pist. beati Pe-
 tri, & vnde id
 constat.*

mirabilem mutationem miraculum mysticum vocat. Iam vero non posse accipi hoc loco lac, vt Apost. Paulus in Epist. ad Heb. accepit, de doctrina rudi, & inchoata, atque imperfecta; qualis est principiorum, satis ex eo constat, quod ait, Deponentes omnem malitiam & omnem dolum, simulationes, inuidias, detractiōnes omnes, lac concupiscite rationale & sine dolo. hæc enim non est necesse deponere ad audiendam doctrinam verbi Dei; immo ideo audienda est doctrina verbi Dei, vt hæc vitia deponantur. & ad doctrinam verbi Dei, quæ lac etiam dicitur in scripturis, vt idem Dionysius notauit, tanquam ad conuiuium quoddam inuitantur insipientes, iuxta parabolam Salomonis in Prouerbiis. qui quidem insipientes, varij ac multiplices sunt, quos dominus in parabola de inuitatis ad cœnam vocat pauperes, debiles, cæcos, & claudos. omne enim genus insipientiæ & ægritudinis spiritualis curat & sanat sapientia verbi: non enim indigent medico qui bene habent, sed qui male; vt dominus dixit. Præterea, illud quod huiusmodi lacti adiungitur, esse scilicet rationale sine dolo, magis adhuc declarat viuum esse huiusmodi lac. doli enim, machinæ, fallaciæ, præstigiæ, inquit Cicero, sine ratione esse non possunt. quod si dolus non potest esse sine ratione, neque esse sine dolo ei conueniet cui non inest ratio. vocat autem lac sine dolo, quia vt Gregor. Nyss. in Cant. cant. cap. 5. notauit, Cū hæc sit, inquit, omnis liquoris natura ac vis, vt instat speculi species aspectantium reddat, οὐκ ἔστιν ἄλλο

Cap. 9.

Qui sint in parab. la. euāgelij de inuitatis ad cœnam magnam pauperes, debiles, cæci, claudi.

Physiologia lactis a Gregorio Nysseno notata.

„ ἐπιφανεῖας, id est, per leuitatem superficiei, in so-
 „ lo lacte non inest hæc proprietas, quamobrem
 „ hæc est summa oculorum laus, nihil inane aut
 „ simulatum, & re vacuum, atque ἀνυπόστατον, id
 „ est, quod non subsistat adumbrare, sed ipsam ve-
 „ ritatem cernere; non autem falsas vitæ huius
 „ species recipere. Hæc Gregorius explicans, cur
 „ Salomon oculos spōsæ cum columbis lacte lo-
 „ tis comparauerit. Esse igitur sic sine dolo, nemi-
 „ ni potest perfecte cōuenire, nisi Christo, qui est
 „ in sacramento hoc lac rationale sine dolo. ad
 „ quem idem Petrus illud Isaïæ retulit, Qui pec-
 „ catum non fecit, nec est inuentus dolus in ore ei-
 „ ius. Sed iam ne quis de hoc sensu dubitet, id est, *Vnde plane*
 „ esse hoc lac quod hic B. Petrus dicit, S. Eucharisti- *appareat eie-*
 „ stiam, id quod statim sequitur ad eiiciendū om- *cto omni scrupu-*
 „ nem scrupulū valet. cum enim dixisset, Vt in eo, *pulo, vocasse*
 „ scilicet lacte, crescatis in salutem, quod solū cō- *beatum Petrū*
 „ uenit cibo illi viuifico, qui est S. Eucharistia, sta- *in epistola sua*
 „ tim subiunxit, Si tamē gustatis, quā dulcis est *sanctam Eucha-*
 „ dominus; quod ex Psal. 33. mutuatus est. quem *ristiam lac*
 „ versiculum B. Dionysius B. Petrū secutus in Ec- *rationabile.*
 „ cles. hierarch. cap. de communione, quasi in ex- *De versiculo*
 „ trema pagina, ad S. Eucharistiā plane retulit. in *prophete, Gu-*
 „ eos enim qui propter vitia sua, vt idem ait, ex- *stare, & vide-*
 „ pertes & ignari remanent S. Eucharistiæ, scri- *te, quā sua-*
 „ pturam illam prophetæ Dauid produxit, cum *uis dominus*
 „ ait; Gustate & videte, quā suauis dominus. *ad S. Eucha-*
 „ Rursus vero qui hæc sacramenta digne parti- *ristiam à ma-*
 „ cipant, eos dicit, sancte ac digne participando, *gnis auctori-*
 „ excellentiam & magnitudinem eorum vide- *bus relato.*
 „ re & cognoscere. B. quoque Iacobus in Missa,

quam Ecclesiæ Hierosolymitanæ tradidit, eundem versiculum Prophetæ ad S. Eucharistiam accommodauit. Idem fecit Cyrillus Alexandrinus in homilia de cœna domini & lauatione pedum. Idem item S. Gaudentius Episc. Brixienſis, cuius ordinationi S. Ambrosius interfuit, in sermone 2. de Pascha. Accedit huc, quòd ille Psalmus, vnde descriptus est hic versiculus, totus est propheticus de S. Eucharistia, & sic eum antiqui Patres in commentariis suis Psalmorum interpretati sunt, quod satis attestatur ipsius Psalmi inscriptio, quando immutauit Dauid vultum suum coram Abimelech; tunc enim accepit Dauid panes propositionis, qui erant typus S. Eucharistiæ, immutato vultu, siue persona sua coram Abimelech. simulabat enim venire se missum à Saule, cum non ita esset, sed potius fugiebat: Sic Christus immutat personam suam in hoc sacramento, cum vocat & simulat se panē, qui tamen non est panis proprie, licet videatur. Sed de isto Psalmo & inscriptione eius, explicatū est in superiore tractatu. fortassis ex hoc loco epistolæ B. Petri nata fuit olim cōsuetudo, vt sicut nunc in multis Ecclesiis panis communi benedictione sacerdotali sanctificatus in symbolum sacramenti Eucharistiæ panis diuini mystica benedictione sacerdotali consecrati dari solet; sic quoque olim recenter baptizatis daretur lac & mel in symbolum sacramenti Eucharistiæ, mystici, & diuini lactis, in quo manentes crescimus in salutem, secundum proprietatem augendi, quæ inest in lacte, & purgamur ab ea quæ in

*De lacte, &
melle olim in
symbolum S.
Eucharistiæ
dari solitis &
in ecclesiis oc-
cidentis lacte,
& viuo.*

mundo est concupiscentiæ corruptione secundum proprietatem *καθ'απὸ τὴν*, quæ, vt Dionysius in epist. ad Titum ait, inest in melle. Meminit huius consuetudinis ac traditionis in libro de corona militis Tertullianus; item B. Hieronymus in commentariis Esaiæ cap. 55. exponens illum locum, Emite absque argëto vinum & lac; pro quo 70. interpretati sunt vinum & adipem, quod B. Cyrillus in comment. Esaiæ ait, non esse alienum interpretari de mysterio corporis & sanguinis domini, exponens, inquam, Hieronymus illum locum, Pergamus, inquit, ad eum qui tenens calicem sacramenti, discipulis loquebatur, Accipite & bibite, Hic est sanguis meus, qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum, quod vinum miscuit & sapientia in cratere suo prouocans ad bibendum: & vt non solum vinum emamus, sed & lac, quod significat innocentiam paruulorû. Deinde subiungit, qui mos ac typus in Ecclesiis Occidentis hodie vsque seruatur, vt renatis in Christo vinum lacque tribuatur. Illud etiam obseruandum est quod dixit (Cōcupiscite) vt intelligeremus, satis esse desiderare huiusmodi lac, si de manu sacerdotis nō possumus commodè sumere; quod dici solet, voto communicare. Alterutrum enim necessarium est ad salutem, re, aut voto, siue desiderio manducare carnem Christi; vt per carnē eius à nobis comesam diuinitatis eius participes efficiamur. Accersamus ergo nūc Metonymicos ad rationem disputationis loci huius, & rogemus eos, quod ipsi lac habeant sic translate dictum,

*Quomodo
panis Meto-
nymicus hære-
ticorum, id est,*

*qui solum est
figura corpo-
ris Christi, nō
potest esse lac
rationabile si-
ne dolo.*

*Quomodo
panis Metony-
mico hæresi-
corum non
potest conue-
nire ille versi-
culus, Gustate
& videte quā
suavis domi-
nus.*

ad quod depositis peccatis, & gratia Dei, quam in baptismo accepimus, conseruata, aut renouata, voto saltem accedere oporteat? quod, inquā, lac sine dolo? An panis Metonymicus, id est, qui figura corporis Christi est, & nihil aliud, dici potest ἄσολος, id est sine dolo, cum anima & ratione careat? si in eo nihil est præter substantiam panis, quo corpus alitur, quomodo conueniet, ei, quod Propheta de cibo mystico dixit, & princeps Apostolorum interpretatus est, & post eū adhuc apertius Dionysius, Gustate & videte, quā suauis dominus. Si in eo quod ore corporis gustatur, non est dominus, quomodo excellentiam & magnitudinem eius, qui non gustatur ore corporis, licebit gustando digne videre & cognoscere? Non enim dicit scriptura, Gustate ore spiritus, sed gustate; ne tu hæretice carnem domini ore tantum spiritus gustari concederes, & ore carnis negares.

Quomodo in loco epistolæ B. Petri sancta Eucharistia, quæ dicta est prius lac rationale sine dolo, dicitur nunc lapis viuus, sicut etiam dicitur in euangelio panis viuus: & quomodo quod Petrus vocauit lac rationale, & lapidem viuum, clarius iam vocet hostias spirituales; & quare sic; & quis auctor: & quomodo ex ipsis verbis beati Petri hoc colligatur: & de duplici sacerdotio in vetere testamento; & item de duplici in nouo: & quomodo beatus Petrus de hostia proprii corporis cuiusque, & de hostia corporis

Et sanguinis domini in hoc loco meminerit; Et quòd illa prior sit præparatio ad hanc secundam: Et quomodo locus epist. B. Petri de hostiis spiritualibus ad disciplinam Metonymicam hæreticorum nullo modo accommodari potest, ex quo fit, vt aliena sit à scriptura sancta.

C A P. 21.

» **S**Ed prosequamur ea, quæ sequuntur in loco
 » Epistolæ B. Petri : sequitur enim. Ad quem
 » accedentes lapidem viuum, ab hominibus qui-
 » dem reprobatum, à Deo autem electum & ho-
 » norificatum, & ipsi tanquam lapides viui ædi-
 » ficamini domus spiritualis, sacerdotium san-
 » ctum. quem prius vocauit translate lac rationa-
 » le sine dolo, vocat nunc lapidem viuum; quia
 » sic sit firmamentum ædificij spiritualis hic diui-
 » nus & viuificus cibus, vt lapides firmamentum
 » ædificij terreni; sicut dicitur etiam panis viuus,
 » quòd sit firmamentum virium spiritualium, vt
 » panis terrenus corporalium. cum hoc lapide vi-
 » uo coagmentamur ipsi per sacram communio-
 » nem facti domus eius spiritualis, in qua ipse
 » manet; si tamen & ipsi lapides viui simus per
 » participationem vitæ diuinæ, & non potius per
 » passiones & peccata mortui; ita vt ei adgluti-
 » nari non possimus, quandiu sic sumus. Hoc
 » est ergo quod dominus dixit, Qui mandu-
 » cat carnem meam, & bibit meum sanguinem,
 » in me manet, & ego in illo. Ille scilicet tunc

manet in nobis tanquam lapis viuus in domo spiritali ex viuis lapidibus cōstructa, & nos in illo tanquam membra viua in eius corpore. Sequitur. Offerre hostias spirituales Deo per Iesum Christum. Quod prius vocauit lac rationale, id est, particeps rationis sine dolo, postea lapidem viuum, nunc vocat apertius hostias spirituales, hoc est, habentes spiritum, acceptabiles

*Quomodo
hostia spiri-
tuales in loco
epistola beati
Petri ad S.
Eucharistiā
referatur, quo
auctore, &
qua ratione.*

Deo per Iesum Christū, ad quas offerendas edificamur domus spiritalis sacerdotium sanctū. Vniuersa. n. Ecclesia, omnes inquam fideles, cū digne carnē domini in sacramēto māducamus, sacrificium laudis Deo acceptū per Iesum Christum offerimus. Sic quoq; , ne solus videar esse huius interpretationis auctor, B. Fulgentius sæculi sui eruditissimus lib. 2. ad Monimum intellexit, & exposuit. sic enim ait; Hæc itaque spiri-
tualis edificatio corporis Christi, quæ fit in cha-
ritate, cum scilicet secūdum B. Petri sermonem,
lapides viui edificantur in domum spiritualem,
in sacerdotium sanctum, offerentes spirituales
hostias acceptabiles Deo per Iesum Christum,
hæc, inquam, ædificatio spiritalis nūquam op-
portunius petitur, quàm cum ab ipso Christi
corpore, quod est Ecclesia, in sacramento panis
& calicis ipsum Christi corpus & sanguis offer-
tur. calix enim, quem bibimus, communicatio
sanguinis Christi est; & panis, quem frangimus,
participatio corporis domini est: quoniā vnus
panis, vnum corpus multi sumus, omnes qui de
vno pane participamus. Hactenus Fulgentius.
Præterea cum B. Petrus doceat hic oportere

fieri domos spirituales & sacerdotium sanctum ad offerendas hostias spirituales acceptabiles Deo per Iesum Christum; illud autem, lapides viuos fieri, & domos spirituales ac sacerdotium „ sanctum non contingit nisi iis, qui, sicut Apo- „ stolus ait, Exhibent corpora sua hostiam viuē- „ tem, sanctam, Deo placentem, consequens necessario est, vt illæ hostiæ spirituales accepta- biles Deo per Iesum Christum aliæ hostiæ sine diuersæ ab hostiis proprii corporis, & ab hostiis orationum, & bonorum operum, quibus ho- stiis apti efficimur ad offerendum hostias illas spirituales, quas hic dicit B. Petrus, quæ sunt ho- stiæ corporis & sanguinis Christi, quæ per ipsum Christum sacerdotem magnum sunt ac- ceptabiles Deo. idem enim est sacerdos & ho- „ stia; qui saluare potest accedentes per ipsum ad „ Deum, sicut Paulus in epist. ad Hebræos ait. Deinde confirmat hunc sensum ratio etiam al- legorica veteris figuræ. Agnus enim Mosaicus typus & umbra erat S. Eucharistiæ, qui ab om- ni Israëlita immolabatur, quatenus in laudem Dei, & memoriam accepti beneficii Ægyptia- cæ liberationis à singulis per familias comedebatur; & eatenus omnis Israëlita quodammo- do sacerdos erat. vnde lex sic aiebat. Qui non „ fecerit Phasæ, peribit de populo suo, quia sacri- „ ficiu domino non fecit. facere enim sic sacri- „ ficiu quodammodo sacerdotis erat. Quod si „ illa lex agni ab omni Israëlita immolandi & comedendi spiritualis erat, ac proinde prophe- tia futuræ legis de S. Eucharistia agni immacu-

*Quomodo
vniuscuique
fidelis sacer-
dotio quodam
spirituali præ-
ditus sit.*

lati ab omnibus fidelibus in sacrificium laudis comedendi, necesse est vt in nouo testamento vnusquisque fidelis & Christianus sacerdotio quodam spirituali præditus sit, non quidem sacerdotio ex ordinatione, quod est ordinis presbyterorum & Episcoporum tantum, sed sacerdotio ex baptismo, quod est commune omnium fidelium. Quod autem dixi de sacerdotio communi omnium Israëlitarum ex circumcisione, quæ huius nostri communis ex baptismo vmbra erat, notauit Philo Alexandrinus eruditiss. auctor lib. 3. de vita Moysis. interpretemur Latine. In quo, inquit, festo (Pascha dicit) non quidem priuati & populares victimas ad aram adducunt, quas immolent sacerdotes; quin potius iussu legis vniuersa gens sacerdotio afficitur, dum vnusquisque hostiam adducit, & suis immolat manibus. & rursus in libro de Decalogo; In quo, inquit, festo vnusquisque eorum sacrificat, non expectatis sacerdotibus, cum vniuersæ nationi Iudæorum sacerdotium largiatur lex; vt vno totius anni die præcipuo & insigni per se quisque sacrificet. Hætenus Philo. Hoc quoque Isidorus Pelusiota in epistola ad Theodosium Episcopum, Philonem secutus, obseruatum reliquit. reddamus Latine. vt in vetere, inquit, testamento non licebat sacrificare, nisi solis sacerdotibus; tempore tamen Paschæ omnes quodammodo sacerdotio honorabatur; vnusquisque enim agnum immolabat: sic in nouo testamento, quod successit, tributa est quibusdam potestas immo-

*De duplici
sacerdotio in
vetere testa-
mento.*

*De duplici
sacerdotio in
nouo testame-
to.*

»landi excellentissimam hostiam incruentam.
 » Deinde subiungit. Vnusquisque tamen electus
 » est sacerdos sui corporis, non quidem ut sine
 » electione profiliat ad sumendum sibi potesta-
 » tem, & imperium in subditos; sed potius ut, vi-
 » tiis imperans, corpus suum templum faciat ca-
 » stitatis. Hactenus Isidorus grauis & antiquus
 » auctor, illum B. Pauli locum explanans, cum
 » ait, Exhibete corpora vestra hostiam viuentem;
 » & quæ sequuntur. Meminit itaque hoc loco
 Isidorus de sacerdotio visibili & externo ex or-
 dinatione, quod non est commune omnium, ut
 hæretici volunt, & de sacerdotio item spiritua-
 li & inuisibili, communi omnium, ex baptis-
 mo, & de proprij corporis hostia, quæ est præ-
 paratio ad hostiam illam incruentam, digne of-
 ferendam & participandam. De vtraque hostia
 meminit hic B. Petrus, quia altera est ad alteram
 præparatio, hostia, inquam, proprij corporis,
 per quam domus spiritualis ædificamur, præpa-
 ratio est ad hostiam spiritualē corporis & san-
 guinis domini digne offerendam & manducan-
 dam. Ergo ut agnus ille typicus secundum le-
 gem ab omnibus Israëlitis in sacrificium Deo
 comedebatur; sic etiam necesse est secundum
 Euangelium, ut omnes carnem agni mystici,
 qui est Christus in sacramento, in sacrificium
 » laudis manducent. Dominus enim dixit, Ni-
 » si manducaueritis carnem filij hominis, & bi-
 » beritis eius sanguinem, non habebitis vitam
 » in vobis. Itaque ut illud Exodi 19. Si audie-
 » ritis vocem meam, & custodieritis pactum

meum, eritis mihi in regnum sacerdotale & gēs sancta, implebatur in Israelitis, qui viuentes secundum legem affectibus suis dominabantur, Paschalēmque agnum omnes edebant, facti sic reges & sacerdotes; ita quoque illud ipsum secundum spiritum in Christianis impletur, qui dominantes concupiscentiis carnis, & facti participes mystici sacrificij sanctæ Eucharistiæ, regale sacerdotium in se habent. Vnde B. Petrus subiungit paulo post, quod ad omnes Christianos pertinet, Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis. Quibus enim dedit Deus potestatem, vt per lauacrum regenerationis filij Dei fierent, potestatem simul dedit, vt reges & sacerdotes ex baptismo fierent, qui hostias spirituales corporis & sanguinis domini per sacerdotes ex ordinatione, in Ecclesia offerrent: sicut declarat sacerdos Ecclesiæ minister, cum præparans sacrificium Missæ, Memento, inquit, omnium circumstantium, quorum tibi cognita est & nota deuotio, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc sacrificium laudis &c. offerunt scilicet, qui circumstant, per sacerdotes in Ecclesia ad hoc ministerium sacerdotale ab Episcopo ordinatos. Videamus nunc, vtrum Metonymici totum hunc locum Epistolæ Petri ad se accommodare possint, vt si accommodare nō queant, fatendum eis sit, non pertinere ad eos, ac proinde disciplinam Metonymicam à scriptura sancta alienam esse. Percundemur ergo primum, ad quem lapidem viuum accedunt ædificati

Quomodo locus epistola B. Petri de hostiis spiritualibus ad disciplinam Caluini nullo modo accommodari possit.

& ipsi lapides viui & domus spiritualis? Respondebunt ex disciplina Caluini, accedere se per spiritum & efficaciam fidei ad Christum in cælis residentem. sed percunctemur rursus, quomodo & ipsi lapides viui ædificentur, & domus spiritualis fiant? sane quidem respondebunt, fieri se domos spirituales, si exhibeant corpora
 " sua hostiam viuētem, sanctam, Deo placentem,
 " rationabile obsequium, item si non contingat
 " obliuisci beneficētiæ, ac communicationis bonorum suorum; quia Paulus Apostolus affirmat talibus hostiis promereri, siue delectari Deum. Interrogemus tertio, si & ipsi ædificati lapides viui, vt id nunc concedamus, & facti domus spiritualis per hostias mortificationis carnis, & cultus spiritualis, & beneficentiæ atque eleemosynæ, quas hostias alias spirituales secundum principem Apostolorum acceptas Deo per Christum habent, quas offerant illo priore genere hostiarum instructi & præparati? Nullas sane proferre possunt, qui corpus Christi cælo includunt; & figuram eius tantum sibi retinere volunt. nisi forte ita desipiunt, vt dicant se in cælum per fidem ascendere, & ibi hostias spirituales offerre, quas Christus per semetipsum reuelata facie, hoc est, corpus & sanguinem suum extra mysterium semper pro nobis Deo patri offert. Hactenus ex epistolis Pauli, & Petri principis Apostolorum de sancta Eucharistia contra Metonymicos.

*Disputatio aduersus Metonymicos ex scriptura
 Vetere collata cum noua, ac primum de iugi sa-
 crificio veteris testamenti collato cum iugi sa-
 crificio nouæ legis, quod est S. Eucharistia, cuius
 typus erat sacrificium vetus: & quomodo quæ
 de iugi sacrificio scripta, in nostro iugi sacri-
 ficio tanquam in veritate impleta sunt, in panem
 sacramentalem Metonymicorum non possint
 conuenire, nec in eo impleri: & quomodo secun-
 dum Metonymicos non est secundum Euange-
 lium gratia, & veritas per Iesum Christum fa-
 cta, sed figura in figuram mutata: & quomodo
 quod dixit dominus, Ego vobiscum sum vsque
 ad consummationem seculi, de corpore suo, quod
 in sacramento vsque ad consummationem secu-
 li habemus, intelligendum esse, ex eo quod de iu-
 gi sacrificio vetere scriptum est cognoscitur, tã-
 quam ex typo veritas: quomodo item caro Chri-
 sti dicitur in scriptura tabernaculum, & alta-
 re, quæ nos habemus, & non Metonymici:
 item collatio loci Apocalypsis cum euangelio
 Ioannis, & cum eo quod de iugi sacrificio, &
 de lege agni Paschalis scriptum est: & explica-
 tio loci Apocalypsis de Hierusalem sancta ci-
 uitate noua descendente de celo: & quomodo
 Metonymici visionem beati Ioannis frustran-
 tur negantes esse corpus Christi in sacramento:
 & de loco prophetico Danielis de iugi sacrificio
 corporis Christi in sacramento.*

Sed quia Euangelium oportet interpretari, ut
 Apostolica const. libro 2. Clementis iubet,
 ita ut consonet legi, & prophetis; & legem, ac
 prophetas, ita ut consonent euangelio: age, pro-
 feramus deinceps vetera, qui iam protulimus
 noua; & videamus, quàm sint illa quidem cum
 Apostolica scriptura in hoc sacramento con-
 sentientia, ac consonantia. cum ergo dicat Pau-
 lus legis & Euangelij diuinus interpres, Um-
 bram habebat lex futurorum bonorum, non
 ipsam imaginem rerum, age, inquam, confere-
 mus, quæ de iugi sacrificio vetere in Exodo cap. *Collatio iugis*
 29. scripta sunt, cum sacrificio noui testamenti, *sacrificij vete-*
 quod quotidie in Catholica Ecclesia offertur; si- *ris cum iugi*
 cut scriptum est, Quotiescunque enim mandu- *sacrificio nouæ*
 cabitis panem hunc, & calicem biberitis, mor- *legis, quod est*
 tem domini annuntiabitis, donec veniat. Quo- *sancta Eucha-*
 tiescunq; enim dixit, quod significat ἐνδελεχῶς, *ristia, ut um-*
 id est, iugiter faciendum esse hoc. Huius ergo *bra cum veri-*
 sacrificij nostri typus erat illud sacrificium iuge *tate rei colla-*
 veteris testamenti, cum duo agni anniculi per *tio.*
 singulos dies iugiter immolabantur, cum certa
 mensura similæ, ex qua panis fiebat, & olei ac
 vini, vnus mane, & alter vespere, iuxta ritum im-
 molationis matutinæ. ac agnus quidem, qui ve-
 spere immolabatur, typus erat Christi agni im-
 maculati, qui nouissima hora, ut ait Ioannes, à
 nobis, in quos fines seculorum deuenerunt, qui
 vnctionem à sancto habemus, sub specie panis
 & vini immolatur, ut dominus instituit, cum

fe ad vesp̄eram mystice post cœnam Deo
 patri obtulit; in qua immolatione vesp̄ertina &
 mystica, de qua David quoque prophetabat,
 cum dixit, Eleuatio manuum mearum, sacri-
 ficiū vesp̄ertinum, immolationem illam in cru-
 ce commemoramus; quæ mane cœpit fieri, sicut
 scriptum est in Euangelio, Mane autem factū
 consiliū inierunt, vt morti eum traderent; &
 vinctum eum adduxerunt. sequitur deinde in
 lege vetere iugis sacrificij, In oderem suauitatis
 sacrificiū est domino oblatione perpetua in
 generationes vestras ad ostium tabernaculi te-
 stimonij coram domino. quæ quidem aptissi-
 me in sacrificiū Ecclesiæ Catholicæ conue-
 niunt, quo nihil potest magis esse acceptum, ne-
 que gratum Deo, quod Dominus instituit, vt
 hoc illi pro omnibus, quæ pro fide nobis retri-
 buit, vicissim nos secundum prophetiam David
 retribuamus, diuina opera quæ in carne gessit,
 θυγαρίς, id est, grata memoria celebrantes, &
 oblatione perpetua in generationes nostras, id
 est, vsque ad secundum aduentum domini; sicut
 dominus interpretatus est, inquiens, vt ex Apo-
 stolo Paulo didicimus, 'Quotiescunque enim
 manducabitis panem hunc, & calicem bibetis,
 mortem domini annunciabitis, donec veniat.
 significat enim, vt dixi, assidue & perpetuo fa-
 ciendum esse hoc sacrificiū vsque ad secundū
 aduentum. Eodem pertinet, quod scriptum est
 in lege agni paschalis, qui etiam typus erat san-
 ctæ Eucharistiæ, quæ est verus agnus, In gene-
 rationes vestras, cultu sempiterno. Illud autem,

Ad ostium tabernaculi testimonij coram domino, diuine conuenit cum Apostolica traditione de sacrificio iugi noui testamenti offerendo in Ecclesia tantum Catholica, quæ est ostium mysticū illius tabernaculi non manu facti, in quod non ingrediuntur, nisi quibus Ecclesia Catholica testimonium tribuit. Idem in typo & ænigmate significabat illa alia lex de agno immolando in Pascha, & in vna domo comedendo, & non efferendo quicquam ex carnibus eius foras. Et illa rursus lex, quæ cauebat, vt si quis vitulum vel agnum in castris immolaret, ac nō potius ad ostium tabernaculi offerret, anima illius periret de populo. Vnde B. Cyrillus his locis à se notatis & allegorice acceptis in libris de adoratione in spiritu, subiungit; Ergo qui extra tabernaculum sacrificant, erunt quidem nō alij præterquam hæretici, quibus, quia hoc facere audent, imminet interitus. Quare, inquit, τὰς ἐν ταῖς ἐκκλησίαις καὶ δολῖχαῖς δωροφορίας ἁγιάζεσθαι πισθύνειν καὶ βύλογεῖσθαι καὶ τελειοῦσθαι παρὰ χριστοῦ, id est, idcirco in Ecclesiis Catholicis donorum oblationes sanctificari credimus, & benedici, & à Christo confici. & paulo supra, Quod oblationem, inquit, quam mystice faciunt, in sanctis Ecclesiis fidelium facere oporteat, ex scriptura sancta intelligi potest. Hæc beatus Cyrillus. Violant quoque legem, qui tametsi ad ostium tabernaculi, id est, in Ecclesia Catholica offerunt, non tamen coram Domino offerunt, sed coram peccatis suis & concupiscentiis & auaritia. Sed pergamus ad

De offerendo in ecclesia tantum Catholica sacrificio S. Eucharistia, quibus in locis veteris testamenti in typo & ænigmate significatur.

Quomodo nō solum ad ostium tabernaculi, sed coram domino offerre oporteat mysticam oblationem.

reliqua legis de iugi sacrificio. Sequitur enim, de illis agnis, In quibus cognoscat tibi illic. sic enim est apud 70. quorum interpretationem, prophetiam esse Philo etiam Iudæus libr. 2. de vita Moysis confessus est; hoc, inquam, in prototypum agnum, id est, in Christum diuine conuenit. in eo enim tum immolato per sanguinem crucis, tum mystice in specie panis & vini oblato. Deus est, & agnoscitur ab iis, qui digne offerunt, & digne manducant; sicut scriptum est, Gustate & videte. Qui enim ut ait diuinus Dionysius, diuinis mysteriis sanctæ initiantur, agnoscent, magnificam eorū gratiam; eorūque diuinissimā excellentiam sancte participando contemplātes, celebrabunt grata memoria, & iusta gratiarum actione cælestia Dei munera. solet scriptura sancta frequentissime ex verbis ipsis, quibus utitur, afferre, quas Græci vocant ἀφορμας, quasi ansas & adiumenta quædā atque initia spiritualis sensus eliciendi, & typos ad prototypa, hoc est, umbras ad corpora, & ad ipsas imagines rerum, ut Paulus vocat, referendi; ut in hoc loco, cum ait dominus, In quibus agnis, scilicet iugis sacrificij cognoscat tibi illic. Spiritualiter enim Moyses cælestia & vera mysteria in illis umbris videbat, sicut illi in monte ostensum erat; ut etiam Apost. Paulus in epist. ad Heb. ca. 8. nos admonuit. Dicant ergo Metonymici, quomodo in eorum pane sacramentali, si prototypum est veteris agni iugis sacrificij, cognoscitur dominus, cum nihil in eo sit præter naturam panis, ut eorū disciplina tradit?

*Philo Iudæus
interpretatio.
nē 70. confes-
sus est prophē-
tiā esse, quod
nonnullos non
iā bene de 70.
sentientes alio-
qui Catholicos
manifeste ar-
guis.*

Scio responsuros esse, cognosci quidem in pane suo dominum tanquam in figura. Quomodo igitur ipsorum panis prototypon erit, si non magis nec expressius cognoscitur in eo dominus, quàm in agnis illis sacrificij iugis cognoscebatur? si hic, inquam, in figura cognoscitur, sicut illic in figura item cognoscebatur? An qui à vetere ad nouum testamētum translati sumus, à figura ad figuram sumus translati, & non potius ad gratiam & ad veritatem? Lex enim, inquit Ioannes, per Moysen data est, gratia autem & veritas per Iesum Christum facta est. nō dixit figura in figuram per Christum mutata est, sed gratia, & veritas facta est. figuris & vmbreis veteris legis opposuit Ioannes gratiam & veritatem nostrorum sacramentorum. Quare si in agnis sacrificij iugis cognoscebatur dominus, sicut ipse dominus de eis dixit, Cognoscat tibi illic: cognoscebatur autem in figura; consequens necessario est, vt per sacramentum, cuius figura & vmbra erant illi agni iugis sacrificij, non iam in figura sua, cognoscatur dominus tanquam absens, sed in se presens, licet operante & velate. Sequitur deinde in lege de agnis illis, Vt loquar ad te, & præcipiam, siue ordinabo, illic filiis Israel. quæ perinde sunt, quasi diceret, loquar ad te, & per te cæteris Israelitis ordinabo hæc sacrificia. Sic enim scriptum est Num. 28. dominus ad Moysen, Præcipe, inquit, filiis Israel offerre agnos anniculos, & quæ sequuntur. Hæc etiam cōueniunt, vt in typo, cū sacrificio noui testamēti; de quo locutus

*Quomodo cō-
noscitur secū-
dum Metony-
m. cos. & figura
ad figurā nos
in nouo testa-
mento trans-
latos esse, non
autē ad gra-
tiā & verita-
tē secundū E-
uangelij Ioā-
nis.*

est dominus sanctis Apostolis, sicut narrat Euangelium, & sicut Apostolus ait, Ego enim accepi à domino, quod & tradidi vobis, & quæ sequuntur. Sequitur, Et sanctificabitur altare in gloria mea, & sanctificabo tabernaculum testimonij, & altare. Hoc quoque secundum anagogen in Christum quadrat, qui non solum est hostia, sed etiam ut ait Dionysius in capite de chrismate, altare est, in quo animæ nostræ mystice consecrantur & offeruntur Deo, & holocausta fiunt; quod altare, inquit, à seipso sanctificatum est. sanctificat enim seipsum pro nobis sanctissimus Iesus, ut nos ex Deo natos sanctificatione repleat, qua œconomice, & ἀνθρῶπι πρεπως, id est, ut hominem decebat, sanctificatus fuit. Hæc Dionysius. De hoc ergo altari secundum spiritum ait nunc dominus in lege, Sanctificabitur altare, quod ipse scilicet sum, in gloria mea, id est, à diuinitate mea, siue à meipso: sicut ipse dominus in Euangelio Ioannis dixit, Ego sanctifico meipsum. Clarius autem 70. interpretes in anagogen spirituales intruētes propheticæ, pro eo quod B. Hieronymus vertit, sanctificabitur altare, Sanctificabor, inquit, in gloria mea, altare interpretantes Christum ipsum, qui secundum humanitatem, & quatenus sacrificium & altare est, à se Deo sanctificatus est, & à se sanctificatus, nos, qui templum Dei & altare sumus, & loca ipsa sanctificat unde subiungit; Et sanctificabo tabernaculum testimonij cum altari, & Aaron cum filiis suis. Sequitur, Et habitabo in medio filio-

*Quomodo
Christus ho-
stia, & altare
sit.*

rum Israel. Satis hoc etiam cum eo conuenit secundum spiritum, quod dominus in Euangelio dixit, Ego vobiscum sum vsque ad consummationem seculi, se enim viuentem per velamen, id est carnem suam nouo modo, hoc est in mysterio siue sacramento, in domo Dei apud nos reliquit vsque ad consummationem seculi. In cælo enim non erit templum, sicut B. Ioannes in reuelatione visionis ciuitatis sanctæ Hierusalem cælestis, Et templum, inquit, non vidi in ea, dominus enim omnipotēs templum illius est, & agnus. Hoc itaque est, quod idem Ioannes in Apocalypsi dixit, Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis. tabernaculum enim Dei vocat carnem Christi, in qua habitare voluit Deus, quæ post ascensum in cælos cum hominibus non est corpore, nisi in mysterio. Hanc carnem, vt Apocalypsis vocat tabernaculum, sic scriptura Exodi vocat altare, quod per ipsam illam carnem, & in ipsa consecremur, & holocausta Deo accepta efficiamur. Huiusmodi tabernaculum, & altare, id est, carnem Christi non habent Metonymici, qui panem suum sacramentalem figuram Christi esse tradunt, anagogen & spiritum veteris scripturæ, & reuelationem B. Ioannis frustrantes. Habitabit ergo, inquit Apocalypsis, tabernaculum Dei cum hominibus; non dixit, habitauit, in præterito, ne de breui illa habitatione dictum esse intelligeremus, quæ ante Apocalypsin B. Ioannis iam transierat, sed de habitatione nobiscum in sacramento, quæ vsque

Quomodo dixit dominus, Ego vobiscum sum vsque ad consummationem seculi, quia manet nobiscum in sacramento.

Collatio loci Apocalypsis cū loco Exodi ad mysteriū S. Eucharistiæ pertinentis.

Collatio loci Apocalypsis cū Euangelio Ioannis de Eucharistia.

ad finem duratura erat, quam Beatus Ioannes in spiritu vidit. Sequitur in Apocalypsi; Et ipsi populus eius erunt: & ipse Deus cum eis eorum Deus erit; hoc est, quod dominus de hoc mysterio in Euangelio dixit, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem in me manet, & ego in illo. Similiter in Exodo, cum dixisset, Et habitabit in medio filiorum Israel, statim subiūxit, Et oīq; eis Deus, & scient, quia ego dominus Deus eorū; Deinde sequitur, Qui eduxi eos de terra Aegypti, ut manerem inter illos, & inuocarer ab eis. sic enim est apud 70. Reddit rationē scriptura more suo legis de iugi sacrificio duorū agnorum, quę fuit liberatio populi Israelitici ex Aegypto. Eandem rationem reddidit in lege agni Paschalis, Et cum dixerint vobis, inquit, quę est ista religio? dicetis eis, Victimā transitus domini est, quando transiuit super domos filiorum Israel in Aegypto percutiens Aegyptios, & domos nostras liberans. Hoc etiam mirifice conuenit cum eo, quod Apocalypsis B. Ioannis in eodem loco de mystico tabernaculo & de mystica habitatione Christi nobiscum subiungit, inquit, Et absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum, & mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra. Qui enim carnem Christi viuificam nobiscum habitantem manducat, habet vitam æternam; sicut dominus dixit differens de hoc mysterio in Euangelio. hoc ergo est, secundum spiritum, abstergi lachrymam ab oculis, & liberari luctu &

*Quid sit in
Apocalypsi
Ioannis abster-
gi lachrymam
ab oculis.*

dolore, quod fuit, in ænigmate typico, liberari à seruitute Aegypti, & à morte, qua angelus vastator, primogenitos Aegyptiorum affecit. Quod vero ait, Absterget lachrymam, & mors ultra non erit, quæ prima abierunt, non pertinere hoc ad secundum aduentum, cum rursus mors inimica nouissime destruetur, sicut Apostolus ait, & Esa. cap. 25. Rursus abstulit Deus lachrymam ab omni facie; cum enim dicit, rursus, sic enim est apud 70. significat semel prius abstulisse, non pertinere, inquam, ad secundum aduentum, ut aliquis suspicari posset, interpretatus est Apostolus: qui hunc locum imitatus 2. Cor. cap. 5. Vetera, inquit, transierunt, quæ hic vocat prima; facta sunt omnia noua. non enim dixit, fiet, sed facta sunt. quæ autem vetera transisse dicat ex antecedentibus intelligere licet. dixerat enim; Itaque nos ex hoc neminem cognouimus secundum carnem, pro eo, quod est, iam nos secundum spem liberatos esse à morte, luctu, & dolore, quæ prius dominabantur. esse enim nos iam cum Christo cōresuscitados, habereque in nobis tanquam pignus secundæ resurrectionis Christum ipsum suscitatum à mortuis, qui iam non moritur, & mors, inquit, ei ultra non dominabitur: illud etiā probat, quod Ioannes in principio huius visionis dixit, Et ego Ioannes vidi sanctam ciuitatem Hierusalē nouā descendentem de cælo à Deo paratam, sicut sponsam ornatā viro suo. de hierarchia enim cælesti loquitur, quæ cū hierarchia Ecclesiæ Catholice copulata est τοῖς νοεῖσις & αἰσθησίσι, ut Dionys.

Locus Apocalypsis de hierarchia cælesti cum hierarchia ecclesiæ catholice copulata.

ait, id est, spiritualibus contemplationibus, ex quo tempore Christus venit, & mysterium redemptionis operatus est. Hanc enim coniunctionem vtriusque Ecclesiæ, de qua superius cap. xij. copiose disseruimus, significat descensus illius Ecclesiæ cælestis ad hanc. In hac ergo Ecclesia Catholica, ad quam cælestis illa visa est descendere, tabernaculum Dei cum hominibus, id est, carnem Christi diuinam & viuificam vidit Ioannes post ascensum Christi in cælos nobiscum vsque in finem seculi habituram, abstergentem lachrymam, & omnem dolorem animæ, & à morte æterna liberantem. Hanc ergo visionem B. Ioannis frustrantur Metonymici, cum tabernaculum Christi, id est, carnem eius sanctam, in qua plenitudo diuinitatis eius habitat, à sacramento excludunt, & cælo includunt. Fateor in proximo superiore capite Apocalypsis reuelationem fieri secundi aduentus, & cōsummationis seculi, sed nec in prophetiis, nec in reuelationibus ordo requirendus est, ita vt quæ priora sunt, prius prænuncientur, aut videantur vt reuelentur; sed in eo potius laborandum est, vt prophetiæ & reuelationes ἡμερομελίας καὶ ἐπομελίας ταῖς θεωρίαις, vt B. Cyrillus in comment. Elaiæ admonuit, id est, apte, & vt consequentia contemplationum postulat, explicentur. Præterea fuisse sacrificium iuge veteris legis typum sacrificij noui testamenti, quod à presbyteris in Ecclesia nostra quotidie super altare fit, testimonio etiam est, quòd prædicens Daniel tollendum esse iuge sacrificium tempore Anti-

Quid sit tabernaculum Dei cum hominibus.

Quod Metonymici visionem beati Ioannis frustrantur.

Quid in prophetiis, & reuelationibus requirendum sit, & quid nõ requirendum.

Quomodo probeatur iuge sacrificium vetus fuisse typum nostri sacrificij iugis

christi, eodem verbo usus est, quo Moyſes in ſa-
 crificio iugi veteris legis, ſcilicet vt admoneret
 nos Propheta, hunc eſſe verum agnum, quem
 myſtice & iugiter immolamus, illos vero agnos
 ſacrificij iugis Moſaici typum & vmbraſ huius
 fuiſſe. Idem itaque verbum ἐνδελεχιſμοῦ, vtro-
 bique poſitum eſt in typo, & in veritate rei. Ex-
 ponit autem hunc propheticum locum Danie-
 lis, vt cæteros prætermittam, Hippolytus mar-
 tyr eleganter & grauiter in libro de conſumma-
 tione ſæculi, & diebus Antichriſti; Hæc oblatio,
 inquit, erit tunc, neque thymiama, οὔτε τὸ τί-
 μον σῶμα καὶ αἷμα τοῦ χριſτοῦ ἐν ταῖς ἡμέραις
 ἐκείναις, οὐκ ἀναφανήſεται, λειτουργία σβεδήſε-
 ται, ψαλμωδία παυθῆſεται, ἀνάγνωσις τῶν γρα-
 φῶν οὐκ εἰſακουθήſεται, id eſt, neque pretioſum
 Chriſti corpus & ſanguis in diebus illis appare-
 bit; Miſſa extinguetur; cantus pſalmorum deſi-
 net; lectio ſcripturarum non audietur. Hæc om-
 nia, vt vno verbo 70. interpretes diuine com-
 prehenderent, παραλλαξιν ἐνδελεχιſμοῦ voca-
 uerunt, id eſt, falſam iugis ſacrificij translatio-
 nem, ſiue immutationem. ſublato enim iugi ſa-
 crificio, aliud pro eo, quod non erit ſacrificium
 verum, Antichriſtus ſubſtituet; vt iam Antichri-
 ſti præcurſores plane exierint Metonymici, qui
 corpus & ſanguinem Chriſti à ſacramento ex-
 cludunt, & in exhibitionem quandam per effi-
 caciā fidei, & per manducationem, quem ore
 ſpiritus extra panem fieri ſomniant, transferunt.
 Fateor præcurſores etiam Antichriſti ſunt Lu-
 therani, minores tamen in hac parte; non enim

*S. Euchar-
 ſtiæ teſtimonio
 prophætico
 Danielis.*

*Obſervatio de
 eodem verbo
 ἐνδελεχιſμοῦ,
 poſito in ſacri-
 ficio iugis vete-
 ris legis, &
 ſacrificio iugis
 noui teſtamē-
 ti, id eſt, de eo-
 dem verbo po-
 ſito in figura,
 & veritate.*

*Quomodo
 Metonymici
 præcurſores
 maiores An-
 tichriſti ſint,
 Lutherani vero
 præcurſores
 minores.*

negant corpus & sanguinem Christi in sacramento, sed negant sacrificium esse, illudque falso mutant in sacrificium orationis, inuocationis, & gratiarum actionis, quæ sumptioni adiuncta esse concedunt. Vtrique ergo tanquam Antichristi quidam. sic enim eos vocat beatus Ioannes, ἐνδελειχισμόν παροξμάουσιν, id est, sacrificium iuge transuertunt, iuxta prophetiam Danielis de Antichristo. Haecenus de lege veteri iugis sacrificij, & de spirituali eius anagoge ad iuge sacrificium noui testamenti pertinente; in qua anagoge quàm apte omnia illa vetera vt in vmbra respondeant veritati mystici prototypi, quod est sancta Eucharistia, is solum intelligit, qui credit: qui enim non credunt, vt faciunt hæretici, coguntur ad inanes vmbas, & litteram occidentem cum Iudæis redire.

Loci Leuitici cap. 16. de duobus hircis collatis cum sacrificio nostro mystico viuo: item de duobus passeribus ex Leuitico cap. 14. & quomodo secundum Metonymicos typicum sacrificium hirci viui, & passeris item viui non est in Euangelio impletum, si dominus figuram corporis sui dedit discipulis: & quomodo Metonymici, quamuis ad naturam diuinam, quæ neque pati, neque mori potuit, confugiant, elabi non possunt.

COnferamus deinceps legem Leuitici cap. 16. de duobus hircis pro peccatis populi offerendis, altero mactando, altero dimittendo viuo in cremum; quæ umbram habebant futurorum bonorum. Vterque enim erat typus & umbra Christi pro peccatis mortui, & eiusdem resurgentis. Sed quia non poterat vnus idemque hircus mactari & reuiuiscere, nisi species magiæ esse videretur, vt B. Cyrillus in Glaphyris scripsit (sic enim vocat, vt supra iterum admonui, allegoricas interpretationes, quas in Pentateuchum Moysis composuit) idcirco duo hirci adhibebantur ita inter se similes & pares, quasi vnus essent, vt vnus Christi typus fierent. Vt ergo duo hirci vice erant vnus mactati, & rursus viuentis, sic sacrificia altaris nostri vnus Christus sunt, qui in cruce immolatus est semel, & nunc mystice immolatur pro peccatis nostris; tanquam verus hircus emissarius, qui secundum legem Leuitici per hominem paratum, id est, qui se prius probauit, sicut Apostolus præcipit, dimittitur in desertum, id est, in animam sobriam nulla luxuria diffluentem; in qua propter sobrietatem & omnis temperantiæ studium non inuenit requiem spiritus immundus, iuxta parabolam Euangelij, sed spiritus mundus. Similiter in emundatione leprosi ex duobus similibus passeribus vnus quidem immolabatur adhibitis cedro, cocino retorto, & hyssopo tinctis sanguine pas-

*Collatio legis
Leuitici de
duobus hircis
cum sacrificio
nostro.*

*Collatio le-
gis Leuitici
de duobus
passeribus*

*in emundatio-
ne Leprosi o-
blatus cum sa-
crificio novi
testamenti.*

seris; alter vero sanguine item passeris occisi tin-
ctus dimittebatur in agrum: eratq; vterq; typus
figura vnus Christi, qui semel quidem per san-
guinem crucis ad emundationē peccatorum in
odorem suauitatis Deo oblatus est; in altari au-
tem non intercedente morte, sed viuens offer-
tur; quia enim sicut de hirco dictū est, non po-
terat vnus passer mactari, atque idem iterum
animari, nisi genus magiæ videretur esse, duo
passeres adhibebantur ita similes, quasi vnus
essent, ad figurandum vnum Christum, qui se-
mel in ligno crucis per sanguinem oblatus est;
idēquenunc per sanguinem quidem secundū
commemorationem, alioqui semper viuens,
offertur, & in agrum mittitur, id est, in terram
cordis frugiferam. Tinctio itaque passeris viui
ex sāguine passeris mactati significabat in ænig-
mate eundem esse, qui nunc viuens offertur, &
qui in cruce oblatus est, esseque hanc hostiam
vere quidem incruentam, secundum vero com-
memorationem cruentam; sicut ipse dixit, Hoc "
facite quotiescumque biberitis in meam com- "
memorationem; quotiescumque enim mandu- "
cabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortē "
domini annūciabitis donec veniat. Vos hic ap- "
pello Metonymici, quomodo potestis verita-
tem typis illis & figuris adumbratam ostende-
re, si quod dominus dixit corpus suum esse, &
gratias agens Deo patri obtulit, vos figurā cor-
poris discipulis dedisse dicitis, & corpus Deo
Patri obtulisse negatis? quomodo apud vos ty-
pica oblatio hirci viui & passeris viui cum obla-

*Quomodo re-
darguuntur
Metonymici,
& conuinci-
tur, non posse
eos in typis il-
lis duorū hir-
corū, aut duo-
rum passerum*

tione hirci occisi, & passeris item occisi veritate
 ipsius rei impletur? An dicturi estis diuinam na-
 turam cum humana Christi copulatam signifi-
 catam esse in altero hirco viuo, & passere viuo? *alterius viui,
 et alterius oc-
 cisi veritatem
 ostendere, si
 figuram cor-
 poris Christi,
 & nō verum
 corpus offerri
 dicāt viuens.*
 minime. siquidem illa ipsa natura viuens cum
 gratiarum actione oblata est in cœna, quæ in
 Christo per passionē oblata est patri, id est, hu-
 mana. Deinde si hircus, aut passer oblatus viuus
 & dimissus, naturam diuinam significasset, quid
 illa tinctio sanguinis ex passere occiso in passe-
 re viuo oblato & dimisso? nūquid passio diui-
 nam naturam attigit? non eò impietatis pro-
 cesserunt isti, vt hoc concessuri sint. Quid rursus
 in hirco item oblato viuo illud fundere preces
 super eum, vt lex Leuitici iubet, & illud impre-
 cari capiti eius peccata filiorum Israel. Ipse. n.
 „pertulit peccata nostra in corpore suo super li-
 „gnum crucis. non dixit, pertulit in natura diui-
 „na, sed in corpore, id est, in natura humana, vni-
 „ta alioqui cum diuina. Si nullam hostiam viuē-
 „tem Deo offertis, vmbra illius hirci emissarij &
 „passeris viui oblari inanis penitus fuit, id est,
 „nullius corporis vmbra, ac nullius rei imago.
 „Dicetis fortasse, corpora nostra fieri, sicut Apo-
 „stolus ait, hostiam viuentem, cum membra no-
 „stra, quæ sunt sepe terram, sicut idem ad Co-
 „loss. scripsit, mortificauerimus, fornicationem,
 „immunditiam, libidinem, concupiscētiā ma-
 „lam, & auaritiā. Esto. sunt quidem huiusmo-
 „di corpora hostiæ viuentes ac Deo placētes. sed
 „hic hostiam viuentem requirimus, quæ secun-
 „dum spiritum legis Leuitici ab vniuersa multi-

tudine filiorum Israel, id est; ab Ecclesia fidelium per sacerdotem pro peccatis offertur; quam Calvinus negare docuit cum tradidit in eo quod Christus dixit de hostia viuente corporis sui, Hoc est corpus meum, metonymiam esse, ut si dicatur, figura corporis mei; qui potestate fingendi & mentiendi, quam à diabolo acceperat, hircum viuum Deo oblatum fecit umbram & typum panis inanimati non oblatis; similiter in passere. Sic enim ille ignorantiae pater, & hæresiarcha à Satana didicit interpretari Euangelium, ut neque legi & Prophetis consonaret; & legem ac Prophetas, ut nec Euangelio. Hactenus igitur de duobus hircis illis.

*Quomodo
Calvinus hircum
viuum &
passerem viuum
Deo secundum
legem Leuitici oblatum
fecit suam
metonymiam
umbram &
typum fuisse
panis inanimati.*

De interpretatione legis Leuitici de panibus propositionis, ut consonet Euangelio de sancta Eucharistia, quæ est sanctus sanctorum: & quomodo panis sacramentalis hæreticorum non potest esse sanctus sanctorum Deo, qui non est aliud, quam figura Christi: & quomodo hoc loco redarguitur metonymia hæreticorum.

CAP. 24.

*Collatio legis
Leuitici de panibus
propositionis, & interpretatio, ut
euangelio consonet.*

Similiter interpretanda est, ut consonet Euangelio, lex Leuitici cap. 24. de totidem panibus propositionis, quot fuerunt Apostoli, qui mysterium sanctæ Eucharistiæ à domino, verò Aaron, tanquam filij eius acceperunt, & nobis tradidere, singulis factis ex binis decimis similæ, quæ symbolum erant duplicis naturæ perfectæ

diuinæ & humanæ, vnitæ in vna persona Christi, qui est in Ecclesia sancta Eucharistia, panis, qui de cælo descēdit, qui offertur Deo in odorem suauitatis, quod in vmbra designabat thus purum; sic enim vocant 70. quod super panes
 » illos veteres ponebatur, vt sit, inquit, panis in
 » monumentū oblationis domini; bene hoc con-
 » sonat cum eo, quod in Euangelio Lucæ dictum
 » est, Hoc facite in meam cōmemorationē. quod
 ipsum etiā Paulus à domino accepit; dictūq;
 est sanctis Apostolis, & omnibus sacerdotibus,
 qui in administratione huius magni mysterij
 Apostolis successerūt. hoc enim in spiritu signi-
 » ficabat illud quod sequitur, Eruntque Aaron &
 » filiorum eius, vt comedant eos in loco sancto.
 » non enim licet aliis, quàm sacerdotibus, nec
 » licet alibi quàm in Ecclesia conficere hoc sa-
 » cramentum. est enim sanctum sanctorum ipsi
 » de sacrificiis domini legitimum sempiternum.

sic enim est apud 70. Hoc quod in typo & vmbra dictū est de illis panibus, esse scilicet sanctū sanctorū domino, bene consonat cum Euāgelio, in quo dominus ore suo dixit, pane in mēsa proposito, & in manus suas sumpto, mystica benedictione eū sanctificans, Hoc est corpus meū.
 » sic enim factū est vere sanctū sanctorū ipsi. non
 solū vt Hesychius Presbyter Hierosolymitanus hunc locū interpretans ait, quia sanctificationē ab eo habet, sed & subsistentiam. est igitur ibi hypostasis diuina verbi Dei cū carne & sanguine proprio vnita, quæ est ipse sanctus sanctorum. Et B. Cyrillus lib. 13. de adoratione in spi-

Quid secundum spiritum significaret quod dictum est in lege de panibus propositionis, Sanctū sanctorū erit ipsi.

ritu ad Palladium, Mensa, inquit, habens propositionem panum, significat τὴν ἀναίμακτον
 θυσίαν δι' ἧς θύλογοῦμεθα τὴν ἀρ' τὴν ἐσθίοντες τὴν ἐξ
 ἔργων, βουτέσι χριστὸν, ὅς καὶ γέγονε καὶ ἡμᾶς. Si-
 gnificat inquit, hostiam incruentam, per quam
 sanctificamur comedētes panem ἐ καὶ τοῦ οὐρανοῦ, id est,
 Christum, qui factus est nostræ naturæ. Age
 ergo Metonymice, quomodo panis tuus sa-
 cramentalis, sic enim vocas, est sanctum san-
 ctorum Deo, si non est aliud, quàm panis natu-
 ra? tibi quidem est, vt fingis, sanctum sancto-
 rum, Deo tamen non est; qui non facit tibi san-
 ctificatione mysticæ benedictionis, id est, virtu-
 te verbi sui omnipotentis, vt mutata substantia
 panis, subsistat ibi Christus, sanctus sancto-
 rum, qui in cælis est, qui est panis viuus ἐ καὶ τοῦ οὐρανοῦ
 descendens. Sed dicet Metonymicus, pa-
 nem suum sacramentalem esse sanctum san-
 ctorum, id est, figuram sancti sanctorum, & per
 figuram istam, & per efficaciam fidei, fieri in co-
 medente gratiam, & veritatem communionis
 corporis Christi. Ista enim est istorum hæretica
 disciplina. At, Metonymice, cum dixit Ioannes
 Euangelista, Lex per Moysen data est, non ad-
 didit, Gratia & veritas per figuram Iesu Christi,
 & per efficaciam fidei, sed, per Iesum Christum
 facta est. Igitur panis ille propositionis, de quo
 data fuit lex Moysis, qui secundū legem Moysis
 erat sanctum sanctorū de sacrificiis domini iure
 perpetuo, non erat umbra & typus figuræ san-
 cti sanctorum, sed ipsius ἀνὸς χάριτος & ἀνὸς ἀλη-
 θείας sancti sanctorum, id est, ipsius gratiæ sub-
 stantialis,

*Quomodo
 panis Me-
 tonicus non
 potest esse san-
 ctum sancto-
 rum Deo, vt
 quidē est pa-
 nis viuus, qui
 est S. Eucha-
 ristia.*

stantialis, & veritatis, sanctæ, inquā, Eucharistiæ, quæ Christus est sanctus sanctorum, & panis vitæ. Hactenus collatio legis Leuitici de panibus propositionis cum S. Eucharistia & cum Euangelio.

De loco Deuteronomij c. xv. collato cum Euangelio, qui Metonymicos redarguit, & errare conuincit: & quomodo cum beatus Cyrillus interpretatus sit: & quomodo rursus non possint Metonymici interpretari eum, vt cum Euangelio consonet: & de duobus locis illustribus Cæsarij fratris Gregorij Naz., contra eosdem Metonymicos.

CAP. 25.

SEquitur deinde vt legem illā Deuteronomij cap. 15. cum nouo testamento secundum spiritum, vt hactenus fecimus, comparemus, Cum tibi, inquit, venditus fuerit frater tuus Hebræus, aut Hebræa, & sex annis seruiert tibi, in septimo anno dimittes eum liberum: & quem libertate donaueris, nequaquā vacuum abire patieris, sed dabis viaticum de gregibus, & de area, & de torculari tuo, quibus dominus Deus benedixerit tibi. Hactenus lex. Hanc legem interpretans B. Cyrillus lib. 7. de adoratione in spiritu, ita vt Euangelio consonet. interpretemur nos ad verbū; Vides, inquit, vim mysterij Christi in his elucere? liberauit enim nos gratis dominus. non enim ex operibus iustitiæ quæ feci-

Collatio legis Deuteronomij de viatico, quod dabatur seruo libertate donato, cum euangelio.

mus nos, sed secundum magnam misericordiam eius tantam istam clementiam participauimus. Postquam vero liberos nos fecit, id est, à peccatis absoluit, & gratia adoptionis affecit, σεαυτὸν προσέθερ ἐφόδιον, ὡς θυσία ἁμαρτος, καὶ πρόσβατον ὑπὲρ ἡμῶν ἐσφαγιασθέν χαριζόμενος τὸ μετασχεῖν δι' λογίας τῆς ζωοποιοῦ, τυτέσι, τῆς ἁγίας αὐτοῦ σαρκὸς τὴ καὶ αἱμάτων. τῶν οἰμῶν ὅτι τὸ ἐφοδίαζεσθαι δὲν ἀπὸ τῶν προσβάτων, ἀπὸ τὴ σίτου, καὶ οἴνου τοῦ ἐν ἐσθλόμῳ χειρῶ. τυτέσιν ἐν τῷ νοητῷ σαββάτῳ κεκλημημένους εἰς ἐλθουθερίαν ἐξ ἡμεροτέως τῆς δεσποτικῆς, id est, adiecit seipsum viaticum, tanquam victima omnis maculae expers, & ouis pro nobis mactata, concedens ut viuificam benedictionem participaremus, sanctam dico carnem & sanguinem. Hoc existimo esse, quod ait lex oportere suppeditari viaticum de ouibus & de frumento, ac de vino, septimo anno, id est in sabbato spirituali vocatis ad libertatem clementia domini. Haecenus Cyrillus. Accersamus nunc Metonymicos, & percutamus eos, quomodo ipsi hanc legem Deuteronomij ita interpretentur, ut consonet, ut necesse est, Euangelio; illam partem legis dico de viatico ex gregibus, & arca, ac torculari, suppeditando gratis septimo anno seruis manumissis & seruitute liberatis. Si enim liberatio illa à seruitute temporali, erat in spiritu secundum Euangelium, quod in vetere testamento continebatur liberatio à seruitute legis & peccati ac diaboli, an conuenit, ut viaticum, quod illa seruitute liberatis ex lege suppeditabatur, sit in spi-

*Quomodo
Metonymici
non possunt in-
terpretari se-
cundum spiri-
tū legē Deu-
teronomij de
viatico dādo
seruis manu-
missis, ita ut
interpretatio
consonet euā-
gelio, ut ne-
cessē est.*

ritu ac secūdum Euangelium viaticū terrenum, *Interpretatio*
 quale erat illud? an potius æternum, æternæ re-*legis Deute-*
 demptioni inuentæ cōgruens? Si Moyſes adie-*ronomij, ut*
 cit liberatis à ſeruitute humana viaticū ex carne *conſonet euā-*
 pecudis, & pane ac vino, an non conſonat cum *gelio.*
 ea lege adiicere Chriſtū viaticū liberatis à pec-
 cato carnem ſuam & ſanguinem ſuum ſub ſpe-
 cie panis & vini? atqui is qui neque fallere ne-
 que mentiri poteſt, non in ænigmate & figura,
 vt in lege loquebatur, ſed aperte & proprie in
 „ euāgelio dixit, Panis quem ego dabo caro mea
 „ eſt pro mundi vita; &, Qui māducat meam car-
 „ nem, & bibit meum ſanguinem, in me manet,
 „ & ego in illo; & poſtea in cœna accepto in ma-
 „ nus pane, Hoc eſt, inquit, corpus meum, & ac-
 „ cepto calice, Hic eſt calix ſanguinis mei. Hoc eſt
 igitur viaticum, cibus ſcilicet natura viuificus,
 quem dominus Ieſus dedit pro cibo illo para-
 diſi non natura, ſed inobedientia mortifero, vt
 ait Cæſarius in libro Quæſtionum; quod opus
 eſſe aiunt Gregorij Nazianzeni fratris, vt Pho-*Locus Caſa-*
 „ tius in ſua Bibliotheca teſtatur. reddamus Lati-*ri, fratris Gre-*
 „ ne locum. Omnia, inquit, debita primi parentis *gor. Nazia-*
 „ Chriſtus pro illo ſubiuit, pro illius obedientia *zeni contra*
 „ abiecta, factus eſt obediens vſq; ad crucem: ille *Metonymicos*
 „ per Euam tētatus comedit; hic tētatus à diabolo
 „ non comedit, ſed ieiunus fuit 40. diebus: ille
 „ voluit fieri Deus, & cum nō poſſet, amiſit quod
 „ eſſe poterat, factus mortalis pro immortalis; hic
 „ cum eſſet Deus, pro illo factus eſt mortalis, nō
 „ mutata natura neque diuinitate: ille ex para-
 „ diſo in hunc locum laborioſum relegatus eſt;

hic pro illo è cælo delapsus illius vitā suscepit; «
 pro luce inaccessiblei habitans antrū huius mū- «
 di tenebricosum; pro angelis circumdatus à be- «
 stiis; pro hymnis & cantilenis cælestibus audiēs «
 calumnias & contumelias, & illa, Dæmonium «
 habes, &, In principe dæmoniorum eiicit dæ- «
 monia, &, Seducit turbas: pro Eua Mariam sem- «
 per virginem excitauit: pro pœna illius misit «
 huic per Gabrielē ῥ χαῖρε. Pro ligno transgres- «
 sionis, lignum resurrectionis, crucem suam di- «
 co, fixit: pro cibo non natura, sed aspersione
 obedientiæ mortifero, naturam suam cum no- «
 stra copulans, viuificum cibum se nobis pro- «
 posuit, qui ab omnibus participatur idem ma- «
 nens ἄληκτος, id est, non finitus, neque con- «
 sumptus. Hactenus Cæsarius, siue frater eius «
 Gregorius Nazianzenus, qui similiter ait, Se
 cibum viuificum proposuit, vt B. Cyrillus pau- «
 lo ante dixit, viaticū seipsum proposuit. neuter
 dixit proposuit figurā suam cibum, aut viaticū;
 sed seipsum. Est alius locus insignis de S. Eucha- «
 ristia in eodē libro quæstionū Theologicarū de
 locis scripturæ sanctæ, quem Græce etiam libet
 in Metonymicos recitare, καὶ ὁρῶμεν, inquit, «
 τὸν ἅγιον ἐκείνον ἄρτον τήμερον ἐν τῷ αἵματι ἁ- «
 γίῳ ἡγιασμένῳ καὶ τὸν χαρὸν τῆς θεῆας καὶ μω- «
 ρικῆς τελετῆς ὅτι τῆς ἀγαθότητος προσημένιον
 πράξεως, μὴ εὐοκία τῇ εἰκόνι τῆς σωτηρίου «
 σώματος τῆς θεοῦ, μηδὲ αὖ πάλιν τῷ ἐγκεκερα- «
 μμένῳ αὐτῷ αἵματι, τὸ συμπροσημένιον τῷ ἄρ- «
 τῷ ποτήριον τοῦ οἴνου· ὃ τῇ τῆς μελῶν διαρ- «

Insignis locus
 Cæsarii fra-
 tris Grego-
 Theologi, de
 sancta E-
 charistia.

30 θρώσῃ, ὃ τῇ σαρκικῇ καὶ αἱματώδει ποιότητι π.
 31 τοῦτο γὰρ δοκεῖ περιφέρειν, εὐθρυπλον, ἀψυχον,
 32 ἀάμμον, ἀκίνητον, πατέρω ἐοικὸς. πιστεύομεν δὲ
 33 ὅμως τῇ θεηρείᾳ, καὶ ὅς ὡς ὅμοιον, ἢ ἴσον, ἀλ-
 34 λά κυρίως, καὶ ἀρρότως αὐτὸ ὑπάρχειν τὸ θεῖον
 35 σῶμα, τὸ ὅτι τῆς θείας τραπέζης ἱερουργούμε-
 36 νον, καὶ ἀλήκτως μετεχόμενον. ὃ δὲ γὰρ ὁ ἥλιος
 37 λήγῃ τοῖς δεομένοις τὸ φέγγος παρέχων, ὃ δὲ θά-
 38 λασσα ἀφ' αὐτοῦ ἀλὸς μετεχομένη, τῷ κήτει ὑ-
 39 φίσταται, οὐδὲ τὸ πῦρ μωρίας ἐφάπτον λαμπάδας
 40 μαράνεια, ἢ μεῖνεται, λέιποντος τὸν πυρσὸν ἐξεί-
 41 ροντος. ὃ δὲ αὖ πάλιν ὁ ἀὴρ τῇ ἀναπνοῇ πάντων
 42 ἐμφύχων βραχύνεται. Conuertamus totidem
 43 verbis, si possumus; etsi non pari elegantia. Ac
 44 videmus, inquit, illum panem sanctum hodie
 45 in altari incruento, tempore diuinæ & mysticæ
 46 cōsecrationis super mensam puram propositū,
 47 non similem imagini salutaris corporis Dei, ne-
 48 que rursus similem ipsi sanguini immixto cali-
 49 cem vnà cum pane propositum; non similem
 50 dico formatione membrorum, neque qualitate
 51 carnis ac sanguinis. hoc. n. videtur rotundum,
 52 facile ad frangendum, inanimatū, exanguē, im-
 53 mobile, diuersæ rei simile; credimus tamen ver-
 54 bo Dei, & nō quasi simile, aut æquale, sed pro-
 55 prie, & firme esse diuinum corpus, quod super
 56 mensam sanctā consecratur, & inexhauste par-
 57 ticipatur. nec enim sol finem facit præbendi
 58 splendorem indigentibus luce: neque mare per
 59 suppeditationem salis impertitū, de vasta ma-

gnitudine decedit; nec ignis infinitas lucernas incendens flacceſſit, aut imminuitur, non deficiente, qui flammam excitet: neque rursus aer respiratione omnium animantium decreſcit. Hactenus de ſancta Euchariftia ex lege cum Euangelio collata.

De psalmo 115. collato cum Euangelio ad redarguendum Metonymiam hæreticorū: & quomodo prophetaturus Dauid de corpore Christi in ſacramēto, prius de fide admonuit, ſicut dominus poſtea in Euangelio Ioānis fecit: & quomodo Eccleſia Catholica ſemper fuit fixa, & immobilis in fide Euchariftiæ cōtra omnes hæreticos: & quomodo hæretici nolunt in exceſſu mentis, id eſt abducti, & ſeuocati à conſuetudine ſenſus contemplari corpus Christi ſub ſpecie panis, ſed malunt potius exceſſum mentis, id eſt, amentiam incurrere, & Simonem Magum imitari: & de exceſſu mentis, qui cecidit ſuper Petrum in actis apoſtolorū, & de eo, qui cecidit ſuper Abraham.

C A P. 26.

VEniamus iam ad Prophetas: & quia in hoc admirabili ſacramento S. Euchariftiæ idcirco hæretici metonymias & fabulas loquuntur, quia non credunt, conferamus primo, quæ propheta Dauid intuens in hoc myſterium fide illuminatus ſcripſit, cum iis, quæ dominus dixit, cum vellet de eodem myſterio diſſerere;

*Collatio Pſal.
Dauid cum
Euangelio.*

» etenim quia dicturus erat, Qui māducat meam
 » carnem & bibit meum sanguinem, habet vitam
 » æternam, & ego resuscitabo eum in nouissimo
 die. Hoc autem sine fide intelligi non poterat;
 ob eam causam fidem primum petiit, inquit,
 Amen dico vobis, Qui credit in me, habet vi-
 » tam æternam. Similiter Dauid, quia dixerat in
 extrema parte Psalmi proximi superioris, de re-
 surrectione sua prophetans, Conuertere anima
 mea in requiem tuam, & quæ sequuntur; idcir-
 » co continuo Psal. 115. Credidi, inquit, propter
 » quod locutus sum, id est, Hæc de anima ex infe-
 ris educenda, & de resurrectione corporum, ac
 de vita beata futura ideo confessus sum ore,
 quia corde credidi spiritui reuelanti. quod ideo
 est à Dauid dictum, vt nos similiter credamus,
 propter quod & loquamur sicut Apostolus
 quoque nos docuit, cum Prophetam imitatus,
 » Et nos, inquit, credimus, propter quod & lo-
 » quimur. ex fide enim cordis nascitur fidelis ser-
 » mo oris. Sequitur deinde, Ego dixi in excessu
 » meo, omnis homo mendax; reddit causam, cur
 » crediderit Deo, propter quod locutus sit. De-
 clarat enim hunc locum, quod ait Dionysius
 Arcopagita in libro de diuinis nominibus cap.
 » 7. scribens enim de veritate & fide, Eum, in-
 » quit, qui vere credidit, nihil deiiciet à firma-
 » mento, & soliditate veræ fidei, in qua est immu-
 » tabili stabilitate fixus. scit enim qui cum verita-
 » te colligatus, vnitúsque est, bene habere, sicque
 » esse; quamuis nulli eum moneant, quasi mente
 » excesserit; cum alioqui ignorent illi quidem

*Quomodo
 quod Christus
 in Euangelio
 fecit, vt prius
 de fide memi-
 nisset, quam de
 mysterio S.
 Eucharistie,
 similiter fecit
 Dauid in
 Psalmo.*

*Quomodo
 Dionysius locū
 Psalmi inter-
 pretetur.*

excessisse hunc ex errore per veram fidem : hic vero scit se non insanire, vt illi suspicantur; sed potius simplici & stabili ac eadem semper veritate liberatum esse ab inconstanti & mutabili agitatione & motu multiplicis varietatis errorum. Hæc ille. Hanc vim & proprietatem fidei ac veritatis plane licet in hoc sacramento & in Ecclesia cernere; quam nulli vnquam hæretici, qui varie in sacramentum insanientes diuersis temporibus extiterunt, ab vna & eadem semper simplici & firma fide dimouere tantillum potuerunt, quamuis Metonymici Philosophi cum Festo dicant, insanis Catholice : quia accidentia sine subiecto in hoc sacramento ponis. ipsi enim potius cum Festo gentili resurrectionem negante insaniunt, qui fidem Ecclesiæ Catholicæ, quam eorum patres ac maiores ab initio per traditionē Apostolicæ prædicationis acceperunt, insane deseruerunt. Ergo, cum dixit Propheta; Credidi: propter quod locutus sum, perinde est, quasi diceret, quia credidi reuelationi ac promissioni Dei, locutus sum hæc : illa scilicet, vt paulo ante admonui, dicit, quæ in extremis versiculis Psalmi proximi de resurrectione futura, & vita beata dixerat. Credidi autem, inquit, quia, in excessu meo ab errore, cognoui neminem veracem esse, nisi solum Deum; quia vt solus potest facere quæcunque promisit, sic solus potest facere, vt verum existat, quodcunque dicit. est enim solus natura sua verax, & omnis veritatis fons ac causa. Similiter enim dictum est, Nemo bonus, nisi solus Deus, quia

Quomodo ecclesia semper fuit fixa in fide sacramenti S. Eucharistiae, à quo nunquam ab hæreticis deiici potuit.

Explicatio versiculi, Ego dixi in excessu meo.

videlicet solus est natura bonus, omnis bonitatis causa, qui solus facere potest. ut quicquid facit, sit bonum, & nihil malum; ita ut simili etiam ratione omnis homo sit malus, quia sit omnis homo mendax. Significat etiam ecstasis, siue excessus, ut veteres quoque notarunt, cum quis à sensu earum rerum, quæ tractantur, & cernuntur, ad intelligentiam eorum, quæ non videntur, cum admiratione traducitur; ut cum

Gen. 15. Cecidit, inquit, excessus mentis in Abraam; sic enim est apud 70. & in Actis Apost. cap. 10. similiter, Cecidit mentis excessus super Petrum. ut iam cum ait David hic, Ego dixi in excessu meo omnis homo mendax, perinde sit, quasi diceret. Cum abductus & seuocatus à sensu fallaci, traduxi me ad contemplationem diuinæ veritatis, cognoui solum Deum, cui credidi in iis, quæ locutus sum, veracem esse, qui promittit resurrectionem & immortalitatem corporum. at Metonymici Philosophi nolunt hoc magnum sacramentum in ecstasi siue in excessu contemplari, id est, mentem à sensu seuocantes, quin potius, quia oculi colorem panis & vini, palatus saporem, nares odorem, digiti modos & qualitates tactus testantur, nihil præterquam panem & vinum esse credunt; maluntque ecstasin, id est, amentiam Simonis Magi imitari, quàm ecstasin, id est, seuocationem mentis à sensu, qua sancti Dei vti sunt. Negabat ille amens resurrectionem corporum, quod præter naturam esse videretur. Dionysius vero cum refellens, Immo, diuina, inquit, res est, &

*Quomodo
Metonymici
nolunt veritatem
huius sacramenti in ex-
cessu, siue ec-
stasi contem-
plari, ut Pro-
pheta docuit,
& quomodo
excessum, siue
ecstasin amē-
tium imitari
malint ad ex-
emplū Simo-
nis Magi.*

supra naturam illam, quæ cernitur, non autem supra naturam præpotentem vitæ diuinæ. Ignorasse vero ait Simonem, non oportere sapientem vti ratione manifesta sensus adiutrice contra causam omnium rerum occultam; id est, vt scholion S. Maximi in hunc Dionysij locum adhibeam, non oportere propter ea, quæ sensu percipi possunt, non credere ea, quæ de Deo dicuntur, qui est omnium causa abdita. Proprie enim, inquit, hoc est præter naturam, improbare quod est supra sensum, propter id quod est sensui manifestum. Metonymici ergo, qui putant se defendere naturam, cum in sacramento corporis Christi accidentia sine subiecto negant; ipsi potius præter naturam hoc faciunt, qui propter ea quæ sensibus obiiciuntur, tollunt ea, quæ sensus superant; propter sensum oculorum, sensum mentis; & propter oculos carnis, oculos fidei. quia, caro sunt, sicut ait scriptura, non patiuntur cadere in se ecstasin, id est, excessum mentis à carne, & consuetudine sensus carnis ad diiudicandum in doctrina spiritus corpus domini in sacramento; nisi forte excessum mētis attribuunt ad illam suam, quam fingunt exhibitionem corporis Christi per fidem extra panem; & ad illam, quam somniant, manducationem ore spiritus. Sed esto, concedatur eis excessus mentis; non tamen excessus à sensu corporis, è quo excedere nolunt, quem ipsi aiunt non decipi; sic enim est in obiectione 64. Petri Martyris, Sensus non decipiuntur circa substantiam visibilem, sed sensus iudicant

*Quomodo
Metonymici
similes sunt
Simonis Magi.*

non nisi vnum corpus esse, nempe panem; ergo tantum est illic panis, & non corpus Christi. concedatur, inquam, eis excessus mentis è potestate rationis, quæ est infania. Quid enim aliud est, negare propter sensus corporis verba spiritus & vitæ, quæ Christus de corpore & sanguine suo in sacramento clare & perspicue locutus est, quàm insanire? B. Petrus, cum vas illud velut linteum magnum submitti de cælo in terram vidit, & in eo omnia quadrupedia & serpentina terræ & volatilia cæli, nisi in excessu mentis, vt scriptura testatur, visionem vidisset, nunquam omnia illa quadrupedia & reptilia ac volatilia, quæ spiritus Dei mactare iubebat, homines esse intellexisset exuendos per Evangelium moribus ferinis, & cultu gentili. at credidit Deo, qui ei dixerat, interpretans quæ essent illa animalia, Quod Deus purificauit, tu ne commune dixeris. quod quidem de hominibus dictum esse intellexit; in homines enim cadit proprie, purificari, & mundos aut immundos esse non natura, sed voluntate. Sic enim dixit Petrus; Sed mihi ostendit Deus, neminem communem, aut immundum dicere hominem. & paulo post, In veritate, inquit, comperi, quia non est personarum acceptor Deus, sed in omni gente, qui timet eum, & operatur iustitiam acceptus est illi; sic etiam cum panem mysticum post consecrationem sacerdotalem videmus, nisi in excessu mentis videamus, id est, à sensibus, qui panem communem esse nunciant, mentem auocantes, ac

*Quomodo ad
intelligendum
mysteria diuina
neceffe sit
abstrahere
mentem à sensibus corporis.*

*Quomodo
nō potest sua-
deri corpus
Christi esse in
sacramento
psychicis Me-
tonymicis,
quia nolunt
seuocare men-
tem à sensu o-
culorum, &
tactus.*

Domino credentes, qui dixit proprie, sumpto in manus suas omnipotentes pane, Hoc est corpus meum, nunquam nobis persuasum erit, ibi esse corpus & sanguinem Christi: quod psychicis istis Metonymicis euenit. item & Abraam ut intelligeret mysteria, quæ in illis tribus animalibus ternorum annorum, vacca, capra, ariete in binas partes dissectis, & in turture atque columba non dissectis operta erant, & in auibus, quæ ad deuorandum aduolauerant, atque in igne, qui per medium illarum partium dissectarum transierat, & ut crederet, que Deus illi dicturus erat, interpretans ex parte, illa in ænigmate ostensa, Cecidit, inquit scriptura, in Abraam excessus mentis. sic enim est apud 70. eisdem verbis, quibus est in actis Apostolorum de Petro. Itaque nisi Abraam mentem à sensibus abstraxisset, nunquam in illo igne, quem vidit inter partes illas victimarum transeuntem, Deum esse credidisset. Deus enim erat specie ignis, ut B. Cyrillus in Glaphyris ait. ad eundem modum qui panem mysticum, non panem, quo vulgo vescimur, & corpus alitur, sed corpus & sanguinem Christi sub specie panis & vini esse credunt, in excessu mentis, sicut explicatum est, hoc credunt. contra vero, ut hoc non credant Metonymici, excessum mentis fugiunt, id est, mentem, ut sæpius dixi, à sensu oculorum, narium, palati, tactus non abducunt.

De loco Psalmi cxv. qui est proprius S. Eucharistiæ, Calicem salutaris accipiam, & de simili loco Ionæ prophetæ: & quomodo illæ prophetiæ non pertinent ad panem, aut calicem sacramentalem Metonymicorum: & quòd ecclesiastica mystagogia testis sit pertinere ad sacramentum S. Eucharistiæ, quod Dauid dixit, Calicem salutaris accipiam; & de versiculo qui statim sequitur, Pretiosa in conspectu domini mors sanctorum eius, quomodo ad commemorationem sanctorum, quæ fit in sacrificio Missæ, interprete Dionysio, pertineat: & quomodo redarguatur amentia Metonymicorum, qui faciunt sua metonymia nihil melius neque maius à Deo nos accepisse, quod ei pro omnibus beneficiis retribuamus, quàm figuram corporis, & sanguinis. quo nihil amentius.

CAP. 27.

SEd reuertamur iam ad prophetam Dauid, à quo nostra de excessu mentis contra Metonymicos disputatio ducta est, qui in excessu mentis cognouit Deum esse veracem, & omnem hominem inendacem; id est, omnes res humanas vanas, infirmas, mutabiles, ac fallaces esse. ⁸⁸subiungit postea, Quid retribuam domino pro ⁸⁹omnibus quæ retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam, & nomen domini inuocabo. ⁹⁰Ventum est ad locum, qui est nostri propositi pro-

prius : ad quem intelligendum necesse fuit docere, quod supra feci, quemadmodum in extrema parte proximi superioris Psalmi de resurrectione corporum & de vita beata locutus esset David, inquit, Conuertere anima mea in requiem tuam, quia dominus benefecit tibi, qui eripuit animam meam de morte, oculos meos à lachrymis, pedes meos à lapsu; Placebo domino in regione uiuorum. Hæc scilicet sunt, de quibus continuo subiungit sequens Psalmus, Credidi, propter quod locutus sum : quæ quidem cum promittat dominus ei, qui de calice mystico biberit, sicut scriptum est, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam, & ego resuscitabo eum in nouissimo die; recte Propheta in persona eorum, qui hoc mysterium suscepturi erant, & in excessu mentis, id est, à sensibus corporis mentem abstrahentes, Deo veraci credituri, promittit sanguinem domini bibere, quem calicem salutaris vocat, quia tribuit eis, qui digne bibunt, salutem; quæ sine vnione cum Deo fieri nō potest. Quid ergo, inquit, retribuam domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? Sane quidem pro fide nostra, quæ est illius donum, retribuit nobis vitam æternam, sicut scriptum est. Qui credit in eum, habet vitam æternam. nihil autem magis pro vita æterna, quam nobis ipse pro fide nostra retribuit, retribuere nos conuenit, quàm in ipsius passionis memoriam calicem eiusdem accipere. Quod hic dixit Propheta, calicem salutaris, paulo post dicit, hostiam laudis,

congruit cum hoc loco prophetico quod Ionas
typus Christi à mortuis suscitati de eius resurre-
ctione, & in eo de nostra omnium prophetans,

» Subleuabis, inquit, de corruptione vitam meam

» domine Deus meus. & paulo post exponens

» quid pro ea gratia & munere retributurus esset:

» Ego autem, in voce laudis & confessionis in-

» molabo tibi; quæcunque voui, reddam pro sa-

» lute domino. dicant nunc Metonymici, an sit

» digna retributio pro omnibus, quæ retribuit

nobis Christus dominus, quæ in excessu mentis

Propheta credidit, & locutus est, de resurrectione

scilicet & vita æterna, an sit, inquam, digna

retributio accipere calicem salutaris, id est, figu-

ram sanguinis Christi? aut dicant, quomodo di-

citur calix salutaris, si in eo non est ipsa salus? id

est, sanguis viuificus, qui est vita & salus, & om-

nis vitæ ac salutis nostræ fons & causa? an non

potius digna & iusta retributio est pro vita,

quam nobis promittit, & donat, non figuram

corporis & sanguinis, sed ipsum corpus & san-

guinem eius, qui vita est, in cultum & gratam

memoriam mortis eius ore corporis & spiritus,

sicut ipse constituit; & præcepit accipere? Quod

vero hoc, quod Propheta dixit, Calicem saluta-

ris accipiam, ad sacramentum sanguinis domini

pertineat, testis est Ecclesiastica mystagogia hu-

ius versiculi interpret. sacerdos enim cum sacri-

ficiū hoc mysticum facit, sumpturus calicem

» ritu solenni, Calicem, inquit, salutaris acci-

» piam, & nomen domini inuocabo. accipiendo

Quomodo

Metonymici

non possunt

dicere illud

psalmi, Quid

retribuam do-

mino? Calicem

salutaris acci-

piam, & quo-

modo eorum

calix nō possit

esse neque dici

salutaris.

Quomodo ec-

clesiastica my-

stagogia in-

terpres sit, per-

tinere ad sa-

cramentum

Eucharistia

quod ait pro-

pheta, Calicem

salutaris acci-

piam.

enim calicem hunc salutaris, id est, sanguinis viuifici in remissionem peccatorum, nomen domini tunc maxime inuocamus vt, sicut Apostolus dixit de accedendo ad thronum gratiæ, id est ad altare, misericordiã consequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno. idem rursus dixit idem Propheta Psal. 49. de eodem sacramento loquens. ait enim, Immola Deo sacrificium laudis, & redde altissimo vota tua; & inuoca me in die tribulationis. Idem quoque probat ille versiculus, qui sequitur, Preciosa in conspectu domini mors sanctorum eius. hunc enim versiculum Dionysius Areopagita in capite de communione ad commemorationem sanctorum retulit, quæ solenni ritu in sacrificio Missæ fit; qua commemoratione sancte eos vixisse, & ad sanctitatem perfectam & consummatam profectos esse prædicamus, nósque ad eorum imitationem incitamus. sic enim diuinus Dionysius, ritum hunc interpretatus est. Deinde dicit, non significari istam commemorationem sanctorum, quasi diuina memoria more nostro in ea animi parte, quæ ad recordationem excitatur, sita sit; sed potius, vt Deum decet. est enim cognitio immutabilis, & honorifica eorum, qui perfecti & consummati sunt Dei similitudine. Nouit enim, inquit scriptura, qui sunt sui; &, Preciosa in conspectu domini mors sanctorum eius. mortem enim dixit pro consummatione in sanctitate. Hactenus Dionysius. Vt igitur hunc locum propheticum in Metonymicos finiam, si propheta Dauid nihil maius, nec excellen-

*De versiculo,
Preciosa in
conspectu do-
mini mors
sanctorum e-
ius Dionysii
interpretatio.*

*Quomodo re-
darguatur de-
mentia Meto-
nymicorum,
qui faciunt
nihil melius
Deum nobis*

excellentiſſe, neque diuinius in ſpiritu propheti-
 co recepit, quod pro omnibus beneficiis corpo-
 ralibus & ſpiritualibus Deo retribuere, præter-
 quam accipere calicem ſalutaris, id eſt, calicem
 ſanguinis Domini; quæ dementia eſt, vel potius
 furor, calicem ſalutaris interpretari non ſangu-
 nem ſalutarem, ſed figuram ſanguinis ſalutaris,
 ſicut panem myſticum non corpus Chriſti, ſed
 figuram corporis Chriſti? ſi melior, præſtantior,
 ac diuiniſſe ſanguis, quàm figura ſanguinis,
 & melius corpus, quàm figura corporis, cum
 Propheta in ſpiritu quæſiuit, inquiens, Quid re-
 tribuam Domino pro omnibus quæ retribuit
 mihi? non debuit ad quæſtionem ſuam respon-
 dere, Calicem ſalutaris accipiam, ſed, figuram
 calicis ſalutaris accipiam? Nunquid habent hic
 ad tergiuerſandum Metonymici?

*tribuiſſe, quod
 ei retribuere-
 mus iuxta pro-
 phetiam Da-
 uid, quàm fi-
 guram corpo-
 ris, & ſanguis
 niſ Chriſti.*

*Quomodo
 ſecundum di-
 ſciplinā Cal-
 uini, & Me-
 tonymicorum
 male respon-
 derit prophe-
 ta Dauid ad
 ſuam inter-
 rogationem,
 Quid retri-
 buam domi-
 no? Calicem
 &c.*

*De inſigni prophetia corporis Chriſti in ſacramen-
 to ex psal. 21. & quomodo conſonet psalmus
 Euangelio, & de interpretatione lxx. quid Eu-
 ſebius in com. huius psalmi ſenſerit; & de iis,
 qui Iudaicos commentarios in exponendis pro-
 phetis ſequuntur: & quomodo hic psalmus me-
 tonymiam hæreticorum euertat: & quomodo
 dominus vsus fuerit proprie, & non translate
 verbo comedendi in Manna; & in corpore ſuo,
 de quo in Euangelio diſſerebat: & quomodo
 quæ ad dogmata fidei pertinent, à prophetis
 propriis verbis prædicta ſint: & de interpreta-
 tione illius verſiculi, Manducauerunt, & ado-*

rauerunt omnes pinges terræ: quomodo hæc prophetia David de cibo viuifico comedendo impleta sit comedendo proprie ore carnis corpus Christi in sacramento.

C A P. 28.

PErgamus deinceps ad Psalmum 21. in quo illustrem prophetiam de corpore Christi in sacramento habemus. qui quidem Psalmus testimonio Euangelistarum, immo ipsius etiam Christi prophetiam historicā passionis & mortis ac resurrectionis Christi, tum constitutionis Ecclesiæ, & vocationis gentium, ortusque noui populi Dei continet. quare cum quinque loci ex hoc Psalmo à Matthæo, Marco, & Ioanne Euangelistis in historia passionis Christi citati sint, & sextus locus à Paulo post resurrectionem in epistola ad Hebræos, hæretici fuerint, aut Iudæi, aut Iudaizantes, qui hunc Psalmum non de Christo, sed de alio interpretantur. immo & Eusebius Cæsariensis, qui cum aliàs, tum in commentariis suis in Psalmos alioqui eruditissimis, & hoc nomine à B. Hieronymo laudatis, passim interpretationem Aquilæ, Symmachi, & Theodotionis laudare solet, vnde illud suum frequens *πάνυ ἀκριβῶς, σφόδρ᾽ θαυμαστῶς*, quanquam ei probabatur interpretatio illorum trium, qui in eo, quod 70. vertunt in hoc Psalmo, Longe à salute mea verba delictorum meorum, nequaquam delictorū

meminerunt, immo libro 10. ac 8. Demonstr. Euang. vbi rursus totum hunc Psalmum explanat, errore librarij affirmat scriptum esse hoc, coniectura ex aliis tribus interpretibus ducta; in commentariis tamen eiusdē Psalmi, hanc interpretationē 70. approbat, & defēdit, à qua discedere non audet, ne aliis interpretibus vsus, eos, qui aliter interpretati sunt, id est, 70. interpretes callide, vt idē ait, reprehēdere videatur. Hic erat imitandus iis, qui cōmentarios Iudaicos in scriptura vetere sectantur, & inde explanationem historicam, quam litteralem vocant, petendam esse docent, & profitētur. vereri enim eos oportebat ad exemplum Eusebij & Theodoretī, qui totum fere locum Eusebij, quod ei magnopere probaretur, ex commentariis eius in suos transcripsit, ne, Iudaicis istis commentariis vsi, callide sanctos Patres & ecclesiasticos interpretes aut reprehendere, aut contemnere viderentur. Sed eos nuper Leo cognomento Castrus grauitus & docte redarguit tum in toto opere vberissimo & eruditissimo commentariorum in Esaiā, tum in ipsa disputatione docta, & valde Ecclesiastica de interpretatione 70. quos diuinus Dionysius Petri & Pauli discipulus numquā cap. 2. celestis hierarchiæ θεῖον τὸ δῶρον, id est, valentes Theologos vocasset, nisi à sanctis Apostolis didicisset. Sed quia non sine vtilitate disputationis contra Metonymicos susceptæ huc digressus sum, describam Græce totum locum Eusebij, quem paulo ante dixi, ex cōmentariis eius in Psal. vt cum isti verbis suis loquentem audiant:

*Quomodo Eusebius Ca-
sariensis. 1. 70.
interpretatio-
ne non aude-
re disced. re ne
eos reprehē-
dere videa-
tur.*

*In eos, qui Iu-
daicos com-
mentarios in
prophetiis ve-
teris legis in-
terpretandis
sectantur: qui
dum hoc fa-
ciunt, videri
possunt calli-
de, & disti-
mulanter ca-
tholicos, &
veteres inter-
pretes impro-
bare. quare
debere eos, ne
hanc suspicio-
nem aliis in-
dicant, abstinere
potius ab
illis Iudaicis
libris in inter-
pretando.*

Quibus ver-
bis Dionysius
Areopagita
discipulus
Pauli 70. in-
terpretes lau-
daverit.

καὶ θεὰ τίνα πρόπον ἐν πᾶσι τούτοις ἔδα μου πα-
ραπλώματων ἐμνημόνευσαν οἱ λοιποὶ ἐρμύευ-
ται· ἔδὲ γὰρ ἤρμος ἐν παρὰπλώματι ἐφαρμό-
ζειν τῷ τῷ σωτῆρος ἡμῶν προσώπῳ, ὃς ἁμαρ-
τίαν ἔκ ἐποίησεν, ἔδὲ εὗρέθη δόλος ἐν τῷ φόματι
αὐτοῦ. ὡρὶ δὲ τῆς κλαυθμῶν, καὶ θρήνων ἄξια
πρατίνοντων ἐν τῷ λαῷ ὡρὶ τε ἰούδα τῷ ἔξο-
λιαθῆσαντος καὶ τῆς οἰκείας ἄξιας ἀποπεσόντος
ὀδυρόμενος διετέλειβοῶν, μακρὰν ἀπὸ τῆς σω-
τηρίας μου οἱ λόγοι τῆς ὀδυρμῶν μου. οἱ γὰρ
λόγοι, φησὶν, τῆς ἐμῶν ὀδυρμῶν τῆς ὡρὶ τῷ
λαῷ πάντοτε γνωσθέντος, τῆς ἐμῆς σωτηρίας μα-
κρὰν γερόνασιν, ἔδὲν ὠφελήσαντος τῷ λαῷ ἀπὸ
τῆς ἐξ ἐμοῦ προσζητήσεως αὐτοῖς σωτηρίας.
ἵνα μὴ δόξωμεν τοῖς ἄλλοις ἐρμύευσι καὶ κεχη-
μένοι, ἐκ περηνόας τοῖς ἑτέροις τὸν ψαλμὸν ἡρ-
μύευκότας ἐλέγχειν, τῇ τῆς ἐβδομήκου ἐρ-
μύείᾳ χερσόμεθα. ταύτῃ γὰρ τηρήσῃ τινὲς
προσεσχηκότες ἔκ ἐφασαν ἀρμότειν τὸν ψαλ-
μὸν τῷ κυρίῳ· ἀκουσάτωσαν τοίνυν ἰωάννου βο-
ῶντος, ἰδὲ ὁ ἄμνός τῷ θεοῦ, ὁ αἶρων τὴν ἁμαρ-
τίαν τῷ κόσμῳ· τῷ δὲ θεοπεζίῳ παύλου λέγον-
τος τὸν μὴ γνόντα ἁμαρτίαν, ὡρὶ ἡμῶν ἁμαρ-
τίαν ἐποίησεν, ἵνα ἡμεῖς γενώμεθα θεοῦ δικαιο-
σύνη ἐν αὐτῷ. καὶ πάλιν, χερσὸς ἡμᾶς ἐξηγόρα-
σεν ἐκ τῆς κατάρχεις τῷ νόμου γενόμενος ὡρὶ
ἡμῶν κατάρχεις. τοιγαροῦν ὥστε δικαιοσύνης
ὑπάρχων πηγὴ τὴν ἡμετέραν ἁμαρτίαν ἀνέλα-

„ βε, καὶ εὐλογίας ὧν πέλας τὴν ὀπικειμένην
 „ ἡμῖν ἰδέξατο κατάραν, καὶ ταυρὸν ὑπέμεινεν αἰ-
 „ σχύνης καταφρονήσας, οὕτω καὶ τοὺς ὑπὲρ ἡμῶν
 „ ἐποίησατο λόγους. εἰ γὰρ τὴν ὀπικειμένην ἡμῖν
 „ παιδείαν ὑπῆλθεν ἐκὼν, παιδεία γὰρ εἰρήνης
 „ ἡμῶν ἐπ' αὐτὸν ἦν, φησὶν ὁ παρρησιόχης, πολλῶ
 „ μᾶλλον τοῖς ὑπὲρ ἡμῶν ἀντ' ἡμῶν ἐχρήσατο
 „ λόγοις, καὶ βοᾷ, μακραν ἄπο τῆς σωτηρίας μου
 „ οἱ λόγοι τῆς παρρησιόχης μου. μὴ ἐποβλέ-
 „ ψης, φησὶν, εἰς τὰ τῆς φύσεως πλημμελήματα.

„ Reddamus Latine. Et aduerte, inquit, quemad-
 „ modum in his omnibus reliqui interpretes ne-
 „ quaquam delictorum meminerunt. nec enim
 „ conueniebat delicta ad personam saluatoris ac-
 „ commodare, qui peccatum non fecit: nec in-
 „ uentus est dolus in ore eius; quin potius eos,
 „ qui digna luctu & lamentis in populo facie-
 „ bant; ac populum ipsum Iudaicum, qui ex di-
 „ gnitate sua deciderat, deplorabat, clamans,
 „ Longe à salute mea, verba lamentorum meo-
 „ rum. verba enim inquit meorum lamentatio-
 „ num, quæ semper pro populo factæ sunt, longe
 „ abfuerunt à salute mea, cum populus ex salute,
 „ quæ à me illis adhibita est, nullam caperet uti-
 „ litatem. Sed ne aliis hic interpretibus vfi, callide
 „ videamur eos, qui aliter Psalmum interpretati
 „ sunt, reprehendere, interpretatione 70. ute-
 „ mur. Hac enim obseruatione nonnulli ducti,
 „ non dixerunt hunc Psalmum domino congrue-
 „ re. Quocirca audiant Ioannem clamantem,

Ex commen-
tariis Euse-
bij Casarien-
sis in psalmos
explanatio
psalmi 21. in
quo prophetia
de corpore
Christi in sa-
cramento ita
exponitur, vt
consonet euā-
gelio.

Ecce Agnus Dei, qui tollit peccatum mundi; deinde Paulum dicentem, Eum, qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur iustitia Dei in ipso; & rursus, Christus nos redemit ex maledicto legis factus pro nobis maledictus. itaque sicut nostra peccata suscepit, cum esset alioqui iustitiæ fons, & item maledictum nobis impositum subiit, qui erat alioqui pelagus benedictionis, ac crucem sustinuit, contempto dedecore; sic pro nobis fecit verba. si enim decretam nobis castigationem volens subiit; Disciplina enim, siue castigatio pacis nostræ, inquit, super ipsum, multo magis verbis pro nobis vice nostra usus, diceret cum clamore, Longe à salute mea verba delictorum meorum: ne intuearis, inquit, in peccata naturæ. Hactenus Eusebius doctiss. auctor. In hoc igitur Psalmo, quem Eusebius cum reliquis Ecclesiasticis auctoribus contra eos, qui non sic sentiunt, ad Christum proprie pertinere ac referri sensit, & interpretatus est, post prophetias expressas, ac iam ad effectum perductas passionis & resurrectionis domini, & Ecclesiæ ex gentibus ac Iudæis congregatæ, Apud te, inquit, laus mea in Ecclesia magna, edent pauperes & implebuntur. sic enim est apud 70. ἐμπληθῶσιν, pro quo Symmachus vertit κορεθῶσι, ut idem Eusebius notauit, id est, saturabuntur; quod ex interpretatione Symmachi in nostros codices irrepsit. prophetia est de vero cibo, qui à fidelibus in Ecclesia magna, id est, catholica comeditur, qui est corpus Christi in Sacramento.

Esa. 53.

Prophetia de corpore Christi in sacramento.

hi enim sunt, qui digne manducantes, quod iis contingit qui sunt pauperes spiritu, implentur hoc vero cibo, in quo habitat plenitudo diuinitatis: sicut dominus in Euangelio Ioannis ait, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem in me manet, & ego in eo. Sequitur, Laudabunt dominum, qui requirent eum: uiuent corda eorum in sæculum sæculi. comedentes, inquit Eusebius, cibum eis à domino datum, & quærentes eum, magnum fructum consequentur; eum scilicet, quem prophetia deinceps declarat inquit, Viuent corda eorum in sæculum sæculi. panis enim vitæ ab eo datus effector est immortalitatis, & vitæ sempiternæ: sicut ipse docuit, cum ait, Hic est panis, qui de cælo descendit, & dat vitam mundo. & rursus, Si quis manducauerit ex hoc pane, uiuet in æternum. & quæ sequuntur. Deinde subiungit. ὅρας πῶς σωᾶσθαι ταῦτα τῷ φάσκοντι ψαλμῷ, id est, Vides quemadmodum hæc consonent Psalmo dicenti, Edent pauperes & implebuntur, & uiuent corda eorum in sæculum sæculi? Hactenus Eusebius. Accersamus ergo nunc Metonymicos, & rogemus eos, quomodo ipsi impleantur pane suo sacramentali, ut ipsi vocant, qui nihil aliud quàm panis est? An comedunt, quousque saturati sint? Non puto cōcessuros; nec cœnas suas infamēt, quas falso dominicas appellāt: verius Corinthiacas appellaret & populares, diuinæ & Apost. traditioni contrarias. Quomodo, inquā, suo pane sacramentali implētur, si in eo

Quomodo

psalmus. 21.

*Metonymico-
rum redar-
guat discipli-
nam.*

nulla plenitudo gratiæ inest, quæ in Christo pane vitæ est? aut quomodo, iuxta prophetiam, eo cibo viuent corda eorum, si in isto ipso cibo non est vita ipsa secundum Euangelium huic Prophetiæ consonans? ipse enim dominus dixit, Ego sum panis vitæ, & qui manducat me, & ipse viuet propter me. An tergiuersaberis hic Hæretice, & dices, per efficaciam fidei exhiberi corpus Christi extra panem, & ore spiritus manducari, & ad hunc modum vos iuxta prophetiam hanc comedere, & impleri, & corda vestra viuere? At quis Propheta ista prædixit? aut vbi ista mysteria sunt in Euangelio patefacta? aut quis primus istis mysteriis initiatus in mundum exiuit, nisi Calvinus? Si cibus cælestis, qui comedenti dat vitam sempiternam, id est, corpus Christi tantum ore spiritus cum pane tuo sacramentali extra panem comeditur, vt tu Hæretice somnias, non debuit dominus in Euangelio Ioannis ponere idem verbum $\phi\alpha\gamma\epsilon\acute{\iota}\nu$, id est, comedebatur, & in pane non creato, qui est Christus ipse, qui ore tantum spiritus ex disciplina Caluini comeditur: ne nos, sublata proprietate verbi, tanto errore laberemur. qui enim non ore capit cibum, neque palato rangit, nō proprie dicitur comedere. Nunc vero qui dixit in Euangelio, Patres vestri $\epsilon\phi\alpha\gamma\omicron\nu$, id est, manducauerunt Manna in deserto, & mortui sunt, idem dixit ibidem per Euangelistam suum Ioannem, Hic est panis de cælo descendens, vt si quis ex ipso manducauerit, nō moriatur. & in hoc psal-

Quomodo secundum Metonymicos non debuit dominus in euangelio Ioannis ponere idem verbum in eo quod ore carnis comedebatur, & in sacramento corporis Christi, quod ore tantum spiritus secundum disciplinam Caluini comeditur.

» mo de eorum sacramento per Prophetam, Co-
 » medent pauperes, & saturabuntur, & viuent
 » corda eorum in sæculum sæculi. Non dixit in
 » psalmo, Comedent ore spiritus & viuent corda
 eorum, nec in Euangelio, Vt si quis ex ipso, ore
 tantum spiritus, manducauerit, non moriatur:
 vt plane dicendum erat, si nobis optimus magi-
 ster, & pater, vt debuit, cauere volebat. si enim
 sic dixisset, plane docuisset non se proprie lo-
 qui, sed translate. cum vero nihil tale dixerit,
 nec hoc modo locutus sit, cū sic hæreticus ver-
 bum comedēdi accipit in pane vitæ, qui de cæ-
 lo descendit, dominum blasphema calliditate,
 quasi ignarum consuetudinis loquendi & artis
 docendi nescium arguit. Quod enim non pro-
 prie vteretur verbo comedendi, quomodo sciri
 aut diuinari poterat, nisi ipse dominus, qui lo-
 quebatur, aut spiritus eius tanquam bonus ma-
 gister declarasset? Quod quidem quia nūquam
 fecit, consequens est, vt teneamus, proprie ver-
 bo comedendi ibi vsum esse. quod magis adhuc
 auctoritate prophetici sermonis ex Psal. 21. qui
 in manibus est, confirmatur. cum ita videamus
 consonare Euangelio, vt si Euangelium in Pro-
 pheta legeremus. quæ enim consonantiora esse
 possunt, quàm ista nunc, Edent pauperes. &
 » Corda eorum viuent in sæculum sæculi. & illa
 » in Euangelio, Qui manducauerit ex hoc pane,
 » viuet in æternum? An dicet Hæreticus impro-
 » prie quoque Prophetam dixisse, Edent, siue co-
 medent? Si ista licentia concessa est Prophetis,
 vt ibi non proprio verbo vtantur, vbi ex trās-

*Quomodo
 Metonymici
 Calviniani
 dominū quasi
 ignarum con-
 suetudinis lo-
 quēdi, & ra-
 tionis docendi
 arguant.*

*Quomodo
 necesse sit vt
 verbo come-
 dendi proprie
 vsus fuerit do-
 minus in mā-
 na, & in pa-
 ne, qui de cæ-
 lo descendit.*

to verbo error falsi dogmatis nasci potest, & ad obscuritatē prophetici sermonis hoc etiam erroris periculum accedit, non erit iam via, neque ratio certa prophetias intelligendi, & cum Euāgelio conferendi. frequens est in Prophetis metaphora, & non raro catachresis, & acyrologia, cum scilicet in ænigmate, & parabolis paulo obscurius, non propriis & apertis verbis, quia id expediat, loqui volunt; at cum de dogmate Euangelica prophetia textitur, vt de Christi diuinitate, de natiuitate eius ex Virgine, & quod ex semine Abraæ, & tribu Iuda, de sacramento lauacri ex aqua & spiritu S. de lege noua danda, de abrogatione veteris legis, & sacrificiorum eius, de miraculis Christi, de passione eius voluntaria propter peccata nostra, de resurrectione, de ascensu in cælos, de spiritu S. Apostolis misso, de prædicatione Apostolorum in cuncto orbe, de Ecclesia ex gentibus congreganda, de idololatria delenda, ac de resurrectione omniū generali, de Iudicio futuro, & gloria sanctorū. hæc omnia, & multa alia, ne omnia enumerem, quæ ad Euangelium pertinent, propriis verbis, & satis clare Prophetæ prædixerunt; sic etiam admirabile sacramentum cibi & potus cælestis, qui sub specie panis & vini ore corporis vere & proprie comeditur ac bibitur, dilucide propriis & apertis verbis panis & vini & comedēdi vsi, prædixerunt, mirifice Euangelio consonantes. Sed conuincamus adhuc hoc loco, cum dominus de manducanda carne sua in Euangelio Ioannis differit, proprie vsum esse verbo man-

Frequens in prophetis metaphora, catachresis, & acyrologia, et quando.

Quomodo propheta, quæ ad euangelium pertinebant propriis verbis prædixerint.

ducandi, id est, non ut ad os spiritus tantum referatur, ut somniatores Metonymici volunt, sed ad os carnis. dixerat enim dominus, Patres vestri manducauerunt Manna in deserto, & mortui sunt; deinde subiungit de sacramento corporis sui, comparans illud cum Manna typo & umbra veritatis, Hic est panis de cælo descendens, ut si quis ex ipso manducauerit, non moriatur. Quomodo manducationem huius panis cælestis, qui māducatus immortalem reddit manducantem, cum manducatione Manna, quod manducatum non liberabat à morte, cōferret, nisi vtriusque manducatio similis esset? id est, nisi vtraque ore, quo manducare solemus, fieret? Similium enim est comparatio, non autem eorum, quæ penitus dissimilia sunt. Sed prosequamur Psalmum. Repetit propheta paulo post prophetiam eiusdem sacramenti, inquit, Manducauerunt & adorauerunt omnes pingues terræ, in conspectu eius cadēt omnes, qui descendunt in terram. Hoc ipsum adorare & prosternere se, postquam manducauerunt, gratiarum actionem significat; consonātque Evangelio Matthæi, in quo scriptum est illud post cœnam domini, Et hymno dicto, exierunt in montem Oliueti. quo in loco ait B. Chrysostomus hom. 83. in Matth. vltimam mysterij orationē symbolum esse illius hymni. Hæc vltima mysterij oratio, quam pater Chrysostomus dicit, apud nos Ecclesiastica consuetudine oratio post communionem dicitur. De huiusmodi hymno & gratiarum actione post

*Quomodo mā
ducatio mā-
na non esset
comparata in
euāgelio cum
manducatio-
ne panis cale-
stis, qui est S.
Eucharistia,
nisi ore cor-
poris vtraque
fieret.*

*De oratione
post cōmunio-
nem.*

communione meminit etiam Dionysius, cum ait quasi in extrema pagina de cōmunionē, vni-
uersum ordinem sacerdotum hierarchice con-
gregatum post sacram communionem desinere
cum gratiarum actione, diuinis muneribus pro
viribus hymno celebratis. Deinde quia hoc ci-
bo nutritur & fouetur Ecclesia à Christo spon-
so, sicut superius in loco Pauli ad Ephesios ex-
plicatum est, & isto ipso cibo crescunt fideles in
salutem, sicut explicatū quoque est superius in

*Qui dicatur
secundū pro-
phetam pin-
gues spiritu-
aliter.*

loco epistolæ B. Petri, propheticus sermo con-
sonans etiam scripturæ Apostolorum, pingues
vocat eos, qui digne manducant. hi enim dicū-
tur manducare & adorare. sic enim Eusebius in-
terpretatur pingues, βύς ἐν τῆς οὐρανίου τροφῆς
ταῖς ψυχὰς βύτροφῆς, id est, eos, qui animas ha-
bent celesti alimento bene nutritas. Sed liber

*Interpretatio
illius versicu-
li, Manduca-
uerūt, & ado-
rauerunt om-
nes pingues
terra, ex Eu-
sebio.*

contra hæreticos describere verba Eusebij eru-
ditissimi interpretis Psalmorum, quæ hic adie-
cit, quemadmodum hæc prophetia de sacramē-
to corporis Christi ad effectum perducta esset.

ὅτι δὲ καὶ ἐχάστω ἀναστάσιμον ἡμέραν τῷ σω-
τῆρος ἡμῶν τὴν καλουμένην κυριακὴν ὀφεί-
μεθα λαβεῖν τοὺς τῆς τροφῆς τῆς ἀγάπης καὶ τῷ
σώματος τῷ σωτηρίου μετὰ λαμβάνοντας καὶ με-
τὰ τὸ φαγεῖν προσκυνοῦντας τὸν σωτῆρα καὶ
χορηγὸν τῆς ζωοποιῶς τροφῆς, θαυμάσαι τε τῶν
λόγων τὸ ὑπετέλεσμα, καὶ κατ' αὐτὴν τὴν
πρόχειρον λέξιν δι' ἔργων πληρύνειν.

Reddamus Latine. Licet, inquit, vnoquoque
die resurrectionis saluatoris nostri, quem do-

„minicum vocant, oculis percipere, quemad-
 „modum fideles alimentum sanctum corpúsque
 „salutare in communione capiūt : & postquam
 „comederunt, saluatorem & viuifici cibi dato-
 „rem venerantur. simulque admirari verborum
 „effectum etiam secundum litteram factis com-
 „pletum. Rogemus hic rursus Metonymicos,
 quæ significatio verbi comedendi sit in prom-
 ptu, & vulgaris atque vñitata. ea enim dicitur
 significatio *κατὰ τὴν ὑπόχρησιν*, nisi consuetudi-
 nem quotidiani sermonis penitus ignorant; *Quid proprie*
 profecto respondebunt eam esse, qua vulgo vti-
 mur, vt sit comedere, cibum ore capere, denti-
 bus extenuare, ac mollire, & per fauces demit-
 tere. Igitur hac significatione affirmat Eusebius, *significet co-*
 prophetiam de comedendo cibo viuifico im-
 pletam esse. videant Metonymici, an sint ipsi *medere, quod*
 loquendi & intelligēdi meliores magistri, quàm *Metonymici*
 Eusebius. Illud quoque obseruandum est hic *ignorare vi-*
 aduersus eos, qui communionem sub vtraque *dentur.*
 specie contumaciter flagitant, & defendunt,
 quemadmodum propheticus sermo de sacra-
 mento Eucharistiæ, de cibo tantum meminit, *Locus psalmi*
 & non de potu. non enim dixit hoc loco, co- *David in eos,*
 medent & bibent, sed comedent. Quis vero di- *qui commu-*
 cere audeat non de vero sacramento sanctissi- *nionem sub*
 mæ Eucharistiæ, quod etiam laici comedunt, *vtraque spe-*
 prophetasse? Quare etsi cum istis obiiicimus, *cie flagitant.*
 qui dixit, Qui manducat meam carnem, & bi-
 bit meum sanguinem, eundem rursus dixisse se-
 paratim, Qui manducat hunc panem viuet in
 æternum, aliquid responsi habere sibi videntur,

cum rursus statim se reuocant ad cibum cum potu coniunctum, tamen hic ab hoc perfugio exclusi sunt; sermo enim propheticus non nisi de alimento viuifico hic meminit, quod necesse est esse verum sacramentum, quod à laicis sub specie tantum panis comeditur. Hactenus de Psalmo xxj. Sed quia locos Prophetarum de sacramento Eucharistiæ cum Euangelio conferre cœpimus, & vt ei consonent interpretari conati sumus; pergamus deinceps ad Esaiam Euāgelicum Prophetā, siue Euāgelistā Prophetiū.

Locus Esaiæ ex cap. lvi. de S. Eucharistia: & quomodo ex eo concludatur corpus Christi esse in sacramēto: & quomodo hostias altaris, de quibus prophetat Esaias hic, comedendas esse ore corporali, Paulus interpretatus est contra futuros hæreticos: & quomodo Metonymici participatione diuinæ naturæ se spoliant, negantes corpus Christi in sacramento: & quomodo in sacra communionē duas Christi naturas participamus, interprete Cyrillo, & Damasceno.

C A P. 29.

EXcutiamus ergo locū illū cap. 56. sic enim „
 Ait, Et filios aduenæ, siue alienigenas, vt est „
 apud 70. qui adhærent domino, vt colant eum, „
 & diligant nomē eius, vt sint ei in seruos, & om- „
 nem custodiētem sabbatum adducam illum in „
 montem sanctum: & lætificabo eos in domo „
 orationis meæ. & subiungit Holocausta eorū „

„ & victimæ eorum placebunt mihi super altari
 meo. Hunc locum ita doctiss. auctor Cyrillus
 interpretatur, vt prober necessario hæc ad tem-
 pus noui testamēti, id est, ad Ecclesiam nostram
 pertinuisse, ac de ea hoc loco Esaïam prophe-
 tasse. Loquitur enim, inquit, cum gentibus, quæ
 per fidem coniunctione spiritali cum Deo co-
 pulantur: qui gloriam suam in obsequio Dei
 sitam esse volunt; & nomen Dei ita diligunt, vt
 iugum regni eius cum omni obedientia subeāt,
 nec amplius Deos alienos sequātur; qui ita ser-
 uant sabbata eius (scilicet Christi) vt non ea pro-
 fanent. sabbatizant enim spiritaliter, qui in-
 gressi sunt in requiē Christi. Huiusmodi ergo
 alienigenas promittit Deus per Prophetam in-
 troducere in montem sanctum, id est, in Eccle-
 siam noui testamēti; cum alioqui, inquit, prohi-
 beret lex alienigenis ingressum in tēplum, Non
 ingrediatur, inquit, Ammonites & Moabites in
 Ecclesiam domini. At Christus, qui in nouita-
 tem spiritualement omnia transtulit, in montē san-
 ctum, id est, in Ecclesiam, alienigenas introdu-
 cit. Hæc Cyrillus. Sequitur in Esaia, Et holo-
 causta eorum & victimæ eorum placebunt su-
 per altari meo, quia domus mea, domus oratio-
 nis vocabitur cunctis gentibus. sic enim est in
 editione 70. Si quod ait hic Propheta, Do-
 mus mea, domus orationis vocabitur cunctis
 gentibus, de domo Dei, id est, de templo sub
 sensum cadente, in quo omnes Iudæi conue-
 niebant, dominus in Euangelio Lucæ 19. inter-
 pretatus est, & secundum rationem prophetiæ

*Quomodo to-
 tus loc⁹ Esaie
 ratione conse-
 quentiæ neces-
 sario conclu-
 dat corpus
 Christi super
 altare Eccle-
 siæ sub sen-
 sum caden-
 tis immo--*

lari, & comedendi à nobis, & comedentes concorporales Christo fieri Paulo interprete.

huius intelligendū etiam est de dōmo Dei, quę, vt Apostolus ait, est Ecclesia in quam omnes scilicet conueniunt, ad orationem & sacrificium; quę domus Dei, quia tractabilis est, & sub sensum cadens, Timotheum docuit, quemadmodum in ea conuersari deberet, si, inquam, ἀιδν-
τῶς, & non νοιτῶς tantum, vt hæretici & Iudæi ἀνόητοι volunt, domus orationis accipienda est hic secundum Euangelium & Pauli Apostoli doctrinam: consequens est, vt cum dicit ibidem per Prophetam dominus, Holocausta eorum & victimę eorum placebunt super altari meo, non de altrri spiritali cordis, neque de altari cælesti & inaspectabili dicat, sed de altari visibili, cuiusmodi est in Ecclesiis Catholicorum: consequens etiam est vt propheticus sermo de holocaustis quoque & victimis, quę cernuntur, loquatur, quas hic dixit Christus per Prophetam placere, scilicet Deo, super altari suo, sicut dixit B. Petrus, hostias spirituales acceptabiles Deo per Iesum Christum. Deinde quia altare Ecclesię est mensa domini sic ab Apostolo appellatum in epist. ad Corin. priore, cum dicit, nō posse eos, qui participatione mensę dæmoniorū polluti sunt, mensę domini participes fieri, per mensam altare utrobique intelligens, vnde hostia tanquam ex mensa sumitur ad comedendam; idcirco sermo propheticus repetens vocationem gentium, quas bestias agri appellat, tanquam cultu legis Moisaicę non mitigatas, omnes ad comedendū ex istis hostiis altaris inuitat inquit, Omnes be-
stia

» stia agri venite ad deuorandum, vniuersæ be-
 » stia saltus. quem locum explanans idem Cyril-
 » lus, Si gentes, inquit, nomine bestiarum desi-
 » gnat, dicamus eis dictum esse à Deo, Venite &
 » comedite: quod quidem significat tribuisse il-
 » lis omnem copiam sacrorum charismatum, &
 » viuificam mensam apposuisse. comederūt enim
 » panem vitæ effecti participes Christi, & cōcor-
 » porales τῷ ἁγίῳ. (Τὰ ἅγια vocat corpus &
 » sanguinem domini) ita vt læte dicant, Domi-
 » nus pascit me, nihil mihi deerit. & paulo post,
 » Paraasti in conspectu meo mensam. Haftenus
 » Cyrillus. Mensa, inquit, Chrysost. in homilia de
 Eutropio, quando confugit ad Ecclesiam, ap-
 pellatus est filius Dei, ὅτι ἐδίδω αὐτὸν ἀπολαύων
 τῷ μυστηρίῳ αὐτοῦ, id est, quia comedo eum
 fruens sacramentis eius. Ne autem cum dixit
 Propheta, Venite & comedite, inuitans ad co-
 medendum hostias altaris, illud comedere ad
 os spiritus hæreticus referret, qui corpus Chri-
 sti ore carnali in sacramento negat comedi, ecce
 Apostolus interpretatus est. de illo enim altari,
 de cuius hostiis & holocaustis comedēdis Pro-
 pheta vaticinatur, ait in epist. ad Hebr. Habe-
 mus altare, de quo edere non licet iis qui taber-
 naculo deseruiunt. de quo loco iam superius
 disseruimus. Atqui certe Iudæi ministri taber-
 naculi ore corporis victimas comedebant: igitur
 ore quoque corporis hostia ista noui testa-
 menti, quas prædixit Esaias, & quas Apostolus
 ait non licere Iudæis comesse, nunc comedun-
 tur. Deinde postquam dixerat Propheta, Veni-

*Quomodo
 Paulus inter-
 pretatus est
 hostias de qui-
 bus in nouo
 testamēto pro-
 pheta hic E-
 saias, verè ore
 corporali co-
 medēdas esse,
 contra futu-
 ros Metony-
 micos.*

nite & comedite, rursus de vino mystico prophetas, id est, de calice sanguinis, subiungit, sumamus vinum & impleamur ebrietate. Significat autem hæc diuina ebrietas, ut Gregor. Nyssen. in Cant. Cant. cap. 5. ait, ecstasin, id est, meliorem statum, & mysteriorum cognitionem. hæc enim iis qui digni sunt ille cælestis potus confert: vel significat hæc ebrietas, ut diuinus Dionysius in epistola ad Titum notauit, infinitam omnium bonorum affluentiam, & ecstasin, siue excessum intelligendi excellētiam Dei, quæ omnem superat intelligentiam. huiusmodi ebrietatem efficit præclarus ille calix. Sequitur deinde in Propheta, Er erit sicut hodie, sic & cras. significat non consumi aut mutari hunc cibum & potum mysticum instar terreni cibi & potus. non enim est cibus & potus, qui perit, sed qui permanet in vitam æternam, ut dominus dixit. Vocemus ergo nunc ad iudicium huius euangelicæ prophetiæ Volanum & cæteros Metonymicos, percunctemurq; eos, quænam ipsi hostias, in domo orationis, quæ est Ecclesia super altare Christi gratas & acceptas Deo habeant, ad quas comedendas à Propheta inuitentur, qui corpus Christi in sacramento esse negant; & panem suum sacramentalem figuram corporis Christi faciunt? Quod si nullas habent, nullas enim proferre possunt, sequitur, ut alieni sint ab hac prophetia ab Apostolo Paulo explicata: ac proinde neque sunt cohæredes, neque concorporales, neque comparticipes promissionis in Christo. concorporales

Quomodo reuincantur Metonymici collatis in vnum loco Pauli, et loco Esaiæ.

enim in Christo fieri non possunt, nisi per veram, & vt ita dicam, realem manducationē corporis Christi, vt Apostol. in epist. ad Cor. priore cap. 10. aperte docuit. hanc vero tollunt qui panem mysticum, quem dominus Iesus dicit esse corpus suum, corpus Christi esse negant; immo participationē diuinæ naturæ, qua angelis, vt Patres dicunt, præstamus, nos spoliare volunt. sic enim cum alij sancti Patres, tum beatus Damascenus illud beati Petri, Diuinæ naturæ consortes, libro 3. de imaginibus interpretatur. Facti, inquit, sunt consortes diuinæ naturæ, qui cunque participant sanctum Christi corpus, & bibunt preciosum sanguinem eius. copulata enim sunt hæc cum diuinitate: & duæ naturæ in corpore Christi à nobis participato copulatæ sunt ἀδιαχώρως, id est, inseparabiliter secundum hypostasim: duasq; naturas participamus, corpus corporaliter, diuinitatem spiritualiter; immo vnum atque idem cum vtroque effici- mur, non quidem secundum hypostasim, sed secundum σύγκοινων, id est, commixtionem corporis, & sanguinis. hæcenus Damascenus illustris dogmatistes. vnitionem istam, quam hic Pater dicit, precatur sacerdos ad altare, cum sacrum facit, proficere ad vitam æternam accipiē- tibus corpus & sanguinē domini. hanc vnitionem, quā Damascenus vocat σύγκοινων, significat, quod dominus differens de hoc mysterio dixit, Qui māducat meam carnē, & bibit meum sanguinē, in me manet, & ego in eo. manet sci- licet in nobis θεῖκῶς μὲν διὰ τῆς ἁγίου πνεύματος

*Quomodo
qui excludit
corpus Christi
à sacramēto,
negant cōtra
prophetiā E-
saie, & Pau-
li interpretis
eius auctori-
tatem gentes
ad Christum
conuersas fie-
ri cōcorporā-
les ei, easque
simul partici-
patione et cō-
sortio diuinæ
naturæ, cōtra
beati Petri
testimonium,
priuare nitū-
tur.*

ὅς, ἀνθρωπίνως δὲ αὐτὸ διὰ τῆς ἁγίας σαρκὸς καὶ
 τῆ τιμῆς ἁμαρτίας. sic enim ait B. Cyrillus in 4.
 tomo Pentabibli aduersus Nestoriū, id est, ma-
 net in nobis diuine quidem per sanctum spiri-
 tum (tunc scilicet, cum digne communicamus)
 humane vero per sanctā carnem & pretiosum
 sanguinē, quem participamus. in eandem sen-
 tentiam dixit paulo ante beatus Damascenus
 participari à nobis in sancta communione duas
 naturas Christi, corpus corporaliter, diuinitatē
 spiritualiter. Quomodo vero poterunt Meto-
 nymici accommodare ista ad figuram suam, &
 Metonymiam, quam somniant? Hactenus de
 hoc loco.

*Altera prophetia Esaie de corpore Christi in sa-
 cramento, & qui sancti patres sic intellexe-
 rint : & de interpretatione beati Cyrilli : &
 de letitia, qua sancte communicantes affi-
 ciuntur, quomodo eam prædixerit Esaias; &
 quomodo prophetie epistola Petri consonet : &
 quid illud sit, quod Esaias continuo post pro-
 phetiam de S. Eucharistia, subiunxit; Cælum
 enim nouum, & terra noua erit : & quomo-
 do hoc contra hæreticos Metonymicos, & fi-
 guratores valeat : & quomodo parum diffe-
 rant isti à Iudæis, & de loco Neemiæ de dua-
 bus placentis : & de loco prophetico, Lupus &
 agnus pascentur simul, quomodo Metonymici
 prophetiam Esaie ridiculam faciunt sua meto-
 nymia, & figura.*

Pergamus ad alium locum eiusdem prophetae cap. lxxv. Ecce, inquit, seruientes mihi comedent; vos autem esurietis. Ecce seruientes mihi bibent; vos autem sitietis. Ecce, ait, ut in re noua, & admirabili magniq; mysterij. Quid autem noui, & inauditum habet comedere esurientes panem, qui non sit aliud, nec alterius naturæ, quàm panis? & bibere sitientes vinum, quod non sit alterius generis quàm vinum ex dolio? Quid admirationis habet panis signum tantum corporis Christi, & vinum sanguinis? Sane quidem si quid magnificum, & nouum, ac diuinum in hac prophetia noui testamenti promittit seruis suis dominus, ut quidem promittit, illud est intelligendum promitti, ut comedant panem vitæ, & non esuriant. item ut possint verum potum, & bibant calicem salutaris, & non sitiant in æternum, sicut idem dominus in Euangelio dixit, Ego sum panis vitæ, qui venit ad me, non esuriet; Et, Qui credit in me, non sitiet in æternum. Et illud, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam, & ego resuscitabo eum in nouissimo die. Sed producamus vnum ex pluribus testem huius sententiæ Cyrillum: similiter enim intellexit Ambrosius libro de Paradiso cap. ix. & libro de Helia, & ieiunio cap. x. item Cyprianus libro primo, contra Iudæos cap. xxij. & Hier. in com. Cyrillus igitur in Commentariis, quos in hunc Prophetam scripsit, sic ait,

*Quomodo
sacramentum
Eucharistia
secundum Me-
tonymicos ni-
hil habet ad-
mirationis.*

ἐν τρυφῇσουσιν ὄντως ταῖς αἰώθεν εὐλογίαις κα-
 ῖα πταινόμηνουι τὰς καρδίας, καὶ τραπέζῃ παρ-
 βαλλόντες τῇ ζωοποιῷ τῶ πάντων ἡμῶν σω-
 τῆρος τῷ χριστῷ, καὶ τὸν ἄρτον ἐσθίωντες τῆς ζωῆς,
 καὶ πόμα τὸ θεῖον δι' οὗ τῷ αὐτῷ γένοιιντο θυμηδίας
 τῆς αἰώθεν μέτοχοι. Ὁ δὲ καθαίρει γὰρ ἁμαρ-
 τίας, καὶ ἐξίτησι τὸ λυποῦν, καὶ τὸν ὅτι τῷ κο-
 λάζεσθαι φόβον καπσχύειν οὐκ ἔα τῷ ἡμετέ-
 ρων διανοίων. Interpretemur Latine. Cælesti-
 bus, inquit, benedictionibus vere perfruentur,
 qui corda sua opima reddiderunt accubantes
 mensæ mysticæ domini, & saluatoris nostri Ie-
 su Christi, & panem vitæ comedentes, ac diui-
 num potum potantes, qui quidem potus cæle-
 stis lætitiæ participes eos efficere potest. purgat
 enim peccata, & extrahit quod mœrore afficit,
 neque patitur, ut metus supplicij animas no-
 stras perterreat. lætamur enim, inquit, postea &
 mirifice recreamur spe bonorum eorum, quæ
 diligentibus Deum ac digne hunc panem vitæ
 comedētibus præparata esse scriptura sancta te-
 statur. Hactenus B. Cyrillus. Quanta autem læ-
 titia hic cibus spiritualis repleat, experiuntur
 quotidie spirituales; & B. Petrus admonuit, cum
 de Christo in hoc sacramento abscondito lo-
 quens, in principio epistolæ suæ prioris, ut à no-
 bis supra in hoc tractatu explicatum est, In quæ,
 inquit, non videntes, sed credentes exultatis
 gaudio inenarrabili. De hoc ergo gaudio &
 exultatione subiungit hic idem Esaïas, inquiēs,
 Ecce seruientes mihi lætabuntur: vos autem

*De lætitia
 spirituali, quæ
 sancta Eu-
 charistia di-
 gne commu-
 nicantes affi-
 cit à propheta*

„ confundemini; seruientes mihi exultabunt in *prædicta, &*
 „ lætitia: vos autem clamabitis propter laborem *à beato Pe-*
 „ cordis vestri. Quo vero tempore euentura hæc *tro notata.*
 essent, & ad effectum perducenda, designauit
 subiungens paulo post, seruientibus mihi vo-
 cabitur nomen nouum; quasi diceret futurum
 esse hoc tempore Euangelij, cum appellati sunt
 serui Dei Christiani, quod nomen cœptum est
 appellari Antiochiæ, vt B. Lucas testatur, cum
 facta sunt omnia noua. id enim significabat,
 quod statim sequitur. Erit enim cælum nouum,
 & terra noua. significabat, inquam, futuram
 esse magnam rerum omnium renouationem,
 ita vt nomine cæli & terræ significauerit om-
 nia, vt Paulus interpretatus esse videtur, cum
 „ ait, Vetera transierunt: ecce facta sunt omnia
 „ noua. quæ quidem renouatio per aduentum
 „ Christi perfecta est. immo quod dominus per
 „ prophetam dixerat, Ecce seruientes mihi come-
 „ dent; Ecce seruientes mihi bibent, ne de cibo
 quopiã terreno, aut potione quapiam terrena
 acciperetur, quæ essent signum & figura cor- *Quomodo*
 poris & sanguinis Christi, vt hæretici volunt, *propheta post*
 „ opportune subiungit Propheta, Cælū nouum, *prophetiã de*
 & terra noua; vt intelligamus, si iam facta sunt *sacramento*
 omnia noua, & Euangelium non vmbra, vt *Eucharistia*
 lex vetus, habet, sed ipsam imaginem rerum, *opportune*
 vt Apost. ait, consequens esse, vt iam non si- *subiunxerit*
 gnum ac figuram cibi spiritualis habeamus, sed *contra Me- to-*
 ipsum verum cibum; sicut dominus aduer- *nymicos, Cæ-*
 „ sus istos aiebat, Caro mea vere est cibus, & san- *lum nouum,*
 „ guis meus vere est potus. non enim dixit, *& terra no-*
 „ ua.

*Quomodo
Metonymici
hæretici parū
distant à Iu-
dæis cum sua
figura.*

*Locus Nee-
mia de dua-
bus placentis
aduersus Me-
tonymicos.*

est cibus, aut potus figurate : sed potius; vere est cibus, & vere est potus. vetera enim transierunt, ecce facta sunt omnia noua. parum ergo à Iudæis hæretici distant; quātum quidem ad rationem figuræ, quam introducunt. vt enim Iudæi hodie, cum Pascha suum agitant, placentulam comedunt, quam figuram esse dicunt illius agni, quem veteres Iudæi tempore primæ domus in ciuitate sancta quisque domi suæ secundum ritum legis comedebat; sic hæretici offulas comedūt naturæ panis, figuram, vt tradunt, corporis Christi veri agni immaculati. Præterea cum Iudæi ex captiuitate Babylonica duce Zorobabele in urbem reducti sunt, in expiatione Hierusalem, & portarum ac murorum eius, vt in Neemia cap. 12. scriptum est, circumtulerunt in modum pompæ duas magnas placentas sequentibus sacerdotibus cum tubis & vasis, id est, instrumentis cantici Dauid, & item aliis præcuntibus ex aduerso cum laude & gratiarū actione, collocarūntq; eas in domo Dei. erant autem illæ duæ magnæ placentæ signum ac figura duplicis sacrificij vnus Christi semel quidē per sanguinē crucis oblatus, de quo Hieremias prophetauit dicens in persona Iudeorū, “Mittamus lignum in panem eius: mystice vero oblatus prius pridie quàm pateretur, & vsque ad consummationem sæculi in memoriam illius cruenti sacrificij similiter per cunctum orbem offerendi. Illud autem hoc loco obseruandum est, quia vocabulum Hebraicū Toda placentam & laudem significat; ob eam causam in

terpretem reddidisse Latine, duos magnos cho-
 ros laudantium, pro duabus magnis placentis,
 quæ in sacrificium laudis offerebantur; sicut est
 » in Leuit. cap. 7. Si, inquit, pro gratiarum actio-
 » ne, siue, vt est apud 70. pro laude, oblatio fuerit,
 » offerent panes absque fermento conspersos o-
 » leo, siue placentas, magnas vero dixit, quia Deus
 » magna cum lætitia reduces effecerat, sicut in
 » Neem. scriptum est, Et immolauerunt, inquit,
 » in die illâ victimas magnas. Deus enim lætificau-
 » erat eos lætitia magna. Ergo si illi panes azymi
 in laudem oblati, & illæ magnæ placentæ cum
 religione pompæ circumlatæ, signum, & figura
 erant corporis Christi offerendi; item panis me-
 tonymicus hæreticorum est figura corporis
 Christi oblati, quid quæso illorum veterum Iu-
 daicus panis ab istorum hæreticorum pane dif-
 fert? vterque enim figura corporis Christi est, *Quid differat*
 nisi quòd ille futurum designabat; iste vero præ- *Iudaicus pa-*
 teritum? Cum eo, quod superius dixit Prophe- *nis veteris po-*
 ta, Ecce serui mei comedent, quod de cibo viui- *puli à pane*
 fico interpretatus est B. Cyrillus & alij Patres, *sacramentalis*
 quos supra diximus, conuenit quod idem Pro- *Caluini.*
 pheta in extrema parte eiusdem capitis ait ad-
 huc de nouo testamento prophetans, Lupus &
 » agnus pascentur simul. sic enim idē Cyrillus in- *De loco pro-*
 » terpretatur φάγονται δὲ ὁ σὺν τοῖς ἡμέροις τὰ ἄ- *phetico, Lu-*
 » γρια, τροφή δὲ αὐτοῖς ὁ χεῖρὸς ὁ ἀρτός ὁ ζῶν, ὁ ἐκ τοῦ *pūs & agnas*
 » ἔργου καὶ ταβὰς καὶ ζῶν διδούς τῷ κόσμῳ, ἱε- *pascentur si-*
 » φει δὲ σαρκὶ τῇ ἰδίᾳ, πρὸς ἀφθαρσίαν ἡμᾶς ἀνα- *mul.*
 » μορφῶν καὶ ζῶν τοῖς ἑαυτῶν κηρύγμασι, τοῖς
 » τοῖς βίαις γελικοῖς. Comedunt enim, inquit, immā-

sueta & fera simul cū mansuetis; est autem eorū
 cibus Christus, panis viuus qui de cælo descen-
 dit, & dat vitam mundo. alit autem carne pro-
 pria, & euangelicis prædicationibus reformans
 nos ad immortalitatem & vitam. Hæretici vero
 Calviniani metonymia sua ridiculam reddunt
 hanc prophetiam. Quid enim haber admirabi-
 le, & præter opinionem homines qui aliquando
 feri & immanes erant, cultura legis Euangelicæ
 mitigatos comedere idem genus panis terreni
 & humani? At vero comedere Christum qui à
 Christo alieni erant vnà cum Christianis hoc
 omni admiratione dignum est. Sed hæc hæc-
 nus de hoc Esaia loco & capite 65.

*Quomodo
 hæretici Cal-
 uiniani sua
 metonymia
 ridiculam fa-
 ciunt prophe-
 tiam Esaia.*

*Explanatio loci prophetici ad nouum testamentum
 pertinentis ex c. 24. Esaia, collatis locis Pauli,
 Apocalypsis, & Euangelij: & quomodo quod
 ibi est de glorificatione domini in conspectu
 presbyterorum expressa prophetia sit de corpo-
 re Christi in sacramento: & quomodo hæretici
 non possint in eo tergiuersari: & quod prophe-
 tans Esaias de nouo testamento, sacerdotes vo-
 cauit presbyteros; & quare in scriptura noui
 testamenti presbyteri non fuerint vocati à prin-
 cipio sacerdotes, & quando cœperunt vocari:
 & quomodo res admirabiles vocauit Esa. quas
 dominus in nouo testamento operatus est, &
 quæ illæ sint, & quomodo in illis rebus admi-
 rabilibus posuit glorificari dominum in conspe-
 ctu presbyterorum, & bibere vinum in letitia*

in monte: & quomodo hæc ad corpus & sanguinem Christi in sacramento referenda sunt, secundum prophetiam Euangelio consonantem: & quomodo consequentia in loco prophetico mirifice conueniunt cum iis quæ in Euangelio de Eucharistia scripta sunt.

CAP. 31.

Pergamus ad alium locum eiusdem Prophetæ, qui est quasi in extrema parte capitis 24. non enim refert quo ordine locos propheticos de S. Eucharistia notemus. siquidem non munus interpretandi Esaiam, sed studium locos eius de hoc magno sacramento obseruandi suscepimus. Conferamus igitur eum cum nouo testamento, quod in vetere latebat; id est, lucernam prophetici sermonis, quæ tanquam in caliginoso loco, ut ait B. Petrus, antiquis lucebat, cum Euangelio tanquam cum Lucifero.

» Ergo, Erit, inquit, in illa die, inducet Deus super ornatum cæli manum; & super Reges terræ. De primo Christi aduentu prophetat, cum salforum Deorum cultus sublatus est, factumque, ne sydera ut sol, luna, aut aliæ stellæ, nec elementa mundi, aut aliæ creaturæ pro diis coleantur creatore relicto. ut autem hoc fieri posset, id est, ut posset vniuersa armatura, in qua fortis armatus confidebat auferri, necesse erat, ut eum fortior, iuxta parabolam Euangelij, vinceret, & alligaret. idcirco addidit, Et super Reges terræ. sic enim vocat quos Paulus

in epist. ad Ephesios principes & potestates & mundi rectores appellat; vt etiam Dominus in Euangelio satanam vocat principem mundi huius. sequitur deinde, quemadmodum induxerit manum super Reges istos terræ, id est, super dæmones. Et congregabunt, inquit; & concludent in munitionem & in carcerem. hoc est, quod in spiritu vidit Ioannes in Apocalypsi, cum ait, *Vi-
di angelum descendentem de cælo habentem
clauem abyssi, & cathenam magnam in manu
sua: & apprehendit Draconem serpentem anti-
quum, qui est diabolus & satanas; & ligauit
eum per annos mille, & misit eum in abyssum,
& clausit, & signauit super illum, vt non sedu-
cat amplius gentes, donec impleantur mille an-
ni: & post hoc oportet illum solui modico tem-
pore. hoc ergo significat, quod statim subiungit
Esaïas, Per multas generationes visitatio erit eo-
rum. quos enim dixit Ioannes mille annos, di-
xit Esaïas, multas generationes, id est, totum
tempus ab aduentu Christi priore vsque ad se-
cundum, quando tempore Antichristi, quod
breue erit, soluendus est satanas ad liberius ten-
tandum. sic enim Andreas Cæsariensis antiquos
patres, & interpretes secutus in commentariis
Apocalypsis interpretatur, Sequitur; Et lique-
fiet later, & cadet murus; sic enim est apud 70.
quos vocauerat Reges terræ, qui sunt dæmo-
nes, appellat tunc propter eorum duritiam, &
resistendi vim lateres, & muros; muros lateri-
tios, & excelsos. nunc tropum imitatus Aposto-
lus, de diabolo, qui à nobis tanquam vrbs quæ-*

dam munitissima, & machinis celsis instructa, expugnandus est, Arma, inquit, nostra non sunt carnalia, sed potentia Deo ad destructionem munitionum, consilia destruentes, & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei. munitiones & altitudinem vocat, quos Esaias lateres & muros. Sequitur; Et confundetur luna, & erubescet sol. quem supra ornatum cœli, secundum genus, appellauerat, nunc, ut est consuetudo scripturæ, secundum speciem vocat lunam & solem, quæ sunt præcipua sydera, quæ in primis diis habebantur. quorum cultu sublato & deleto, necesse erat, ut qui ea pro diis habebant, erubescerent, quod Deos infirmos & egena elementa, sicut Apostolus ait, colerent.

„sequitur, Quia regnabit dominus in Sion, & in Hierusalem. perinde est hoc, quasi diceret, idcirco destruendum fuisse diabolium, ut quidem destructus est, & omnem cultum idolorum, quia dominus regnaturus erat: sicut idem in Evangelio dixit, Si ego in digito Dei eiicio demonia, ergo peruenit in vos regnum Dei. erat inquam regnaturus in Ecclesia, quæ iuxta nominis interpretationem Sion spiritualis est; quod in ea sit sublimis contemplatio diuinorum mysteriorum, Sion enim excelsum & speculam significat. Est item Ecclesia spiritualis Hierusalem, quod in ea Christum videamus, qui est pax nostra. nomen enim Hierusalem visionem pacis declarat. Sic quoque B. Cyrillus rationem nominis interpretatus est. ait enim regnare dominum in Hierusalem: quod verbum, inquit, visionem pacis de-

clarat, ὅτι ὁρᾶται πάλιν ἐν ταύτῃ ὁ χριστὸς, ὃς ἐστὶν
 εἰρῶν, id est, quia videtur in hac Christus, qui
 est pax. regnat ergo & regnabit in Ecclesia, quæ
 est spiritualis Siō, & spiritualis Hierusalē, donec
 ponat, sicut Apostolus ait, omnes inimicos suos
 sub pedibus suis. addit deinde Esaias, Et in con-
 spectu presbyterorum glorificabitur, scilicet
 διὰ τῆς ἱερουργίας αὐτοῦ, καὶ τῆς ἀναμνήσεως
 τοῦ δεσπογιῶν, vt Dionysij verbis vtar, id est
 glorificabitur per sacram operationem ipso-
 rum presbyterorum, & per commemoratio-
 nem operum diuinorum; quæ in sancta Eucha-
 ristia agitur per presbyteros, qui in monte ex-
 celsso Ecclesiæ primi vident sacramenta, & aliis
 postea ostendunt; quod idem Dionysius ait,
 ἐπὶ ταῖς θείαις ἐποφείας χειροαγωγούσι: & rursus de
 presbytero, ἱερουργεῖ, inquit, τὰ θειότατα, καὶ
 ὑπὸ τὴν ἄγει τὰ ὑμνημῆα διὰ τοῦ προκειμένων
 συμβόλων. operatur, inquit, diuinissima sacer-
 dos (corpus & sanguinem dicit) & ostendit ea
 post consecrationē per proposita symbola. spe-
 cies dicit sub aspectū positas, idcirco ait Prophe-
 ta, in conspectu presbyterorum glorificari; quo
 verbo vsus est Dominus post cœnam illam my-
 sticam primam, inquiens, Nunc glorificatus est
 filius hominis. Quòd si ille ipse qui regnat in
 Ecclesia catholica Hierusalem spirituali glorifi-
 catur in conspectu presbyterorum, non sunt er-
 go species solæ in hoc sacramento, neque cum
 substantia panis & vini, sed illis potius tectus &
 velatus est rex gloriæ. Quòd si hic hæretici ter-
 giuersari volunt, & aliter sensu suo interpretari,

quod hic scriptum est, In conspectu presbyterorum glorificabor, quæramus ab eis quid istud est admirabile, propter quod nunc in nouo testamento dicatur dominus ante oculos presbyterorum glorificari? si hoc non est, quod scilicet $\Delta\iota\alpha\ \tau\eta\varsigma\ \epsilon\epsilon\phi\omicron\upsilon\gamma\iota\alpha\varsigma\ \alpha\upsilon\tau\omicron\upsilon$, id est per sacram eorum operationem mysticæ scilicet benedictionis, qui modo erat panis mutatur in corpus Christi gloriosum: sicut est veritas Christi dicentis per os presbyterorum, Hoc est corpus meum, quod in illa cœna prima sumpto in manus pane, per seipsum dixit. quomodo inquam in conspectu presbyterorum glorificatur, si nihil supra leges naturæ & elementorum in conspectu eorum fit? sic Nadab & Abiud filij Aaron, qui ignem alienum contra legem obtulerunt, cum in conspectu populi igne cælesti combusti sunt, Hoc est, inquit Moyles, quod locutus est dominus, sanctificabor in iis, qui appropinquant mihi, & in conspectu populi glorificabor. si ignis ille naturalis fuisset, qui secundum leges naturæ illos combussisset, & non potius cælestis, ut scriptura testatur, nunquam Deus in scriptura propter inflammationem illorum naturalem dixisset, Et in conspectu populi glorificabor: item & nunc nisi per ministerium presbyterorum fieret mutatio panis & vini in corpus & sanguinem Christi, non qualis fiebat secundum leges naturæ ab ipso Christo, cum in carne vivebat, & more nostro cibo & potione alebatur, sed supra leges nature, virtute mysticæ benedictionis verbis Christi indita, nunquam in hac p-

Quid sit Christum in conspectu presbyterorum iuxta prophetiam Esaiæ glorificari, & quomodo tergiuersatio Metonymicorum retunditur, si ad figuram suam consurgant.

Quomodo nunquam propheta dixisset in persona domini, In conspectu presbyterorum glorificabor, si in nouo testamento, de quo propheta hoc loco, nihil supra leges naturæ coram presbyteris fieret à domino.

*Quomodo
propheta E-
saïas sacerdo-
tes noui testa-
menti vocat
presbyteros,
& qua causa
fuerit, ut scri-
ptura noui te-
stamenti non
tribueris no-
men sacerdo-
tis presbyte-
ris, & quan-
do cœperunt
vocari sacer-
dotes.*

*Quomodo
locum prophetae
de glorifi-
catione domi-
ni in cōspectu
presbyterorū
interpretari
Metonymici
non possunt,
quia presbyte-
ros negant esse
sacerdotes, &
quia eorum
opinioe panis
per consecra-
tionem non
mutatur, sed
remanet na-
tura panis.*

phetia noui testamenti dixisset dominus, Et in conspectu presbyterorum glorificabor, id est, in conspectu sacerdotum. sacerdotes enim vocat Esaïas presbyteros, sicut scriptura noui testamēti vocat, quod diuino consilio & prouidentia initio Euangelicæ prædicationis factum est, ne sacerdotium nostrum propter communitatem nominis aliquid commune cum sacerdotio veteris legis habere à Iudæis existimaretur; præsertim cum scirent Iudæi legem & Prophetas à nobis honorari; quin potius nouitas nominis presbyteri nouum genus sacerdotij declararet. hæc fuit causa cur in scriptura noui testamenti non tribueretur nomen sacerdotis presbyteris. vastato vero templo Hierosolymitano, & deletō omni cultu Mosaici sacerdotij, cum iam omnis suspicio sublata erat, ne sacerdotium nouum propter communitatem nominis sacerdotium legis esse putaretur; tunc nomen sacerdotis frequentari cœpit. plenæ sunt constitutiones Apostolicæ à Clemente Romano conscriptæ. exemplum sit quod ait in lib. 2. cap. 25. Sacerdotes vestri sunt presbyteri; Leuitæ vero, qui nunc sunt diaconi. ergo Metonymici Caluiniani tum quia presbyteros negant esse sacerdotes, tum quia panis ipsorum sacramentalis natura sua panis tantum est, hanc partem prophetici sermonis de glorificatione domini in conspectu presbyterorum quemadmodum interpretentur non habent; neque quomodo sibi conueniat docere possunt; cum presbyteros, qui sint ex ordinatione sacerdotes, minime habeant. eos enim

enim negant, cum profitentur omnes esse sacerdotes. Deinde quia Propheta meminerat de S. Eucharistiæ mysteriis, quæ presbyteri ad Dei laudem & gloriam operantur, quibus grata memoria operum diuinorum, quæ Deus in carne fecit, solenni ritu perpetuo renouatur: idcirco continuans sequens caput cum antecedente, postquam dixit Propheta, Et in conspectu presbyterorum glorificabitur, subiungit tanquam gratiarum actionem, inquit, Domine Deus
 "meus glorificabo te, & laudabo nomen tuum.
 "postea subiungit causam laudis, Quia fecisti, inquit, admirabiles res: quid enim admirabilius
 "esse potest, quam quod Deus homo factus est;
 "vt sicut Apostolus ait, per mortem destrueret
 "eum, qui habebat mortis imperium, id est diabolum; & liberaret eos qui timore mortis per
 "totam vitam obnoxij erant seruituti; & in
 "super corporis & sanguinis sui nobis communionem in memoriam mortis suæ dedit; vt per
 "huiusmodi communionem naturæ eius diuinæ
 "participes efficeremur, quæ quidem quia non
 "erant nouum inuentum, nec ex tempore excogitata, sed potius, sicut Apostolus ait, mysterium à sæculis & generationibus absconditum, subiungit, consilium antiquum & verum, Fiat, siue,
 "vt est in interpretatione Latina ex Hebraico, cogitationes antiquas fideles, Amen. Ergo quia dixerat admirabiles res siue admirabilia fecisti, explicat deinceps, quæ illa admirabilia, distribuēs
 "genus in speciem: Quia, inquit, posuisti ciuitates in tumulum, ciuitates munitas, vt caderent

Quæ sint res admirabiles, quæ iuxta prophetiam Esaiæ in nouo testamento factæ sunt, de quibus prophetat.

earum fundamenta. Quos paulo ante lateres & muros appellauerat, non dissimili tropo vsus, appellat nunc ciuitates munitas; hoc est, dæmones, quos Apostolus, vt dixi, vocauit munitiones, quas Christus funditus destruxit, & eos qui in his ciuitatibus & munitionibus captiui tenebantur eripuit. Res quidem mirabilis fuit hæc destructio imperij diaboli. sequitur, Impiorum ciuitas in æternum non ædificabitur. Diabolus est impiorum & omnium peccatorum ciuitas, quæ in æternum non ædificatur. tamen si enim postquam fuerit per multas generationes ligatus, in secundo aduentu Christi ad modicum tempus soluendus est, iuxta Apocalypsin B. Ioannis, Erit enim, vt Apostolus ait, aduentus Antichristi secundum operationem satanæ in omni virtute, & signis & prodigiis mendacibus, & in omni seductione iniquitatis: tamen rursus mittetur in stagnum ignis & sulphuris; vbi & diabolus ipse, & bestia, id est, Antichristus & pseudoprophetæ cruciabuntur die ac nocte in sæcula sæculorum. Sequitur. Propter hoc benedicet tibi populus mendicus, siue, pauper. Populum pauperem vocat populum gentilium, qui non sectabatur iustitiam: nec erat ei credita eloquia Dei; neque data lex, vt populo Israelitico: eratque potius totus cæcus & idololatriæ deditus; ac proinde multo magis, quam cæteri peccatores sub potestate diaboli. Quamobrem, vt qui maius beneficium per aduentum Christi cepisset, de hoc potissimum miraculo ait Propheta acturum esse Deo gratias de idolorum cultu su-

blato, & eiectio diabolo. Hæc quoque fuit res admirabilis. deinde quem populum pauperem generatim vocauerat, id est, gentilem, velut in partes distribuens; ac docens, quinam essent ex populo gentili ad fidem Christi conuertendi, subiungit, Ciuitates iniuria affectorum benedicent tibi. fuisti enim omni ciuitati humili auxiliator. qui, inquit, à dæmonibus, quos colunt, iniuria afficiuntur, non intelligentes, vt Dionysius Areopag. ait, non se Deos, aut amicos colere, sed hostes crudelissimos, hi si humiles fuerint, si Deo subiecti obedientésq; esse uoluerint, dabit eis dominus gratiam, & à diabolo eripiet. Pro qua re iidem rursus gratias agent. sequitur, Tristibus propter indigentiam protectio, ab hominibus malis liberabis eos. Qui ex populo, inquit, gentili moleste ferunt, quòd lege Dei careant, quæ defendat eos à peccatis, eamque expetunt, hos enim vocat tristes propter indigentiam scilicet bonorum spiritualiũ, & sitientes; & hos, inquit, recreabit, & à malis magistris eripiet, qui sitim non extinguunt; ac respirare faciet tribuens eis spiritum fortitudinis. Hoc enim significat spiritus hominum iniuriam patientium. sequitur, Benedicent tibi quasi homines pusillanimes sitientes in Sion. Isti ergo, quibus tanquã sitientibus sit dominus protectio, & recreatio, & tanquam pusillanimis sit spiritus fortitudinis; benedicent, inquit, tibi in Sion, id est, in Ecclesia; quia liberabis eos ab hominibus impiis. dæmones vocat hic homines, vt B. Cyrillus in Comment. huius Prophetę

notauit; qua, inquit, appellatione scite admo-
 dum infirmitas dæmonum declarata est. conue-
 nit cum hoc quod statim subiungit Propheta,
 Quibus, scilicet hominibus, nostra dedisti. om-
 nes, inquit, eramus sub potestate diaboli, qui in
 omnes habebat imperiū mortis, omnesque de-
 scendebāt in infernum. homo quoque vocatus
 est diabolus in parabola de eo qui seminauit bo-
 num semen; & inimicus homo, id est, dæmon,
 superfeminauit zizania. hæc omnia admirabi-
 lia, pro quibus Deo benedicimus & gratias agi-
 mus, paucis complexus est in cātico suo Zacha-
 rias, cum ait. Benedictus dominus Deus Israel,
 qui fecit redemptionē plebis suæ, & erexit no-
 bis cornu salutis in domo Dauid: sicut locutus
 est per os sanctorum, qui à sæculo sunt prophe-
 tarum eius, ex horum numero est Esaïas. sequi-
 tur, Salutem ex inimicis nostris, & de manu om-
 nium qui oderunt nos. & paulo post, Vt sine ti-
 more de manu inimicorum nostrorum liberati
 seruiamus illi. hi sunt dæmones quos Esaïas vo-
 cauit homines impios. Cum igitur hic prophe-
 ticus sermo Esaïæ de aduentu Christi, quo ditati
 sunt pauperes; erecti humiles; recreati fessi; ex-
 hilarati mœsti; liberati oppressi à peccatis &
 diabolo; expleti sitientes, quæ sunt omnia res
 admirabiles, vt in principio dixit: cum, inquam,
 adiungit ad ista admirabilia illud quod se-
 quitur, In monte hoc bibent in lætitia, bibent
 vinum, vngentur vnguento in monte hoc, quis
 credat, præter Metonymicos homines sine cor-
 de, de bibendo vino ex dolio sermonem fieri?

*Quomodo
 Propheta cum
 admirabiles
 res in nouo te-
 stamento, de
 quo prophe-
 tat, factas*

- Quid enim admirationis habet potio vini ex aduñgit bibere
 dolio? si vinum illud in Cana Galilææ fuit res *vinum in ec-*
 admirabilis, quia fuit facta mutatio aquæ in il- *clesia, quam*
 lud, quomodo hoc vinum prophetici sermonis *vocat mō:e:n,*
 res admirabilis erit, si in eo non fiat admirabilis *neceffe est vt*
 mutatio? quæ quidem non est alia, quàm con- *vinum mysti-*
 uersio vini in sanguinem Christi, quæ in Eccle- *cum dicat, id*
 sia spirituali Sion fit. Quomodo conuenit, vt *est, sanguinem*
 cætera, quæ sermo propheticus texuit, admira- *Christi sub*
 bilia sint, sicut in principio vice procæmij dixit, *specie vini.*
 „ Laudabo te, quia admirabilia, siue, res admirabi- *hac enim res*
 les fecisti, & rem vulgaris vsus & naturæ com- *est v. re admi-*
 munis interponeret, id est, bibere vinum in Siō? *rabilis mutari*
 „ Quomodo igitur tu Volane, qui negas in sacra- *vinum in san-*
 mento fieri miraculum, aut tu Petre Martyr, vt *guinem Chri-*
 te ab inferis excitemus, qui in libro obiectionū *sti: secundum*
 tuarum cap. 26. sic ais, In mysterio Incarnatio- *vero Meiony-*
 nis Christi valde mirabatur B. Virgo, & interro- *micos nulla est*
 „ gabat quomodo fieret? Sed transmutatio panis *in vino eorū*
 „ in corpus Christi non est minor mysterio incar- *admiratio,*
 „ nationis. mirum est ergo, quomodo in scriptu- *quia nihil su-*
 ris sacris de ea re nulla inueniatur vel admiratio, *pra leges na-*
 vel interrogatio; quomodo, inquam, vos Euan- *tura fit.*
 gelium, secundum Apostolicam regulam inter- *Quomodo*
 pretandi, vt cum Propheta Esaia hic consonet, *hæretici Me-*
 interpretari potestis? hic enim in rebus mirabi- *tonymici locū*
 libus ponit propheticus sermo potum vini my- *propheta de re*
 stici, quem dominus in Euangelio verum po- *admirabili*
 tum sanguinis sui vocauit: Petrus vero Mar- *vini in ecclesia*
 tyr Volani magister ait, mirum esse, quod in *bibendi nullo*
 litteris sacris ea de re nulla admiratio inuenia- *modo possint*
 „ tur; nec, inquit, Gregorius Nazianzenus com- *interpretari,*
 „ *vt cum euan-*
 „ *gelio conso-*
 „ *net.*

plexus omnia miracula Christi, mentionem de
transubstantiatione fecit; nec Augustinus de
mirabilibus sacræ scripturæ. Cui etsi satis bene

*Quomodo
admiratio,
quam Petrus
Martyr in
scriptura de
hoc sacramē-
to requirebat,
expressa est à
propheta E-
saia.*

ab Stephano Vintoniensi prius responsum est,
frangat tamen eum sermonis prophetici cum
Euangelio collati auctoritas, & delinat mirari,
quod aiebat mirum esse in sacris litteris, nullam
esse de hoc sacramento admirationem; & discat
vel ex hoc loco scripturæ sacræ admirationem,
quam requirebat. vbi enim res admirabilis est,
ibi admiratio est. De interrogatione vero, quam
etiam requirebat in hoc mysterio transmuta-
tionis, sicut B. Virgo in mysterio incarnationis
interrogauit, Quomodo fieret, facile in Euan-
gelio vidisset, nisi cæcus fuisset. illa enim inter-
rogatio, Quomodo potest hic dare carnem suā
ad manducandum? & si erat interrogatio non
credentium, vt contra B. Virginis interrogatio
credentis fuit; ad mysterium tamen pertinebat.
nisi enim dare Christum carnem suam ad man-
ducandum, miraculum, cui non credebant, vi-

*Quomodo
posset dare do-
minus carnem
suam ad mā-
ducandum,
& quibus, vbi
ipse & qua
ratione ostē-
derit.*

sum esset, nunquam sic interrogassent. Vnde do-
minus paulopost, quomodo posset dare iis qui
credere, & potestatem diuinæ naturæ cum hu-
mana Christi copulatæ cogitare & agnoscere
voluerunt, & non potius retro abire, sicut multi
tunc ex discipulis, & nunc omnes Metonymici,
satis docuit exemplo futuri tunc ascensus cor-
poris sui in cælum virtute diuinitatis: & cum di-
xit, Spiritus est, qui viuificat, caro non prodest
quicquā; & illud, Verba quæ ego loquor, spiri-
tus & vita sunt. quæ sunt tractatu superiore ex-

plicata, ne eadem sine necessitate repetantur. sed videamus, quomodo hunc locum Esaia, In monte hoc bibent in lætitia vinum, interpreta-
 » tus est B. Cyrillus in commentariis Prophetæ
 » huius. Διὰ δὲ γε τοῦ οἴνου τῷ μυσικῷ διλογίαν
 » ὑποδιηλουῶ ἔοικε, καὶ τῆς ἀναιμιάκτου θυσίας τὸν
 » τρόπον ὡς ἐν ταῖς ἀγίαις ἐκκλησίαις ἀποπληροῦν
 » ἡ δίσκομεθα. Interpretemur nos ad verbum. Per
 » vinum, inquit, mysticam benedictionem & mo-
 dum sacrificij incruenti, quod in sanctis Eccle-
 siis complere consueuimus, notare videtur. De
 eodem mysterio accepit Eusebius Cæsariensis
 lib. 1. Demonstr. Euang. cap. ultimo. Huc perti-
 net, quod Leo cognomento Castrus in suis eru-
 ditissimis & acris ingenij ac valde Ecclesiasticis
 commentariis in Esaia Græcum 70. interpre-
 tum, & Latinum S. Hieronymi nuper observa-
 uit, idem verbum Hebraicum Semarin, quod
 est in hoc loco prophetici sermonis pro conui-
 uio, esse in exod. 12. pro festo agni Paschali: vt sic
 etiam admoneremur, sermonem hic fieri de
 conuiuio mystico, cuius agnus ille Paschalis ty-
 pus fuerit; ita vt eadem vox sit in typo & in ve-
 ritate typi. Explicās deinde idem Cyrillus quod
 sequitur, Vnguento vngentur in monte hoc,
 Illud, inquit, significat quo vngimur in baptis-
 » mo, quodque est participationis spiritus san-
 » cti symbolum; sicut ait B. Ioannes, Et vos vn-
 » ctionem habetis à sancto. Sed videamus quod
 » paulo post sequitur in Esaia quàm apte cum
 » sacramento corporis & sanguinis Christi con-
 » ueniat, Et præcipitabit, inquit, mortem

*Observatio
 diligens ab a-
 lio facta in
 eodem verbo
 Hebraico si-
 gnificante fe-
 stum agni pa-
 schalis & cō-
 uiuium mysti-
 cum, de quo
 hoc loco pro-
 phetat Esaia.
 declarat autē
 vsus eiusdem
 vocabuli in
 vtroque agni
 paschalem ty-
 pum fuisse no-
 stri conuiuij
 mystici, id est,
 veri agni, qui
 Christus est,
 qui in sacra-
 mento come-
 ditur.*

in sempiternum: sic enim est in Latina interpre-
tatione ex Hebraico. apud 70. vero est, deuora-
uit mors præualens: ut intelligatur mors per
mysterium resurrectionis victa & præcipitata,
quæ prius omnes deuorauerat præualens. Et rur-
sum inquit, Abstulit Deus lachrymam ab omni
facie. quem locum cum explanat idem Cyril-
lus, ἐπὶ καυροῦ, inquit, σφόδρα, καὶ ἀναγκάως
τῆ τοῦ μυστηρίου παρρησίᾳ καὶ ὁ περὶ τῆς ἀνα-
στάσεως εἰσκεκόμηναι. λόγος. id est, valde, inquit,
opportune, & ut traditio huius sacramenti ne-
cessario postulabat, sermo de resurrectione in-
troducitur. scilicet hoc dixit B. Cyrillus, quia
hic locus maxime cum eo conuenit, quod do-
minus de hoc ipso sacramento in Euangelio ait,
Qui manducat meam carnem & bibit meum
sanguinem, habet vitam æternam, & ego resur-
scitabo eum in nouissimo die. quæ quidem re-
surrectio quia difficilis videbatur ad creden-
dum διὰ τὴν ἐν αὐτῇ μεγαλουργσίαν, ut ait i-
dem Cyrillus, id est, propter magnificentiam o-
perationis, subiungit Propheta, quia os domini
locutum est. Ut ergo quod dominus dixit, Qui
manducat meam carnem & bibit meum sangui-
nem, habet vitam æternam, & ego resuscitabo
eum in nouissimo die; ideo credimus, quia os
domini locutum est, illud quod dixit, sumpro
in manus pane, Hoc est corpus meum, similiter
credimus, quod os domini locutum est. hæreti-
ci ergo cum metonymiam in eo quod os do-
mini proprie locutum est introducunt, perinde
faciunt, ut si os domini locutum esse negent, & os

suum pro ore domini audiri velint. Sed transferamus nos adhuc ad alium locum eiusdem Prophetæ, sequentes nūc editionem vulgatam interpretationis Latinæ ex Hebræo, nunc lxx. interpretes, quod tunc libentius facio, cum eorū interpretatio dilucidior est, & non raro idiomatis Hebraici quasi interpres.

De loco prophetico eiusdem Esaiæ ad nouum testamentum pertinente ex cap. 33. & quomodo panis fidelis, qui in eo promittitur, corpus Christi sit in sacramento, & cur fidelis dicitur: & quare cibus & potus viuificus S. Eucharistiæ vocetur in scriptura panis, aqua, mel, lac: & quomodo hæc prophetia Metonymiam hæreticorum redarguat, & conuincat non habere eos Eucharistiam: & quomodo panis, & aqua fidelis, quæ hic promittuntur populo Christiano, non possunt accipi de doctrina vlllo modo: & quomodo qui nolunt videre hic Christum vili specie panis velatum, nō videbunt eum in gloria & decore suo in cælo, iuxta prophetiā Esaiæ. item de capite 55. eiusdem prophetæ Esaiæ, quomodo in eo prophetet de corpore Christi in sacramento, cum inuitat ad emendū sine argento, & comedendum: & quomodo ipse idem Prophetæ hoc exposuerit, cum subiungit, Et disponā vobis testamentum æternum, sancta David fidelia: & quomodo hoc intelligendum sit, Paulo, & euangelio cum hoc loco collatis.

*Locus Es. ca.
33. de sacra-
mento corpo-
ris & sangui-
nis collatus cū
euangelio.*

*Vbi & quare
Ecclesia in
scriptura vo-
cetur spelūca.*

AD hæc ipsa igitur sacramenta veri cibi & veri potus, hoc est, corporis & sanguinis Christi, pertinet quod ait idem Esaias cap. 33. prophetas enim de Ecclesia Christi, describens-que eius legitimū & verum habitatorem, quod David etiam Psalmo 14. fecit, Qui ambulat, inquit, in iustitiis, & loquitur veritatē, qui proiicit auaritiā ex calumnia, & excutit manus suas ab omni munere; qui obturat aures suas, ne audiat iudicium sanguinis; qui claudit oculos suos, ne videat malum, hic habitabit in excelsa spelunca petrae fortis. sic est enim apud Ixx. qui excelsam spelūcam vocant Ecclesiam, sicut in Euangelio vocatur ciuitas supra montem posita. & dominus exprobrans Iudæis, qui in templo emebant, & vendebant, quod domum orationis fecissent speluncam latronum, satis docuit debere quidem esse Ecclesiam speluncam, non tamen latronum, sed ouium, vbi tutæ sint à lupis & furibus, quia fur non venit, nisi vt furetur, mactet, & perdat. Huius excelsæ speluncę fundamentum est petra fortis, quæ Christus est. Deinde sequitur. Panis ei dabitur, & aqua eius fidelis. panem dicit mysticum, id est, sanctam Eucharistiam, quæ iis, qui tales sunt in Ecclesia, quales Propheta descripsit, digne datur. Sic Iustinus Martyr cōtra Tryphonē intellexit, & exposuit; Sic etiam idem B. Cyrillus in cōment. huius Prophetæ interpretatur, inquiēs, *ῥῆς γὰρ οἰκοῦσι τὴν ἐκκλησίαν ἄρτος ζωῆς διδο-*

» τὰι χεῖρὸς, id est, iis qui habitant Ecclesiam, pa-
 » nis vitæ Christus tribuitur. Aquam vero fidelē
 » interpretatur idem baptismum, quod stabiles,
 » inquit, firmosq; faciat baptizatos. etsi fortasse
 magis cohærere videtur cum eo, quod dixit, Pa-
 nis ei dabitur: vt sicut propter vim nutriendi &
 roborandi verū cibum, qui est Christi caro, vo-
 cauit panem; sic verum potum, qui est sanguis
 Christi, propter vim ζωόντων, id est, viuifi-
 cam vocet aqua, vt aliàs alia ratione solet scri-
 ptura vocare lac, propter vim augēdi, mel pro-
 pter vim χαρπτικῶν, quæ inest in melle, id est,
 vim emūdādi; vinū vero ppter vim ἀναζωτικῶν,
 id est, faciēdi reuiuiscere. Vnde idem B. Cyrillus
 » interpretās illū locū Esaiæ cap. 49. Non esuriēt,
 » neque sitient, Postquā, inquit, consecuti sumus
 » misericordiā, habuimus cibū. ψυχοφελῆ, id est,
 » vtilem animę. Comedimus enim panem de cæ-
 » lo, & bibimus aquā viuā, de qua dominus dixit
 » Samaritanæ, Qui biberit ex hac aqua, quā ego
 dabo ei, non sitiet in æternum. Aquam retulit
 hic Cyrillus ad sacramentum veri potus; fidelē
 vero dixit huiusmodi aquam, quod sit incorru-
 ptibilis, & ipsa digne bibentibus tribuat vi-
 tam sine interitu & sempiternam. subaudien-
 da est, ἀπὸ κοινῆς, eadem fidelitas, id est, incor-
 ruptibilitas, in pane: vt sit, panis fidelis ei da-
 bitur, & aqua fidelis. quæ idem Esaias prophe-
 tans de resurrectione Christi appellat cap. 55.
 sancta Dauid fidelia, id est, corpus & sangui-
 nem non amplius ad corruptionē reuersura, vt
 Paulus in actis Aposto. cap. 13. interpretatus

Quare san-
 cta Eucharis-
 tia vocetur
 panis, & a-
 qua, mel, &
 lac, & vinū.

Eucharistia
 panis fidelis
 cur dicta.

*Quomodo
nomen panis
fidelis in pro-
phetia Esaiæ
non potest cõ-
gruere pani
sacramentali
Metonymico-
rum, vt con-
gruit S. Eu-
charistiæ no-
stra.*

*Quòd hæreti-
ci Metonymi-
ci nõ possunt
prophetiã hæc
de pane, &
aqua fidelis in-
terpretari, vt
cõsonet Euã-
gelio.*

*Quomodo, et
quare nõ pos-
sit accipi hoc
loco panis, &
aqua fidelis
de doctrina,
& sermone fi-
delis.*

est. ideóque aliàs dicit, Non dabis sanctú tuum “
videre corruptionem. Dicant ergo Metonymi- “
ci, quomodo hæc Prophetia eorum panis sacra- “
mentaliter conuenit, si corruptibilis est? aut quo- “
modo non erit corruptibilis, si natura panis est? “
Idem dicendum est de vino eorum sacramen- “
tali, quod vocant. cum enim aqua fidelis in hac “
prophetia potum verum & incorruptibilem si- “
gnificet, conuenienter Euangelio, in quo do- “
minus dixit, Qui bibit meum sanguinem, ha- “
bet vitam æternam; & ego resuscitabo eum in “
nouissimo die, quomodo ipsi hanc prophetiam “
interpretabuntur, vt consonet Euangelio, qui “
neque cibum, neque potum fidelem, id est, in- “
corruptibilem, habent? Quòd si quis quod hic “
Esaias propheticè de pane fidei, & aqua item fi- “
deli dixit, contendat non de sacramento cor- “
poris & sanguinis, vt Cyrillus, & nos eum se- “
cuti interpretati sumus, sed de doctrina & ser- “
mone, qui fidelis est, & in scriptura sancta fide- “
lis dicitur, admonendus est iste, vt antecenden- “
tia considerate perpendat. descripsit enim Pro- “
pheta Esaias qualem esse oporteret, cui panis “
iste fidelis dandus esset, & aqua ista fidelis bi- “
benda, ei scilicet, qui ambularet in iustitiis, lo- “
queretur veritatem; auaritiã proiiceret; non “
acciperet munera: qui aures & oculos à pecca- “
to contineret: denique qui esset membrum “
vium corporis Christi; quod est Ecclesia. At “
vero tales vt efficiamur, doctrina prius adhibē- “
da est. nec enim necesse est ad audiendum ser- “
monem Dei fidelé, vt prius probi simus; immo

ut tales reddamur, verbum Dei audiendum est.
 " Quomodo enim, inquit, credent ei, quem non
 " audierunt? Quomodo autē audient sine prædi-
 " cante? & paulo post. Ergo fides ex auditu est,
 " auditus autem per verbum Christi. conuenit
 " igitur hic locus Prophetæ cum eo, quod Apo-
 " stolus ait, Probet autem seipsum homo, utrū-
 " ne talis sit, qualē propheticus sermo hic requi-
 " rit. quod statim sequitur mirifice quoque con-
 " uenit cum hoc sacramento, in quo Christus ad-
 " est velatus. Regem, inquit, in decore suo vide-
 " bunt oculi eius. oculos eius dicit, cui iste panis
 " fidelis digne dabitur. quia quem nunc videt vi-
 " li specie panis reatum, videbit postea in decore
 " suo, id est, in propria specie gloriæ suæ. Meto-
 " nymici vero nullam spem videndi Regem in de-
 " core suo habere possunt, quamdiu eum sine de-
 " core suo in vili & abiecta specie panis, & vini
 " videre nolunt: neque possunt terram de longe
 " cernere, id est, promissionem possessionis cæle-
 " stis patriæ, sicut de illis Apostolus scripsit; Et hi
 " omnes, inquit, iuxta fidem defuncti sunt, non
 " acceptis repromissionibus, sed à longe eas aspi-
 " cientes, & salutantes. non possunt, inquam, à
 " longe aspicere gloriam regni cælestis, quam-
 " diu nolunt accipere in Sion spirituali, quæ est
 " Ecclesia Dei, panem fidelem, id est, incorrupti-
 " bilem, qui est S. Eucharistia. Illud etiam quod
 " sequitur, ad sacramentū corporis Christi maxi-
 " me pertinet, Et cor tuum, inquit, meditabitur
 " timorem. Cor eius dicit, cui hic cibus incorru-
 " ptibilis, & potus itē incorruptibilis, quem aquā

*Quomodo
 Metonymici
 nō possūt ha-
 bere spem, vi-
 suos se regem
 gloria in de-
 core suo, iux-
 ta prophetiā
 Esaiæ, quā-
 diu nolunt eū
 videre hic sub
 vili specie pa-
 nis & vini.*

fidelem vocauit, datur: hic est enim qui propter communionem cum timore probat seipsum, ut, sicut Apostolus ait, sic de pane illo edat, & de calice bibat: qui enim manducat, & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicans corpus domini. Hæc est meditatio timoris, quam Propheta dicit, eius cui datur hic panis viuus, & fidelis, qui non sinit digne manducantem interire; quique in Ecclesia Dei est. Eis vero, qui nihil aliud ibi esse præter naturam panis cum metonymia sua commentitia, quam somniant, profitentur, quæ meditatio timoris ab illo pane suo afferri potest? Quo modo enim qui indigne illum ipsum panem manducat, non diiudicat corpus domini, si ibidem non adest corpus domini? Præterea quæ deinceps sequitur apud Esaïam. nec enim propositum est mihi interpretationum Prophetæ continuare, nisi quantum satis esse videatur ad id quod agimus. Pergamus ergo ad caput 55. dixerat in extrema parte capitis proxime superioris, id est, 54. Hæreditas seruatorum domini, & iustitia illorū apud me. Hæreditatem salutis æternæ, gloriæque cælestis significat, quam illi quidē accipient, quos dominus iustificauerit. hos enim & glorificabit. subiungit deinde proximo capite, id est, 55. Omnes sitientes venite ad aquam. eos scilicet qui sitiunt iustitiam, ut est in Euangelio Matthæi, id est, qui ardentem desiderant iustificari, vocat ad accipiendum spiritum S. cuius participatio est iustitia; & quem scriptura sacra, ut dominus in Euangelio Ioannis interpretatus est, aquam ap-

pellat in ænigmate propter vim viuificā, Deinde quia gratia saluari sumus per fidem, non ex nobis. Dei enim est donum, & quia gratis iustificatis cōuenit verus cibus ex carne Christi, verūque potus sanguinis eius, idcirco subiungit,

” Et qui non habetis argentum properate, emite,

” & comedite; Venite, emite absque argēto & pretio vinum & adipem. sic enim est apud 70. quoniam prophetans de gratia noui testamenti, vocauit ad explendam sitim, & famem gratis, imagines vero & ænigmata veteris testamenti ad spirituales anagogen spectant; probabile est, vt de vero potu, qui est sanguis Christi iustificantis; & de vero item cibo, qui est caro eiusdē viuifica, sit sermo propheticus. Hunc igitur locum cum B. Cyrillus in commentariis Esaiaē interpretatur, sic ait, οὐκ ἀπίθανον δὲ καὶ χρISOῦ μυσῆριον ὑπαινίττεσθαι λέγειν τῷ προκειμένῳ σίχων τὴν δύναμιν. οἱ γάρ τινες πίνοντες τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν, τοῦτέσι διὰ τῆς πνύματος κατὰ πληθήσαντες χάριν διὰ τῆς μετασχέειν αὐτῆς, καὶ ἀγορεύσαντες τῆς διὰ τῆς πίσεως, ἐν μεθέξει γενήσονται καὶ οἶνος, καὶ σέας, οὗτοι, ἀγίσ σώματος τῆς χρISOῦ.

” Reddam⁹ Latine. Nō est, inquit, alienū à probabilitate, si dicatur, eā vim habere ppositos verus, vt significetur in ænigmate mysteriū Christi. Qui enim biberūt aquā viuā, id est, qui gratiā spirit⁹ S. per participationē eius large sibi cōpararunt; & aquā istā fidei pretio emerūt, vinū & adipē, id est, sanctū corpus & sanguinē Christi participabunt. quod 70. hoc loco interpretati sunt adipem, B. Hieronymus vertit lac, quod in

*Quomodo
beatus Petrus
prophetiā E-
saia secutus
S. Eucharis-
tiam voca-
uit lac.*

*Quid propheta
significavit,
dñs inuitat ad
emendum vi-
num, & adi-
pē vel lac sine
pretio, quod in
panem sacra-
mentale Me-
tonymicorū
quadrare non
potest, ex quo
sequatur non
inuitari eos
ad gratiā no-
ui testamenti,
de quo pro-
phetat.*

ænigmate significat, propter vim augendi, quæ inest in lacte, idem sacramentum S. Eucharistiæ, quæ facit crescere in salutem, sicut B. Petrus dixit. ipse enim lac etiam hoc ipsum sacramentū, secutus scripturam, vocauit, vt superius loco suo satis, vt opinor, docuimus. Cum propheticus sermo inuitat ad emendum vinum & adipem sine argento, & absque pretio vlllo, satis aperte significat Propheta, non se de genere vini loqui, quod pretio aliquo æstimari possit, sed quod nullo penitus. panis vero Metonymicus hereticorum, quāuis contendat esse sacramentalem, cum natura sua nihil sit, nisi panis, erit natura sua pretio æstimabilis, & argēto, & quāuis alia commutatione poterit emi. ex quo fit vt hic propheticus sermo non illos vocet & inuitet ad hanc gratiam noui testamenti, de qua hoc loco Esaias prophetat, inquit, Venite, emite absque argento & absque vlla commutatione. Nos vero gratis per fidem, vt ait Cyrillus, quæ Dei donum est, emimus, quia credimus post cōsecrationem non iam panem esse ex frumento terreno, sed corpus Christi, sicut ipse sumpto in manus pane, dixit, & factum est, Hoc est corpus meum; neque vinum, sed sanguinem; sicut ipse etiam dixit, Hic est enim sanguis meus noui testamenti. de huiusmodi pretio fidei, quo opus nobis erat, prius admonuit nos dominus, cum in Euangelio Ioannis, dum vellet de sacramento S. Eucharistiæ disserere, Amen, amen, inquit, dico vobis, qui credit in me, habet vitam æternam. Ego sum panis vitæ, & quæ sequun-

tur. Ergo quia ad verum cibum & cælestem noui testamenti, qui est ipsa caro Christi, vocat & inuitat dominus per Prophetam, valde apposite subiungit, vt est apud 70. Et disponam vobis testamentum æternum, sancta Dauid fidelia. nouum enim testamentum dicit, cuius sanguinem dedit nobis dominus ad bibendum sub specie vini, sicut in Euangelio Marci ait, Hic est enim sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effundetur; & sancta Dauid vocat corpus & sanguinem Christi, sicut Ecclesia in orationibus sacerdotalibus mystici sacrificij frequenter vocat; fidelia vero adiunxit, pro eo, quod est, non reuersura ad corruptionem; sicut Paulus Apostolus, vt paulo antea dixi, in Actis Apostolorum interpretatus est, cum Christi resurrectionem testimonio Prophetæ probat. quod valde opportune in hoc loco Prophetam posuit; Quoniam nisi Christus à mortuis suscitandus fuisset, corpus suum & sanguinem discipulis in sacramento non dedisset. dedit enim corpus in sacramento impassibiliter, qualiter resurrexit. Itaque vt corpus & sanguinem Christi, quæ hæretici in sacramento negant, nobis perpetuo remensura toto tempore noui & æterni testamenti intelligeremus, neque de corpore Christi extra sacramentum, quod breui tempore cum discipulis fuit, acciperemus, dixit prius, Disponam vobis testamentum æternum, adiungens continuo, Sancta Dauid fidelia. Quomodo enim manet nobiscum testamentum æternum, quod nobis disponit dominus, si sanguis, quo dedicatum est, qui dicitur & est sanguis noui

Quare prius dixeris propheta, Disponam vobis testamentum æternum, & de inde subiūxerit sancta Dauid fidelia? quæ carnem & sanguinem Christi non reuersura ad corruptionem significat.

*Quomodo
qui corpus &
sanguinem à
sacramēto ex-
cludunt, nouū
testamentū ab
Ecclesia item
excludunt.*

testamenti, nobiscum non manet? ut enim vetus testamentum quandiu fuit apud Hebræos, tandiu fuit in eorum synagoga sanguis vitulorum & hircorum, quo dedicatum fuit, sic quādiu durat vsque ad consummationem sæculi nouum testamentum, est in Ecclesia sanguis Christi. Quare qui corpus & sanguinem Christi à sacramento excludunt, & extra, eum in cælo includunt, sciant, se testamentum nouum ab Ecclesia simul excludere. Sed hactenus de Esaie locis.

De loco Osee prophete ex cap. 14. de eodem sacramento corporis Christi, cum prophetans de nouo testamento, & de bonis eius, promittit victuros, sive roborandos esse in eo fideles frumento; & quales esse oporteat, secundum Prophetam, qui hoc pane mystico roborandi sunt: & quomodo hæc in panem sacramentalem hæreticorum conuenire nequeant: & de loco Greg. Nysseni de corpore Christi in sacramento: & quomodo admiratio Osee prophete, cum ait, Quis sapiens, & intelliget hæc? ad illud de frumento, quo dixerat victuros esse, & roborandos fideles in nouo testamento, retulerit.

C A P. 33.

Conferamus deinceps locum Osee prophete cap. 14. prophetans enim de gratia noui testamēti, Ero, inquit, dominus, quasi ros Israël, " scilicet ad aspergendū, sicut Apostolus ait, corda "

à conscientia mala eorum qui ad fidem Christi vocati pœnitentiam agent, & baptizabuntur.

” Sequitur. Germinabunt sicut liliū, id est, erunt

” bonus odor in Christo propter virtutes, & va-

” cabunt à solitudine huius sæculi. hoc enim si-

gnificat, in ænigmate, germinare, siue florere si-

cut liliū, quod nullo labore arationis nullaque

solitudine, neq; studio agriculturæ, mira pul-

” chritudine & suauitate induitur. Et erūpet ra-

” dix eius vt libani, id est, thuris. Hoc est, Erūt ita

firmi & stabiles in fide cum humilitate, vt est

arbor libani humilis, & quæ alte radices agit; ita

vt non agitentur omni vento doctrinæ, perma-

” nentes, sicut Apostolus ad Colossenses scripsit,

” fundati in fide, & stabiles, & immobiles à spe

” Euangelij. Sequitur apud 70. Ibunt rami eius;

” quod dilationē Ecclesiæ significat. Erit quasi

” oliua gloria eius, & odor eius, vt libani, id est,

” thuris. Sēper, inquit, virescēt fructibus virtutū

suauissimis & Deo gratissimis. Cōuertentur &

sedebūt sub vmbra eius. Designat sedere in vm-

bra tum cōuersionem ad Deū tanquā ad per-

fugium & requiē laborantiū, tum cōstantiā &

securitatem, ac humilitatē conuersorum. Sub-

” iungit deinde Propheta, Viuent frumento, siue,

” vt est apud 70. roborabuntur frumento, & ger-

minabunt quasi vinea; ne de eo genere frumen-

tia acciperemus, quod studio agriculturæ & la-

bore operis rustici nascitur. dixerat prius ger-

minaturos esse sicut liliū, id est, sine agricultura.

Prophetat igitur de pane mystico Ecclesiæ Dei;

qui dat vitā mūdo, quod est robur eius admira-

Locus propheticus Osea de bonis noui testamenti, in quibus summū ponit robora-ri frumento, mystico scilicet.

Quomodo propheta Oseas docuerit, quod dixit, Viuent frumento, de corpore Christi

quid in sa-
cramento co-
meditur, ne-
cessario intel-
ligendū esse. bile, sicut ait Propheta Esaias cap. 3. Ecce domi-
nus Sabaoth auferet à Iudæa & Hierusalem va-
lidum, & fortē, omne robur panis & omne ro-
bur aquæ. quem locum cum explanat B. Cyril-
lus, Sermo, inquit, est mysticus. nos enim qui

*Quomodo in
panem Meto-
nymicorū non
possit quadra-
re quod Oseas
prophetae fru-
mento roborā-
dos esse, & eo
victuros spi-
ritualiter in
nouo testamē-
to.* per fidem vocati sumus ad Christū, panem ha-
bemus cælestem, hoc est Christum, id est cor-
pus eius. Si quis vero roget quod sit robur eius,
respondemus viuificū esse. dat enim vitam mū-
do. Hactenus Cyrillus. Hoc ergo mysticū fru-
mentum, id est, corpus Christi sub specie panis,
qui digne māducare voluerint, tales esse debēt,
quales Oseas propheta hic descripsit, vt sint in-
star lilij, id est, vt careant solitudine huius sæ-
culi, eatenus saltem, vt, sicut dominus in Euan-
gelio monuit, non grauentur corda eorum cu-
ris vitæ huius; item vt sint humiles, & per fidem
in Christo fundati, & stabiles, cum omni fructu
virtutum & odore orationis ornatī, omniq; spe
auxilij in Dei prouidentiam reiecta. Dicāt ergo
Metonymici, cum propheta Oseas dicit de istis,
quorum dona & virtutes descripsit, Viuent fru-
mento, accipiūntne de vita corporali? Non erūt
tam fatui, vt cōcedant, quasi melior sit vita cor-
poris ex natura, quàm vita animæ ex gratia Dei.
vitam igitur animę promittit Propheta ex pane
vitæ. Quomodo enim fieri potest vt panis, in
quo non sit vita ipsa, sed natura tantum panis

*Quod panis,
in quo non est
vita ipsa, vitā
animæ prabe-
re non potest.* ex frumento siue tritico, vitam animæ præbeat?
aut quomodo, nisi sit sub specie panis ex fru-
mento caro Christi viuifica, verum erit quod
ait Propheta frumento viuent? Sicut enim, vt

orpus pane viuat, necesse est, vt panis vim ha-
 beat insitā alendi, & viuificandi corpus; sic vt
 anima pane viuat, necesse etiam est, vt panis in
 se habeat vim animam viuificandi; quod fieri
 non potest aliter, nisi natura, id est, substantia
 eiusmodi panis sit vita ipsa, quæ est diuinitas
 corporis Christi. Deinde, si panis sacramentalis
 hæreticorum, natura panis tantum est, ergo sa-
 tu & aratione vt fiat opus est: non erunt igitur
 » sicut lilia, de quibus ait, Considerate lilia agri,
 » quomodo crescunt: non laborant neque nent.
 noster vero panis mysticus, quia non est natura
 siue substantia panis, non indiget aratore, neq;
 satore, neq; pistore, neque mola, neq; pistrino,
 sed tantum verbo Dei, quo fit, per ministerium
 presbyteri, mutatio naturæ panis in corp^o Chri-
 sti viuum & viuificum. Sed iam ad intelligendū
 absque vlla dubitatione esse hanc prophetiam
 de magno mysterio siue sacramento corporis
 domini, satis nos 70. interpretatio excitat, quos
 diuino & prophetico spiritu antiqui Patres in-
 terpretatos esse vno consensu affirmāt; sic enim
 » in eis legi testatur B. Hieronymus. Frumento
 » inebriabuntur, pro quo nunc recte quoque le-
 gitur, Frumento roborabuntur: vt cum hoc,
 quod primo aspectu absonum apparet legere-
 mus, altius penetrantes ad intelligentiam my-
 sterij excitaremur. docte enim & solerter Ori-
 genes 4. libro περὶ ἀρχῶν notauit prouidentia
 Dei factū esse, vt essent in lege & prophetis, &
 vetere historia quædā ἀδύνατα, id est, impossi-
 bilia, ne si ipsius legis siue Prophetiæ atq; histo-

*Quomodo sa-
 cramentū Eu-
 charistiæ,
 quod se dicūt
 habere Metro-
 nymici, satū,
 & aratione,
 & mola pi-
 strini fit, non
 autem verbo
 Dei.*

*Quare 70.
 interpretes pro
 eo quod est in
 Hebraico,
 Frumento ro-
 borabuntur,
 verterūt, Fru-
 mento inebria-
 buntur, et quid
 Origenes ad-*

*monuerit ob-
servandū esse
in quibusdā,
qua scriptura
sancta ponit
impossibilia.*

riæ utilitas, & consequentia αὐτόθεν, id est, ex se apparet, continuo fortassis existimarem nihil aliud esse ibi intelligendum præter id, quod in promptu esset; atque ita vel à dogmatibus recederemus, vel nihil altius, & diuinius non excitati intelligeremus. Quis ergo ignorat non posse panem inebriare? quare cum audimus hic ex Propheta inebriari frumēto, anagogice erudimur de mystico pane, qui in eisdem mysteriis cum mystico vino consecratur; id est, erudimur de corpore Christi sub specie panis, in quo corpore est sanguis, qui idem est sub specie vini. Admonemur item de mystica, & anagogica ebrietate, quam hæc mysteria in eis, qui digne ea participāt, efficiunt. de qua non semel à nobis in hoc tractatu explicatū est. Sequitur deinceps, Memoriale eius, sicut vinum libani, id est thuris, odoratum, inquam. Sic enim B. Cyrilus in commentariis huius Prophetae accepit. memoriale ergo eius sicut vinum thuris dixit, ut anagogice, sicut dixi, intelligeremus de vino mystico prophetari, quod in commemorationem passionis Christi datum est, & in odorem suauitatis instar thuris Deo offertur; quodque virtutes suas, id est, diuinas eos redolere facit, qui illud bibunt digne. ait enim B. Gregorius Nyssenus in Comment. in Ecclesiasten cap. 3. Quale est natura sua quod participatur, in tale necesse est commutetur qui participat: ut os bene olet eius qui aliquid odorati aromatis ore accepit; ac rursus male, qui allium, aut quid aliud tetri odoris. Igitur quia amor, inquit,

*Locus Grego-
rij Nysseni de
sacramēto S.
Eucharistia,
qui nullo mo-
do accommo-
dari potest ad
metonymiam
hæreticorum.*

„ naturaliter cum eo quod amatur commiscet,
 „ id efficimur, quod amando eligimus, vel
 „ bonus odor Christi, vel malus. qui enim
 „ quod bonum est, amat, ipse quoque bo-
 „ nus erit. bonum enim, quod in ipso est, in
 „ seipsum illum transfert, qui illud bonum ac-
 „ cipit. Deinde subiungit Gregorius Nyssenus:
 „ διὰ τῆτο ἐδώδιμον ἡμῖν ἑαυτὸν προτίθησιν ὁ
 „ αἰὲ ὢν, ἵνα ἀναλαβόντες αὐτὸν ἐν αὐτοῖς, ἐκείνο
 „ γινώμεθα, ὅπερ ἐκεῖνός ἐστι. φησὶ γὰρ, ὅτι ἡ σὰρξ
 „ μου ἀληθῶς ἐστὶ βρώσις, καὶ τὸ αἷμα μου ἀληθῶς
 „ ἐστὶ πόσις. ὁ οὖν παύτις ἀγαπῶν τίς σὰρκα οὐκ
 „ ἐστὶ φίλος τῆς ἰδίας σαρκὸς. καὶ ὁ πρὸς τῆτο τὸ
 „ αἷμα διατεθεὶς τῷ αἰὲ ὄντι αἵματος καθαρεύει.
 „ ἡ γὰρ τῆ λόγου σὰρξ, καὶ τὸ τῇ σαρκὶ ταύτῃ
 „ ἐγκείμενον αἷμα οὐ μίαν πινὰ χεῖρ ἔχει, ἀλ-
 „ λά ἡδὺ γίνεται τοῖς γενομένοις, ὁρεκτὸν
 „ τοῖς ἐπιθυμοῦσι, καὶ τοῖς ἀγαπῶσιν ἐράσιμον.
 „ Interpretemur Latine. Ob hanc causam, in-
 „ quit, esculentum se nobis proponit is, qui sem-
 „ per est; ut accipientes illum in nobis, illud effi-
 „ ciamur, quod ipse est. Ait enim, Caro mea ve-
 „ re est cibus, & sanguis meus vere est potus.
 „ Quare qui hanc carnem amat, non est carnis
 „ suæ amicus: & qui hunc sanguinem, à sangui-
 „ ne sub sensum cadente purus est. Siquidem
 „ caro verbi & sanguis, qui in hac carne inest,
 „ non vnam aliquam gratiam habet: quin potius
 „ dulcis efficitur gustatibus, appetendus capienti-
 „ bus, & diligentibus amabilis. Haecenus Grego-

rius. Si panis est figura corporis Christi, non debuit dicere Gregorius Nyssenus, auctor alioqui ingenio & doctrina excellenti, esculentum se proponit Dominus, sed figuram corporis sui exculentam proponit. disciplina enim Metonymicorum est, non ore corporis corpus Christi, sed panis substantiam comedi. prosequamur Osee locum, & videamus quàm recte conueniant, quæ sequuntur cum superiorib⁹, Ephraim, inquit, quid ipsi est, & idolis? sic enim est apud LXX. Præcipit Propheta, vt caueant, qui hostiã istam mysticam edunt, ne vllam communionẽ, aut societatem cum dæmonibus habeant, quod Paulus quoque eodem spiritu de eisdem mysticis scribens, in epist. priore ad Corinthios, præcipit, inquit, Nolo autem vos socios fieri dæmoniorum. non potestis calicem domini bibere & dæmoniorum. Prophetavit itaque Oseas non esse amplius immolatueros hostias idolis, neque dæmoniis vinum libatueros eos, quibus frumentum istud mysticum comedẽdum esset. Quod si adhuc contendant Metonymici pro sua contumacia, illud Propheticum, Frumento viuẽt, & memoriale eius sicut vinum Libani, de figura corporis & sanguinis Christi accipiendũ esse, figurã enim sufficere, & eam datam esse ad celebrandam memoriam mortis Christi, sicut ipse dixit, Hoc facite in meam commemorationem; & rursus, Hoc facite, quotiescunque biberitis, in meam commemorationem: &, inquam, ita intelligendum esse putant, quid est, quod Propheta tanquam de magno quopiam

*Quàm bene
conueniat pro-
phetia Osee
in qua præci-
piuntur, ne qui
participes sũt
sacra hostia,
participes sũt
idolorũ, cum
eo quod apost.
Paul⁹ 1. Cor.
c. 9. scribit de
fugienda par-
ticipatione i-
dolorũ ab iis,
qui commu-
nionis corpo-
ris Christi
participes
sunt.*

sacramento prophetans, quod Dei scientiam & revelationem requireret, quòdque nisi credatur, intelligi non possit, subiungit, *Locus propheticus, qui plane figurā Metonymicorum redarguit, ita ut elabi non possint.*

” Quis sapiens & intelliget ista? intelligens, & sciet hæc? Si panis metonymicus hæreticorum panis tantum est, & vinum nō nisi vinum, quid est in eis admirabile, & quod omnem naturam superet, ut sine sapientia divina non possit intelligi? An esse panem signum tantum corporis Christi, aut vinum sanguinis difficile est ad intelligendum? Minime. Quæ enim natura si-gna sunt, ut notitiæ signa rerum, quarum similitudines sunt, sicut eadem notitiæ natura easdem res apud omnes significant, sic omnes naturaliter easdem res intelligimus. quæ autem θεία, id est, positione signa sunt rerum, ut voces, & scripturæ, ut positione significant nobis res, ad quas significandas impositæ sunt; sic nos ut impositionem accepimus, sic ex scripturis voces, & ex vocibus res, sine vlla difficultate communi consuetudine intelligimus. sin autem ita institutum & positum sit, ut res aliæ alias res significant solum, erunt tunc vice vocum siue litterarum eiusmodi res; sicut apud Metonymicos panis & vinum signa tantum sunt corporis & sanguinis domini, ut ipsis placet. Sed quale est hoc ut conveniat huc illa prophetica admiratio, Quis sapiens, & intelliget ista? intelligens, & sciet hæc? scio dicturos esse hic, non in eo positam esse sapientiam istam summam, & intelligentiæ difficultatem, quòd ista sint signa tantum; sed quòd istis signis corporis & sanguinis

Quomodo in sacramento, quod Metonymici faciunt, nihil sit admirabile, neque quod natura leges superet, ac proinde nō quadret in illud interrogatio admirantis, Quis sapiens, & intelliget ista? De signis natura, & signis positione.

Quomodo apud Metonymicos panis, & vinum quæ ipsi vocant sacramentalia, vice vocum, siue litterarum, sunt signa corporis, & sanguinis domini.

Christi adhibitis ori corporis, verum corpus Christi & verus sanguis eius exhibentur per fidei efficaciam extra panem ori spiritus adhibita. Hæc enim est istorum *κενοφωρία* profana, & à Satana inuenta, quæ verbo quod os domini locutum est, tota plane redarguitur. non enim dixit, Nisi manducaueritis signum, siue figuram corporis & sanguinis filij hominis, non habebitis vitam in vobis; sed Nisi manducaueritis carnem filij hominis, non habebitis vitam in vobis. neque dixit, Qui manducat signum vel figuram corporis mei, & ipse viuet propter me; sed, Qui manducat me, & ipse viuet propter me. se enim, vt paulo ante aiebat Gregor. Nyssenus, proposuit *ἐσώσιμον*, nos dicamus

Quomodo profana inanitas verborum disciplinæ Caluini verbo quod os domini locutum est, plane redarguatur.

Quomodo quod propheta Oseas cum admiratione querit, Quis sapiens, & intelliget ista? ad illud frumentum mysticum refertur, quo homines spiritualiter viuunt, de quo paulo ante prophetabat.

Locus Pauli ex epist. ad Eph. collatus cum loco Osee.

more nostro, comedendum. Quod ergo ait propheta Oseas, Quis sapiens, & intelliget ista? intelligens, & sciet hæc? in frumentum illud mysticum, de quo prophetabat Oseas, quo homines spiritualiter viuunt, & in memoriale illud sicut vinum libani apte & proprie conuenit. credere enim esse sub specie panis verum corpus Christi, quod à nobis comeditur, & vitam præbet animæ, & comedendo efficimur in sacramento vnum corpus cum Christo, & inter nos. credere item sub specie vini esse verum sanguinem, qui à nobis in memoriale mortis eius bibitur; hoc; inquam, credere, vere sapientis est, & diuine intelligentis; sicut qui non credit, quod os domini locutum est, vere insipiens est. Mirabiliter congruit cum hoc prophetico loco quod Apostol. in epist. ad Ephes. scribit de hoc

„ mysterio cap.3. Quoniam secundum reuelatio-
 „ nem, inquit, notum mihi factum est sacramen-
 „ tum, sicut supra scripsi in breui, prout potestis
 „ legentes intelligere sapientiam meam in myste-
 „ rio Christi, quod aliis generationibus non est
 „ agnitum filiis hominum, sicut nunc reuelatum
 „ est sanctis Apostolis & Prophetis in spiritu, gē-
 „ tes esse cohæredes, & concorporales, & com-
 „ participes promissionis in Christo per Euange-
 „ lium. Ad hanc ergo scientiam mysterij Christi,
 de qua scientia ait nunc Propheta, Quis sapiēs,
 & intelliget ista? pertinet esse nos factos con-
 corporales Christi, quod quidem, vt antea te-
 stimonio etiam B. Cyrilli confirmauimus, fa-
 ctum est per magnum sacramentum factæ com-
 munionis, de quo sacramento dominus dixit,
 Qui manducat meam carnem, & bibit meum
 sanguinem, in me manet, & ego in eo. sic enim
 efficimur concorporales, id est, vna caro, & vius
 spiritus.

*De loco Malachiae, In omni loco offertur nomini
 meo sacrificium mundum; quomodo quod ibi-
 dem prophetauit glorificandum esse ab ortu so-
 lis vsque ad occasum nomen Dei, in hoc sacri-
 ficio impleatur: & quomodo Euangelio Ioan-
 nis mirifice hoc consonet: & quæ sint illa quæ
 in sacramento S. Eucharistiæ testificamur de
 gloria Dei: & de duplici glorificatione Christi
 secundum Euangelium in passione, & in S.
 Eucharistia.*

*De loco infini-
gni Malachia
de sacrificio
sanctæ Eu-
charistiæ.*

** lib 8. Con-
stit. Apost.
† Contra Try-
phonem.*

** Lib. 4. con-
tra hæreses.*

INfinitum est, si omnes scripturæ sanctæ de S. Eucharistia locos persequi velim. Ille tamen insignis & illustris locus Malachiæ vel propter eam causam non est prætereundus, quòd eum non ita pridem Tridentina Synodus de 300. fere Episcoporum sententia de sacrificio S. Eucharistiæ, cum de ea decretum faceret, accepit, & accipiendum esse iudicauit, * Clemen-tem Romanum, † Iustinum martyrem, * Ire-næum & alios Patres secuta. Sed excutiamus nos more nostro locum, & ut ratio interpretan-di nobis proposita postulat, cum Euangelio cō-feramus; ut cum hoc fecerimus, postea ad lo-cum ipsum tanquam in iudicium vocatos reos Metonymicos peragamus. Et sacrificium, in-quit, non suscipiam de manibus vestris; quia ab or-
tu Solis vsque ad occasum nomen meum glorificatum est in gentibus. abrogationem ve-
terum sacrificiorum prædicit Propheta propter noui sacrificij sanctionem. Declarat deinde qua ratione glorificatum sit nomen suum, cum sub-
iungit, Et in omni loco, id est, quia in omni lo-
co (frequenter enim in scriptura sancta coniun-ctio (&) causam denotat) thymiama offertur
nomini meo, & sacrificium mundum, quia ma-
gnum nomen meum in gentibus, dicit domi-
nus omnipotens. Diuine consonat hic locus E-
uangelio Ioānis, ubi egresso Iuda, cōtinuo post acceptam buccellam dixit Iesus, Nunc clarifica-
tus, siue glorificatus est filius hominis; & Deus

clarificatus est in eo. hoc enim dixit propter mysterium gloriosum corporis & sanguinis sui, quod tunc murato pane & vino in ea tanquam omnipotens dedit: quod ab vniuersa Ecclesia Deo ad gloriam & cultum eius offerendum esset. Sed quærat aliquis, quomodo, per hoc mysterium sanctæ Eucharistiæ, nomen Dei in cunctis gentibus glorificetur? quia scilicet gentes, quæ Deum ignorabant, & dæmonia in idolis suis colebant, & quæ à Deo facta sunt diis falsis quasi auctoribus assignabant, ad Deum per illuminationem Euangelij conuersæ, cultum Deo patri per Iesum Christum in hoc sacrosancto sacrificio adhibent; eundemque Iesum Christum auctorem omnium, quæ facta sunt, æque vt Deum patrem confitentur. ipse enim, vt Magnetes verus auctor in superiore tractatu aiebat, nisi panis creatura sua esset, immo & terra ipsa, vnde primum panis exitit, nunquam vere dicere potuisset, sumpto in manus pane, Hoc est corpus meum, & sumpto calice, Hic est sanguis meus. Deinde in hoc sacrificio profitentur datum nobis esse Iesum Christum à Deo patre, vt pro nobis mortem pateretur, nobisque relinqueret exemplum, vt sequeremur vestigia eius; qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius; ad hoc enim, vt ait B. Petrus, vocati sumus: & ipse idem dominus Iesus, qui factus est nostra Eucharistia, & sacrificium mundum, Hoc, inquit, est corpus meum, quod pro vobis datur, Hoc facite in meam commemorationem: tum etiam cum hic cibus cælestis

*Quomodo
nomen Dei
per mysteriū
S. Eucharistiæ glorificetur in vniuerso mundo.*

Quod nisi panis creatura Dei esset, nunquam vere dicere potuisset, Hoc est corpus meum.

Quæ sint, quæ in Sacramento sanctæ Eucharistiæ profiteamur, & testificamur, unde Dei gloriam celebramus.

fit vita ipsa, qui carnem viuificantem comedunt, futuram corporum immortalitatem, vitamque sempiternam plane testificantur. Vnde B. Ignatius martyr, in epist. ad Ephesios, pharmacum immortalitatis, & antidotum non moriendi sanctam Eucharistiam esse dicit, sic filius hominis clarificatus est, & Deus clarificatus est in eo, ut idem dominus Iesus dixit intuens in suam

*De duplici
glorificatione
Christi per
passionem, &
per Eucharis-
tiam.*

Eucharistiam. de gloria enim qua per passionem, quæ iam instabat, sicut Apostolus ait, coronatus est, statim subiunxit in futuro, Et Deus clarificabit eum in semetipso, & continuo clarificabit eum. Hanc etiam gloriam passionis eius, quam pro impiis & peccatoribus sola misericordia & charitate flexus sustinuit, in hoc sacrificio mundo, predicamus, sicut Apostolus à Domino Iesu accepit, Quotiescunq; enim, inquit, manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem domini annunciabitis, donec veniat. Hæc igitur est gloria nominis Dei, quæ ex sacrificio sanctæ Eucharistiæ existit, de qua per Prophetam prædixit, abrogata lege vetere de sacrificiis, inquit, Non suscipiam sacrificium de

*Quod nomen
suum vocet
pater, cum
ait, Nomen
meum glorifi-
catum est.*

manibus vestris, quia ab ortu Solis usque ad occasum glorificatum est nomen meum in gentibus: nomen filij vocat nomen suum, quia eadem & vna est vtriusque potestas & natura. Quare sicut filius hominis glorificatus est, & Deus glorificatus est in filio, sic in prophetia Malachiæ dixit Deus Pater, Nomen meum glorificatum est in gentibus, id est, filius meus glorificatus, & ego glorificatus sum in eo, quia no-

mini meo offertur sacrificium mundum, quod est ipse filius, qui ait, Hoc est corpus meum. Sed adhibeamus grauissimam martyris Irenæi explanationem huius loci prophetici, ut quæ hætenus diximus eodem pertinentia, maiorem habeant auctoritatem, si tantum, ac tam grauem & antiquum auctorem secuti videamur. is ergo libro 4. contra hæreses quasi in extrema parte capitis 32. de sancta Eucharistia loquens, Sed & suis, inquit, discipulis dans consilium primitias Deo offerre, ex suis creaturis non quasi indigenti, sed ut ipsi nec infructuosi, nec ingrati sint, eum qui ex creatura panis est accepit, & gratias egit dicens, Hoc est corpus meum; & calicem similiter, qui est ex ea creatura quæ est secundum nos, suum sanguinem confessus est: & noui testamenti nouam docuit oblationem, quam Ecclesia ab Apostolis accipiens, in vniuerso mundo offert Deo, ei qui alimenta nobis præstat primitias suorum munerum in nouo testamento: de quo in 12. Prophetis Malachias sic præsignificauit, Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus omnipotens; & sacrificium non accipiam de manibus vestris, quoniam ab ortu Solis vsque ad occasum glorificatum est nomen meum in gentibus dicit Dominus omnipotens; manifestissime me significans per hæc, quoniam prior quidem populus cessauit offerre Deo: omni autem loco sacrificium offertur ei, & hoc purum; nomen autem eius glorificatur in gentibus. Exponit deinceps, ut dicebam, quid sit glorificari.

*Interpretatio
Irenæi in loco
prophetico
Malachiæ de
sacrificio my-
stico.*

*Explanatio
grauissima
Irenaei in lo-
cum Mala-
chia de glori-
ficatione no-
minis Dei per
oblationem S.
Eucharistia
in vniu. iso
mundo.*

nomen eius in gentibus, inquit. Quod est au-
tem aliud nomen, quod in gentibus glorifica-
tur, quam quod est domini, per quem glorifica-
tur homo? Et quoniam proprii filij eius, & ab
eo factus est homo, suum illud vocat. Quemad-
modum si quis Rex ipse filij sui pingat imagi-
nem, iuste suam illam dicit imaginem, secundum
vtrunque, & quoniam ipse pingens id ad salu-
tem dedit hominum. Quoniam ergo nomen fi-
lij proprium patris est, & in Deo omnipotente
per Iesum Christum offert Ecclesia, bene ait se-
cundum vtraque, & In omni loco thymiamata
offertur nomini meo, & Sacrificium purum.
Haec Irenaeus. En quare ab ortu Solis vs-
que ad occasum glorificatum est nomen Dei,
in gentibus; quia scilicet in Deo patre omni-
potente per Iesum Christum offert Ecclesia vbi-
que nomini eius hostiam sanctae Eucharistiae.
Quomodo vero in sancta Eucharistia glorifica-
tum sit, & semper glorificetur, exponit idem
Irenaeus paulo post, ut nos paulo ante eundem
Irenaeum secuti exposuimus. Redarguens enim se-
ctatores disciplinae Valerini, qui alium demiur-
gum praeter Deum patrem & Christum intro-
ducebant, Quomodo, inquit, constabit eis, pa-
nem, in quo gratiae actae sint, (id est, qui factus
est Eucharistia) corpus esse domini sui, & cali-
cem sanguinis eius, si non ipsum fabricatoris
mundi filium dicant? id est verbum eius, per
quod lignum fructificat, defluunt fontes, dat
primum quidem herbam, post deinde spicam,
deinde plenum triticum in spica. Haec Irenaeus.

næus. Si ergo non potest Valentinus tueri constanter, esse Eucharistiam corpus domini, nisi concedat panem esse creaturam eius, ex quo sequitur, eum esse fabricatorem mundi, & Dei fabricatoris mundi filium, consequens rursus est, si offeramus Deo panem, qui est creatura eius, accepta benedictione mystica corpus domini fieri, ut sit, sicut ipse dixit; sumpto in manus pane creatura sua, Hoc est corpus meum. Vides Metonymice, quemadmodum neque Valentinus inter tot monstra fabularum, quas fingebar, nunquam negavit esse corpus domini in sancta Eucharistia? Inde igitur Irenæus Valentinum coarguit, qui Christum negabat esse demiurgum, id est, mundi opificem, cum alioqui concederet mystica benedictione panem in corpus suum, & calicem in sanguinem suum mutare, cum diceret, Hoc est corpus meum, Hic est calix sanguinis mei; hæc enim facere non posset, nisi panis esset creatura eius, & terra ipsa, quæ per eum ex se fundit primum quidem herbam, deinde spicam, postea plenum triticum in spica. ex eo enim fit panis, unde existit sancta Eucharistia. Inde etiam redarguit eiusdem Valentini hæresin de carne non resurgente. huic enim hæresi sancta Eucharistia repugnat. Quomodo enim, inquit Irenæus, rursus dicunt carnem in corruptionem devenire, & non percipere vitam, quæ à corpore domini & sanguine alitur? Ergo aut sententiam mutant; aut abstineant ab offerendo, quæ prædicta sunt. Deinde subiungit. Non autem sententia (de Christo scilicet om-

*Quomodo
Valentinus
inter monstra
fabularum
suarum nunquam
negavit
corpus domini
in sancta Eu-
charistia.*

nium creaturarum auctore, & de resurrectione
 corporum) consonans, inquit, est Eucharistiæ,
 & Eucharistia rursus confirmat sententiam no-
 stram. Offerimus enim ei, quæ sunt eius, con-
 gruenter communionem & vnitatem prædi-
 cantes carnis, & spiritus. Hæc Irenæus, quæ
 perinde sunt ac si diceret; quia ab eo creata sunt,
 quæ ei offerimus, panē scilicet & vinum; idcirco
 mystica benedictione in corpus suum, & san-
 guinem mutare potest, & mutat, cum quibus
 diuinitas vnita est. Hæc autem, carnem scilicet
 & diuinitatē, participare, & cum eis vniri præ-
 dicamus eos, qui sanctam Eucharistiam acci-
 piunt. hoc enim significat quod dixit Irenæus,
 Prædicantes communionem & vnionem carnis
 & spiritus. Deinde subiungit, Quemadmodum
 enim qui est à terra panis percipiens vocatio-
 nem Dei (consecrationem dicit) iam, inquit,
 non communis panis est (communem panem
 vocat, qui in vsu communi ad vescendum est)
 sed Eucharistia ex duabus rebus constans terre-
 na & cælesti. Rem terrenam & cælestem, ex
 quibus Eucharistiam constare dicit, vocat nunc
 quæ proxime vocauerat carnem & spiritum,
 quæ in sancta Eucharistia participamus, & cum
 quibus vnimur; cum carne quidem corporali-
 ter, cum spiritu autem, id est, cum diuinitate spi-
 ritualiter, eo modo quo ait Ioannes Damasce-
 nus lib. 3. de imaginibus: sic inquit Irenæus, Et
 corpora nostra percipiētia Eucharistiā, iam non
 sunt corruptibilia, spem resurrectionis habē-
 tia. Hoc dicit, quia caro Christi, quæ comedi-

tur, propter diuinitatem, cum qua vnita est, viuifica est. Satis igitur apparet, quod paulo ante dixit Irenæus, quomodo sententia nostra de Christo creatore mundi, & de resurrectione corporum cum sancta Eucharistia consonat, & rursus sancta Eucharistia sententiam nostram confirmat. Sequitur in Irenæo. Offerimus autem ei non quasi indigenti, sed gratias agentes donationi eius, & sanctificantes creaturam. Gratias scilicet agimus donationi corporis & sanguinis, creaturamque sanctificamus, cum in hæc dona corporis, & sanguinis panem & vinum, qui sacerdotes sumus, tanquam Dei mystica benedictione per verbum Dei mutamus, Deo illa offerentes. quæ dona diuinissima diuinus etiam Dionysius quasi in extremo tractationis de communione dicit digna esse secundum naturam suam, quibus gratiæ agantur. Hoc etiam est quod in Missa Basilij Magni, facta consecratione, sacerdos dicit, Offerentes tibi τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν, id est tua ex tuis. tua scilicet dona ex tuis creaturis. Hæc igitur dona, quibus gratiæ agantur, vt ait Irenæus, & quidem digne, natura sua, vt ait Dionysius, cum non habeant Metonymici ex creaturis, sequitur illico, non habere eos Eucharistiam: aut si panem suum sacramentalem Eucharistiam faciunt, cum sit creatura; rursus sequitur, creaturæ & quidem rationis experti gratias ab ipsis agi: aut si non agantur, ne nomen quidem Eucharistiæ eorum pani conuenire. Quomodo enim Eucharistia nominetur, quæ non est digna &

Quomodo Metonymici hæretici non habent Eucharistiam, quia Eucharistia, quam ipsi dicunt, non est natura sua digna gratiarum actione: aut si habent, & gratias ei agunt, idola latræ sunt,

quia gratias
agunt creatu-
re ad cultum
eius, aut si
gratias ei non
agunt, neque
nomen Eu-
charistia me-
retur.

Quomodo
hæretici Me-
tonymici glo-
ria à Mala-
chia prophe-
tata Deum
fraudent, &
priuant.

quidem natura sua gratiarum actione? Vos igitur Metonymici estis, qui Deum gloria (qua in gentibus celebrandus esset, secundum prophetiam Malachia,) impie fraudatis. Si enim Eucharistia creatura est, ut vos somnietis, quomodo per eam profitemini Christum esse mundi creatorem? quomodo carnis resurrectionem?

Quomodo per eam testificamini, sic Deum dilexisse mundum, ut filium suum vnigenitum daret, ut omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam æternam? Quomodo surrexisset à mortuis per gloriā patris? Quomodo probatis esse eū cū Ecclesia, ut ipse testatus est, usque ad consummationē sæculi? An nō propter hæc nomen filij in Deo patre, & Patris in filio in cunctis gentibus glorificatur? At hæc omnia vna sancta Eucharistia nobis confirmat, & attestatur; quia ipse est Iesus Christus, qui operans ea potestate, qua creauit omnia, & in eis frumētum ex quo fit panis, & vitem, ex qua vinū, vere dicit, mutans substantiam panis & vini in corpus & sanguinem suum, Hoc est corpus meum: & Hic est sanguis meus noui testamenti: & illud rursus, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam, & ego resuscitabo eum in nouissimo die: & illud quod Apostolus post consecrationem corporis & sanguinis subiungit, quod item à domino accepit, Quotiescunque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, id est, corpus & sanguinem, quæ per mysticam benedictionem ex creaturis suis panis & vini dedit, mortem, in-

quit, domini annuntiabit, donec veniat. Nos
 „ igitur hanc mortem per sanctam Eucharistiam
 vere annunciamus. quippe qui in ea eum, qui
 vere mortuus est, & crucifixus, præsentem esse
 confitemur; non autem Metonymici, qui
 negant. aut si in figura corporis Christi mor-
 tem domini isti annunciant, figura igitur, vt
 antea dixi, corporis Christi ipsorum opinione
 crucifixa est. vt iam tanquam noui Marcioniste,
 sic secundum litteram illud prophetę Hieremię
 interpretentur, Mittamus lignum in panem e-
 ius, quasi panis, qui sit figura corporis Christi,
 crucifixus sit, & non corpus Christi. Hoc ipsum
 conclusit Tertullianus in Marcionistas, licet alia
 ratione, vt superius docuimus. Sed vt locum
 Malachię vndique sepiamus, ne eum Metony-
 mici falsa interpretatione tentare audeant, si di-
 cant sacrificium mundum, quod Malachias præ-
 dixit, non sacrificium incruentum esse, quod est
 S. Eucharistia, sed potius preces, quæ vbique
 Deo adhibentur, sicut Apostolus ad Timo-
 theum scripsit, Volo ergo viros orare in omni
 „ loco leuantes manus puras sine ira, & discepta-
 tione. obiciamus istis, vt obmutescant, proprie-
 tatem verbi προσάγειν, quo 70. interpretes
 hoc loco diuino consilio vsi sunt. quod enim
 „ Latinus interpres vertit, In omni loco offertur
 „ thymiana nomini meo, & sacrificiū mundum;
 „ Græce est προσάγεται, vt si dicas, adducitur, non
 προσφέρεται, id est, offertur; quod tam de sacri-
 ficio animato & viuento, quam de inanimato
 dicitur. quod in promptu est, & frequens, si

*Quomodo se-
cundum hære-
ticos Metony-
micos figura
corporis Chri-
sti crucifixa
est, vsiant
noui Marcio-
nistæ.*

*Quomodo
verbum, quo
Malachias
vsus est in o-
blatione sa-
crificij mundi,
quam prædi-
cit, ad obla-
tionem hostia
viuentis se-
cundum vsum
scripturæ S.
pertinet.*

quis velit, in Leuitico obseruare : προσάγεσθαι
vero semper in Leuitico de hostia animata &
viuente dicitur, & nunquam de sacrificio ani-

*Quid προσά-
γεσθαι, & προ-
σαγωγήν signi-
ficent, & quid
προσφέρεσθαι
differat à προ-
σάγεσθαι.*

ma carēte. Notauit etiam hoc S. Maximus Dio-
nysij Areopagitæ scholiastes in verbo προσα-
γωγῆς, quod à verbo προσάγεσθαι ducitur; cum
Dionysius Areopagita in capite de Chrismate
locum epistolæ Pauli ad Romanos cap. 5. & ver-
bum προσαγωγῆς, quo ibi Apostolus vsus est,
interpretatur. sic enim ait Dionys. Est altare
nostrum diuinissimum Iesus, qui est consecra-
tio diuina diuinarum mentium; in quo, vt ait
scriptura, consecrati, & facti mystice holocau-
stum, accessum habemus. sic enim interpretes La-
tinus vertit, quod Græce est, ἐσχήχμεν προσα-
γωγῇ, pro eo ac si Græce diceremus προσήχθη-
μεν, id est, habuimus adductionem; pro addu-
ctionem; pro adducti sumus. at ij, qui holocau-
sta & victimæ in baptismo fiunt, in eo enim
commoriuntur Christo, & in eo tanquam in
altari Deo patri consecrantur, & sic per fidem,
sicut Apostolus ait, ad gratiam istam δι' ἐξέως,
in qua stant, adducuntur; ij, inquam, non inter-
ficiuntur, vt pecudes; sed hostiæ potius viuen-
tes sunt; quæ proprie adduci dicuntur ad sacri-
ficandum. non sic autem preces siue orationes,
non dicuntur adduci, vt fiant ipsæ sacrificia siue
oblaciones; sed dicuntur offerri, siue adhiberi.
Thymiamata vero, de quo Propheta hoc loco
predit, non solum orationem odoris Deo sua-
uissimi, quæ vbique ei adhibetur, sed ex verbo
προσάγεσθαι; cui adiungitur, didicimus Iesum

etiam significare; sicut idem Dionysius ibidem tradit: explicans enim quid in ænigmate compositio ecclesiastica thymiamaris significet.

” Credimus enim, inquit, diuinissimum Iesum supra naturam suauissime olentem, diuina iucunditate, quæ ex odorationibus spiritualibus afflatur, mentes nostras replere.

Haftenus de loco Malachiæ, qui finem huic secundo tractatui, ne modum excederet, imposuit ad æterni Dei Patris gloriam & Filij coæterni ac consubstantialis, cum vtriusque sancto Spiritu in sæcula sæculorum coadorando, & conglorificando. Amen.

FINIS.

I iiij

INDEX MATERIARUM, que in his duobus tractatibus de S. Eucharistia tractantur, locupletissimus.

A

- A**bstergere lachrymam ab oculis, quid sit. 203.b
- Accedere ad S. Eucharistiam cum vero corde, quid sit. 157. a. & cum plenitudine fidei. ibidem. b
- Accidentia possintne vi sua sine subiecto consistere. 15. b 18. a. 23. b
- Accidentia panis quomodo remaneant in Sacramento altaris sine subiecto. 70. a
- Accidentium panis sine subiecto remanentium vim, cur hæretici ignorent. 117. b
- Ἀρχαῖοι qui sint. 151. b
- Achis quomodo interpretatur. 16. b
- Acyrologia frequens in prophetis 221. b
- Adam si post peccatum de ligno vitæ comedisset, vixisset in æternum, quāvis miserè. 1. a
- Admiratio est, ubi res admirabilis est. 235. b
- Admirationem, quam requirebat Petrus Martyr in Sacramento altaris esse expressam à Propheta Esaiā. 235. b
- Ἀδύνατα quædam cur in lege & Prophetis reperiantur. 2. a 3. b
- Ἄιδε: quid significet. 167. b
- Alimentum quid sit, & eius virtus multiplex. 1. b. & 2. a
- Alimento opus est omnibus animalibus. 1. b
- Altare ad hostiam refertur, nec sine ea intelligi potest. 199. b
- Analogia, siue similitudo panis communis corpus nutrientis, cum pane viuifico nutriente animam. 73. 74. a
- Anastasij authoritas cōtra Calvinianos. 24. a. b
- Andreas Volanus Polon⁹ hæreticus 6. b
- Angelorum descensus tempore oblationis. 127. a
- Animal priuari alimento non potest. 1. b
- Antichristi præcursores qui sint 205. a
- Aqua pro iustitia sumitur in scriptura. 240. a
- Aqua fidelis apud Esaiam, nostrum baptisma designat. 237. b

I N D E X.

- A**qua, quæ ex petra fluxit, quid designabat. 10. b
- A**rtolatrias esse Metonymicos, aut nō habere Eucharistiam. 167. b
- A**sperſio sanguinis apud Paulum, ad calicem benedictionis in sacramenta refertur. 164. a
- A**ugustinus quomodo & ubi docuerit quando illa locutio, nisi manducaueritis carnem filij hominis &c. figurata sit, & quando non sit. 16. b
- A**ugustinus quando intellexerit sacramētū corporis Christi secundum quendam modum corpus Christi esse. 64. b
- A**ugustini locus, ubi dixit, ut quid paras dentes & ventrē, explicatus. 52. b
- B**
- B**aptismus nostræ sanctificationis initium & radix est: cōsummatio verō S. Eucharistia. 178. b
- B**aptismus & Eucharistia duæ sunt radices nouæ creaturæ. 9. a
- B**aptismo efficitur naturæ diuinæ consortes. 119. a
- B**asilides hæreticus, non Christum passum, sed Simonem Cyrenæum pro eo crucifixū esse afferebat. 2. b
- B**asilius contra Metonymi-
- cos. 8. a
- B**erengarius hæreticus, & eius error. 3. a
- B**erengarius à quinque conciliis, quatuor Pōtificibus dānatus. 10. a. 101. b
- B**ertramus presbyter & monachus. 100. a. à quibus refutatus. 101.
- B**ertramus doctor Volani. 10. a
- C**
- C**ærimonia comedendi agnū veterē, translata allegoricē ad nostra mysteria. 190. b
- C**alvinus, & eius discipul⁹ Volanus, cur nihil plus habeant in sacramēto suo, quā habuerunt Iudæi in Manna. 11. b
- C**alvinus cum interpretatur, hoc est corpus meum, id est, figura corporis mei cū Marcione facit. 105. a
- C**alvini opinio perniciosa de Eucharistia. 4. a. quibus modis est refutata. 4. b
- C**alvini secta auctoritate Eūgelij redarguitur. 219. b
- C**alvini disciplina cogit communicare corp⁹ Christi cum dæmonibus. 136. b
- C**alviniani Christum in cælo claudat propter ignorantiam scripturarum & virtutis Dei. 97. a
- C**alviniani pro sacramēto phātasma habent. 48. b

Caluiniani ignorant vnam esse
Ecclesiam in cælo & in ter-
ra. 162.a

Caluiniani similes ostēduntur
esse Arrianis. 34.a

Caluiniani cur faciant cum Ar-
rianis, cum Christi carnem
in sacramento negant. 36.a

Caluiniani cogūtur negare pa-
trem & filium esse vnum na-
tura. 36.b

Caluiniani neque Græcos, ne-
que Latinos sequi voluerūt
in sacramēto corporis Chri-
sti. 135.a

Caro Christi māducata, quibus
& quomodo prodest. 110.b

Caro Christi, cur panis vocatur
in sacramento. 118.a

Caro Christi verè in sacramē-
to comeditur, etiamsi sensu
non percipiatur. 81.b

Carnis Christi cōtactus quan-
tam vim habeat. 153.b

Carnem veram Christi, non fi-
guram manducamus. 85.b

Carnem Christi qui negant in
sacramēto, humano generi
inuiident. 49.b

Carnē suam quomodo posset
dominus dare ad manducā-
dum, & quibus, vbi ipse &
qua ratione ostenderit.
235.b

Carnem Christi propriam, verè
& ore sensibili in sacramen-
to menducari ostenditur.
17.a

Carachresis frequens in pro-
phetis. 221.b

Christus quomodo hostia &
altare sit. 202.b

Christus vbi & quomodo pla-
nè docuit non se de corpore
suo dando ad manducan-
dum Metonomicè, sed pro-
prie loqui. 115.a

Christus nō potuit dicere, hoc
est corpus meum, id est, fi-
gura corporis mei, nisi sibi-
ipsi contradiceret. 105.a

Christus in S.Eucharistia non
solūm fide accipitur. 37.a

Christus parabolas interpre-
tatus est cū opus fuit.
10.a

Christus nunquam verè dice-
re potuisset, hoc est corpus
meum, nisi panis Dei crea-
tura esset. 247.a

Christus Ecclesiam suam fouet
& nutrit cibo, qui ore carnis
sumitur ad comedendum.
144.a

Christus quare carnem suam in
sacramēto panē vocat. 118.a

Christus & per passionem in
crucem glorificatus est, &
per exinanitionem in sacra-
mento. 48.b

Christus cur reliquerit se in sa-
cramento, & quis inde fru-
ctus & utilitas existat. 155.b

Christus quomodo in conspe-
ctu presbyterorum glorifi-
catur. 232.a

Christi glorificatio duplex,
per passionem & Eucharis-
tiam. 247.b

Christi corpus quomodo in

I N D E X.

- multis locis 96.a.b.
- Christū esse præsentem in Sacramento, licet oculis corporeis non videatur. 177.b
- Christum esse præsentē in Ecclesia. 180.a
- Christum esse hostiam & cibū secundum Apostolum. 170.a
- Christum in cælo claudūt Caluiniani, quia ignorant scripturas & virtutem Dei. 97.a
- Christum comprehendi in sacramento sola fide, nemo patrum dixit. 55.a
- Christū mendacē facit, qui carnem Christi in sacramento negat. 50.a
- Christum à sacramento excludentes, inatē faciunt descensum angelorum tempore oblationis 127.b
- Christum non passum, sed Simonem Cyrenæum pro eo crucifixum esse asserbat Basilides hæreticus. 2.b
- Christum induere aliud, aliud fieri Christi corpus. 151.a
- Christum qui excludunt à sacramento, negant Gentes ad Christum conuersas. 226.a
- Christo quibus modis coniungimur. 37.b.38.a.39.a
- in Christo quomodo sint duæ naturæ. 21.b
- Claudius de Sainctes Episcopus Ebroicensis contra Caluinum omnium perfectissimè scripsit 4.b
- Comedēdi verbo propriè vsum fuisse dominum. 221.a
- Comedere quid propriè significet. 223.a
- Comedere sine ore, sine palato, sine instrumēto villo corporis, ad instar somnij est. 152.a
- Commentum Volani manifestum ad decipiēdos simplices. 93.a
- Communio debeātne fieri sub vtraque specie. 223.a
- Cōmunio puerorum in Ecclesia Orientis. 193.a
- Communio sanctorū quid sit. 163.b
- Communione sanctorū Metonymici in fide sua profiteri non possunt 164.a
- per Cōmunionē corporis Christi efficiuntur membra eius. 144.a
- Comparatio est eorū quæ sunt eiusdem conditionis & naturæ. 31.a
- Comparatio sacramēti Eucharistiæ cum ascensu domini in cælum, per quam ostenditur esse miraculum in Eucharistia. 31.a
- Concilium Lateranense à Volano reiicitur. 92.a
- Concorporales Christi fieri nō possumus, nisi per participationem spiritualem simul & corporalem corporis Christi in sacramento. 14.b
- Confessio Ecclesiarum Helvetiæ nefaria de Eucharistia. 6.a
- Cōgregatio nostra in Christū, quid sit apud Paulum. 152.b
- Christi corpus quomodo in

Coniugium carnale comparatum cum coniugio mystico. 145.b
 Coniunctio nostra cum Christo quomodo fiat. 37.b. 38.a. 39.a.
 Cōtactus viuificæ carnis Christi quantā vim habeat. 153.b
 Contraria natura inter se conuenire non possunt. 24.b
 Contumeliam spiritui gratiæ facere, quid sit. 161.a
 Conuersio panis & vini in corpus & sanguinem Christi interpretari non potest. 89.a
 Corpus Christi quomodo in multis locis. 96.a.b
 Corpus Christi quomodo aliis vitam afferat, aliis mortem. 112.b
 Corpus Christi in sacramento est tanquam semen viuificū futuræ in nobis resurrectionis. 87.a
 Corpus Christi manducari ab indigne sumentibus. 113.a
 Corpus Christi esse in sacramento ostēditur autoritate diui Pauli. 108.b
 Corpus Christi cur vocetur panis in scriptura. 70.b
 Corpus Christi indignè sumētes, quare non fiant membra Christi. 109.a
 Corpus Christi veritatē esse & figurā, quomodo intelligendum 69.b
 Corpus Christi in sacramento inest sub figura panis. 23.a
 Corpus Christi nō carneum in

Eucharistia sangebant, Manichæi. 4.a
 Corpus Christi verum esse sub specie panis in sacramento credendum est. 245.b
 Corpus Christi qui dignè manducare voluerint, quales esse debeant. 242.b
 Corpus Christi fieri, & induere Christum, differunt. 151.a
 Corpus vnū multi sumus, quomodo interpretandum. 14.a
 Corpora nostra percipiētia Eucharistiam, iam nō sunt corruptibilia. 250.a
 Cultus, qui exhibetur Eucharistiæ, ab Apostolo explicatus. 169.a
 Cyrilli locus à Volano dissimulatus. 83.a
 Cypriani locus de Eucharistia interpretatur. 21.a.b. & 22.a

D

Dæmones vocantur homines impij. 234.a
 Damascenus qualis & quantus auctor sit. 91.b
 Damasceni libellus de corpore Christi. 89.b
 Damasceni locus à Volano deprauatus. 88.a
 Descensus angelorum tempore oblationis. 117.a
 Descensum Angelorum inanē faciūt, qui Christum à sacramento excludunt. 117.b
 Deus cur voluerit vt in Eucharistia salua remanerent acci-

- dentia sine subiecto substantiæ panis. 117.b
 Deus pater vocat nomen filij nomen suum. 247.b
 Diabolus aliquādo homo vocatus. 234.b
 Dilectio Christi erga nos duplex. 41.b. & 42.a.b
 Diligere uxorem tanquam seipsum quid sit. 143.a
 Dona maxima & pretiosa quæ sint, 186.b
- E
- E**cclēsia non sequitur naturę leges & philosophiæ definitiones in diuinis mysteriis Eucharistiæ. 23.b
 Ecclesia semper fixa remansit in fide sacramenti S. Eucharistiæ. 212.b
 Ecclesia cur vocetur in scriptura spelunca. 237.b
 Ecclesiam esse vnam in cælo & in terra ignorant Calviniani. 102.a
 Effigies panis pro specie ponitur. 21.a
 Εϕῶδος vocat Nicena synodus Eucharistiam. 156.b
 Esaias propheta sacerdotes noui testamēti vocat presbyteros. 232.b
 Esaiæ locus de sacramento corporis & sanguinis collatus cum Euangelio. 237.b
 Et coniunctio, sæpe in scriptura sacra causam denotat. 246.b
 Eucharistia est sacramētum sacramentorum. 56.a
 Eucharistia est cōsummatio nostræ sanctificationis. 178.b
 Eucharistia cur nominetur & sit sacrificium laudis. 171.a
 Eucharistia cur lac vocata. 193.a
 Eucharistia sancta cur in scriptura vocetur panis. 70.b
 Eucharistia panis fidelis cur dicta. 238.a
 Eucharistia sancta cur panis, aqua, mel, lac & vinum vocetur. 238.a
 Eucharistia pharmacum est immortalitatis, & non moriendi antidotum. 247.a
 Eucharistia cur via in scriptura dicatur. 156.b
 Eucharistia, vnde κοινωνία & σῶμα dicatur. 153.a
 Eucharistiæ nomen vnde ductum. 150.b
 Eucharistiæ vtilitas. 2.b
 Eucharistiæ sacramentum in quo à cæteris differat. 71.a
 Eucharistiam cur non habeant Metonymici. 250.b
 Eucharistiam secundum Calvini disciplinam nō plus coniunctionis cum Christo efficere, quàm baptismū. 153.a
 ad S. Eucharistiā cum vero corde accedendum. 157.a, & cum plenitudine fidei. ibid.b
 Ευχαριστοι qui sint. 151.b
 Ευλάβεια quid significet. 107.b
 Eusebius Emislenus auctor celebris, cur reiectus à Volatano. 82.a
 Exempla varia scripturæ veteris, in quibus veritas myste-

INDEX.

riorum adumbrata erat 122.a
 Exinanitio Christi in sacramē-
 to. 48.a
 Explicatio principij epistolæ
 prioris Catholicæ beati Pe-
 tri. 178.b
 Ezechielis prophetia de S. Eu-
 charistia. 185.b

F

Fides Dei donum est. 240.b
 Fides est ex auditu. 239.a
 Fide sola Christum in sacramē-
 to apprehēdi nullus patrum
 dixit. 55.a
 Fide nō solū & charitate spi-
 ritualiter coniungimur cum
 Christo, sed & secūdum car-
 nem. 37.b.38.a
 Fide in Eucharistia solū Chri-
 stum non accipi. 37.a
 Fidelis quisque sacerdotio quod-
 dam spirituali præditus est.
 197.a
 Figura corporis Christi quo-
 modo secundum hæreticos
 Metonymicos crucifixa est,
 ut fiant novi Marcionistæ.
 250.b
 Figuram corporis Christi esse
 crucifixam, si in cœna figu-
 ram corporis sui dedit. 115.b
 in Figuris omnia Hebræis con-
 tingebant. 122.a
 Finis fidei nostrę in hoc seculo
 quænam est. 184.a
 Forma propriè quid sit. 58.b.
 61.a
 Frumento inebriari quomodo

interpretatur. 243.b
 Fundamentum doctrinę Vol-
 ni conucllitur. 37.a

G

Garetius optimè scripsit cō-
 tra Caluinum. 4.b
 Garetij laus. 3.a
 Germinare sicut liliū quid in-
 dicer. 242.a
 Glorificatio Christi duplex. 32.
 b.247.b
 Glorificari nomen Christi in
 gentibus quid sit. 248.b
 Gratia pro Eucharistia sumi-
 mitur. 166.a, & 191.a
 Gratiam nullam habent in Ec-
 clesia Metonymici. 190.b

H

Hæreses multæ ex philoso-
 phia ortum duxere. 24.a
 Hæretici quomodo ignorant
 vim accidentium sine subie-
 cto remanentium in pane sa-
 cramentali. 117.b
 Hebræis omnia in figuris con-
 tingebant. 122.a
 Hilarij autoritates cōtra Vo-
 lanum. 34.a.b
 Homo quomodo diabolus vo-
 catus. 234.b
 Homines impij dæmones vo-
 cantur. 234.a
 Hostia mystica & cruēta. 159.b
 Hostia laudis quę sit in scriptu-
 ris sanctis. 170.b
 Hostia laudis Mosāica, ty-

I N D E X.

- pus erat hostiæ S. Eucharistiae. 170. b
- Hostiam nullam laudis habet Metonymici. 170. a
- Hostiæ spirituales apud Petrum, ad S. Eucharistiam referuntur. 195. b
- I
- I** Conomachorum testimoniū contra Calvinum. 98. b
- Ignatius Martyr sanctam Eucharistiā pharmacū immortalitatis & antidotum non morendi esse dicit. 247. a
- Ignem esse Deum ex Heraclito. 24. a
- Impossibilia quædā in scriptura cur ponantur. 243. a. b
- Inducere Christum, & fieri Christi corpus, differunt. 151. a
- Interpretationes octuaginta in libris hæreticorum horum verborum, hoc est corpus meum. 92. b
- Ioannes Calvinus, & eius hæresis. 4. a
- Ioannes Faber. 3. b
- Ioānes Garecius canonicus ordinis S. Augustini. 102. a
- Ioannes Italus Philosophus. 25. a
- Irenæi interpretatio in loco prophetico Malachiæ de sacrificio mystico. 248. a. b
- Isidorus Pelusiota. 132. b
- Iudæi cur murmurarūt de Manna. 118. b
- Iudæum ex Christiano quomodo faciat Volanus. 12. a
- Iustitiam aquam appellat scriptura sacra propter vim vivificam. 240. a
- L
- L** Ac cur pro Eucharistia sumitur. 240. b
- Lac & mel olim recenter baptizatis in Symbolum Eucharistiæ dabantur. 194. b
- Lac rationabile S. Eucharistiā fuisse vocatam à beato Petro. 194. a
- Lex Evangelica habet ipsam imaginem rerum. 125. a 181. b
- Lex verus non umbram præsentium bonorum, sed futurorum habebat. 125. a
- Legis Evangelicæ, & veteris differentia. 125. a
- Leges naturæ non recipiuntur in divinis mysteriis Eucharistiæ. 23. b
- Lignum vitæ, crux Christi, & Eucharistiæ sacramentum. 1. a. b
- Loci multi à Volano prætermissi sanctorum Patrum, quæ contra eum faciebant. 84. a. b
- Ludificationem, non miraculū esse in sacramento Volani. 27. b
- Lutherus & eius hæresis. 3. b
- Lutherani præcursores minores Antichristi. 205. a
- M
- M** Agneres auctor Ecclesiasticus verus. 75. b
- Malachiæ

- Malachiz locus de sacrificio**
sanctæ Eucharistiæ. 246.b
- Mali, an vt boni, participes fiât**
corporis Christi. 105.b. 106.a
- Māducate reuera corpus Chri-**
sti, & non sacramēto tenus,
quid sit apud Augustinum.
111.a
- Manichæorum error de Eucha-**
ristia. 3.a
- Manna, quod pluit dominus de**
cælo, quid designabat. 10.b
- Manna cur dicitur panis Ange-**
lorum. 126.b
- Manna die collectum, cur non**
putrescebat. 115.b
- in Manna designatum fuit mi-**
raculū Eucharistiæ. 113.b
- Materiam Deo æquari ex Ze-**
none. 24.a
- Melchisedec non tanquam rex,**
sed tanquam sacerdos obtu-
lit panem & vinum Deo, pro
victoria Abrahæ. 173.a
- Melchisedec panem sanctifica-**
tum, id est Deo prius oblatū,
dedit Abrahæ. 174.a
- Membra Christi quomodo effi-**
ciamur. 138.b. 144.a
- Membra Christi amissa vnione**
spirituali tantum tollere: &
amissa vnione spirituali &
corporali differunt. 137.b
- Mēbra Christi esse duplici mo-**
do contingit. 145.a
- Mens abstrahenda à sensibus**
corporis ad intellēdum my-
steria diuina. 214.a
- Metamorphosis, siue transfor-**
matio & transubstantiatio
differunt. 59.a
- Metaphora cur frequēs in pro-**
phetis. 221.b
- Metaphorice quid significet. 86.b**
- Μετασχηματισ quid significet.**
86.b
- Methodius martyr. 146.b**
- Metonymia periculosa & inc-**
pta ad tradendum dogmata.
114.b. 118.a
- Metonymia Volani refutatur.**
8.a
- Metonymia an sit in his ver-**
bis: Panis quā frangimus, &c.
119.a.b
- Metonymiæ proprium quid sit.**
118.a
- Metonymici nullam gratiā ha-**
bent in ecclesia. 190.b
- Metonymici cur non poterunt**
videre regem gloriæ in dē-
core suo. 239.a
- Metonymici cum Eucharistiā**
non habeant. 250.b
- Metonymici non ore corporis,**
corpus Christi, sed panis sub-
stantiam comedi asserunt.
244.b
- Metonymici in fide sua com-**
munionem sanctorum pro-
ficere non possunt. 164.a
- Metonymici, aut sunt artola-**
træ, aut non habent Eucha-
ristiam. 167.b
- Metonymici Ecclesiam quo-**
modo expilat. 148.b. & quo-
modo sint ei⁹ pericidæ. 149.a
- Metonymici præcursores ma-**
iores Antichristi sunt. 205.a
- Metonymici nullam laudis ho-**

stiam habent. 170.a
 Metonymici similes Simoni Mago. 213.b
 Meronymici parum distant à Iudæis. 228.b
 Metonymici non *εὐχαρίστου*, sed *ἀχαρίστου* dicuntur. 151.b
 Mirabilia notata in libro sapientie de manna, collata cū mirabilibus de sacramento Eucharistie. 129.a
 Miraculum esse in S. Eucharistia ostenditur contra Volanum. 26 a 31.a
 Miraculum S. Eucharistie in manna designatum. 123.b
 Miraculum carnis Christi in sacramento cum aliis miraculis in Euāgelio collatum. 27.a 31.a
 Miraculum panum & piscium comparatum cum miraculo Eucharistie. 33.a
 Miracula à Ioanne Evangelista recitata ante miraculū conuersionis panis & vini. 27.b
 Miracula in manna cur fuerūt. 128.b
 Missam, Apostolicā cōstitutione, mysticā latram esse vocatam. 166.b
 in Missa nostræ redemptionis opus exercetur. 160.b
 Modus conuersionis panis in corpus Christi, non est inquirendus. 89.a
 Murmurationes Iudæorum in manna quorsum permissu Dei spectarent. 128.b
 Mysteriū diuinitatis est supra leges & naturales definitio-

nes. 24.b
 Mysteria diuina quomodo intelligantur. 214.a

N

Naturę duę sunt in Christo vnione hypostatica substantialiter vnitas. 21.b
 Nomen Christi glorificari quid sit. 248.b
 Nomē Dei quomodo per mysterium sanctę Eucharistie glorificetur in vniuerso mūdo. 247.a
 Nomē filij vocat nomen suum Deus Pater. 247.b
 Nomina rerum an propter similitudinem tribuātur earū signis. 65.b

O

Obiectiones Petri martyris in S. Eucharistiam. 124.a
 Oblationem Melchisedech typū fuisse S. Eucharistie. 174.a
 Occolāpadius qua ratione negabat panē in corpus Christi mutari posse. 3.b
 Offerre sacrificiū pro quibus non liceat. 159.b
 Opus nostrę redēptionis exercetur in Missa. 160.b
 Oratio post cōmunionē. 222.a
 Origenes cur quēdā impossibilia esse dixit in scriptura. 243.b
 Osculū mysticū in Missa quid significet. 150.a
 Osee locus de bonis noui testamenti. 242.a

P

Panis vnus, & vnum corpus multi sumus quomodo in-

I N D E X.

- randum. 14.a.59.b
- Panis & vinū, & species panis
& vini multū differūt. 62.a
- Panis mysticus cur panis An-
gelorum dicitur. 128.a
- Panis in sacramento quo pacto
mutetur in corpus Christi,
& accidentia panis remaneāt
sine subiecto. 69.b
- Panis in Eucharistia non effi-
gie sed natura mutatus, om-
nipotentia Verbi factus est
caro. 22.a
- Panis diuino verbo sanctifica-
tus, in corpus Dei verbi trās-
mutatur. 84.a
- Panis Metonymicus hæretico-
rum non potest esse lac ra-
tionabile sine dolo. 195.a
- Panis sacramentalis Metony-
micorū non est dignus gra-
tiarum actione. 171.a
- Panis Metonymicorum sacra-
mentalī, cur non est Eucha-
ristia. 153.a
- Panis in quo non est vita ipsa,
vitam animæ præbere non
potest. 242.b
- Panis inebriare non potest.
243.b
- Panis Iudaici veteris, & panis
sacramētalī discriminē. 229.a
- Panis & aqua fidelis apud E-
saīam nō possunt accipi pro
doctrina & sermone fidei.
238.b
- Panis nomē cum accipitur pro
solis accidētibus, nō est Me-
tonymia. 116.a
- Panis nomen propriè & prius
quid significet, quid autem
impropriè & posteriùs, &
quomodo sit homonymū.
117.a
- Panis sacramētalī Metonymi-
corum qualis sit. 191.a
- Panis substantiæ nihil remaner
in oblati. 79.b
- Panē mutari in sacramēto vsu
& dignitate, somnium Vola-
ni. 72.a
- Panem cū audimus in Euan-
gelio & Paulo, cum de sacra-
mento altaris sit sermo, non
panē, sed speciem panis cur
necesse est intelligere. 15.a
- Panes propositionis quid indi-
dicabant. 208.a
- Parabolas quomodo Christus
interpretatus est cum opus
fuit, ne errarent audiētes. 9.a
- παρὰ τὸ πρῶτον verbum, quid signi-
ficet. 188.a
- Participatio corporis Christi
Angelis tradita sine symbo-
lis. 128.b
- Pascha nostrum immolatus est
Christus, quomodo inter-
pretandum. 232.a
- Pater & filius quomodo vnum
sint. 34.a
- Pauperes, debiles, exci, claudi
ad cœnam inuitati qui sint.
193.b
- Paulus Apostol⁹ quomodo cō-
vincat Christi corpus esse in
sacramento. 108.b
- Paulus admonuit figuratè in-
telligēdum esse quod dixit:
Petra autē erat Christ⁹. 10.a

INDEX.

- Pauli Samosatensis error de Eucharistia. 2.b.21.b
- Pauli locus interpretatus, ubi dicit: Unū corpus multi sumus. 14.a
- Peccare voluntariè qui dicantur. 159.a
- Petra erat Christus, quomodo intelligendum. 10.a
- Petr⁹ Scarga cōtra Volanū. 61.a
- Petr⁹ Apostolus cur prophetiā Esaię sequutus S.Eucharistiā lac vocauit. 240.b
- Petrus Martyr negat trāssubstantiationem. 123.b
- Petri Martyris obiectiones in Eucharistiā. 124.a
- Petri Martyris argumētū, quo Christū cælo includit. 162.a
- Petri Martyris obiectio, contra accidētia sine subiecto in sacramento, coarguitur. 15.b
- Phāntasma pro sacramēto Calviniani cur habeant. 48.b
- Philo Alexandrinus de hostia laudis. 170.b
- Philosophia Dei donū est. 24.a
- Philosophia naturalis nō recipitur in diuinis mysteriis. 23.b
- Philosophię inanes quęstiones & captiosas respuit Ecclesia. 24.a
- Philosophi sūt Patriarchę hereticorum. 24.a
- Physiologia lactis à Gregorio Nysseno notata. 193.b
- Pingues spiritualiter qui dicantur. 222.b
- Potus mystici vini in rebus mirabilibus ponitur. 235.a
- Presbyteri cur vocati fuerint sacerdotes noui testamenti. 232.b
- Prophetia Ezechielis de S. Eucharistia. 185.b
- Prophetia de corpore Christi in sacramento. 219.b
- in Prophetis & reuelationibus quid sit requiēdum, & quid non. 204.b
- Proprietas verborum in sacramento Eucharistię collata cum proprietate verborū in sacramento Baptismi. 8.b
- προσάγει & προσάγει quid significant, & quid προσφέρει differat à προσάγει. 231.b
- Pueri in Ecclesia Orientis, statim post baptismum sumunt Eucharistiā. 193.a
- R
- Regula Petri martyris contra Eucharistiā, arguitur falsitatis. 86.a
- Regulę Petri Martyris Satanicę. 124.b
- S
- Sacerdos cur summos digitos lauet ante cōsecrationē. 29.b
- Sacerdotes noui testamēti cur vocati Presbyteri. 232.b
- Sacerdotium Christi non fuisse pręstātius sacerdotio Moysis & Aaronis secūdum Metonymicos. 169.b
- Sacerdotij Christi & Melchisedech similitudo. 177.a
- Sacerdotio quodam spiritali fidelis quisque pręditus est. 197.a

INDEX.

- de Sacerdotio duplici in veteri Testamento. 197. b. & in nouo testamento. ibidem
- Sacramētum Eucharistiæ quomodo à cæteris Sacramentis differat. 71. a
- Sacramentum solum manducare, & manducare corpus Christi Sacramento tenus, differunt. 110. a. b
- Sacramentum corporis Christi secundum quendam modum corpus Christi esse quomodo intellexerit Augustinus. 64. b
- Sacramentum Eucharistiæ metonymicorum, sicut, aratione & mola pistrini fit, non autem verbo Dei. 243. a
- Sacramentum Eucharistiæ secundum Metonymicos nihil habet admirationis. 227. a
- Sacramenti Eucharistiæ instituti causa. 29. a. 160. a
- in Sacramento corporis & sanguinis Christi non panem & vinum, sed figuram panis & vini inesse. 23. a
- in Sacramento altaris cur reliquerit se Christus. 155. b
- Sacramenta corporis & sanguinis Christi cur dicantur sancta. 185. b
- Sacramentorum duo genera. 56. a & b
- in Sacramentis, non quid sint, sed quid ostendant, attenditur, quomodo explicatur. 56. a & b
- Sacramentarij hæretici reprehenduntur. 135. b
- Sacrificium Eucharistiæ in Ecclesia Catholica tantum offerendum. 201. a
- Sacrificium iuge vetus typum fuisse nostri sacrificij iugis probatur. 204. b
- Sacrificium offerre pro quibus non liceat. 159. b
- Sacrificium laudis cur S. Eucharistia nominetur & sit. 171. a
- Sacrificij iugis veteris cum iugi sacrificio nouæ legis collatio. 200. a
- Sacrificia cur peccata dicebantur. 67. a
- Salus animarum finis est fidei nostræ. 183. b
- Sancta cur dicantur Sacramenta. 185. b
- Sancta, quæ in medio nostrum sunt, qui sustulerunt, graue pœnam meruerunt. 186. b
- Sanguis noui Testamenti cum dicitur, calix benedictionis intelligitur. 164. b
- Sanguinis asperio apud Paulum ad quid referatur. 164. a
- Sanguinem verum esse sub specie vini credere, verè sapientis est. 245. b
- Scriptura sacra quomodo interpretanda. 5. a. b. & 6. a
- Scriptura sacra cur quædam impossibilia ponat. 243. b
- Scriptura cur vocat manna panem angelorum. 126. b
- Seminar Hebraicum verbum quomodo interpretatur. 236. a

INDEX.

- Sensus tantum vnus in Ecclesia Catholica horum verborū, hoc est corpus meū. 92. b
- Sensibilem alia per se, alia per accidens sentiri. 63. b
- Seuerianus Gabalonensis Episcopus. 87. a
- Sigillorum natura est, vt omnē in se impressæ speciei expriment formam. 26 b
- Signum, nomen rei, quam propter aliquam similitudinem significat, induit. 9. a
- Signum pro sacramento accipi ab Augustino. 58. b
- Signū corporis sui dedisse Christus cū dixit: hoc est corpus meum, quomodo intelligatur. 67. a. b. 68. a
- Signa, alia sunt natura, alia positione. 245. a
- Simonē Cyrenēū pro Christo crucifixum fuisse asserbat Basilides. 2. b
- Species multis modis accipitur. 20. b
- Species sola cur post sacramentum non potest esse 112. a
- Species sine subiecto quomodo in sacramento. 20. a
- Species sola, non substantia panis & vini in sacramento videtur. 62. a
- Species panis & vini, & panis & vinū, multū differunt. 62. a
- Spelunca aliquando in scriptura ꝑ Ecclesia ponitur. 237. b
- Spes viua quæ sit. 179. a
- Spirit⁹ gratiæ, & Spirit⁹ peccati nō possūt esse simul. 109. a
- Spiritui gratiæ cōtumeliā facere quid sit. 161. a
- Stephanus Vintoniensis Episcopus contra Calvinū scripsit. 4. b
- Substantiæ si separentur, an accidentia depereant. 23. b
- Substantiæ non videntur, sed earū species siue accidentia. 63. a
- Supplicium propositum contra reprobos Eucharistiæ. 12 b
- Synecdochem cur oderūt Calviniani in sacramento altaris. 115. b
- ## T
- Tabernaculū Dei cum hominibus quid sit. 204. b
- Tabernaculū meū erit in eis, quid significet. 186. a
- Theophylacti locus malè à Volano intellectus. 81. a. b
- Tertulliani loc⁹ explicatur, cū ait: hoc est corpus meū, id est, figura corporis meī. 104. a. b
- Testamentū nouum ab Ecclesia excludūt, qui corpus & sanguinem à sacramento tollūt. 241. b
- Theodori Mopsuestiæ hæresis. 21. b
- Thymiama quid propriè significet. 252. a
- Titulus Psalmi 31. cogit Volantū cōfiteri præsentia corporis Christi in sacramento. 19. b
- Titus Bostrenus. 132. a
- Torū duplex est, & totū quod partes suas cōtinet, simpliciter dictū, nunquā pro parte sola accipi potest. 119. a
- Transmutatio panis in corpus

I N D E X.

- Christi non est minor mysterio incarnationis. 235.a
- Transubstātiatio & metamorphosis differunt. 58.b
- Trāsubstātiatio quomodo fiat in sacramento altaris. 72.b
- Trāsubstātiationis nomē quis primū inuenerit secundum Volanū. 92.a. & cur res noua ei videatur. ibidem
- Transubstantiationem cur Petrus Martyr negat. 123.b
- Tristes vocātur qui carent bonis spiritualibus. 234.a
- Tropus an sit in his verbis, hic calix noui testamentū est in meo sanguine. 66.b
- V
- Valentinus nunquam negauit corpus domini in sancta Eucharistia. 249.a
- Verbum ad elemētum accedit, & fit sacramentū, quomodo intelligendum. 70.b
- Verborū proprietas in Eucharistia collata cum proprietate verborum in baptismo. 8.b
- Veritas corpus Christi in sacramento probatur. 12.b
- Vinū in sacramēto altaris quid designet. 236.a
- Vinum transire in sanguinem Christi quomodo interpretetur Volanus. 70.a
- Vini mystici potus in reb⁹ mirabilibus ponitur. 235.a
- Vnguento vngi in monte quid significet. 236.a
- Vnio nostra cum Deo duplex. 138.b. 146.a
- Vnio nostra cum Christo quomodo fiat. 38.39.40.b.c. 43.a
- Vnio spiritualis & corporalis nostra cum Deo quomodo fiat. 139.b. 140.a
- Vnio spiritualis vnde proficitur. 138.b
- Vnionis nostræ cum Deo explicatio. 138.b
- Volanus Polonus librum contra Eucharistiā vomuit. 6.b
- Volanus ex Christiano, Iudæū quomodo faciat. 12.a
- Volanus Lateranēse Conciliū reicit. 92.a
- Volanus propriū sermonē cur in hyperbolicum trāsfignat. 79.b.
- Volanus patronus naturæ potius quā scripturæ. 23.a
- Volanus sua in nos ex Irenæo obiectione coarguitur. 57.a
- Volan⁹ in Augustino præterit ea, quibus nō poterat respondere. 69.b
- Volanus dum figuram suam in Eucharistia defendit, ad hæresim Pauli Samosatēsis delabitur imprudens. 21.b
- Volan⁹ & Calvinistæ nihil plus habēt in suo sacramento, quā habuerūt Iudæi in māna. 11.b
- Volani cōmentū de spirituali communionē corporis Christi redarguitur. 18.a
- Volūtariē peccantes qui dicantur. 139.a
- Vualdensis disputatio. 4.a
- Vxorem diligere tāquam suum corpus, siue tāquam seipsum, quid sit. 143.a
- Vnio nostra cum Christo quo-

INDEX.

Z

Zuingliani & Calviniani quo-
modo & in quo ostenduntur
esse similes Arrianis. 34.a
& seq.

Zvinglius Lutheri discipu-
lus; & eius hæresis. 3.b

FINIS.

ERRATA SIC CORRECTIO.

Pagina 3.a.linea 3. lege, eum: pag. 8.b.lin. 25. post aut, adde, cur:
pag. 16.b.lin.14. post suavis, adde, est: pag. 19.a.lin. 4. lege μετεόρρω-
σιν: pag. 21.b.lin.28. loco Mopsus-siensis, lege Thiodoreus: pag. 27.a.lin.1.
lege Deus: ibid. lin.17.l.introduclius: pag.28.b.lin.32.l. sanguinem: pag.38.
a.lin.16.l. solā: pag.41.a.lin.8.dele de: pag. 48.b.lin. 17. l. inuides tantā:
ibid. lin. vlt. l. sacramento: pag. 49.a.lin. 16.l. hyperbolu: pag.50.a.lin.9.
l.όμοφυ: pag.52.a.lin.4.in marg l. superueniet: pag. 53. b. lin. 2. l. illum:
ibid. lin.23.l. missi, & dele, &: pag.56.b.lin.22.l.συνάινεται: pag.58.b.lin.
1 l. esset: ibid. lin. vlt. l. ἡγοῶν: pag. 65.b. lin. 7.l. Exodi: pag.66.b.lin.1.in
marg l. Redarguitur: ibid. lin. 18 l. epist. pag. 74.a.lin.17 loco, in, reponē, &:
pag. 75.b.lin.26.l. creationis: pag. 80.b.lin.24.l. ἡρώδης: ibid lin.28.l.
ξίτων, & lin.29.l. τῷ: pag. 81.a.lin.1.l. τῷ, & lin.9.τῷ: pag 83. b. lin.10.
l. χρύ, μοι: pag. 88.b.lin. vlt. l. Velane: pag.90.a.lin.8.l. ἄιματος: ibid. lin.
20.l. ποιεῖτε, & lin.22. τὸν δάκτυλον: pag.90.b.lin.22. post, soricibus, adde,
vumpitur: pag.91.a.lin.23.l. per: pag.94.b.lin.2. l. gradibus: pag. 97.a.lin.
18.l. maiestate: pag 103.a.lin.15. post, vel, adde, ab eo: pag 104. b. lin. 27.l.
cur: pag.110.a.lin.18.l. alteri: pag.115. b. lin. 8. l. cauendo admonere: pag.
120.a.lin.28.l. metere. pag.124.b.lin.3.l. παρὰδοξον: pag.127. a.lin. 23.l.
τῷ: ibid. lin.24. συμπεγάρλουσι: ibid. lin. 29. διατεδῆναι, & paulo post,
τῷ: seq. l. συχωρεῖτε, & ψιθυρίζου: vlt. lin. ἡμῶν: pag.128.b.lin.1.l. ὑ-
ποκομίας: pag. 129. a. lin. 18.l. μεγαλόδωρου: pag. 132. a. lin. 30.l. δι-
δούς: pag.132.b.l.2. post, nobis, adde, panis: pag.134. a. lin.3.l. ἑορταῶν: pag.
135.a.lin.3.l. respondeant: pag.183.a.lin. 1. dele, &, et adde, &, post
Deo: pag.184.b.lin.4. lege Hac: pag.185.b.lin.3. lege εἶναι δέως: pag.202.
b. lin.14.l. ἀνθρωποπορεῖσθαι: pag.203.b.lin.8.l. habitabo: pag.207. lin 17.
dele, quæ est sanctus sanctorum: & p stea lin. 20. ibid. post nomen Christi,
reponē hac verba: qui est sanctus sanctorum: pag. 218. b. lin. 12 l. γινώσκων:
ibid. lin.20.l. κυρίω: pag 219.a.lin.2.l. ἐδέξατο: pag.220.b.lin.22.l. come-
dere: pag.222.b.lin.29.l. λείπει: pag.238,a.lin.17. l. ψυχωρεῖν: pag.244.a.
lin.14.l. ἀιδόντῷ: ibid. b. lin.5.l. esculentam.

6234

Biblioteka Śląska

229133

I

CIMELIA MF

kdd — 496/63 90000 szt.

